I

MIRCEA NEDELCIU ADRIANA BABEŢI **MffîCEA MÎHIEŞ**

FEMEIA ÎN ROŞU

roman retro (versiune)

CARTEA ROMÂNEASCA 1990
BIBLIOTECA JUDEŢEANĂ
"OCTAVIAN GQGA **CLUJ jSectia împrumut AdulfciJ**
Calea Dorobanjiicr F.N.
884439-
AN BTANOiU
tM'N *m n* -o2«o-i

I

AUTOPSIE

. • *epat se deschid ochii, urechile şi se vara.*

Cu alte cuvinte, ascultă, priveşte şi taci! Asta e tot ce ţi se cere, aprecieri în legătură cu staiea generală a locului, în casă sau afară într-o pădure sau în cîmp deschis, pe malul unei ape, lingă un puţ etc. Vei cerceta dacă a tunat, dacă a fulgerat, pentru a putea aprecia distanţa de la care poate vedea şi auzi cineva. Poate că în momentul în care a fulgerat, martorul a văzut pe criminal fugind. O schiţă topografică a locului n-ar fi inutilă, dacă eşti bun desenator, şi chiar dacă nu eşti. Ond vei fi chemat la juraţi să faci o depoziţie orală, domnii avocaţi îţi pot pune o mulţime de întrebări, *Trebuie să na te contrazici, pentru a nu da oca dune acestor domni de a stabili alibiuri de contrazicere.* Trebuie să observi, cu mare atenţie, şi starea uşilor şi a ferestrelor. Pentru că dacă vei găsi un geam spart şi ţi se va spune că «a murit prin oxid de carbon», vei zice că nu se poate. Vei ţine socoteală şi de modul în care locul este iluminat. Dacă nu cumva lumina unui felinar din stradă sau a lunii erau suficiente pentru ca să nu mai fie nevoie să se aprindă lumina şi la focul faptei. Apoi, toate obiectele dimprejur trebuie examinate cu atenţie, starea lor, distanţa pînă la ele, dacă sînt intacte sau stricate şi in ce fel sînt stricate. Vei nota fiecare pată sau urmă, de sînge sau de alte materii organice şi, dd asemenea, dacă urmele sînt sub formă de stropitori, ţîş-pituri sau impresiuni. Hainele vor fi examinate cu multă atenţie: dacă sînt noi sau vechi, încheiate sau descheiate,, dacă lipsesc nasturi, dacă sînt pătate şi eu ce substanţe. ei cerceta conţinutul buzunarelor, locul rupturilor şi ra»

LI

portul ce poate exista latre ruptura de pe haină şi leziunile •le pe trup. Abia apoi ee trece în examinarea atentă a corpului. Aspectul general, situaţia şi poziţia,, integritatea sau mutilarea, absenţa eeu prezenţa rigidităţii, semnele de pu-trefacţie, de violenţă şi aşa mai departe. Vei nota dacă e întins pe spate, pe laturi sau pe faţă şi, după aceea, v ei studia petele livide şi vei înţelege dacica fost mutat sau nu respectivul corp, pentru că liyidităţile ocupă totdeauna părţile declive. Acest examen a! corpului se va face într-o anumită ordine, sistematic, începînd eu capul, faţa, ochii, gura, toracele, organele genitale otc". Poziţiunea joacă un mare rol în căutarea semnelor de violenţă. O rană făcută ca un stilot sub mamela unei femei poate să nu fie observată la prima vedere şi, uneori, dificultăţile cresc şi datorită rolei intenţii a unor persoane, dintre rude, mai ales, care vor să ascundă adevărata cauzn a morţii.

După ce tot faci ecest îndelung examen, treci la consî rea morţii. Dacă este reală, de cît timp datează şi dacă ieste sau nu violentă. Tot co nu e moarto naturală, vreau să spun, cea subită şi cele violente, se supun unui examen

msdico-
legaJ complet.....*autopsia.* Dar înainte de a începe acest
examen toarte complex şi nu tocmai simplu, trebuie să te gîndeşti la anumite precauţiuni şi reguli co nu pot fi Încălcate decît cu mari riscuri pentru medic. Să nu ai răni pe mină, pentru că dacă individul a murit de o boală conta-. gioasă există posibilitatea îmbolnăvirii taie. *Tar nici să lucrezi cu mănuşi nu e. bine, pentru că alunei adevărul pe cure îl Minţi cu oca ia autopsiei poate să se oprească în cauciucul lor.* Şi în plus, p iţi căpăta G rană în timpul expertizei şi să nu-ţi dai seama de ea din cauza mănuşii, decît după ce ai stat două orc cu mina în cadavru si te-ai contaminat. E inm til să mai adaug că nu trebuie să lucrezi eu hainele de toată ziua, că trebuie să fii îmbrăcat în haii laie şi foarte curate. Pentru că, dacă autopsia prin fdui ci, e operaţia cea mai murdară din cîl u trebuie ca prin îmbră-
cămintea ta să o faci şi ii- ti urîti . Sa *fii îmbrăcat, cu această oca:*
t oricînâ a ta, nu atît pentru a ară
ta contrastul dintre hidoşenii ii şi curăţenia spiritului
care o cercetează, -., pe"ntru osia e căutare, de aJevăr,
iar rebuie primit în Iu ine sărbătoreşti! Trebuie să

6

lucrezi la lamina zilei şi, numai In cazuri excepţionale, sub altă lumină. Luarea notelor în timpul operaţiei este de mare importanţă. Unclo lucruri pe cari; le vezi în acel moment le poţi uita, iar adevărul depinde adesea de fiecare dintre aceste amănunte. Aşadar, e recomandabil ca în timp ce unul dintre voi lucrează direct asupra obiectului cercetării, celălalt medic sau o a treia persoană, poato să fie şi magistratul, să noteze tot ceea ce ii dictaţi. *Cel care scrie poate, dacă este ctt de cît priceput, să observe ci lucruri şi relaţii pe care tu, în timp ce eşti cufundat în operaţie, să nu le observi, deşi sînt evidente.*
înlăturaţi, pe cît posibil, spectatorii inutili din jtirid operaţiei, mai ales dacă aceştia sînt membri ai familiei: zgomotele produse de fereştruire sau de loviturile de ciocan, foaiie necesare, produc o impresie nritfi acestora. Ei vor afla numai la sfîrşit rezultatul căutării voastre şi, dacă acesta e adevărul, voi nu mai sînteţi responsabili de faptul că impresia lor o bună sau rea. Totul e să mi te apuci de o autopsie fără o bună cunoaştere$_x$a anatomiei; *trebuie să ştii în fiecare moment unde să tai şi de ce. Şi să ai la îndemtnă cele mai hune instrumente de lucru, să nu eziţi în a folosi Premiul, dacă el îţi poate dezvălui adevărul.* O autopsia rău făcută nu se mai poato îndrepta niciodată. Iar între autopsie şi operaţia chirurgicală pe viu nu trebuie făcute diferenţieri. E drept, operaţia poate saiva viaţa unui individ, dar autopsia, prin faptul că aduce la lumină adevărul, este utila tuturor indivizilor, deci speciei. După toate acestea poţi să începi.
Cînd so ştie unde se află leziunea care a produs moartea, atunci începem de acolo. Cînd nu se ştie, începem cu capul. Dar, de vreme co orice autopsie trebuie, să fie completă, e recomandabil să so înceapă totdeauna cu capul. Deschiderea lui e foarte grea şi această muncă poato îi făcută mai uşor la început cînd sîntem odihniţi. *în dua-*
litatea cazului trebuie să hotărască metoda de exaniinarc. Poate, *în cazai ei,* ar fi fost nimerit să s pă cu inima,
să se vadă întii ce se află acolo, flăcări, sloiuri de gheaţă sa? nimic. Dar nu, mai bine să păstrăm regulile. *Mergeai numai pe drum, mi ui abateţiI"* ■
7

X
MHMM
■M

Pot să o numească oricum, dar nu o plecare veselă, îi . vor găsi, le scurtă vrome, şi un nume: *Itcr oriminis* (po care-l vor reitera, ba chiar schimba, ia nevoie). Un drum spre Mitl-Wost. De fapt, spre vestul apropiat.
La Lunga! La Lunga!
De-a letal Pustei, dc-a lungul istoriei. în toate sensurile, in lung şi-n lat. Spre graniţă. în deplină legalitate. Cu acte In regulă.
„NESECRET
Tovarăşului Mircea Nedeîciu -—scriitor, Bucureşti, str Dionbie Lupii, nr. 05, et. III, op. 18, sectorul 1,
Vă informăm că la cererea dumneavoastră CR775 din 29.07.1980 vi PO aprobă accesul in zona de frontieră Comic şui Mare, sat Lunga, în perioada 05.03 — 10.09.i9SG"
Ceilalţi d d au şi ei acte in regulă. Fiecare cîtc o „certe de ziarist". EA este personajul A. (din volumul lui CU., *Imediata n : ropiere)* şi, în acelaşi timpj personajul
A. din p opria ei carte (încă neîncredinţata tiparului) des-
■ Rol *i Ui* i :.hes. EL (soldat neinstruit, inapt serviciu militar pi lin p de pace, apt necombatant pe timp de raz-boi) este autorul studiului *1h? Beţnorwlogy of Faulkner,* publicat în nNew Literar y Ilistory, The John Hopkina University Press.
Nu poate fi vorba, cum s-a mai spus deja (sau poale sa va scrie mai încolo), de o desprindere definitivă. Oricum, e o plecare necesară, o atingere eu iumea din care vin ţi spre care se îndreaptă. Nu se gîndesc deocamdată la nimic, nu-şi
10
puc întrebări. Nu melancolizeasft. Nu ironfeează. Nu se interiorizează. Nu se exteriorizează.
Cumpără trei bilete cl.I. Urcă în Cursa de persoane nr. 2663 (Timişoara-Nerău vio Periam). Plecarea — 8,01. Nu ştiu în ce cursă slnt atraşi. Pe biletele lor scrie clar via BiledL Dar ei nu văd. Nu-şi închipuie. Nu au răbdare pînă la 8,20. Pînă la trenul pers. 2683. Urcă deci neştiutori în prima corsă. Şterg banehetele cu bucăţi de ziar. Le e somn, foame şj sete. Nu pot aţipi, nu mănîncă, nu beau. în curlnd plătesc şefului de tren — fără să opună prea mare rezistenţă - amenda. 35 leipers. Trenul îşi continuă drumul spre .graniţă. Ei sînt zdruncinaţi, cu miei întreruperi. Atunci, unul jbea apă. Ceilalţi doi mânmcă noua feîii de pline cu margarina, salam şi ardei. Nu discută nimic. Tac. Poate se gîndesc la ceva. Dar cine să mai ştie acum la ce se gîndesc cei trei in cursa nr. 2603?
în chiar momentul cînd bato la maşină malurile de mai BUS, A. se gîndoşte că ar fi bine să-i întrebe pe ceilalţi doi la ce se gîndeau atunci. Sau, şi mai eficient, să-i pună să serie la ce se gîndeau. Dacă îşi aduc aminte că nu se gîndeau la nimic, să inventeze! Dar nu aiurea! Să nu bată eîmpii in fabulări inutile! Să trateze la obiect! Ceva oare să dea bine în compoziţie, să lege planuri, să pună in abis, să enerveze cititorul, să facă deliciile criticii de întjmpinftre — şi ea, critica (nu-i aşa?), tot un fel de frontieră, cu vameşii, grănicerii şi traficanţii ei
Onest, *Emunu* comunică *i*
tidar c
gîndea la nimic. Chiar scrie acest lucru, iar A. îl transcrie după cum urmează: „Nu m-am gîndit la nimic.[4] *F.mdoi* răspunde prompt comenzii şi ii preda lui A. acest B ■*vt* raport: [5],Gindul la punctai acela de pe teren in i .-. lij la stabili i prin tratate şi convenţii se materializează, ba i liiar o simţi ij aer de ia mare distanţă. Mi»am amintit cele i Iteva ocazii pe care le-am avut pin acum de a trece peşti o frontieră, îe-em enumerat. Borş (cînd mi-am notai iu jurnal ultimul Cuvint românesc auzit întimplător înainte de a i şi din ţară — «listă»), apoi cea dintre Ungaria şi Iugoslavia — i ani uitat numele — Înainte de Zagreb, Vilîa Opicina, Tarvisio, llegyeshalom — latre Austria şi Ungaria, deci, pe Leitha, Curtici. Apoi

bx acele ciudate zone de graniţa dintre sala de
II
graieptare şi pista de **decolare** a **unui** avion, **la Otopeni şi In Domodedovo (Moscova), deci în. interiorul ţării, şi nu -la** marginea ei **inii închipui diverse reacţii ale miliţianului din Gomloş şi ale soldaţilor eare-şi fac datoria la pichetul din Lunga, Uirtia de la Comandamentul grănicerilor,** care **certifică scopul ..profesional" ai deplasării mele în zonă, mai in obişnuită pentru oi - probabil — nu cumva le** va **trezi suspiciuni? Nu vor crede că şi eu sînt unul dintre le nacii şi ingenioşii „frontierişti" care mai ţintesc şi azi America şi nu vor să meargă pe drumul legal? Corn atît, In tren.[4] După ce îi copiază pe cei doi, A. îşi da seama că în cursa de persoane — aşa cum bănuia — cel mai mult s-a gîndit))ar îi e Greu să-şi transcrie avalanşa de trăiri. încearcă, pentru început, o descriere a peisajului, deşi e clar că nu se gîndea atunci la ce va trebui să scrie că vede pe geam. în ciuda sforţărilor memoriei, nu îşi aduce aminte decît de un lan cultivat cu gălbenelele pentru export. *Calendula offi-*cinalis. . Drogul se bucură de proprietăţi: emenagoge, anji-depurative, sudorifice, tonice, topice, vulnerăre, uite, stimulente" *(pentru Anglia şi America* informaţie autorizată: ing. agronom Hebnuth S., vecin de •tt). Pentru că nu are încotro şi trebuie, totuşi, să scrie şi ea** i **aminteşte de doamna Cora, ale cărei *Scrisori bănă-*■** ifa **intr-una din sacoşe, dar nu le-a putut citi în tren** tza **zdruncinăturilor şia gîndurilor năvalnice. Le răsfoieşte acum. De altfel, poate chiar s-a gîndit o cîîpâ (acum e d, BJ sigură? da, s-a gîndit!) la această femeie**
care descoperă Banatul precum Columbus America. *Ea călătoreşte in Banat aşa cum ar călători in America, aşa cum* l *Eldorada-al. Aşa cam ar descoperi, în această călătorie, o rwlizaţie feerică gata, în orice moment, a adăposti fapte care pot. hrăni cele mai fastuoase dintre legende... In Banat*$_t$ *Cora Irineu găseşte o ţară de bum:* Aceste rinduii cute» cu t **ale lui CU. Dar ea cum să scrie? Aşa! Ca doamna Cora: „Mi-s ochii obosiţi, mi-e sufletul copleşit de emoţii.[4]" Sînt rîndyri compuse (în frumoase scrisori de ,r-;,. cu destinaţia Bucureşti) lingă graniţa de vest a** o **nelinişte înfiorată. Chiar aşa scrie delicata doamnă,**
3
di nmul ■ pan S fără sftrşii ropitor,
Lunga. i e toarnă d« primejdia hiehtpuirii ouei graniţe adevărate (deşi a trecut, probabil, nenumărate altele). totuşi o exaltare ciudată, sporită de soarele amiezii du -**Vede,, in** adevăr, paradisul. **Case** bogate, cu pridvo **curţi** Isrgi, livezi şi fanurţ îmbelşugate, cirezi de vite, **turm« de** poi . **multe** . Ca şi vitele, ca **şi porcii.**
Oameni primitori o gostăsc. **Atunci** ea **începe să scrie, cu**
i *u -•■* cum paorii **ii pun pe**
masă ■ măsâriţă d-alp albe, sui tânier cu cucuruz, adj ştâfiru fetelor de măritat, **ponevile, sobile** teracotă *-i* cei arbe. o dată cu şvarţul, farmecul căsinei, i
adună io jurul ei „intelijenţa" **(un profesor, un** doctor **un tinăr notar, un al doilea** notar). Lasă **o aminte** !■ n **şi junilor** paori, feci di admiraţie şi omagiu, *•■!* ii coi
zonei, pi fi ră urmă de , s ■ La a
ceva numii in epo fem
transcrie: ,Li i I i ■ ■■ i ii
ii. Sau: . I el i i albă pi e tot Dai klc". Sau: „
Fu " Umi pi
bi brişcă, p ■ • Oricum

pri: soare bu
Jnai ■ f "l«
starea ■! *.•■* Dai
Soara. trece prin pi re, pe lingă fa •
Nacu; Nu an - i i taluri, ; i omantice.
O clasică, *•■■■* i simphtat *■■ au* **sparie pe** nimeni. O tainä totuşi pluteşte! deasupra. **în gară se mişcă umbre. Par.;:, -** *a* mai răcorit.. **Se** pn de plecare şi **1)**
soc. : **1922** exact cum **le-ap** plăcea să înceapă,
ftoesl *Iter rum:* „Privesc lacom pe linia fatidi» i
sicem graniţă, de unde grănicerii nostri-se salută eu pati **sîrh**
I cu pădurea de la **douăzeci de paşi din** r
ginea si tului e o lume de **primejdii** spre care roi **culosul** şi loate poveştile, .von fără form
«•o ! 1 I
ntal
tim
pul
.
dar
.
3 3
Peni™ cei trei nu se întrevede deocamdată nici o Iurae de jpriittejdn, nici o lăeoroie a senzaţionalului. Coboară deja obosiţi dia tren. O dată cu ei revine în Coniloşul de baştină o tlnără familie.
Mama tata şi copila. Blonzi, proaspăt bronzaţi la Cap Aurora. A! treilea dintre ei, deci copilul Ciprian, cîntă (în timp ce coboară) *„rmia leva, mala lepă",* Al doilea, deci tatăl, ride mîndru şi-l ia în braţe. Ca gîndul la Lepa Brena, *Emanu* şopteşte: „nema nişta". *Emdoi* întreabă ce-a zis. A. îi explică prompt: nimic. Apoi o iau toţi pe aloca de hăgrini.
Cu spirit de prevedere, A. şi-a consultat la plecare *Atlasul dialectal,* ca să. vadă ce sînt *bâgrinii.* Sînt „salcîmi". Pot fi văzuţi pe drumul de la gară, deşi nu lasă nici cea mai mică impresie de aice. Un drum lat şi lung, pietriş mărunt şi praf, lurno puţină. Cîte un biciclist. Case bine îngrijite. Pancarte de-a lungul drumului. ..Deeît multe calităţi ascunse, mai bine una vizibilă 1" Cei trei corei - o, Mozci, ce n-ar da, pe acest drum, să fie corifei, să înalţe flamura unui nou stil, să urca sus pe piscuri, dar nu! — coboară în subsol, cu picioarele pe pămînt. Pietriş mărunt şi praf. Deja. căldură mare. Grijă să nu iasă tot timpul drumului din spiritul şi litera pancartelor elf- tablă. Decit multe calităţi ascunse, mai bine...
Din nou caso îngrijite, cu şoîocaturile trase. „Ca veut dire quoj, *cholocatte?* ", se nedumereşte cu voce taro *Emdoi.* In Sud, la Fundulea, deşi mereu în preajma conacului mateia cu drapelul „jaune et vert" arborat în chiar anii ciad se petrece acţiunea romanului pe care se pregătesc sal 6crie, el nu a auzit acest plin de licvide sugestii cuvînt. Oblon, stor, batant, jaluzea, rulou, roîetă, transperant — încearcă ceilalţi doi în zadar să-i traducă această realitate lingvistică, fără să poala acoperi însă realul. Ei sînt din Ardeal. Au venit ■ colonişti tîrzii, ai anilor 50 (A.) şi 80 *(Emanu)* — în Banat, ea să-l descopere, întîi de toate ca pe un Eldorado
Termen juridic. *Coautori (corci).* Doi sau mai mulţi participanţi cu contribuţii de autor la săvîrşirea infracţiunii. ... Gontri-buţia coreilor poate fi simultană sau succesivă, esenţial fiind ca actele de executare sâvîrşita de ci să se înlănţuie ta complexul activităţii... Gînd toţi cea ii an lucrat cn acelaşi fel de vinovăţie, adică toţi cu intenţie sau toţi ia culpă, participaţi» va fi propriu-asisă.

Ii
el lioabri, al limbajelor (vor învăţa mai UrziuY. L-ou cucerit, l-au cotropit cu tandra lor ironie. Aşa cum se cucereşte, pe drumul dinspregară, uri simplu cuvînt — *şolocaţ.*
înăuntru trebuie să fie răcoare şi întuneric. Po dinafară, ttchise ermetic, cu storurile trase, cu uşile de tablă ferecate, tsaseb par iniei bastimente neprimitoare. Oameni nu se prea măresc. Arareori o bătrînă gata să intre în vorbă. Nici Jive-*ite* bogate, nici frumoasele curţi nu se întrevăd din cauza porţilor şi zidurilor înalte. Ei s-ar opri puţin in gostic la profesorul de română, măear pentru un pahar cu apă rece, pentru monografia comunei şi a revistei „Suflet nou", pentru o informaţie, doua. Ar a
un ourt răgaz, o oprire,
s mica un
tni, poî spre
·- margine.
dus şîna,
ta Jimbulia eu nu-i
mo
unde primă
ura Hh
let. Dacă vine, să-i as-, nici după-ainiază, nici 3Î trei nu descurajează. utuî şi fără însoţitor. :onu Iancu, co-i, amice, ostietot.ea asta fără pro-*doi.* întreabă o bătrînă .de e cofetăria. Unde e
com
Ordona *t*
onor., A. repaus, de interioară Închipuie In aer o
po
rajă în faţa uioiatci. .Veniră într otul stă să se prăvale. arcade, 1? vrei iuri.
Un han. (ere r ă. Melancolizează.
15
de atita căldură şi imaginaţie, *in* titlu exaltat! „Căldură şi imaginaţie!" De după un colţ ier- trei gîşte, două găini, un dine jigărit. „Ge faci, dragă?" Nu scrii? Nu te uiţi pe listă? Nu copiezi ceva?" Ah, da! Iată ceva chiar în faţă pe un perete scorojit. *Tabel.* Persoanele din Comloşul Mare, Comloşul Mic şi Lunga, cu drept de mic trafic prin punctul vamal Lunga. Zeci de nume. Idei buluc! Copiază (după un cod secret) nume cunoscute. Numele şi numărul cosei. Ceva detectivistic. Pe urme. Amuşinînd, amuşinind. Altă brizâ romanescă o bîntuie. Stă idiotizată cu pixul Peni l SUPER 8ALL U.S.A. în mînă. Cel mai mult îi place nunul.- Coran. „Ce faci, dragă? Ai înţepenit acolo, cu tabalu-n ochi?" „Hai, mă, ce naiba. îi deja aproape unşpe şi n-am făcut nimic, ham scris un rînd. Nu prindem nici trenu de patru douăzeci." Se smulge cu greu din faţa tabelului. Se gîndeşte mult la ideea de mic trafic. Cum ar putea ea pune în abis chiar drumul lor, chiar ce fac ei ca să scrie o earte, da cumva »ub--til, să nu se vadă, să se simtă doar in planul de adînciine, la grund, tn fond, totul e un fel de mic trafic. O să se interesele la Direcţia generală a Vămilor ce înseamnă exact termenul. Ce acoperă, eît descoperă. O să consulte vreun Dicţionar juridic (dacă s-a gîndit cineva să-l tipărească!). O să Încerce mai încolo (unde?) chiai un transfer. O comparaţie. Şi ele, transferul, comparaţia — forme ale traficării, ale transportului. Un drum duS-întors între literatură si viaţă. 1 ce vor eea ce trăiesc atunci oînd scriu. De Fapt, o
iără întoarcere.
plictisit, cu vădită lehamite iii priviri, de strajă, In faţa primăriei. Nu face priză la real, nu gustă încă această expediţie la Comloş. în general, se gîndeşte la A rica, la cum va scrie zece pagini pe zi despre Diliy boy, la pluti paste mări şi

oceane alături de Anne şi de alţii, pină la New York şi chiar mai departe. Citeşte ziarul „Sportul" apărut cu o zi înainte la Bucureşti. De fapt (mărturiseşte), ezit. în acelaşi timp, *Emdoi* vorbeşte puţin, dar concentrai cu miliţianul. îi explică cine este şi ce vrea. Mai e cu nişte indivizi din Timişoara. Să vină cu toţii, să fie trecuţi în registru. „Veniţi, bre. odată!" strigă agale *Emdoi.* Timişorenii intră şi ei la şeful de post, li recunosc de îndată, după
cei „Aşa-i că şînteţi ardelean?" „Da, mi-s da lingă
16
Chi ■■" A. remarc In afara privirilor albastre şi a părului blond, intruziunea unui element dialectal bana tic în graiul tinărului plutonier. Comunică observaţia celor doi. *Emdoi* nu înţelege Răspunde ascultător. Numele. Aşa. Prenumele. Das.i şi locul naşterii. Adresa. Numărul de buletin. Apoi răspunde şi A.. Numele, aşa, prenumele, aşa. Data naşterii. „Nu mă faceţi să greşesc." Nu e nici o greşeală. Printr-un joc bine chibzuit al astrelor, *Emdoi* şi A. sînt născuţi în aceeaşi lună şi zi. „Eeee, sînteţi dodatâ." Exact. îl înregis-. şi pe *hmunu* cu adresa din Arad, nu cu flotanta de oara Promit un telefon urgent la pichetul din Lunga. Pace o comandă cu centrala din Jimbolia. în curîndva vorbi ,:u grănicerii de la Lunga, să-i anunţe că sosesc trei scriitori in zonă. Un fel special de alarmă? Cei trei scriitori sînt puşi -.ă promită că vor fi cuminţi, că nu vor încerca să treacă graniţa şi nici alte „ghiduşii" nu vor face. Toată lumea rîdel Şeful de post. locţiitorul de şef de post, doi localnici cu micul contractual. Coi trei intră la primărie. îi primeşte amabil primarul una că e foarte grăbit, că satul e în plină companie nepotrivită. Nuli reţin mult. îi mulţumesc pentru cel a informaţii. Surse noi. Martori vechi.
. întors din America, Tatăl unui domn respectabil, de faţă Ia discuţie, a fost şi el în America. Mai trăieş a? *(Emdoi)* Cine rata? (Domnul) de (A.) Nooo murit.
Dar cînd s-a întors, » a povestit ceva despre America *(Emdoi)*
-- Va mai aduceţi aminte ce spunea? (A
Ce să-mi aduc aminte, domle! Pa dracu-mi aduc! Că m-a lăsat cu mama cînd am avut şase săptămlni şi el tuleo-n America, la mama dracului, şi noi aicea. Şi cînd 8-a-ntora acasă era bâtrîn şi a venit numa să moară. A şi murit repede. Ce să-mi mai povestească?! De povestit n» ardea nouă cînd l-am văut?J - Aha.,. (A.)
Vi
Ia acest moment fii scrierii, *m* simte impcrfoms nevoia unei mici, dar consistente teoretizări, din. simplu! motiv că, ana-lizind pînă aici tot ce s-a povestit, apar, totuşi, cîteva probleme dificile de naratologie. ISaratologii americani susţin că întrebarea fundamentală a analizei narative ar fi aceasta: cum putem reiaţiona ordinea propoziţiilor eu ordinea • nimeritelor sugerată de naraţiune? Pe A. întrebarea *o i* neşte în moalele capului: Le-o şi spune celorlalţi doi, franc: NU ŞTIU! Francamente, habar nu are de orientările actuale în poetica americană. Ea te descurcă numai ou orieiţti actuale în poetica franceză. Iar pe moment, dacă vor să afle, fostul „Tel Quel" (caro a atins, în fine, infinitul, prii) revista cu acelaşi nume) ignora naratologia. în schimb, amoric ulii iau chestiunea foarte în scriu,- şi, 5a capitolul *Cadrul de bază ci naraţiunii,* disting *suci tintica* tempo? Cele mai interesante sînt exemplele analizat :
cam midi
a) Fi bine, băuse un pers
b) şi m-a atacat
c) şi ntră prietena i
d) şi o opri

sau:

Oa 18 AM, eran îb 17 şi fă 2c JO concurs 3 l U iar noi er ic H şi aşa că fi 5f 23 eram vreo pe vreme aia lai pei *a* fi

i la Doy Scon T0 de iarzi pi

o meioaa ui Dinari i . potrivi p.biimii ■ •

Efectiv, tu î[l]- trecut asa. Ai -[r] *sveclrori* ■ epu1 în 1985 cînd, ii nt umil

celalalt, ▰▰▰ i ■ ei au citii un articol de magazin al Wilîy î ii; „Un personaj enigmatic". Subtiţl „Aci din Comloşiîl Mare ! *o* denun! pe faimo ⁝ i a Diliinger." •

18

L-au citit şi n-au avut nici o reacţie imediată. Acel arll-ol se numeşte acum *Sursa 1.* Apoi, în biroul redacţiei în cave lucrează A. şi *Emunu,* a apărut *Sursa 2,* o rudă îndepărtată a personajului enigma tio, care susţine că în articol s-au strecurat inexactităţi. Spre a dovedi colo spuse, prezintă Clteva documento: *Foaia de deces* a femeii CumpănaŞ Ana Persida, casnică, in etate de 55 ani, de confesiune ortodoxă; locul naşterii — Lunga, Jud. Timiş-Torontal; domiciliul din urma — Timişoara III, P-ţa Mârzescu, 2. Se va nota eventual (e tipărit in formular) cetăţenia străină. In dreptul rubricii nu e trecut nimic. Locul, ziua şi ora decodării: Timişoara, la 20 aprilie 1947, oro 18. încă un act (de la Pompele funebre şi administraţia cimitirului mixt). Sînt dovedite

I cheltuielile de înmormîntare şi locul din cimitir unde o ⁝. Arsa C. Deci nu aruncată la „cimitirul săracilor", rie *Sursa* , ci cu mormînt şi cruce în regulă. încă un ..-■ n răspuns la o cerere,

„"România. Ministerul Afacerilor Interne
Direcţiunea Serviciului Special pentru Repatriaţii
Aliaţi
Domniei Sule
Doamnei Persida Cumpănaş
Timişoara, P-ţa Mârzescu ar. 2 00333827. XI.1944 Ca urmare cererii Dvs. Înregistrată de noi la nr. 3338 .1044, avem onoare să vă aducem la cunoştinţă că nu vă i repatria *la* Statele Unite alo America potrivit art. 5, al. 2 din Convenţia de Armistiţiu, întru cît nu vă puteţi încadra în categoriile acelora prevăzuţi în Convenţie, adică: a) aduşi cu sila în România; b) refugiaţi sau c) acei care se găseau la declararea războiului în România şi au fost internaţi.
Colonel magistrat Secr
Ilagi Stoica • C lacob"

Citeva fotografii cu o femeie frumoasă. O frumuseţe a anilor 30. Cit ova poveşti. Aer de mister. Imaginaţie înfier-bintată. Senzaţionalul plutind pretutindeni.

Toate o fac pe A. sa ia legătura ca *Emunu* şi *Emdoi* şi să le propună colaborarea la curtea, de faţă. Pentru că nu toţi trei locuiesc în acelaşi oraş, a mei trecut o vreme pînă ce acţiunea s-a urnit în sfirşit. Oricum, pînă la întrevedere — o singură temă de

13

naţionalul. Scriu toţi trei ***(lv* fapt,** mai mult *Kmunu* şi *Emdoi).* ca tu **Ce)** !-: „temă **pentru** ae;isâ[S!] cK un eseu desj jaţional. Cad de acord (telefonic-)
asupra titlului: **„Nud!** fio". A.iioa mplâ cugetare".
in termen **juridic** cîtuşi **de puţin simplu: ,,ex** ire **de**
muueş da intenţie a infractorului de a săvîrşj o fapta
penala"- Aha. Deci vor comite *un fel de* **infracţiune. Ceva „infractus".**
Mda. De ni **D nefrînt. Neabătut**
un drum. 0 urmă. **0** metaforă a **una Freiaju).**
„... un dnim ti **ale** şi **presu urnita**
:hiar violenţa în faţa *efracţiei,* (-.dea o rupţii spartă, *fracta,* freiată". Aşa da! Ceva la altitudine, c
tocmai ••■■• traseu (al memoriei, se înţelege), să forţeze h ■ i ea ini reban senzaţim
experimenta chiar ■ roman **(de senzaţional.**
in **poştă)** truditeli încercări, *f . ia* mai direct, pieptiş, ca ui A existat într-adevăr o 1
mloşul Mare (sal Lunga), ia sfîrşitul **secolului** fi in :;,. : inte de primul război
şi al jazz ului, al lui A! Ga-
. fc •■. : i, da . loria ei ■■ din i-oltil ingral şi *a* de *2.1* mii» 1934 eînd, **în** faţa a Chicago, este ucis de poliţie rblii ni I al teelor
ui România m are (n aprilie Î947 la .. . I oate aceste fapfe
de presa unor persoane care au cunos-şu . Penti i romanul lăsă, fap-
tele omuii au nici măcar **rolul** unuipretext.
Toi •• *va* urma nu este nici falş, şi nici adevă oum.
In romane, nu veţi intîlni deeîl informaţii care sînt, în aeelaşi false, şi ■
«Senzaţionalul - ste adevă-
ratul obieci al experimentului nostru, se naşte pare-ae atît din prea marea apropiere de evenimente neobişnuite, cit şi din îndepărtarea (în thnp sau spaţiu) - **bnplSri**
une. .- Ei bine, din ac st joc i 1 distanţelor, din fin **sau** nefirescul unor . te percepute prin ecraneimpro?

di»), ti) ui pi[1] liil
Chi
poue **si** rului **ll**
1934. â **■sa in**
fosl
probai **ia i i ,■**
pe ■:■ n 1 .
jo
igra •
John **■ iui**
Dîllinj **micul**
vm.mui **i.** **-**
«**1**
i răi; si **eroina**
TufelŞO , • :-,;,!1 -
rea io, **iar** ; **lor es1**
ci
Vremii *p* **ibabil de**

ii **măr**
cai ■ in roşu
fus .f
20
priî, apare senzaţionalul. **Aţi observat probabil că, imediat ce este tulburată ceaţa păstoasă a plictiselii cotidiene de o tntîmplare** mai **puţin obişnuită, apar şi «martorii oculari», coi** care- **spun cu voce torc *«cu* am fost acolo, am văzut *eii* cum s-a intîmplat», ca şi cum această întîmplătoare atingere cu (senzaţionalul» le-ar da dreptul la o nemăsurată mîndrie. Se bat cu pumnul în piept, se înfumurează, ba chiar unii, mai perverşi, o fac şi pe modeştii, povestind „totul" pe un ton normai, dar fiind §i foarte mulţumiţi în sinea lor că lumea ii uită cu gura căscată. De obicei, moartea accidentală provoacă astfel de reacţii, iar crima deţine un loc foarte bun în top. Oare sensul «mindriei» acesteia nu trebuie căutat în propoziţia: «şi eu am fost acolo, dar altcineva a murit în locul meu»? Nu cumva «mîndria» martorului la senzaţional provine din gîndul ascuns că moartea a fost păcălită?" Bun! Pentru început, merge. Se va rescrie, evident,**
***3. Emunu* scrie şi el. „Se încearcă" in senzaţional cu un text pe care — mărturiseşte — l-ar vrea foarte intelectual. 0 ia, ca un critic ce e, nu pieptiş, ci pieziş: „Senzaţionalii IH! ev aratul senzaţional, proliferează întotdeauna monstruos,**
menea unei bombe cu explozie intimată. El ia naştere din *aproape nimicul,* din dîra insesizabilă, din abuzul dorinţei de raportare la o certitudine. O certitudine adeseori..,. inexistentă, creată pe măsură ce vicioşii ei martori îi garan-l o identitate. Senzaţionalul e unda de şoc a unei aspiraţii pe -are doar tu, ca martor adevărat sau închipuit, te crezi în stare s-o materializezi. Nu numai pentru tine, pentru cel care, **oricum, lucrurile sînt limpezi, ci pentru altul. Pentru cel** absent, **pentru cel care trebuie, cu orice mijloace, convins. E3, al treilea personaj al acestui triunghi, in care eu, povestitorul, şi tu, faptul senzaţional, formăm o linie fixă, o linie** firmă. **Fireşte, senzaţionalul e proiecţia unei dorinţe nu întotdeauna inocente. El instaurează o relaţie de dependenţă, dacă nu una de subjugare totală. Producătorul de senzaţional, o specie care, în literatură, nu beneficiază de un statut clar şi nici de o ideologio convingătoare, e mult mai activ în ceea ce am obişnuit a numi *realitate* ... Producătorul de senzaţional este *mediatorul,* dacă nu chiar misionarul dorinţei secrete de a convinge; acrobatul inconştient care se descrie pe sine (ca mentalitate, imaginaţie, dorinţă), cîml deasupra**
Si
liniei care-l leagă şi de subiect (sonzaţîonlnî); şi de obiect (ascultătorul, cititorul), cînd dedesubtul ei. Două faze corespunzătoare amplii udinii minime şi maxime a imaginarului. Legarea acestuia de senzaţional, o racordare !n urma căreia amplificatorul de senzaţional devine parte a acestui scenariu, pe cit de greu creditajbil pe atît de rezistent la încercările de dezintegrare, ii conferă o identitate pe care altfel n-o avea deloc. «Dorinţa triunghiulară» (R. Girard, *Minciună romantică Şi adevăr romanesc)* care produce şi, în acelaşi timp, desface legătura, creste în fiecare din cazurile imaginabile — vertiginos. Cu cît rezistenţa obiectului este mai mare, cu atît mediatorul va furniza mai multe şi din ce In ce mai puţin credibile) argumente. însă tehnica producătorului de senzaţional nu este logica. Nu ordinea şi nu înălţimea argumentării ii interesează, ci aglomerarea de dovezi. Contradicţiile, coincidenţele, aberaţiile sociale, naţionale, geografice, politice formează pasta acestui conglomerat pe care-l însoţeşte dorinţa de a convinge, de a depune mărturie asupra unei mtîmplări a cărei drept de proprietate absolută îl deţine."

Bună şi asta! Oricum, se va roscrie. Tot *după.* Cele două texte s-ar putea contopi, la o adică, într-o adevărată prefaţă. Da, da: *Nuda coiiaîio.* E de acord şi A. cu ideoa. Dar nu prea poate aşterne în scris, coerent, tot ce a fişat cu zel, dind Hreoale senzaţionalului: teorii ale receptării, ale percepţiei, ceva aiuritor, de la pragmatică la psihanaliză, trecînd prin povestea cu mentalităţile. Şi tot degeaba. I strivită de vigoarea eseistică a celor doi. încearcă să înciedinţoze maşinii de scris o etimologie. Leagă senzaţionalul de senzaţie. Iar pe această cale, dreaptă, spre origini, ajunge drept la *senă.* Sensuni. Care-i mult mai mult decît s-ar fi putut crede: simţire, sensibilitate, simţ, conştiinţă, sentiment, fel de a gîndi, pricepere, inteligenţă, idee, sens (înţeles), propoziţie, frază. Şi tot aşa, înaintând pe tirul verbului *se.năo,* ajunge la *consens,* dar şi *disensiune.* Iar în final — senzaţia senzaţiilor! — însăşi *sentinţa.* Ca o s-aitenţă Hotărâre prin care instanţa de judecată soluţionează o cauză in primă instanţă ori prin care dezinvesteşte fără a soluţiona cauza." Care instanţă? Care dexmvostire? Ce soluţie şi cauză? Nimeni nu poate şti încă nimic.

22

Pînă să dea ţm întreit răspuns (la unison), în deeemhrio 85, *Emdoi* soreşte la Timişoara. Vrea să urnească acţiunea. Acţiunea se lasă urnită. încep cercetările. Luările de urme. Interogarea martorilor. F, adusă, pentru început, la discuţii in patru *Sursa. 2.* îşi aminteşte ei Iova lucruri (nu lipstte.de Interes literar) despre existenţa „personajului enigmatic", pe care îl va numi de ocin iţe, — ca, de altfel, toate
rudele îndepărtate ori cunoscuţii apropiaţi »-,nu fără afecţiune, *twţa Ana. Succesiune kmpvrală;*

1. Tuşa Ana a fost o femeie foarte frumoasă, şi la faţă, şi la corp.
2. Ba s-a născut la Comloş, sa măritat cu unu Cioloc şi au plecat înainte de 1914 tu America.
3. Acolo, înţelegeţi ce vreau ;-,ă spun, după ce a rămas văduvă, a fost foarte solicitată.
4. Deşi a fost şi tătîne-su în America, ci nu s-a descurcat, şi s-a întors aoa;;ă. Tuşa, în schimb, a reuşit singară singurică să facă aşa averft-,
5. că a ajuns cea mai bogată femeie româncă din America, căci
6. cînd a fost în vizită în America, regina Măria Ia unul dia hotelurile Iu tuşa a tras, fiindcă
7. tuşa Ana a deschis la Chicago, pe cînd avea numai 35 de ani, un maro hotei cu cafebar, restaurant şi, cum să zio acuma, bordel. Totuşi
8. chiar singură nu putea ră-bi, aşa că
9. mult a ajutat-o banditul Diiilngor.
10. Apâăăăi, cîte h-aş putea povesti eu despre Dilli ăsta! Cîte mi-o povestit tuşa cînd eram copil căci eram un copil cînd a venit ea la Timişoara, aveam douăzeci şi cava de ani (mirare a lui *Emdoi* care nu ştie că în Banat copil » burlao), lucram în comerţul de textile şi ea povestea cum se întîlnea cu Dillinger prin parole, el fiind tot timpul mascat. Asta, zicea tuşa, îi plăcea lui cel mai mult: să se mascheze în permanenţă. Un ţircusantl Cînd era preot, cînd Cer-setor, cînd infirm, cînd general, cînd bandit. Nici ea, care trăia, cum să zic, cu el, nu-l putea recunoaşte decît din pa-

23

role,".deşi trăian bine, fiindcă ei o ajuta, *et* o gubvcn Unde să se descarce o femeie siagură in America chita în halul acela! întructt mai era o localitate Ungă Chi Doben, sigur Doben îi spunea, unde tuşa iar avea UT,, restau rant, hotel şi cafebar, unde vindea băutură adusă cu două camioane de la Chicago şi invers, deşi nu era voie, Nn ştiu dacă ştiţi, atunci In America a fost prohibiţie, dar toate, şi hotelurile, şi camioanele erau pe numele ei. Aşa a ajuns ea cea mai bogată româncă din America, încît chiar şi r Măria a stat la ea, fără să ştie că

tocma atunci banditul Dilîinger furase un copil. Era copilul unui preşedinte •lista!.. Nu. Al unui guvernator. A oprit maşina guvern: lui şi a furat copilul. A cerut 200.000 de dolari depuşi într-o casetă în holul vilei guvernatorului şi atunci o să-i aducă înapoi copilul. Cum ar fi mîine zi, gi ivut o mare serbare, cu mulţi invitaţi, deşi era necăjit. Cin deţi că apare deodată între invitaţi mascat în general? Di-linger! Stă de vorbă cu ăilanţi generali, eu doamnei cu domnii, cu guvernaloru, î! întreabă de ce-i necăjit, face bancuri pe socoteala banditului Dilîinger, bea o şampanie, se strecoară în hol, ia cutia cu 200.000 de dolari şi pleacă Ştiţi cum spun bănăţenii la un aşa om? Becher! Uri becher cred că a . Dilîinger, iar in vremea asta. copil».? era ascuns în munţi, într-o casă mare a lui Dilling cu cinci camere şi aer condiţionat. Era o cas repet, în munte, săpată în piatră şi se deschidea numai eînd Dilîinger sau cine trebuie apăsa pe an buton se dădea deoparte un bloc masiv de granit.. Acolo era copiju. Cînd a luat banii, l-a eliberat şi pe copii, fiindcă era un om d« cuvint. Dar să nu uit de tuşa. Ea a devenit, la un Ettomenl dat, amantă îhestorului din (torească cu ea, pentru avere. Aşa i-a şi spus. Că o ″i de nevastă dacă trece pe numele lui Jumătate din avere, i a vrut. .Avea doar un copil, pe Şliv a la Ciobi I treacâaverea pe alt bărbaţi Vezi numai că chestorul r de unde provine averea. Bănuia doar ceva şi cînd a că ea nu trece jumătate din bani pe numele lui, a dv.nun--ţat-o. Atunci a fost tuşa arestată şi condamnată la 14 luni Închisoare, plus confiscarea Întregii averi. Ea a • ceva după ea pentru oopil. Sa s

24

aobiîe. Şi atunci R vinde pe Dilîinger. Cerc neetrafis averii, plus un avion, ac banii şi bijuteriile pentru plecarea din America. Potiţia este de acord. Tuşa moi păstra în lot acest timp legături strinse cu Dilîinger, pînă în clipa trădării. Convine cu el la o intîlnire pentru un film. El acceptă. Se întîbiesc şi se duc la film, nu mai ştiu ■• juca, dar ■unul era clar. Cînd ies dinăuntru, bărbatul care va fi la braţul său e Dilîinger. Poliţia poate îi-şi mai sigură ca să tragă, în momentul cînd ea va arunca pe jos o batistă şi se. va apleca să o ridice. Chestiunea cu femeia în roşu, in rochie roşie e o poveste! Semnalul era ca ea să se aplece după ba- făcut acest semn pe treptele cinematografului, chiar in faţa amantului său, chestorul, care se îndrepta spre ei. Chestorul a ridicat pistolul către Dilîinger. Dilîinger ia lovit peste mină. Atunci a fost ciuruit aşa de tare că nici ui nu i l-au putut scoate pentru analize. Căci tona a fost evacuată şi era plin de poliţişti ascunşi în jur. Dilîinger zăcea însîngerut la pămînt. Tuşa a fost du petiţie, apoi eliberată şi imediat a plecat din America. li. Un an a circulat prin lume să i se piardă arma paşaporte false. Dumnezeu ştia pi umblat cînd,

12. In 35 sau 36 intră in ţară, pe la Constanţa şi ii apare poza In , Realitatea ilustrată", pe care am văzut • ş eu, cu a- pe prima pagină, purtînd o mască di Ofitifea, Putea ii sa nu fie. Dar ea a fost, dovadă

13. la numai o lună după ce vine ea acasă, e prins un individ, trecînd frontiera română în drum spre Poloni o sută de mii de dolari asupra sa. Nu. O sută de milioane. Tot în „Realitatea ilustrată""parcă scria cum el a declarat autorităţilor române că a venit special s- o lichideze p fiind din banda lui DiUinger. Lasă toţi banii la ai noştri şi e eliberat. Atunci m-am gîndit şi am făcut legătura cu •• mtîmplare la Lunga, co o lună Înainte, cind

14. a murit, mama vitregă a îy tuşa şi eu na cu tata la nimcrmîntare. Eram copil atunci. Ani veilit da la cimitir acasă, în sat. Stăteam în stradă, în faţa casei, cu tata şi bunicu, caro

15. erau foarte supăraţi pe tuşa, nefiind de acord viaţa pe care o ducea ea,

cînd deodată a apărut un
25
Înalt, solid, în costum maro, paroă-l ăd şi. azi, era maro închis» dintr o stofă scumpă, fină, ceva foarte elegant. A. întrebat de doamna Sage. De doamna Ana Sage. Era nume faîsi Tuşa se ascundea sub acest nome, iar domnul acela era din America. Vorbea româneşte. Bunicul ia spus, şi azi îmi amintesc, că tuşa e In America şi că n-are ce să came la Lunga. Aluneca tipul s-a dus. Venise cu ea pînă la Londra şi ştia că trebuie sil intre în ţară, da numai după aceea mi-am dat seama ce voia şi cine era, cînd am citit ..Realitatea ilustrată".
16. Tuşa, de ia Constanţa, a venit drept Ia Lunga. A stat ce-a stat, apoi
17. s-a mutat la Timişora, la o familie pe fosta strada *Baadcr*. A trăit multă vreme cu acel bărbat, G.P., mu tînăr decît ea, funcţionar la Uzina de ga,.
18. apoi s-au mutat pe aleea G.F.R, într-o vilă,
19. apoi în Piaţa Mărzescu, la domnul comisar de po-pţie Rusu, în gazdă
20. inde am fost şi eu de multe ori. Ea avea bijuterii si bani. Era foarte bogată. A purtat pistol tot timpul războiului. A avut permis de port-armă tot timpul. Deci autorităţile au tolerat-o bine şi după 23 August. Latre bijuterii, pe care le-am văzut cu ocini mei intr-o casetă, era un colier de platină cu atîtea briliante, că în 45 sau 46 cînd nu mai
, avea bani şi I-a oferit Casei regale să-l cumpere, casa regală itiu şi a putut permite acest lux, atîta ora de scump. .Atunci ? 21. ea a trimis colierul cu briliante în America, băiatului său, printr-un avocat foarte bogat, originar din Genad şi plecat în America. El învîrţea, cred, afaceri mari, că toată ziua venea *ia* ţara. La Chicago era proprietar peste şapte frizerii, hotel, restaurant. La Timişoara a construit o vilă extraordinară lîngă podul mic de pe Begâ, chiar la colţ. A trimis prin el colierul la Chicago, dar băiatul nu î-a primit •odată. Gum bani parcă nu mai avea şi bijuteriile nu voia Să le vîndă,
22. a părăsii-o şi acel bărbat mai tînăr pentru care ea a făcut multe.
25". Eu personaj am văzut-o pe tusa Ana înainte de a i, cum ar ii într-o vineri scara. Mi-a spus că a doua zi
2Q
tot seara, KîmLaiă, cum ar veni, urma să-i facslo vizită cineva din America. O ştevarde?.ă eau aşa ceva, cu care tuşa ern de multă vreme în legătură pentru actele de repatriere. Căci am uitat că vă spun,
24. tuşa voia taro mult să se întoarcă în America şi umbla mereu după acte. A făcut mai multe demersuri şi persoana asta i-a promis rezolvarea. Ne-am Înţeles că luni intre nouă şi zece să vină la mine la prăvălie să-şi cumpere nişte materiale uşoare de rochii, căci am uitat să vă spun,
25. era deja aprilie, şi tuşa voia să-şi facă nişte rochii de mătase, ceva uşor, de primăvară. Am rămas bun înţeleşi, numai că
20. luni dimineaţa, primul telefon l-am primit de Ia demnul comisar Rusu, să vin repede că
27. tuşa Ana e moartă.
28. Cînd ani ajuns, erau deja acolo Ghiţă şi un prieten de-al lui, unu A.L., care stă aici, pe strada dumneavoastră, Într-Un subsol. Domnul Rusu a povestit cum a fost. Duminică dimineaţa a observat că tuşa nu mal iese din camera ei. Uşa era dubîă,CU un cîriig de fier care o ţinea închisă pe dinăuntru. A bătut. A strigat. A sunat la sonerie. A dat telefon- Nimic. Atunci l-a sunat pe Ghiţă. Acesta a venit. Au pus o scara lungă pînă la geam, fiind parter înalt, şi au intrat pe geamul întredeschis. Era ea moartă în cameră, po recameu, in furou, fardată, cu genunchii la gură, cumva crispată. Ceva anormal. Gheara morţii se aşternuse pe ehi-pul său. Cînd om ajuns eu, am făcut inventarul lucrurilor şi am cerut autopsie. S-a făcut undeva în Cetate, cred eă unde-i acuma Clinica de dermatologie, dar eram copil şi na ştiam prea multe, iar ei au spus că a murit de

moarte naturală, de inimă, iar eu ce ştiam pe vremea aia. N-am insistat. Am făcut inventarul lucrurilor, dar caseta cu bijuterii nu mai era. Nici bani nu s-au găsit, dar eu zic că avea ceva bani, din moment ce se pregătea să-fi cumpere rochii de vara, nu Atunci am îngropat-o în cimitirul din Calea Ruziaşuh unde şi-acum puteţi, dacă vreţi, săi vedeţi mormîntul. în orice caz, era o femeie analfabetă, fiindcă o femeie singura ticu venea să-i facă toată corespondenţa. Cu siguranţă c acea femeie nu mai trăieşte. Nici dintre prietenele sale n J mai trăieşte nimeni. Doar fata, Iu doamna Volker, bună

27

prietenă din America şi de ml Ba mai trăieşte. Fata ei, • Dar ce ştie ea? fot ce pot să vă spun fa Încheiere este că doamna Ana Perside G. a fost o femeie plină, robustă chiar, blinda din fire, calmă, deşi tot timpul îi era frică de urmăritori, îi era frică să nu vină după ea cei dia banda lui Dillinger, pe care, să ştiţi, că nu-l condamna. Pe ea doar banii o interesau, era materia iii iâ. Deşi era supărată pe americani că nu s-au ţinut de cuvînt şi nu i-au dat lui Ştiv nici un dolar, şi nici hotelul, cafebarul, restaurantele nu le-au transcris pe numele lui, cum i-au promis contra lui Dillinger, totuşi după America îi părea rău. De multe ori mi-a spus? chiar mie acest lucru. Dacă vreţi să-i vedeţi mormîntul, putem merge pe Calea Buziaşului cum intri pe

Nu s-au dus. N-au vrut s-o vadă în Calea Buziaşului pe Ana 0. Aveau nevoie de surse *fii.* Furnizorii de informaţii.. Traficanţii de senzaţional. Mai toate categoriile socio-pro-fesionale (de la gospodine, la profesor universitar). Fără discriminări. După un model celebru, dar rodus la scară în mic. Mult mai mic. Nu două mii şase sute de interviuri, cam au adunat socio-poeticienii de la *Johns Uopkins Uni-versity Press,* ca să aleagă in final *A* şi să le analizeze *funcţionai.* Nu. Ei n-au de ales. Merg la fix pe urme dinainte hotărite, stau de vorbă, trag de limbă. Notează tot. Nu au timp, de. analize lingvistice, deşi, chiar în acest moment, disting cu ochiul liber: precaritatea informaţiilor din *Sursa 1,* tratamentul tabulator ia care spune subiectul *Sursa 2* (subiectul este Ana C., misteriosul personaj), clişeele de limbă ale aceleiaşi surse, interferenţa de stiluri, inlensifieanţii lexicali, virfuriie narative (caic, la repovestit, nu se mai su-prapun), tonul asertiv, dilatarea imaginaţiei, intertextuali-tetea subtilă (fragmente senzaţionale din presa anilor 35, dialoguri din filmele americane interbelice, inflexiunile dialectale etc, etc). într-adevăr, nu au timp.
în decembrie 1035 nu au prea avut timp. Doar trei zile de documentare, de luare a urmelor pe teren, de prindere a unui fir. Un epic coerent, scos la iveală, precum crestele papilare. Amprontări. Dactiloscopii, Acum, dactilografii. Atunci, în decembrie, punctul de „virf cel mai fierbinte —- un subsol rece. Dedesubturile Spitalului judeţean . Morga,

28

: lungi, joase. Faianţă albastră, curată. Miros de r. Aparţinători. Borcan axări cu spirt. Organe prelevate pentru analize. Arhiva Institutului Medico-Legal. Acolo coboară (priu amabilitatea
,ra oro in vechea arhivă. Maldăre de îngălbenite, de-a valma. Anii aiurea: 35 ■ Dosare pline de praf. .,N-o să găsiţi, dragii mei, n 47 in haosul de jos".
Profesorul nu vrea totuşi să *i U* pv. Trimite o asistentă tinără cu ei în subsol, să-i ajute. 1;. curînd trimite altă asjstentă cu ness-uri fierbinţi o dată sau de două ori să vadă ce fac. dacă au dat de semn. Sînt plini de praf, cocoşaţi de atita aplecare pesU
age. Nu au dat peste nici o urmă. „îmi place de ţ sînteţi tineri si optimişti. (Căutaţi, căutaţi calm. P noroc." Au un noroc incredibil. Nu le vine să creadă nici !or, nici distinsului profesor, chiar şi atunci cînd se voi re[1] în vara lui 1986. Da, *nu* avut mult noroc - deşi nu le va servi la mai nimic. *u* ciad se r

doneze, mi dosar leg. .". subţire. 1947. Du
btrtii de-a valma. I ui după jilţul, buletinele de
analiză, una după aii uziile autopsiilor din iam
martie, apri 7. Apoi, haosul. Cazuri
oazuri. Concluziuni ai întregi. Un bărbai
prin i alt, bărbat lovit de un automobil, .fon-
do In ivită. Amănunte gîrlă. Despre ficat. De-
spre ■• Creier. Plămîni. Ziua: 17, 18,
tul 1941 .-■ 1947J .Vţ-iT.p, .
Binu in mină. *Ea el*
,.Parchefcul Cribunalului
tal D« • ni 6491947
Medicul
Avt area a vă face cunose delegat
prezenta de a face autopsie cadavrului Cumpănaş Ana eare se află in
Fimişora, str. Piaţa Mârzescu no. 2. Timi III. După cai i a ne înainta
actul
Prins Procuror Secretar"

Aimlndoi, si prim-pr,oeurorul, si secretarul (al cărui nume nu o dactilografiat) semnează indescifrabil. Imediat, în locul unui act medieo-Icgal complet, pe două-trei file (aşa cum au văzut la celelalte cazuri), găsesc *Condiiziunilc.* O coală de hîrtie ministerială, galbenă, pe caro cine ştie ce arhivar plictisit a scris cu un creion roşu *27.* Apoi o ştampilă mare, în stingă su?. CU tuş violet.
„ROMÂNIA
Serviciul medico-Iegal de po Ungă Trib. Timiş-Torontaî Timişoara No. 254 1947, luna IV... ziua 21
C O N C 1, U Z 1 U N î
-3 »-»♦,•••« k t • . i • • • t • i • » ■ i »•• • i » • -«. 1 HI (« «r« —*0*
Medic legist
în stingă jos, o altă ştampilă rotundă, tuş violet, SERVICIUL MEDICO-LEGAL TIMIŞOARA ROMÂNIA. Nici
o semnătură de mină.
Urcă Ia Profesor.
— Aiurea! Poveşti de adormit copiii! Asta-i concluzie, cum sînt eu popă. Dragii mei, nu vă văd bine de-acum na-inte. Ca medic legist, vă mai spun o dată: por eşti! Apă chioară. Incropeală, ameţeală de cap, spălare pe miini. Clar ca lumina zilei. Nu vă văd bine.
Acuma ce să facă? Află că medicul legist a murit. Era un om singur. Deci n-are urmaşi, rude care-ar putea povesti ceva? Nu. Atunci prim-procurorul ? Da. El trăieşte. Stă foarte aproape. Şi-ar putea aminti unelo lucruri? Bineînţeles. E singurul care poate să le spună ceva cît de cît adevărat din toată povestea asta, din ce în ce mai cusută cu aţă albă.

30

Cei trei corei nn vor putea ajunge însă niciodată la fostul
prim-procuror. (Şi nici nu dezvăluie cititorului din ce cauză.)
Lasă baltă ocest fii şi pleacă mai departe.
Jrfoi departe" sînt exact cuvintele potrivite pentru a
a descrierea dramului celor trei (tot atunci, în
începe cumva descrierea orumuiui cewr ura *X-JV* abjjinu, *m* decembrie 1985)
spre seară, orbecăind, undeva, într-un
cartier mărginaş. Da, exact aşa: „mai departe". Un stil ce nu poate fi confundat. O casă pe care localnicii o numesc „tip familial". Destul de joasă, curie foarte îngrijită, pari cu globuri de Sticlă colorată în vîrf (printre viitorii trandafiri), garaj cu grijă improvizat (pe sub bolta viitoarei viţe), totul cu maximă prevedere

gospodărească. Pe treptele de la intrare Cîrpe şi covoraşe pentru şters noroiul (şi viitorul praf). O casă aşezată. Oameni aşezaţi. Cumsecadenie şi bună dispoziţie în aer. Destindere. Dulceaţă, bere şi cafele pentru toată lumea. Bibelouri, cuverturi orientale catifelate pe dormeză; pereţi, pe masă, perne decorative, tablouri de gen în rame aurite. într-una din rame — un cuplu. Soţii V. (vor afla). Doamna •— extraordinar de frumoasă. „Mama? A fost foarte frumoasă. Ca o artistă de film era. Cea care a vorbit este *Sursa nr. 3.* Doamna P. Intră în conflict de competenţă de la primele fraze cu *Sursa 2.* După ce se uită la fotografia din supliment-magazin a femeii în roşu, nu ezită să afirme că persoana fotdj itâ este tuşa Ana. „Da parcă de pe vreme) cînd era i li Sră. Ea-i, n-am nici o îndoială." în tjmp ce *Sursa 2* avea ezitări de identificat „O pot recunoaşte după ochi şi -ura că ea i". Apoi nu prea mai ştie ce să povestească. Dacă ar trăi, n ei ar putea spune multe, fiindcă au fosl prietene bune, şi in Americă, şi aici, la Ţii
■• srut altă prieb i
mai bună, • »r cînd voi ■
America sau cine ştie ce alte lucruri 1 ■■■ ■•--. vorbeau ■ -zoş[s]-. iar *Sursa* 3, fiind domnişi ară, fi ■■ era poftită a fie că nu înţelegea un cuvi t. P susţine *Sursa 3.* Proni I - 6
— aşa cum e scris S— A E. En ei ai
de femeie măritată. ,jCu cine 8 fost . exclus fiind Ciolac?" întoeabă cu uim ,Cu
catul Sage. Un bărbat fu rte bogat. Asta ştiu sigur, d • mama", confirmă *Sursa 3.* Deci Ana Sage 8 fost f gata în America. şa şj • n na: *Ana C Sage,* deşi n-a
31
un ta secat de reviste, ataaanahurij
de (ii căci îi plăcea viaţa actorilor de film
Pe mulţi de la Hollywood îi cunoştea. Despre ăştia ii po reî P., cînd avea răgaz. Chestia cti Diliin ger, • ula prin cartier (cînd locuia şi ea în Elisabetin) «-crezut multa vreme că i o poveste. Tuşa nu se putea ames teca in asemenea femeie foarte cumsecade,
aşeza gosp Iii a eoruuleţe cu marmeladă şi croafne
pedantă, blinda. O femeie foarte cumsecade - ş foarte frumoasă. înaltă, cu un ten alb, păr deschis la culoare, oelsii verzi, îi plăceau cărţile cu actori americani, ii era kt de America. Voia să plece înapoi li era dor şi de băiat Parcă a spus odată că a păşit pe cineva la .■■ i persoană care trebuia să vină să i aranjeze.
înti cea mereu cereri, scria multe scrisori în Aine-
Dai astea i le compunea o femeie. Venea la ea o femeie
ss
su
; Dai astea i i« UUIUVI»U.
ingură şi ii făcea corespondenţa în engleză. „Căci româ-
teşt ?«rsa ■,. ştia citi şi scrie". Cînd deodată, intr-o luni parcă, sau marţi, vine doamna V, — mama domni şoarei P . femeia frumoasă, căsătorită cu un olandez, repre-
eentant al anei mari firme americane la A.batoareîe din
-»«» *a* rnnrit. oarcă straa

ord din Timişoara, clini de vînăioare şi, cind n-a mai avu ani, acela a părăsit-o, „Păcat, mare păcat de ca, fiindcă ra o femeie bună la suflet si povestea aşa frumos, ceva de era u pemere »,»»...
ris, despre viaţa ei din America[1],
Ceva de vis, halucinant aproape, trăiesc şi doua zi n expediţiei din decembrie 1985, Merg să vadă foci *crimei.* Casa cu pricina. Mârzescu 2, Nici un mister-, Nici cei trei in a
locui ***o***
0 un strigoi. Deşi Se înserează, iar părul şi nişte

nziţi. precum şi ţipetele lugubre ale unor păsări
ie , i, din boselieţi şi coteţe ar putea crea un cadru
bătrîn de la parter — care nu poate fi teecut
gursă-din motive obiective — le retează elanul. A citit
ţoai ea intr-o carie. 0 carte care se chema *Femeia*
chii lui a citit-o rînd de rînd, aşa că nu mai are
ută nimeni în problema asta. El personal nu ştia
lucru; poate fata domnului comisar Rusu, vecinul de
sus. El n-a văzut nimic. E-au întrebat şi alţi ziarişti şi nu mâi
are ces ită despre o femeie care nu ieşea delbo
din casă. Doar la geam a vazut-o. Cu moartea, apst simplu,
rtă şi gate. El nu poate declara ceva ce nu
nu descurajează- Vor să vadă cu ochii lor camera.
un fel de terasă. Uşă dublă, cklig de fier. Se închide
■i. Sună. Apare o tînără femeie în capot, brunetă,
doare, ochi căpriii, buze roşii. Parcă şi seamănăl
şa,. E doamna K.G. în cîteva clipe apare şi soţul. Ştiu
ită povestea cu ..femeia" în roşu". Au citit prin
anunţe de la unii, de la alţii. Care unii?
ii. Doamne in vîrstă din vecini. Cum arfi tanti T.,
ilte inlîmplări de pe vremea cînd s-a întîmplafc
plat. Ce s-a întîmplat? Cum ce?! O crimă! Aici
ista a fosl omorîtă „femeia în roşu". Chestia pe
cris-o cineva, cum că ar fi murii gîdilată, e o tîmpenie
rept că vecinii îşi amintesc cum povestea fostul
vei unind comis- te) că parcă
e.
intră i: Mobilă obişnuită, nimic senza-
ii „iijil.s .1 u ilii tinere. Fac măsură-
- ii hi), află cui iniţial uşile. Nu pot
Bonslit. Nici o i a mister. Nici un
hi i par uvestigat. Nu dau de idei
iei "doamne. Se oferă
iKcii li tanti T., eu al cărei In ieten. Doamna T.
de bine. I - nimic.
ii, A. îi face»o ci imnei T. *(Sursa 4).*
ftui- ju băiatul

32

33

— Aţi ctînoscut-o pe Ana C-.?

Da. In 47, ţin minte că o cunoştinţă de-a mea, I.ory B., pe care tocmai o conduceam la tramvai, a văzut în staţie o doamnă elegantă, cu blană, şi ne-a făcut cunoştinţă. După ce doamna,aceea a plecat (deşi eram vecine, nu o prea văzusem pe stradă), -Lory mi-a spus: „Ai cunoscut-o" pe iubita lui Dillinger."- Ceva poveşti auzisem şi eu. Parcă am văzut şi un film la „Capitol" cu povestea lor. Pare ceva fantastic. Nu mi-a venit să cred — şi nici acuma nu-mi prea vine. dar dacă insistaţi, vă povestesc ce s-a auzit. Deci această fi a fost iubita lui Dillinger, cu care a avut şi un copil. Cînd ea. a plecat di»America, după trădarea banditului, băiatul avea opt ani şi bandiţii, car.e o urmăreau, au răpit chiar de pe v la New York, băiatul. Se zice că era foarte bogată. Avea luri de noapte, mă rog, nişte fete drăguţe şi mult alcool. Poliţia a rugat-o să-l trădeze pe Dillinger pentru suma de rinei mii de dolari.

In acest moment intervine istoricul Thomas B., care a cercetat şi el cazul acum cî ţi va ani. S-a documentat. A ■ in cartea lui Prodlîol Gustay, *Kii?iiria!gcschieht* ae) şi prin ziare:

Nu, dragă. Dillinger a părăsit-o pentru o prietenă de-a ei şi aidnei a vrui să se răzbune şi l-a vîndut poliţiei contra cinci suie de mii dolari. Ea voia să-l predea viu şi i-asp fului de poliţie, aceste cuvinte: „Să nu-l om ori ţi Jn faţa Nu vreau să fiu complice la crimă." Ei au zis: bine. Ea a ea? rul plecarea în Europa şi drept de port-armă. Asta a foşti Doamna T. continuă:

Eu spun ce-am auzit de la alţii. Deci din gelozie l-a .vindut pe Dillinger. L-a luat la un film. Purta o rochie roşie. Consemnul era să arunce, la picioarele lui, atunci cînd vor ieşi. poşeta. E-au împuşcat.
In acest moment intervine din nou Thomas B,
Nu. A aruncat o batistă jos. Atunci băieţii de la poliţie I au făcut ciur. Dar şi el era cu banda, păzit de -35 de i steri. Deci a fost ceva! Doamna T. continuă:
Atunci femeia a intrat subprotecţie politică. A trebuit
acă mai multe operaţii estetice. Una la New York şi alta la Pa
34
Intervine prompt Thomas B.: *ţ* — Nu. Â făcut două operaţii estetice in America, vina 1 la New York şi alta la Los Angeles, şi a intrat jsub protecţie : politică.
Doamna T. continuă:
— După ce i-au răpit copilul pe vapor — copilul făcut cu Dillinger — ca a venit totuşi acasă. A ajuns la Constanţa şi apoi la Bucureşti, cînd s-a scris şi in presă.
Thomas B. intervine:
— Nu. A intrai pe la Hamburg şi a venit direcl la Timişoara.
Doamna T. continuă:
— Aici, la Timişoara, se zice că a fosl căsătorită cu un domn mai tînăr, pe care l-a susţinui material. La un moment dat el a părăsit-o, iar pe ea au găsit-o moartă de stop cardiac într-o duminică. Atunci el a putut să moştenească tot.
Thomas B.: -v .
moştenit pe dracu. Femeia aceasta a murit de mi turală şi sărai llaţi ce vă spun eu!
Doamna T.:
—- In,orice caz nu a părut svJşpect nimănui, n se vreme a şi fost uitată. Era micuţă, grăsuţă, cu un ten alb, dată, rujată puternic, cu părul -vopsit cînd negru cînd şaten, cînd blond, cînd roşcat. Cred că era totuşi foarte bogată." .
Thomas B.:
—.Adevărul este acesta. A venit prin Hamburg. Cînd a
•nit, escortată de şase agenţi ai *Efbiai-vlvj,* era bogată.
Americanii au predat-o poliţiei germane. jPoliţia germană a
predat-o la cehi. Poliţia cehă — la unguri. Aşa a ajuns ea în
România,din poliţie în poliţie, dar mai întîi. la Bucureşti.
do a cerut, pe lingă protecţia poliţiei, şi protecţia Siguranţei. Aşa erau instrucţiunile de la *Efbiai.* Pe urmă a ţost escortată la Timişoara, unde a fost predată şefului Siguranţei, care răspundea cu capul de ea. Nici nu a ajuns bine la noi, cînd au apărui gangsterii. Abia a avut timp să fugă undeva pe o străduţă din spatele Abatorului, să se ascundă într-o pivniţă. Ştiu şi casa. A patra de la blocuri, cum stai cu spatele la Abator. Abia a apucat şeful Siguranţei locale sa o anunţe
Srmăntă. Precis că bandiţii americani au mituit pe cineva 8e undeva, Înţelegi, dragă, aşa eă repede au aflat awe se ascunde „tuşa voastră". întâi cred că au mituit poliţia americană, şi după aia pe-ai noştri. Aşa i-au dat de urmă. Pină la sflrşit a murit de moarte naturală. N-a mai urmărit-o nici draeu in47. Cine avea timp de ea după război! A murit în mizerie, într-o biată cămăruţă. în 1966 am Fos) s-o văd în Calea Buziaşului, cum intri pe stingă, a patra alee, tocmai ia capăt. Totul era neîngrijit. Pe cruce se mai vedea scris ANA SAGE. 0 cruce de lemn şi numele. Atît. Dar asta a fost în 1966. Acum nu ştiu ce mai e pe-acolo. Puteţi să mergeţi cu toţii să vedeţi dacă a mai rămas ceva.
Nu s-au dus nici atunci. Nici nu se vor duce vreodată. Ei au nevoia de *ceea viu.* Cărţi, ziare *m* reviste, lot mai clar se decupează o presupunere. Ana • Persida C- uşa Ana nici nu e de fapt femeia care l-a vindut pe Dillinger. Totul nu e decît produsul unei mitomane şi al unei mitomanii generalizate. Atunci cum să scrie cartea? Dacă personajul principal e fals? Are o identitate (reală) falsificată? Cu-atît mai bine literaturii! Vor scrie — pină ta proba contrară — un roman despre mărirea şi decăderea unei mito mane. Pină nu le va sosi cea mai .serioasă monografie consacrată lui Dillinger de către un mare istoric american; nu au ce ftce. Aşteaptă şi se bazează deocamdată pi- toi ce au aflat de la sursele 1,2,3,4,5. Dar mai ales. *Sursa* • Articolul din ..Orizont magazin". Acest fragment care lasă loc titra unei imaginaţii aiuritoare:
„în România s-au aflat mult mai tîrziu imun despre adevărata identitate a Annei Sage, eure era cunoscute publicului autohton din relatările presei şi din fotografiile publicate, tuni funcţionar ceferist din iaşi, originar-din Comloş, văzînd fotografiile, i s-a părut că

recunoa Auna Sage pe ruda sa emigrată Înainte de 1914. S-a adresat unui birou de informaţii din Chicago, oare i-a confirmat bănuiala. Anna Sage nu era altcineva decîl Anna Cumpănaş. Ştirea a trecut prin mai toate publicaţiile ţării.
în SUA, Anna Sage a fost nevoita să se ascundă de banda lui DiBinger, oare voia să-şi răzbune şeful ucis. Ua an ma» ţfrziu, Ana :. se reîntoarce, bogată, in România. O vreme foeuieştr la F.unga. Apoi ae stabileşte în Bucuroşii, teriiri-
36
zată de gîndul că ar putea fi găsită de complicii lui Diiiin-în ajunul celui de-al doilea război mondial se stabileşte la Timişoara. S-a recăsătorit cu un geambaş dinComloş (Toate aceste informaţii provin-de la Ioan Grofşoreanu). Dar şi noua căsătorie este sortită eşecului. în data de 29 aprilie 1947," cotidianul *Temesvarer Zeitung* publică ştirea despre «decesul Femeii în Roşu» «Acum citeva zile a decedat in locuinţa ei din cartierul Elizabetin Ana Cumpănaş, în vfrstă.de 58 de ani» (sic). Moartea ei n-ar fi stirnit nici cea mai mică vilvă, dacă n-ar fi murit însingurată şi pară sită aşa că vecinii au trebuit să anunţe poliţia care a spart uşa.
Nu numai viaţa lui Dillinger a devenit o legendă, despre care s-au scris nenumărate cărţi şi s-a turnat un film, dar şi cea a Anei Ciimpănaş, care a fost înmormtntată în cimitirul săracilor din Timişoara. Moartea acestei femei le-a părut foştilor ei concetăţeni oarecum misterioasă. în Comloş se povesteşte că oamenii lui Dillinger ar fi găsit-o totuşi pe trădătoarea Anna Sage. Au răzbunat uciderea şefului omorînd-o pe Ana Cumpănaş, fără a lăsa urme. Se pare
ar fi gîdilat-o pină ce a murit. Vecinii, se mai sp,uîie, au auzit rîsetele Femeii in Roşu".

mult aşteptată din. A.. nu prea
şi dau din cînd în cmd telefoane. *Emdoi* inror-
găsit interviul dat de tuşa lui Brunea Fox,
plus alte nenumărate poveşti palpitante, care ar putea să
los. Se pare totuşi că tuşa, e chiar Anna Sage.
Caută şi A. in presa timişoreană dintre războaie. Chiar ea
e! 161 uşi. nu fac nici o mişcare pină la sosirea monografiei
lui Te-land. *Emdoiie* ocupă de corectura la şpalturile cărţii
,care stă să-i apară. *Emunu* încheie o carte, despre jurnalul
intim-, o predă la „Cartea Românească" şi începe lucrul fa o
teză despre moralişti. A. scrie şi ea, una alta. Nu uită de
Îndatoririle ce-i incumbă în problema gjisirii surselor şi
începe să-l caute în subsolurile Bulevardului Yictorief, casă
de . un domn batrîn, A,L. Cejsnai bun prieten al tui
Ghiţă. Factorul postai e un factor decisiv în această anchetă.
spendă cereetgrile .(.. a murit • patru-cnici ani,
ciÝu ... ■ ■Ua"
de hîrţoage vechi. ziare mai ales, pe care — să nu-şi facă nimeni vreo iluzie! —- le-au dus copiii la şcoală. Deci nimic. Pistă închisă. Ca şi—în continuare— aceea spre fostul prim-procuror (la care încearcă în zadar să ajungă).
între timp, sosesc din America nişte cărţi. *Ultimele 100 de zile,* scrisă de Toland. Se aruncă asupra ei. Îşi închipuie că sînt ultimele 100 de zile ale lui Dilîinger. Aş! Ale celui de-al doilea război mondial, (cu Stalin ca, personaj principal şi nu cu Dilly boy). Răsare şi o carte despre prohibiţie (necomandată), dar la tanc. Cei trei se mâi animă, deşi problema rămine în continuare una şi aceeaşi: identi-tatea *reală* a „femeii în roşu". *Emdoi* face totuşi un plan provizoriu al viitorului roman, intitulat (pentru uz intern) „Dilîinger şi tuşa Ana", compus în 23 de puncte. îl expediază celorlalţi doi prin poştă. Unele puncte ii interesează, le înfierbintă imaginaţia. De exemplu, punctul 4. „Naşterea lui Steve şi începutul primului război. Contextul trebuie valorificat hiperbolic: o femeie care,, iubeşte pe alternevu şi este totuşi obligată să-i nască un prunc celui pe care nul iubeşte, dar îi este soţ, poate să declanşeze şi un război mondial! (atentatorul de la Sarajevo are urmaşi —• nepoţi de frate care au trăit pînă nu demult în România! Dar şi Punctul 5. „Atitudinea celor din Comloş faţă de răz boiul mondial. Prilej de incursiune în epoca din romanul *Tbbit,* cînd oltenii de sub stăpînire austriaca sesi abia Banat — cazul comloşenilor care au şi obiceiul să sărbătorească aniversările de 200 de ani de la eveniment (1934). într-un fel, ei sînt încă de atunci dizlocaţi, aşa cum va fi mai tîrziu Ana

(şi toţi emigranţii români de care ne vom ocupa)". Alte puncte, în schimb, nu le prea stîrnesc entuziasmul. Oricum, timp mai e. Să vină cartea despre Dilîinger! într-un tîrziu, prin iunie 86 ea vine. Dadadadada! Anna Sage e tuşa Ana! „O femeie originară din România", Fotografia. Ea e!
Din acest moment, soarta cărţii e pecetluită. Nici o mitomanie, nici o fabulaţie! Totul s-a întîmplat hi realitate! Deci un roman-document. Un roman realist, în sensul „neţărmurit" al cuvintului. Peste două luni se vor răzgîndi. Nici-nici. Şi-şi.

38

Pînă atunci îşi trimit grabnic, tot prin poştă, eseuri. Nude cogitări." De data asta strategice. Planuri de atacat cu succes un roman, sau-sau nici-nici. Aici se simt toţi trei mai în largul lor. Scriu mult. De fapt, *mai* mult. *Emttnu*
Emdoi. A. îi susţine cu fişe bibliografice pe tema ..cum se -poate scrie un roman senzaţional, Înjl986". Deci in avanpost.
Emunu opinează într-un fragment teoretic: „Orice act de instituire a literaturii senzaţionale (pentru că pe aceasta
avem în vedere) jtmplică o strategie a permanenţei şi una a modei. Inconştiente, desigur, si una.- şi alta. In primul caz, difuz, ambiguu.instabil, contradictoriu, filonul permanenţei se raprirteazăxla nosti *rcerii,* la tentaţia
aeierii mitice. în .cel de-al doiten, pe care post-modernis-mul numeşte *aprps-coup,* moda ordonează, ca intr-un veritabil «retour du refoule» freiidian, logica iii gică ;t aeestei lumi de aer. de -au hîrtie. Desigur, ea lumii
■ i create e dala de perfecta ignorare a legilor ea oons
ie «universuri . Planurile ei dispar,
.diferenţele tpează. Totul trei i, qrdo-
cindu-se ri colului
Confuzi dor a jur. roxîsm, aii-
itr-un *hedonis* • petta, *Vlm-*
purete). în istem, aberantul ; i adjud
rolul de liber arbitru, ie iroch numea
«vesela ap »... S, propun o
.tehnică a *nclerminatului.* *-(* epuizează
îndată într-o singura i apocalipsă
devine, aici, un haos rig u
La fix! Iaca şi post-mi i ui. I ă-i (cu un pa») în
avanpost. *Emdoi* susţine, ba chiar dezvoltă tema, o prelungeşte pînă în. America.
Remarcă şi el că toate semnificaţiile de adînoime se risipesc în acel hedonism facil, fi place formula lui Scarpetfa. Şi adaugă;„Cii de mult ..seamănă aceste trăsături cu cele decelabile in postmodernismul practicat de artiştii sfinţitului de imperiu, pe de o pari i -moder-
nismul prozatorilor americani din societatea I industria
ală, pe de altă parte? în ambele, intr-«n fel s u altul, cîte, o «voioasă apocalipsă»
Intimidarea a it ca subiectul

39

nostru să pună faţă în faţă chiar aceste două lunii — imperial oare se destramă (cu Musil, Broeh, Roth ete.) şi germenii societăţii superindus triale americane (cu Vbnnegut, Barth, Gardner, Brautigan şi alţii). Ei, bine, am evitat capcana de a serie un roman postmodernist şi de a ne raporta la vreunul din cele două sensuri ale termenului. Aşa credem".
A. e mută de surpriză, admiraţie şi mai ales spaimă. Presimte că vor trebui să scrie ceva între Musil şi Barth, Intre Broch şi Vbnnegut. Are brusc o nostalgie a „marii forme". Se gîndeşte cu jind la ceva fluent, de tip cauză-efect, cu personaje-personaje („avea o tristeţe, o nelinişte mocnită") „în ochii de culoarea alunei i se citea" cutare şi cutare, cu perfect simplu în coada frazei spuse de nara--torul omnipotent şi omniscient („o.k. zise John sigur pe sine şi ieşi"). Da de unde atîta siguranţă de sine? De unde mediocritatea (întreită) de a putea face fără mustrări de conştiinţă (teoretică) aşa ceva? Şi încă foarte bine! Spaima creşte. Nu vor putea scrie niciodată un roman serios, beton armat, fără fărîmiţări, autobruieri, puneri în abis la tot pasul. Deşi presimt că de mult s-au fumat şi aceste trucuri. Deci cum? Pînă la urmă cum o să facă? Ce o să scrie? Calm-ealmcalm.
Emunu şi *Emdoi* n-au nici cea mai mică îndoială că pînă la urmă o să iasă bine. Siguranţa lor susţinută la fiecare in parte de un temperament adecvai) mai stăvileşte

agitaţia ostentativă şi cam isterică a lui A. îi înăbuşă (din faşă) spaima de necunoscut. De romanul pe care-l vot scrie, oricum — asta au decis —: nici-hiei şi-şi.
Deci pînă" atunci, pînă la ora fatală a începerii, o ia fiecare pe cont propriu. Deocamdată, lecturile. *Emunu* —-poveştile ou America. *Emdoi* — poveştile eu ziariştii inter-, beliei. A-, — povestite cu Timişoara şi Comloş. Adună cărţi . vechi. Harţi vechi. Reviste, Almanahuri de film. tratate de-istorie. Ilustrate, «furnale de front iin prima conflagraţie. Caiete de suveniruri ale unor domnişoare de dinainte de prima conflagraţie. Scrisori interbelice. Rochii vechi din anii 35, pălării, poşete, pudricro. ochelari, cutii de Hwsti-eamente, cafea ni ceai din aceeaşi perioadă. O întreaga re ouzită pentru marele spectacol. Se pregătesc. Au feWC Aşteaptă vaca fierbinte, într-un tirziu, soseşte.
▰▰▰)
Luna august, 1986. Cei trei sînt acum, in sfîrşit, în-ună, aici la Comloş, in apropierea graniţei, cu gindul la Lunga. La Lunga 1 Căldură mare. Sleială în picioare. în schimb, „cu o minte mai tăioasă şi rece deeît lama unu» stilet", au descoperit, în timp ce se fiţiiau printre bagi cum vor scrie. j
Fiecare în ctte o cameră. Trei camere. Trei maşini de scris, după cum urmează: 1. *Olivetti STUDIO 46* — car mare *(Emdoi);* 2. *Consul* — car mic (A); 3. *Olivetti Let-iera* .3?, car mic *(Emunu).* Trei topuri de hîrtie ministe riaiă, cîte două indigouri, trei mese de lucru, trei fluiere (in formă de vapor -- o formă simbolică, desigur, deoaree» *Emdoi* a sosit de. la Bucureşti tocmai cînd pe Bega se sărbătorea, ca la Mangalia, „Ziua Marinei"). Fluierele—pentru comunicări importante (sistem morse, cod secret). Chestiunea e rezolvată, deci, cu bine. j
O altă psoblemă care se ridică spinos (tot în timpul fî-ţlielii fără scop prin parc, printre tufele de trandafiri) e cum vor senina. Poate eu pseudonime. Poate cu numele adevărate. Depande. Cine poate şti de pe acum? Chestiune foarte delicată. Fiecare cu identitatea lui. Dar şi cu diferenţa! Cu o personalitate. Cu Un temperment (artistic).ᵥCu o Weltanschauung. Dar mai ales cu un stil! Cu un limbaj, cu o-vorba ceea scriitură *proprie.* Un III şi Petrov în trei. Ceva de groază! Pe A- o apucă di» nou spaima. Parcă şi vede coperta. Cu ce titlu? Cu ce nume? Pînă la urmă, cu acelaşi calm atoatebinefăeător, cei doi o liniştesc. Mai e timp. O *să* vadă *după.*
După ce? După o[1] vor termina de scris. Să vadă cum iese ptnă la urmă. Da oare cum o să iasă, aşa, la şase calini? intră iar în alertă A. Calmeahncalm. Şi tot aşa. cu blmde persuadări şi încurajări; — după principiul Fie ce-o fi ajung (iuţi) la concluzia că fiecare nume de pe copertă va fi, de fapt, pseudonimul celuilalt. Aşa, prin permutări. Deo eamdată nu contează nici cum vor semna, aici ce litiu voi alege.
Se plimbă aiurea prin parc şt lai spui) franc, dar cu prietenie blinda, ce cred unu) despre altul. Se grupează, tot prin permutări, doi cit doi, şi-i arunca celui de-l treilea, cu tandrei,", adevărul (despre curai -serie căci mimai asta eontează) în faţă, iu audă tuturor spuselor, continuă sa -e
)
fă toţi trei foarte bine. Parcă ar fi vorba despre alţii, nu chiar despre ei. Parcă ar sta la o divăneală, cum se spune aici, la Comloş. unde tocmai au fost trecuţi în registru la miliţie şi au terminat discuţia de la primărie.
Ar givăni puţin de-adevărat cu *Sursa 6* (pe care o indică drept sursă principală de informaţii *Sursa 1).* Domnul. G. de la sucursala C.E.C., specialistul local în problema *Dillinger şi tuşa Ana,*
Ies in fine din parc şi pătrund in sucursală cu sentimentul că trebuie să dea, dinfr-o clipă în alia, atacul la o mare bancă americană. Casa ele bani e deschisă, Citeva zeci de lei. Dar ea, *tassa,* ar putea fi mîndria oricărei bănci adevărate din Chicago.
In încăpere - nimeni. Doar demnul G-. Distins, impozant. Cămaşă albă cu mîneci scurte. Din cînd în cînd, la intervale neregulate de timp, apare un"bătrîri, parcă de pe altă lume. Arc probleme locomotorii, de auz, văz şi. dieţie. Poate paznicul (îşi transmit telepatic cei trei). Mda. Cine să ştie? Oricum, ca să nimbeze cu mister descinderea la banca din Cotnloş, nici unul nu are curajul să întrebe cine e, de fapt, batrînul cu pricina. De fapt, nu e singurul personaj care i lasă perplecşi pe vizitatori. Presupusul-paznic se intersectează, Ia aceleaşi intervale aiuritoare, cai o bă-trîhă. Şi ea. parcă-din altă *lume.Sursa 0* scoate din CASSA un carnet. Va da informaţii. Va fi sursa cea mai autorizată, J,, iranţa din voce şi cursivitatea cu care citeşte ce e înseninat în carnet. Deci:

„înlii rudele. Tata — Ioan. — Mama Marţa. Ana s-a născut la Comloş la 1891. S-a căsătorit cu Mihai Cio-lac din l.unga. Au emigrat în 1914 în America. Acolo s-a născut Steve. Soţia lui Steve e prietenă bună cu Măria lui Lonte, care-i în Sua, dar vine. des pe la Comloş. Deci să continui: in 1924 Ana se Căsătoreşte cil un şîrb. Unu Martin. Vine cu acest Martjn aici, la Comloş, prin 24—25. Apoi îl. lasă şi pe ăsta şi se căsătoreşte cu un ardelean, de pe lîngă Cluj, Suciu. Ei, acolo, îi mergea foarte bine. Ştiţi povestea cu fetele. Avea o casă plină ca de-alea. între ele — fata ₓunui bogătaş din Chicago. Ea frecventa casa faţă ştirea părinţilor. Vâzînd aceştia că fata vine tirzfu acasă,

42

au pus-o sub urmărire. în fine, poliţia ii dă de urme şi vede cu ce treburi se ocupa fata. Cu aceeaşi ocazie se descoperă că tuşa Ana era proxenetă, Eegea americană ordonă în asemenea împrejurări expulzarea. Au
vrut s-o expulzeze. Ea —-nu şi nu. încearcă prin orice mijloace să rămînă. Găseşte chiar mijlocul cel ntai bun. Să-l toarne peᵛ Dillinger, care trăia şi cu ea, şi cu o prietenă a ei. Deci îl toarnă. Povestea cu cinematograful o cunoaşteţi desigur din presă. Corect e că trebuia să se aplece să-şi ridice batista şi să se şteargă cu ea la nas. Atunci poliţia putea să tragă. S-a suflat la nas şi poliţiştii l-au împuşcat pe bandit. Ea primeşte cei 10.000 de .dolari premiu şi pleacă imediat din America, prin lume. Un an şi mai bine a stat la Cairo. De-acolo vine drept la Comloş, în 36. Se întil-neşte cu G.P., un bărbat foarte frumos, care trăieşte
cxx ea pentru bani, fiindcă era mai tînăr. Trăieşte eu ea pjnă o sărăceşte. Ea se amăreşte foarte tare. Se îmbolnăveşte grav de mimaşi moare subit la familia Rusu, în 1946, (Cum? Nu în 48? în 47? Ştiţi sigur? Bine, staţi să corectez atunci anul în carnet. Buuun.) Deci decepţionată, moare în 47, subit, de inimă, la familia Rusu. Este adevărat, unii vecini susţin că a fost asasinată, pentru că au auzit atunci seara nişte voci, Ca şi cum ar fi vorbit tuşa. cu cineva. Dai autopsie precis nu i s-a făcut. De asta sînt sigur! Şi de inmormîntat, ati înmormîntat-o în colţul săracilor. Despre A na aş mai putea afirma că a fost -analfabetă. Faptuleste dovedit de următoarele. în 24, cînd a venit odată în ţară, aici la Comloş avea o prietenă, pe Măria Ardelean, care-i moartă. O ia pe această Măria şi pe încă una, Ana Cotoară — care-i moartă şi ea, ca să meargă împreună la Bucureşti, la ambasada americană. Acolo trebuia să ridice nişte bani. Fiindcă nu ştia nici mătar să semneze, a pus-o pe Ana Cotoară să iscălească ceva în locul ei, zicînd că nu vrea să-şi dea jos mănuşile, aşa doamna mare se simţea! O analfabetă! Dar aici in sat era foarte bine văzută, pentru că l-a trădat pe inamicul public numărul unu al Americii şi a scăpat lumea de un asasin.

43

Deci a făcut o faptă bună. Vezi numa că satul nu prea ştia de chestia cu prostituţia şi prohibiţia. Deci puteţi reţine că era bine văzută",
Cei trei reţin. *Sursa 6,* deosebit de amabilă, furnizează cîteva informaţii preţioase. Oameni din sat care mai trăiesc şi mai ştiu poveşti cu America. Le mai dă împrumut şi un caiet în piele de viţel un fel de jurnal, în care au notat, unii peste alţii, strămoşii săi, de la sfîrşitul veacului trecut pîna intre războaie. Acest caiet va juca un rol important în scrierea cărţii.
Dar pînă atunci, în Comloş continuă să fie 6-august, la prînz. Căldură foarte mare. Presimţirea furtunii. Nimeni şi nimic nu-i poate însă întoarce din drum. La Lunga! La Lunga!
Satul Lunga e de fapt o continuarea centrului de comună O stradă lungă şi largă, pînă la graniţă. înainte de a intra în satul ce a devenit un fel de simbol al telului lor, Comla-şui se desparte de ei prin cîteva privelişti. Prima e o moară cam veche. Are două etaje". Seamănăcu toatemorile din Ba nat. Doi bătrîni stau ia gura unui fel de jgheab cu saci. Deocamdată nu curge nimic. Bătrînii aşteaptă. Dinăuntru .se aud: angrenajele, maşinăria. Bănuie roţi, i jheaburi, praf alb. munţi de sac!.
— Merge moara
întreabă toţi trei deodată. Uită să salute. Reiau. ■— Bună ziua.
— Ziua bună.
— Merge moara? Mai merge?

— D—apai!
Atît. Parcă ar fi o moară părăsită, deşi se aude clar că mai merge. E moara dintr-o fotografie. Reclama din „Suflet noui. Foaia sătească a Comloşului face reclamă pen- tru prima Moară cilindrică-Adolf Birtler cu prilejul Anului Nou 1935. Au cîteva numere din „Suflet nou" cu ei. Se aşajză pe marginea şanţului din faţa morii şi răsfoiesc acest număr 1 din 1935. Moara e cea din fotografie. *Pare* că e cea din fotografie. Unde ar putea fi însă cea mai bine asortată băcănie şi cel mai confortabil restaurant — amîndouă, zice revista -- ale d-lui-Romulus Stanciu din Comloş. „Clienţilor
H
le stă la dispoziţie: radio, oărţi literare, precum şi tofc rele şi revistele din ţară." în acelaşi număr U se mai face reclamă tui Sinberger — manufactura (Jimbolia), Anton Miehal. sticlărie,Jimbolia), Szerelmy din Jimbolia, ou librărie, papetărie, dar cel mai insistent — după corpul de literă — lui „loan Ureche din Comloş. Măcelar şi cîrnăţar român. Serveşte curat, conştiincios — marfă de prima calitate".
Li se face brusc foame. Hotărăsc să mănînce mai încolo, pe drum, după discuţia cu *Sursa 7,* doamna T. (pe care le-a recomandat-o *Sursa 6).* Nu se pot ridica de pe marginea şanţului. Foame, sete, căldură, sflrşeală. Senzaţie de sfirşii. De fapt. n-au stat pe nici o margine de şanţ atunci, lingă moară. îşi închipuie abia acum că au stat atunci pe marginea şanţului să se odihnească, dar mai ales ca să oată răsfoi „Suflet nou". să inspire aerul vechi, de acum 50 de ani, prin pagini, prin toţi porii, ca în curtea Dispensarului,- la eîţiva paşi de moară,,un fost mic conac, un fost mic palat, totul redus la scară, turnurile, vitraliile, arcadele, coloanele, terasa, treptele roase. Trandafiri sălbatici, flori de cîmp prin fostul parc, ierburi, mărăcini. Senzaţie de sfîrşeală, de sfîr-şit, cînd răsfoiesc revista la început de 1935, *„ Efterne B.* Titulescu a repurtat de ourînd un strălucit succes Restaurarea habshurgilor? mare manifestaţie antirevizionistă ia Timişoara plebiscitul din Sarrenbruek Zinowiew a fost aresta t ?Anglia şi asigurarea păcii atentate contra lui Ilitler. Şi *Interne:* cronici la romanul lui Gh. Atanasiu, *Addinu j* apariţia primului volum din *Estetica,* a domnului Vianu la Fundaţiile Regale Mircea Eliade, unul dintre cre-ereie cele mai pătrunzătoare şi mai bine dotate ale tinerei generaţii sub treizeci de ani. suflet frămîntat mereu de probleme superioare şi în veşnică goană după perfecţiune, a trecui eu numele graniţele ţării Revista italiană *OccideMe* g-a ocupat de el, nu de mult Domnişoara Doina Peteanu, o tînfiră şi talentată scriitoare lugojană, a scos de curind. sub pseudonimul .nişoara Odoanu, un roman intitulat într-«n cămin de domnişoare Congresul studenţesc, singurul *in* avalanşa de congrese cori se ţin in decursul unui an, ■cu o -importanţă vitală pentru echilibrarea angrenajului BOstru politic şi social Doi comloşeni in echipa naţională de *foolball* gata pentru Balcaniada de la Atena, Internaţionalii Chită Ciolae şi Vasile Chiroîu. Care sal din ţră
4i
se poate lăuda eu aşa ceva?Colinda gospodinei:. cozonacul Idealul frumuseţei femcnine la începui de an Axiome: «Ceea ce vorbim trebuie închinat prezentului — momentului. Ceea ce scriem trebuie închinat viitorului, posterităţii» (Goethe) *Redacţionale:* Numărul de faţă trebuia să fie în 12 pagini. Din cauze tipografice am fost nevoiţi să-l scoatem in 10 pag. Cetiţi şi răspândiţi «Suflet nou». «Suflet nou» urează tuturor sărbători frumoase şi an nou fericit!" Apoi din nou drum prăfuit. O stradă perpendiculară pe drumul spre Lunga. Soare în creştet. Case cu obloanele" trase. Nu mai au poftă de glumit, (ie explicat cuvinte parcă exotice. Nici un şolocat. Obloane şi chiar — la cîteva case mai arătoase — dar parcă în părăsire veşnica, cu zidurile coşcovite, mîncate de lepră — eslinguri. Găsesc destul de repede • .O poartă masivă de tablă. Din curte
— un cîine. încep să bată, să strige. Cîinele latră. E amiaza. Bat din ce In ce mai tare. Poarta sună ca o tobă Hiriasă. Sparge cu bubuiturile ei valurile de aer fierbinte şi lumina prea grea. Au chiar un impuls: "să - rdul Poate doamna

e foarte»ÎH vîrstă, poate, e la masă şi nu aude, poate e în grădină, poale mi-i acasă. Toate presupunerile se spulberă într-o clipă. De undeva, din fundul curţii, o voce tună: „Intraţi! Ce naiJţa! Nu se vede că-i deschisă! îi des-chi-să! Intraţi i Cei trei ii i încă nu se vede ni-
meni. Doar • ii. Se opresc pe căra-
rea pietrUită. De-O parte Hori, .iţă. Copaci. împie-
tresc şi ei. Apare *Sursa* le înfloreşte un zimbet,
dar devin brusc serioşi: se prezintă cu gravitate — „trei icrjitori". ,Aaaa! Cazul Ana Sage! Cunosc! S-a făcut! Poftiţi înăuntru. Foftiţi-poftiţi pînă îi Cotonogesc pe ăştia doi". Ăia doi sini probabil doi nepoţi veniţi de la oraş la ţară. Şi doamna T. e aici în vilegiatură. Băieţii tiu se vor arăta la faţă nici un minut, dar vor pîndi după uşa sufrageriei. Vor trage Cu urechea la ce povesteşte tanti despre America. Curii din băieţi îl strigă pe celălalt destul de tare, ca scriitorii şă îlaudă: ..Miree! Vino. mă, aicea, să ne bage si pe noi In carte!" Cel care trebuie să răspundă la apelativul ..Mirce!" tace chilie, dar se supune ordinului, Se va ascunde după uşa de sticlă, se va lupila şi va tfage lot timpul cu urechea la Ce povesteşte tanti. Celălalt a avui, într-adevăr, intuiţii
46
corecte. Au intrat amîndoi iată! - în carte, printre aceste fraze pline, de energie ale *Sursei, 7:*
„Da, cunosc! Cazul Ana Sage! Nici o problemă! S-a mai scris! Parcă poţi să-i opreşti pe ăştia să scrie? In orice caz, femeia în chestiune, tot ce pot să spun e că am destule amintiri despre ea de la bunica. Bunica mea a fost şi ea în America. Era prietenă intimă cu tuşa asta Ana, fiind din acelaşi sat şi ajungînd in acelaşi oraş, la Chicago. Da asta a fost demult, chiar la început, imediat după ce au ajuns, vai de mama lor, că nici una nu mai avea «marnă şi era mare mizerie şi sărăcie. Ăia, americanii, dracu să-i pieptene, s-au pus pe grevă. Nu ştiu exact ce şi cum. Numa că deodată au zis halt! şi s-au băgat în grevă, la o-fabrică. Ana asta, cum? era săracă — dav-am spus că numa la început-a fost aşa — şi cam proastă, hop, să cîştige un ban, se bagă peste ăia în grevă şi glonţ la patron că ea vrea să lucreze. Apăi nici ăia cu greva nu erau de azi, de ieri. Cînd au luat-o pe tuşa la o fugaritură, s-o omoare, nu altceva, că le stricase, vezi doamne, ştraicu. Şi cum credeţi, că s-a salvat? La bună-mea. Care şedea afară . într-o curte şi făcea tăieţei. Era o casă din Chie undeva la margine, cu mulţi d-ai noştri,- şi bunica, drăguţa de ea, îşi cîştiga pîinea făcînd tăieţei, chiar ■■ pline, colaci, mîncare pe bani. Avea o masă şi un cazau în curte. Acolo un fumărai, şi-o mizerie! Şi cum. stătea şi făcea tăieţei, hop prietena ei, Anişoara, fugărită de grevişti. De ştraicheri, cum se zice pe-acolo, dracu să-i ştricuie-n patru. S-o omoare, nu altceva! Plnă bunica, scumpa de ea, a pus mîna pe sucitor şi dă-i pe grevişti pînă ăia s-au speriat şi au lăsat-o pe tanti Ana in pace. *Aşâ* a salvat-o bunica şi de-atunci au fost prietene.şi mai bune. După aia, n-a mai avut nevoie de bunica. Ea, cu fetele, cu .hotel urile, alcoplurile, cafe-barurile. Aşa a făcut avere. Avea o prietenă bună, fata unui preot din Ardeal. Aia era amanta lui Dillinger. Poate că şi tuşa era. Ce nu ştiu, nu pot să spun! I.-a turnat pe t)ili şi a dracu să fie ei de americani, un leu nu i-au dat pe turnătorie! «4
Pînă atunci însă cînd au dat-o afară din America, i-a mers bine cu fetele şi toate chestiile. Au zbupat-o
47
B şi a umblat teleleu prin lume, dumnezeu ştie pe unde şi cîtă vreme. Am uitat să spun că pînă la război a mai fost aici, la Comloş. Avea o prietena, una Ârdeleami şi pe bunica mea, femei cu carie, care ve
te acasă din cînd în cînd. Odată s-a dus ia Bucureşti la ambasada americană să ia nişte bani sau nişte hîr-tîi, naiba ştie ce trebuia să ia ea de-acolo — şi a . bunica să semneze în locul ei, zicînd că nu vrei dea jos mănuşile. Hă! aşa doamnă se credea, cind ea
de fapt analfabetă. Ce ziceţi? Citea cărţi de film? Te cred şi eu! Setuta»la poze! Că toată ziua altceva n-a făcut de cînd a venit la Timişoara. I-a tocat unu. di ai ştie cu cili ani mai tis
toţi banii, că avea ceva avere cînd a venit. Bani şi bijuterii. Era foarte pedantă. Fiecare batist;: călca. Numa una era şifonată, aia în care ţi bijuterii. Dă nu multe. Eu am văzut un inel cu piatr. un colier de perle şi poate încă două trei inele. Daci a;cjVa$_{r}$jde i-a putui cumpăra Iu ăla o can binată la modă, o vil isină ultra şi re. Da cind at banii, s-a

Biata femei juns liirie
t;i imcomisar, unu Rusii. Dar chiri
trţ, pilan ai, Chită." Bl îi n una,
alta. El s-a i lucruri, de au
ştiu cu ce I •înă. dar
adevărul esle c ipat (le ea şi după n
De murit, a murii ◢◢ i putut
iferi femeia asia; ◢ i spun sincer, şi acum" mi-e
emeie. foarte Am auzit că ăia de la p ne! au sparl idă
ce-i cu Am !■:■: -le ceai.
Exclus! Ea uită şi curată. Normal ar fi
fost să fie spălate. Ea»nu le-ar fi lăsat acolo. Deci m-am
ndit eu cu mintea mea de atunci şi cu aia de acum, -ori că i s-a făcut rău di la inimă brusc, şi n a mai apu-i să le spele, ori că a omorit-o persoana cu care a băut ceaiul, otravă sau sugrumare, şi
I n-a apuc •■ - . m auzi: ◢◢ îriibră-
[1]A ca vai . zdren-
ţuită. Bine. Accept: era săracă! Dar ea, o femeie atîta de pedantă... V-am spus, fiecare şerveţel era apretat şi călcat, fiecare batistă. Nu înţeleg nici azi ce şi cum und în 47. în orice caz, mie personal, toată povestea nu mi-a mirosit a bine: Prea era cusută cu albă, nu? Ce părere aveţi?"
Cei trei au exact aceeaşi părere. Nici lor nu le miroase a bine, nici unul nu-i chior să nu vadă aţa albă din cusătură. Aproba. Mulţumesc de informaţii şi părăsesc ***Sursa,*** *7.* Secă-tuiţi de foame şi sete. Ies din nou la drumul mare. E **ora** 13 şi ceva. în aer, presimţirea furtunii. Timpanele vîjiie. "Citurile slnt uscate.-Picioarele moi. Prin mijlocul drumului. Apoi, cînd Încep primele case din Lunga, pe lingă gard, pe .zid. La scurtă vreme după ce au lăsat în urmă Comlo-
i i n
Au liceu. iziuni
dai nlos
şui. moara, o baltă cu gîş Au rochii de mătase înflor. de vinilin maroniu pi ă. ..Şlastfh la orele de ruşi de la
ts) re ■ Deşi
jţrimic. Al sînt nici si fthează cel mult Nu, vind. *Tanti auguri. ci* bine, hă, hă, al si ei umbla ca nînd, prin praf. de cartea lor, d; spre graniţă C8 Grădini părăgii şanţului. Purad grănicerilor cir- mere vi ferestre. Si ◢- piepl
şi raţe, îi ajung două femei. , părul permanent şi o sacoşă are o ţin împreună,-de cîte o eles toţi trei, *Emdoi* şi A. de o mică analogie,- *Emunu* id şi NoVi Sad. Răspund Vie două mic-iraficante se în-
Au eva.
nn du
ICll iiu»a (
rin praf şi pulb
tot au isal să
nu duce de fapt i
. Cârduri surpate.
şi copii blonzi prin
tur-retur. Patrulare. Pruni
■ Scorojeai ■ ire in creştetul ... -
i ii iă •mă,
lut. Au totuşi bine ci unul nu ouă că cei r lung
Nu , miţă. „Di . să ne vi ate di amusinînd
cumpărat.
e dispuse, înţelege trei nu ă trafic impară, i denia". dem cu" dincolo, am usi-
erc! ii se aleagă şi
i o pună în abis cu drumul
tieri. Case scunde. cU.fi
j pri
i I
4 mea
kaki al

ne aere. Meri
ii I ruciş peste
la înăL
serul,
49
o mică mlaştină cu papură în camera mare. da, da, în prin-zîtor, unde se mănînco, porumb şi floarea soarelui, în dormitor bălării uriaşe, deasupra —-cerul înnorat. Casă în care s-a născut Anal Senzaţie de film polonez. Wajda. Nooo. Nici o şcoală poloneză. Mai bine Stalkerul. O călăuză prin zonă. Doamne, ce film ar ieşi de aici! Da, da, Doamne Dumnezeule, şicurtea asta, lîngă un fel de dărăpănătură, printre bălării, păsări jumulite şi dini costelivi, o masă *bieden* Furnirul plesnit.- Un picior fără curbură — un par noduros. Ziare deasupra. Borcane rîhcede. Muşte. Un ţigan bâtrîn, cărunt, întf-un ligheştul. ■ *Liegesluh!. Chiise-loitgue.* Aţipit. Muşte multe. Bîzîit.Aşa. Un vuiet surd în timpane. O presiune în cap. Ţestele gata să.plesnească. Parcă au halucinaţii. Da, da, tratament halucinatoriu. -tro-ul kaki un nou-ţur. • Simplă patrulare. Norii tot mai jos. Spre 40 de grade. Gata. Halt. O haltă. Pauză de prînz.

Aici, în faţa unei laviţe pe care stau două bătrîne, drumurile se despart-. A. se duce cu una din ele, cea mai tîttără totuşi, mai în puteri, după roşii şi ardei. Cei doi stau cu La-trina foarte bătrînă în negru. De fapt, ea i-a oprit. De au zis „bună ziua", ea a răspuns „bună maică, bună! M dincolo?" Nu, nu merg niciunde. Atunci au timp de vorbă. „Staţi, maică, să vă întreb ceva dă copiii mei dă la oraş. dîri Timişoara." Pronunţă Timişoara, „nu Cimişoara.Spune „maică", nu „maiehii". Un amestec ciudat de accente: sudul, cînd vestul. Sud-vestul. „Am$_T$ maică, nişte copii la oraş, poate îi cunoaşteţi, stau pă lîngă spitalu ăl mare, unde-i o clinică, poate i-aţi văzut odată să-mi spuneţi ceva dă ei; că nimica numai ştiu ce s-a ales de biata vieţişoara lor. Doamne maică, îi rău să fii bătrîn." A. pleacă repede cu bătrina- cealaltă. Culeg roşii, ardei iuţi, ardei graşi dintr-o grădină. „D-apoi, grădina noastră. Am ţînut-o că mai scoatem o buneaţă vara dine." Casa, iu schimb, n-au mai ţinut-o. Stă să se pfăvale. Ei, proprietarii, au venit dupărăzboi din Ardeal. De unde din Ardeal? De lingă SaTu Mare. Şi, cum e? „Cum să fie? Ca pastă tăt." Mda. Face un fel de pungă, un ştanîţlu din jare şi înghesuie o grămadă de roşii, ardei iuţi, ardei graşi. Cît face „Doamne, apără-mă şi mă fereşte! îi pomană-dă sufletu lui băr"batu mieu." Dacă ar fi in Oltenia, ar răspunde bogdu proste. Aşa, spune „mulţumesc frumos".

50

între timp, cei doi o ascultă pe bătrîna în negru. încear-
i pună întrebări. De cînd e în sat, dacă a fost în America,
dacă are rude care au fost în America şi s-au întors, cum era
Înainte de război. A. îi întreabă ce au vorbit. Cu greu, ei
reproddc următorul sclrimb de replici:

— Şi, spune, maică, de. cînd eşti aici, la Lunga?

— iau, maică, apăi dă multă vreme, dinainte dă cînd s-or auzit dobili cum or bătut in noauă sute patrusprăzece. în mijlocul satului or bătut dobili şi i-or scos pă români din căşile lor şi i-or dus la margine. Pă mulţi i-or dus jandarmii şi i-o puşcat in mlaştină!,

— Cînd a fost asta?

■ — După ce am fost io venită cu părinţii şi eram mică şi or începui, să bată dobili în sat.

c Eeei, cînd o ti intrai România în război!

— Poate, maică, da cu 11 line dă tot cum băteau dobil
Bine, dar in America aţi
io n-amfost, maică. păcatele mele, că bă-
iili şi i or scos pă ai i iţi va afară la mlaştină
larmii. I Q trecut, maică, oastea
n i rezut că vine cînd or
început s; bată dobili.
Mulţumesc Vlai fac vreo
două sute ; un ziar. îl întind pe una
din mesele de Sici o. f întina prin
preajmă. Pete de vin, de pe tabla cu vopseaua sco-
rojită. Ceva lipii A. se duce peste drum. la
m gospodar, să spele deii. E poftită în casă. Or-
dine. Curi ttă. Mobilă albă Conge-

lator. Frigider. IJoiler. Spală roşiile şi ardeii cu
rece. Se înfiripă un d
■ eii la Kikinda? u. Scriem o cari m venit să ne documentăm. ăăăă...
Despre An eia in re.
Da.
— Da ce să mai scrieţi, cu s-a scris lot, L Ce s-ar mai putea scrie? Stau şi mă-ntreb.
Păi, nu ştim mei noi. De-aia am venit. SA ne docu-
ăm. Să căutăm martori. Urme.

— 11a! IV şi ăştia ştiu că-s proşti! Io nu-s de aicea dă loc. Am venit mai dă eirrînd şi mă mir cu ce dracu se mm-dresc ăştia d-aiei. Auzii Cu femeia *In* roşu! Da barăm aţi găsit pe cineva?
— Da. Acuma căutăm o bătrlnă care a fost in America. Tuşa Lena.
— Eeee. Da. 0 ştiu. Vine la ea mereu cineva de la Timişoara în. maşină cu număr mic. Aţi ştiut?
— Nu?
— Să ştiţi! Da ea nu sta mai sus cum te duci. Fix in-verâ are casa. Aici e numărătoarea altfel decit !a oraş. Aşa că trebuie s-o luaţi înapoi.
Deocamdată, cum s-a văzut, stau pe loc. S-au aşezat toţi trei la masa din faţa bufetului. Viespi şi muşte. Tabla mur» dară, lipicioasă. Pun un ziar. Mănîncă sanviciuri cu ardei şi roşii. Beau apă. Discută aproape o oră. Fac planuri. Mai Intîi, cum să ajungă la pichet. Să se prezinte, să vadă cuib e © graniţă." Apoi să dea o raită pe la tuşa Lena. Dacă o fi. Dacă nu — nu. Au destul material. Destule documente. Surse berechet. Deşi ceva lipseşte. Simt tot mai clar că ar avea nevoie de incă vreo trei-patru martori. Cumva mai ciudaţi. Care să le poată povesti cum se vede de aici, de la Comloş, toată nebunia lui Dilii boy. Mai bine zis, cum se vedea atunci, în jurul lui 34 şi după. Judecă logic. Cum să 8e vadă? La cinematograf si prin reviste! Deci le-ar trebui nişte bătrîni loviţi de damblaua cu Dillinger. Care să fi văzut filme, sa fi citit, reviste, almanahuri. Poate ciiiar cărţi. Da de unde să-i ia? Unde sa-i găsească? Iar stau şi iar cugetă logic.
Deci, teoretic şi practic, ar trebui să dea de urma unui bătrin care să fi văzut la viaţa lui zeci, sute de filme. Un proiecţionist! Asta e! Un proiecţionist pensionar din Comloş. Perfect plauzibil! Dacă se .poate, un tip fanatizat de film. De filmele americane dintre războaie. Ideal ar fi (dacă nu cei[1] prea mult de la viaţă), să aibă chiar un fel de manie. O dillingcromanie. Să adune, adică, tot ce se poate aduna în materie. Un adevărat dosar. Cu tăieturi din reviste. Cu transcrieri de dialoguri Dar mai ales, o memorie recteţi eu nebunia. „Aha, un fel de sonat, ca la lebai", se hnnînefcsă fericit *Enuma* Păi, da. .,0a! da de unde dracu-l *rata*
î2
■
tem fi pă ăsta tot d-aici, din Comloş?-, se cam nelinişteşte *Emdoi.* Acum e — în fine! — rîndul lui. A. să le-o spună, plin de agitaţie: *calmcalmcalm!* „îl găsim şi p-ăsta! Nici o prţblemă! Şi dacă nu-l găsim, îl inventăm?
Toţi se relaxează. Ar mînca mai cu spor. Beau apă. Ideile gîlgîie. Un proiectionost. Un tip care vasăzică, proiectează la propriu şi la figurat. Un biograf au oricum. Pe Tojand şi chiar cinematograful „Biograf", cu *ph,* din Chicago, Totul se leagă! Aşa. Şi încă unu. Tot un fel de „sursă". Tot sonat. Cuprins de morb. De acelaşi morb. Le-ar trebui un tip mai" tînăr, care să ştie bine engleza, să moară după filmele americane cu gangsteri, să citească, dacă se poate — pentru stil —, mult Chandler, să traducă bine din engleză în română, dara prea multe calităţi vizibile, pe umerii acestui rîvnit *traductor.* Daca n-o săvl găsească pe undeva, pe la Timişoara, n-are decît să se proiecteze în el, cu dibăcie, *Emunu* însuşi. Totul le place la nebunie pînă aici.
Chestiunea e, dacă tot stau şi croiesc planuri, cum să disece cartea. în ce capitole s-o taie, s-o împartă. Ce nume să le dea. Ideea de acasă, dinaintea

plecării la Comloş, nu li se pare nici acum de lepădat. O structură de dicţionar juri-dic-penal. Cu termeni bine aleşi, ambivalenţi. CunTar veni, cu dublă bătaie. Drumul lor de pildă, chiar drumul pe care-l , fac,- s-ar putea numi, stricto sensu, *ilercriminis.* Dar e cam prea violent. îl vor înlocui cu *iter spectrorum.* Oricum, părţile" mari, naraţiunea făcută „pe bune", serioasă, artileria grea, se va numi *animus narrandi.* Dacă vreun cititor va crede că e vorba de un suflet care povesteşte, cu-atît mai bine! Dar se va înşela. Căci *animus narrandi* înseamnă în latină „intenţia de a reproduce ceea ce a aflat de la alţii", iar pentru jurişti, expresia denumeşte mobilul cu care a acţionat făptuitorul. După cum, de pildă, celelalte trei „animusuri", pe tare le aleg fără să clipească pentru ghiduşiile lui Dillinger şi ale contemporanilor lui, eu următoarele înţelesuri. *Animus corrigendi* („dorinţa de a îndrepta"! e, de fapt, tot un fel de delict. O Îndreptare spre săvîrşirea unei fapte ce intră sub incidenţă penală. *Animus jocandi,* deşi pare mai zglobiu (o „intenţie de a glumi"), se dovedeşte la fel de grav. Făptuitorul — zice la Dicţionar — acţionează din intenţia de a se distra pe seama cuiva. Ceea ce nu-l scuteşte de judecare şi condamnare. La fel de a sfătui", de a da înţe-

lepto poveţe. *Animus consolendL* Care tot după zăbrele duce, in cele din urmă.
Şr tot aşa, delict (literar) după delict, pînă la *perturbatio animi,* care-i clar o „tulburare sufletească" şi poate, uneori, un fel de circumstanţă atenuantă pentru făptuitdr.
Ar mai avea nevoie de nişte elemente de bruiere. Nişte scurte fragmente cînd, in ciuda armoniei cară pluteşte deja deasupra autorilor, unul sau altul ar avea ceva de obiectat. O părere proprie. O incontrare de forţe. O subminare a competenţei celorlalţi. Chiar aşa. *Conflict de competenţă:* Termen juridic. Deci o situaţie în care două sau mai multe instanţe se declară competente să judece aceeaşi cauză (conflict pozi- tiv) sau îşi declină toate competenţa de a o judeca (conflict negativ). Se înţelege că toţi trei visează numai la conflii pozitive.
Au obosit de-atita cogitare. Mda. Nude cogitări şi astea. Cu ultimele puteri, trag concluzia că, oricum, romanul trebuie să fie, pînă la urmă, vandabil. Să se bată toate categoriile socio-profesionale şi de virstă. Să nu-l lase din mînă nioi gospodinele, nici profesorii de română, nici Nicolae Mano-lescu sau Angelo Rinaldi. Ceva brici de deştept! Dar şi pentru larg consum! Un roman popular subminat. Nu chiar la pasul, să enerveze, ci exact unde trebuie, cit să se vadă. *Un* text tăiat. întretăiat. Da. Dar cît? Cum? Unde?

La Lunga! La Lunga!. P(j graniţă. .La graniţă. Ac Atit. Aşa. , -

■

Din nou pe drum. Un „mic traficant" din Comloşul- mie stă pe marginea şanţului. S-a întors de la Kikinda. îi sfătuieşte să meargă acuma, pînă mai e deschis Robna kuca, magazinul, magazinele. E cel mai bun moment. Ziua cea mai potrivită. El le arată o servietă jerpelită cu tot ce a cumpărat. O sticlă mare de Pepsi, guma za zvakane, patru pachete de Super-Filter, o veghetă de 1 kg, nişte napolitane pentru copii. Acum e momentul să treacă şi ei dincolo să cumpere. Dar ei nu vor să treacă. Nu au permis de mic trafic. Ei vor doar să ajungă la pichet, să vadă graniţa, grănicerii. Dar mai ales să trăiască starea de frontieră."
Casele încep să arate parcă mai bine. Praful şi.pulberea — aceleaşi. în dreapta, nu prea departe, foişoare. Norii tuts

jos. Presimţirea furtunii. în zare — o barieră vărgată. Alb roşu. Au ajuns! Dincolo de barieră - • alte case. PCTF. Punct-controi-trecere-frontieră. Un grănicer ţine în braţe un copil de vreo trei ani. Copilul e blond. A mîncat lubeniţă. E în maieu şi chiloţi. Grănicerul e tînăr. Ţine copilul în braţe aii spune ceva zîmbind. Scenă dintr-uîi film rusesc. Ceva foarte omenesc. O duioşie in aer, sub ceru) înnourat. „Copilul ea Iu tov locotenent. A mîncat lubeniţă şi l-am spălat." Cei trei se prezintă. Au venit. Bine. Bine au venit. Şi? Şi ce? De fapt, ce vor? Nimic. De fapt, chiar! Ce vor? Să vadă graniţa. Asta nu se poate. Piua aici, da. Pînă la PCTF..S« Beşţe şi tov. locotenent. Nu au fost anunţaţi? Nu! Arată actele. S-au-prezentat la postul de miliţie local pentru luarea în evidenţă şi$_x$ la subunitatea -privind respectarea regimului

Şi? Cu ce.pot fi ajutaţii
Iri privind.....Mnimmda.
Atunci precizez că aVeţi datoria să nu vă abateţi din , nici la stingă, nici la dreapta. Mergeţi înapoi numai
ue grăniceri pentru precizări frontierei de stat. lată-i! .Nu ştiu nici ei. Poate nişte aşa pe mijlocul Salută. Mai jpoi. Merg
arte a s
■eru! direct pr Gîşte. Cit? un i
i
ului. Nu i
stau cit-eva cli
je,drum. Nu
Lunga. Praf.
muri. 01)
»u limba se
adă. Nici
abateţi.
Fac stinga-mprejur. îna-ibat. Dar o iau pe cealaltă etrîş mărunt. Scorojeală. ci la. Căldură fără cruţare, a, jigărit.. Muşte. Pere tari. copil.
1" trecute. Senzaţii îrşiU
'g ta I» .nghelina. Tuşa Lena. *Sursa 8.* Casa veche. Curte cu pomi şi flori. O farfurie cu mîncare pentru pisici. Un coridor închis. Geamuri mici de sticlă. Pisicile printre picioare. Maldăre de ziare şi reviste „Cinema". Borcane cu dulceaţă şi compot pe pervaz. Pereţii coridorului. Fotografii color în rame. Decupaje din reviste străine. Color. O plaja. Un centru de oraş mare, cu zgîrie-nori. Un parc uriaş. O cascadă. Fotografia preşedintelui Nixon. Color. Tavanul jos. Puţină igrasie. O laviţă. Un fel de divan vechi. Spătar înalt. Plus stins.
Poftiţi, poftiţi in cas
55
Nu ştie cine stat; îi pofteşte eu bucurie. Se bucură că au intrat in curte trei oameni. E o femeie in virată. E slabă. Uşor adusă de spate. Miiiii uscate, aspre. Venele pronunţate. Lucrează mult. Acum e cu o vecină. Stau in coridor şi givă-nese. îi vede prin geam pe cei trei cum intră în curte, încet parcă temători. Poate-i un dine. Nu are cîine, dar bănuieşte eă se tem. Atunci le iese înainte. Zîmbeşte şi spune „poftiţi. poftiţi în casă". Pisicile printre picioare. Stau toţi în coridor. Vecina înţelege. Se ridică şi pleacă. Tuşa Lena îşi cerc iertare, şi de la unii, şi de la alţii.
Intră in cameră. în prinzitori. Mobilă de sufrageria frumoasă, dintre războaie. în stare bună. Vitrină. Bibelouri din ceramică vopsită. Tavan jos. Puţină igrasie. Fotografii color Înrămate. Pe pereţi. Sprijinite de o vază, de o ceaşcă, de ua bibelou. Se aşază la masă. Aduce repede o cană cu apă şi pahare.
— V-o fi foame, v-o fi sete. Io n-am ştiut că veniţi. Maţi fi găsit cita pregătită. Aşa, n-am mima prăjitura Scoate imediat din bufet o farfurie mare, rotundă, cu prăjitură. Un fel de chec cu cacao (surogat).
— îi cu cacauă. Ce putem şi noi in ziua de a.i. Vă rog, luaţi! Cum îi?
Apoi ii întreabă cine sînt, cum au ajuns la ea, aha, iore). ce mai face Viorel de la Bucureşti, cind o să vină s-o râdă? E gata să răspundă)a orice întrebări. Dacă ii poate ajuta eu ceva, o să-i ajute. Ţine minte multe lucruri.
Atunci să le povestească despre America. Despre cura fost ea in America.
— Şi cum a fost in America, tuşă?
— Oh, *it was a dream...*
După aceste trei puncte (...), fluxul epic, respiraţia filmul, imaginaţia celor trei se rup. Ram in trăsniţi. Poate n-au auzii bine. în timp ce bătrîna spune aceste cuvinte in cea mai curată engleză americană, îşi înnoadă baticul sub bărbie, îşi

sprijină capul pe palma mfitiîi atingi, ii priveşte blind, şi suride. îi priveşte pe ei şi parcă undeva *peste. Over*. într-un timp pe care ci o-au cum să-î vadă.
Dio acest moment, se desfăşoară pea mai incredibilă dintre discuţii, ta faţa celbr trei se află *Sursa* tuturor swreetor. Izvorul fermecat. Apa vie. Mina de aur. Eldorado -ui imaginaţiei. Ceranti fascinant,personaj dio cHc eu mtiluit. Ar scrie
5;
deja un alt roman. Despre ea. Despre această femeie bătrână din satul Lunga, comuna Gemloşul Măre, judeţul Timiş. Despre cit de senină poate o fi o femeie singură, la 83 de ani, într-un sat de la marginea ţării. Adevărul e că atunci, după ce au auzit cuvîntul *dream,* cei trei au amuţit. Nu le-a venit să creadă. N-au mai ştiut cum să întrebe. Ce să întrebe. în ce limbă. *Emana* preia conducerea:
— O mai întreb încă o dată pe doamna cum a fost în America. *And what about America? Ho did you enjoy living ihere ?*
— Doară-v-am spus. *It was a dream.*
— Spune că a fost ca un vis.
— Asta am înţeles şi noi. întreab-o mai bine pe doamna eum de vorbeşte atît de bine englezeşte? Und« a învăţat?
—- Bine. *Whve did you learn Ejigîish? Your pronunciâtion is perfect. It is really amazing. Where did you go to school?*
— *went in a Cincinali school. It was called Laffitte.■ College.*
— Spune că a fost la şcoală în Cincinati. La Colegiul Laffitte.
•. , . , ;
— Ce colegiu?
— Staţi, dragii mei, să vă spun pa litere: el, ei, dabl ef, ai, dabl ti, ei.
,
Cei trei au amuţit. Aha. Colegiul Laffitte. Dau năvală cu întrebări în româneşte..
— Cind aţi plecat în America?
— Cînd am avut cinci ani. în nouă sute unsprezece. Ne-am dus cu trenu pînă la Triest, cu mama, tata şi fraţii mei. De-a-colo ne-am suit pă un vapor şi ne-am tai dus pînă-n America. După zece ani ne-am întors. Ţin minte ca acuma, cum ne-am întors pe vaporul „Regele Italiei". O lună dă zile am tăt veni pă ocean. La 26 februarie 1921 am plecat din New ¥ork, şi am ajuns la sfirş itul lui martie. Atunci am avut deja 15 ani. Ţin minte vâporu curo m-am uitat cu binoclu, cu cucheru şi am văzut pietrele ăle mari dă Ţa Gibraltar, cum ana văzut Africa, Turcia, Italia. Cit stătea un pic vaporu în porturi, noi n-am coborît. Numa ne-am uitat cu cucheru. Au, Doamne, cit dă frumos o putut, fi!
— Dar cel mai mult ce v-a impresionat în călătoria astai
sus
— Să vă spun drept, oceanu. Cum să vedea oceanu i» Dacă aţi crezut vodat că îi drept, puteţi şti eă i greşii.
51
au *să* vede ca un deal. Şi vaporii parcă urcă pa el. Cirul ieşam po punte, aşa să vedea. Noi eram la clasa a treia. Puntea dă jos". Da mînearea era bună. Ne-or dat şi vin roşu cit am vrui. Numa că sus, îa categoria lux n-am avut voia să urcăm niciodată să vedem cum ii oceami dă pe puntea lor.
De i e v-aţi întors?
Din cauză că tata a avut năcaz. T.ucra la o curăţătoria chimică din Cineinnatî.
Aici o paranteză. Cînd vorbeşte în engleză despre copilăria din Americă, tuşa Lena pronunţă toate numele proprii ca americanii. *Sinsinedi. CIMând. Şicagâu. Ohaio.* Cind işi aduce amîi Leşte, le pronunţă ca pe la noi. Cum
scriu. Cei trei vor cădea de acord, în drum spre casă, în rk(şinuKă vreme dup I, că dedublarea instantanee
— pe lingă alic probe socro-lingvisbice — şi proba unui uluitor bun.shjiţ-
.
— Muncea acolo. în1r-o bună zi, o maşină i-o prins mina si s-o, gat al cii lucru! Atunci

ce să facem? Ne-am întors i raţi s-or întors înapoi in America, înainte dă boi. Or ajimsmari domni. Copiii lor îs domni şi mai mari. Scoate Fii color dintr-o cutie-cu sute de scrisori
baţi tineri, frumoşi. Femei frumoase. Copii. Fotografii lîngă un nionument. lingă o maşină de lux, lingă o cascadă, In faţă unei biserici, a unei case. Multe instantanee cu nunii. ..îs nepoţi." Da, se vede. l-au pis pe spatele fiecărei fotografii. „Âieia ii Eva şi Tudor uitîndu-se la Certificatul de cununie" ,,Eva moîăritâ în sa noastră de cununie" ..Cununia alu Eva şi Teodor în biserica noastră Românească, strana dinţii înapoia a lui Naşu, îi Măria, Milca alu doda Yeta din Chicago, şi Sida, alu doda Femn şi capu meu să vede intră umeri alu Eva şi alu Tudor".[2] „Asta-i Eva. Casa noastră *nu* să vede toată, numa de trei forţare" ..Ai vqsti copii George şi Măria şi nepoata Dormvica" ..Asta îi crucea alu uica Gheorghe Băbău. Tuşa Sanda ii lingă cruce."
Apoi Scoate din altă cutie, mai veche, alte fotografii. Mai vechi. De cind a fost- ea în America, lato. Fetiţă blondă; Bucle. Panglici. în picioare, eu mina sprijinită pe spătarul unui.scaun. Ghete înalte, cu şireturi. Rochie albă sau roz
;B
sau albastru deschis din mătase sau organdi sau tul. Volane. Pliuri. Mina cealaltă lăsată moale, pe lingă volanele rochiei. Un zîmbet speriat.
— Asta mi-s io. Cind am avut şase ani ne-am dus la un studio. "l.a molărit, cum zicem noi. Aicea-i mama şi tata. Aicea-s fraţii mei.
Fraţii s-au fotografiat o dată în costume naţionale, căluşari cu tricolorul peste piept, cîntînd — unul la vioară, celălalt la acordeon. Altă dată — în.costume ,.dă domni", americăneşti. Se ţin de după git. în fundal — natură frumos aranjată pe carton şi stuc. Culori palide, Coloane. Un lac cu lebede. Chiparoşi. Cei doi îşi scot pălăriile de pe cap şi salută cu ele, simetric. Helăăău!
— Apăi... toţi or murit. Numa io am rămas.
— Dar de ce nu v-aţi întors şi dumneavoastră cu fraţii înapoi în America?
— Domnule dragă, la aşa ceva nici nu m-aş fi putut gîndi, că am fost singura fată la părinţi. Cine să steie cu ei? Cine să lucre? Să le deie un pahar.cu apă? Vă rog, mai ser.yiţi. îi cu eacauă. Ce-am ştiut şi io face.
— Mai povestiţi-ne de America. Ce vă mai aduceţi aminte?
- Oh, multe îmi aduc aminte. Cum eram fată şi mă duceam la şcoală. Era un negru care mă aştepta şi nia du pînă acolo. Cînd ieşeam, iară mă aştepta şi mă ducea pi acasă. Nu ştiu de ce tare mult mă gîndesc la negru ăla, • suflet bun avea! Dă el parcă mi-o părut mai rău cînd plecat.
— Cum vă striga la şcoală?
— Cum să mă strige? Iencău Fugi. Iancu Anghelina, adică
— Dar se jucau ceilalţi copii, americanii mai vechi, cu ăştia noi veniţi? Cum eraţi priviţi? •
— Ău, nău. Hancs.
— Ce spune?
— Hunks! Gunoi! Vai şi-amar!
— Da. aşa ne priveau. Noi gindeam că acuma sintem si noi americani, da păntru ei tot viniturj eram. Noi mai muil

ou negrii, eu indienii şi chinezii. Vai dă mama noastră. Ei,-ce să-i faci? Astea aşa or fost! Aşa o fost lumea atunci. N-ai putut-o schimba.
— Dar la Chicago aţi fost? ,
i — Da, o dată. Dâ ceva sărbători. Numa că am fost mică şi nu ţin minte.
— Acuma, să vă spunem de ce am venit la dumneavoastră. Ne-a spus Yiorel de la Bucureşti că aţi cunoscut-o bine pe tuşa Ana.
— Ei, pe Ana Sage.
(Altă paranteză. *Sursa 8* e singura care, pe tot parcursul drumului, a pronunţat corect numele: Seigi)
— Da, „femeia în roşu".
— Aşa i-or spus în ziare. Sigur că am cunoscut-o. încă în America am cunoscut-o. Da, eram tare mjcă. Cînd o venit la Timşoara, după ce s-o petrecut povestea cu Dilliager, ne-am văzut iară. Eram foarte apropiate. Io ii scriam toate scrisorile

către băiat, in America. Şi orice avea nevoie să scrie.
— Nu ştia să scrie nici românește
— Nu. Nu ştia. Veneam eu la ea şi scriam. Pa vremea d-âtunci io lucram la fabrica dă conzerve din Timişoara. Ana era foarte retrasă. Avea numai doi prieteni cu neveste nemţoaice, care veneau la ea în vizită şi, sigur aţi aflat, domnu acela cu 15—16 ani mai tînăr.ca ea. Toi st a cheltuit pentru el. Maşină, cîini, casă. Aşa s-a dus toată averea pe care-o putut-o scăpa din America. Io nu m-am amestecat.. Atita am intrebat-o o dată: *..Arm, what are you malnng oul of your life? What is in your mirtd?".* Adică, Ană, ce vrei să faci cu viaţa ta? Ce-i în mintea ta? Am văzut că nu răs punde şi de atunci nu am mai întrebat-o nimic. înainte de moarte să ştiţi că a avut o presimţire. în vecini, lingă ea,
Lea o femeie, Florica, Şi aia tot la fabrica dă conzerve a lucrat. într-o seară, cu ozî-două înainte de moarte, am fost la ea să-i scriu nişte scrisori, nişte acte şi mi-o spus că a âuzrt
ra şi toată noaptea o cucuveaua în brad Ia Florica. Ce eă fie asta, l.enă? mo întrebat.Io iar n-am ştiut ce săi spun,

Şi îaeâ: da pastele mie, duminica, mă cheamă veoimi ei, domnu comisar Rusu, pă mine, pă Florica şi pe iiioă o prietenă a ei, una Ardelean, să venim, că Ana-i moartă. O pus o seară pu geam şi o văzut că-i moartă. Am crezut că visezi Cum aşa! Că n-o fost bolnavă niciodată! M-am dus repede. Intre timp, domnu liusu l-o chemat pă un medic din ear-tier, unu dă ochi, mi mai ştiu cum îl chema. Ăla o fost tare nervos, că l-or deranjat. O mai fost adus un poliţist, un lăcătuş şi domnu Bugariu, avocat. Bărbat or spart uşa, care era închisă pă dinlontru cu eirligu. Goamu era puţin deschis. Ana era pă reeameu, într-o pijamaua „dă mătasă, roşu eu negru. Avea în cap bigudiuri şi o clrpă legată pastă Unghiile le avea făcute. Stătea cumva tare curios. Mie mi s-o părut suspect, l-am şi spus Iu Aurel Bugariu: Aurele, ce-i cu flecurile, cu petele adică, ale vînăte da pă git$_r$ la miini şi picioare. Aurel numă stătea şi scria. El s-o dus după aia la autopsie şi o spus că la concluzii or spus că avea piatră la ficat şi inima tare mare. Atunci cînd am intrat noi, doctoru dă circă o spus eă-i moartă dă vreo şapte ore. Florica şi prietena aia, Ardelean, s-or pus imediat s-o îmbrace. Era foarte moale. Io m-am dus in bucătărie. Erau două feluri dâ prăjituri pă masă, proaspete, dă seara: croafne şi cornuleţo cu marmeladă. Nu s-o pregătit ea să moară, precis nu s-o pregătit. Dar astea or fost toate cum or fost. Ce să-i faci? Ce, mai poţi schimba acuma? Americanii or făcut imediat după ce o murit ea un film, chiar cu numele ăsta: Anne Sage, cu Gloria Swanson. Şi .semăna parcă puţin cu Ana noastră. Eu ara lucrat se am lucrat la Timişoara, şi la urmă am venit aici, unde m aţi găsit.
— Şi ce faceţi toată ziua?
— Ce poate Faee o femeie singură? Stau, îmi fac treburile prin casă, apoi grijesc dă miţe, dă pui. Apoi stau şi citesc. scrisorile care mi le-or trimis nepoţi, mă uit prin reviste, vorbesc cu femeile.- Mult stau şi-mi aduc aminte dă cum o fost trecute toate. Ce să-i faci? Asta-i viaţa.
— Aici, la Lunga, mai aveţi cunoştinţe care au fost in America? Mai vorbiri cu ele?
— Da, ii una, Ana. Şi ea o fost in America şi s-o întors. A păi elsd ne .Intilnim şi cînd nu-s ălelalte muieri dă faţă,

mai ales duminica, la biserică, ieşim afară şi ne tragem la
0 (Hirte. Atuneea io ii spun, da încet să nu ne audă lumea: *..llello Annc! Hoţv are you?"* Şi oa-mi răspunde: *.Jm fine."* Da, tare-i fain. Sau ne mai întîlnim pe stradă, cînd vin dă undeva şi ea-i in faţa căşii. Ii *zic: ..Hcllo Annc! How de you*

fcel?[1.] Şi ea-mi răspunde; .. *smepin ! What clac could 1 do?"*
— Ce spune că face? .
— Mătură. Ce să facă?
Ar mai sta. N-ar mai pleca. Ai mult, să le pcrvestoască tot.
— Apăi, puteţi seni cînd
a o data. Să stea ren rni-s. *Vm hcre,*

ANIMUS NARRANDI

Un caiet foarte vechi, produs proba • din
Europa în jurul anului 1900, eu coj n în-
velit într-o piele subţire, de viţel. Pe prima pagină
interioară (ca şi în tot caietul) sînt făcute cu toc, creion negru, creion colorat ori pix fijsemnări databile si 1953. .
lală-le ps cele de laîhcepul ilui:
. :• -sa lui Cu Chicago 111. . V •
Iulian *i*
Ana P. murii i . I. Vioai
nu

Eapa au făt *:ri)*
„ aca. sa gonii 24 I uli ire -Eu :
Ap *Foi*
Dez; 1908
Tove. I cerneală ioii

irie 1
VVa-

64
Ear in Anul 1922 au nins din 24 Ioanei- pînă în OQ ..... -.....fon îtoc. cerneala albastra)
Una şinoaptea: (toc, cerneală albastră) i
i V"
"■" ""7 a-
2
a
■,?■ (cu piXi rezolvarea începe aici şi continuă pe diverse pagini) dar e, din start, greşită.
Apoi o fotografi ■ la fel de veche pe spatele căreia scrie: „Aici so molarii toţi români din Soc. Bănăliană cari au fost în oraşul Cleveland 15 feb. 1911 împotriva Iu contele Aponi care
0 venit în America şi atunci or făcut o icoană mare-pusă intrau ram şi iconile mici mia rămas vo 5 şi vam trirnies şi vouă. loan" Deşi explicaţia de pe spatele fotografiei este cit se poate de clară (pentru cei are ştiu că molărit înseamnă fotografiat), conţinut ui ei nu este mai puţin compozit decît al însemnărilor din caietul amintit mai sus.
Aşadar, o fotografie făcută in februarie 1911, la Cleveland. Ohio, unde pentru a protesta împotriva vizitei pe care o Întreprinde ministrul austro-ungar, Appony, în S.U.A., s-au ari de slovaci, sirbi, croaţi, şi vreo 600de emili, cu 3 drapele tricolore şi 8 americane. Ministrul cut de către foştii locuitori ai imperiului :a autor al unor legi şcolare (ce-i purtau numele), au deznaţionalizarea şi maghiarizarea forţată, a tuturor minorităţilor de pe teritoriul de atunci Ungariei. „Cind românii au intrat în sala de întrunire — pune un cronicar asistenţa a izbucnit în aplauze furtii-oase, iar muzica a

intonat *Deşteaptâ-te române,* care a fost scuîtat de toţi in. picioare. Toţi vorbitorii au combătut acţiunea contelui Appony, prezentîndu-l ca pe cel mai mare duşman al naţionalităţilor asuprite din imperiul austro-ungar. Ziarul american *Cleveland Learder* a descris această manifes-are în care aprecia foarte mult atitudinea curajoasă şi de unea a românilor, din partea cărora au vorbit V. Moldo-an, redactorul ziarului *Românul din America* şi Ion Aldea, n numele *Uniunii."*

1 Bineînţeles că.nu toţi cei 600 de români au pătruns in ala întrunirii, ci,mulţi dintre ei au rămas afară. în fotografe, făcută probabil la sfîrşitul demonstraţiei.

adunat alăt granfi romăi Appony era febsburgic i •a viz prin şcoală.

văd vreo

i—J-

65

cincizeci de persoane si mai multe steaguri. tfsga atenţia, undeva în partea stingă a imaginii, un grup de patru persoane, care nu privesc spre obiectiv, ci par a continua o discuţie. De fapt, sint cinei persoane şi jumătate, irentru că femeia tinără îmbrăcată într-un palton de culoare- deschisă este :dă şi ţine in braţe o fetiţă de vreo cinci ani. în stingă dreapta femeii se află un preot în sutană şi un bărbat cu pălărie de culoare deschisă, îmbrăcat într-un palton ele-. cu gulere largi şi răsfrinte. Bărbatul ţine degetul mare de fa mîna stingă in buzunarul paltonului şi priveşte intre-spre preot pe deasupra capului femeii. Prin deschiză-de la git a paltonului se poate observa că poartă cămaşă albă şi papion. Are ureehîle uşor ciăpăuge.şi un aer bolnav (de altfel, va si muri peste vreo 2-3 ani). Lingă preot, se află *va* bărbat în haine sărăcăcioase a cărui atenţie este îndrep-. ca şi a femeii, spre fetiţă. Felul în care aceste persoane s-au întîlnit în acel loc ius-

afiimaţia că în fotografie lumea este de o drversrea i de mare ea a grupului de note din caietul cu seoarfe în- piele de viţel. Preotul este domnul Ion Podea de la Sf. Andrei dia Youngstown, Ohio, unul dintre orga-li manifestaţiei (mai tîrziu, în 1918, el „vaconvoi ta congresul care hotărăşte înfiinţarea Episcopiei trie Ortodoxe din Statele Unite, supunînd-o autorităţii liei din Bucureşti"). Femeia însărcinată are 19 ani, poarî "un pal!.-n de culoare roşie, se numeşte Ana

i■•-• fetiţă, va da naştere peste cîteva luni ui numele de Steve. Mihail, domnul i ş Faţă d om bohnav, este soţul Anei, lucrează ca fuacţia-J căile ferate şi a fost trimis de muncitorii români din pentru al intimi pe preotul Podea şi a discuta în unui club numcitoresc in oraşul lor. (Clubul se va înfiinţa abia în 1914. cînd Mihail va fi murit deja, i sediul va fi în Clybourn Avenue, 2250,) Bărbatul în haii ăeioase este tatăl fetitei -i autorul îndemnării făcute cu eală violetă pe prima pagină a caietului amintit. Se mi-e loan I.. se află in America de două săptămîni şi este în căutare de lucru. Speranţa lui este la preotul Podea. Pe fetiţă o cheamă Anghelina si. cînd este .întrebată, spune că o naă Lena. în afară de preot, toţi ceilalţi din micul,grup inci şi jumătate sînt comloseni.

66

Cînd un eomloşean ajunge în Cleveiand, Ohio, el *se* opreşte la pensiunea ..Bănatulţinută de comloşeanuJ V. Bucă. Acesta! dinre puţinii români care vorbesc bine engleză şi li ajută pe bănăţeni să se angajez" ca salahori îa turnătoriile. Ilill Clutch Co. El practică deci sistemul ..lăţire;" un echivalent al sistemului „padrone" al emigranţilor din sudul Italiei). ..Tătînela" este un fel de antreprenor, care se obligă să furnizeze braţele de muncă în schimbul anumitor avantaje din partea companiei ce-l angajează (concesiunea cantinelor, a barăcilor in care locuiesc muncitorii ele.) Bineînţeles că de la fiecare lucrător angajat de el, latinele reţine în medie l-2 dolari pe săptămînă. loan I. a avut insă ghinionul de a se certa cu V. Bucă în prima zi după coborîrea din trenul care l-a adus la Cleveiand de la Ellis Island. A umblat disperat să-şi caute singur de lucru timp de vreo două săptămîni —■ fără nici un succes, fireşte, pentru că nu ştia nici un cuvînt în engleză, iar în cele din urmă, sfătuit de alţi bănăţeni deda pensiunea „Bănatur", a venit la această întrunire în căutarea preotului Ion Podea, un om cu faima de luptător dezinteresat pentru drepturile emigranţilor români.

în mulţimea de oameni care forfotea în ziua de 15 februarie 19.11, la locui întrunirii împotriva lui Appony, vorbitori de sîrbă, cehă, croată, slovacă şi engleză—-cu fetiţa -în braţe pentru că Eofroskia a rămas la baracă să spe; fele şi nu poate avea grijă şi de Lena; ceilalţi copii au răa ţară, la bunici — loan I. a simţit mai întii căi cuprinde dis-perarea. Cînd a auzit în spatele lui vorbă romanească („1 le la ea. ce frumoasă ej" — spunea o femeie, vorbind proba- fetiţa lui) a început să-i mai vină" inima la loc. S-a

lnt i a văzut o femeie gravidă şi un domn foarte elegant, cu *îi* ta palidă şi cam ogrăsit..
---Ană şi Alih.iile, voi slnteţi, măi a strigat el din i rărunchii dopa un s urt IQOOK *at* de incremsenine, în clipi următoare toţi trei au simţit cum le ţifaieso lacrimile din ochi. Doar fetiţa şi-â păstrat calmul.
Ana fusese cea mai frumoasă fată din Comloş şi Lunga da cînd începuse loan să se uite mai cu atenţie la această importantă trăsătură a lumii in care trăia şi pînă atunci. La nunta .lila, cu Mihail, loan îşi aminteşte că a pus căciula
pe o masă Io răsturnase şi pahare şi farfurii şi tot şi
gţ
a jucat pe acea masă, în jurul căciulii, mai bine de un ceas. Ăst joc se numeşte Clăbăoelul şi-i place cel mai mult lui loan, Acum, gravidă şi îmbrăcată într-un platon roşu, Ana părea şi mai frumoasă. Ea a luat-o în braţe pe fetiţă şi a întrebat-o:
— Cum te cheamă?
— Lena! a spus fetiţa, bucuroasă că, în sfirşit, după mai bine de o lună (trei săptâmîni pe vapor, două în Cleveland) mai vorbeşte şi cu ea cineva în afară de mamă-sa.
— Aaa, Heîlen! a zis Ana, neştiind că numele fetei vine de Ia Anghelina.
— Ba nu. Lena! a protestat copila. .
— Da, dar aici, în America, asa se zice: Heîlen. Ta zi şi tu Hcllen. lm Heîlen!
— Heîlen. Im Heîlen! zise Lena.
— Bravo! Vezi că ştii englezeşte? îţi place in America?
-r Nu. "— De ce?
— Pentru că n-am cu cine să mă joc.
Cei doi tineri viitori părinţi râseră, loan I, doar zîmbi trist». Era Încă foarte preocupat de cum va face el să-l găsească pe popa Podea în mulţimea aia de oameni, Cind în sfirşit. putu să le spună celor doi consăteni pe cine caută, lucrurile începură să se lumineze. Părintele loan, îl lămuri Mihail, se afla înăuntru, la tribună, aşa că aveau să-l aştepte pîna la sftpşit, cînd va ieşi afară şi atunci el, Mihail, are, să-l ducă să vorbească cu el.
§i, într-adevăr, la sfirşitul întrunirii toate s-au aranjat cum nu se poate mai bine pentru loan L Preotul Podea şi alţi ficuntaşi au ieşit din sală şi s-au fotografiat cu diferi ie grupuri în faţa clădirii. Apoi mulţimea" aia de oameni s-a împărţit în vreo cinci grupuri şi fiecare grup, cu steaguri şi fanfare, a plecat spre cite un loc din oraş, restaurant sau bar, unde aveau pregătit pentru chermeză. Cînd a avut un moment de linişte, părintele loan l-a cercetat pe loan I. că de undo vino, dacă-i ştiutor de carte, ce ştie lucra, dacă-i căsătorit legai sau concubinează, citi copii are şi unde se află ei şi aşa mai departe. Cînd a crezut e.1 că toate întrebările au fost puse, a scos dintr-un buzunar de sub sutană un csutonaş cam de-mărimea unei cărţi poştale şi a scris pe el numele lui.
68
loan I., dar nu cu I., ci cu Y. în continuare, pe acelaşi carton, a mai scris şi adresa fabricii de săpun Proctor Cambie Co. din Ciiicinnati, Ohio şi s-a semnat. I-a recomandat lui loan Y. să-şi pună acel cartonaş la eheutoarea hainei si să nu-l scoată piuă ce nu ajunge în Cincinnati, apoi i-a dat nişte bani ;de drum şi l-a trimis la barăcile care alcâtuiaji pensiunea ..Bănatul" să-şi ia bagajele şi să plece, de acolo, Ia gară. Din acea *r.i* norocoasă, loan şi-ia scris numele de familie numai eu iniţiala cînd s-a aflat pe teritoriul Americii, . şi cu 1. de clte ori s-a -găsit in România. Caietul legat in piele îl" v iţei e o dovadă.

în ziua de cincisprezece februarie 1911, în trenul caro pleacă de ia Timişoara, dimineaţa la orele 8.00 a.ra., trece prin Lovrin Col lob — Comloşul Mare — Teremia-Mare — Nerău şi apoi, prin pustă, pînă la Szegedin, pe Tis za, se afla un tînăr cu aparenţe de student în capitala imperiului pe a

: cărui stemă scrie, în latină şi cine ştie în a cui atenţie, *IndUi-sibiliter ac inseparabiliter*. Pe măsuţa din faţa lui se odihneau ţilindrul şi o revistă, „Familia", care apare la Oradea-Mare. Cine ar fi privit cu mai multa atenţie cele două obiecte ar fi observat că ţilindrul, e foarte nou cumpărat abia cu două ■zile in urmă de la o prăvălie de lux de pe Ring), iar revista foarte veche, mai precis •—apărută la 114 februarie 1904,

[1] adică csi 7 ani în urmă. Cine, însă, l-ar cunoaşte pe traărul Octavian Cristofor Nacu mai îndeaproape, nu s-ar mira nici de una, şi nici de cealaltă.-Eleganţa tinărului nobil de origini-,, totuşi, valahă, eleganţă vizibilă şi în restul hainelor cu care este îmbrăcat în această mohorîtă dimineaţă de iarnă, a devenit celebră de mai multă vreme prin mediile studenţeşti de la Viena, in fastuoasele cafenele şi săli de dans ale Capitalei. Nici recenta lui pasiune pentru originea neamului din. care se trage şi, în consecinţă, pentru orice document, mai vechi sau mai nou, care ar putea să-i înlesnească această cercetare, nu e secretă pentru prieteni. Aşa că, judecind din aproape în aproape, un astfel de prieten apropiat ar şti că revista veche a fost cumpărată la Oradea, după îndelungi răsfoiri ale colecţiilor din librăria *Concordia,* pentru următoarea informaţie din cuprinsul său: *„Armîna* (Romanco). Sub titlul acesta dl Petru Vulcan a publicat in mai multe

fascicole ale *Reviste; Idealiste* din Bucureşti im roman sedai din epoca de renaşcere a poporului român de la Pind. A«nm autorul ş-a retipărit lucrarea îatrun volum la Constanţa. Romanul acesta atrage în deosebi atenţiunea prin tendinţa d"a face cunoscut întregului neam pînă unde se estinde românismul. Subiectul acesta se desfăşoară în firul unei naraţiuni interesante carf ne atrage pânăn finit. De vândare la autorul în Constant.!. Preţul 2 lei."

Pentru că. Intr-udevăr, originea atestată a tânărului nostru este aromână. Strămoşul îndepărtat al cărui nume îl poartă, Cristofor Nacu, ar fi venit după bătălia de la Mosco-pole în Austro-Ungaria şi ar fi cumpărat moşia Comicsului cu sal cu tot şi cu titlu de conte pe la 1781.

Ciăsise. printre supuşii săi de atunci, tot felul de obraze fioroase, care ascunse sub bărbi negre, nici pieptănate, nici spălate prea des, care împodobite cu cîte o mustaţă cu vîrfuri răsucite în sus sau pleoştită ca o mierlă sătulă, care brăzdate de, hanger sau de sabie, ojleni din Cara-Ylaşca, unguri cu pomeţi proeminenţi şi ochii încă oblici, sîrbi cu Înjurătura colorată, ocolitoare si sfichJuitoare ca un bici, mai toţi iubitori de cai, crescători de cai si boţi de cai, apoi şvabii aduşi din graniţa Luxemburgului, tăcuţi şi muncitori, gata să-şi facă zidjn jurul casei chiar şi aici, unde terenul e doar mlaştină şi pustă, iar piatra trebuie adusă cu carele de la zeci de poşte. se vedeau iacă de atunci urmele Încercărilor ne-e ale imperiului de a coloniza pusta aşa cum, aiurea, tlantic, si mai de capul lor, nişte oameni la fel de „blînzi" colonizau Westul. Clnd se gîndeşte la toate aceste date adunate cu greu din documente vechi şi din măr!urii ale bătrîniîoi locului, Cristofor Octavian Nacu are o tresărire de mîndrie şi un zîmbet. E doar urmaşul eroului civilizator! Al celui care a ştiut şi să-i domolească pe pustălăi, şi să-i scoată din muţenia lor robace pe şvabi, să se înţeleagă pe româneşte (pe ţînţărească lui de macedonean) şi cu haiducii slătineni, şi cu pandurii de dinspre Craiova, care încă mai purtau în memorie, de trei-patru generaţii, cine ştie ce duşmănii vechi iscate pe lungul drum de strămutare, cit şi cu slrbii marcaţi de un fel de voioşie agresivă după primele înghiţituri de rachiu. Asta înseamnă, de fapt, un nobil al acestui imperiu, spune Octavian Cristofor .Nacu, cîteodntă, prin

Cafenelele simandicoase, la Magerl sau alta, unde nobili sastisiţi, studenţi sau rentieri, tineri cu teii!, eu o poftă nebună de a se distra ca iii preajma urau morţi ce plutește in aer, se apucă să discute si politica imperiului, şi pe „timpiţii din guvern[1], şi alte bizarerii ale monarhiei Iv. uud K.., *uuiivi-sibiiiter ac imseparabiliter.*

Singura legătură eît de cit directă cu acel strămoş de care Cristofor Octavian se simţea mindru i se părea a fi această bătrână ducesă de San .Marco, născută Nacu, uitată de familie in casa de la Comloş şi pe care, o dată sau de două ori pe an, se ducea s-o vadă. Odinioară frumuseţe trăsnitoare, acceptată la curte in ciuda rangului iacă proaspăt numai datorită acestei calităţi, măritată, se pare chiar de către împărătească, cu acel

duce care nu se gîndise niciodată, până la înaintata vîrstă la care l-a prins ordinul sau sugestia suveranei, la acest omenesc obicei la care săracii se gândesc foarte devreme, acum bătrînă înţeleaptă, em jică şi misterioasă, izolată in conacul de pustă, nici măc o-citind, stind zile în şir pe terasa din spatele conacului şi privind spre o linie a orizontului la fel de îndepărtată ca si Moseopolc, în timp! Dar, dacă de obicei venea pină la Comloş in fiecare an pentru a-şi face o datorie de moştenitor faţă de ducesă, dacă mai apoi începuse chiar să-! delecteze conversaţia aeră şi boştelitoare a băi rinei, ca şi felul in caro mai scote-! ea o preţioasă informaţie despre străbunicul venit de la Mosco-poîe, acum, în dimineaţa zilei de 15 februarie a anului h)lt, scopul drumului său era altul, unul ascuns, intim, pe care nu l-ar fi mărturisit nimănui.
Trenul trecuse de Lovrin, aşa că Oitvian Grlat Nacu işi desprinse ochii de pa peisajul de elmpie vise ce se vedea prin fereastra compartimentului, răsfoi din i revista, Intirziind eiteva clipe cu privirea asupra unui tret a! iui Tolstoi si asupra primelor (înduri din traducerea din *Trei femei* de II. Sienldewicz. Apoi se ridică si puse re în valijoara de voiaj ce o avea cu el, hoh-ţilindecul pi şi se pregăti să coboare.
Gara mică a comunei, in spatele căreia începea dro drept spre centrul ei şi totodată spre conacul familiei Nacu, era pustie in acea dimineaţă, doar cfteva lăzi miri lăsate pe peron şi doi oameni care, apărură cu o alta pe care tocmai o
71
dăduseră jo3 dintr-o căruţa erau semnul că totuşi in această neînsemnată, gară se găsea uneori, o dala pe săptăminâ sau chiar mai des, punctul de plecare în marile şi adevăratele calatorii, acelea de o viaţă, chiar dintr-o viaţă în alta, nu In sensul mistic.
Oamenii din Comloş şi Lunga făceau parte din categoria săracilor care tot la o sută de ani pornesc din nou la diurn 8ă caute un trai mai bun, ca si cînd locul pe care poposesc ar fi de vină că se găseşte mereu cile cineva care să profite de munca lor si să-i lase tot săraci după ce au muncii din greu, au asanat mlaştini, au înălţat case şi biserici, au dat vama de-carne de tun pentru cine ştie ce putere care Ie-a spus că au de lupta! pentru acel pămînt, au început un cimitir şi aşa mai departe. Veniseră dindiverse direcţii in urmă cu aproape două sute de ani şi acum începeau să plece, poate pentru altă suta, în America, dincolo de ocean, spre alt „pămînt al tuturor posibilităţilor", cum ziceau vorbăreţii agenţi ai companiilor de navigaţie care-şi făceau drum şi !i«!,. aici, în nesfîrşita lor luptă pentru un comision ce semăna ca al plutaşului de pe Styx. Acestea două erau doar ultimele mişcări de pe un pămînt pe altul, cele vizibile, se gîndi Octavian, dar şirul lor c probabil nesfirşit, de la coloniştii iui Traian pînă cine ştie unde în viitorul îndepărtat. Ceea ce-l neliniştea, dar îi şi plăcea pe de altă parte, era acest simţ al lor neobişnuit de, fin pentru alura Iroglodită pe care o aveau: de unde simţeau ei ceea ce inteligenţii tineri aristocraţi din lojile Operei si din plimbările prin jurul roţii uriaşe din Prater nu bănuiau? Cum simţeau ei, înaintea acelora, aerul de moarte apropiată care plutea deasupra întregului imperiu şi de ce aveau la indemînă şi o soluţie practică —■ plecarea spre ceea ce va fi, cu siguranţă, una din marile puteri ale viitorujui? Probabil că ei n aveau *m.* se rafineze niciodată, aceşti soldaţi ai Romei, cum n-au făcut-o nici atunci - pe vremea lui Claudius, Caligula, Nero etc. şi iată, n-o fac nici acum, sub bătrînul împărat,Franz Iosef, cînd sute de tineri aristocraţi, sub aripa morţii, se ţin de chefuri, baluri, fete, mese prelungite, escapade, ironii muşcătoare, mai ales autoironii, carna-valuri, balei, teatru de marionete.
— Bine aţi venit, conaşule! strigă lingă el birjarul trimis de ducesă.
Cuvîntul de la urmă îl surprinse, Un cuvînt din românească regatului, poate adus de atunci, de demult, din Gura-
72
Masca, un cuvînt mai degrabă.ironic decît respectuos, cum e echivalentul lui mai polizai, la românii de dincoace de munţi — domnişorule! Poate şi din cauza acestei surprize îşi reproşa, ureîndu-se în birjă, gînduî obsedat de moar!.- pe care 11 rumegase pînă acum el, un om thaăr, in timp ce bătrînul •or venit să-l aştepte era de o vioiciune molipsitoare. -- Citi ani ai, moş Patrule:[1] întrebă Octavian. Bătrînul întoarse spre el chipul bărbos şi albit, parcă înconjurat de o zăpadă veşnică.
— E-he, păi, merg pă opzaşdoi! şi risc, lăsînd să i se sadă singurul dinte, Îngălbenit de tutun.
în faţa clădirii, zăpada fusese curăţată de dimineaţă, aşa cu trăsura făcu un ocol larg si trase la scară. Valijoara fu luată de cineva şi dusă cu multă grijă, uşa se deschise neauzit, paşii îl purtară pe scară pînă în salonul de la etaj; fereastra era deschisă, iar

înăuntru foarte frig, paltonul ii fu luat şi dus undeva, hohţilinderul la fel, seîndurelele parchetului scîrţîiră sub picioarele lui (arul se apropie de fereastra. Contemplarea pustei, mai bine zis a liniei îndepărtate care separa două nuanţe de alb, unul strălucitor al zăpezii », celălalt fumuriu, ceţos—• al cerului dură mai bine de nu sfert de ceas. Uşa se deschise si făcu loc unui bocănit de baston, şi de pantofi cu toc de lemn. El nemişcat, cu faţa
spre- fereastra deschisă, fascinat de ceva şi neştiind de ce» poate de ceea ce in tren numise in glnd aripa morţii, care probabil că plutea deasupra întregului imperiu, de bl Capo-distria şi Tricste pînă Ia Lemberg şi Cernăuţi, de la Braşov pînă în Tirol şi in Boemia, la Marienbad
— Vini şi? întrebă ducesa.
El continua să tacă şi să privească acel orizont inexistent. O ceaţă albă, fumurie. Nici nu-i trecuse prin cap să fie nepoliticos cu bâtrina, dar muşchii nu-l ascultau, era prin, nu se putea desprinde.
— Zburăştel îi porunci vocea croncănită. Uneori o apuca vorbitul in aruumeşU-.
Şi, în fine, reuşi cu un ultim efori să se întoarcă spre ea.
— Sărumina, mătuşă! îi zise ■ ea un burghez de mahala — voind chiar să îngenunehe şi să-i sărute mina
— Ai înnebunit? îl mai întrebă ducesa şi ridica bastonul spre el în chip ameninţător.
7".
Ptjrta o blană miţoasă pe umeri, ceva care-l făcu pe Octa-TJati s,i pufnească în ris. Se aşează la măsuţa de joc, dar avu i stea cumva cu spatele spre fereastra deschisă, să nu fie si ea pr. i ai "ieiaşi inexplicabile fascinaţii — îi fulgeră n minte tînărului —, şi-şi puse bastonul pe jos, ii aruncă .1 degrabă. Mumă intră o tinără servitoare cu "tava pe care se aflau toate bunătăţile unui mic dejun vicnez şi, privindu-î cu atenţie chipul de adolescentă necizelaia, Ootavian îşi aduse inte brusc cu o uşoară durere în suflet, neaşteptată nici astă, de ce v[r]enise la Comlos.
Se aşează la masă, se comportă normal, întreţinu curiozitatea bătrinei răspunzindu-i in doi peri, cum ştia că-i place, la celecîteva zeci de întrebări despre Yiena pe care i le puse In ghid îşi zise că aproape nimic nu se mai potriveşte, tel de întrebări nici n-ar mai trebui puse. Cind termină cu dejunul şi fata veni să s.tringă îşi aminti din nou rostul vizitei şi o privi pe furiş pe bătrînă, de parcă s-ar fi temut ea să nu-i ghicească gind ui. Numai că privirea ducesei «lunecase pe fereastra deschisă spre cîmpul ceh plat şi alb şi şi de acum, gata, nu se mai putea vorbi cu ea nimic ira tirziu. Se ridică, se plimbă puţin prin cameră, sună să i se aducă i şi iilindrul, examina plictisii cele cîteva imagini de pe pereţi. Totul, de parcă ar fi 1-! singur in Încăpere sau in zenţa unui cadavru. Ieşi in amiaza alba a zilei fumurii de fobruarii şi porni pe aleile curăţate de zăpadă ale parcului — probabil în aşteptarea lui curăţate sau doar pentru oă aşa obiceiul; ca-ntr-o cazarmă unde trebuie sa fie mereu ivitate, şi împrejurul casei mă!uşii se făceau tot felul de lucruri inutile. Ieşi din parc, la stingă, spre Lunga şi porni ho târli spre vest, făclndu-i semn bătrînulul birjar să nud mai urmeze.
n apropierea casei spre care se îndrepta văzu un copil vreo doisprezece ani, cu chipul strivit de o uriaşă căciulă şi trăgînd după el o sanie. Un copil singuratic, probabil, un. copil ciudat, pentru că toţi ceilalţi erau duşi pe Dealul Miresii sau în alt loc cu o pani a cit de mică pentru derdeluş. îl ajunse din urmă. Copilul privi sumbru pe sub căciulă la domnişorul sau „conaşul" eleganl şi-şi ăzu de drum Fără să spună bună ziua sau săru mîna, cum erau învăţaţi toţi copiii de aici să facă.
71
— Guten Tag! îi zise Octavian, amuzat.
— Guten Tagl răspunse ţîncul.
— Eşti şvab? îl întrebă.
— Nu.
— Sirb?
— Nu.
— Ungur alunei!
Clătină doar din căciula-i uriaşă în semn că nu.
— Atunci? Ce-a mai răm
— Cum te cheamă?
— Ti! l.i. iu. Dar pe tine?
— Cristofor Octavian.

.. — lhi! zise copilul după o pauză, părind să,se gînd la altceva sau doar preocupat de locui unde calcă pe za
— Unde stai? întrebă Octavian. Tit Liviu arătă cu mîna o casă.
— Vecina ta o fi acasă, nuştii?
— Care vecină? tresări el, dar lui Octavian nu-i spusa nimic respectiva tresărire.
— Ana.
— Nu.
— Dar unde e?
S-a măritat şi aşteaptă.
— Ce aşteaptă? se miră Octavian.
— Nu ştiu, dar eu i-am spus sa aştepte şi ea a zis da.
— Deci e acasă, aş!captă!
— Nu. E in America. .
Octavian se opri iii mijlocul drumului. Tit Liviu se opri şi elşi se aşează pe sanie. Apoi ii făcu loc lîngă el tinărului aristocrat pentru că şi acesta soia să se aşeze .
. Ce au vorbit ei amin. nu ştie nimeni. Octavian a 8co"s dintr-un buzunar mai multe fotografii făcute la o serbare dată la conac cu vreo doi ani în i.r.nă. Printre fetele îmbrăcate In costum românesc, în două dintre poze, o recunoscuta pe Ana. O fotografie ramase la Tit Liviu.
La cîteva minute după ce se ridică de pe acea sanie şi morgînd înapoi spre parcul ducesei, Cristofor Octavian Nacu jură în gind să grăbească moartea acelui imperiu care, ia
75
îndelunga i agonie, voia să aducă puţinu moarte în sufletul fiecăruia dintre cetăţenii lui. Era prima data cind simţea ,11 ade ărai că âiu un scop.

Câştigul in America, din anul 1914 pină m anul 1919 constă din 4532, 01 Dolari »s indescifrabil (cu cerneală nea-
cu toc) in anul 1928 In 2 maii au îngheţai viile (creion negru) Ku- in 12 Maiau bătut peatra 1935 şi grâu asemenea au fosl slab 6,8 chil (creion albastru)
Aducere aminte mare răutate in anul 1908 nan plouat până cum au fost primăvara înainte de ispas alta nugrâu putân cucuruz ivimik (toc, cerneală violetă) în Anul 1878 au fosl IM!fie în BosneaAnul 1830 Franz Iosif născul Pe tron în 1848 18 AugustIiapa au luat mânz sfântul Ghebrghe 246 Mai 1922 (creion negru) eu am trei Martie şiam rămas cătana ia Infajjte-i • L923 (creion maroniu)
IM Vnul 1929 au fost gernemaipomenit din 20 Dez. pân I . Feb. mare frig (creion negru, gros)
ge D. an Picat in Galiia 10 Merz. 1915 Pe ferdinanth U-i împuşcat în Sara Eva 28 luni 1914 in anul 1914 tulii Bătaia cu Sârbieâ si RusieaMunte Negru sau predai 25 Dez 915împăratul austriei Ferenz lozef murit Nov
2: 1916

Sublocotenentul llermann K. Iamm, ultimul ofiţer, mutai disciplinar la compania grănicerească de la Timişoara, provenea dintr-o familie nobilă de la graniţa sudică a Prusiei, stabilii.:!, la Viena doar cu puţini ani înainte de 1900.
în drum spre cetatea de la marginea imperiului, tină-rul se simţise şi ei înghiţit incet-încet de, disperarea capei cuprind pe toţi proaspeţii exilaţi... Avea ee să regrete, Nu ştia eind ar li putut să mai revadă mulţimea de trăsuri şi de tramvaie care, spre prin., eind el abia se seaSa din somn, după nopţile dedicate mesei de joc, păreau să transforme Neuermarkt-ul în loculde întilnire al tuturor zgomotelor si culorilor din lume. O forfoteală totuşi discretă, isi zicea. Însoţită de bun gust. ea si firma marelui magazin de confecţii franţuzeşti, *Robos.*

n

Nu va mai revedea, cine şl ie pină cînd, nici dantelele suspendate de piatră din Sehauf-lergasse, locul din caro, spre dimineaţă, luă trăsura, sub privirile dezaprobatoare ale cltorva domni bătrîni pe care insomnia, regretele şi presimţirea sfîrşitului ii scoteau in stradă cu cîteva minute înainte de a se dezlănţui acel du-te vino fără sens al trăsurilor şi al tramvaielor. Şi cine ştie ce amplitudine vor lua în mintea lui

inserările din Prater, drumul de la restaurantul Prohaska, pitit alături de Iaiitseh-Thcator, pînă pe drum, în cochetid pavilion care avea pe fronstispiciu înscris cu litere mari, *Znn Eisvogcl,* iar dincolo de gardul jos se întindea o întreagă lume a meselor de joc, a băuturilor fine şi a femeilor frumoase pe care, cu siguranţă, nu le va mai revedea niciodată. Nu e locul să nostalgizăm. deşi în intervalul în care tînărul ofiţer priveşte din tren peisajul s-ar găsi suficient spaţiu pentru descrierea unei Yiene crepusculare. Sad urmărim îndeaproape, să-l observam, mai degrabă, refăcind, cu febrilitate, cu o încordare absolut motivată, ultimele drumuri prin memorie pe străzile Alenei care acum, în 1914, o în aşteptarea unor zile care ii vor schimba pentru totdeauna destinul. Nici măreţia rece a pieţii Măria Theresien, nici somnolenţa studiată din Karlsplatz şi nici atmosfera de cazarmă fără comandant din Stuben-Ring nul pot opri. Toate stau închise împreună cu bastonul de mareşal pe care-I visează, în raniţa pe care o păzeşte, Consternată, ordonanţa.

Lungul drum prin pustă, pe o vreme ploioasă, nu-i spune mare lucru. Podurile Budapestei nu-î impresionează prea mult. E încă incapabil să se desprindă de farmecul violent al capitalei imperiului. Abia la intrarea in Transilvania, cînd peisajul se încarcă, încet încet, de o indescriptibilă frematare a aerului, pare sâ-şi revină. Trece prin locuri cu denumiri bizare, pe care parcă le-ar fi auzit undeva. Sau poate că mi le-a auzit niciodată, însă provin dintr-o expe rienţă prin care, cu siguranţă, trecuse, poate o lectură, poate o denumire istorică sau biblică.

înainte de a traversa apa cea mai importantă din ace tă parte a imperiului, vechiul Maris, sau Maro?, cum îl stileeaii cei din prtea locului, opri într-un oraş, al cărui nume îi atrase atenţia de îndată. Se numea Arad, iar în mijlocul său se găsea un splendid hotel, „Crucea Alba", undo

77

şi poposi dou.1 zile. Oraşul îl cuceri şi speranţa înmuguri în el. Dacă Aradul arăta atît de bine, atunci erau şanse ca Timişoara să nu fie chiar purgatoriul pe care-l crezuse. îl prinse atmosfera de tensiune şi dezinvoltură pe care o părăsise cu atita regret, la Viena, şi care e atît de caracteristică locurilor in care se întilnesc mai multe dramuri importante, în Arad. totul parcă ducea spre faleza Marosului, unde conflictele şi tensiunile se nezolvau în verdele intens al pantei line care străjuia cursul leneş al apei.

De la Arad o luă spre Yinga, un alt nume curios, si apoi, pe un drum agreabil, cu mici dealuri acoperite cu viţă de vie, dar şi cu mile întregi de cîmpie grasă, îşi continuă călătoria spre ţinta finală. Erau întrecuţi, din cînd în cînd, de birje uşoare, care se pierdeau in lanurile de porumb încă foarte mic, sau in cele de grîu, verzi, bine îngrijite, iar călătorii îşi ridicau in semn de salut pălăriile uşoare de paie sau din pinză subţire, apucîndule cu mina în care ţineau şi biciul, diud acestui banal gest un aer de solemnitate. I se păru din nou că s-ar afla în plină inimă a imperiului, şi nu undeva într-unui din cele mai îndepărtate colţuri ale acestuia, Intr-atJt peisajul era marcat de ordinea şi spiritul cae aseră faima n ir(ţului edificiu cliezaro-crăiesc. Zări oraşul de foarte departe. Clădirile înalte, turnurile fabricilor, o amrmitS ştiinţă a eeîor care construiseră oraşul de a hloea în faţa călătorului, fără agresivitate, orizontul, toate acestea îl anunţară că sosise la Timişoara.

lentă: fortăreaţa Timişoarei

!■- ■ mai păstra poate intactă ciudata frumuseţe
austi Celui ce ainta prin cîmpie şi mlaştini, ea li dezvăluia
trep ăeuh doetre. iutii un val uriaş de pămînt, apoi cele ttei
rîndi" i adinei, urmind — aşa, cam arătau hărţile
gigante, cu 37 de colţuri. Nici între baţli-oam . ticheni, nici în afara, lor, unde pe valul de
apărai ■ esenţe o iarbă aspră, nu se mai auzea de mult zvon de arm. O Im; ar un abur sonor, o aproape imperceptibilă cadenţă,, care
se si in galeriile pustii, cu ambrazuri păienjenile, prin şanţurile
ump SmUit, Deasupra celor nouă bastioane începuseră să crească
Onaţul mai păstra totuşi, în rigoarea carteziană a străzilor şi pi, o anume vibratilitate cazonă a, cuvintelor şi gesturilor, în
rigidihn.n emfatică a ritualurilor cotidiene, în toată austera sa civilitate acel aer inefabil dl fostelor mari, fortăreţe. Expusă privirii, văzută din ui.; *are dinspre cîmpie — cum i se părea atunci*

73

chiar la 1914, primăvara, oricărui călător străin.— Cetatea era. încă, tn tulburătorul ei anacronism, un simbol. Fortăreaţa. *Construcţie abstrasă parcă- dinlr-un timp şi spaţiu anume, incintă protectoare şi, deopotrivă, ştriilin al rezistenţei. SpăUttă insă de priviri indiferente, încremenită— de peste lăo de ani -- în incertă aşteptare şi-n contemplarea nostalgică a prhpriei gratuităţi, una din ceh- mai mafii şi mai frumoase fortăreţe ale Europei avea să dispară, învinsă de singurul ei asediator, nevăzut. implaeaUl. Timpul. Dar cine-ar fi putut*

pricepe dinainte (din toamna lui 1iW, cînd zidurile uriaşei cetăţi se ridicau doar in închipuirea trufaşă a unei Curţi imperiale) că arest *destii supună? împăratul U sărbătorea atunci la Viena pe clijieraiorrl Timişoarei, principele Eugen de Savoya. cel căruia Leibniz ii închinase* ifoRftdotagâa. *hăperatorul îi ■■iamtţiilc Curţii — pe u tacă de aur —. însăţi Timi-fie plănuită, spre a rezista atacurilor otomane). I. Bastioanele din dobtrş tort. Turnurile şi erene-*
de apărare din cozm
Turba marea iată cei
a Tiu,
din fistic. Creştin le din frişca. Fei talulă de argint. Nobilime
ni
or pagina, şoară nun
le aur.
ic cucerite e apărase,
din bezele nle din jel i trei asediază d
închina şi el, in
şon.ra (aşa cum
Tarile din gri!' i -pişcoturi. Copa pii din ciocolata efiberatnr i si di de copaci şi mat minute, din fain lui bane rătăcite. Şi tava i Într-un spaţiu de ir mereu asediate şi vremeln tare, zidurile de piatră car tauriie-aprilie 1911. în curin celelalte întărituri din pămînt, lemn sau pi ei---! această aşezare. Doar un palimpsest im la iveală, din subsoluri, urmele. Ele s-ar di
lălar asediu al citirii, unele prin trans, di-a valma. într-o imensă, verticală pinză. carnale in dedalice dispuneri şi păduri . cărora pulsează, ca o membrană, vie, oraşu
•pe. Se vede clar în această carte poştală ex şoarei Milu Angyolha de către prietena ei Anţţţj e timişoretincă de baştină, dar în această primăvar etteva săptâmîni, la o mătuşă din JimboKa. St. Georgs-Platz. Sa gutei-Temcseear, 1911. în prim plan o clădire destul de impu-nitoari trei etaje. 5parkassa. O *bancă. Prima bancă din Timişoara. Ci tîmpia in birouri, nu poate şti nimeni. De văzul se vede in schimb parte-nil. în întregime, un loc ol plăcerii, şi desfătării gastronomice. Lniiţe una de alta (poate chiar comunici ■ ■; -n interior), o h -ori-, o cafea-si* Res-lauration. *Se poate cili una din firme.* K;tv;i. C.a!Te. Caiit Kiakncr *(sau* Flaxner). *Cu o lupă s-ar putea, descifra gri a un afiş lipit pe cristalul uşii centrale, prin care firma îşi anunţă onorai* i i *lienfelă că poate servi brînză Emmenihal şi milaneză, lasil!o:a-ₛ. . Sardinia, şuncă*
din Wealfalia, vermuth de Kerlovae. caviar, vinuri de Maj, ra. şiraguri din Cipru. La sfirşit (pentru că afişul c foarte mare) sint anunţate cele două senzaţii tari din Cetate. Cum ar fi, poate: „Femeia fără trup! Cea mai senzaţională senzaţie din secolul nostru! După ce au văzut-o loats
n şanţurile de ai
.cil, undeva la i surpîndu-se si •î cetatea se vedea -au să dispară a sau piatră
iiiar le
ăllli li:
renta e intre o. intern a mart
Cîmpia din ireii şi ara-. Prinţului -in i. un pilc .. fu etteva mp ia, două
de imperii,
■I fără înce-
i atunci, în
!■■ lot. Ca şi
vea-
mitea scoate
; -un lent şi
. întreţesute
freatice,
-■tpra
i nouăsute-
iată eh ini ălc Stuln
I domni
Do
ii--
79
marile oraşe din Europa, iat-o şi la Timişoara la hotelul Cerbul,de aur. *Acolo poale fi văzuta de la opl dimineaţa la zece seara cu aparatul fizico-optici" Sau: „Cel mai mare muzeu mecanic mişcător din istoria lumii a sosit şi la Timişoara, în Fabric, peste drum de* Regina Anglie). *Mii de figuri omeneşti, vapoare, baloane de zburat, trenuri, căleşti, diligente, tunuri, cai, alte animale, jiăduri, femei frumoase, păsări de pradă, toate se mişcă tot timpul. Napoleon al treilea din ceară, in mărime naturală, î?i m iscă manile şi picioarele in timp ce doi, doctori îl operează pe o masă. Muzexd e deschis de la nouă la nouă. Operele de artă sînt toi timpul* în *mişcare!" Un afisier de piatră, ca un turn cilindric, face reclamă celorlalte firme serioase:* „La.cocoşii negru" *(delicatese).* „Konrad spiridu-şul" *(bile de biliard),* „Reduta", „La crap", „Regele engles", „La pomul verde" *(săli de bal)* „Două lebede" *(pensiune),* „Trompeta „Mînzul. de aur", „Cerbul de aur", „Steaua de aur", „Omul sălbatic" „Trei iepuri", „Trei ciocirlii", „Trei broaşte", „Trei regi" *(restaurante),* „Boul roşu" *(mezeluri şi afumăiuri).*

într-adevăr, o. mică Viena. Incredibil, dar adevărat. Şi Beorţoşenia, şi sobrietatea, şi senzaţia de conglomerat străbătut de un curent electric, de amalgam de limbi şi accente, de competenţe şi incompetente, le regăsea intacte.

Puse totul pe seama oboselii, dar a doua zi, dis de dimineaţă, cind cobori să ia masa într-un mic birt, *La valaha harnică,* pe care locotenentul Reân, penultimul ofiţer exilat aici, i-i recomandase cu "entuziasm, se convinse că impresia nud înşelase. Străzi intregi — dar ce zice el străzi - tot oraşul părea o replică uluitoare a Vienei. Chiar această piaţetă, în plin Centru al oraşului, piaţa Sfîntul Gheorghe, părea decupată de o nevăzută, uriaşă mină, din piaţa nouă a Vienei. SBirje, căruţe, faetoane, cupeuri, biciclete, firme, tramvaie, ucenici, doamne cu copii purtînd pălării de paie, comercianţi, vinzători de dulciuri, totul ii amintea de centrul Vienei la orele de virf. Doar că totul părea aici mai scund cu un etaj sau două. O Vienă micşorată de presiune vremurilor, de presiunea evenimentelor, care, ca într-o adevărată virtelniţă, cuprindeau mai iutii marginile, .pe care le devorau cu o poftă nebună de distrugere, pentru a se apropia,
sporită băgare de seamă, de centru. .
Baronul bănui eă trimiterea sa aici nu era străină de anumite raţiuni superioare de stat. La urma urmeloV, nu era singurul ofiţer prins trişînd şi, in ce-l priveşte, nu pentru prima dată. însă acum parcă lumea înnebunise. Nu mai avea cui să explice, emu sa se apere, cum-să motiveze acea
80
regretabilă neînţelegere. Superiorii săi erau preocupaţi de luci uri mult mai importante, decit de cariera acestui ofiţer fără vocaţie, fie el şi obscur baron fără avere.- îl anunţară că ii fac o mare favore şi că, date fiind vremurile, ar fi trebuit trimis in faţa curţii marţiale, pentru dezonoarea pe care o aruncase, in mod repetat, asupra corpului ofite-In schimbul acestei clemenţe, nu i se cerea dco.it un singur lucru, un *minim favor,* după cum se exprimaşi mandantul garnizoanei, un lucru aproape neînsemnat pentru o.persoană care dăduse dovadă de calităţi ot.it de remarcabile. Chiar dacă excelenţa acestor calităţi nu se traducea neapărat intr-un sens pozitiv.
Vin vremuri noi, domnule Lamm, şi nu sîntem siguri că vor fi vremuri uşoare. Locul in care te trimitem poate deveni foarte important pentru evoluţia viitoare a evenimentelor, şi, cine ştie, chiar pentru soarta măreţei pioastre monarhii. .Noi te rugăm doar să fii foarte atent la ce se vorbeşte şi, de cîte ori vei avea prilejul să ne comunici, ceva, nu le sfii s-o faci. E inutil să te anunţ că discuţia dintre noi are un caracter confidenţial şi că ea nu ne obligă la nimic. Pe dumneata, însă, te obligă la foarte multe.
îşi aminti aceste cuvinte în vreme ce privea ordonanţa ifesfăeîndu-i cuferele şi aranjind cizmele şi costumele..militare în cele două camere pe care le închiriâse intr-un ca liniştit al oraşului, Elisabetinul, de la o văduvă. Fi încă tînără, abia trecută de patruzeci de ani, doamna Gros? era ceea ce se numeşte o gazdă ideală. în scurtă vreme işi abandonă întreaga locuinţă in grija celor doi chiriaşi, a chipeşului ofiţer şi a ordonanţei sale, plecînd pentru eiteva luni cu iubitul ei, un muzician de origine rusă, se pare, intr-o staţiune balneară din apropierea Timişoarei, unde violonistul avea contract la un mare local.
Acomodarea cu oraşul fu surprinzător de uşoară. Tinerimea nu se arăta străină de anumite rafinamente-pe care le credea uitate în locurile de fereală ale Vienei.. Rafinam pe care prezenţa cătorva cîntăreţe de operă, a actriţelor si a doamnelor din societatea înaltă a oraşului le Încărcai o culoare locală, de un farmec de care s-au învrednicit cronicari şi rapsozi din alte vremi.
81
Un singur neajuns: banii de In Yiena soseau foarte greu. Semn sigur că în această Danermareă e a Mitteleuropei ceva era putred. Frânturile de cuvinte surprinse pe stradă, micile zvircoieli sociale care deranjau siesta cetăţenilor onorabili, veştile din ce în ce mai îngrijorătoare strecurate tot mai aproape de prima pagină a ziarelor pe care le răsfoia distrat cînd mergea la poştă sâVşi ridice corespondenţa nu erau •împrejurări care sa-l lkuffeeaftcă. Odată, într-un cerc de tineri ofiţeri care se întinseseră mai mult cu

palavrele sub copertina alb-portocalie di» feţa Lloydului se asv»ni că toarte curba! (era la ssfîrşittd lui mai 1914), undeva, foarte aproape, avea să se intimple un eveniment care va schimba în mod decisiv destinele imperiului. Cel *t-v-* aduse vorba despre iminentul eveniment, un accident, • tragedie, o răsturnare senzaţională a cursului istoric, nu tia sau nu voia să spună mai mult.

— Hai, zburăşte. îl îndemiiă cu o veselie suspectă unul din cei de la masă. Vă ştiu eu ne voi, ăştia, domnişorii care susţineţi că n-aţi ieşit niciodată dincolo de bastioanele cetăţii. Pe eiţi dini re voi nu v-am văzut rătăcind în cele mai ascunse locuri piuă departe, pe vremea cind stăteam la mătuşă-mea la un pas de Serbia. Ei, cîte mustăţi de complotişti n-au trecut pe sub geamul castelului de care biata mea mătuşă e atit de mioclră.

Bineînţeles, n-a putut afla nimic mai mult, însă pentru un nou sosit ca tînărul baron asia însemna deja un început. Fu convins că,- luaţi cu grijă, aceşti fanfaroni de provincie ar fi p. i să-i dezvăluie mult mai multe lucruri importante it ar ii bănuit el la început că ştiu.

Seara se sfirşi cu tradiţionala partidă de. cărţi, însă un şir întreg de ghinioane au concurat nu numai la distrugerea timpurie a unei promiţătoare cariere de spion imperial, dar şi la deteriorarea iremediabilă a unui nume. Chiar tinărui negricios, care i se păruse atî.t de simpatic, poate pentru că, dintr-o curiozitate înnăscută, acela pusese tocmai întrebările pe care, din sfială şi prudenţă, el ezita să le pună, fu martorul unui dez-nodămînt dramatic. Spilcuitul baron fu demascat, chiar cînd de undeva, din depărtare, dinspre cartierul muncitoresc al oraşului, se auzi al treilea cîntat al cocoşilor, ca un ordinar trişor. Brusc deşteptaţi din aburii beţiei, tovarăşii

săi de masă puseră rnîna pe pistoale. Doar intervenţia imâ-rului negricios îl salvă pe baron de la o soartă trag;,;,.

— Confiscaţi tot ce a luat de la voi, şi predaţi-mi-l, a spus el cu o voce calmă. Ştiu eu unde să-i duc.

Ceilalţi nu se împotriviră, aşa că. la răsăritul soarelui, rarii drumeţi de pe drumul Baxia«uiui ar fi putut vedea doi Călăreţi gonind din toate puterile. Şi cuie ar fi avut destulă vreme şi curiozitate să afle ţinta spre rare galopau la o oră alb de matinală, i-ar fi putut urmări pînă la Beograd *şi,* mai departe, pe căi ocolite, piuă spre Sarajevo.

Abia peste mai bine de o lună baronul Lamm, singur, continuă drumul pînă la Tricste, de unde se îmbarcă pentru o destinaţie necunoscută.

Să treci din Bosnia în Serbia şi apoi în Ungaria nu era o treabă foarte simplă în vara anului 1914. Mai ales dacă aveai treabă la Belgrad sau chiar şi mai departe, în Banat, spre exemplu. Tiuărul pivot în sutană care trecuse Drina pe îa ik Ui dimineaţa zilei de douăzeci şi cinci iunie a acelui an şlia şi el acel lucru. Din acest motiv, nu se zgârci deloc la galbenii pe cai -a in mîna jegoasă a luntraşului

care-J trecuse. Petrecu i p i două zile pe drumurile prăfuite ale Serbiei de nord, mai pe jos, mai in căruţă, şi intră surîză-tor şi obosit in Belgrad, intr-o altă senină dimineaţă de vară» Cutreieră mai bine de o oră prin cari ierul portului şi , ehîd u sigur că nu-l urmăreţte nimeni, îţi r-.«u,se sutana, impa-lielă in ea un bolovan de vreo trei kilograme, iar pe acesta

arunca m apa murdară a Dunării. Plescăitul *s*

na ea să- însotc

ol v! tară .i un u eo 1 i) u răsj ; f e lui B al J rid ni i . r e n ă U i' » îî *io i*

,re ii re alb nou a , post enit s;

i pi
apoi n
se ăb -
pr u i
■1
de i
sîrb i. ti
eşl 1
hain ne 1
e 1
i
nrin mf i
n ti in
;,!

mirosul de fum pe care ii răspîndeau deasupra întregului oraş cele eii.eva vapoare aflate atunci în port avură darul să-l îmbărbăteze. Cu noua lui ţinută, de tînăr domn elegant, deşicam prăfuit, poarte abia oofeoril de pe vreun vas, de negusior balcanic venit să ridici grhil arvunii de ev toasa-
a bulma, se a entură în
centru şi aproape că se prăbuşi pe terasa unei cafenele. Stătu acolo, într-un fel de reverie, njai mtdl de " oră, răsfoind alene jurnalele sîrbeşti. Iu bărlial cu mustaţă, îm-brăcat pe jumătate în haine nemţeşti, dar cu muie de port naţional îşi făcu loc prin mulţimea forfotitoatie şi -.oui la masa lui cînd se bătea de amiaza. .Mai băură impneuj
«3
cafea turcească, îără să schimbe prea multe cuvinte şi, în. cele din urmă, sirbul cu mustăţi uriaşe îl conduse pe fostul preot la cel mai bun hotel din centrul Oraşului, unde îl instala la primul etaj, intr-o cameră luxoasă cu fereastră mare spre grădină, şi făcu astfel încît să nu fie înregistrat. Tlnărul călător doimi aproape fără întrerupere patru zile. Putea fi văzut doar în jurul prinzului coborînd să ia masa si citind ziare sîrbeşti la cafea, mereu eu un zîmbet misterios pe buze. într-a cincea zi se trezi dis-de-dimineaţă şi coborî la ora clnd micilor vînzători de ziare li se smulgeau din mîiui foile care anunţau atentatul de Ia Sarajevo. Tinărul domn era acum cu totul altul, un adevărat aristocrat vienez, proaspăt ras, purtînd cămaşă cu guler tare şi lavalieră, jiletcă de culoare gris şi redingotă neagră, hoh ţilinder si monoclu, batistă în buzunarul de la piept al redingotei şi o mînă în
buzunar.
Cumpără un ziar şi nici măcar nud deschise. Vestea era pe buzele tuturor, dar nu sar putea spune dacă efectul ei. pe faţa tînărului cetăţean al imperiului era da întristare sau de. bucurie. El doar coborî in pas de. promenadă spre port şi ceru unui luntraş autorizat să 1 ducă pe malul celălalt, ;. uriaşa şi multinaţionala sa patrie, adică, deocamdată, la Paneiova. Din nou, fără să facă economie, închine cea mai rapidă birjă din oraş şi ajunse cu ea Sa Nagybecskerek îa jurul prînzului. O altă birjă, cu cal negri, odihniţi şi roţi de cauciuc îl lăsă spre seară la Kikinda . Aici fu recunoscut imediat după ce puse piciorul pe pietrişul pieţei din centrul orăşelului. Era, desigur, tinărul conte Octavian Criştofor Nacu, nepotul ducesei de San Marco, stăpîna moşiilor de la estul Kikindei. Primarul localităţii apăru în cîteva minute cu o figură mai mult decit speriată, încureînd cuvinte maghiare, sîrbeşti şi româneşti în încilcita lui urare de bun venit. Gristofor ii mulţumi in româneşte şi-i ceru o birjă care sad ducă pină la conacul mătuşii sale. în lumina stranie a amurgului din pustă, cit aşteptară să vină vehiculul, primarul îşi tot freca inimile şi întreba cu voce tare (dar fură să se adreseze cuiva anume):
— Doamne, Dumnezeule, şi acum ce are să se întlmple?
Cind roţile birjei se auziră în apropiere, tinărul Gristofor îi dădu în sfîrşit un răspuns: Eşti un prost, Duşan!

Urca şi plecă. După el căzu întunericul. Birja străbătu în mai puţin de o jumătatede oră Nacova, Lunga şi întră In Comloş.
Criştofor coborî, plăti surugiului şi urcă scara spre uşa principală conacului. îi deschise o servitoare buimacă şi cu şorţul alb pus de-a-ndoâselea. El urcă scara pină în salonul de la etaj şi acolo ii spuse tetei să-şi vadă de treaba. în salon era tnitmeric. Prin fereastra deschisă largse vedea jjjornul lunii noi. Im-sub uşa cure dădea în biblioteca ducesei pătrundea o raia de lumină strălucitoare, mai puternică deeît a lămpilor cu gaz. Criştofor Ocatvian îşi aminti că mătuşa instalase curent electric in conac cu peste trei ani în urmă. Rămase un sfert de oră cu privirea aţintită spre cerul întunecat, dar şi spre pusta pe care i se părea că desluşeşte mişcări de umbre misterioase. Apoi intră in bibliotecă.
— Vtnişi? croncăni ducesa.
Bătrina citea-un roman franţuzesc. Ea o mescioară de im ui raftul cel mare, cu. spatele spre uşă şi concentrat asupra unei cărţi groase, legate in piele, fără să întoarcă măcar papul şi să-l salute peste umăr pe vizitator, stătea un băie-tuiuliij de vreo cincisprezece ani şi citea. în ciuda căldurii de peste zi, încă nepotolite., copilul era îmbrăcat fctr-un Igostum de culoare închisă, cu pantaloni bufanţi şi încheiaţi cu nasture sub genurchi, cu ciorapi negri în ghete închise. Doar bluza, al cărei guler larg, răsfrînt peste spate ca la costumele „marinăreşti", era dungat negru cu alb, dădea un aer de vacanţă înfăţişării micului -savant,
Zhurăşte! insistă du esa.
— Am să fie război, mătuşă! spuse Criştofor Octavian şi se duse spre ea s o îmbrăţişeze.
l.a auzul cuvîntului război, copilul tresărise neaşteptat de puternic şi se întorsese cu faţa spre musafir. Acestuia i pse putu că-l vede tremurind şi recunoscu o sj adevă-
roiu in privirea lui. Abia apoi ii recunoscu si pe el: era Titu liviu, un prieten, deci, unul dintre puţinii prieteni adevăraţi, î.mpă ce .lăsă ziarul sîrbesc iu mîinile ducesei Criştofor se îndreptă spre puşti, zimbindu i.
— Aaa, domnul Tito...!
85
— V-am mai spus că nu sînt sirb! zise Tit Li viu ridL cîndu-se în picioare. Tinărul îi strînse mîna cu acelaşi zîm-bet care ii stăruise pe figură toată ziua.
Bătrâna se apropie şi puse ziarul pe cartea deschisă din faţa băiatului. Era un lexicon franţuzesc de medicină. Vocea i a n;! uşii (nu cumvaîncepuse să sursească — ii trecu prin minie iui Cristofor), tună in aerul încălzit al bibliotecii:
In!îi să Ic nsori şi pe urmă să pleci la război! Se-ntoarsc apoi pi căleiie si plecă, bocănind cu bastonul, In salon. După zgomot, Cristofor ghici că s-a dus în faţa ferestrei deschise şi că va rămtne acolo ore în şir.urmărind cine ştie ce uatbre piişcîndu-se prin pustă sub lamina slaba
n roşietieei semiluni.
Vecina ta s-a-ntors din America? îl întrebă contele
pe Ti! liviu. • Nu.
— Eşti sigur?
— Da.
Frica ce-l cuprinsese brusc la auzul cuvîntuhii război părea ;i i fi dispărut, dat Cristofor nu putea să mi se întrebe puştiul avea Lntr-adevăr o reprezentare legată de acei sau cauza sperieturii lui era alta. Am auzi! ce are un copil si a rămas văduvă, adăugă Tit Liviu. -
— De unde ţtii
— Au povestii oameni care au venit de curînd din Chicago.
Tinărul nobil se aşează în sfîrşit pe un scaun, de parcă abia atunci l-ar Ei ajuns oboseala unei zile de vară petrecute iu hi urile birjelor. După un timp spuse: •
—■Văduvă tlnără şi Frumoasă!
Contele era sublocotenenl de rezervă, şi dacă războiul ar fi începu! cu adevărat, lucru de

care el era sigur, ceea ce ar fi urmat să-l preocupe în viilor era alegerea unei morţi cît mai interesante. Sigur că şi lui, ca mai tuturor oamenilor, îi era frică de moarte şi n-ar fi vrut să moară în război, dar, dacă tot spunea de cîţiva ani prietenilor că „viaţa în imperiul nostru binecuvîntat e atît de rafinată încît se com-
86
pune mai mult din moarte", s-ar fi cuvenit, în condiţiile care SQ iviseră, sa nu se mai teamă de nimic. Poate brava, (tar o reacţie de frică la fel de acută ca aceea a copilului din faţa lui el nu avusese niciodată. Poate doar ăsta era semnul că unul aparţinea aristocraţiei, imperiului muribund, iar celălalt era un pui de ţi ran care simţea de departe orice agonizare a unei fiinţe, fie ace sta chiar şi puterea chezaro-erăiască, si avea din instinct reacţia de a fugi cît mai repede din preajma ci.
Dimineaţa zilei următoare a fost răcoroasă şi umedă. Cn nor negru vpnit dinspre nord traversase cimpia Banatului iu cursul nopţii şi, cu uriaşa-i cantitate de apă în stare de vapori, işi continuă călătoria ameninţătoare spre sud. ha micul dejun pe care îl luară în trei, Cristofor Octavian Ni cu lăsase să-i scape de sub zimbetul misterios ceva mai multă satisfacţie cînd, în sfirsit, deschisese şi el ziarul sârbesc cumpărat la Belgrad şi citise cele cîteva detalii despre atentat. Ducesa se încruntase brusc şi-i reamintise:
Ai grijă, Cristofor Octavian Naeu, ai jurat, credinţă Kaiserului!
Apoi sărise drept în picioare, cu neaşteptată vioiciune şi furie, ca să adauge:
— La noi jurămîntul e...!
Făcuse gestul acela eu 1 .uîia x-idie.ită mul! înspre cer si eu virful degetului mare purtai ca un virf de cuţit in dreptul mărului iui Adam, gest rare la macedonenii săraci, Ia păstorii din Pind, înseamnă „rine e sperjur, moare!" Privindiei pielea grumazului întinsă ea un elastic, nepotul pufnise hi ris.
Franz Iosef al dumitale e o canalie prea bătrînă ea să nu ştie încă de pe acum că nu mai ore nimeni nici un motiv să nu-l.trădeze. Nu fi naivă, iubită mătuşă!
— Cum vorbeşti? Nu. ţi-e ruşine? strigase ducesa. însă Cristofor nu-i răspunse, iar furia ei se domolise ca
prin minime. Chemase birjarul şi-l grăbise pe nepot să ia drumul Vienci cît mai repede, să-i promită înainte de asta că se însoară imediat ce ajunge in Capitală şi că-şi petrece luna de miere intr-una din staţiunile din Boemia.
Cristofor promisese. Promisese chiar că aici pe Kaiser nu-I va trăda şi făcuse toate astea cu un zîmbet elocvent
07
din oare probabil că şi martorul inocent, Til Liviu, înţelesese totul.
Apoi seurcase in trăsură şi aceasta îl purtă prin burniţa ca de toamnă, caro tocmai începuse, pînă la micuţa gară din Comics. în drum află cu durere că batonul sucugiu al conacului, moş Patru, murise cu doar trei săptămîhi mai înainte, la vîpsta de 86 de ani.

In mare, Gristofor Qctavian s-a dovedit un bun armîn şi a făcut totul aşa cum promisese. S-a dus, mai întîi eu trenul, prin Timişoara, Arad şi Oradea pînă la Budapesta, unde petrecu ceva asemănător cu luna de miere a unui poligam. La 28 iulie, cînd începu şi pentru el, ca şi pentru mulţi alţii, Primul Război Mondial, se urca în trenul deViena şi se duse să se întilnească cu camarazii din Regimentul nouă dragoni. Chefuiră straşnic la Cazino. Pe străzi erau lipite afişele"cu titlul ..Către popoarele mele" şi semnate de Frănz lozef. Aşa că în dimineaţa de după cheful de la Cazino, Gristofor se duse la pălărierul înnobilat Kecslcemet, căruia i-o ceru de soţie pe fiica sa, Eva. Acesta trăia un moment de bucurie ciudată — tocmai aflase că putea să devină furnizor al armatei imperiale şi n-avea timp de pierdut cu nimicuri. Le dădu binecuvintarea.
După ce stătu cu Eva la Baden aproape trei săptămîni, Gristofor plecă in Galiţia pentru că se trezise mutat disciplinar la un regiment ce apucase deja să fie Înjumătăţit.de ruşi în chiar timpul acelei luni de miere nu tocmai cu acte in regulă. Regimentul acela s-a tot retras apoi pînă cînd nu mai rămaseră din el decît vreo opt soldaţi şi doi ofiţeri, dintre care unul rănit — Gristofor. Din toamna lui 1915 pînă in aceea a lui 1916, tlnărul conte îşi pierdu vremea prin

spitale şi astfel nici promisiunea de a nu îl trăda pe Franz lozef nu şi-a călcat-o. Trimis după însănătoşire să lupte în Erain, locotenenttil, nerăbdător să treacă la italieni, şi-a ales o grapa de soldaţi de origine, română şi a reuşii să dispară cu ea in timpul atacului de Ia Reiffenberg din noaptea de 12 spre 13 noiembrie 1916. Din cauza ploilor şi a marşului greu prin teren necunoscut, ei nu au reuşit să traverseze rîul Isonzo şi să se predea decît In 23 noiembrie, adică la o zi după moartea Impă-

ralului. Se mai poate spune că acesta a fost trădat de Octavian Cristc[1] - ""—•» nor

Ultimele semne materiale de la contele Pfscu sîist: o carto poştală ilustrată din Tarvisio, scrisă în noiembrie 1916, trimisă clin Roma la 1 decembrie 1918, ajunsă la Timişoara la 15 februarie 1919 (data poştei) şi intrata in ComloşodatS cu plutonul de grăniceri romani şi cu sublocotenentul care devenea şef de pichet, adică la 8 august 1919; apoi caieţelul albastru pe a cărui copertă scrie.

WEIHNAC1ITEN IM FELDE 1916,
Zicin, la 2 Sept. 1916
în 2 Sept. am plecat eu marşul XXIII clin Jicm.
în 5 Sept. am ajuns Ja Verbova, St. Pe!or
ÎC 22. Aeroplane italiene atacă pe Adelsberg
în 23 Sept. Mergem la escursiune la Adelsl erg, unde vedem Grota.
în 1 Okt. ne mutăm de la I komp. la III komp.
în 1 Oct. pleacă voluntari de Ia Reg 31 şi 2 la front
în 22 Okt. Mare execir cu seharf pe muntele Pfimos în onoarea lui Erzherzog Friedrich, unde au fost şi Borvevics.
în 23 Oct. am avut slujbă, părintele Boldea au ţinut
în 28 Oct. am fost Ia Laibach, Ia excursiune.
în 29 Okt. au venit Giuri la front, atunci m-am nit cu el. , -
în 30 Oct, au fost petrecere comună.
în 31 Oct. mergem (Dr. L şi B.) la Koce, Ia Marsbam, noaptea am ajuns la Reg. in Kraina Vas.
în *1* Nov. d.a. au venit porunca de Alarm spro plecare Ja front. La 8 seara am plecat şi la 4 ceasuri dini am ajuns într-o pădure la vreo 6 km de front.
în 2 Nov. plecăm din pădure mai aproape de front şi iarăşi într-o pădure facem lager.
în 3 Nov. mergem în Rcz. Stelling unde stăm *ăv* amiazi pînă scara. La 8 seara ne scot afară de acolo şi mergem într-o dolină.
La 4 Nov. mergem într-o cavernă unde stăm 2 zile. De aici în Rez. Stelling 2 zile.
în 9 Nov. mergem în linia primă de foc. Stăm pinct la 13 Nov.

Pe ce căi anume a ajuns acest caietcl in podul unei cose din Lunga nu ştie nimeni, clar poate că intre semnele rămase aici de la contele V.cu ar mai trebui trecută şi amintirea frumoasă ce i-o poartă Încă tînărul său prieten, singurul de altfel: Tit Liviu.

în vara anului 1914, prin iunie, Ana nu era numai o „văduvă tinără şi frumoasă", ci şi proprietara unui *bort* (Sioiak-Roard din East-Chicago, Indiana) o pensiune pentru emigranţii români care munceau la Standard Oii Co., la American Bridge Co. sau la oţelâriile din Gary ale lui Illinois Steel Corporation. *Bort-vA* fusese înfiinţat de.Mihail incă din 1910, cînd lucra la căile ferate şi la American Bridge, dar nu pentru că ar fi

cişti gat acolo foarte mulţi bani, ci pentru că adusese cu el mai multe mii de coroane pe care reuşise să le transforme în dolari, iar cu aceştia închiriase o casă cu două etaje şi cu 14 camere in total, o mobilase cu mobilă de ocazie"— mai mult paturi suprapuse, ligheane de tablă pe spălătoare de lemn, dulapuri şi mese — şi aranjase la parter o bucătărie destul de mare cu maşină de gătit caro funcţiona cu gaz aerian. In scurt timp, casa se umpluse de români veniţi din barăcile de lingă oţelării, unde, pentru că existau şi fabrici de cocs, în zilele cînd nu bătea : itul dinspre sau spre lacul Miehigan, fumul era atit de gros, încît colonia părea scufundată în întuneric, iar funinginea se aduna în ciucuri. Ana ueasc să . mîncare caldă pe plita de gaz aerian
şi, probabil datorită unui talent special, pină atunci nepus în valoare sau datorită, lipsei de pretenţii a clienţilor, ospă-tăria ei devenise cunoscută prinlre români. Veneau aici ia sau pentru un pahar de bere ori vin, muncitori imigranţi sa mai încăpeau in pensiune şi locuiau in continuare în barăcile uzinelor sau la case de închiriat undo nu se servea şi masa. Mihail, deşi învăţase repede englezeşte, nu era pro-iş un ..tătine", urnii care să ia contact cu conducerea aniilor in numele muncitorilor şi să obţină in schimb ssiunea cantinelor şi a altor servicii. Era chiar împotriva acestui sistem prin care muncitorii emigranţi erau exploataţi şi, in urma cîtorva conflicte directe cu astfel de şefi de echipă care vedeau în el un concurent, se gîndi să înfiinţeze uri club al muncitorilor, ceva care să ţină piept
90
escn-iheiiilor ..latinilor şi neruşinării lor. La început fu ajutat de Tony (.recul, proprietarul unei distilerii şi al altor mici întreprinderi, omul care îi furniza, la preţ de *en-gros,* vinul, berea. ţagările, ciocolata, plicurile şi hîrtia de scris, Tonv şVia ciieva cuvinte româneşti dintr-o îndepărtată şedere la Brăila, în copilărie, şi era foarte sentimental. îi tot îndemna pe Mihail şi Ana să facă un copil sau mai mulţi şi manifesta un deosebii zel in a asista comercial mica întreprindere Siolak-lîonid. Uneori, seara, cînd se întorcea obosit de la muncă, ii îl găsea pe Tonv în bucătăria de la parter, aşezat pe patul improvizai lingă maşina de gătit şi controlind registrul de casă. Ana, singură, s-ar fi încurcat în socoteli şi, de altfel, ea nici nu făcea încasări directe — doar ţinea minte ce, a dat în plus peste zi şi cui dintre abonaţii casei.
Spre toamnă, cînd Mihail aiiâ că tinâra lui soţie a rămas grea, se bucură, dar se şi nedumeri: eoneepţiunea să fi avut loc datorită străduinţelor lui spor dice sau, printr-o minune, datorită limbii ascuţite a grecului care nu mai contenea să spună ce mare bucurie este un prunc la casa omului? Se pare că grecoaica lui era stearpă şi mult mai bătrînă dedt el, bătînd spre patruzeci şi cinci.
Tot în acea toamnă, sala de mese de li amenajată în aşa fel încît să încapă în ea tot mai mulţi oameni, fură mărite stocurile de bere, vin, spirt o cheltuiala lui Tony, care voia să fie naşul copilului, lată şi o tejghea de zinc. Mihai se gîndi să renunţe la .-lui de la American Bridge şi să se ocupe numai de 6 ie ospătărie, ba chiar să închirieze un local din apro .ea să deschidă .şi un *saloon.* Deşi ideea îi fusese i mai
demult de Tony, acesta se arătă sceptic la început, îmbrăţişa cu totul cînd semnele de gravitate ale Anei niră evidente, adică pe la Christmas Day.
în februarie, Mihail se hotărî să plece pînă I land unde avea loc o mare întrunire a emigranţilor români din America şi să obţină de la unii din preoţii parohi care conduceau mici colonii credite şi sfaturi, pentru o organizare mai eficientă a comunităţii, pentru ieşirea de sub sistemul de exploatare al „ţarinilor". Cu puţin înainte de plecare, Ana spuse că ar vrea să meargă şi ea, să vadă lumea, să vadă oameni şi locuri
91
noi, se săturase de mirosul bucătăriei şi de muncitorii din bort-ul lor, Tony trimise o tînără de la uh magazin al lui să ţină locul Anei la Siolak-Board pentru trei zile, aşa că cei doî tineri plecară împreună cu trenul,
Din punctul de vedere al afacerilor, călătoria nu aduse nici un profit, Preotul Podea de la Youngstown era darnic în sfaturi dar nu deţinea sau nu voia să avanseze nici un fel de ban din casa asociaţiei, a bisericii sau cea proprie. Ceilalţi erau chiar şi mai reţinuţi sau de-a dreptul suspicioşi. Totuşi, la întoarcerea de la Cleve-land, Mihail scoase de la bancă 200 de dolari pentru patenta de *saloon* şi închirie un hotel cu două etaje şi un frumos restaurant la parter în Gary, Indiana. Avind in vedere clientela deja formată printre emigranţi şi seriozitatea lui Mihail, direcţiunea distileriei lui Tony Grecul işi asumă sarcina

să mobilizeze şi-să echipeze *saloon-ul* şi hotelul care se deschideau in Gary păstrind denumirea de Siolak-Board;
Era perioada în care emigranţii, admmidu-se *la bort* la sfat sau că să scrie acasă (nu toţi ştiau să facă acest lucru cu propria mină), se apucau să croiască tot ferul de planuri după bite o bere sau un vin, apoi cîntau în cor „Deşteapta-te române" şi alte cîntece. La Siolak-Board li se vindea hirtie de scrisori cu tricolor românesc. Pe Ana o durea capul, avea greţuri şi, in general, nu-i plăceau aceste chefuri de săraci cu ghidul acasă. Ea începuse să viseze lux, bani, voluptăţi, la care nici o femeie de emigrant român nu se gîndise pînă atunci, şi asta tot datorită limbii ascuţite a grecului Tony, care se pare că avea asupra ei efecte miraculoase. Mihail era insă tot mai alb la faţă şi mai slab la trup, iar după naşterea copilului botezat Stephanos în amintirea unui bunic de-al naşului Tony, la cîteva luni, căzu la pat şi nu se mai sculă niciodată. Mihai fu înmormântat la cimitirul din Gary, iar copilului începură să îi spună Stere.
Aşadar, vara anului 1014 o găsi pe Ana iutr-o înfloritoare situaţie. Era proprietara lui Siolak-Board şi a unei caso din Bast-Gbicago, era „văduvă tînără şi frumoasă" şi avea şi un copil de trei ani, un copil care împrumutase, nu se ştie de ce, tiparul antropometric
92
umflat şi bondoc a lui Tony Grecul. Dacă ar fi să se intre în detalii, s-ar vedea că lucrurile sînt puţin mai complicate. Proprietarul edevărat al hotelului din Gary este, de fapt, Tony, care însă nu-i atît de prost să îmbogăţească prin munca lui fiscul american şi trece proprietatea pe numele Anei, pentru că ea oricum moştenise patenta de la fostul ei soţ. Tot grecul angajează şi personalul hotelului, băieţi şi fete care -ştiu englezeşte, ştiu să adune cifrele, să ţină singuri un registru de casă şi, în general, au un viitor straşnic în faţă. De mulţi dintre ei se va mai auzi prin Chicago în deceniile următoare. Ana figurează aşadar ca patroană. Mai vine cîteedată pe acolo ca să le spună muncitorilor români cît au de plătit, să le traducă, mai bine zis, netele de plată pe care i le citeşte în engleză tînărul recepţioner angajat de Tony. In restul timpului, stă mai muli în casa ei din East-Chicago, fosta Siolak-Board casa aceea cu 14 camere din care au fost scoase paturile suprapuse. Această casă este, desigur, cam mare pentru a fi locuită de o văduvă tînără cu un copil de trei ani, pricit ar fi ea de frumoasă şi bogată. Numai că proprietarul real este şi aici iot grecul-Tony. Din camerele de eus au fost scoase, ce-i drept, paturile suprapuse, dar în fiecare dintre ele a. rămas cîte im pat obişnui!. a fost instalat un lavabou racordat la canalizarea oraşului el un nuc dulăpior cu oglindă. Camerele continuă să fie închiriate, dar nu cu săptămîna, ci cu ora. La parter, unde fusese sala de mese în care se strîngeau imigranţii seara să scrie acasă, funcţionează un bar de toată frumuseţea, cu separeuri şi lumini discrete, cu instalaţii de jocuri mecanice şi chiar cu un mic *bând* caro vine să cînte aici sîmbăta şi duminica. în spatele tej-ghelei de zinc, stă un italian tînăr şi voios care este tot un angajat al lui Tony Grecul. Peste uşa care altădată dădea spre bucătăria pensiunii, a fost instalată o cabină telefonică. Numai că telefonul acela nu funcţionează, iar sub el se deschide uneori un glii seu prin care o mină grasă cu inele înhaţă banii acelor clienţi care ar mai dori si altceva decît băutură şi muzică. Mina aceea este a doamnei Peuelopi, soţia lui Tony, o femeie
93
lăliie şt periaasii care se apropie de cincizeci de ani. Peste zi, in fosta bucătărie doarme Ana, care figurează i,! nete drept proprietara acestei frumoaso case parti-ctdape, i ir noaptea, in acelaşi spaţiu se odihneşte micuţul Sieve şi fiice calcule complicate la o măsuţă cu eiiiză doamna Penelopi. în această cameră doar - se poate spune" că mobilierul a rămas neschimbat, dacă fiu punem, la socoteală pătuţul lui Steve. Ca să nu mai lungim vorba, în fosta pensiune Sioiak fu» eă, cu
acoperirea vechii patente de pensiune, una din casele ■de toleranţă ale lui Tony.

Desigur că, in afara Anei, mai ştie de situaţia reală a acestei case şi poliţistul care se ocupă de sector. Dar şi ei a fost învăţat să tacă. Printre angajatele Anei, luând în serios calitatea ei de patroană a casei, se află şi fata aceea care-i ţinuse locul lâ bucătărie în iarna lui 1911, cînd călătorise la Gle-veland cu soţul. E o blondă zglobie şi veselă, uneori cu crize de piîns isteric, alteori doar excentrice şi fantasia, ciudată oricum, dacă ne gîndim că abia a împlinit
e una dintre puţinele prie-
Ti; şi 8 văduvă Am • C. a ieşit deci
laplin s, • uuă cu ci Pmiy meaţă
de augus i cam obosite,.
dar aveau i E» E de B SCHI - n eu vapo-
rul, aşa ea au porni - -: i ••■1 mai apropiat loc de
îmbarcai-o. !n .Vum. Poliy *mi* lokleauna idei neaştep-
tate, --a oprii ic un chioşc şi a cumpărat toate ziarele din aoea dimineaţă., precum şi două trabucuri. S-au îmbarcat şi S«ŞOPS«HI a pornit-o spre Jackson Park. De cian *m* instalară pe punte, P"i!y Aşi puse un pieîer peste altul, un trabuc nea-prins tetre dinii şi, cu aerul unui *busmessman* de pe Wall rilree!. începu gg răsfoiască jurnalele. Tot acest ,circ o făcea pe Anne Bă rida tare şi să atragă spre ele privirile celorlalţi pasageri de pe vapor. Nu toată lumea le adresa priviri îngăduitoare su săsafeete, dar lor prea pufni le păsa de asta. La un moment dat, Annc, *.re* tot refuza trabucul oferit cu seriozitate mută de Poy, văzu pe pagina unuia dintre ziare o mutră cruici-cuic.

54

—■ Cino-i ăsta? o Întrebă ea pe Poliy. Erau des! al de bur.cr prietene, aşa că Poliy ştia foarte liae eă Anne habar n-are su scrie şi să citească. După o scurtă silabisire, blonda zglobie rosti numele împăratului Austriei.

— i ee-i cu el, a murii? mai întrebă Anne.

— Kt. A declarat război Rusiei şi Serbiei.

— Aha: zi-- e. •• şi *0.*■■■■ ei dintr-o dată foarle tăcută. Beci ţ. îwa din e ase, era in război. Ce ave a
mtîmple eu i ui ăl său şi eu celelalte rude lăsate aeolo? ■ Liviuţ, copilul vecinilor lor de la Lunga, băieţelul car. *m* cîndva că tot ce ai de făcut cînd eşti
în suferinţă este aşteptarea. Să ştii să aştepţi! lată, ea îl ascultase atunci eind fusese silită să se mărite cu Mihaiî, iar acum totul se aranjase cum. nu se poate mai bine. Acel copil e un înţelept — îşi zise ea. I se făcu deodată un dor nebun după el. îşi aminti mingâierea lui. Se întrista. Plimbarea îor din acea dimineaţă era -deja o plimbare ratată. Toate glumele lui Poliy n-o mai înveseliră.

Dar în ce eie se întorceau mohorîte acasă pentru a
se odihni. dă de şi mai importante cîştiguri li se pre-
gătea. Pi j T!;om.asAVoodrov Wilson aduse la cunoş-
tinţa lumii Ai, în 4 august 1914, neutralitatea Americii
şi declara tnb, că, în conformitate cu convenţia de la
Baga din 1907, neutrii pot livra arme beligeranţilor. Marii industriaşi de pe malul lacului Mickigan se transformară în nebuni fi *şi* dublară producţia oielăriilor, coxeriilor
şi a tuturor celorlalte uzine, care puteau produce pentru război. Spori cifra muncitorilor şi, într-o măsură mai mică, salariile. Creşterea numărului de bărbaţi singuri şi a numărului dolarilor- de care aceştia dispuneau făcu să crească, şi câştigurile Ar
sa abia 22 de ani, dar era o văduvă tînără, frumoasă şi din ce în ce mai boc
Martorul inocent. Tit Li viu, înţelesese lotul din zîmbetuJ prietenului său, deocamdată singurul, cînd aceia proi ducesei că nu-l va trăda pe Kaiser. încă în timp ce birja cate urma să-l ducă. pe Octavian Cristofor Naci la gară nu pornise, Tit Liviu înţelesese că nu-l va mai vedea multă vreme pe prietenul lui (încins în chefurile şi orgiile din preajma morţii unui mare imperiu mai intîi. preocupat apoi să găsească
95
o moarte interesantă pentru el însuşi ori o şi mai bună modalitate de al trăda pe Franz lozef) sau poate nu-l va mai revedea niciodată. .

In timpul.pe care-l petrecu in continuare în biblioteca ducesei avu chef să se-tot gîndească la acest om şi la neînsemnata moştenire pe care i-o lăsase: o fotografie a Anei în chip de junâ dansatoate iii costum popular la o serbare dată la conac şi ura împotriva imperiului. în toamna lui 1914, Tit Liviu era un copil matur. Mai bine.zis, un matur pur şi

simplu, un om care ştia bine ce vrea să facă in următorii ani şi devenise chiar, lucru neobişnuit pentru un copil, puţin cinic. In toamnă îşi anunţă tatăl că s-a hotărit să treacă la papistaşi. Bătrinul se duse in grajdul vitelor să ia o funie, s-o ude şi u i tragă unicului său copil o .bătaie soră cu moartea. Intre timp, Liviu îi spuse şi mamei sale ticăloasa erezie care i tre use prin cap. Mama Iui ii scuipă ca pe diavol, se-nchinS la ii o nă si începu să se tînguie ca la mort. Pe cînd tatăl se intor i cu funia udă să readucă oaia rătăcită pe calea cea bun;, şi să îndepărteze ruşinea de casa familiei sale, copilul cel matur se aşează pe un scaun, picior peste picior, ca un nobil. Inchizitorul o găsi pe mamă plîngind şi pe copil stînd nepăsător- pe scaun. Se opri în uşă pentru ca furia să i se adune năvalnic din tot trupul şi. să i se urce la cap. în acel moment 1 *,i* iut spuse:
— Tain. dar o fac pentru ca Soăiniţa să mă înscrie şi mă întreţină la Liceul Piarrştilor din Timişoara.
Vestea îl nedumeri puţin pe părinte şi el rămase nemişcat, cu gura căscată şi cu funia cea vidă în mină. Băiatul aduse lămuriri şi înşiră toi !• Iul de date cu privire la viitorul tui, la resursele pe care tatăl, dacă ar fi vrut sad dea la şcoli, nu le-ar fi avut nici în vremuri normale, cu a tit mai puţin in vremurile de război care abia începuseră. îi reaminti tatălui de numeroasele umilinţe pe care le indurase ca sărac - creştin ortodox, îi vorbi de pâmîntul lui puţin şi sterp, de bani, de muncă, din.nou de bogăţia Şpâiniţei şi de bunăvoinţa pe care ac asta i-o arătase mai ales in vremea din urmă, cînd nepotul ei, unic moştenitor, plecase pe front şi cine ştia dacă se va mai Întoarce vreodată:[1] Pe măsură ce vorbele copilului se înşirau ca din carte sau ea la o predică frumoasă ţinută de părintele, Mehadiu, furia tatălui s ădea, iar tînguirea mamei

er ă întrerupă de răgazuri în care ea ciulea urechea fă attdă raai bine.în cele din urmă, bătrinul oftă şi zise doar:
- la mai taeă-ţi gura, măi femeie!
Ş[1] Pleca să arunce capătul de funie udă la loc, in grajd. Copilul lui avea să fie domn mare, avea să aibă bam şi emste, •ea să scape de truda chinuitoare şi de nesiguranţa zilei de miine în care se zbate de totdeauna ţăranul cu prea puţm pamînt. La urma urmelor, se mai gîndea tatăl lui Liviu în timp ce-şi făcea de lucru prin grajd ca să mai amine cîteva clipe hotărîrea ce-o avea de luat, Dumnezeu nu ţine seama de pământurile papistaşilor şi ale ortodocşilor, nici cînd dă piatra cît oul de porumbel, şi nici cînd face să manete in aprilie viile muncite cu sudoare. Dacă pentru Dumnezeu, cili ar fi ei, săracii sînt toţi la fel, atunci ei, săracii, de ce să facă diferenţă între un Dumnezeu şi altul?
Convertirea avu loc la numai cîteva zile după întâmplarea aceasta şi ea trecu aproape neobservată In sat. Tit Liviu P. deveni elev imediat la Liceul Piariştilor din Timişoara şi gândirea lui de adult cinic avu numeroase ocazii să se maturizeze şi mai mult în următorii ani.
Românii nu erau nici mulţi şi nici puţini printre elevii acelui liceu, dar erau uniţi între ei şi curajoşi în eventualele dispute ce se mai încingeau uneori în dormitoare. Liviu ştia, o aflase mai demult de la tînărul conte şi citise apoi el însuşi ca la acest liceu învăţase şi Slavici, aşa că recenta lui conyer tire din interes nu-l mai durea ca o trădare de neam. 1) era nevoie, simţea, pentru atingerea acelor idealuri legate de românii de dincolo de Carpaţi şi de pretutindeni şi pentru anularea oricărui drept al K *and* K-ului asupra lor, el putea să mai facă încă multe mişcări de felul acesta, surprinzătoare şi condamnabile la prima vedere.
în clădirea impunătoare şi ciudată, de fapt trei clădiri dispuse în triunghi echilateral cu un virf in bisericuţa dinspre parc, i se părea adesea că e un fel de ucenic al diavolului, ii învăţa mijloacele ca să-l alunge apoi mai uşor. Fără îndoială că o astfel de imagine, dacă ar fi fost aflată de vreunul dintre slujitorii Dumnezeului papistaş dintre acele zidari, i-ar fi adus imediat excomunicarea. Numai că lui nici de asta nu i-ar fi păsat foarte mult. Devenise ateu, un ateu lucid cart se pregătea să devină un luptător eficace.

Pe fereastra corpului de clădire care se afla în dreapta bisericii se puteau vedea parcul şi o linie de cale ferată. Liviu stătea cu privirea pierdută pe acele linii paralele — pe care treceau din cînd în cînd trenuri „amestecate" spre Baziaş sau trenuri militare în manevră — şi aştepta de fapt să plece într-o călătorie prin România Mare. Ştia deja că în Timişoara apăruse această expresie care i-ar fi plăcut contelui şi ca pentru pronunţarea ei oamenii erau trimişi să moară pe linia intii a frontului rusesc. Anii aceia au trecut

foarte greu pentru el, iar amintirea contelui Nacu începea să pălească In memoria lui. nu atît pentru că nu ştia unde luptă şi de ce, că nu-l putea urmări cu gîndul cînd citea în ziare nemţeşti comunicate de front, cit pentru că singurele lor amintiri comune se depărtau foarte mult una de alta. Poza ce începea să se îngălbenească, ascunsă bine devenea tot mai mult o frivolitate inutilă, nedemnă de un adevărat luptător, iar ura pentru uriaşa alcătuire de legi şi corupţii pe care o repre-bifecal, *K und K,* inseparabiliter etc. trebuii rme declt aceea pasională şi făţişă a contelui ;
ia să mocnească tot timpul şi în cit mai
Ite suflete, i. r mi să£fie atîtată în focuri mici si străluci-
în i ! şi regatul roman intră în război împotriva puterilor centrale, cînd se dovedi că aşa numita alianţă aHabsburgiloţ cu Hohenzolernii nu se putea face şi că adevăratele sentimente populare de care aerul întregului imperiu era încărcat nu puteau fi ignorate la nesfirşit, el seₛbu-cură doar că e in vacanţă, la Comloş, că nu poate fi văzut cum jubilează de către colegii şi superiorii de la Piarişti. Se dusese doar pînă la bătrîna ducesă, care acum stătea toată ziua într-un scaun şi privea pe fereastră, se mişca tot mai greu şi aproape că nici nu mai scotea vreo vorbă. „Vinişi?" — îl întrebase fără să-şi întoarcă privirile spre el, aşa cum altădată îşi întîmpina nepotul, poate chiar credea că Octavian a venit de cine ştie unde, şi nu Liviu. „Zburăşte!" — îi ordonase apoi, iar el, cu voce deja bărbătească acum, avea 17 ani, o informase pe un ton stăpînit că şi România intrase în război. Apoi o îmbrăţişase pe bătrînă şi se dusese din nou în bibliotecă. Doar acolo bucuriile puteau fi trăite pe deplin, ca într-o fortăreaţă inexpugnabilă,

93

Contrar obiceiurilor lui de pînă atunci, Liviu nu se *duse* direct la Lexicoanele şi tratatele de medicină, ci se apropie de raftul cu cărţi vechi de biserică. Dăduse deoparte mulţimea de fluturaşi, un fel de cărţi poştale ilustrate cu chipuri de sfinţi şi cu dantelării pe margine, cu eîte o rugăciune în limba italiană tipărită pe spate (Indulgenza din 100 giorni una volta al giorno!) şi începu să caute singura carte necatolică dia acea bibliotecă, Biblia lui Şerban Cantacuzino. Pînă şi îa aceasta găsise o *Indulgenza,* pusă probabil de ducesă ca sema şi, după ce o examinase cu o oarecare indiferenţă (Ah! Venite sovente a godere di Gesu nella Comunione, se volete Aera-mente comprenderlo. — Pasqua 1914), o puse deoparte şi rămăsese să răsfoiască acea Biblie unică pînă seara tîrziu. Era, într-un fel, în aceeaşi stare ca a bătrînei care stătea ore în şir cu ochii îndreptaţi spre cîmpia nesfîrşită. Nu citea, doar răsfoia şi lăsa gîndul să-i umble aiurea, în cea mai laică neo-rînduială.

Cind ieşise din castel avusese surpriza să vadă că tot satul e un vaier şi o tînguire deznădăjduită. Numeroşi bărbaţi români, de la tineri la bătrîni, fuseseră adunaţi de soldaţii de la garnizoana din Sânicolau şi duşi undeva în afara satului, pe cîmp sau în pădure. Se auziseră apoi împuşcături îndepărtate şi nimeni nu îndrăznise încă, deşi disperarea alunga de obicei luciditatea, să pornească într-acolo şi să vadă ce s-a întîmplat.

îşi găsise tatăl acasă. Stătea pe întuneric în curtea casei, cu capul în mîini şi oftînd. Se gîndi că îl cruţaseră numai pentru că se ştia de convertirea fiului său la catolicism şi poate pentru a încuraja pe viitor astfel de „trădări". Simţise că ura lui sporeşte şi primul impuls fusese acela de a-şi lua o bocceluţă şi de a încerca să fugă în regat ca să se înroleze voluntar. înţelepciunea prematură îl salvase însă şi de la I â acţiune care s-ar fi dovedit pripită şi sortită eşecului.

în zilele următoare asistase tăcut la înmormîntări de români ortodocşi, fără să se teamă prea mult de eventuale răbufniri ale conaţionalilor împotriva unui „vîndut papista-şilor" si, in ciuda faptului că avea o sensibilitate exagerată, că nu suporta violenţa de nici un fel, privi cu ochii larg deschişi cadavrele mutilate şi căută să-şi impregneze memoria cu acele semne, să le păstreze pentru a le prezenta cîndva intacte, ştiinţific, ca într-un raport, în faţa cine ştie cărui

99

tribunal, nu divin, ci pămîntesc, care trebuia să vină şi să facă dreptate şi românilor. Se poate spune azi că acele zile au fost hotărîtoare pentru întreg destinul său.

Tot anul şcolar următor, 1916-l917, s-a simţit umilit în Liceul Piarişlilor din Timişoara. Umilit de voioşia colegi-hv, de culorile totuşi vesele ale oraşului, de tarafurile de ţigani care umblau noapte de noapte în urma ofiţerilor şi a pensionarelor din casele de toleranţă, de larma nocturnă şi chiar diurnă ce venea dinspre cafenele precum

„împăratul turcesc", „Trei eiocîrlii" şi atîtea altele. Umilit de retragerea armatelor române pînă la linia Mărăşeşti-Nămoloasa,.de mutarea instituţiilor româneşti tocmai Ia Iaşi, de neseriozitatea aliaţilor care promiseseră ajutor României şi uitaseră sau nu putuseră să-l acorde la timp, de contraofensivele lor de la Verdun, din Galaţi şi de pe Frontul din Sud pe care ie tot amînaseră pînă ce România se restrînsese într-o regiune cit Banatul. Umilit de elevii din ultimul an caro se înrolau in armata imperială doar pentru că se gîndean la fete, *la* infirmiere de bună condiţie ce puteau fi tăvălite, după cum se auzea, de oricine prin trenurile sanitare, umilit de făptui că e încă prea tînăr şi că nu îndrăzneşte să facă nimic de unul singur şi nici prieteni de încredere nu are. Prefera să se închidă în biblioteca Liceului Piarişfcilor sau să cutreiere fără ştirea călugărilor de la administraţie prin podurile pline de vampiri.

Conflict de competenţă:

Vampirul (numit uneori ţi liliac) semnifică aici (spune magia) crepusculul, misterul. Teama şi fascinaţia in faţa misterului unui crepuscul. Dar şi setea compensatoria a sangvisugcrii forţei pi-oprii din corpurile defuncte ale altora. Resturi pămlnteşti, materiale ale trecerii celorlalţi prin lume. Urme scrise. Cărţi. Tradiţia spune că victimele vampirilor devin la tindul lor vampiri. Spectrul lor îi înspăimînhi pe cei iii,Hi ucide şi supravieţuieşte hrănindu-se cu însăţi substanţa acestora. Interpretarea s-ar baza aici pe dialectica persecutorjpersecutat înghiţi-torjinghiţit. Vampirul simbolizează pofta de a trăi. în realitate, el transferă asupra celuilalt *această foame devoratoare, cînd ea e — de fapt — un fenomen de auto-distrucţic. O fiinţă (asemeni celor născuţi în Scorpion) care se auto-devoră. Nu-şi recunoaşte propriile eşecuri, nu se face răspunzător de ele. Ii acuză, indirect, pe alţii. Acestea sînt Insă interpretări mai aproape de zilele noastre.*

Cele mai multe sensuri ce împresoară ciudatele imaginări pol fi descoperite însă în vechile biblioteci. Tomuri întregi (tratate, dizertaţii,

100

u

rapoarte . **rŞpjMlfh** i *JLVdtTlA d ■ i ogini de*
*» (şi tolrivă) **ca.** o pro-ui*
luminiş c iluminaţilor
umentele
vremii
- de un h ■ic faci Ivă în
imneriu.
Boemta. e sînt
Se zguduite
in jurul • mira r■.•;.
lui nu ■- *hoilsseau n*
• *întreg articol*
(Vampir cţtonai eţn, *doctorul*
ii), *de*
curte, al ■ r sa t rcrea ii xl ***un* Raport**
Mi â **me-**
dical puilor. *scrie* pirii *a* lumina
asupi
şti'nţei. *trim* si ri unei **s •**
Ca ih **t doîunctd-.**
r
*Dar dl l- **ibliou** o k că, cel ; i i putut in:*
h care-t
cu ăr sorti i veacului disciplinei me-
adevărul nas
*dicale, e abatele ' a **sa supra***
j **Diserlat? aparifiei**
duhuril isup vampirilor s J i **r *(1749).*** *ln rul studios ar*
or, ra ji t O k ***f*** *fi*
ri
trebuit •i să ie că bîindul b ? ş clşligase n prin
tot i ş. o a 1 i faii a uluitoarea
i
bibliotecă supr :ăreiu era n ş n li prin ă leferkită
a a stăp , i aceas i Diser-
taţie..., *unde aveau să i se a i te relele, **n d ales***
de *ti gi toa dar **u** dispreţul*
clericilor. u puţin u li inalilor , ntre ei, cel
mai zeflemec a .j fraţi mai

aprig e însuşi înveninatul Voltaire, după ani buni de sangvisugere a sevei literaturii şi ştiinţei, pagină de pagină, carte de carte, raft de raft, din fabuloasa bibliotecă a prea-tncrezătorului prieten Calmei.

Din sutele de file ale Disertaţiei..., *cileva ar fi putut tăia, uşor respiraţia unui tînăr cititor din Banat la o mie nouă sute şi. O scrisoare.*

„Scrisoarea unuî prea-cinstit bărbat, nespus privitoare la vampiri
le pricepui
cele
Dragă
vere,
Precum înţeleg, vrei să-ţi descriu întocmai ce se întîmplă prin par-tea locului cu vampirii care-uu adus moartea multor oameni de pe aici. Ţi-aş putea vorbi cu destulă ştiinţă despre cele petrecute, deoarece am hă-lăduit vreme-ndelungaţă prin acest ţinut, dovedinda-mă, prin firea ce-o am, dornic a le desluşi pe toate. De cînd mă ştiu, am auzit povestindu-se zeci de înlîmplări, plăsmuite sau poate petrecute aevea, cu duhuri şi vrăjitorii, dar eu greu m-am încrezut. în vreuna, căci le ştiam ca foarte-nşe-lîoarc. Şi totuşi, unele s-au adeverit înlr-atita, încît n-am putut să nu le dau crezare. Iată cum s-au petrecut lucrurile cu strigoii sau vampirii din -Banat. Azi unul, mîine altul, cînd nici nu le-aşteptai, oamenii începeau să păleascâ de lingoare, îşi pierdeau plăcerea de a mînca, slăbeau văitnd eu ochii, iar la capătul celor şase sau zece zile, uneori chiar cincisprezece mureau fără fierbinţeală sau alt senin, in afară doar de slăbire şi uscăciune. Cei din partea locului ziceau că, s-a lipit un strigoi de ei şi le suge lingele. Unii vedeau parcă un spectru alb, care-i urma pretutindeni, ca o umbră. Pe cînd eram încartiruiţi la valahii din Banatul Timişoarei într-un foc *din pustă, doi cavaleri din compania unde eram trompet muriră de această boală. Şi ar mai fi murit şi alţii, atinşi deja de morb, dacă un caporal de-al nostru n-ar fi aflat leacul de la. nişte ţărani. E un. leac*
101
din cak-afară de ciudat, care tămăduieşte fără greş. Nu l-am iutii jpre obiceiurile vechi. Ială-l. E ales un fecior cu trupul nededat la cele lumeşti. E pus să îrh flrâ şa pe un armăsar negru şi în acest fel se preumblă prin cimitir, tir-etnd peste toate mormintele. Dacă armăsarul se împotriveşte nev. treacă peste unul din, ele. chiar îndemnat cu biciuşca, înseamnă a
n vampir. Mormîntul e atunci deschis, iar In groapă poţi vedea an
lioit rumen şi frumos, de parcă ar fi un om ce doarme fericit în pace. Cu
un hirleţ i se taie degrabă gîtul, din care ţîşneşte pe dală, îmbelşugat,, un
. rosctff de lucitor şi roşu, ca al unui om viu. Treaba odată făcută, groapa
e astupată la loc şi poţi fi încredinţat că molima se stinge şi că toţi cei
:1a ea îşi vor recăpăta încetul cu încetul puterile, ca nişte oameni
scăpaţi dintr-a boală lungă şi istovitoare. Aşa s-au însănătoşit şi cavalerii
în zilele acelea căpitanul şi locotenentul fiind plecaţi eu le ţineam
locul şi conduceam compania. M-am supărat amarnic că acel eapornl
na m-a chemat să văd îiUimplarea din cimitir. Abia ce m-am tnfrinat ră
n-i-l biciuiesc, cum s-ar fi cuvenit într-o asemenea împrejurare. Că
în Armata împăratul:.
în urma acestei întimplări c trimis în ţinutul Timişoarei însuşi a mpărătesei. Ilustrissimul doctor van Sitieten interogheză, ■te militare, asistă la exhumările şi „executările" vampirilor, rituri, le studiază temeinic, organ de organ, consultă fiz: », *preoţi şi judecători.* Concluzie: *toată povestea c „rodul pur* M ; *lugubri!". Vampirii care zac rumeni ir îcfil ,,nişte biete hoituri păstrate allt de bine din ■le pămînt, iar în ce priveşte victimele, boala e rară, ibn*-i": *în* " Popa *Benedict al Xli-I i*
de această r
rnaginaţia, teama şi teroarea". (V;u;i-

De , sau prin pivniţele cu şobolani. De a:
ză o mohoreală a chipului său, un gust amar în or intîmplărilor lumii, obişnuinţa de a apuca lucrurile de partea lor cea mai urîtă şi de a le critica fără milă, de a condamna prostie, violenţă, laşitate, meschinărie, inconşti-ou o singură privire ascuţită şi, rareori, cu un singur .rit,
Apoi venise marea veste de la Mărăşeşti, în vara lui 1917. IV u mai avea nici un fel de întllniri, nici măcar cu bătrîna ducesă, se ducea doar in bibliotecă, morocănos, fără să o salute pe fata care venea să-i deschidă la intrare. Alergase la Timişoara la începutul lui septembrie să afle cit mai multe despre Mărăşti şi Oituz, despre ce ar fi spus Berthelot, Cle-il *Times* şi generalul american Pershing. Inia cercurile muncitoreşti, pe ascuns, la
102
metnlurgişti, textilişti, pentru că aici apăreau oameni simpli şi vorbeau despre mişcări de mere importanţă în celălalt imperiu cu gust de cenuşă, ţarismul. In ultimul său an de liceu aproape că nu se mai temea de o eventuală excludere din colo tea Piariştilor şi chiar era capabil să-şi arate pe faţă dispreţul faţă de toate mofturile lor, de aparentul lor neamestec. Liceul devenise înghesuit şi murdar, mai toate celelalte clădiri fuseseră transformate în spitale, ordinea era din ce în ce mai greu de păstrat, iar nesiguranţa generală care plutea în aer, foametea şi corupţia făceau ca totul să înceapă a mirosi a libertate. Deocamdată o libertate datorată mizeriei generale şi imposibilităţii stăpînilor de a mai controla situaţia. Dar libertate.
Veri JBrest-Litovsk-ul pe care nu-l înţelese, zvonurile despre Revoluţia Roşie care se colportau atît la cozile pentru alimente care începeau de cu noapte, cit şi la mitinguri făcute de muncitori. Colinda oraşul din zori şi pîna noaptea tîrziu, curios să afle ce se întîmplă şi din ce In ce mai atras de o eventuală trecere în regat pe cont propriu. în primăvara lui 1918, nimic nu se clarificase, iar armistiţiul de la Bucureşti, o altă mică

piedică pusă de marii aliaţi, îl făcu să se re iarăşi în bibliotecă şi să muncească din greu pentru viitoaro examene, să studieze şi să uite. Să se desprindă. Hotărît lucru, in acei ani sţifletul iui a fost torturat în fel şi chip de istorie şi numai un inconştient ar fi trăit după aceea o viaţă senili, şi fără coşmaruri. El se hotărîse in schimb să urmeze medicina, să lupte adică împotriva violenţei pe acel tăr-îm etern care se numeşte trupul uman, să-şi înfrîngă teama şi scirba. Să fie, în singurul chip posibil pentru el, un lucid efi • cient cum îşi propusese de mult.

Petrecerea wiezi mele din anul 1900 Mare fok de căldură de mureau oameni pre hotar vara la seceră — 1900 Ear in zaua de Sânziene la 3 ore D. amea venind mare viscol şi ploaje — 1900 Eu în acestan mutat in sattKinez — 1903 ss Ghe Y. nimik kucuruz Seceta mare de primăvara pînă la Rusa li 1905 In acest an Am vint napoi din Knez, 1906Ear spre Filadelfia 1. oară Dez. 8 1906 Din PilsdeJIia Acas- in 15 Merz 1908 Călătoria a 2 in Chi-

103

i Dez. in 3 Am rica *1* *i* 2 oara din Ame
3 1912Mer 10 *A* tau ploii mari
1912 Călătoriea m i 1913 şi în
acest an Ploii mai 1913 Lu I - 13
1913 nuia Feb 22 Merz din Edi ,on 19J
Edison 1915La Edison pînă în Mîi 20 1916 La P« cârd din 20 Mai La Pecard pînă April 25 1917 La fişer bodi din 14 Apr La dipa 1. Iunie p S i a KedlakLa Daici Prutlor d. ii Nove 1917 pân 18 : 1948La Daici Pruder 1G April 1918ia Daici P lider 1919 Plecarea mea din Detroit 10 IulieEfir în 4 August am plecat cu vaporu de la Boston prin Paris Sdsând acas in 28 August 1919 Vaca a fătat în 7 dez. 1919 ss Ghe. Y. (probabil un frate mai mareal lui Ioan Y, — totul e notat pa această pagină cu toc şi cu cerneală violetă — scris lăbărţat)

Piuă la urmă America a intrat şi ea In r,V boi, „209 vieţi americane au pierit pe mare de acţiune ţiarm năt Atlanticul nu trebuie controlat de nici o aîlă put I America şi, în sfirşit cu un simţ profund a! pasului solemn . gic pe care ii fac şi al gravelor răspunderi ce cuprinde, dar fără ezitare faţă de ceea ce consider datoria mea" — preş tele Wiison la 2 Aprilie 1917 în faţa Congresului •— ..sint de părere ca Congresul să declare faptele recente alo guvernului imperial german ca o declaraţie de război împotriva guvernului şi cetăţenilor Statelor Unite. Dreptul este mai preţios decît pacea şi avem să luptăm pentru lucrurile care ne-au fost întotdeauna mai scumpe, pentru democraţie, pentru ca cei ce sint supuşi unei autorităţi să aibă ua vot în propriile lor guverne, pentru drepturile şi libertăţile naţiunilor mari, pentru stăpînirea universală a dreptului de către o asociaţie de popoare libere, care să aducă pace şi siguranţa tuturor naţiunilor şi să facă omenirea în siirşil lin •." Industria Ţ mina de lucru mobilizate, Ludendorff, factorul decisiv, naivităţi, două milioane de americani in F , a Naţii
convenţii de pace, mări libere p , fără frontiere
economice, garanţii luse, rea :
rea pretenţiilor coloniale, evai rusesc cu
„simpatie generoasă", Belgia — „întreaga omenire va admite

104

— trebuie evacuată rirefăcută" (!j, Alsacia şi Lorena v Franţei, frontiera italiei reajustată pe linii de naţionalitate, locuitorilor Austro-Ungariei posibilităţi libere de dezvoltare autohtonă, Fiomănia, Sertia şi Montenegro independente întregite, iar teritoriile ocupate restituite, Dardaneîeie în permanenţă deschise, un stat poîone independent, naivităţi, naivităţi şi *dreptul mai important d?ăt .acra!* America a intrat in război.

Iar cind America e în război şi industria americană p pe treabă, atunci cu siguranţă Chicago o duce foari Totul uruie, şuieră, păcăne, zdrăngăne, scoate fum într-un ci vînt şi merge cum e cel mai bine şi moi rapid şi Old-Siolak-Board din East-Chicngo, Indiana, işi rei ■;••.eaă mobilierul §1 achiziţionează două noi jocuri mecanico, Pro prietara de drept comandă, prin grija proprietarului real, respectivele instalaţii la trustul lui Big Jim Colosimo. Acesta era omul cel mai cunoscut in Chicago-ul din timpul războiului, mal ales in lumea din care făceau parte ••■ei doi proprii Ana şi Tony. Proprietarul iui Gafe Colosirr iunea, are

tot timpul buzunarele pline de diamante şi le fojgăie în timp ce vorbeşte, cum se joacă un copil cu mărgelele de sticlă sau un grec ortodox cu mătăniile înşirate ps o sfoară. Desigur Tony nu era un om.destul de bine cotat într-un anume domeniu de afaceri pentru a lua legătura direct cu Colosimo, prea ocupat deja cu cîntăreaţa Dale Winters, dar reuşise să ia contact cu Torrio, un fel de aghiotant şi paznic al lui Big Jim, care-i promisese să trimită un băiat cu camionul, într-o dimineaţă, să-i instaleze modernele şi prea puţin onestele jocuri noi.

Dimineaţa aceea se nimeri să fie în ziua ele 11 iunie 1917, o zi călduroasă. Disputa *Wct-Dry* era tot mai furtui mai ales de cînd şi America intrase în război: soldaţii şi n ţorii care nu beau alcool ar fi mai buni decît cei cărora le Strălucesc ochii din cauza lui; grîul o mai necesar pentru piine decît pentru whisky; proprietarii de berării şi distilerii sînt mai toţi germani, adică *bosh,* adică duşmani ai Americii etc. Toate acestea erau scrise în ziar şi Ana, care aştepta singură îj bucotărie a *bort-ulm* sosirea mecanicului despro

i03

caro Tony îi spusese că rine, le-ar fi putut citi în ziarul hkaj, U îndemină pe masă tfc i, uv ri;Uiv;-n;i de fapt, Madame Re-nolopi. A sa nu le citi puntru că... eăsi in interiorul ziarului noi de casă al pensiunii şi se apucă să-l1 pe acesta.

Iterare» cea mare o avu însă Tony, care se strecurase pe furiş

n şi, din spatele tejghelei barului, printr-o feresl ingenioasă, tocmai o spiona pe Ana. Ei ştia că Ana e a: belă şi, la început, nu putu să-şi creadă ochilor. Apoi se 6uzi bing-bang-ul soneriei de la intrare şi un instinct de care era foarte mîndru îl făcu pe Tony să se lase pe vine după tejgheaua barului. De acolo, el o văzu pe Ana ieşind din ea telefonică şi îndreptîndu-se spre holul de la intrare. Nu se obosise nici măcar să-şi arunce un halat pe umeri, era doar în furoul-chilot negru cu danteluţă, iar de acesta, cu ja: hir.gi, erau prinşi nişte ciorapi, tot negri, care abia tt

genunchi. Picioarele ei albe şi grăsuţe păreau astfel foarte lungi, iar lui Tony ii trecu prin minte că frumuseţea de acum a Anei i r-.uB Fel, opera lui. Era alt gen de frumuseţe

decit cel pe onre-l avea ea în urmă cu 5-6 ani. Apoi o văzu reintru, . (a de un tinăr cu o cicatrice pe i eu

priviri ••!. Se opriră.faţă în faţă chiar lingă cabina telefonică.

— Sm1 ie Franckie Yaîel zise brăzdatul, examî-nînd-o fără j . pe Ana din cap plnă-n picioare.

Ea ridică nedumerită din umeri.

— Nu eşti în Uniunea siciliana? întrebă el.

— Nu — zise Ana — eu sfert româncă.

Urmă o tăcere scurtă în care Tony, neavînd p ea

să vaclă decît un picior al Anei cocoţat pe pantoful cu toc înalt şi carnea,albă dintre ciorap şi furou, tremurnuiu-i uşor nu ştiu ce se întâmplă. ■ Apoi Ana zise:

— Aşteptam pe cineva cu nişte automate de jocuri.

— Aha! — zise brăzdatul. Şi aici ce e?

Tinărul trecu prin cabina telefonică şi pătruase In -măruţa Anei. Aceasta fu nevoită să-l urmeze. Steve dorm i ,j în patul lui cu margini înalte. Tony crezu că tinărul este vn G-man în civil şi se gîndi ce ar fi mai bine să facă: rargi

englezeşte sau să încerce să rămină şi să-l mituiaseă pe copoi. Curiozitatea fu mai puternică decît frica. Se ridică şi-şi ocupă

106

din nou postul de ţie de la u ja ferestruică dia

spatele barului. Cum tinărul cu faţa brăzdată o plăcuse li prima vedere pe Ana, Tony asistă la o scurtă partidă de lupte libere în care Ana, jucătorul ce părea dinainte învins, nu se lăsa cu nici un chip să ajungă în poziţia „tuş". Grecul devenise în ultima vreme ceea ce pe franţuzeşte se spune CY" ,r şi chiar avea în cap planul unui restaurant cu separeuri complete — masă, pat şi lavabou — In care totul să poată fi privit prin astfel de fante discrete. De data asta, aţii aatis fcţia lui, cît şi lup:! eelor doi se întrerupseră brusc datoj trezirii lui Steve,

— Feiţo. eşti formidabilă! zise bruzd Măcar scrie-mi pe ceva numărul de telefon de la şandram ta a oaa tră. Vreau să moi troc pe aici.

Ana se ridicase de pe pat şi-si aranja părul uitlsulu oqlinda de pe dulăpiefluj ou acte al

5ori-ului. Apoi luă de p registrul de cos;), rupse o bucată de bfctie !,■ la *ştir* ;! lui şi se apucă - .Vipera asta ştie caro i - a fire făcut piră acum că habai *a* wel", îşi zise Ton; *h* furie abia stăpmită. tntrevăzu pericolul de proprietăţile lui cu manele de Old şi Siof momentul în c ar li luat legă de cît deştept. Tinărul se juca acum ou Si peste margi pătuţului.

— Whats your name? întrebă Maăr

— My name is Steven, spuse Steve,

— O.K. Im AII zise brăzdatul.

Tony alese tocmai acest moment pentru a trece prin cabina telefonică şi a pătrunde şi el In cămăruţa care fusese bucătăria primei Siolak-Board. Nu suporta ca un altul decît el să fie aşa de „mare iubitor de copii". Cînd intră, Ana aruncase creionul şi strângea în pumn petecul de hîrtie pe care scrisese numele „pensiunii" şi telefonul. încercă să se îndrepte spre ea şi să-i smulgă dovada minciunii prin care voia probabil să-i deposedeze de două pensiuni foarte rentabile. Se opri însă. Pe deasupra pătuţului de copil, un revolver de toată frumuseţea îl ţintea.

— Gpod morning! spuse Al. Tu eşti Tony Grecu?

— Da! confirmă Tony cu voce o .-si ridică mîinile grăsane spre tavanul cămăruţei.

— Hai afară să dăm jos drăciile alea din camion şi să le aducem înăuntru.

—

Tony oftă, oarecum uşurat. Deci nu era un Gmab, omul trimis de Torrio cu automatele de făcut hani.

Aşa că s-au muncit să dea jos din camion dulapurile alea şi să le aducă în salon! Pe urma Al, care se grăbea foarte tare, i-a explicat lui Tony că n-are deelt să si le monteze singur şi l-a rugat frumos să-l însoţească pînă la Gafy. Ei nu prea şlia cum să iasă apoi în drumul spre Indiarit-polis şi avea de mers cu camionul aceia pino spre N.Y. Deja Tony mi-i mai putea refuza nimic tinărului şi-î respecta pentru cit era el de iubitor de copii. Aşa că acceptă să se urce in camion alături de acest om al lui Torrio. Al se duse din nou prin cabina telefonică in cămăruţa Anei săi spună la revedere şi intirzie cam mult. In cabina camionului, Tony spumeg,; şi se gîndea cum să facă să-i vină de hac mai repede acestei căţele cu gusturi de cultură. Auzi la ea, s-a alfabetizat şi controlează pe ascuns registrul de casă! în plus. îl mai deranja şi această posibilă legătura a ei cu un om de-.d iui Torrio. Cu ăştia nu se putea glumi,

în cele din urmă, camionul se urni spre Gary, iar Tor.y decise să lase deocamdată in suspensie reglarea conturilor cu Ana.

Tinăra, frumoasa şi bogata văduvă, proprietara în acte a celor două Siolak-Board, se gîndi că nu e bine să stea degeaba in acea dimineaţă care debutase atit da interesant, mai ales că i se părea, că Tony aflase despre calităţile ei de persoană alfabetizată, atit de bine ascunse în ultimii trei ani.

Se rmbrăcă în grabă cu cea mai frumoasă fustă a ei, una lungă, în clini, din mătase roşie şi încinsă cu cordon de piei» neagră, îşi mai puse şi bluza albă cu guler micuţ, pe gît, şi cu mînecile bufante brodate pe manşetă, adăugă o broşa ovală de email si-şi înălţă părul într-un fel de coc. Turnă apă de colonie şi-şi desenă gura cu *rouc ă levres* franţuzesc, ii spuse lui Steve să fie cuminte că mămica se întoarce imediat şi porni în oraş. Steve era într-adevăr un băiat cuminte şi adormi înainte ca mămica să ajungă su se uree in tramvai.

Ana merse doar cîteva staţii cu tramvaiul, cobori la colţul cu Calumet Avenue şi intră într-o cafenea foarte

drăguţă cu nume italienesc, care abia se deschisese. Ochise cu vreo săptămână în urmă că aici îşi bea halba de bere, imediat ce-şi începea rondul zilnic, un tînăr şi frumos poliţist, apărut de curînd în sector. Î! auzise, într-o anume împrejurare, scăpînd o înjurătură în sîrbcşte şi spera să intre în vorbă cu el. Ana ştia bine această limbă a slavilor de sud. Cit dură traversarea salonului, Ana avu un fel anume de emoţii, emoţii ce nu mai fuseseră încercate de mult. Mai mulţi bărbaţi de la mese întoarseră capul după ea, însă ei nu-i scăpă mai ales felul in care privirea poliţistului se lipi de mătasea roşie a fustei. Voia neapărat să-l cucerească pe acest om. îşi cumpără o îngheţată şi se întoarse spre locul în care sîrbul cel mustăcios stătea proptit în cot de tejgheaua de zinc, prefăcîndu-se că nu o ia în seamă şi că priveşte prin fereastră norişorii, albi şi mărunţi

care stăteau neclintiţi undeva departe, spre nord, deasupra lacului Michigan. în local plutea un aer răcoros de cafenea în care tocmai s-a făcut cudwfbr.ie şi nici fum prea mult nu s-a strîns deasupra meselor. Gustă din îngheţată cu un aer absent, apoi o lăsă să se topească pe contoarul din faţa ei. Atacul începuse. îşi scoase o ţigaretă din geantă şi se apucă să caute după ceea ce ştia cu siguranţă că nu are — chibrituri. Nu trecură nici zece secunde şi se trezi cu mîna poliţistului întinzînd spre ea o brichetă. îi privi drept în ochii lui negri şi i se păru că din ei ţîşneşte tristeţea cuiva care ar vrea să mulţumească pentru că e iuasţ în seamă. O privire de om singur, de tînăr care tînjeşte după ceva ce încă nu are şi intre timp o face pe durul. După ce îşi aprinse ţigara şi înainte să se înece cu fumul, pentru că nu e fumătoare şi i se întîmplă foarte rar să fie nevoită să aprindă cite o ţigară, Ana apucă săi spună tinărului copoi:

— Hvala lepo!

Sprincenele lui stufoase făcură un salt iute în sus, ochii î se luminară, mustaţa i se lăţi într-un fel de zîmbet şi de sub ea ieşiră cuvinte. Uimire, întrebare, speranţă, dor de casă, duioşie şi patimă conţineau aceste cuvinte:

— Ti si sîrbskinia ?

— Da! zise Ana.

Vestea păru să-l dezechilibreze puţin pe tînăr.. îşi trase talba mâi aproape şi abia după asta o privi lung, în tăcere, cu neîncredere.

109

— Where are you from? întrebă el.

Ea nu voi să răspundă imediat. Se juca cu vîrful de jar al ţigării ÎJI cristalul scrumierei. Rîse scurt, senzual. îl ţintui din nou cu privirea: .

— What about you?

— Kikinda, Austria-Iiungary! zise el serios, cu .severitate In priviri chiar.

Ea începu să rîdă, ceva mai tare acum, mai strident, iror.io. îşi prelungi acest rîs mai mult decît ar fi fost normal. îşi lăsă mai intîi capul pe spate, apoi îl aplecă înainte, privind fix într-un punct de pe tabla de zinc din faţa ei. Ca şi cînd ar fi rîs de o amintire de care numai ea avea dreptul să rîdă. Cînd se opri, în sfîrşit, mai trase un fum din ţigară şi abia apoi spuse:

— lm from Loonga, Austria-Iiungary! apoi continuă să rîdă, reţinut şi calm, ca şi ei. Pe bătrînul continent cele două localităţi se aflau la numai citi va- kilometri distanţa. E drept că, după război, ele aveau să cadă de o ario de alta a unei noi graniţe, dar deocamdată, ei nu aveau de unde bănui acest lucru.

Pe tinărul copoi îl chema Zarcovitch Martin şi era în vîrstă de numai 22 de ani. în după-amirza acelei zile de iunie, în cămăruţa poliţistului cei doi îşi povestiră vi) altuia.

Nici unul nu stărui prea mult asupra locului de Martin nu insistă nici asupra activităţii lui, din ci scre-

tului de serviciu, aşa că ei nu vorbi mai deloc. Ana, în schimb, îi mărturisi aproape totul. Ea îl pîînse mai intîi pe Mihail, care murise *tânăr*

şi o lăsase singură în această lume r) ⁻ n Iîi.ă

de capcane şi vicioasă şi crudă şi nen de frumoasă. Dădu apoi detalii despre îi aparţineau şi nu-i apari Martin în ce fel se ajunsese o astfel îi mărturisi apoi, cu ochii pîi i , In

ce constă adevărata ei „mun ora la care ea ajunsese cu p

avea deja motive concrete să-i băi profesiunea".

Apoi se apucă săi dea învăţase ea să scrie şi să citea trei ani în urmă şi, mai ales, d

im obligata să ţ

i;

secret acest lucru, să nu-l dea în vileag. Probabil, îi spuse lui Martin, că toată viaţa va trebui să mă prefac că nu ştiu să scriu şi nici să citesc. Tot timpul poţi eîştiga ceva din .acest mic truc. Pe vremea aceea, deci, prietena ei cea mai bună era o fată blondă şi zburdalnică pe care o chema Polly şi, cînd într-o zi o rugase să-i citească dintr-un ziar cuvintele de sub fotografia unui actor care-i plăcuse, ea spusese „lasă-mă, te rog, sînt obosită!", dar cu un ton care i s-a părut Anei foarte. dispreţuitor, groaznic. Seara a plins vreo două ore, singură, în camera ei, la căpătîiul băieţelului care dormea; îşi plîngea de nulă ei şi copilului şi bărbatului pe care nu-l iubise, dar

se de tînăr; îşi aducea aminte de mama ei, moartă pe cînd ea era mică, acolo, la Loonga, şi iar plîngea. Nu ieşise la lucru în noaptea aceea, dar nici nu reuşise să doarmă şi sure

dimineaţă îşi amintise că soţul său învăţase engleza în primul an de şedere în Chicago, undeva, la o şcoală pentru toata lumea, care se afla dincolo de Chicago River, în West-pe lingă abatoare. Plecase într-acolo în dimineaţa urmaşi, după ce aflase că respectivei şcoli îi zice IIull House ii fusese uşor s-o găsească întrebmd. Acolo se ţin cursuri de
■ felurile, de croitorie, de cusături populare, de ceramică,
rtă şi suit zeci de cluburi, pentru italieni, greci, sirbi, ezi, armeBgt mexicani, negri, ruşi, spanioli şi tot aşa. întrebase dacănu e vreun curs pentru cei care vor să înveţe •• tfabetul, i se răspunsese mai Intîi că nu şi pe urmă fusese luată de o femeie în vîrstă şi dusă din sală în sală. în fiecare atelier sau club sau studio de repetiţii femeia cu părul alb întrebase dacă nu se oferă un voluntar s-o „alfabetizeze". De cîteva ori se oferise cîte un bărbat, dar femeia cu chipul de o bunătate fără seamăn nu fusese de acord şi, în cele din urmă, o fată care învăţa să picteze se oferise să-i acorde acest ajutor. Pe fată o chema Caroline şi era fiica uniri om cu deosebită stare în Chicago. I se spunea doctor, dar se pare că era un fel de pastor baptist şi pe lingă casa luxoasă din North-Chicago, mai avea şi un *ranch* destul de mare pe undeva pe lingă Santa Fe. După această fericită întîmplare, Ana se ducea în fiecare dimineaţă la Huli House şi se întîlnea cu Caroline,[s] uneori înainte, alteori după cursurile de pictură ale fetei, şi învăţa să deseneze literele şi cifrele, să facă *speeling,* să silabisească din cartea căreia Caroline îi spunea Abecedar. Cînd venea prea devreme şi Caroline era încă ocupată, Ana stătea

cuminte într-un colţ al atelierului in care tînărul profesor Dirk, un suedez cu părui roşu ca un seaiete, preda des nul, pictura şi noţiuni de scenografie. Mai ţîrziu Ana avea să se achite într-un fel faţă de Huli House şi faţa de Garolirie, iot stând cuminte pe un Bcaun, dar goală şi nemişcată: se mPnxea ă e model si pozează pentru şedinţele lor de „tehnica nudului".

Caroîine era o fiinţă destul de nefericită, nu atil pentru ... era cam urâţică şi că avea o faţă ca o lună plină, olt pentru . ă era la vârsta de 19 ani şi se tot gîndea Ia lucrul s ela, pe care îl fac băieţii cu fetele, într-un mod mult prea intens. Totodată, se temea să încerce să-l facă din cauza tstălui ei, un om foarte sever, şi din cauza ruşinii pe care şi-o închipuia şi a neştiinţei şi a lipsei de curaj de a întreba pe cineva ş.a.md. Cînd, in mare, lucrurile fuseseră lămurite, iar încurajările din partea Anei începuseră să devină insistenţe, Caroîine pleca intr-o mică vacanţă Ia rancb-uî de la Santa Fe ai, familiei şi se întoarse cu vestea cea bună. îrttîlnise acolo un pictor amator, un mexican care ieşea cu un şevalet improvizat la peisaj, şi „lucrul acel;:!" ,se întâmplase, in sfirşit, într-o colibă mică, părăsită, într-un fel de canion, nu departe de marginea oraşului. Tânărul Carlos fusese uşor descumpănit cind îşi dăduse seama că ea e fecioară şi se crezuse obligat să fie blind, tandru ctc. Dar Carolinei totul i se păruse şters şi moale; nimic din extazul la care se aşteptase! Aşa că Ana trebui să reia lecţiile cu ce urmează după alfabet: speeling, despărţirea în silabe, sintaxa (amorului) şi toate celelalte, pînă la stil.

Ana învăţase pînă la urmă să scrie, să citească şi să socotească destul de bine, dor îi fusese greu pentru că era nevoită să se ascundă, pînă şi de Poly — faţă de pate se prefăcea că e analfabetă —, cit şi de Tony Grecul, asociatul ei, faţă de soţia acestuia şi alţii.

Alfabetizarea (reciprocă) durase mai bine de un an. Ana BO apucase apoi să examineze cu atenţie registrele de casă şi actele de proprietate ale celor două pensiuni şi îiiţcl ase că putea să câştige mult mai mult din situaţia în eăre se afla. La rîndul ei, Caroîine se servi şi ca din plia de proaspetele cunoştinţe achiziţionate cu ajutorul Anei şi, !a fel ca Ana, începuse să înţeleagă că poate să facă rost de bani buni prin

asia. Pînă una-alta, ambele se fereau să se arate prea ştiutoare (Ana faţă de Tony, iar Caroîine faţă de părinţi) şi o făceau pe proastele. Ana se ducea la plimbare cu vaporul pe Lake Mţchigan, cumpăra o revistă de cinema cînd ajungea înspre North-Chioago, o citea şi o arunca înainte de întoarcere.

în oco.i dimineaţă însă — spusese ea şi se întinsese ca o iniţ.â — fusese surprinsă de Tony citind registrele şi acum nu şfia ce avo? să i se înttmple la întoarcerea acasă. Martin se îmbrăcase alene şi o liniştise. Avea s-o conducă el pînă aeolo, mai târziu. Deocamdată, ea să stea cuminte şi să doarmă în camera Iui, pentru că el mai are. puţină treabă pe la Police Station unde are de dat nişte telefoane. într-adevăr, Martin reveni pe la zece seara, cînd viaţa în Chicago abia începea, se îmbrăcă in haine civile şi o luă pe Anne într-un taxi vechi, cu motor de doi cilindri. în maşină mirosea puternic a mucegai şi

mult mai puternic a lavandă. Mcrseră mai intîi in centru, aproape de Loop, într-un local de pe Wabash, în apropiere de Goliseum. Acolo ciuta un *bând* ce tocmai aterizase din. New Orleans. Bău4whisky şi lichior şi Ana se simţi foarte bine, liberă şi emoţionată în acelaşi timp. Se gândise chiar şi la Caroîine. Aşa trebuie să se fi simţit şi ea atunci, la.a doua sau a treia ieşire cu actorul ăla de teatru, cu care avi primul orgasm, cînd Ana o făcuse să priceapă că dragostea e încă altceva decît o tehnică bine pusă la punct. îi venise In minte apoi copilul Liviuţ, vecinul ei din satul Lunga, în prezenţa căruia i se întlmplase cîndva să tremure de plăcere, chiar fură a fi atinsă. Chiar, dragostea este şi altceva decît tehnică! Dar dacă pentru partea tehnică oricine poate plăti, Oricine poate să vîndă sau să cumpere, pentru restul...
Acest din urmă lucru o făcu să-şi amintească de Steve şi se îngrijoră la ghidul că poate madame Penelopi nu i-a dat nimic de mîneare după-amiază. Spuse apoi că e obosită şi, in fine, luară alt taxi şi merseră în East-Chioago. Printre Căsuţele miei şi buildingnrile uriaşemînjite de funinginea care venea în valuri dinspre oţelării, în lumina lunii pline şi a felinarelor cu gaz aerian, ea îl conduse pe Martin pînă Ia 0!d Siolak-Roard.
Martin intră cu ea să mai bea o bere rece, iar Tony, cînd işi dădu scama că tînărul în civil e un copoi care se culcă cu Ana, înţelese că va avea de luptat cu această femeie crescută sub ochii lui sau va trebui să încheie un pact eu ea, Martin
113
se prefăcu, zîmbind pe sub muşi aţă, că nu observă ce se înthnplă în falsa cabină telefonică de lingă bar, iar cind Ana se duse după tejgheaua de zinc unde Tony îl ajuta pa Gino, barmanul italian al localului, şi-i zise „Sorry, Tony, dar am fost fo bosită azi şi nici n-aveam chef să mă ocup de
bort", el ii zînibi Îngăduitor şi spuse tare, „Nu-i nimic, dar poate mii prezinţi şi mie pe prietenul tău!" Aşa că Martin si se părea că totul se va aranja foarte
Tony
nîni
P 1
Mnre, Marti: haine civile şi du olrţistul Speedl, cvl fia Old Siolak-lioard i zi, insă, se care de
ilep
de?tul de des
şea, din serviciu.
i In grijă
se înţelesese de petrecu un mic incident, vreun an nu mai „lui,)
la li
!:t UI Martin
..treaba pînă atunci. ;ă din ea, o ii
M
a bi
a lui
mie Keeîe
-
armar
îl cun bine. In în local îl cunr sectom minuiu Martin decit ii de pe întreb» a urcai el amii coleg d detaşai
Pin
văzu c
ce să f sau o
de *cocktaiC,* tacit lucrurile se aranjară foarte bine; nimeni, în afară de Tony şi de Martin, nu mai află că Ana ştie să scrie şi să citească. Nici că cele două pensiuni au rămas în proprietatea ei definitivă şi că, in afară de un comision pe care îl dă lui Tony pentru aprovizionare prioritară şi protecţie, lui Speedl pentru altă protecţie şi doamnei Penelopi pentru importanta sa muncă, toate veniturile intrau în contul ei în bancă.
Veniturile, fireşte, creşteau, chiar dacă războiul cerea acum nişte sacrificii importante şi americanilor. Anne primi o ilustrată de la Caroline, care se afla la Paris cu Crucea Roşie; se simţea foarte bine şi o invita pe Anne să-i facă o
săptămlnă, urcîad cu
una din cămăruţele d
cine-i fata

vechea prii
use. Era d
artin, un a pentru că divorţase d
i, rămase prietenă cu i tinuare, cu acelaşi stil rtin încă ezita in relaţia lui cu Ana; ă, o prietenă, o parteneră de afaceri
ndoi
centric
ari B
implă informatoare? Făcu din toate acestea un fel
IU
vizită. Nu se duse, pentru că avea acum griji de adevăi proprietară. Trebuia să transforme numele iui *New Siolak-Board* in *Kostur,* al vechii pensiuni în *Sweet Growl* şi să m »i schimbe cîte ceva în înfăţişarea fiecăreia. Apoi Steve începu să menrgă la şcoală şi, cum Tony nu mai trecea decît foarte rar pe la *Sweet Growl,* iar Madame Penelopi se plingoa de dureri de şale şi adormea în timpul serviciului, Anne trebui să angajeze o portugheză care să o ajute. în genera!, nu-şi mai vede i capul de treburi, chiar dacă banii se adunau, se adunau şi America avea mai multe milioane de oameni sub arme, Chicago producea industrial cît jumătate din Europa, ziua de lucru de opt ore şi i.YV.W. şi voturi pentru femei, creioanele se ascut pentru a desena pe hărţi frontiere, iar romanii din pensiunea *Kostur* s-ar cam întoarce ac Iar după ce ministrul României, d!. dr. C. Angelescu, se duce la Wilsen în ianuarijlftl8 să-i explice că românii din Europa nu vor deloc „autoftwnie în interiorul unui imperiu, ci independenţă, domnule preşedinte, INDEPENDENŢĂ!", acesta îl asigură de înalta sa simpatie. Merci frumos de simpatie, spune masa electorală de 200 000 de cetăţeni americani de origine română, organizată în 27 de parohii, posedind 5 ziare şi fiind gata să formeze legiuni de voluntari pentru eliberarea Ardealului! Ministrul Angelescu repetă cuvintele spuse la Casa Albă în faţa ziariştilor din Washington, apoi se depla-n aceiaşi scop la Chicago. Pe lingă reprezentanţii pr din marele oraş, în faţa clădirii unde conferenţiază
mini Irul român se strîng sute de emigranţi, cu drapelele brici ore şi americane şi cu acelaşi „Deşleaptă-te, române,?" ice cernea să se înfioare, ochiul să lăcrimeze şi inima să b i mai tare. Se întîlneşte munte cu munte, dar comloşan eu i în asemenea împrejurări? Ana from Loonga
deci, vum o femeie cu stare, îmbrăcată cu o blană scumpă, .! sirius în conci
sub .,cîrpă", cu inele pe mîini şi bra-
ve şi cercei, se trezeşte trasă de minecă de o fetit iiţă si înaltă, îmbrăcată sărăcăcios, dar curat, cu
0 priviri clăi şi încrezătoare.
e eşti întreabă.Ana. lm liellen! spune fetiţa, şi dintr-o dată Ana şi • drumul ei la Cleveland cu Mihail, cînd era
de manifestaţia de acolo, de fetiţa aia care
115
avea alunei cinci ani şi acum are doisprezece şi pe care ea a învăţat-o primul cuvînt englezesc. *am.* Eu sînt O îmbrăţişează pe Hellen, dar nu are timp să mai rănună la irtar.i-feStaţiune. Pune şi ea cinei dolari în cutia de sub afişul „Ajutaţi România, acest centru al civilizaţiei latine din estl" şi pleacă dezarnăgind-o pe Hellen care se bucurase atît s-o revadă.
Ea e o femeie ocupatăşi n-are timp să se învtrtă pe acolo împreună cu toţi aceşti îoân Y. (tatăl Hellenei) şi Gheorghe şi Pălru şi Yichentie şiTodoruţ şi părintele Podea din Youngs-iown, Olîio. Ea nu va şti niciodată că protopopul loan Podea îi remite-preşedinteîui YYilson ia 25 februarie 19 8, solemnul .■•■■■.. *y* •- închinare şi supunere a românilor ortodocşi din ;'. lelel faţă de mitropolia din Bucureşti, Susträgîndu-se
jurisdicţia celei din Sibiu a „colaboraţionistului u" şi nici că preş dintele îşi va exprima „întreaga . tie i aţă de aceşti ce eni americani care luptă pentru I I ea ţărilor de origină". E ■ nu va afla nici despre protestul ăţilor „Borul", Unirea" şi „Avram, lancu" sau a „Corni -li patriotic român din statul Indiana" împotriva ruşi-• „păci" de la Bucureşti şi nici de demisia personalului tnatic român de la Washington cu aceeaşi ocazie. Ea nu va şti nici despre declaraţia de la Darniţa (aprilie 1917), nici spre ce a spus Sever Bocu la Congresul naţiunilor asuprite (noiembrie 1917, Kiev) şi nici despre trenurile cu voluntari leni încorporaţi de imperiu, căzuţi prizonieri, duşi în Siberia şi organizaţi apoi

în legiuni împotriva Austro-Ungariei, nici despre „Liga Naţională a Românilor din America", din care „un mare număr de flăcăi vor să meargă voluntari pe front, sub steagurile noastre ardelene." Şi nici nu va citi vreodată cuvintele unui astfel de legământ. .Jurăm să ducem acest steag în Ardeal sau să murim în cutele lui pe drumul spre Alba Iulia!"
Aşadar, pe măsură ce hotelul *Kostur* se goleşte de muncitorii români, în vara lui 1919 mai ales, după ce în Europa sa terminat cu desenatul liniilor de frontieră pe hartă, Ana începe Bă cheltuie cu scoaterea paturilor suprapuse şi cu instalaţiuni noi, decoratiuni, perdele, brocarturi, catifele şi cuvete niclielate, ceva cit mai european. Sigur, ar vrea şi ea să dea o fugă gînă pe continent, *over tha ocran,* ţărănoii ăştia se duc direct în România mare acum, şi nu în *K. und K,* au dispărut
116
din Comloş jandarmii cu pană de cocoş şi ca se gîndeşte într o doară la Liviuţ, trebuie să fie mare acum, un bărbat, dragostea este insă altceva deeît. doi oameni într-un pat. Numai că pe malul iacului Michigan şi in toată America şe vorbeşte despre prohibiţie şi închiderea localurilor. Tre-buie să mai aştepte, să vadă. într-adevăr, legea Yoîstead se votează in iulie 1919 si intră în vigoare de la 17 ianuarie 1920, cu tot veţo-ul preşedintelui. Whisky-ul e interzis în America. Următorii 14 ani sti u probabil sub semnul blestemului şefilor de triburi indiene, :■; Sitting Buîl şiCrazy Horse, care dispreţeiau omul alb şi băutura asta, cu care venise să-i cumpere.
Dar *un* om car vrea § fie lucid şifcucient n-ar trebui să şe lase cuprins de entuziafm, nici chiar la virsta — frumoasă, ingrată, fragilă, puternica —• de numai (sau deja) 19 ani. Un elev între alţii. Intre alţi 1 300. Un român ateu, fost ortodox şi converti: ' i (atolieism, pentru ca o bătrină ciudată săi plătească taxele la Liceul Piariştilor. Un licean catolic între alţii, ortodo» işti şi chiar evrei. Un băiat tăcut,
bare citeşte şi se . tiv , neaîă, suferă sau se bucură. Care găseşte în vara lui 1918 un număr din „Telegraful român" de la Sibiu cu Declaraţia dreptului naţiunilor ia autodeterminare semnală de Lenin şi aude şi de cele 14 puncte ale lui Wilson şi se istnează. Citeşte de .zona culturală" a
rui Tisza şi se înfurie. Apoi Declaraţia de ia Iaşi (6 oct. 1918) şi aceea de ia Oradea (12 oct. 1918) şi aceea de la Celiabinsk (29 oct. 1918) şi de formarea regimentului 7 *Horea* de voluntari rumeni din Italia. Şi discursul lui Yaida Voevod în Camera ungară, in 18 octombrie 1918 salutat de Kun Bela drept „antinaţionalisl" (mai tirzîu, tot el va considera retrogradă intenţia românilor de a se uni cu ţara lor), şi trataţi-vele româno-ungare de la Arad, şi ultimatumul adresat trupelor germane care ocupă regatul de a se retrage in 24 de ore, la 9 noiembrie, şi noua mobilizare generală a armatei româno şi armistiţiul eu Ungaria de la 13- noiembrie 1918 şi, în sfîrşît, fierberea teribila a alegerilor reprezentanţilor pentru Aiba-lulia, la care nu mai rezistă şi se trezeşte ca pleacă din Timişoara pe jos şi cu trenul şi în car şi iarăşi cu piciorul pe drumuri de munte, întii spre Arad, apoi spre Oradea şi de acolo încearcă să ajungă la Cluj, dar nu reuşeşte. Poate entuziasmul sau poate teama şi neîncrederea
317
l-au determinat să facă tot acest drum. Poate felul Iui specific de a nu suporta violenţa şi de a voi tot timpul să-i vadă urmele, să le constate şi să le înregistreze ştiinţific pentru o viitoare eradicare a ei l-au făcut să se prezinte In primăvara lui 1919 la Divizia 6 Infanterie a generalului Holban, aflată pe aliniamentul Ciucea-Huedin şi să ceară să fie înrolat voluntar, întrebat dacă ştie limba franceză şi răspunzînd afirmativ, a tost înrolat cu gradul de soldat şi repartizat pe lingă colonelul Brusson, delegat cu anchetarea abuzurilor sa irşite în zona Biharia.
în carnetul-jurnal pe care şi l-a făcut atunci (şi de care, practic, nu s-a despărţit niciodată) sînt notate la incoput, pe scurt, cîteva cazuri înfiorătoare anchetate în localităţile Yaşeău, liaieu. Finiş, Sohodol, Sighişel, Câmpenii de J Ciutclec şi Birtin. Apoi urmează cîteva note dintr-o traversare a B id
împreună eu colonelul Brusson, descrier- efcce
■*i* un pumn roşu intrînd pe una dintre ferestrele de la
VersaiUes, distrusind masa conferinţei de pace si făeindu-i
îjhuynceau şi Lloycl Georee să se răstoarne cu scaun cu
Bitangokl Ezt akartâlok? Sau bustul de ipsos al lui
Liebknecht, înalt de doi metri şi aşezat direct pe trotuar.
O experienţă inedită a acestei lumi noi care lua naştere după

marea conflagraţie.
Notele dinspre sfirşitul jurnalului atestă faptul că Liviu Ia însoţit pe Brusson pînă ce acesta a revenit la unitatea lui, cantonată undeva în Banat. Pe ultima pagină a fost adăugat, probabil mult mai tîrziu, un citat:
„...aci e locul să ne ocupăm de păţania acelor români care în tot timpul războiului au continuat să trimită bani în ţară pentru susţinerea familiei. Răsboiul izolînd Puterile Centrale, şi In special fosta Austro-Ungarie, ungurii agenţi de schimb din Statele Unite erau ameninţaţi să moară de foame, dacă nu se reangajau ca muncitori în fabrică. Emigranţii încetaseră a mai pleca, cei surprinşi acolo nu se mai puteau înapoia, iar în primăvara anului l[f]16 băncile ungureşti aproape încetaseră plăţile sumelor transmise din America. De altă parte imigrantul e cu drept cuvint îngrijorat de soarta celor rămaşi acasă, ştiind că el era singurul care ar fi putut să-i ajute. Decît să se ducă să lucreze cinstit în fabrică, agentul

113
i-a *fia: "4ut* românului cHe-n lună şi-n soare. îndupfeeindu-i săi încredinţeze bunii, că va avea el grijă să-i expedieze chiar în salul elie ituiui. Tocmai prin 1920—1921, cînd au început oamenii a se înapoia la casele lor, au aflat că familiile nu primiseră nici o centimă din banii expediaţi." (Ş. Drutzu) .
Scopul pentru care fusese adăugat la sfirşitul carnetului acest citat nu poate fi dedus din context.
în toamna lui 1920 Tit Liviu devine student al Facultăţii de Medicină din Cluj. încă din primul an se interesează mai ales de medicina legală.

Fiind deja de cîţiva ani o persoană alfabetizată, imecd *i* după război Ana avu ocazia să-şi dea seama şi singură cită importanţă poate avea un simplu cuvînt pentru mersul în-tregii lumi. lin cuvint, mai ales un cuvint scris, avea să constate ea, poate avea urmări mai mari decît un război. Cel puţin în viaţa ei aşa se şi întîmp! se. Războiul trecuse prin lume, e drept că mai mult prin Europa, prin lumea veche, in general, fără să aducă modificări in afacerile Anei. Doar
0 creştere a veniturilor ce părea pur şi simplu normală, căci nu degeaba se zbătuse a tit. în schimb, cu vin tul acela, cind îhcepuse să circule prin America, din gură în gură şi din ziar în ziar, iar apoi în Congres şi în fine în .textul lesii Volstead, schimbase totul. Totul. Acel cuvînt era cuvîntul *prohibiţie* pe caro ea, în româneşte, îl pronunţase la început „proha-prţie"; pentru a-l înţelege mai uşor.
Cuvîntul acela îi provocase mai întîi o mare disperare lui Tony, un om care, orice s-ar spune, nu intra în panică pe itru orice şi care, cînd auzise de război, spre exemplu, se mulţumise doar să-şi frece mîinile cu satisfacţie. Apoi apăru-«■".:, la aceiaşi Tony, cuvinte de deosebit respect pentru oameni al ăror nuaie îl pronunţa de obicei în şoaptă: Torrio, Oft milion, VVeiss şi atîţia alţii. Anei i se transferase, cam în ma fatala a oricărui burghez, oricît de ne-lnsem.it ar fi negoţul acestuia: falimentul. Prohibiţia părea
1 ut a fi legată direct de ameninţarea falimentului. Lucrurile se aranjaseră, totuşi, destul de rapid după ce Tony Ceruse o sporire a comisionului său din afacerile Anei şi pe
. ineă speriată de „cuvintele alea", îl acordase fără să iiimarea cu alcool continuase prin grija
119
Aşteptarea a ceva ce nu ştii cum arată şi nici cînd, de unde şi în ce fel va veni. Spaima că nici măcar cu bărbatul pe care, deşi ţi-e soţ, nu l-ai iubit şi nici nu-l vei iubi, nu te vei mai întilni vreodată. Dorul neaşteptat după o bucată de pămînt aflată dincolo de ocean şi de care credeai că nu te leagă nimic. Nici nu reuşea să-şi aducă aminte cum arată satul Lunga. Simţea doar o rană care se lărgeşte şi ea n-o putea opri să sîngereze. „Rana aia rămăsese aceeaşi de 15 ani, ba parcă începuse iarăşi să crească aici, în preajma insulei Ellis", ghidi Ana. Nici cînd se măritase cu Mihail şi plinsese zile în şir nu simţise o durere asemănătoare. Nici cînd plecase din Coraloş. Nici după aceea, pe drumuri cu bagajele in spinare, pe vapor la clasa a treia, printre atîţia străini care se apucau din cînd în cînd să cînte cu adîncă tristeţe hieicînd nu încercase aceeaşi durere. Şi uite cum, după atîţia ani, acea durere de nedest învia în preajma insulei Ellis. De parcă insula ar fi putut face ţăndări ceva din străfundurile sufletului unui imigrant, ceva în acelaşi timp

delicat şi de neinlocuit, ceva ce seamănă cu pămîntul de unde ai plecat şi nu ştii ce e, ceva ca o graniţă lăuntrică, din sticlă subţire, ceva ce se sparge abia aici, pe Eilis Island, şi nu acolo, acasă, cînd pleci sau după plecare. Numai că cioburile rămîn înăuntru, trăieşti cu ele ani in şir, zeci de ani şi, deodată, o amintire le răscoleşte şi nu-ţi mi rămîne decît să te zvîrcoleşti de durere. Ce-ai asta, te întrebi, credeam că de mult am uitat! .
Aşa că se îmbarcară amîndoi pentru Europa fără să se întrebe nici unul ce se petrece în sufletul celuilalt. O famil model — ar fi spus oricare dintre pasagerii acelei curse pentru Europa. Ar fi pariat chiar că sînt artişti care pleacă în vacanţă. Sigur, nu tocmai Douglas Fairbanks şi Mary Pickford în „voyage de noces â Paris", dar ceva pe aproape.

Către orele, şase, spre seară, vaporul ieşi din apele teritoriale americane. Vestea fu anunţată prin megafoane de ci un crainic care graseia. Vaporul era sub pavilion fram însă mai mult de trei sferturi dintre pasageri erau cetăţ, americani. La auzul acestei ştiri de parcurs, toţi america nii care încă-şi mai aranjau lucrurile prin cabina in care trebuiau să-şi petreacă aproape două săptămini avură, ciudat, acelaşi gind: să comande ceva de băut. Cei care nu erau ia
122
cabine se aflau instalaţi intr-unul din barurile, vasului şi comandaseră deja. Soneriile începură să bîzîie îndrăcit. Stewarzii, pregătiţi din vreme pentru acest moment psihologic al călătoriei, alergau spre cabine cu tăvile pline, cu zîmbetul pe buze, cu bucuria că vor avea un cîştig frumos şi în această nouă cursă.
Sage se trinti în fotoliu şi o întrebă pe Ana.
— Nu vrei şi tu ceva de băut?
— Ba da. Un Mărie Brizzard. Se auzi o bătaie în uşă.
— Come in! strigă Sage.
Un steward cu părul grizonaf şi zîmbetul vicios e ivi în cadrul uşii cu o tavă cu pahare. Pline, colorate, givrate, ornate cu feliuţe de portocale sau de lămjie "tăiate sub formă de flori sau de peşti, cu paie lungi, cu linguriţe argintate. Prohibiţia rămăsese la ţărm. In largul oceanului şi în tot restul lumii, o astfel de imagine nu contravenea în nici un lei legilor in vigoare. Ana era încă în picioare, în faţa oglinzii. îi făcu semn slewarduiui să se apropie.
— Madame! rosti acesta şi se apropie de ea dansînd sau
plutind.
După ce Ana îşi alese paharul de Mărie Brizzard, omul cu VeAta vărgată se întoarse spre domnul din fotoliu.
— Monsieurl
Sage zîmhi. Ca să se arate cunoscător spuse:
— Calvados, please!
Chelnerul alese de pe lavă un păhărel nu prea mare cu un lichid transparent în el. îl aşează cu grijă pe măsuţa de lingă fotoliu.
— One more! zise Sage.
Chelnerul repetă gestul. Apoi se înclină şi ieşi. Ana gustă din paharul ei şi-l aşează pe noptieră. Se întinse apoi pe pat şi oftă.
—- E-he, mister Sage! Poţi să-mi spui ce dracu căutăm noi în Europa?
Bărbatul tăcu multă vreme. Ana tăcea şi ea şi se uita în tavan.
i— Să cheltuim bani, răspunse el într-un tîrziu.
123

Banii, aşadar. Traversezi un ocean în speranţa că-i Vei avea. Cinci îl traversezi înapoi, îţi pare rău să-i cheltui pe nimicuri. Omul ăsta, soţul ei legitim, avocatul păgubo3 Alexandru Suciu se gîndeşte la bani tocmai pentru că nu ştie să-i facă. La început a zis că vrea să mai vadă şi el Clujul, prietenii, locurile copilăriei. Sa bucurat cavi Ana a zis că plăteşte ea tot voiajul. Acum, nici nu s-a instalat bine pe vas şi a început să-i pară rău după nişte bani care nici măcar nu erau munciţi de el. Drept cine s-o fi crezînd? „Bani aruncaţi în vîfltî" zisese el imediat după îmbarcare. Se corectase apoi. „Aruncaţi în apă!" „Da, dar în apa oceanului", ii răspunsese ea. Nu mai continuaseră în nici un fel, dar Ana văzuse că, cu fiecare oră ce trece, Sage e toi mai îmbufnat. Calculează probabil in gînd ce ar fi putut să facrl el cu sulele astea de dolari. Vreo investiţie fără şanse, vreo treabă

la care nu se pricepe. De parcă el ar fi spălat vase în *bort* ani !n şir, de » parcă el ar fi cărat ligheaneie cu apă caldă la etaj şi *ar* fi spălat după tot felul de nenorociţi. De parcă el ar ii tremurat la fiecare caschetă de poliţist pe care o vedea intrind in local şi de parcă s-ar fi tocmit el cu escroci de talia grecului Tony pentru fiecare 5 cenţi.

Dar pentru o mamă, cel mai important lucra este copilul, situaţia acelui copil, cu banii, cu sănătatea. Ana şi-a luat de mult ghidul că ar putea rezolva viitorul lui Steve cu ajutorul lui Sage. Nici bani, şi nici o educaţie aleasă. Nu numai că omul ăsta nu ştie şi nici nu poate să-l ajute pe Steve, dar ea, Ana, este convinsă că-I şi urăşte. Trebuie aranjat totul din timp — îşi spune Ana de cîte ori ii vin astfel de «înduri, Aşa se face că ea a deschis încă de anul trecut un cont, într-o bancă din Chicago-pe numele fiului ei, cu elaua că b mii nu vor putea fi folosiţi decit de Steve după ce devine major. Pînă atunci, ea speră să strîngă destui bani ca să-i cumpere fiului ei o băcănie, sau vreun alt neoţ cinstit. La vremea potrivită va încerca sa şi vîndă *Kostur-v* şi pensiunea *Sweet Growl.* E convinsă că nu cu astfel de afaceri va trebui să-şi ducă traiul fiul ei. N-o va face pentru că ar crede că pot fi ciştigaţi destui bani în chip cinstit în America. Ea ştie însă ce înseamnă să aştepţi cu spaimă o viaţă întreagă şi nu vrea să fie bleste-
124
mată de propriul ei fiu. îşi aminteşte adesea cm şi ea şi blestemat tatăl de atttoa-ori, mai ales atunci, Înainte de r boi, cînd se închidea singură în cameră şi plîngea pînă *du* neaţa. în camera alăturată Minai! trăgea să moară, iar St» dormea în pătuţ şi respiraţia lui era atît de uşoară încît se oprea din cînd în cînd din suspin şi se ducea să vadă ci mai răsuflă. Pentru nevinovăţia aceea a cărnii din carnea ei vrea ea să strîngă destui bani, pentru ca eî să nu fie obh să se vîndă nimănui, niciodată. Pentru asta sa luptat to viaţa de atunci încoace, pentru asta se va lupta şi de acum înainte. Lupţi, munceşti, scoţi bani şi aştepţi cu speranţă, cam asta ar trebui să fie viaţa ei de acum înainte, Aşteaptă şi speră.
Brusc realizează că fiinţa care i-a spus prima dată ac cuvinte avea virsta de azi a lui Steve. Ba poate chiar mai puţin. Se trezeşte întrebîndu-se dacă Steve ar fi în stare acum să spună sau să facă vreun lucru aşa cum îl făcea Liviuţ atunci. Nu, hotărit. nu. De la unul ca Sage nu va Învăţa niciod să fie bărbat. Nici măcar ia adinei bătrmeţe. Şi oare, dacă Liviu acum e om in toată puterea bărbăţiei... ea, Ana, ele ce n-ar putea să spere? în fond, diferenţa ele vîrstă nu-i prea mare, iar ou Steve, un astfel de tată s-ar descurca prieteneşte,
Visul Anei se hrăneşte astfel din el însuşi, cit timp v francez fraTOi-seazâ Atlanticul. Ar putea să mai strîngă ceva bani, vreo doi sau trei ani, şi să cumpere chiar ea o afacere mai puţin mirositoare. Apoi să-l aducă pe Liviu, căruia să-i predea ebeiie casei şi să se facă sclava şi amanta lui pe veci. I-ar mai putea face şi lui Liviu un copil; încă nu-i o femeie bătrlnă deşi a văzut multe şi s-a acrit de toate. Se închipuie îmbrăcată în alb şi primindu-l pe Liviu într-o casă nouă, undeva în alt stat, poate chiar la o fermă, la ţară. S-a săturat şi ea de toată mizeria asta din Chicago. Aici e bine să tragi cîţiva ani, să scoţi banii cît mai repede şi cit mai mulţi şi apoi să fugi cu ei cît mai departe cu putinţă. Şi-l închipuie pe Liviu un bărbat tinăr şi chipeş, o fi purtînd şi mustaţa acum. Ponte are şi vreo iubită de acolo, din sat. Din Comloş sau Lunga. Inima i se strinse cîteva secunde, apoi se trezi că pufneşte îa ris. Ăsta să fie necazul. Va şti ea cum să facă sâ-l aducă spre ea. Dacă nici la aşa ceva n-a învăţat să se pri-
125
ceapă, atunci... Sau poate el n-o să vrea să plece de acasă. Era un copil care-şi iubea părinţii şi, oricum, şi ăia, la bătrî-nete, vor avea nevoie de el. N-ar fi rea, la urma urmei, nici o fermă în Comloş. Cum s-o mai fi vinzînd lanţa de pămint pe acolo? Da, dar dracu ştie-ce vor fi spus despre ea toţi comloşenii care au întîlnit-o pe la Chicago, în ce fel o fi încondeia t-o gura lumii? Din scrisorile tatălui, din mustrările lui de om siim Iu, nu reieşea deloc că o crede cineva, pe acolo, uşă de biserică. Doar de asta îl şi luase pe Sage după ea. Una e să vii singură de peste mări şi ţări, şi alta e să vii însoţită de un bărbat, soţ legitim, de meserie avocat, român ca şi noi. Trebuie să ştii să închizi gura lumii. Măcar în parte, că de tot nu o astupă decît pămîntul. Ar putea să cumpere pâmînt şi în altă parte a ţării. E România mai mare acum, e loc şi pentru o femeie venită din America şi pătată în ochii celor din sat. Poate se stabilesc într-un orăşel mai mic sau chiar la Timişoara. Cumpără nişte case şi trăiesc din chirii. Liviu ar ţine socotelile, iar ea

s-ar ocupa de întreţinere, de urmărirea datornicilor, de reparaţii etc.
Trec astfel şi zile, şi nopţi. în bătaia valului, în zgomotul uşor al niotoarelor vasului sau în cel puternic al celor două *band-un* de negri care distrează pasagerii, Ana doarme ŞJ se prăjeşte la soare, bea cîte un păhărel şi-şi mai dă singură cîte o pasienţă în cabină, ciad Sage e la bar şi nu o deranjează, în tot acest timp visează. Visează să facă prăjituri şi să spele vase şi scutece şi să nu mai păstreze din Chicago decît amintirea sub formă de bani. Face calculul cit timp i-ar trebui ca să se întoarcă în Chi. şi să lichideze totul, să-l ia pe Steve, să-şi ridice banii şi dobînzile şi să plece definitiv în ţară, aşa cum au făcut atîţia români în ultima vreme, unii mai de voie, alţii mai de nevoie. Cu ea va fi altfel, mai bine. Nici nu se glndeşte să fie rău. A suferit destul pînă acum, îi ajunge. Gata. Trei probleme de rezolvat: banii, Steve, Liviu. Dimineaţa, cînd iese pe puntea superioară lă plodească răsăritul soarelui din ocean, treburile astea i se por foarte simple. Mai încolo, cînd apare mutra boţită de băutură a lui Sage, o umbră ca un voal se aşează pe închipuirile Anei. Apoi soarele se înalţă pe cer pînă aproape de zenit. Femei şi bărbaţi se strîng în juful bazinului de înot de pe puntea de sus, stewarzii se învîrt ca zvîrîugile printre pasageri Ghi-durile negre i se nmestecă în minte cu visele cele mai roz.
126
Cere şi ea un alcool, de obicei un aperit » sau ceva dulce, coboară la masă, se duce în cameră, adoarnu . Şi, din nou, vise dintre cele mai îndrăzneţe şi umbre toi m i apăsătoare. D«»arme$_t$singură în cabină după-amiaza. iu lin p ce Sage se odihneşte la bar. Crede că aşa i-ar fi mai uşor s 5 se umilească, să viseze adică mai realist.
Ancora vasului se înfige pe fundul mării la Havre, abia pe la începutul lui iunie. De aici mai ii ei patru
zile de tren. Dar nu contează. Dragos! ins mereu de-
părtările. Anei nu-i pasă. Aşa cum mii pa 8 i ici de americanul ăsta de Sage care, iată, n-a mai fost treaz de peste o săptămină si Anei i se pare normal să meargă la căpitan şi să-i ceară pentru el un tichet număr, din acelea care se pun la bagaje. Să ii agate de gît cu o sfoară mai groasă şi bine unsă cu săpun, poate ii vine avocatului vreo idee In sfirşit bună pentru toată lumea. Oricum, aşa ca bagaj, cu sau fără tichet, el trebuie păstrat măcar pînă la Comloş. Pe urmă,
vedea ce s-o alege.
Primii paşi în gară la Comloş şi apoi drumul spic sat, spre Lunga adică, păreau şi să semene, şi să nu semene cu cei pe care, de atîtea ori în această călătorie, îi făcuse In vis. Nu cumva, se întrebă, toată partea astaa vieţii ei, ultimii cincisprezece ani, fusese un vis urît care lua sfirşit? Dar dacă era chiar viaţă adevărată şi urma să se urîţească şi mai tare? O$_t$ nu. Măcar banii să-i rămînă şi să se înmulţească. Ar putea să-l aranjeze cu ei pe Steve şi, cine ştie, poate chiar şi pa Liviu. După aia, întîmple-se orice !
Cucuruzul în iunie e destul de înalt pe la Comloş, mai ales dacă în mai a plouat. Domnul Sage, cu ochelari de soare şi pălărie cu boruri largi, se preumblă prin cîmpul din spatele casei bătrînului Cumpănaş însoţit de acesta din urma şi tot mirîndu-se de ceea ce i se spune. O mirare falsă, desigur. -Mai degrabă mirarea amintirii: tot ce aude acum despre semănatul porumbului în cuiburi şi despre prima şi a doua praşilă ştiuse şi el cîndva. în America, ce-i drept, n-a mai văzut porumbul decît din goana trenului.
Ana stă în curte, pe un scaun cu spătar înalt, un scaun pe care şi-l aminteşte din îndepărtata-i copilărie (îndepărtată
127

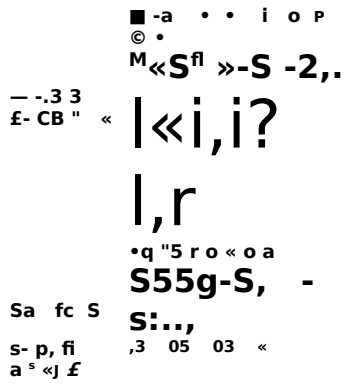

■sl
il

•a. o - « S .£ •?, a -
i- S g "3"
lf S-S ol

£M - — «s j- S :" " o ®
a ® *5t* .a ■Oft[t]«S «
a "3 2
•r! ,3 A-i ■- „ 5 3 "3
r—i
.w 5
a.- o S
— -a3 «S «. -r -, •- €
O "P - :c[i]
c-l
C5
CM
«0
o? £ 1
- rt r fer
«,2
p -3
■42 f[2]" w
S H i: « o ci T;
3 fe-.Ş.»" rf,3 £:3 q P
- 6. a -l ° a sJ g
p •.—. p p 2-"
q a c I-[3]
S m « - °
♦ 7 **■**— Ci.

pe care ii aşeza-se ca mai -devreme, dac cu pitirile inlr-adecăr «ţintite spre uşa lăsata întredeschisă ca o momeală.

Drumul pe jos de la casa loc din Lunga pî-nâ la conacu! Şpăiniţei, la Comloş, sub soarele strivitor al Acrii ce .se anunţ; secetoasă, îî face totuşi punîndu-şi întrebarea care ac ii trebuit să se nască mai devreme în mintea ei: de ce o fi chemat-o ducesa? ce-i aia că vrea s-o vadă şi de ce? de unde îşi aminteşte bătrîna de ea? sau, cum face cu toţi ei caro se întorc din America, a chemat-o doar ca s-o audă vorbind englezeşte? Ar VTea să refuze, să.se întoarcă din drum şi să-l trimită pe. copil îndărăt singur, să-i spună ducesei că ea n-are timp de vizite la conac, să fio lăsată în pace...

Da, conacul e acelaşi ca atunci cind sa fotografiat in curtea lui alături de felele de virata ei, îmbrăcate toate ia costume naţionale. Poate doar faţada să fie ceva mai scorojită şi, desigur, bătrîna ducesă ceva mai bătrîaă; trebuie *eâ* se apropie de nouăzeci de ani, Trăiau o conduce mai înlîi prin curtea interioară pînă la veranda care străjuieşte intrarea in aripa din dreapta. O călăuză tăcută, co pilul îi deschide cîteva uşi, urcă scările şi pătrund împreună în bibliotecă. Apoi, printr-o uşă dintre două rafturi burduşite cu cărţi, într-o cămăruţă mai mică, *un* fe) de budoar. Pe canapeaua de aici se afiă o rochie aibă ca de mireasă.

— Ducesa vă roagă să vă îmbrăcaţi cu rochia asta înaînlp de a merge la dînsa, spune Trăian şi dă să se retragă in bibliotecă.

Ana ar vrea să-l roage să rana mă, dar nu apucă decît să-i strige copilului:

— Nu închide uşa, te rog.

Copilul îşivîră ca pul între uşă şi canat, întreabă:

— Aţi spus ceva?

floabă aceleiaşi ciudate magM, care ii condusese paşii *4.9* (înd Traian intrase pe poarta casei Cumpănaş, Ana şi încep» na-şi descheie corsetul. Vraja trecu într-o fracţiune de secundi pe chipul băiatului. Ochii lui mari sîat acum şi mai tar munciţi pe dinăuntru de o forţă pe care Ana nu o înţelege, dar a cărei veeinătaie îi produce plăcere.

— Am zis să laşi uşa înt redeschisă, mă simt suineală..,

m

CU timp se debra-ă şi mai apoi cind îşi pune rochia du mireasă fără să se mire de capriciile ducesei, respirind mirosul ciudat de porfumuri franţuzeşti vechi de care budoarul este cotropit ca de o. ceaţă, ea îl aude pe traian plirobindu-so prin bibliotecă.

Paşii lui sînt de bărbat nerăbdător şi ea şi-i închipuie cu inimile la spate, treeînd. pe lingă uşa deschisă deja p3 jumătate acum şi privind doar cu coada ochiului spre ea. Se pliveşte in oglindă, îşi aranjează părul, ia de p-inâsuîa de ia căpătihil canapelei, pe rind, rujul. Iarba, odicolonul şi încearcă să repare eu ele tot felul de semne de pe chipul ei, semne prin eare ii voribeşte mai ale.s America. Vede însă că nu sl-al de şteiS aceste urme şi cind crede că gata, a terminat, nu mai are nimic de adăugat, descoperă pe măsuţă leiograik» unui copil îmbrăcat la fol -a Trăiam îutr-o străfulgerare de amintire,, de. gi.nd, de miros, de sunet (al paşilor din bibliotecă), ca îşi dă seama că băiatul din fotografie este :diiar Liviuţ şi se lasă să cadă pe canapea.
Dfttaii aţi terminal., să mergem! aude v«e«a lui Trăiau 4») ewmera a!ăîurată.
Se trezeşte. Nu ştie dacă din momentul in care a terminat eu farba a trecut un minut sau o oră. Se ridică şi se mai priveşte o dală în oglindă. Ea, oricum, nu mai e aceeaşi persoană. B nilul chipul care o priveşte acum din oglinda ducesei. Alt chip, dar aceeaşi vrajă i! stăpîneşle. Merge ca o somnambulă in uni),,: copilului, traversează biblioteca, holul, coboară scările, iese în verandă, traversează curtea interioară a casteUihii şi intră în cealaltă aripă. Se simte ea alunei, eu afilia ani în urmă, cind, îmbrăcată în costumul naţional, urca frepţele astea care duc spre culisele scenei împreună cu alte fete de virsta ei. Se înghesuiau şi. rîdeau pe scara întunecoasă. etmi Trai.sn o apucă de mină să o conducă. E din ee în ce urni întuneric pe scară, simte mirosul de atunci.
— Aici. Aşteptaţi aici! - spune copilul cind s-au oprit, iu plin întuneric, în faţa unei uşi masive de lemn. Apoi el se întoarce şi se îndepărtează cu paşi uşori. Mirosurile devia Tintr-o dată mult mai puternice din cauza întunericului dens, hnpiedicind-o pe Ana să se mai întrebe ce caută in acest te şi pe cine aşteaptă.
Deodată uşa se deschide, dar dincolo de ea este la fel de întuneric. Ea simte că se apropie cineva de ea. dar nici un fel de teama nu o încearcă. O mină mică si uşoară o apueăpe
131
a ei. E toi Trăian. 0 face să mai înainteze clţiva paşi trecind-o, după cum poate- să-şi imagineze, printre faldurile unei draperii de scenă, care, la atingere, pare a fi făcută din pluş.
Da, ştie acum, se află pe scenă, cam la jumătatea distantei dintre culisele din spate şi rampă. Muzica unui gramofon ţişneşte brusc şi cu mare forţă în întuneric. Ea se sperie. Copilul îşi retrage mina dintr-a ei şi se întoarce spre uşa prin care au intrat. E singură acum. Muzica pe care o aude este chiar marşul nupţial. Ilămîne încremenită. Lumina electrică a sălii începe să crească, dar ea tot nu vede mare lucru. Toate reflectoarele sînt îndreptate spre ea. E orbită. Ascultă cu ochii închişi muzica asta care o striveşte prin măreţie şi lacrimile încep să-i curgă pe obraz.
Muzica gramofonului se opreşte deodată. Se aud nişte pocnituri. Lumina scade în intensitate. Ana deschide ochii. Se aprind luminile din sală. In singura lojă, falnică, o lojă de operă adevărată, la numai trei-patru metri de scenă, drept In faţa ei, ca un chem înfăşurat in dantele albe, cu ochii sfredelitori aţintiţi spre Ana. stă bătrîna ducesă de Sari Marco.
— Hello, Ânnel cronoăne ea.
(hină ziua! irigai mă Ana.
- Apropic-tc!
Abia obişnuită cu noua lumină. Ana încearcă să găsească cu talpa locul unde începe scara, ca să coboare din scenă şi să urce apoi spre lojă. Se sprijină cu mîna de pereţii îmbrăcaţi in brocart şi simte cum înaintează fără voia ci spre locul în care a fost chemată. O forţă pe care n-o cunoaşte şi «t-a mai simţit-o niciodată o împinge într-acolo. Nu vrea să se ducă, dar nici să se oprească nu poate. Cînd în sfirţit, a ajuns în lojă si se întoarce cu faţa spre scenă, nu-şi poate opri o tresărire violentă.
Fundalul scenei este chiar parcul din jurul conacului, aleile cu tei. galeriile de viţă sălbatică, una dintre cele două movile, cerul albastru. Ca şi cînd peretele ar fi fost spart şi din lojă te puteai uita drept spre parc. E totuşi un decor pictat, îşi zice Ana. în timp ce se lasă trasă de mîna ducesei îrt jos, pe scaunul de lingă aceasta. într-adevăr, parcul se vede ca şi cînd te-ai uita spre el de lingă biserică, iar în prim plan, pe un fianou ceva mai înalt decît un om, în mijlocul
132
scenei, chiar lingă locul în care a stat Ana cit timp s-a auzit muzica, un flăcău chipeş, in costumul tinerilor nobili care o mai vizitau pe ducesă înainte de război, pictat si el in

mărime naturală.
— Sorry for all tbat! spune Şpăiniţa. Ana nu reuşeşte să spună nimic.
— Cine e, cine o, cine e? se întreabă in timp ce o ascultă ţie bătrînă vorbind in engleză, d ir nu înţelege nici unul dintre cuvintele i. Sta ca într-un somn cu ochii deschişi- Parcu! şi omul a. .-la pe care, sigur, i-a mai văzut cindva şi care era îmbrăca! chiar aşa. Cînd mini ea ei e gata să explodeze într-un ,:ilri" pentru că l-a recunoscut pe nepotul ducesei, cel care era pe atunci student la Viena, eoriaşul CristOfor Octavian Naeu, vorbele în engleza ale babei ajuna" în sfîrşit şi la înţelegerea Anei:
— ld like Io pay you for it. întelcjrind, se înfurie şi sare in picioare.
I need noi your money, you old Wreekj Se ridică şi pleacă din lojă, găseşte uşa sălii, aleargă pe puloar, ie-o in curtea interioară, i! aude pe Trăian fugind •după ea pe pietrişul din curte, dar nici măcar nu întoarce capul. în mai puţin de cinci minute se dezbracă de rochia albă in care simte că a fost măritată eu un mort, cu o stafie di-carton. O aruncă pe jos in micul budoar de lingă bibliotecă şi. pluigind fără nici o grijă că fardul i se va scurge pe obraz, se Îmbracă din nou cu hainele ei. O plală lot- i se cuvine pentru felul in care a fost înjosită. Aşa că va lua cu ea fotografia lui Liviu, o va ascunde la piept. Va ieşi din budoar şi, traversind biblioteca, va asculta mai mult eu spatele vocea tremurată a iui Trăian.
— Ducesa m a însărcinat să vă transmit scuzele ei... Apoi se duce aproape fugind piuă la Lunga. Cei doi
bărbaţi ai casei dorm toropiţi de după amiaza fierbinţi», fiecare in altă c.Jmerâ.

Restul zilelor petrecute in Comloş se string ini r o amintire greţoasă, usturătoare, ceva ca o beţie cu băuturi traficate, cu alcool industrial amestecat cu zahăr ars şi ulei mineral. Exact reţeta a ceea ce vinde localul *Kostur,* pe ascuns, sub numele de Old tennessee (adică Old Pennis Shoes!).
133
Certurile cu batrinui ei tală, omul ăsta fără suflet care a măritat-o cu forţa şi a zvirlit-o în America aia unde el m reuşise nimic între 1905 şi 1908. Furia ei de a-i vedea stînd de vorbă despre Chicago, pe taică-său şi pe Sage, ca do» bătrîni ramoliţi, gata să profite neruşinat de munca tineri lor, ca şi cînd li s-ar cuveni. Sentimentul de neputinţă care o cuprinse cînd află că Liviu a terminat examenele şi că nu vine acasă, ci pleacă la Bucureşti să facă practică la Morga doctorului Minovici. Sporovăială femeilor care tot veneau s-o viziteze şi să-i admire îmbrăcămintea şi pălăriile şi pantofii şi să-i spună cît o cred ele de fericită şi pe urmă Întrebările lor cu tîlc despre hotelurile a căror proprietăreasă se ştie că este. Zvonurile din sat, vorbele urîte, bîrfeîe usturătoare pe care le primeşte înapoi în obraz după cîteva zile de la una sau alta dintre aceste „givăneli" sincere şi prieteneşti. Toate o umplu de seîrbă, dar o şi sperie. Simte că nu mai rezistă, va ceda, îşi va arunca peste bord toate amintirile frumoase ca să rămînă deasupra. Va lupta doar pentru bani si cu ăştia îi va reduce pe toţi la tăcere. Nu are altă soluţie.
Ea nu venise la Comloş ca să-şi vadă tatăl, nici ca să-i ofere lui Sage un prilej de a da o fugă pînă la Cluj, şi nici ca să se laude cu toaletele ei în faţa cumetrelor grase din Lunga. Ea venise doar pentru Liviu şi, pe măsură ce-şi dădea seama că nu mai are putere să-l caute, că mi îndrăzneşte să meargă după el pînă la Cluj sau la Bucureşti, vedea că si fetiţa aia care fusese ea însăşi în urmă cu cincisprezece ani nu mai era de găsit în adîncul sufletului ei. Murise. De mirare era doar că reuşise sa o ţină în Aiaţă pînă atunci. De acum, dacă nici Ana cea mică nu mai trăia în sufletul ei, şi nici Liviu nu venea s-o învie, Ana cea mare se simţea, brusc, în afara tuturor graniţelor, fără nici un fel de datorie, faţă de ea sau de altă persoană apropiată. Putea să înşele, să ucidă, să mintă, să fure şi să primească bani pentru toate acestea. Graniţa ei dinlăuntru se spărsese pentru totdeauna şi nu mai putea f» regăsită, cioburile ei se măcinaseră şi nu mai provocau dureri la nici un fel de mişcare.
tn ultima sîmbătă petrecută la Comloş se dusese, cu un zimbet „americănesc" pe faţă, la balul de Sfîntă Mărio. Mln-case, băuse, dansase. îl lăsase pe Sage lîngă bufet să se laud» cu ce vrea el, cu America aia unde nu era decît un prăpădit•,
134
şi-t trăsese de mină pe un puştan de vreo 17 ani în îafcmaeri-cul de afară. Nu îşi făcea iluzii că va recîştiga *in* vreun fel pierduta vârstă a Anei care-l iubea pe Liviuţ, dar, in

mirosul de fin din şura in caro se aseunseseră, in întuneric, eimţindu-l pe băiat cum tremură de o nerăbdare vecină cu frica, o singură fracţiune de secundă a aşteptat să audă vocea lui Liviu: „Aşteaptă, Ană, aşteaptă!" încercase pînă şi teama de atunci faţă de tatăl ei care pul ea să vină şi s-o snopească hi bătaie. Apoi totul căzuse din nou in locul acela din afara tuturor graniţelor şi unde nimic nu se mai numeşte acasă. Ghiţă, aşa-l chema pe copil, după ce crezuse el că şi-a făcui datoria de bărbat, se umflase hi pene şi începuse să vorbească de planurile lui de a merge in America. Tatăl lui ii părăsise de mic pentru acea ţară. A, nu, el nu ar fi venit acolo ca să-l caute, ci pentru a-i fi Anei iubit credincios şi braţ tare care s-o apere. Sigur că in acest timp nici Sage nu se neliniştise de lipsa frumoasei lui soţii de la bal şi nici tatăl ei nu venise să-i tragă o bătaie ca atunci, in ziua dinaintea nunţii cu Mihail, aşa că ea, m joacă şi fără să creadă că se angajează în vreun fel, îi promise lui Ghifă că-J va lua in America. Atîf.
Grasul Chicago din toamna anului 192-l arăta, pentru Ana, ca un alt Chicago. Avea senzaţia că iu mai, cînd îi părăsise, oraşul era încă pliu de români care abia aşteptau să se ducă pe continent, şi să se convingă cu propriii ochi că lumea pe care o lăsaseră acolo pierise cu totul sică în locul ă se ivise una nouă. Mulţi dintre aceşti vecini ai ei îşi puse-seră intri» timp banii într-un ciorap, ciorapul in traistă, traista pe umăr şi plccaseaă „over the ocean" Clientela *Kox*-fcvr-ului şi a lui *SweeiGFtiwl* nu se împuţinase insă din această cauză, ci din cauza aceleiaşi legi Volstead care se arăta a fi ceva mult mai serios decit o glumă pusă la cale de nişte babe bigote. Toată lumea vorbea de scandalurile din Congres, de declaraţiile unui anume Charles Curtis care duseseră la prestarea „celebrului" producător de whisky Raymond Grav, .supranumit Lamă, şi de corespondenţa acestuia găsită ia apartament) cu numeroşi senatori şi congresmeni care, din prevedere, îşi comandaseră din timp băuturile pentru sărbătorile de iarnă. Scăderea evidentă a cifrei de afaceri de la cele două case. ca si brînciul nu tocmai discret pe care ii

dădu Ana ii făcură pe Sage să dispară cu putinele lui bagaje la numai cile va zile după întoarcerea din Europa.
Martin. în schimb, îşi pusese in mod serios candidatura la graţiile lui Polly şi se pare că, în tot timpul şederii familiei Sage în Europa, el o tot ajutase pe fată să-l culce pe Steye mai devreme ca să poată ieşi apoi cu ea la unele localuri din centru. Asta şi pentru că Martin .arcoviteh nu mai era simplul poliţai care fusese cîndva -- era acum un om de bază al F.B.i.-ului „Ce Idracu mai e şi asta:" — întrebase îngrijorată patroana Kostur-ului. „Unul dintre acele bancuri nesărate pe care guvernul american şi poporul şi le servesc la intervale regulate," precizase Martin. Apoi, de pe noua lui poziţie de supcrpoliţist din subordinea lui Hoover, ii explică Anei ce era cu adevărat nou în Chicago. Se oferi chiar să-i faciliteze unele legături cu fabricanţi de alcool care vindeau mai ieftin, rugînd-o numai să iie cit mai discretă fată de grecul Tony. Era clar că in Chicago se mai schimbase cîte ceva in ultimele luni, dar de unde mirosise copoiul că şi Ana ele acum o altă femeie?
Tony îşi deschisese de citeva săptămâni un restaurant pentru amatorii de rafinamente, ceva cu separeuri şi cu vizoare ascunse în pereţii despărţitori, un deliciu. Aşa că pe Ana o vedea tot mai rar şi nici nu părea că se sinchiseşte de libertatea de aprovizionare pe care şi-o luase valaha.
Prin noiembrie, profitind de absenţa lui Polly, eare-.şi oferise o scurtă vacanţă în Florida, Martin o luă pe Ana cu el la înmormtntarea lui Dion OBanion, Afcia mai tiriu avea să înţeleagă Ana ea la catafalcul lui OBanion. Zarcovitefi nu o adusele numai pentru că e! era în misiune şi avea nevoie de o însoţitoare pentru conspirativitate, cit şi din motive pedagogice.
Se spunea că florile din cele 20 de furgoane care au pornit spre muntele Cârmei înaintea sicriului lui Dion valorau în jur de cincizeci de mii de dolari. O coroană în formă de-inimă făcută din trandafiri îmbobociţi (la jumătatea lui noiembrie!) avea o înălţime de doi metri, iar o coroană de orhidee şi trandafiri ce urma a fi pusă pe mormînt măsura In iur de trei metri. Sicriul arăta ca un obiect adus direct de la Vatican, avea pereţi dubli, de argint şi bronz, un capac de cristal gros şi, în fiecare colţ, colonete sculptate din argint masiv.

.Dion era aşe.at pe o căptuşeală tic perne de puf Îmbrăcate *m* satin alb şi părea că doarme. Nimeni mi s-ar fi gîndît, vâzîn-du-l, că fusese găurit, de şase gloanţe trase de

aproape. In jurul sicriului erau plasaţi zece îngeri de.argint care ţineau in mîind sfeşnice aurite, iar In acestea ardeau luminări albe. groase şi înalte. Parfumul miilor de flori se amesteca discret cu cel al femeilor îmbrăcate in blănuri scumpe şi cu fumul subţire ai luminărilor. Rezultatul era chiar mirosul crimei, al banilor şi al nebuniei generalizate. Martin era foarte excitat de ce vedea, iar Ana, fără voia ei, a trebuit sâ-i strice această plăcere pentru că i s-a făcut rău şi l-a rugat s-o ducă repede la o toaletă. După aceea n-au mai putut pătrunde in cortegiu de zeci de mii de persoane. Poss-ul poliţiei, Collins, dăduse ordin să nu participe nici un poliţist din Chicago la înrnormm-tarea banditului şi adusese, pentru ordine, o escortă din Stickney. Martin era foarte nervos, dar nu voia să utilizeze legitimaţia de F.B.I. ca să pătrundă din nou în cortegiu. Aşa că prinseră un taxi şi plecară direct în Gary, unde pe-trecură o după amiază tristă, pe o terasă ascunsă, comunieîn-du-şi, lingă o sticlă de whisky, multe adevăruri despre noile raporturi de forţe din Chicago.

La puţină vreme după, un mustăcios cu tenul măsliniu se prezentă Ia *Koslur,* trezind o pe Ana Sn jurul orei zece dimineaţa. Rămăsese în picioare, lingă draperia de pluş a ferestrei, şi. tot timpul eît îi vorbise, privise undeva în stradă, într-un punct fix, ferindu-se însă Să fio kăzut,

— Signorita, Boss-ul insistă să-l ţineţi ascuns aici pe Tony Grecii vreo săptămină sau două.

Ana tresărise violent.

— IS11 vă speriaţi, signorita! Panda lui Weiss ar vrea să-l lichideze pe Tony pentru ai face rău Ross-ului, iar Tony nu vrea să părăsească noid lui hotel piuă nu pune la punct toate detaliile la care s-a gîndit. E un pătimaş în meseria lui, dar Al nu vrea să-l piardă pentru că ţine la el. Sperăm să ajungem la învoială cu băieţii lui Weiss in cîteva zile. Şeful mi-l va da in grijă pe Tony peste aproximativ o oră. dar din această secundă nu vă mai tot lăsa singură, aşa că vă rog să mă însoţiţi.

Urcară înlr-un *Cadillac* negru, eu caroseria blindată, cu geamuri ineasabile şi cu perdele de culoare închisă. Ajunseră

la restaurantul lui Tony în mai puţin de jumătate de ora. Localul ocupa tot parterul clădirii, iar la etaj, prin nişte culoare labirintice se putea intra într-un bar eu sală de biliard alături şi in cîteva apartamente micuţe. Bucătarul chinez al restaurantului îi intimemă cu faţa desfiguraţi de groază:

— Fai, fai, doni Figorolîi, ce, tracedie! Dom Tony dispă rut, mare boss plecat pHns! Ţin nou puşcă! uri noaptea cu noapte 1

Unul dintre chelneri ii lămuri. în urmă cu o oră. doi indivizi eoborîseră dintr-0 maşină pe care scria ...MOBILA" şi ceruseră să vorbească cu patronul. Tony eoborise, lăsin-dud pe Capone lingă masa de biliard. Indivizii scoseseră pi.s ţoalele şi-l imbrinciscră. pe Tony într-un automobil care se afla in faţa camionului pentru mobilă. Pînă ce unul din chel Beri l-a anunţat pe Capone, automobilul se făcuse nevăzut, «lapone plinsese, într-adevăr» dar scăpase si ceva amenin ţări: ,.Mamma mia, Tonito mio! De ce nu te-am luat cu forţa de aici şi am aşteptat să te găsească şacalii? Oh, mamma mia, mă obligaţi să înec Chicago-ul în singe! De ce să-l pierd pe Tmiito, de ce?"

Cu Tony cam asta a fost totul. Se spune că Al a primit a doua zi un plic alb cu chenar negru: „Sîntem alături de bunul nostru prieten în greaua pierdere pe care a suferit-o." Şi mai jos: „In curind, prietenii tăi vor primi acelaşi mesaj." Pe inserat fu găsit cadavrul lui Tony într-o groapă de var. Poliţia îl scoase de acolo şi-l depuse la morgă. Madame Pene lopi se nimerise să fie plecată chiar atunci din oraş, astfel că fu chemată Ana pentru identificarea cadavrului. Niiui de mirare: fuseseră o vreme coproprietari.

în subsolul spitalului *JJuiuanitas,* din pârlea de răsărit a oraşului Chicago, era frig şi mirosea puternic a substanţe chimice specifice. Corpul iui Tony arăta ca un manechin alb, cu orbitele goale, scos dintr-0 vitrină şi aruncat io subsot pe o masă acoperită cu bucăţi pătrate de faianţa albastră. II recunoscu şi leşină.

ANIMUS C:ORRK.I:NI)

Biograf:

S-au gindit să-i spună John, *şî mai :um?* ; întrebai. notarul, şi Herbert si Dillinger, si asia a fost tot. Trei ani nu s-a mai auzit de ei. Insă peste exact trei ani, privind peste aceiaşi ochelari, notarul vru să ştie ce nume să pună după

Dillinger. Mollie. Doamna Mollie John Dillinger. A fost ultima oară cînd i s-a spus astfel. Ultima oară înainte de a fi îngropată.

. .

Din investigaţiile făcute rezultă că Johnny Dillinger a fost primul copil din Hillside oare a avui. bicicletă. Deşi nu era singurul care purta acea! nume celălalt John Dillinger era propriul său tată era singurul despre care se vorbea. Singurul invocai şi evocat cu plăcere: cum işi petrece ore întrebi la locurile de artificii, (ano le cumpără celorlalţi copii bomboane. Cum ştie să-şi aleagă prietenii. Cum se pricepe «ă-i conducă, să i seducă, să-i subjuge. Un copil Fără mamă. Citiva ani, Audrey, sora mai mare, ii ţine loc, şi de mamă, şi de lată. Bătrinul Dillinger un are timp de pierdut cu mofturi pedagogice, lese .lin băcănie doar pentru a merge acasă. Pleacă acasă numai ca să meargă la băcănie. Nu s-a abătut de la acest drum. nici o dată, vreme de şapte ani. Apoi, brusc. a abandonat itinerariul, cil să o aducă acasă pe Elisabeth Fields. O femeie de treizeci de ani. Micul John avea atunci nouă. Audrey se mărită şi ea. mulJndu-se In alt cartier, pe Copper Street. Locul surorii, al mamei al tatălui, îl ia un prieten, Fred Brewer. Tată lui Freddie se ocupa civilizarea wbisky-ului. Venea acasă doar la sfîrşitul săptăminii. Nedespărţiţii, John şi Fred aproape că intră in peisajul obliga-

toriu al străzii: nişte anexe permanente ale pavajului. O imagine clasică: Dillinger ţinînd un braţ după umerii lui Fred şi trăgîndu-l, din cînd în cînd, de ureche. Primul trăgaci pe care punea. mina.

Doi inşi purtîrtd acelaşi nume, înlr-o singură casă, e prea mult. încercările reciproce de. diferenţiere degenerează In frecvente păruieli — din păcate unilaterale. Doar dinspre mai ştiutorul într-ale vieţii John înspre mai tînărul său neprieten. Motivul discordiei era, cel mai adesea, femeia. Bătrîmil adusese în casă o femeie străină — o adusese de hăt departe, de la capătul străzii — profilînd de ascendentul forţei fizice. însă cînd el, tînărul, într-o galantă presimţire a multiplelor sale aventuri senzuale de mai tîrziu, încearcă să se remarce într-o direcţie asemănătoare, rezultatul e lamentabil. Plasînd discret — dar nu destul de discret — un pachet de gumă de mestecat unei fetiţe din vecini, se loveşte de inflexibilitatea răuvoitoare a tatălui. în loc să simtă umezeala răsplătitoare a buzelor fetiţei — guma de mestecat avea un nume fără echivoc: ,,Kiss Me" — Johnny se trezeşte Imbrăţişînd capacul de gumă al bidonului de cafea. Dar contactul brutal cu dedesubturile comerţului nu-l descurajează, îşj şterge urinele de sînge, îi aruncă tatălui o privire încărcată de ură — o ură care nu se diluează în miresmele îmbătătoare ale gumei de mestecat împrăştiate In mijlocul magazinului — si iese.

Afară îl aşteptau prietenii. *Cei doisprezece ticăloşi.* Nu-i obligase nimeni să-şi ia acest nume. Dar era un nume frumos. Le mingiia in mod plăcut auzul. Suna cel puţin la fel de bine ca acel „Sărut ă-mă" al gumei de mestecat. Şi era la fel de exact. Se hotărăsc deocamdată să încerce furtul de cărbuni.

Dar inechităţile continuă. în timp ce tatăl se bucură de binefacerile proaspetei căsnicii, ei încă nu au găsit femeia. Partenerul ideal al primejdioasei afaceri. Gospodina săracă, femeia sărmană care să cumpere cărbunele furat. O găsesc, în fine. eovirşită de griji, bătută de bărbat, şi asurzită de ţipetele copiilor. Femeia întreprinzătoare. Un sac de cărbune contra şase cenţi. O antrepriză mixtă, bine ascunsă în fumul scos de cărbunele indiferent ia soarta tristă a oamenilor.

Bilei ui de la Riverside Park înghite, însă, mai mult. Femeia simte. Femeia nu scapă prilejul să forţeze: de ce nu

i-ar ajuta, ea insăşi, la adăpostul întunericului, să încarce căibuncle? N-ar da apă la

moara zăpăcitelor care cer — la ce bun? — egalitatea intre se.se? Egalitatea, deocamdată, de a încărca, umăr la umăr, sacii cu cărbuni. Ei acceptă, grăbiţi cum sint să ajungă la Riverside. Acceptă şi bani mai puţini, pentru că B-au timp de aşteptat. Brewer sta de pază, ceilalţi operează. în depărtare, o patrulă. Băieţi» fug, asociatele sînt prinse.
Pe John l-au luat cu aşternut cu tot. Dormea ou braţele încrucişate, şi tot astfel a apărut in faţa judecătorului. Doar că acum, in timp ce îşi trăgea şapca peste sprincene, mesteca şi gumă. Judecătorul nu mesteca nimic, nu înghiţea nimic. Grefierul notează: — Băiet», aruncă guma şi seoatc-ţi ş:ipca!
■ John a răspuns propoziţiei cu două gesturi neechivoce, şi a scos şapca şi a lipit, de ea guma de mestecai. Judecătorul: — Am impresia că ţi-ai pierdut minţile.
Sînt. iertaţi, dar nu uită. Grefierul n-a mai apucat să noteze ce i-a promis el tatălui: doar ce merită, o oorceţiune „spate gios". Mai ales cind îl vede cu copilul pe care tocmai i l-a dăruit EHsabeth, cu micul IJubert. — O să-i pară rău babacului, numa să ajung eu la cuţit şi la piine.
Piuă să ajungă la cuţit, martor al fericitei sale copilării, ajunge la ferăstrăul mecanic din moara părăsită. Moara se afla chiar lingă prăvălia tatălui, iar intrările ei dosnice dădeau intr-o curte comună. Pâîrunzînd in moară prin geamu! «part, inventează incă neinventate jocuri ale cruzimii şi violenţei. Prizonierii jocului sint aşezaţi in faţa ferăst răului ca deţinuţii in faţa ghilotinei. Nu opreşte maşinăria infernală decit la eiţiva centimetri degitul improvizatei victime. Mai rar o asemenea stăpinire de sine. Ar fi meritat ea i se dea pe mină un pistol. Dar, pînă atunci, tatăl ii dă un lanţ. Ba chiar i-l Înfăşoară in jurul gleznei, priponindu-l de tejghea, în semiîntunericul prăvăliei.
Cunoscuţii l-au descris pe tinărul Dillingcr ca pe o fiinţă sociabilă. Nu-i plăcea să se joace singur. Orice bucurie nemăr turisită se transformă pe nesimţite intr-o tristeţe neîrapSr-tăşită —- iată o bună deviză a tinerilor săi prieteni. Vara lai 1916 a fost o vară fierbinte. Lungile luni ale iniţierii erotice. Totul se petrecea in comun, sub protecţia şi binecoviatare;»
142
organizaţiei. Dillinger, mereu activ, dă o niînă de ajutor, un sfat, un brînci. Grota de la marginea oraşului se transformă într-o peşteră fermecată: Aii Baba şi cei doisprezece ticăloşi descoperă comorile plăcerilor ascunse.
Cine vrea să muncească la şaisprezece ani, alunei cind ar putea să învețe, apăi ăla nu-i normal. N-am desprins citatul din predica inaugurală a şcolii de duminică, ci din mărturiile despre Dillingcr senior. Pe John, însă, vorbele paterne nu l-au impresionat deloc. „Mă doare în cot de şcoala aia de tehnicieni şi de bunele intenţii ale Iu bătrînu. Să-şi vază de ai lui, de bleaga aia de EHsabeth şi de mormolocu de Oubert" — sint cuvinte pe care Johnny le a repetat de mai multe ori cunoscuţilor. Nu ştim în ce măsură ele transcriu relaţiile dintre tată şi fiu. Ştim doar, din surse obiective, că, odată angajat la moara lui Drinkard, îşi uimeşte stăpînii ptiu îndeminarc şi abilitate şi hărnicie. Din păcate, o fabrică au diferă, prea mult de o şcoală. Eam aceleaşi obligaţii, cam aceleaşi ordine. Bine măcar că nu se lucrează noapte şi zi. Nopţile petrecute în afara casei ridică din nou tensiunea căminului. Obişnuiţi deja, tatăl şi fiu! îşi cruţă, reciproc, energiile. John senior crede că a sosit timpul retragerii din afaceri. Nu mai e atît de tînăr, tot ce-l mai poate bucura ar fi o viaţă liniştită, la ţară. In plus, a-l lăsa cu bani la el, într-un asemenea oraş, pe un băiat ca Johnny, înseamnă o adevărată calamitate, Indiannopolis e un adevărat putregai. Aerul tare al unei ferme din Moores-ville n-are cum să dăuneze. Mai mult, in Mooresvilîe se Băscuse Elisabeth, Dinlr-o singură lovitură va face mulţumiţi doi oameni.
Tinerii de la biserica creştină îl primesc pe Johnny cu braţele deschise. La rîndu-i, ştie să răspundă bunătăţii cu bunătate. Pe băieţi îi plimbă în automobilul tatălui, cu fetele vorbeşte într-un limbaj îngrijit. Nu supără pe nimeni şi nu-i supără nimeni. Vechile obiceiuri par să fi fost uitate, fşi arată colţii o singură dată cînd, în timpul unei plimbări, o fată îl ia peste picior. Exact piciorul cu care, in chip da replică, apasă pînă la refuz acceleratorul. Fata, purtînd suavul nume al Fecioarei, c gata să leşine. Johnny suride cu cruzime. In surls de bun rămas. A doua zi, nimeni nu mai Vorbeşte eu el. Cind. pe inserat, trece pe sub geamul fetei,
148
eintindu-i o melodie la moda, se trezeşte in faţa unei ferestre zăbrelite. Dincolo de ea, in luciul mohorlt .".I geamului, se vede pe sine: un corp secţionat de barele negre de fier.

Delbert Hobson locuia peste drum de Johnny, dar asta u-ar fi fost suficienl ca să-i împrietenească. Mal lipsea -cir-ligul, mai lipsea ocazia care săi aducă împreună. Delbert a fosl descris ca un medium perfect pentru pretenţiile de magician al senzualismului preşcolar al lui Johnny. Fire supusa, pentru el Dillinger reprezenta însăşi providenţa. O Providenţă capricioasă, gata să treacă urgent iu cealaltă extremă, (iţind de fete, de părinţi, de bani, de judecători. Johnny se apucă de oitit. Cu aceeaşi fură[1], cu aceeaşi inconştientă. Eroul lui preferat e Jesse James, pe care-l întruchipează iu faţa lui Delbert; un personaj desăvirşit, curajos pină la nebunie, lacrimind la. simpla vedere S unui copii sau a unei femei nevinovate".

CONFLICT DE COMPETENŢĂ: identificare

Orice biograf serios, dublat ii" un analist (fie şi diletant) poate detecta aici, chiar de la prima vedere, ceea ee se chemă identificare!. *Proces complex. Un adevărat complex in proces. Să dam cuelntul specialiştilor: Conceptul de -tnare om este vag. Interesul pe care-l poate alinii e legat de influenţa exercitată asupra, altor oameni, fapt posibil deoarece aceştia au nevoie de a admira o autoritate, atraşi fiind, de oriee substitui patern. Caracterele atribuite, de (apt, unui* om marc *sini cele ale tatălui. Originile trebuie căutate in copilărie. Dar supraestima rea psihică a tatălui na, durează decil o perioadă. Datoritä rivalităţii şi a, decepţiilor care apar. copilul se desprinde de părinţi şi adoptă o atitudine critică faţă de lată: ţrpmanul familial) al copiilor, sursă a oricărui mit, separă familia, o desparte in două: o parte e nobilă, alta modestă, precară.Se naşte atunci mitul eroului care ia locul tatălui. Acesta din urmă trebuie să dispară... Cultul eroului e, de. fapt. un cult al sinelui, căci eroul c primul ideal ol eului. O atitudine, fără îndoială, narcisică." Sarah Kofman* (Ienfance de lart)

Prin iulie 1923, John este gala-gala să afle şi cum este etnd tu eşti tatăl şi celălalt copilul. Tinăra care se pregătea să-i dea o asemenea veste locuia in Indiano pol ia şi John tocmai sosise in fala casei ei cu o maşină furată. N-a apucat să primească vestea; s-a trezit înhăţat de guler de un om al legii «are, se pare, ştia că maşina aia nu e a tipului care tocmai o parcase. Pină la urmă, poliţistul s-a ales cu o frumoasă haină cu picăţele (fostă cîndva a băl rinului Dillinger), iar John, păstrindu-şi cămaşa, stă ascuns peste noapte intr-un hambar,

144

altul decil. cel spre care sperase să-l îndrepte copoiul din Indianopolis.

Cum se crapă de ziuă, ueştiind că aşteaptă un copil şi nevoind să mai ştie că are uu fată, Jonny aleargă la cel mai apropiat comisariat şi se înrolează în marină. Spune că e John Dillinger din Si. Louis, ilar nimănui nu-i pasă de asta. Este înscris pe listă şi expediat la Boston, unde, sub ceaţa păstoasă a unei mohorite dimineţi de iulie (la Boston se mai intimplă!) i se arată un vas nu prea arătos. Patru litere scorojite susţin că vasul se numeşte *fllah,* iar pe puntea lui se văd oîţiva marinari beţi.

Vaporul nu dă, timp de oiteva săptămîni, nici un semn că ar fi grăbit să iasă din port. în cele din urma. Johnny Îşi bagă iniinile in buzunare şi debarcă fluierînd."

111)1 ici ionist:

„Da, da se potriveşte intocina. Este egzact aşea. Nu ştiam dă lucrurile astea, da ele se potriveşte la amănunt. Da cum. le-aţi aflai . Din documente? Dînfr-o carte adevărată dăspre Dillinger? Da la ce vă trebe? Vreţi să scrieţi şi voi o carie? Aha! Vă luaţi la Întrecere cu americanii! Aha! le c,lar. Acuma să vă spun si io ce ştiu. Ce-âm văzut. S-o luăm cu cinematografu; Cinematografu crea tot unde ii stil» acum. Numai că crea mai nou. Intrai pe uşa mare şi dădeai cu nasul de ecran. In ecran pătrat cu pinză de mătase. Am adus-o chiar io dă la Timişoara, făceam dă toate: rupeam bilete, măturam, proiectam filme. Da, mi am adus aminte multe amănunte de care uitasem. Cînd au sosit rolele cu film.r ăia. am tresărit. Ei, fir-ar să fie. ce-i cu femeia asta în roşu? iiui aminteam, citi) ceva despre o muiere dă nici, din Comloş. dă cuie ştia lot satul. *Cvod* că am şi văzul-o dă citeva ori, da[1] atunci eram prea mic-. Venea des la o vecină. Se ştiau din America. Kroa o femeie frumoasă. Nu, nu se, îmbrăca niciodată in roşu. M-am şi mirat, dă ce ii ziceau femeia în roşu, dacă ea se Îmbrăca in negru? Mie îmi plăcea că avea întotdeauna bomboane la ea. Ne dădea la toţi copiii de pe, stradă. Ei, si d-aia vă zic. Când am văzut rolele, n-am făcut nici o legătură. Eu n-am fost în America. Am numai nişte veri care a fost. A adunat bani, a cumpărat pămiul. Sigur,

145

sigur, pot să vă duc la ei. Da sa nu-mi uit spusa. Şi mâ uitam la rolele, alea, mari, lucioase, cu lac alb pe margini. Aşa erea atunci. Veneau cu trenul direct, dă la Timişoara. Şi actinia e tot aşa. NQma[1] ca rin altfel de filme. Atunci veneau... •! no-mi mai aduc aminte titlurile, da, da, cum ziceţi, «Misterele Londrei», «Piratul din deşert»), «Lovitură la Shanghai». Sigur că le vedeam dă mai multe ori. Ce, să fi făcut după ce dădeam drumul la bobină. Mă aşezam pă un scăunel, lingă aparat, şi mă uitam prin

gemuleţul meu pătrat. Aruncam şi eîte o privire in sală. îşi luaseră obiceiul să mai aprindă eite o ţigare. Da aveam ac dă cojocu lor: adunam cîteva sticle cu apă şi cum rodeam jarul de ia ţigare aruncam şi io eu apă spre ei. Dacă se Întrecea cu gluma, opream proiecţia. Aşa scria ta regulament. Vă arăt dacă vreţi. Io adun tot. Nu pierd nimic. «Adună orice eăpeţel du aţă, că nu se ştie la ce-ţi va folosi, imi spunea buna mare. Ea erea o olteancă pripăşită aici încă înainte dă primul război. Dă la ea am învăţat sa adun toate lucrurile astea pă care vi le-am arătat. Şi ziarele, si caietele şi hărţile. Şi regulamentele. Io cred că fără legf nu se poate. Aţi văzut, la ce duce fărădelegea. Aşea, să nu-mi uit iar vorba. Mă uitam la rolele alea, le tot suceam si Invktean». Mă ştiam la actori. Pe unii ii vedeam des. Ghery Kupăr, Duglas Fairbenx. Ăştia imi plăcea mie al mai prima. Cu Ghery Kupăr am văzut, să nu zic, vreo treizeci de filme. Şi cu Ferbenx, sau Imirbenx, cum îl pronunţă ei. Că venea la mine şi uica Patru şi tuşa Lena să-mi spună cum se citeşte numele actorilor în America. Da, uica Patru s-a născut chiar acolo, la Detroit mi să pare. Aşea. Fiecare rolă avea instrucţiunile ei. Nu ereai obligat sa le copiezi, da io le eopiam. Pol să vă arăt. Aşea. Aşea. Nu, nu-i în dosarul ăsta. Nici aici. Nu, nu, dar ştiu sigur. Cum să fi uitai? Că dnp-aia, m-arn uitat la film dă cincizeci de ori cel puţin. Aveam şt un plaivaz la îndemmă. Scriam vorbele care-mi plăcea mai mult. Ilă, hă, că-mi şi vine să mă rid, CUIB vorbeam dup-aia cu un prietin, fo-i spuneam ce zicea Diilinger şi el îmi da răspunsu Înapoi. «Măgarii din marină nii-au făcut băgăjelu», îi spuneam ieu, ca cum aş fi fost Diilinger, şi rideam, că prietini» mieu o făcut armata şi ci Ja marină. Da" dă unde ştiţi că aşea începe, filmu? L-aţi văziit? fo ştiu, v-am zis, că m-am uitat dă cincizeci de ori la el. Nu. nu sa prea notriveă cu aşezarea. Comlo.şu erea un

146

mi dă munte. în mijlocul satului, pe malul unui tac frumos, întins, cu mult peşte, că se tot vedea pescari venind cu undiţele pe spate, erea un castel. Un castel mare, din cărămidă. Avea şi turnuri albe. Acolo stătea femeia în roşu. Adică, nu. Acolo, stătea o contesă bătrină. Povestea, dar asia la sfirşitul filmului, cum a infiat-o contesa. Contesa era o femeie mică. Avea un glas piţigăiat, da erea o femeie bună. Pă toţi ii ajuta. Şi, pe femeia asta în roşu a infiat-o ea. Cind a plecat in America, mama ei, contesa, a plins mult. Da astea nu le edeai pe ecran. Astea le spunea o voce care numai se auzea. Nu vedeai cine vorbeşte. Am scris toate cuvintele, că mi-au plăcut mult. Da, da, le găsesc imediat. Aici, aici, scris cu plaivaz vinăf. «Măgarii din marină mi-au făcut băgăjelu», nu nu, ăsta am mai citit-o. Nu-i aici. Dar să vă spui mai departe. Şi cum mă uitam la rolele alea sucindu-le şi invir-lindu-le, pică dintre ele instrucţiunile de care v-am spus. Adică: filmul nu se lasă in ploaie, nu se ţine la căldură, nu se manevrează decit de amploiaţii legali, Asta ereani eu, proiee-ţionistu). Citeam întotdeauna instrucţiunile. Nu se schimba niciodată, dar puteai să ştii? Dacă, cum ar veni, dă la fiimu pă care l-am primit se înscrie ceva nou? Dacă rolele nstea noi şi albe, pe care le tot răsuceam, trebuia să le proiectezi de-a-ndoaselea? Io aţlta ştiam: regulamentu e regulament şi el trebuie respectat. Mai erea şi numele artiştilor. Cum să fi uitat? Căz doar erea umil de-al nostru. Da, da, văd ea ştiţi. Pe Diilinger ii juca Rdvird G. Robinson. Ăla de-a jucat şi-n Robinhud. L-am văzut şi pă ăla dă douăzeci dă ori, prima oară. După un an l-am mai văzut de douăzeci de or». Ştiţi ceva? Hă, hă, ăsta nu accepta să joace decit cu aceeaşi iVmeie in filme. în toate filmele lui. Numa el şi Greta Carbo. Ilă, hă, văd că aţi ghicit. Ea erea femeia in roşu. Că de-aia nici n-am făcut de la început legătura: tuşa asta Ana avea păru negru, iar Greta Carbo erea cam ca fetele nemţoaice dă pă la noi. Nu ştiu dacă si la ochi erea vînătă. Tuşa Ana avea ochii negri ca tăciunele. Ţin minte cum se uita la noi cind ne dădea bomboane: se uita lung şi avea ochii mari negri. Ochi dulci, că după ce inghiţeam bomboanele dispăreau şi ei. Aşea, aşea, văd că ştiţi. V-aţi documentat? A, imi plac» că respectaţi regulamentele. Nu ca Diilinger. Diilinger ăsta crea cam slobod la guri. Uica Patru zice că ăştia ai noştri nici nu traduetează chiar tot. Da, uica Patru cel din DetreiL

147

El zicea că banditu se esprima mult mai, cum ara zis, fără perdele. De ce-i zic uica Patru, cind eu-s mai bătrîn? Aşa ne-am luat cu vorba. Ştiţi cum ie la sat. Şi el îmi zice mie uica Clientă. Vichente mă cheamă. Vichente Căpeţ. Na, astea-s d-alc noastre. Da Dillinger vorbea in americana aia a lui tare spurcat. Ce s-am citit io încă nu-i nimic. Ascultaţi: «Păi, momentan frec mahgalu într-un magazin dă unelte agricole pă uliţa fraierilor.» Bine, bine, vi le dau să le citiţi. ISuma am vrut să spun că nu ştiu cum de l-au ales pă Dillinger să fie jucat de Robinson ăsta. Io l-am şi cunoscut pe un frate de al lui. Nu ştiu

dacă mai trăieşte. Du am făcut armata ou el. Firea tare afurisit. Primea la fiecare două zile pachet din America. Numa banane şi ciocolată frumos împachetată, în ţiplă albastră. Ne clădea si nouă, da nu la toţi. îi zicea, staţi un pic, că am scris şi asta, da, da, Vitalie Robaru. Ni se pare că ereau cam închişi la culoare toţi din familie. Da (-.rea un băiat tare bun. Ei, dacă îmi aduc aminte, vedeţi cum de vin şi se leagă toate, spunea că fratele lui chiar atunci juca într-un film despre Dillinger. Io habar n-aveam cine crea Dillinger ăsta si nici de frati-su nu ştiam nimic. Destul că după armată am venit la cinematograf şi am ajuns să-l văd cu ochii mei pă ala de-i luam cu mîinile mele bananele şi ciocolata pă care mi-o dădea frati-su. Da! nici de asta nu mi-arn dat seama chiar atunci. Cînd am citit că: Dillinger... Edvard G. Uobinson şi că:Womau in Red... Creta Garbo, dă unde să fi făcut io legătura cu Talie Robaru? falie ne dădea la toţi ciocolată că. strigam după el, dacă o mînci tu singur toată, te înnegreşti si nu te mai spală toate apele din lume. Da el rîdea si minca mai departe. Bine, vă spun şi cu filmu. Piuă la urmă am văzut cum stă lucrurile, da tot nu om crezut că ie vorba şi despre tuşa Ana a noastră.
Alai iutii stingeam luminile şi aprindeum aparatu de proiecţie, în sală se făcea linişte. Se auzea o muzică, şi după aia vedeam un leu care răgea furios. Nu ştiu cine îl înfuria. După aia venea înscrişii. Primul erea Edvard Robinson. Abia după iei Aenea Creta Carbo. Chiar dacă filmu se chema *Femeia în roşu.* După aia îl vedeam pe Robinson tînar cum coboară de pe puntea unui vapor. Pă el scria cu litere mari vaporul *Utah.* Mergea iei cit mergea pină se întilnea cu un prieten. Fred Brewster, prietenul lui din copilărie. Da, da: Mnea-voaslră văz că aţi văzut filmul si vreţi să rideţi de mine.
148
Văz că pă ăsta nu-l am înscris in dosarele mele. â mulţămese. Şi atunci dă mina cu prietenul ăsta al lui — erea un artist cu părul creţ, ca o sîrmă ghimpată — şi ăla ii întreabă ce mai faci Johnny. Şi Johnny îi răspunde măgarii ăştia din marină mi-a făcut băgăjelu. Apoi nu mai spun nimic. Apoi prietenul ii spune dacă ai timp Johnny. treci pe la mine. Johnny ii spune că are timp berechet. (Uica zice că aici nu au tradus tot, şi că el .a zis ceva mult mai piperat.) Se trece in altă parte, într-o casă dintr-un bloc. Dar pină să ajungă aici, Johnny îşi aduce aminte cum îl ţinea pă prietenul lui Fred după umeri si cum ii pişcă de ureche. Ajunge in pragul casei, na, acuma îmi bag seamă că am greşit. Nu Johnny merge la Fred. Fred se duce la Johnny. Şi mai înainte or fost şi la o ţuică, la o bodegă. Şi Johnny i-a spus: • Nu mai poci scăpa dă gagicile de la studiourile astea. Tot timpu: mă plimbă pe banchetele din spate ale maşinilor, pină ameţesc dă plăceri. Mă-nţelegi ce vreau să spun» Fred a dat din cap că înţelege. Şi abia atunci au ajuns la Johnny acasă. I.e-a deschis uşa o femeie cu un copil mic în braţe. Johnny u sărutat-o şi i-a spus, ia staţi, i-a spus: «Ce dracu, scumpo, cei cu mutra asta de midinetă respinsă la examenul de eer-eetăşie?» Apoi au intrat. în cameră mai erea un pătuc cu un copil de trei-patru ani. Johnny a spus: «Numai ăsta micu e al meu. Alălaltu a rămas din stocurile de dinainte de război.»
Aici mi-am dat seama că Fred na priceput. Nici io n-am, priceput, cum n-am priceput Aici chestia cu midinetele respinse la examen. Da uica a zis că e bine traducăt si n-am mai întrebat ce şi cum. După aia Fred a zis: Da ce învirţl? Şi Johnny a zis: Păi, momentan frec mangalu într-un magazin dă unelte agricole pă Kintaki Aveniu. Asta e uliţa fraie-rilor. Pa deasupra, mai plasez şi scule pă care le fac perdute in ceaţă. Dacă bagi nasu-n cămară la mine, o să zici. căi o sucursală a magazinelor Ford.
Cind ajungea la cuvintu ăsta ford, io tresăream, căci şi aparatu dă proiecţie-i tot marca ford.
Au mai vorbit ei dă una, dă alta, dă marină şi dă viaţa dă pă vas: «Io mă mir cum rabdă bieţii marinari să aibă alifia şefi. Nu poţi face un pas fără să urle la i.me. un gradat.
149
Nu vezi în faţa ochilor dacii panglicile du la berete. Dă atî-tea tricouri. în două săptămîni ajungeai să vezi numai îi dungi.
Biograf:
„în eâstimpul petrccui in marină, vechiul Johnny parcă ar ii intrat la apă. Ieşea, Încet, încet, la suprafaţă, o copia infidelă, pe care vecinii o vedeau rătăcind ca o corabie prin ierburile din spatele fermei. L-am fi putut zări, ceva mai tlrziu, la Martinsville, dlnd tîrcoalc casei în care locuia o fată de şaisprezece ani, Beryl Etheî Hovius, şi probabil că nu ne-ar fi scăpai rînjetul de satisfacţie cu care se pare că l-a anunţat pe John senior: — Tată, ea este soţia mea.
tîntrînul spxine că îşi aminteşte cum atunci a clătinat din cap, şi-a scos şorţul vechi, l-a

pus pe gard şi a intrat în casă. Era *VI* aprilie 1924.
Beryl ! a influenţat cam tot a Ut. eît „soţia" din Indiano-polis. Doar că nu s-a grăbit să-i dea prilejul să se fotografie,»-, cu un nou copil. 11 vedem, însă, fotografiat, trei săptămîni mai tîrziu, cu cei douăzeci şi unu de pui pe care, împreună cu doi tovarăşi, îi fură din ograda lui Homor Zook. Dună proces, Dillinger senior se prezintă la domnul Zook să-i ceară • semnătura de iertare a lui Johnny. Domnul Zook refuză, dar pînă la urmii afacerea se muşamalizează.
Sat-n de aerul fermei, ii norii căsătoriţi se mula la Martin-svijjc. Socrii ii iulhuptnă Iii fel de entuziaşti ca şi llomer ZtKtk. Johnny se angajează la o fabrică de mobilă, ca tapiţcr, şi-i uimeşte, din nou, pe toţi eu îndemînarea lui. Din ce am reconstituit, se vedecum îşi prelungeşte talentele în jocuri nocturne di, cărţi, iar viaţa de familie trece în planul a! doilea. Scăjiat de responsabilităţile capului de familie, se apucă de baschet;, ajungind in reprezentativa oraşului. Se împrieteneşte cu Kd Singlelon, de la uzina electrică din MooresviLle. Fac schimb nu numai de pase, dar şi de informaţii. Din vorbă in vorbă, află că B.F. Morgan, proprietarul unei băcănii din West End, îşi depune cîştigurile la bancă in fiecare sîmbălă, cind trece po la frizerie. Bănui că în acea clipă Johnny decide că a sosit vremea să-i plătească o datorie mai veche, pentru o bună lecţie de. morala creştină predată de Ylnrgan în urmă cu zece ani.
150
t,a era opt şi jumătate seara, Morgan aranja bancnotele şi închise prăvălia. Numai că nu luă cu el şi banii. Clarviziunea din teren a baschet baliştilor nu merse însă atit de de-parte incit să ştie că geanta băcanului era goală. Johnny ii prelua iu dreptul bisericii si, in chip de binocuvintare, ii arătă un pistol nou-nouî. Nn se folosi, însă, de el. în schimb, îl Iovi pe onorabilul cetăţean cu un drug pe care-l ţinea în mina cealaltă. Morgan, bărbat solid, nu fu prea impresionat., dar ineopu ,s,î strige după ajutor. Totodată, ii smulse iui Joimny pistolul din mină. Pistolul se descarcă. Speriat ea l-a împuşcat pe Morgan, Johnny o l-ă la fugă. l,a capătul «brazii ar fi trebuit să-l aştepte, cn o maşină. Ed Singieton. Maşina nicăieri.
Două zile moi tiiv.iu, *in* faţa. fermei oprea o altă maşină. Din ea cobori nu complicele lui Johnny, ci complicele şerifului. 77»s *depn-.y.* Judecătorul ii promise o pedeapsă uşoară, in caz că-şi recunoaşte vinovăţia, dar el refuză. A doua zi ii vizită tatăl său. Disperat, bătrinul ii sfătui să mărturisească. Judecătorul ii spuse că nici nu era nevoie să-şi ia un avocat. *VAVI* sigur de clemenţa juriului. Juriul fu, într-adevăr, îngăduitor, dar intre anumite limite: intre zece şi douăzeci de ani. Dincolo de acest interval, judecătorul avea toată libertatea săi dea minimul sau maximul de pedeapsă".
Proierkoinst;
„... Că io oricum am să evadez". Erea acelaşi Johnny, da parca era altu. îmbrăcat, m hainele dungate, parcă era mai (oi in umeri. Şefu[1] închisorii, sau. cine o fi fost, num a ce s-a uitat lung la el şi i-a zis: - Dacă ai o evadare, înseamnă că o să ne distrăm de minune împreună.
Asta, paznicii, erea un zdraîioa cu păr negru. Semăna cu un sîrb caro venea la noi la piaţă cu marfă nemţească. Da Johnny nu se lăsa. l-a spus tocma[1] aşa, sluţi să găsesc hirtia aia cu închisoarea, uite-o: „Dacă asta vă spune ceva, să ştiţi că am să trec chiar prin clădirea administraţiei: Şi nu ştiu cum ii lua in apară tu ăla de filmare, că parcă Johnny ş-u făcut dintr-o dată mai mire dăcit gardianu. Mi s-a părut, că rine peste noi, peste sala cinematografului şi că vrea să smulgă, dă sus, din cabina, aparatul dă proiecţie. Cind ajun-
161
gea la figura asta, io rnă trăgeam mai aproape de aparat şi P uneam cu grijă mîinile pa el. Regulamentele cerea ea pro-ieeţidnistu[1] să păstreze în cea mai bună stare aparatele."
Biograf:
„închisoarea de stat Pendleton se află la vreo treizeci de mile nord-vest de Indianopolis. Daca vrei să ajungi acolo cu maşina, simţi din plin zdruncinăturile unui drum prost pie-truit. Dacă mergi cu trăsura sau călare o să ai nevoie de multe potcoave de rezervă, de roţi noi şi de curajul de a străbate o cimpie nesfirşită, fertilă dar necultivată cum se cuvine. Iar dacă vrei să mergi cu trenul, înseamnă că n-ai aruncat nici o privire po mersul trenurilor din statul Indiana. Ai li descoperit că Pendleton nu arc cale ferată.
Oraşul pr-opriu-zis e o localitate mică, înconjurată de ferme bine întreţinute. Locuitorii sînt oameni harnici, parcă mai nervoşi decît s-ar fi cuvenit pentru o aşezare atit de mică.

Insă dacă voiai să afli o explicaţie, o găseai imediat. Era destul să arunci o privire în jur ca să le înţelegi neliniştea. La vreo milă şi jumătate de ultima fermă trona, indiferentă şi indolentă, Indiana Refermatory. Construită din cărămidă netencirită. brăzdată, ici şi colo de linii albe, care-i dădeau aspectul unei prăjituri cu frişca, închisoarea avea acoperişul roşu. Zidurile înconjurătoare erau atît de înalte si de solide, încît, dacă ar fi adăpostit nişte clienţi mai de soi. ar .fi putut ft confundate cu marele zid chinezesc
Dar cum neliniştea avansează lesne spre spaimă, s-a zvonit că zidurile închisorii abia fac faţă presiunii puşcăriaşilor care stau in celule ca sardelele în conserve.
închisoarea avea două mii patru sute treizeci de deţinuţi, iar gardienii, care lucrau aproape pe degeaba, pentru o sută de dolari pe lună, erau prizonierii unui sistem de autogospo-dărire. Nu ratau nici unul dintre locurile comune ale obligaţiilor la care te împing spatiile închise. Suprapopularea era îngrijorătoare. Ce c drept, disciplina din închisoare ar fi putut da. eventualului vizitator din Pendleton. un sentiment de siguranţă. Cind Dillinger a mlncat in prima seară in marea sală de mese, a avut impresii că se află singur. Şi dacă mirosul de dezinfectant, sudoare şi mîncare mi l-ar fi obligat la o stăplnire de sine pe care şi-o descoperi instantaneu, impresia s-ar fi transformat în senzaţie.
întinsă pe eltova hotare, închisoarea semăna, în chip suspect, cu un teren de bătălie. Se confruntau două tabere, uşor de distins. Mai greu de descoperit era obiectul luptelor. Dar oricine ar fi putut să-ţi spună că e vorba de o continuă stare de asediu."
CONFLICT DE COMPETENŢĂ: Asediu
Precum calul de bălaie al unchiului Toby, şfiehiui! (eu biei ncr-fos) de cuvîntul asediu, autorii tresar, toţi trei deodată. Zeci, sute, mii d-e pagini despre asedii ii împresoară. Toate teikomahiile. Bătăliile pentru zid, cum ar veni pe înţelesul civililor. Istoria asediilor în literatură! Istoria literaturii în asedii! Epopei, hroniei romane cavalereşti, din nou epopei, romane istorice. O, Ares! O, Marle! Ce năvală ar da ei prin Homer, Ilcrodot, Tucidide, Diodor, Vergiliu, Caesar, Tasso, Arioslo Cercanles. Habelais, Stvift, Cantemir, Steme, Voltairc, Y. Scoit, Vumas, Flaubert, Merimâe, Tolstoi, Doderer, Buzmti, Cracq, liorges. Ehei! Se înfrîncază ta timp. căci doară ştiu ce este aceea o tactică şi mai ales o strategie. Ştiu cum să atace o temă, eu ee mijloace. Spre a-şi înşcla dirsma n ii
,,Primeie trei luni au fost un iad. Coşmarul sporea o dată cu căderea întuneric, ui ui. Puşcăriaşii mai noi încercau să se tînguie, iar- veteranii ii Intîmpinau cu fluierături sau strigăte,. Din arhivele închisorii se. deduce că in 10 octombrie, la apelul de seara, deţinutul cu numărul 43225 lipseşte: Se dădu imediat alarma, se mai numără o dală. John Dillinger dispăruse, închisoarea începu să forfotească. Se aprinseră luminile, ordinele scurte, nervoase, ale ofiţerilor, se auziră pînă la Pendle-feon. Fu găsit după o oră. ascuns într-un atelier. O oră care îl costă incă sase luni de închisoare.
Dar cinci zile mai tîrziu se bucură de primele lui clipe de libertate. Ji duseră la Franklin, unde era judecat Singleton, Avocatul acestuia făcu o pledoarie plină de acrobaţii, la sfirşitul căreia culese, triumfător, decizia de condamnare lâ doi ani. Dillinger nu spuse nimic, .însă hotarirea judecătorească îl răni. Singleton era cu zece ani mai bătrîn şi nu se afla la prima confruntare cu tribunalul. Amărăciunea era de înţe-
153
ies, dar pedeapsa nu putea fi mai marc. La uraia urmelor, participarea lui Singloton SG rezumase la o absentă.
La întoarcere, la trecerea prin Indianopolis reuşi sa fugă 4 Ungă paznici. Fu prins d«pă eiteva minute. In urma lui, poarta închisorii 8e închise parcă pentru totdeauna, despicitul, ca o ghilotină, legătura dintre el şi lume."
Proicc(ionisl: -
.,... La închisoare ii cunoaşte pa mulţi inşi care erea şi iei închişi acolo. Bandiţi de-ai AmcrioS. Cu doi, într-o seară, vor să fugă iar, clar iar sini prinşi. Mai ea»ătu şaso (uni dă Închisoare, io n-aş zice cS ow-i păsa. Io aş tioe că se prefăcea că mi i pasă. Se vedea pă faţa lui. Edvard Robinson fota ora un artist dai dreacureri. Parcă s-ar fi născut în cămaşă dunga Să. Aşea. Dup-aia urinează cum el isi toarnă plumb topit peste picioare. Am uitat să spui că şi ci, puşcăriaşii, muncea. Lucra l« turnătorie. A iţii la croitorie. Alţii la magazii. Da gardienii se preftwe că nici că-i pasă dă piciorul lui cu pluruli lupii. Atunci al işi toarnă peste rană nu ştiu ce dintr-o sticluţă şi imediat ii duc la infirmerie.
atunci începe sa stea acolo şi nu mai face niciodată pă deştepta. Se împrieteneşte CM mulţi alţii şi vorbeşte despre cum să evadeze. Am scris aici ce vorbesc. Ei verbnac despre cum să evagze"
Biograf:
„Dintr-o simpla deducţie psihologică, putem risca observaţia că înţelesese repede

deosebirea intre cei fără vocaţie şi profesioniştii adevăraţi. Amatorismul era, şi aici, dispreţuit. Profesioniştii veritabili, oameni cu vocaţia clatfL. erau puţini. Puţini şi foarte cunoscuţi. Se făcuse chiar o listă a -•clor eece mii de „inamici publici". Era capodopera F.B.I.-u-lui, un best seller care rivaliza cu cărţile lui fark Twain.
Dilliugcr avu privilegiul să ajungă in preajma unui exemplar admirabil al acestei specii. Un individ la care vocaţia trecea pe primul plan, umbrind orice altă calitate, Harry Pierpont era un criminal înnăscut. înalt, frumos, cu un spion «!id păr castaniu, cu ochi albaştri în care-i puteai citi orice schimbare a gîndurilor, Pierpont ii întrecea pe Dillinger nu
154
numai cu un an, dar şi cu o vâslă experienţă a crimei. La nouăsprezece ani furase, la indianopolis, o maşină. Prins asupra faptului, Pierpont scoase pistolul şi, fără să ochească, trase de patru ori. Victima căzu, dar se ridică instantaneu şi-i smulse arma. Mma lui Pierpont era o huulumă de femeie. Ea-l lua din scurt pe guvernatorul închisorii şi-i spuse că băiatul ei n-avusese intenţia să-l omoare pe sfăpînui maşinii. îşi aduse aminte cum îl scăpase odată, etnd era copil, în cap, şi cum de atunci o ia cîteodată razna. Mai mult, dacă are amabilitatea să-l cheme la vorbitor, se va convinge că două degete de la piciorul drept îi crescuseră împreună. Nu era cam mult pentru o singură viaţă de om?
Urmă un stagiu in ospiciu. După un an fu prins ataemd banca din Kokonio şi readus la Pemlleton Reformatory. Era încă tînăr. Avea tot viitorul în faţă. In spate avea doi şerifi şi şase oameni înarmaţi pină în dinţi. îşi dădu un nume fals şi refuză să-J recunoască pe superintendentul Miles. Nu vru să dea nici o declaraţie şi nu se lăsă fotografiat (..(le e aici:" Vă credeţi la Hollywoood?"). Şi, ca să-şi epuizeze repertoriul, îi gratula pe gardieni cu un scuipai.
Două luni mai tîrziu încearcă din nou să evadeze. Prins, este transferat la Michigan. Dar înainte de a părăsi Pendle-îonul, începu să se întîlnească din ce in ce mai des cu Dillinger. Simţi în el dacă nu un rival, cel puţin un tovarăş de care trebuia ţinut seama."
Proiccţionisl:
,,... Ea Pendleton dăştepl ic ala cure nu ic dăştepl, ii zicea tui Johnny prietenii său. Dăşlopt ie ăla care tace şi (rece neobservat. Şi io cred că Johnny ăsta a ţinut seama dă toate cîte i le spunea Harry. Pentru bună purtare, l-au mutat la croitorie. Ei, şi aici să vezi ce-a făcut, Staţi că am scris ce-a zis cînd a intrat pă uşa croitoriei, care erea cam ca un atelier dă acum: «Aici parcă-i un cămin dă domnişoare.» Aşea a zis. Uica a spus şi el că domnişoarele astea au şi ele dichisurile lor. Da să vedeţi ce-a făcut, N-a făcut nimic! Da a zis: «Prin huiţi ca asta acceleratele nici nu fluieră.» Asta însemna că iei ştia unde ajuns şi că nu ie dă el acolo. El
155
erfta, adicătelea, un accelerat nimerit printre nişte impede-caţi. Da aici ii înlilneşte pe altu[1] eu care se împrieteneşte. Pă .ăsta îl chema... ii chema, nuraa puţin, îl chema Homer Van Meter. Şi ăsta crea tare distractiv. Io, ca să vă spun una de-a mea, mie de ăsta mi-a plăcut cel mai mult din tot filmu. Erea lung şi deşirat şi ii distra pe ceilalţi. Ocupaţia lui di[1] bază erea să-i facă pă alţii să rida. Uu fel dă ţircusant, cum s-ar zice p-aeilea. Da să vedeţi ce se lhtîrnplă. Fiecare eind intra in atelier primea o normă, (line a-o făcea, ajungea «pă rogojină.» Rogojina erea o împletitură de vreo jumătate dă metru pă care pedepsitul erea dus dimineaţa şi nu avea voie să păşească afară din ea dăcit seara.
Acuma, Dillinger trebuia să facă minecile de la cămăşi. Doamne să vezi ee-i umbla nxlinile! Erea cel mai prima dintre toţi. El ii ajuta şi pă ăilalţi care nu erea aşa dă iuţi Ia mină. Şi, uite-aşa, ii ajuta si pe Van Meter. Van Mdter ii distra pă deţinuţi, iară Dillinger ii făcea lui norma. Dar într-o zi sînt prinşi. A Urnei ii duce pă amîndoi pă rogojină şi ii aşază acolo. Da Vau Meter nu se astîmpără. Avea in el sin geje dracului. Ce i trece lui prin cap? Distracţia cu numărat»[1] cărămizilor din .id erea veche. Să vezi ce inventează el. El ia o bucată de aţă, prinde muşte şi le trece binişor, ca pe mătănii, prin aţă. Cind aţa se umple dă muşte, să vezi ce se moi lungeşte la faţă gardianu[1]! Dă unde să ştie el că lanţu dă muşte erea distracţia In" prietenii ăsla a Iu Dillinger, zii. Van Meter."
Biograf:

..Van Meter fugise de acasă pe la treisprezece ani, imediat după moartea latului, in urma unei intoxicaţii alcoolice. De la Fort Wayne, oraşul de baştină, pină la Chicago, făcu trei zile. Nu-şi cruţă picioarele şi nici îndrăzneala de, a călători fraudulos într-un vagOn de marfă. Nu i-a fOsI greu să găsească de lucru chelner Intr-un local. Mai greu i-a fost să reziste printre clienţi, note de plată şi privirea severă a patronului. Da şaptesprezece ani ia cu adevărat viaţa pe cont propriu, o dată cu o amendă de două sute de dolari pentru tulburarea ordinii publice şi beţie. în acelaşi an fură o maşină. Trimis la închisoarea din Menard işi îmbogăţeşti- personali-
3 56
tatea cu un tatuaj pe braţul drept, sub forma cuvlntului SPERANŢĂ, şi cu un sifilis rebel. După treisprezece luni e eliberat, ceea ce-i permite să înceapă o nouă viaţă. Cunoaşte locuri noi şi îndeletniciri noi. După două luni e prins împreună cu un fost,puşcăriaş din Menard în timp ce-i uşurează pe călătorii din gara Toledo de cîteva sute de dolari. E trimis la Pendlelon, împreună cu o optimistă scrisoare de recomandare a ofiţerului poliţiei din Gary: «Fiţi cu ochii pe, el. Nu-l scăpaţi nici o clipă din priviri, pentru că s-ar putea să-l vedeţi pentru ultima oară. Nu că ar fugi ătit de repede, dar trage al dracului de bine cu pistolul.»
Acest stil epistolar, caracteristic anilor 20, îl va influenţa mai tîrziu pe Dillinger însuşi.
Trei săptămîni mai tîrziu, scapă, împreună cu un prieten, in curtea interioară a închisorii, imediat după apelul de seară. Cind să sară al doilea gard, sînt descoperiţi. Van Meter îl loveşte cu o rangă de metal în cap pe gardianul vigi-lent, apoi îşi continuă drumul. Sînt prinşi înainte de ultimul obstacol şi bătuţi pînă ce ofiţerul de noapte îşi dă seama că trebuie duşi urgent la spital. Următoarele două luni şi le petrece în pivniţele închisorii, unde e bătut noapte de noapte. Cind revine în celulă, are cu douăzeci de kilograme mai
I puţin şi cinci dinţi lipsă. Dar buna dispoziţie nu-i piere nici acum.
Peste cîteva luni, Van Meter reface drumul lui Pierpont, poposind la închisoarea din Michigan. Pentru Dillinger, transferul a fost o lovitură dură. Vreme de cîteva zile îşi reia vechiul stil obslrucţionist, apoi se linişteşte ca prin miracol. Un an şi jumătate îşi dedică toată energia şi întregul talent confecţionării manşetelor de cămăşi."
Proiccţionist:
„Acuma io om vrut să vă mai arăt ceva. Căci cam acuma se vede în film cum Dillinger scrie scrisori. Astă este după ce s-a liniştit. Căci io am uitat să vă spun că pe la mine a mai fost odată un tînăr care mă întreba dă Dillinger. Nu-l cunoaşteţi? Da, dă la Timişoara. Zicea că-l cheamă, jnuma o clipă, că io-mi notez tot, aha. uitaţi-vă aici, să mă trag mai către lumină, da, aici pă marginea foii, Ion Popeangă.
I 157
Cum nu-l ştiţi? A zis că io scriitor, că te membru in asociaţie. A zis ca a citit despre MlingW Într-un cenaclu, .ice că i-a putut, citi cbiar tot. l)v serisorile tot a «tpucat. Gă aste Ie-a găsit într-o carto pă eat« a primit-o efâ la un frate din America. Da asta nu frobe s-o spuneţi etnd s.rioţi articolul. Şi zice că a tradus-o el singur dio limba englezească. Zice că a arătat-o la un mare traduci or, la Sibiu, şi zice că ăla a zis că ii pare aşa dă frumoasă şi că să- i deie •• oie să ş.i-o pună motor la o pocric pe care vrea să o scrie pe loc.
Motto?...
Să ponto. Io aşa am înţeles. Aşea. îJite-îe. Ba că nu. Iote una. Citiţi-o pă asta pinS irfH tlue io să aduc o sticlă cu apă:
«Scumpa mea i i y 1 am y»ut că au osii in apele talc şi nici io îutraJe mele scumpo şi data icecală am zia câ niciodată no să mai pun mina po toc, săţ scriu Şi mam gindit că dacă es no sat, păru rău oii strfletu tău alt cel mai bun din lumea toată să mi laşi săra pară rău

eftîd o să es de Aici sâ mă fa ei să fii! sigwrcl pă hune. Şi ce fericii o să fim clnd o să vin să stăm împreunS săi alung mihmrea că no să fie nevoie de eopi ca să stan acasă planton eăei cu line Întotdeauna o să stan tipit numai de tine Dulceaţa vieţi, mele ie iubesc si ce nas da să fi fericită Scumpo. Scumpo nu slin dacă o să opţin luni drept la vorbitor scumpo. Sper din toate puterile căci se usucă inima în mine Scumpo adu nişte fotografii. Căci cind te văd tot mai frumoasă şi tot moi dragă şi mai scumpă Scumpo na mă gîndese deci! Iu fotogra.fi noi. Zici de zmeură da Scumpo eu pe tine te vreau căci totul ie fără gust şiţ Închipui ram mă perpelesc, cum matn fost perpelit şi cind nu ai venit de ziua ta. Parcă mă învârteam în cuşcă vino c.snd zici că vi Scumpo,, sau nu spuiio că vi pină ce nu şti sigur că vi căci nu şti ce înseamnă şi ce se in Utopia cu mine cind cred că. o să te văd şi nu te văd. Ştiu că nu din vina ta, tu vi cit de des poţi să vi Scumpo. Spusei Mamei tale că uo uit. Sper că sinteil bine. Cred c.ă de data asta o scot la capăt. Sărutări dragi către cea mat scumpă soţioară din toată lumea... *tf*
lan
Biograf:
„Prea puţin sensibilă la acesi stil, deloc cinematografic, Ueryl îşi răreşte vizitele şi pină la urmă le pune punct. în primăvara lui 1029, plin de speranţă. Dillinger primeşte o scrisoare din partea ei. In locul binecunoscutelor cuvinte gingaşe, află ca ea vrea să divorţeze. Ştirea îl zdrobeşte. Nu coboară zile întregi din pat. Şi cînd coboară, nu trece din rolo de marginea patul»», unde rămine împietrit cu bărbia HI mîiii. Apoi, diuff-o data, îşi revine şi cere să fie înscris in clasa a opta la şcoala închisorii. în scurta vreme, devine cel raci Imn elev. Conduce discuţiile şi îl uimeşte pe profesorul Eamesi KlUngton. Pînă in 1963, cind un accident de automobil ia curmat activitatea io catedră, bdlinglon se jura eă n-a mai avut niciodată un elev alîl de silitor. O adevărată nundrie a sistemului de Inviiţămînt din toate închisorile ţării.
ha sîîrşitul lunii iunie află că acelaşi judecător care îi condamnase pronunţă şi botărîrea de divorţ. Deşi lovitura e la fel de puternică, de data aceasta nu-l ţintuieşte la pat. Rămine doar ei!ova ore cu bărbia în mină, pînă cînd află că o comisie specială analizează dosarele pentru eventuale eliberări înainte de termen.
în după-umiuza audierilor, se organizează în curtea închisorii un meci de base-ball cu o echipă semiprofesionistă din oraş. Printre spectatori se aflau şi eîteva persoane de ază: guvernatorul statului, Ilarry l.eslic, ziarişti, politicieni. Deşi înainte nu strălucise la acest sport. în acea zi Dillinger pacea o întruchipare a perfecţiunii. Guvernatorul, c4 însuşi fost judecător, îl a prerie în mod deosebit.
Din păcate, impresia pe care o lăsă la audieri fu jalnică. Procesul-verbal păstrează cuvintele preşedintelui: «Observăm, tinere, că n-ai executat decît o rnica parte din condamnare. SJntem informaţi că nu prea io conformezi vieţii din închisoare. O să mai vedem peste ciţiva ani.»
Adevărul cea că in ultimii doi ani - la închisoare se afla în al cincilea ■ - se comportase ireproşabil.
159
Proiceţionist:
„...Dacă tot aţi citit scrisoarea asta, mai am una. Da nu a lui, ci a Iu nevastă-sa. Ia ascultaţi ce zice in film despre scrisoare: „pină şi dulceaţa de Beryl mi-a tras un picior în fund, ticăloasa dracului, ce să fi aşteptat de la un preşedinte senil? Da nu ajung eu să-i pun odată mina in păr? Scrisoarea asta i-a făcut-o nenorocitu ăla de avocat în cîr-dăşie cu judecătoru, că ea abia ştia să scrie adresa închisorii, bestia de judecător care vrea să mă mai înfunde o dată, după ce am mai intrat pe mîinile lui cînd ca un prost ani recunoscut Lotul." Aşa, duţi-mi foaia aia şi luaţi-o pe asta: «Avînd in vedere că între noi s-a aşternut un văl de nepătruns, om considerat că este mai bine pentru amîndoi să ne despărţim in mod legal, cu tot regretul. pentru totdeauna, cu sentimente prieteneşti, Beryl.8 Şi atunci l-a mutat şi pa el. Să vede cum stă mult cu scrisoarea asta in mîini, cum o pune pe genunchi şi plînge. Da a doua ei îl mută la altă închisoare, unde, ce să vezi, pestă cine dă? Chiar pastă prietenii lui. Pastă artistul ala, oaro-am zis că-mi place mie cu glumele, si peste alălalt, înalt şi frumos."
Biograf:
„în seara lui 15 iulie 1929 ajunge la Michigaţi City. Cînd pătrunse dincolo de

zidurile închisorii so făcuse noapte de-a binelea. Pentru cineva sosit de la Pendîeton - in fond, un reformatorii), şi nu o închisoare propriu-zisă, contactul cu penitenciarul Miehigan era şocant. La Pendîeton, deţinuţii erau tineri. Aici, la apelul de seară, curtea principală se umplea de capete cenuşii. Pentru Dillinger, ideea de închisoare se lega mai ales de nebuniile tinereţii. Dar vederea unor oameni de virsta tatălui său, şi chiar mai bătrîni ii puse pe ghidări.
Apatia generalizată, încetineala ritmului păreau să transforme închisoarea într-un" azil de bătrîni .Disciplina se ţinea cu mult mai puţin efort din partea administraţiei, iar încercările de evadare erau ca şi absente. Nu se mai înregistrase nici o fugă spectaculoasă de dinainte de război.
160
totuşi un ochi experimentat ar fi ştiut să vadă dui-!îol° de aparenţe. Acele capete cenuşn, atit de doede, atit de indiferene orau mcă in stare să reacţioneze violent. Autori-fcatea lPSno acceptată era doar o formă a disimulării. Dincolo de priveliştea monotoniei atotcuprinzătoare, Dillinger «ncepu so descopere nuanţe. Nu toţi deţinuţii acceptaseră 011 atita resemnare soartace le fusese rezervată şi nu toii renunţaseră la planurile de evadare.-

CONFLICT DE COMPETENŢĂ: Sufletul, închisoarea trupului

„O carte fundamentală pentru orice referire la starea de arest, îa ideea de pedeapsă, la sistemele coercitive, la supunerea corpului şi a sufletului, In fond. Surveiller ei. punir. Naissance de la prison. *A supraveghea şi a pedepsi. Naşterea închisorii. Un autor fundamental pentru înţelegerea oricărui corp, a oricărui suflet supravegheal şi pedepsit. Să ii citǎm:*

„Kantorowiez a reuşit pe vremuri o analiză cu totul remarcabilă a «corpului regelui»! un corp dublu, conform teologiei juridice din Evii Mediu, deoarece presupune, în afara elementului transitoriu care se nu şic şi moare, un altul care, In schimb, dăinuie In timp, menţinindu-se ca un fel de suport fizic şi totuşi intangibil al regatului... La celălalt pol, s-ar putea imagina corpul condamnatului... Şi el are un statut juridic al său: impune un ceremonial şi un întreg discurs teoretic, cîtuşi de puţin însă pentru a fonda acel «plus al puterii» care ar privi persoana, suveranului, ci pentru a coda tocmai acel «minus al puterii», prin care sîru marcaţi cei supuşi unei pedepse. în zona cea mai întunecată a eîmpului politic, condamnatul descrie figura simetrică, şi inversată a regelui..! Dacă suplimentul de putere care-i revine regelui îi aduce acestuia o dedublare a propriului corp, puterea excedentară ce acţionează, asupra corpului supus al condamnatului nu generează cumva un alt tip de dedublare? Cea a unui «incorporai», a unui «suflet», cum spunea Mably. Istoria acestei «mierofizici» a puterii punitive ar fi atunci o genealogie, sau o piesă, pentru o genealogie a «sufletului» modern... Nu ar mai trebui să spunem că. sufletul este o iluzie sau un efect ideologic. Ci, dimpotrivă că există, că are o realitate, că este produs mereu, împrejurul, la suprafaţa, în ititeriorul corpului, prin funcţionarea unei puteri care se exercită asupra celor pedepsiţi -- Intr-un mod mai general, asupra celor supra-veglwaţi, dresaţi, corectaţi, asupra nebunilor, copiilor, şcolarilor, colo-irizaţilor, asupra celor împovăraţi cu un aparat de producţie şi controlaţi pe tot parcursul existenţei lor. E o realitate istorică acest suflet, care, spre deosebire de sufletul reprezentat în teologia creştină, nu se naşte vinovat şi gata de a fi pedepsii. El se naşte mai curînd ca un rezultat al modurilor fe a pedepsi, de a supraveghea, de a constrlnge. Acest suflet real .şi iiuior-poral nu e cîtuşi de puţin substanţă; e elementul In caro se articulează efectele unui anume tip de putere şi referirea la o întreagă ştiinţă, angrena julprincare relaţiile de putere dau naştere unei asemenea ştiinţe, iar acea

„ Femeia în roşu

a. la rindui ei, tedreseaui şi consolidează efectele puterii. Pe baga acestei reslităţi-rcferinfe s-tttt elaborat diverse concepte şi s-au delimitat domenii de analiză; psihic,. subiectivikttcy conştiinţă, personalitate ctc. Toi ea ff întemeiat tehnici şi discursuri ştiinţifice. Pornindu-se tot de la ea, au fost revalorificate revendicările morale ale umanismului. Dar- sd tui ne lisăm înşelaţi de tate acestea. Sufletului, iluziei teologilor, nu le-a fast substituit un om real, un obiect al ştiinţei, al meditaţiei filosofice sau a! intervenţiei tehnice. Omul despre care ni se vorbeşte şi pe care strttem incitaţi să-l eliberăm este deja, In sine, efectul unei aserviri mult mat adinei decit e(. Un «suflet U locuieşte şi îl poartă prin vacanţă. Un suflet care e el însuşi o piesă in mecanismul dominator pe care puterea ti exercită asupra corpului. Sufletul, efect, şi instrument m ne, ttnatomii politice; sufletul, închisoare a corpului.

Biograf:

„în scurtă vreme, se apropie de grupul, invizibil din «Iară, al celor care, într-un fel sau altul, îşi creaseră o poziţie deosebită. Ii se spunea *Iricourile roşii.* Se recrutase» dintre cei mai nedomoliţi puşcăriaşi, care ştiuseră să impună gardienilor o anumită relaţie. Aveau metode pei iiuîe de a scăpa de plictiseală şi de a îndura bătăile şi *lip* aurile."

Proecţionisi:

.....Dada, (In, ara şi in film toată treaba asta. Alunei
-;:m văzul JU Robinson, pă Dillingei
cile !c MV de învăţat. Ufl puşcăriaş mai tinăr ii *ies-o*

!. rte şi ii spune că ăştia-s ăi mai ai dracu[1] puşc;,n şi. Apa-▰▰▰▰ filmat îi lua, de sus pînă jos, tot cîte unu, iar prietenii lui Dillinger vorbea, ca de undeva din spatele 1 titj dr citiţi: Nu te apropia de ăştia. Ăştia se simt î Boare a acasă. Acuma, fii atent, în închisoare s-a in Sistemul Liniştii. Totul se desfăşoară în cea m
D ▰ ■■■.dare, mîncare, muncă, nimeni nu are să ;▰▰▰ iii o vorbă. Gind iţi ceri *voie* la toaletă, ridici d doi», : . c la şcoală. Numai aşii-, tricourile roşi im-i doare capul. Li se rupe lor ca n-au zi reşi c Li au si invăţal să vorbească fără să deschidă buzele şi. f
1(32
să le mişte. După ce a terminat, ala de vorbii, sa terminal; şi cu arătarea «trieniirilor roşii». Şi cu asia se incuria prima bobină.
Biograf:
..Pentru cel dornic de perfecţionare, închisoarea Miehi-gan era locul ideal. La Pendleton, criminalii de profesia erau o raritate. Aici formau o adevărată colonie. Jefuitori de băaei, şarlatani, falsificatori, toată fauna pe oare o minte bolnavă putea să şi-o închipuie, convieţuiau cu cei mai fio-roşi criminali văzuţi vreodată in jurul Chicago ului, şi chiar mai departe, pînă in Ohio.
Prizonier al unui sistem aflat in interiorul altui sistem, Dillinger îi impresiona pe marii rechini ai închisorii cam cit-0 muscă pătrunsă pe neobservate ia sala de mese. Mult mai întreprinzător, Pierpont intrase in conflict cu paznicii închisorii încă din prima zi. După doi ani, nu rămăsese neîn-călcat nici un paragraf din regulamentul închisorii. în scurtă vreme, fu recunoscut ca una din cele mai dure persoane din toată închisoarea. Era o legendă vie. tjn senior al răului. Se zvonea că pînă şi dungile hainelor sale sint mai late cu două degete.
Cînd sosi Dillinger, cerîndu-i protecţie şi sfaturi, Pierpont era înconjurat de un adevărat stat major. Asasini, hoţi, spărgători de bănci, paricizi, unii cu păr alb de-a binelea, alţii fără păr, cu chelii mate, cu pielea capului bătătorită şi cu obrajii căzuţi. Alţii tineri, cu nişte feţe de copii îmba-trîniţi peste noapte. Şi toţi aşteptau ordinele acostai tinăr frumos, pe lîngă care anii închisorii trecuseră fără să lase nici o urmă.
Dillinger, «cel mai isteţ băiat de la Pendleton», trecu imediat sub protecţia veteranilor. Deşi prezentat de Pierpont ca un adevărat cap teoretic al puşcăriaşilor din Mid-west-ul american, nimeni nu-i auzi folosind alte cuvinte decîţ cele pe care, de altfel, nu le mai folosea nimeni în toată închisoarea Michigan: «vă rog frumos», «nu, mulţumesc», «am înţeles, domnule».
Populaţia închisorii săltase brusc la 2801, după ce, vreme de cîteva decenii oscilase ca acul unui indicator leneg iu jurul cifrei modice de patru-cinci sute. Legea din 1919 pu-
163
tea să-şi revendice, cu o mîndrie lesne de înţeles, meritul înfloririi fără precedent a infracţiunilor. Oameni care, pînă atunci, se complăcuseră în viaţa tihnită a muncitorului sau a fermierului ori a băcanului fără pretenţii încep, brusc, să viseze la îmbogăţire. Astfel ia naştere contrabanda la scară naţională."
Proiecţionist:
„Acuma, şi io m-am mirat că Dillinger nu era amestecat în ciorba asta cu evadata. Da el nu se amesteca. El stetea pă margine, îşi muşca pumnii, da nu se băga. „Asta-i o ciorbă prea fierbinte pentru mine", zicea el. Io cred că el presimţea că o să-l elibereze păntru bună purtare. Dar lunile trecea şi el îşi dă seama ce prostie a făcut cînd a plecat de la Pendleton. «Acolo eram cineva. Aici nu-s decît un pai putrezit.»
Aşea. Să spui cum erea mai dăparte. Erea cam a dracului dă frig. Da ce-i păsa puşcăriaşilor? Datoria puşcăriaşului erea să evadeze. Numa că Dillinger iar avea ghinion. El trebuia să fie al treişpelea dintr-un grup în care prietenu lui, Pierpont, erea primu. Puşcăriaşii face o scară al dracului de uriaşe, ian să vă văd, n-o să ghiciţi în veci, face o scară din paturi dă fier. Auzi! Da ce folos? Rondu dă noapte se întîmplă chiar cînd ei erea cu picioru pă geam. Afurisenia dracului. Da să vezi ce bine juca artiştii. Că chiar credeai că vrea să evadeze. Da, da, asta-i altă scrisoare către frate-su. Nu ştiu dacă acuma i-o scrie, că în film el acuma erea la infirmerie. Citiţi-o dacă vreţi. Nu, asta nu-i cătră nevastă, că acuma nu mai are nevastă. Asta-i cătră frate-su, Hubert: «Nu ştiu cum dracu se face că nu trece zi fără să intru în bucluc. Îmi jur în fiecare zi că trebe să stau

deo parte să nu mă amestec cu toată pleava da nu trece un cias şi vin ăştia şi văd că am ascuns sub pat o lingură de aluminiu o farfurie o bucată dă sticlă şi bri-ciu cu care mam bărberit toată săptămîna trecută că îmi creştea o barbă de ţap să nu înnebuneşti ce zici tu dă asta că naş avea motive să mă apuce, toţi dracii». Şi dupe ce termină dă scris scrisoarea asta — da io vă spui că nu-mi amintesc că o a scris, şi nici în dosarele mele nu ie trecută, da dacă mi-a adus-o traductoru dă la Timi-

164

şoara io zic că-i mai bine s-o vedeţi iar ii trimite la nuntea. Iar într-un atelier dă croitorie. Iar manşete. Parcă s-ar fi încurcat bobinele. Iară el fluiera, chiar ca in rola pă care. v-am spus că om pus-o dă o parte. Iar îi ajuta pă deţinuţi. Le dedea şi bani. Lu unu i-a dat cinci dolari ehei, pă vremea aia cil cinci dolari trăia ca domnuo lună încheiată Ia orice otel, la Los Angeles ori la Chicago. Sila Detroit, poate, da asta n-o mai ştiu, că tfomloşenii care a fost la Detroit •. mai scumpi la vorbă. Lu altu ii dedea alţi cinci dolari. Lu altu iar cinci. îi ţinea ascunşi intr-o manşetă cusută dă iei, că v-am spus că erea cel mai bun la cusături şi invîrtituri da manşete."

Biograf:

„în vara lui 193£, PierpO.nl şi cei trei oameni de bază ai săi formau un perfect careu de ticăloşit Portretul lor robot uimeşte prin uimitoarea asemănare a detaliilor. Nici unul din ei nu reuşise să termine mai mult de opt clase. Fiecare spărsese cîtevă bănci. Nici unul nu avea nici cea mai mică şansă de eliberare înainte de termen.

John Hamilton, zis Red, străbătuse drumul normat, de la bootlegging la crimă in două etape scurte. Făcuse, mai Intîi, o contrabandă îndrăcită cu whisky. Apoi. işi consacră experienţa şi talentul jefuirii băncilor. Un fost paznic ne-a asigurat că, în cinci ani de detenţie, nu călcase regulamentul decît o singură dată, cînd sustrăsese nişte sfoară din atelierul de croitorie. Totuşi, fiind considerat un personaj primejdios, i se respinsese cererea de graţiere.

Cînd l-am descoperii, în arhiva închisorii, aici dosarul lui Charles Mackley, al doilea acolit al lui Pierpont, nu ni s-a părut prea încărcat. Doar obişnuitele măgării ajje unui puşcăriaş necioplit. Şi totuşi, experienţa ulterioară a dovedit că nu era lipsit de ştiinţa bunelor maniere. Ar li putut lesne trece drept un preşedinte de bancă sau un om de afaceri in curs de îmbogăţire. Era, la cei patruzeci de ani ai sat, un performer al situaţiilor fără ieşire. S-a dovedit capabil, in cursul aceleiaşi zile, să seducă o fată de bună condiţie, să dea o mare petrecere intr-un restaurant, de unde a plecat fără să plătească, pentru a-şi încheia ziua cu spargerea unei bănci şi violarea casieriţei.

165

Al treilea ee numea Russeli Clark, zis Boobie. Se coasi-dera, din start, o victimă a justiţiei. Unica iui încercare de. spargere a unei bănci i-a adus o pedeapsă de douăzeci de. «ni. Gardienii l-au surprins, de nenumărate ori, vorbind stngar, într-o limbă necunoscută. Cu vremea, s-au convin. că Boobie nu e chiar în toate minţile. La dosar exista şi o pe»ă ciudată. Rezulta din ea că Roasei Clark ar fi iucu[1] studii de drept. Dar !a proces se apărase atil de pnxst pe sine însuşi, incit studiile de drept nu putea fi decit o legendă.

Analizată ea atenţie, banda se dovedea foarte eehili-brată. Doi dintre membri ei erau personalităţi explozive,-oameni de acţiune, Pierpont şi Clark, iar ceilalţi dci, Stîae-kley şi Hamiiton, excelenţi organizatori. în ciuda acestor calităţi reunite, încercările lor de evadare erau sortite eşecului. Au ajuns la concluzia că nu pot evada altfel declt cu un ajutor dinafară. L-au găsit repede: John Dillinger. Dar mai aveau de aşteptat. Pînă la eliberarea lui Dillinger trebuia plănuit, cu grijă, totul Pierpont avea, afară, prieteni de nădejde, trebui;! rezolvată problema ascunzătorii şi pro-blerna banilor.

in câteva Luai, Diuinger era perfect LasUuit. Unde se află băncile cel uiai uşor de atacat, aude se pul găsi ascun-sătbrile cele mai sigur, cum să dea de prietenii de nădejde. li promiseţă că, după evadare, el va fi şei ii bandei, "lintea *b* i Dillinger se ir r-

o hartă c tri • ■ i - - pîl-
bigmpale, zid tri
îini furate. Punct, cu punct, toiul m in eii ■ mai ascunse şi sigure cute ale Dillinger. naivul Johnny care visa la vremurile glori ale lui Jesse James, nici nu voia altceva. Dintr-o dată, ca dincolo de o cortină magică, în faţa lui răsăriră promisiunile unei vieţi ca în basme: bani, libertate, lux. Femei. Mai ales femei. Zeci de femei frumoase, şiruri interminabile de •nle ale viciului pe care el, Jesse James al doilea, le domina prin simpla lui prezenţă. Cu un trabuc in colţul gurii, ţii de garda personală, fcşa cum auzise oă umblă ital acela norocos, Capone, ascunzindu-şi zrnabetul crud şi
166
â.
teic după o pălărie de borsalino lăsată peste ochi, trecea prin şirul de femei frumoase făcindu-le semne amicale.
Pierpont ii oferea o şansă fără egal. îi schimba însăşi identitatea, însuşi sensul vieţii. De la puii furaţi din ograda rui Hon Zook la perspectivele oferite de Pierpont se întindea o distanţă astronomică. Zecile de bănci ale Midwestu-lui, caseriile fermelor bogate din Illinois şi Ohio si, cine ştie, intr-o bună zi, poate chiar the National Bank...
h schimbul viitoarelor servicii aduse bandei, Dillinger cere o favoare: includerea în grupul viitorilor evadaţi a h« James Jenkins. Se ataşase de el intr-un mod suspect, însă individul corespundea din toate punctele de vedere: comisese o crimă aşa-numită de „gradul intîj", pe care, bineînţeles, n-o recunoştea. Pe deasupra, era un exemplu de indisciplină, indolenţă şi cruzime. Pierpont acceptă eu greutate, dar totuşi acceptă. Un triumf al lui Dillinger aşadar.
în lunile următoare, biografia sa făcu o buclă neaştep-In tu, dar firească. Responsabilul secţiei se văzu nevoit să-t evidenţieze drept un «element disciplinat, ireproşabil i» muncă». Nu intră in nici o încurcătură, aslfel că i se îngădui să-şi dubleze numărul de scrisori la care avea dreptul.»
Proiccţionist;
„Aţi văzut c-am avut dreptate? Ştiam io că Irebe să pomenească undeva dă scrisorile alea. Că cam mi s-a părui mie cînd a venit dă la Timişoara domnu Popeangă că tean-cu-i cam groscior păntru cîte scrisori scria în film. Că ştiţi cum ie acolo: artistu[1] îl vezi tu că scrie, da parcă poţi şti ce scriea el acoloşilea? Ştii cum ie artiştii. Ei ie prefăcuţi şi daţi dre acului. Da dacă şi americanu ăsta zice că Dillinger scria tot mereu la scrisori, cred că vă mai aret una. Asta dă «ici, pă hîrtie galbină tre să fie, că ie vorba dă liberare: «Dragă Tată,, să nu fi surprins dacă în nici o lună două o să te trezeşti cu mine intrind în bucătărie de-rect pe giam sînt tot ieu Johnny al tău cel vechi da eu minţile bine băgate la tărtăcuţă ce dracu am şî ieu deja ni trei j dă ani perduţi pă degeaba miam
167
dat seama prea tîrziu că nu trebuia să fac toate ches-tile alea pline dă jeg să mă comport ca ultimu tîmpit da cred că niciodată nui prea tîrziu să începi o viaţă nouă si io cred că foarte curînd o să încep una am speranţe că mă liberez cît dă curînd şi daiaţ scriu să nu te speri cînd o să mă vez intrînd poate nu pe poartă dă bucurie ci pă vechiul nost geam al tău iubitor fiu Johnny.» — Aşea. Daţi înapoi scrisoarea. Aş mai avea aici un document, care nu ie din film, da ie tot cu Dillinger. Io, drept să spui, n-am priceput mare lucru. Da poa să fie dă folos. E vorba dă cum să întîlneşte ăştia patru cu unu Walter Dietrich. E un fel dă articol dintr-o revistă nemţească. Cică ie despre cum s-a împretenit ei şi cum a pus la cale evadarea asta. E serisu meu dă mînă, ie cam tremurat, căci l-am scris dupe dictare. Cică ăsta erea şi el un bandit al dracu. Cică avea iei rişte scheme dă la un baron, numa o clipită, baronu Lamm. Asta erea o revistă militară, păntru folosinţa ofiţerilor. Io nu ştiu cum a ajuns ea la noi în ţară. Cred că prin contrabandă. D-aia am scris io cu mina mea, căci mă interesa. Nu pricepui, cum am zîs, mare lucru, dae tot cu Dillinger, aşea că uite-o. Chiar dacă nu pomeneşte numele lui, ăl de-mi traducea a ;:is că aşea a ieşit iei dă la pîr-naie, citind ce scrie aici. Citiţi şi dumneavoastră: «Sistemul Lamm cuprinde trei etape. Prima dintre ele este etapa preliminară. Acum, Lamm, singur sau împreună cu unul din tovarăşii săi, fac o cercetare a caracteristicilor băncii. Desenează o hartă cît mai exactă a interiorului, observă particularităţile,

studiază obiceiurile casierilor şi sistemele de alarmă. Sub pretextul unor depuneri sau retrageri repetate de sume, îşi fac o imagine şi asupra sistemului de închidere a seifurilor, şi nu uită să-l studieze pe cel care are cheile.
Etapa a doua este o repetare, împreună cu complicii, a scenariului după care vor ataca banca. Nu ezită să confecţioneze şi machete ale băncilor care urmează să fie atacate, în faţa cărora simulează diverse variante de atac. Fiecare membru al bandei are de făcut un anumit lucru şi cunoaşte perfect intervalul în care trebuie să-l facă. Unul din principiile de bază ale lui Lamm este părăsirea băncii jefuite exact
168

la timpul stabilit, indiferent cit de mare este suma rămasă necolectată.
A treia etapă, absolut obligatorie, este procurarea unei maşini, care să nu atragă în nici un fel atenţia. Şoferul, de obicei un veteran al şoselelor, trebuie să cunoască zona de acţiune pînă la cea mai mică piatră din pavaj. El îşi crono-metrează cu exactitate distanţa de la un colţ la altul al străzii, stabilind mai multe posibilităţi de evitare a eventualilor urmăritori. Şi aceasta presupune nenumărate repetiţii, în cele mai deosebite condiţii meteorologice.»
Că dă aia vă spusei. Io nu pricepui cum a putut banda şi cu Dillinger să iasă din închisoare după planu ăsta. Io cred că ie ceva în neregulă. Da domnu Popeangă a zîs că ăsta erea un plan «adaptat». Nu ştiu ce-o fi vrut să zică. Da nici filmu nu te lămureşte, că acolo baronu ăsta, Lamm. nici urmă dă picioru lui pă nici una din bobine. Şi, vă spu-sai, le-am frecat pînă s-a tocit. Că nu mai recunoşteai care crea Dillinger şi care erea ăilalţi puşcăriaşi. Da aşa e filmele. Ele nu-ţi spune chiar totu. Ele te învaţă să gîndeşti. Da io oricît m-as gîndi, tot nu poci să spui că dă ce nu putea iei să iasă pă poarta închisorii fără să-i ajute baronu ăsta pă care nu l-a văzut nimeni, Lamm. Poate că bo bina aia lipseşte, poate că n-am fost vigilent şi poate că erea să dau dă dracu din cauză că s-a pierdut şi io n-am avut habar.[1]
Biograf:
„Sistemul Lomm s-a dovedit perfect timp de treisprezece ani. Şi dacă o întîmplare absurdă nu i-ar fi pus capăt, poate că el nr fi rămas drept una din cele mai mari realizări ale Ameritii din perioada Depresiunii. Insă în acea zi de 16 decembrie 1930 avea să se prăbuşească încă unul din marile mituri ale visului american. Echipa lui Lamm era alcătuită, tunci, din cinci oameni, cu aptitudini desăvîrşite pentru «-seria pe care şi-o aleseseră. Cind apăru în faţa băncii din Uinton, însoţit de un batrîn distins (bătrînul se numea G. V. Landy şi avea nu mai puţin de şaptezeci şi unu jde ani), Lamm nu era muncit nici măcar de o minusculă presimţire.
169
Landy, care semăna izbitor cu faimosul Uenry Ford, adusese uncie îmbunătăţiri sistemului Lamm. Siguranţa acestuia din urmă creştea şi mai mult ştiindu-l in preajmă pe im i tînfirul Walter Dietricli, caro, la douăzeci şi şase de ani, jşovedca calmul şi precizia unui experimentat şef *nwajo.* imediat după el venea uo ins îndesat, cu o faţă de copil, James ..Oeklahoma Jack" Clark. Nici cel mai suspicios polii l-t mi i-ar fi putut suspecta de cel mai neîneenmat glnd rău. Părăsiră banca după trei minute, dueînd cu ei suma de *ujVu* dolari. în clipa clnd păşiră in stradă, în fala băncii (jpri un Buick mare. Intrară iii el fără nici o grabă. Cînd ultimul din ei puse piciorul in maşinăţ din sens opus apăru tm tip înarmat cu o puşcă. Era urnii din nenumăraţii voluntari care formau organizaţia de protecţie a băncilor din statul indiana. Insul, de profesie frizer, îşi părăsise postul de ebservaţie, de vizavi de bancă, neliniştit că prietenul său zăboveşte mai mul!, decit trebuii: în interiorul clădirii. «Intrigat, se îndepărtă puţin, ca să nu vină perpendicular pe uşa de intrare, şi se apropie din partea dreaptă. în ace) moment Începu cai şir de îutimplări extraordinare, care dovedesc precaritatea oricărui sistem, oricît de perfect ar fi el. Dar şi derizoriul care, din umbră, din invizibilele cotloane ale tim-pului, uzwză piuă şi ceea ce părea etern. Speriat- de apariţia Bcesiui individ manual, şoferid

face o manevră imprudentă si in limp ce întoarce-, maşina se ciocneşte de un automobil venind din sens invers. Cei cinci coboară în grabă şi, norocoşi, găsesc un automobil lăsat de stăpîn în stare de funcţionare. Din păcate, automobilul nu depăşeşte viteza de treizeci şi rinei de mile la oră: din cauza unui sistem de frânare instalai, de un fiu grijuliu la maşina tatălui, adică a imprudentului deţinător al automobilului pe care. Lamm şi eei-lalţi şi-l însuşesc. Speriaţi, abandonează maşina pentru un camion insă şi acesta are rezervorul de apă spart şi, în scurtă vrfime, râmîn în pană. Urmărirea încetează în Illinois, unde ultimul automobil pe care îl fură nu are decit doi sau trei litri de benzină.
Bilanţul acestei aventuri este tragic. In luptă cu aproape două sute de poliţişti care, în etape scurte, le iau urma, Lamm şi şoferul sînt împuşcaţi, bătrînul Landy se sinucide, iar Clark şi Dietricli sînt capturaţi."
170
fr
Prviecţionist:
w— Săd că o ştiţi şi pă asia. Da[1] văz ca -aţi dat tot interem. Cum ziceţi? Y-aţi documentaţi Oho, ee filme de-comentare mai aveam şi noi pa aici! Aş putea să vă spui numa despre ce lucruri se vedea intr-un documentar. Ele venea in. role separate, dă culoarea prunii coapte, şi io mi *e* proiectam singur, că ăştia din Comîoş nu te prea înghiţea. Veneam dă dimineaţă şi după ce dădeam drumu Ia aparate dă proiecţie coboram în sală şi mă uitam la filme. Da asta erea tare dămult. Aşea că nu moi pierd timpu[1] să vă spui cum erea mai dă dămult. Poftiţi aici altă scrisoare:
«Dragă Tată mam gîndit că a sosi timpu săţ spun două de la obraz căci pă lumea asta nu poţi avea încredere nici in tatăl care te-a făcut cu mâinile lui şi ţia dat viaţă ca săţ baţi joc dă ea aşea că eu mă gin-dese la cern spune un preten aici căi spre binele umanităţi să te dedici binelui ceiacei mai important, deeît să fii un Croessus şi dasta te rog să te areţi ea un părinte să te interesezi şi de mine la reverendu Filîrnoro şi a domnu Howard Philips că iei pot să spună vorbi cea mică care trage atît dă greu însă in balanţa jug-liţei mioape cînd o să vina curlnd vremea să ia în discuţie dosarul meu care a n u szit dă aiîta ncmi
rile pă care li văz li Fieştecare seară numai că ieu sunt dincoace de grati şea cum vreau să vă haha pe toţi încă in Primăvara asta, da numa că dincolo, pe tine şi pe Mama şi pe Mary la cărei tel g riu scrisori de o milă dă lungi numai că eami răspunde pă scurt ca şi cum nar avea altă hârtie decit un ticlc tramvai măcar că să se bucure ea. de cei scriu ieu că vorba e săm. dea drumu liber o oră pe săptămână -nu o să si iu ee să fac cu atîta timp unde să mă d cine să văd pă cine să ini In oraşu ăsta In c re
ieu nu cunosc pă nimeni ă vezi de ce trebe să
vorbeşti cu reverendu şi domnii Philips ca să mă aveţ mai repede acasă alaiuri de voi pă mine al vostru care
171
nu vă uită şi vă iubeşte caii prima zi dă arest Johnny. » Da, da, da, acuma-mi aduc aminte cum îl lasă liber. Vine o telegrama şi-i spune, că mama lui e moartă. Mai vine şi altă scrisoare, pă care n-o am, cu multe semnături din sat dă la iei, eare-i cere Iu guvernator să-l libereze pă Dillinger. Aşea erea pă atunci moda. Dacă te cerea mai mulţi liber, liber creai. Am văzul şi un film cu treaba asia. .icea că aşea erea în Constitutja americănească. Ei, şi eind iese Dillinger din închisoare, peste tot pă unde umbla iei pă străzi, mimai jale şi faliment. TVtagazînele erea închise. Foamete şi p linsei i.

PERTURBATIO ANIMI

Prima amintire a doctorului legist, Tit Liviu despre oraşul Viena datează din vara lui 1927. Atunci a văzut cu propriii ochi faimoasa capitală de imperiu. Bineînţeles că şi pînă în acel moment, prin tot felul de date, relatări, povestiri şi contacte indirecte acest buric al Europei avea un corespondent viu şi In imaginea despre lume a Lînărului medic. Dar în iulie 27, după ce coborîse din tren, dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, şi-şi lăsase bagajele in gară cu gînd să meargă pe jos spre Ring şi apoi să dea o raită prin Prater, primele cuvinte în limba germană pe care le ci Lise pe un zid îi dăduseră uii neaşteptat

impuls de a se întoarce imediat la gară şi de acolo, cu primul tren, în ţară.
Tit Liviu nu se putea lăuda cu o foarte bună cunoaştere a limbii germane, însă mesajul pe care l-a văzut toată ziua şi în diverse locuri din oraş, tipărit cu litere mari pe o hîrtie ca de ziar, manifestul deci, era cît se poate de clar: „Către prefectul poliţiei, dl. Johann Schober. Vă somez să demisionaţi. Karl Kraus". El habar n-avea cine e acest Karl Kraus, dar dacă un om îşi permite să semneze cu propriul nume un manifest în care prefectului de poliţie al Vienei i se cere să demisioneze, asta nu putea să însemne decît că el nimerise în oraş cînd revoluţia era în plină desfăşurare. Privise cu atenţie în jur. Lăptăresele care se mişcau în grabă pe străzile pustii şi lumina cenuşie a dimineţii, băieţii încinşi cu şorţuri albe care spălau cu furtunul terasele cafenelelor, servitoarele cu plasele pline de cornuri fierbinţi care Be întorceau spre casele stăpînilor... Nimic nu părea a fi semnul vreunei stări neobişnuite. Prinsese curaj şi continuase să urce spre centru. Văzuse imediat încă un manifest cu acelaşi conţinut, apoi altul şi

altul. Pe măsură ce trecătorii se înmulţeau şi lumina silei creştea, apăreau In preajma lui tot mai mulţi oameni care citeau şi ei manifestul lui K.K., «Iar nici unul nu se arăta mirat sau îneîntat, nimeni nu se revolta şi nimeni nu privea speriat în jur. Manifeste cu un conţinut asemănător nu erau, poliţişti cu elini sau calare nici vorbă, miros de praf de puşcă pe .străzi, nici atit. Mai degrabă un miros suav de kakao cu trişori şi de cornuri calde. Unde era revoluţia? se întrebase în gînd, fără aşi stăpînî un ztmbet. Î! făcea să zimbească propria naivitate, mica spaima care-l cuprinsese imediat după ieşirea din gara. în acelaşi timp, insa, vechea lui oroare de violenţă ii făcuse prudent şi se hotărlse să intre intr-una dintre cafenelele care deschideau foarte devreme. Nu-i trebuise mai mult de o jumătate de oră pentru a afla de la ceilalţi clienţi ai localului, oameni de toate felurile, ca în orice cafenea din preajma gării, ce se intîmplase, de fapt, în Viena. Oamenii vorbeau tare, chiar isi adresau cuYîntuJ de la o masă la alta fără a da impresia că se cunosc mai dinainte. Acest unic semn al nervozităţii pe care-l prezenta populaţia oraşului II ajutase şi pe Liviu să se lămurească: cineva, un tribunal, o curte, im simplu judecător, dăduse o sentinţă de achitare a unor poliţişti care trăseseră în muncitori, undeva în Burgenland; presa guvernamentală titrase a doua zi: „o sentinţă dreaptă"; sfidarea fusese resimţită din plin de toată muncitorimea Vienei, care se adunase spontan la Palatul Justiţiei şi, pur şi simplu, îi dăduse foc: poliţia trăsese din nou: nouăzeci de morţi!
Şi! voise să întrebe doctorul Liviu, dar nu avea pe cine. Uitase că nu-i place violenţa, că nu suportă să vadă cum sini i ţi oameni, uitase şi furia care-l cuprinde cînd
face autopsia unui om ucis şi eforturile cu care şi-o stăpîneşte
i biectiv. Nu putea să creadă că singura urmă a
lentelor, la numai citeva zile după consumarea
el manifest admirabil mai ales pentru concizie decît
ţa lui în mase. Lîngă doctor se aşezase tocmai
i un tinăr de vreo douăzeci—douăzeci şi cinci de ani,
lelari, mustaţă şi urechile cam clăpăuge. Locuri
LI şi la alte mese, dar tînărul o alesese pe a lui
Ln iu iii! două motive: de aici putea să-şi supravegheze prin
VI«-rina cafeneli i bicicleta pe care o lăsase afară, dar avea şi o

perspectivă bună spre masa color mai guralivi clienţi ai localului. Se amuzară amindoi ascultîndu-i. Apoi intraseră In vorbă, pentru că Liviu nu înţelegea chiar toate expresiile vienezilor şi tînărul ii ajutase de cîteva ori. Se prezentaseră. Tînărul se arătase curios să cunoască părerile unui român despre toate aceste evenimente. Spunea că s-a născut într-un orăşel din Bulgaria, pe Dunăre, la

graniţa cu România. îşi aducea aminte din copilărie cuvinte româneşti, dar unora le uitase sensul. Era ciudat, spunea el, că în limba bulgară, limba tinerei femei care-i fusese doică, nu înţelegea nici un cuvint. dar ţinea minte basme întregi — subiectul adică - deşi la vremea aceea le ascultase in bulgara şi nimeni nu i Ie tradusese intre timp.

După aceea, Liviu îl mai întrebase şi dacă văzuse incendiul de la Palatul Justiţiei, dacă se aflase în oraş in acea zi. „Cum să nu" — se lăudase studenhil — „imediat ce am văzut coloanele de muncitori indreptîndu-se spre centru, mi-am luat bicicleta şi m-arn alăturat uneia dintre ele." Doctorul ar fi avut chef să-l tragă de limbă pe tînăr, să afle şi alte amănunţi de la un om care fusese de faţă şi căruia nu-i lipsea deloc darul povestirii. Nu ştia insă cum s-o facă. Unora nu le place să povestească în ce fel au rămas neatinşi într-un loc unde au fost împuşcaţi oameni. Anumite detalii din povestirea lor pot fi uşor interpretate ca dovezi ale laşităţii. Altora, dimpotrivă. le place să poveastească pentru că au impresia că au păcălit moartea. Ei, de fapt, se admiră în timp ce povestesc, iar din evenimentul propriu-zis nu reţin decît suprafaţa, senzaţionalul, cantitatea de risc pe care şi-au asumat-o. Nu-şi dădea seama din ce categorie face parte studentul şi din acest motiv jiu ştia cum să-l provoace să povestească. Plătiseră consumaţiile şi ieşiseră împreună din cafenea. „Nu vrei să mergi să vezi cenuşa Justiţiei?" — îl tutuise zîmbind studentul. Liviu se bucurase: «De ce nu?».,Tînărul se dovedea a fi dintr-o a treia categorie, cea mai rară: cei care încearcă să înţeleagă obiectiv fenomenul, cei care sînt şi înăuntru, si în afară, cei care se implică pentru a înţelege şi se retrag pentru a nu avea mintea tulburată de subiectivitate. îi plăcea. îi plăcea şi hotărîrea lui bruscă de a nu se mai duce la Institutul de Chimic din Wahringerstrasse numai pentru a mai vedea o dată locul înfruntării din ajun, dar şi modul lui clar, concis, aproape teoretic de a povesti.

17G

Asta fusese, deci, cu aproape trei ani în urmă, atunci oind Liviu văzuse prima dată Yienu şi cina, de fapt, nu reuşise să rezolve nici una dintre problemele pentru care venise. Acum, proaspăt sosit şi din nou cu bagajele lăsaţi; in gară, plimbîndu-se alene pe acelaşi traseu de atunci, Încerca *sÂ* recunoască locurile prin care trecuse. Nu-i era prea uşor. tocmai pentru că atunci o discretă panică, la început, si o stare febrilă, mai apoi, î) făcuseră să vadă lucrurile uşor deformate în absenţa misterului pe care micul manifest semnat îl dăduse clădirilor, străzilor şi oamenilor alunei, toate acestea păreau acum şterse şi fără haz. Vînzătorii de ziare, lăptăresele, slujnicele cu plasa plină de cornuri calde, băieţii stropind trotuarele cu furtunuri speciale, prinse din loc in loc pe rotiţe mici duble, ca să poată fi trase mai uşor de colo-colo, toate păreau acţiuni fără sens, repetate pentru a mia oară după ce scopul lor fusese de multă vreme uitat. Reuşi, totuşi, să recunoască vitrina cafenelei in care-l întîlnise pe tînărul student chimist, preocupat, în particular, mai ales de studiul masei de oameni. Se uită chiar, cine ştie? să-i vadă bicicleta proptită pe undeva prin preajmă. Ar fi mulţumit să-l revadă, să-i audă opiniile originale şi marcate cumva de un jargon al chimiştilor. „Densitatea masei", „masa deschisă", „coeziunea masei", „masa durează cit coeziunea" care atunci a fost focul!" ele. ete; Intră chiar in cafenea şi căută din priviri colţul unde stătuseră atunci. Patronul adusese unele îmbunătăţiri localului: cu paravane joase, tapetate cu brocart, făcuse mai multe separeuri de-a lungul pereţilor, iar pe aceştia îi îmbrăcase cu oglinzi pînă aproape de tavan. Se aşează totuşi şi ceru un „kapuzi-Der". Sala părea acum mult mai mare decît atunci: poate din cauza oglinzilor, poate pentru că era aproape goală, poate pentru că nu se vorbea cu voce tare şi nu era nici fum înăuntru, ca atunci. Student ui, dacă mai era prin Viena, nu ar mai fi avut nici un motiv să intre într-o astfel de cafenea aseptizată. Nu era genul lui, îi plăcea să-i asculte

pe oamenii care vorbesc in gura mare, cei care „se fac ridicoli prin cuvinte", cum spunea el, cei care „nu au puterea discursului şi nu fac decit să se lupte cu el zadarnic şi fără vinăl"
Se surprinse că îşi aminteşte despre el mai mult decit ar fi crezut că ţine minte. Poate locul, deşi nu mai semăn», defel cu cel de alunei. s,ă fi avut o vină în această ţîşnire de
177
fragmente din memoria necontroîatăl? Alunei, în iulie 27, Liviu ar fi trebuit să rămîhâ la Viena vreo săptăminâ. Primise o procură din partea ducesei de San Marco să ia legătura eu avocatul oare îi apăra interesele într-un complicat şi infinit de rang proces de succesiune. Liviu ar ii trebuit să asiste, mai întii incognito, la una dintre înfăţişările procesului şi apoi să-l caute pe avocat şi să-l convingă să meargă la Timişoara, dacă nu chiar la Comloş, pentru a primi noi instrucţiuni din partea ducesei. în plan personal, pe llnărul legist l-ar fi interesat să asculte vreo conferinţă de-a celebrului doctor Freud, dacă mai ţinea conferinţe şi dacă se putea ajunge acolo. Asupra acestei dorinţe a lui, tinărul student îl lămurise imediat. Freud nu ţinea nici un fel de conferinţe, ci doar consultaţii, iar pentru astea trebuia să fii recomandat de anumiţi oameni din cercurile, vieneze, care, probabil, împreună cu Freud şi cu toţi ceilalţi, erau plecaţi in vacanţă. Cit despre avocat, pe care sigur că n-a putut să-l asiste la înfăţişare, toate procesele fiind suspendate după incendiul de la Palatul Justiţiei, l-a găsit atît de speriat de evenimente, încît nici n-a putut să vorbească în clar cu el despre problemele cu care. îl însărcinase ducesa. Aşa că seara se întorsese la gară şi plecase spre Budapesta. Săptăminâ şi-o petrecuse la Cluj, la o fostă prietenă din studenţie care era acum profesoară de frah ceză la un liceu românesc şi, cînd ducesa începuse să se impa eienteze şi să trimită trăsura la gară de trei ori pe si In aşi tarea avocatului pe care- va aduce Liviu de la Viena, apăru ■ şi el în Comloş, arătînd obosit şi încercând s-o Latrină că ..Viena arde!". ..Viena. n-o să ardă niciodată!", hîrîise Şpâiniţa. „Ba, zisese Liviu, săptăminâ trecută muncitorii au dat foc la Palatul Justiţiei!" „Prostii!", se înverşunase bătrîna şi-i propusese lui Liviu să meargă împreună în sala de teatru din aripa stingă a Conacului să asculte nişte valsuri. Nu o refuzase, pentru că îi.datora prea multe.
în loja mică şi întunecoasă, bătrîna îl apucase de n intr-un anume fel, cum nu o mai făcuse niciodată gind
momentul cu ochii aţintiţi spre scena care se lurnj ii .
descoperind privirilor mirate ale doctorului fundalul pictai in trompe 1 oeil, reprezentând parcul din jurul conaeuiu'. Abia cînd pe scenă apăruse un băiat de vreo cincisprezece îmbrăcat aşa cum şi doctorul se îmbrăca pe cînd avea vîi
17?.
Ini şi stătea zile in şir in bibliotecă, abia atunci Şpăiniţa îşi desprinsese mîna dintr-a lui. Gestul fusese al unei femei îndrăgostite şi-l speriase pe doctor. Gerontofilia nu-I hîntuise niciodată, iar în acea zi, după o săptămînă întreagă la Cluj, era chiar obosit de dragoste; s-ar fi simţit îngreţoşat şi dacă gestul ăla ar fi fost făcut de o fecioară. Ascultaseră Viena. Viena valsului, desigur, cea despre care ducesa credea că nu poate să ardă, insă el ştia inc-ă de atunci că mai există şi o Vienă a lui Freud şi poate chiar, de ce nu?, o „Vienă roşie"! La cîteva luni după aceea, doctorul venise la Comloş să-i facă Şpâiniţei autopsia. Nu i-o ceruse nimeni, nici rudele, şi nici autorităţile, ba chiar trebuise să insiste destul pe lîngă procuror ca să i se dea o delegaţie. Anumite priviri şi gesturi pe care bătrîna ducesă şi tînărul Trăian le schimbau între ei ori de cîte ori legistul îi văzuse împreună in bibliotecă, in sala de teatru sau chiar în micul budoar de lingă bibliotecă, îl făcuseră să aibă o curiozitate profesională pe care spera să şi-»» satisfacă prin acea autopsie. Să nu aibă oare nevroza nici *o* cauză organică? — se întreba în timp co autopsierul Matei ii ajuta la operaţie. Cunoscuse destul de bine maniile şi ticurile acelei femei căreia-i datora foarte mult, ii surprinsese chiar unele simptome noi în ultimii ani, aşa că problema era doar să ştie care sejmne dinăuntru echivalează cu tot ce ştia el de dinafară. Rezultatul fusese mai mult decît dezamăgitor, dezastruos, s-ar putea spune. Nu numai că nu reuşise să ducă operaţia pînă la capăt, dar se întrista atît de tare în ultima parte a ei, încît interesul ştiinţific pieri cu totul, şi fu înlocuit, pentru o lungă perioadă de timp cu o indispoziţie profundă, inexplicabilă şi tenace. Nici măcar îmbucurătoarea ştire pe care o primi de la executorii testamentari ai ducesei nu-i alungă starea aceea care-l urmărise aproape un an, pînă prin vara iui 1928. In testament scria clar că doctorului Tit Liviu i se

acordă o importantă sumă ce trebuie folosită *numai* spre desâ-vîrşirea studiilor sale medicale, şi numai la Viena şi Paris. Abia acum, în 1930, primise dreptul, din partea Ministerului, gă-şi ia un concediu de studii de un an şi să lase autop-«de din Timişoara şi împrejurimi în sarcina unor medici ne-specializti sau detaşaţi, pe rind, din alte centre ale ţării. Se fia deci într-o cafenea de curînd renovată din preajma gării estice a " ienei, îşi amintea de studentul chimist şi de bicicleta nu, avea destui bani si nu ştia cu ce să înceapă „desăvîrşirea
179
studiilor sale de medicină". Chemă chelnerul, plăti kapuzi-nerul şi se hotărî să înceapă prin închirierea unei locuinţe confortabile.
Va rătăci apoi săptămîni în şir prin această Timişoara mai inaltă cu două-trei etaje sau prin această Budapesta mai înaltă Cu un etaj; Kaiser Wilhelm-Ring, Franzensring, Praterul, cafeneaua Prohaska şi teatrul Jantsch, Universitatea şi Lie-benbergdenkmal-ul, Stuben-Ring, Măria Theresien-Platz, Karlsplatz şi aşa mai departe. Să nu te cunoască nimeni într-un astfel de oraş, să ai această libertate faţă de tine, faţă de cum arăţi, de cum te mişti, faţă de propriile gînduri, să fii atit de singur şi liber între mii de oameni ce par prizonierii prietenilor, cunoştinţelor şi vecinilor, să te poţi gîndi la ce vrei vâzîndu-i pe alţii cum se zbat să se gîndească doar la ce e necesar pentru supravieţuirea lor sau a imaginii lor, a prestigiului —- iată un mod de a lărgi libertatea pînă în pragul "unei nebunii speciale, o nebunie ce nici nu s-ar observa din afară. Şi doar în ziua în care s-a hotărlt — punîndu-şi în portvi-zit cartea de vizită a baronului Ujvâry, care-i servea de recomandare — să caute cabinetul doctorului Freud, tînărul legist Tit Liviu se trezi acostat pe stradă de un om ce părea să-l cunoască. Omul ii plesni mai întîi din spate un pumn, cît pe ce să-i mute omoplatul, şi apoi veni în faţa lui, îi apucă mîna şi începu să i-0 scuture ca pe manivela unei pompe de apă. — Liviucă, striga din toate puterile, ca pe un cîmp de aviaţie, excentricul personaj. Liviucă, tu aici? Ah, ce mă bucur,
God!
După îmbrăcăminte şi după gălăgia pe care-o făcea, individul părea, atît pentru Liviu, cit şi pentru martorii întîmplă-tori ai scenei, un american get-beget. Numai că vorbea româneşte. Doctorul se dădu un pas înapoi să-l privească mai bie, apoi se trezi îmbrăţişat cu putere şi fu nevoit să-şi ţină pălăria cu mîna, să nu-i cadă. Pălăria de panama a celuilalt se roto-golise în praful drumului, dar lui nu-i păsa, hohotea, gîlgîia, chicotea. Abia cînd se desprinse din îmbrăţişare, Liviu îşi dădu seama că-l are în faţa sa pe avocatul Sabin Rusei din Timişoara, figură celebră a Clujului din vremea studenţiei, devenit între timp american din Chicago.
180
— Ce faci, un le duci? Hai să bem ceva!
— Mă duc la o consultaţie Ja doctorul Freud, se trezi că mărturiseşte doctorul Liviu.
— Nu-i nimic, merg şi eu, zise americanul, dar mai întîi hai să bem ceva. Trebuie să mă înţelegi, în America nu $_0$ bea decit ceai sau suc de ani de zile. Intrară într-un restaurant care avea pereţi plini de tablouri lucrate.cu migală, peisaje ce păreau făcute doar din puncte de culoare, altfel foarte agresive ca imagini, ţipătoare, enervante. Peţele de masă, albe, strălucitor de albe şi semi-întunericul răcoros din sală mai echilibrau puţin atmosfera ce părea să fie pe punctul de a bascula spre delir. In mintea lui, Liviu renunţase să meargă la Freud, nu se simţea pregătit pentru o asemenea întîlnire şi, oricum, simpla recomandare a cuiva, fie chiar şi a baronului Ujvâry nu era suficientă pentru u ii primit acolo. Mai erau necesare şi cîteva săptămîni. poate chiar luni de aşteptare. Iar el nu era un pacient care să aibă nevoie urgentă de consultaţiile maestrului, el doar alesese această cale pentru a încerca să se informeze. Aşa că acceptă să mănince şi să bea cot la cot cu excentricul avocat, Sabin Rusei din

Chicago. Mincară pe săturate, ca în Banat, si băură şi mai abilii, aşa cum doar americanii scăpaţi în Europa îşi mai permit să bea. Erau chercheliţi bine cînd s-au ridicai de la masă.
— Pe unde stă ăsta?, întrebase Rusei cînd ieşiseră din nou in stradă.
Era foarte cald şi fiecare minut peţrecul in stradă făcea toi mai periculos alcoolul din ei.
— Care ăsta? întrebă şi Liviu.
— Doctoraşul ăsta care zice că lotul e sexul.
— Nu se poate! se miră Liviu. Nu cumva şi in America se ştie de psihanaliză?
. - Cum să nu? Toţi bogătaşii Americii visează să vină pină la ej şi să le spună cîl sînt de holinzi. Numa[1] n au timp *m.* vină pînă aici.
Bine, dar... E nevoie de o recomandare, şlii...
— Păi, tu n-ai?
- Eu am una dar. ştiu si eu. primeşte foarte greu doctorul...
Lasă. domnule, eă ne descurcăm noi. Taxi! 131
jPînă în Berggasse nu erau decit cinci minute de mers cu -axiul. Fură lăsaţi in faţa vitrinei unei măcelării. Măcelăria KornmeM, Cit timp americanul se tocmi cu taximetristul care o-avea cest. ia 10 dolari şi nu ştia nici cursul în şilingi, Liviu admiră vitrina măcelăriei. O calfă a domnului Kornm.ehl utringea bucăţile de carne crudă care fuseseră expuse sau atir-nate in vitrină In cursul dimineţii şi Ie ducea undeva in pivniţa prăvăliei, la rece. Funcţionalitatea tăieturii e diferită
gindi el ..... Ia un măcelar şi la un bun autopsier. într-un fel
tai cind vrei să cunoşti adevărul, şi altfel cînd trebuie să le-dai oamenilor de mîncare.
Cu acest gînd ciudat in minte pătrunse doctorul, însoţit de avocatul Rusei, pe coridorul lat al casei din Berggasse nr. 19. La capătul culoarului erau două uşi de sticlă gravată ,i, siluete feminine, ca pe vasele antice. împinseră o uşă şi se treziră în curtea interioară cu castani.
.....Nu e aici, zise Liviu, cred că trebuie să mergem la etaj.
într-adevăr, la dreapta culoarului se afla o scară de «piatră care urca făcînd o curbă largă pînă la etaj. Balustrada (;• a din fier forjat, iar treptele foarte late. La capătul scării, cei doi se treziră în faţa altei dileme. Pe uşa din stingă scria , Familia dr. Sigrrumcl Freud", iar pe cea din dreapta numai ,.ir. Sigraund Freud[-i]. La care dintre ele ar fi trebuit să sune? I âviu işi scoase portvizitul şi începu să scotocească după car-tea de vizită a baronului Ujvâry. Avocatul Rusei se propti 4e baiu Se clătina, capul ii căzuse în piept, nu era
că avea nevoie chiar de o cons; psihana-
liti abă, un duş rece şi un pat i
Docţi ; i! se apropie de uşa din dreap! cam
11 timp degetul pe butonul soneriei. Un mic dezechilibru
i ase să nu-şi poată ridica degetul de acolo la timp. Aştep-
iii tăcere. Doar respiraţia avocatului se auzea pe toată
- ara, Cind, în sfirşit Liviu se gândea să mai sune o dată sau
să-i propună conaţionalului său să-şi ia tălpăşiţa, în spatele
lor, dincolo de uşa din stînga, se auziră paşi. O femeie tînără,
frumoasă, cu bonetă albă şi şorţuleţ dantelat, deschise uşa şi
veni zîinbitoare spre ei, pe palier.
— Aaa, very nice, very nice — strigă americanul, reve-idu-şi imediat din somnolenţa ea.re-l apucase. Liviu îi întinse fetei cartea de vizită a baronului. Fata narea si ea puţin eara veselă, cam prea roşi- în obraji. Arăta
chiar ca o slujnică rămasă singură acasă şi cu cheile barului stăpînilor la îndemână.
Scoase din buzunarul sorţului o ehrio cu care descuie uşa din dree.pl a. palierului şi te făcu semn celor doi să intre. Liviu pătrunse primul in Bala de aşteptare a cabinetului. în urma iui, avocatul se clătină pînă in drepiul fetei şi se opri. Cind Liviu întoarse capul, ii văzu cum stau faţă în fufă, pe palier, ta mimai cîţiva centimetri unul de Kilăbtt şi se privesc drept in ochi.
r— Cum te cheamă? întrebă Rusei, in timp ce mina lui de,ja îi mingiia fetei partea umbrita de zulufi dintre ox«cbe şi ci;; vioaia.
— Paula, şopti fata.

Doctorul se întoarse discret cu. spatele. Auzi un fol de . nein, ncin" nu tocmai convingător şi, pe urmă, după eeîe-laife zgomote, işi imagină că avocatul o luase in braţe pe Paula si îi striveşte buzele de ale lui, hnpiodicînd-o să mai scoată vreun sunet. Uşa dinspre palier se închise eu zgomot.
Ferestrele mari ale sălii de aşteptare erau împodobite eu perdele din dantelă albă. Mobilele erau în stil victoriau. O canapea îmbrăcată în pluş roşu, o măsuţă rotundă cu două scaune. Pe măsuţă, o lampă, cîteva reviste vechi, un album cu fotografii. Pe pereţi, Ia fel, mai multe fotografii înrămate, portrete; vreo patru, şi o fotografie mare de grup în care poate fi recunoscut si Freud. Sub aceasta stă scris: Glarck University, U.S.A., 1909. Cu simţurile deodată foarte ascuţite, de parcă nici n-ar fi băut cot la cot cu smintitul de american, doctorul Liviu încearcă să-şi dea seama dacă dincolo de uşa care dă spre Cabinet se află cineva, poate Freud, poate unul dintre paei-enţi. Nu aude nimic dinspre cabinet, dar un chicotit care porc a fi al junei slujnice cu bonetă albă şi un mormăit care e pro-biol al lui Rusei străbat pînă la el prin curtea interioară, prin frunzişul bogat al castanilor. Se hotărăşte şi apasă clanţa uşii cabinetului.
înăuntru nu e nimeni. Un divan confortabil, plin de perne, şaluri şi covoraşe mici, orientale, ocupă imediat, fără mena jsinente centrul de greutate al imaginii. Oriunde ţi—ai întoarce privirea, prezenţa divanului nu poate fi ignorată. Culoarea care domină camera e un roşu închis amestecat cu ocru, o culoare caldă, învăluitoare, culoarea covoraşelor orien-
183 -
tale care sînt aşezate peste toi. pe pereţi, pe jos, chiar şi pe una dintre măsuţe. Lumina filtrată ce vine tot dinspre curtea ini erioară, după ce a trecut şi prin coroana bogată a castanilor şi prin perdelele groase de dantele suprapuse, descoperă ochiului, ce abia se obişnuieşte cu acest interior de basm european, o mulţime de obiecte vechi, opere de artă ca într-un muzeu în care se zugrăveşte, iar exponatele din diferite epoci au fost strînse alandala în aceeaşi cameră: două fresce pompeiene alături de un papirus egiptean şi cîteva desene umoristice semnate Busch se află deasupra fotoliului de dincolo de divan, binecunoscutul fotoliu al doctorului Freud, locul din care el ascultă vocile ce vin din ţara necunoscută a inconştientului, ţara tuturor dorinţelor; într-un colţ, pe un mic piedestal, un cap de tînăr roman, în majr-mură; alaiuri, o vitrină cu figurine greceşti şi, deasupra ei, un cal şi două statuete chinezeşti reprezentând cine ştie ce zeităţi feminine; o sobă din faianţă, decorată cu albastru pe alb-erem, completează imaginea pe care ar avea-o sub ochi pacientul care ar sta tolănit pe divan. Liviu îşi da seama că doctorul Freud nu se află pe aproape, poate nici măcar în oraş, e mai mult ca sigur plecat în vacanţă, altfel nu şi-ar fi permis slujnica să zburde în voie în braţele avocatului Rusei. Aşa că Liviu îşi permite să se aşeze pe divan şi sa ră-mînă minute în şir cu privirea pe pereţi şi cu glodurile în vîrtej lent, ca si cind le-ar amesteca puţin înainte de a începe să scoată din ele imagini ce ar putea fi interpretate de maeBtru Şi, în fond, dacă doctorul ar fi fost acasă, ce i-ar fi spus acum, de pe acest divan? Ceva despre frumoasa fată a vecinului, Ana lui Ciogu, şi despre cum s-a simţii el frustrat de faptul că tatăl ei o măritase cu forţa? Este asta o formă a complexului castrării? Despre prietenia cu Cristofor Octa-vian, bărbatul-rival cu mai multe şanse şi cu mai puţine succese faţă de aceeaşi Ana? Un stadiu al narcisismului? Nu vă mai puneţi singur diagnostice, ar spune Freud, încercaţi doar să povestiţi ce vă aduceţi aminte!
Apoi zeul egiptean cu cap de erete, o cămilă maro din epoca dinastiei Tang, un sfinx, câţiva Buddha, un centaur, o reproducere a templului lui Ramses al 1l-lea de la Abu-Simbel, un basorelief de la un mormînt egiptean şi zeul Pan. Oedip în faţa sfinxului şi ciudata zeiţă Neith. Liviu se ridică de pe divan şi, fără să vrea, încereînd să se nşeze şi pe foto»
184
Hui lui Freud, atinge în treacăt şnurul aurit care e întins acolo si face să sune strident un clopoţel în sala de aşteptare sau, poate, şi mai departe, tocmai în apartamentul familiei Freud, unde îşi imaginează că sunetul deranjează cu siguranţă pe cineva. Rămîne cîteva secunde nemişcat, ascultînd. Apoi se îndreaptă spre uşile duble care se deschid spre biroul propriu-zis al psihanalistului. Aici are ocazia să descopere alte şi alte obiecte arheologice, din toate epocile şi din toate culturile figuri umane, vase, animale mitologice, cai înaripaţi, şerpi stilizaţi în ceramică sau în bronz, umbre ale unor credinţe trecute, manifestări de neînţeles acum ale unor dorinţe puternice care trebuie că i-au

chinuit în fel şi chip pe bieţii lor purtători.
Tocmai cind se apleacă asupra biroului, unde probabil că doctorul Freud îşi redactează operele, scrisorile, conferinţele, Liviu aude uşa cabinetului deschizîndu-se şi o vede pe tînăra Paula, mai roşie la faţă decît la sosirea lor, aran-jîndu-şi din mers boneta, încereînd să fie severă în priviri şi serioasă, dar nereuşind să-şi ascundă o bucurie toropitoare care, în străfundul ochilor, zburdă ca un minz pe o păşune înrourată.
— Cine v-a dat voie să intraţi aici? Domnul doctor Freud e la băi, abia în septembrie începe consultaţiile...
— Dar, îngaimă Liviu, doar dumneavoastră m-aţi poftit în...
— Vă rog să poftiţi afară imediat! zice ea pe un ton din ce în ce mai germanic şi se apucă să strîngă cuvertura groasă, gri-argintie de pe divan. O împătureşte cu grijă, cu mişcări reflexe, automate, deşi scurtul popas al trupului lui Liviu deasupra ei nu a lăsat nici o urmă.
— Scuzaţi-mă, dar v-am dat o carte de vizită, credeam că...
Fata lasă cuvertura împăturită pe divan şi începe să-şi scotocească buzunarele şorţului şi pe cele ascunse sub şorţ. Nu găseşte ce caută, dar îl invită pe Liviu afară cu şi mai multă insistenţă. Pe palier, doctorul Liviu dă nas în nas cu avocatul Sabin. Americanul e mai boţit acum, arată de parcă ar fi fost scos din fundul unei lăzi de rufe murdare.

îşi. trece mina prin patul răvăşit şi se îndreaptă spre uşa pe dire Paula tocmai o -încuie:
tley, don[1]t loek it, baby, vreau şi eu să fiu consultai de marele Frewd.
- Domnul doctor e în vacanţă, precizează Paula cu ce! mai rece ton de Brunhildă de care e în stare. Vă rog să reveniţi după jumătatea lui septembrie.
-Cum adică, întreabă confuz avocatul şi încearcă să se aifcc drept în ochii lui Liviu, aştept ind confirmarea sau rm semn eare să-l provoace la acţiune. Legistul insă priveşti peste capul lui şi încearcă s-o oprească din drum pe Paula ?;! ngîudu-i:
— Bine, dar cartea de vizită? Vedeţi că e ana bleu. Baronul (Ujvâry) serie pe ca.
Intre timp, fala a intrat pe uşa din stingă palierului şi a trinlil-o în urma ei.
-- Ooo, shif! comentează Sabin.
Liviu încearcă uşa pe care a dispărut fata. Nieioctală o uşă nu a fost mai încuiată şi mai mută. Parcă lotul a fost o părere. Parcă nici nu le-ar. H deschis cineva, parcă s-ar afla la începutul vizitei cind abia sunaseră şi aşteptau în tăcere. Abia acum descoperă un carton prins pe uşă cu o pioneză. Doctorul Sigmund Freud este in vacanţă. Consultaţiile se reiau după 15 septembrie 1930.
Fără să mai schimbe vreo vorbă, cei doi bărbaţi coboară scara largă de piatră. Ies in Berggasse chiar lingă măcelăria lui Kommchl.
Ar fi putut să p numească oricum., dar nu O plecare tristă. Nu o desprindere definitivă, nu ridicarea, pentru totdeauna, a punţilor, chiar dacă acum tocmai păşeşte pe d punte. Aşa păşise şi dincolo de ocean, legăiiîndu-se, visind, savurînd promisiunea unor zile plăcute, da, da, *pleasant,* zile de odihnă dorite atiţia ani, trăite chiar Jh închipuire, *scrise* o dată cu şirurile de cifre adunate cu grijă, seara, in mijlocul Americii şi totuşi departe de America, în semiîntunericul odăiţei man-sardate de la Sweet Groi..Aeum, din nou, puntea asta legănătoare este puntea unei plecări. O plecare, oricum, nece» sară. A doua venire, a doua plecare. Fără cuvinte, acum fără nici un fel de cuvinte, îmbătată încă de buimăceala serilor triste petrecute in lumea asta căreia încă îi mai spune „acasă", îmbătată de valul de întrebări cărora nu reuşeşte să le facă faţă şi totuşi le vede cum se spulberă prin chiar faptul că sini puse, le vede cum n-au tăria să mai aştepte răspuns. Cu un gest uşor. aproape neobservat, oare de unde deprins. îşi ridică lungile voaluri, atinge cu talpa covorul pus de mate-Iuţi pe scară, încă un pas, încă o treaptă, încă o amintiri pierdută, poate, pentru totdeauna. Un pas egal, legănat, lipsit de teama plecării în altă lume, dar şi de fiorul desprinderii de preţioasa lume numită *trecut.* Foşnirea discretă, îieoperită pentru ceilalţi de zgomotul valurilor, a rochiei lungi, de mătase

naturală, adusă de *acolo* special pentru acest moment al urcării pe punte. Rochia tremurătoare ca şi puntea pe care păşeşte, parcă împinsă înainte de propria închipuire. Priveşte in jur şi încă nu vede pe nimeni, încă nu poate vedea pe nimeni. Doar puntea îngustă şi destul de lungă pe care pune pas după pas, ca-ntr-o predestinare ce AU
138
admite împotrivire. Sau poate că nici nu-şi dă seama. Poate că lumea ei, adevărata ei lume, alungă asemenea neînsemnate amănunte. Fleacuri peste care trece, a mai trecut, peste care îşi aruncă doar, nepăsătoare, privirea. Aşa cum, urcind pe punte, rupe orice legătură, orice atingere, cu lumea. Şi cu lumea din care vine, şi cu aceea spre care se îndreaptă. Pentru că, de fapt, din care vine şi spre care se îndreaptă? Două lumi la fel de străine în care trăieşte, încă trăieşte, fără să mai existe, la drept vorbind, în nici una din ele.
Se desprind uşor de mal, de fapt, mai tatii trag puntea, o ridică pe nişte scripeţi nevăzuţi, ascunşi în pîntecul vaporului, în carapacea aceea imensă pe care stă scris cu litere sigure, prea sigure, puternice, dure, un singur cuvînt: ALE-SIA. Deşi nu vrea, are destul timp să se gîndească ce înseamnă acest cuvînt. Poate e un nume de fată care, cine ştie, păşise cîndva, la fel de nepăsătoare, fără să vadă nimic, fără să ştie prea bine de unde vine şi încotro se duce cu adevărat, pe o punte suspendată, în apele reci ale unui alt august, în urmă cu ani.... Sau poate un nume de zeiţă. Sau numele visat de căpitan în peregrinările prin cîrciumi marinăreşti, printre sticle şi matrozi, cotropit de aduceri aminte şi păreri de rău, auzind fără voie urletele unor mateloţi din nord cu bărbi roşcate şi încîlcite. Poate e numele unei stele îndepărtate din vreo lume despre care nu se ştie nimic, un semn luminos. Sau poate că *Alâsia* este....
CONFLICT DE COMPETENŢĂ: AUsia
Toate aceste prea efeminate efluvii o anunţară pe A. că a sosit momentul să intervină în text, să pună capăt epicului bezmetic şi psihologizării (cam de două parale. în fond), pe care ca oricum nu le poate susţine cu firavele-i forţe — confirmînd parcă vechi teorii psihanalitice: în scris, femeile nu au acces la epos, nu au propensiuni, nici emfază de cuceritor, din clare condiţionări social-politice, dar mai ales din cauza mentalităţii patriarhale care le ţine legate de piciorul războiului de ţesut, penelopic, făcîndu-le să urzească felurite texturi în aşteptarea eroului epopeic. Natură feminină uşor aplecată spre natura potrivnică. A. rupe anţul aservirii şi aşteptării. Precum un nou Toby (dintr-un roman tradus şi în româneşte),ea se pune pe picior de război, urzind un pseudo-strategikos. Un fals tratat de strategie (din care a publicat, de altfel, cu titlul „Despre arme şi litere" cîteva pagini). Asemeni pomenitului unchi, " auzul cuvîntului „fortăaţă", aşa şi A., la văzul unui singur nume — „Alesia". zvtcneşte ca un izvor multă vreme înfrînat. De ani de zile s-a dedai studiului pirobalogiei, al artei fortificaţiunilor, maşinilor de
189
război, ascdiilor şi capitulărilor. Cărţile de căpătii iau fost Vauban Ramelli, Cattaneo, Specie, Coehorn, Stevinus, Contele de Puga.n, spre a nu mai vorbi de străvechii Xenofon, Asklepiodotos, Flavius Arrianus din Nicomedia, Caesar Flavius Vegelius, Mauritius, Frontinus, Paulus Sanctinus Ducensis. Spre a nu-l pomeni pe Clausemtz declt la urmă. Şi atunci? La urmi tuturor urmelor, de ce să nu se avinle in luptă? Să iasă în cîmp deschis (prin tuneluri subterane, cum spune marele Cavaler de Viile)! De ce să asculte de spusele lor? ,,Du-te napoi liniştită şi cată de treburi acasă-IVezi de vătale şi furcă şi-ndeamnă pe roabe să fiejHarnice-alături de tine şi las că de arme purta-vorjCrijă bărbaţii troieni şi eu mai presus dectt alţii." NU-Nu! Nici o linişte! Nici o vătală şi furcă! Nici o penelopiadă! La arme şi litere! — Căci, domnilor, ce e romanul?
Amîndoi (şiEva.unxi, şi Emdoi *tac. Stau ferecaţi fiecare într-ij cameră-bibliotecă-fortăreaţă-puşcărie, claustraţi de bunăvoie şi scriu întruna, au un flux epic nebun, descriu nemaivăzutul, ba chiar ce poate gîndi o femeie, frază după frază, ceva ca o cascadă, din care cauză nici nu aud retorica întrebare.*
„ — Doamnă (îi răspunde atunci Michelet), romanul e tocmai ceea ce vă bîntuie acum spiritul. Căluţul de bătaie al lui Steme."
Voilă. Iată calul troian vîrit în carte. Mica strategie de apărut fortăreaţa Alesia, ce nu poate fi lăsată pe mina unui neinstruit.
Plin urmare: „Cetatea Alesia se afla pe vîrful unei coline, la marc înălţime, astfel incit se vedea bine că nu poate fi cucerită declt printr-un asediu." Toate astea le spune însuşi Cesar, vorbind despre propriUe-i fapte de glorie din războiul galic. Alesia e marea fortăreaţă unde galii, in frunte cu Vercingetorix, sint împresuraţi, asediaţi şi învinşi. Limpede ca lumina zilei! Destul deocamdată pentru a spulbera orice presupunere ignorantă privind un simplu nume: A16sia.

„Gândurile ei nu au destulă tărie ea să ajungă pină la ţintă. Se uită în jur, lumea bună a categoriei lux. Ciţiva. români care merg să studieze, cîţiva francezi in *croazieră.* funcţionari de minister în vacanţă. Lume puţină, spaţiu des iul, un alt fel de înstrăinare. O familie de englezi, mama. total şi copilul într-o perfectă nemişcare, la plajă, sus pe-o bancă. Primii paşi, primele plimbări mai hotărîte, mica şi obligatoria explorare a punţii superioare. Nu îndrăzneşte nimeni să intre în vorbă cu ea. Doar viitorii studenţi încearcă, de două-trei ori, să o atragă în mijlocul lor. O femeie încă tlnără, impunătoare, o femeie elegantă. După cum priveşte valurile, sigur e o americancă. O turistă, o văduvă hotărîtâ Bâ-şi uite trecutul in lungi şi leneşe expediţii prin mările şi oceanele lumii. Un produs, şi ea, al vechiului, marelui război.

190

Anii nebuni, descătuşarea pasiunilor, a sentimentelor aduse la suprafaţă, chiar acolo, sub privirile lor, expuse fără echivoc, dar şi fără ostentaţie. într-o pozâ naturală, fireşti şi inevitabile, ca petele de grăsime ridicate la suprafaţa mării dinlr-un petrolier, scufundat. Desigur, nici acestea nu sînt cuvintele ei, şi poate că nici ale noastre, ale autorilor. Poate ele sînt doar transcrierea unor prejudecăţi, presimţirea, obosită, a unei lumi neatinse declt de o imaginaţie hrănită de livresc, dependentă şi previzibilă, dar nu mai putui fatală. tată ţărmul. Văd şi copaci. Văd o plajă. Se înghesuie in jurul ei, o împresoară, o înfăşoară CK inii o blană vie. Prima ei blană adevărată, în urmă cu zece ani, cînd împlinise treizeci. Primul lux pe care şi-l pute» permite, pe care şi-l îngăduia cu uşurinţa celui care face par ie. ei da, dintr-o ţară.care a învins în război.

- Eu nu văd nimic.

Imobili, englezii privesc şi ei în dreapta unde începe să se distingă ţărmul. Cornul de Aur, ia care ajung pătrunzînd prin!.i un defileu îngust, dealuri acoperite de copaci, viţă de vie şi portocali, lumii şi smochini. Bosforul, sfişiind monotonia acestui peisaj fără oameni, corăbii cu pînze (,,Doamne, încă există?"), lumea veche, trufaşă, ei Istorie crincenă o viaţă crîncenâ care trece itşor pe puntea clasei a Ireia. apoi, forfotitoare, iei un ocol, la clasa a doua. penti i a poposi molcom BUS, intre c binele categoriei lux.

En -au schimbat
pozîi p utru a recădi ;i toropitoare
ce-i incoi .•■ i mina asfinţitu-
liii ce .■■■ re să pe singuratica fen intr-o culoare
ng ■ .

Nemişcaţi, molipsiţi parcă de tăcerea englezilor, toţţ
un prospect mişcător, peisajul. Cupole şi bolţ»
se furişează pe sub privirile lor. Bărbatul se ridică, între timp»
îi» pii ivind oraşul printr-un ochea; ie. Mama
Ş' fiul. IM el. Nu spun, nici unul, nimic.
Pin ;iasul unui Linăr:
— Dar ce copil e atesta, care nu întreabă ni:
Primul ei zîmbet, p imul semn că exis ■ ărat-
vaporul aproape că intrase în oraş. Drumul ori se lăr-
geşte asemenea unei pieţe. (..() Agora de apă
•uns;
îneîntare, aceeaşi voce: desigur un tînăi şcolit, unul din

191

numele cu care, cine ştie cinu. sa va mîndri un întreg neam, poate im viitor domn Iorga, da, da, ce zile frumoase, n-a trecut nici un an de cînd l-a văzut la Chicago, la Indiana Harbor, cind l-a auzit cu glasul lui subţire şi gîlgîitor, un domn înalt, îndemnîndu-i cu gesturi largi, cu un glas care le acoperea aplauzele, un glas devenit atunci, preţ de cîteve clipe, tunător: ..Acasă toţi! Vă găsim loc de muncă; nu vă pierdeţi între străini!"). Priveşte şi ea, ceva mai puţin nepăsător, vlrfurile de moschei şi minaretele, ca nişte omizi mari, căţărate pe picioroange în vîrful unor coline verzi, sub soarele blînd al inserării. O lume pe care n-o credea cu putinţă, care nici măcar n-o privea. Un simplu punct de tranzit, amestec de apă şi pămînt. Nici un interes, nici o plăcere. Staţie între două destinaţii. Privelişte de pămînt, abia acum pămînt, cînd englezii se hotărăsc să facă primii paşi, trei zone unite sub un singur nume: Constantinopol. Şi, reîmpârţit în trei, ea trei degete ale mîinii. Asia Mică, Stambul şi Calată. N-o roade nici un gînd al cunoaşterii. Nici o dorinţă de a»şti. Ceva în aer, ceva peste ape. Nu, nu vede nimic. I se pare că aude

glasuri străine, amestec de sunete necunoscute şi de vorbe ştiute (..Sufăr de-un alt blestem decît cel al lui Narcis, care nu se putea cunoaşte pe sine şi nici distinge imaginea lui de cea a apei", cuvinte care se scurg pe Ungă ea, cinee Narcis ăsta, ce bleslăm pe capul lui, ce distins chip vrea să-şi descopere).
Cineva-mi spunea, la Bucureşti, că azi şi creştinii vin aici mimai pentru romanţă, uitînd să pătimească pentru suferinţele strămoşilor, se, auzi, din lateral, vocea de-acum familiară. Şi uite că vin şi mă conving. Romanţe peste romanţe. Uude-or fi, că eu nu le văzui.
Aha, un sudic, un oltean. Răzbătători, ăştia. Cuvinte nfarmate, abrupte, fără molcomeala limbajului ei, diluat în cele mai simple propoziţii, *ai liv for tventi icrz in cicago, mai neim iz ana seigi,* nn sudic vorbind engleza cu un accenl «iesăvirşit, oare unde a invăţat-o, la Londra, la Londra.
— Londra e oraşul in care mi-ar plăcea să stau, parcă îi continuă el gîndurile. Tot ce se spune despre ceaţă şi ploi e o simplă legendă. Este un fel al lor, ironic, de a se afirma, după cum orientalii ăştia care trec leneşi pe sub nasul nostru se afirmă cu parfumurile, brăţările şi-evantaiele şi covoarele lor. Dar, stimată doamnă, n-aveţi impresia că am fi In ţarăs
192
.lat aici. Cuvin Româneşti se aud mai des decît, cele englezeşti sau franţuze **Ipâr** cine mai învaţă astăzi franceza? Francezii sînt predesti-: să piardă toate războaiele. Aşa se începe: pierzi mai întîi un cuvîht, apoi o propoziţie, apoi o frază. Nu-ţi mai rămîne ît să te laşi cucerit. Englezii au colonizat o lume. Chiar t, acum, încep să dea, pas cu pas, înapoi tot mai rămîne ceva, Mai rămîne forţa acelei persoane întîi. Aţi observat cum se v ie?
Un I mare. O rămăşiţă feudală, veţi spune. Nu va eo: «zic. Nu vă pot contrazice. O femeie ca dumneavoastră nu poate fi contrazisă. Cînd am fost data trecută la Constantinopoî, totul era ca acum. Nici un pas înainte, nici unu înapoi. Moscheea sultanei Valide e în exact acelaşi loc. (Rîde, discret, apoi tuşeşte în palmă). E felul lor de a se lăsa validaţi de istorie, he, he. Şi apoi, să ştiţi că ei au înţeles ceea ce n-âu înţeles filozofii şi spiritualiştii de azi. Nu au învăţat nimic din higiena şi semnificaţia gestului de a te spăla pe picioare la intrarea în moschee. Noi, păşind pe covoarele lor moi, nu facem decît să respectăm o con-pact de neagresiune, he, he, he.
Nu înţelege nimic. Hotărlt, nu înţelege nimic. îl p doar.
Şi deodată zgomotul tălăzuitor al bazarului ea grăbeşte pasul fără voie. Divăneala tînărului o j de mai bine de o oră cu bazaconii de doi cenţi. Sim cum ar simţi un cîine de vînătoare din h mirosul iepurelui de cimp, izul specific al c fără să arunce măcar o privire peste urnă are vorbesc r tot oraşul se g B este bazarul, ii Indrep tinde ■ Siirtto ! îrr sir
pasageri «ti *Aleşi* în gr • rat *j*
i LBpir coada ochiul
cu nimic iui
de mătase în care nici. mfe
Dar ce, se compară cu pozele pe hîrtie Kodak? Şi la urmă, să facă ei cu stampele astea? Au le atlrne, au timp să le vadă, au musafiri şi s-ar lăsa îneîntaţi de asemenea pro 5e îndepărtează de ceilalţi afundinduse ir , primăvara. Simte că r
nu
care
iseşte
i aer,
mţilor Nfcu
eriului. Ştie,
că şi ceilalţi
au mers
p corni -
- .4ent
■ană,
ai
pe hîrtie
: pe!
r voi,
ise în

le-ar
m un iată,
193

ce mit şi plutitor în ea, încă de la plecarea di
s-a trezii ucum şi e gtta să înfrunte orice. Deşi nu vre cun imio, se apropie de eîte o tarabă stîrnind ploconeli
şi î e de marfă colorată, mirositoare, strălucitoare. Au
ighi americancă şi sînt gata să-i ofere totul, s-ar zice,
pe o singură hîrtie de culoare verde. Vor s-o conving: accepte măcar o cafea în prăvălia de covoare. Dar ea că asta ar însemna moartea concurenţei. Nu vrea nici o) şi nici nu scoate bancnota de un dolar s-o fîlfiie o secundă în faţa tarabei. Ii lasă să se chinuie, să se tîrască, să impl să strige *Allah n Please* de cîte mii de ori vor ei, aceşti băi-baţi care au avut şi poate mai au haremuri.
Ce imbecili! Să lase ei atîta marfă să se ofilească învelişuri de voaluri şi feregele şi să-şi scuipe bojogii ca vîndă doar nişte rahaturi slinoase şi neînsufleţite! Ce pr să strîngi cinci mii de mici *shop-uri* sub un singur ace; şi să vrei să şi vinzi ceva plictisitei clientele coborîte la pro menadă de pe un vapor sau altul! Nu tu fermieri cu punga plină, veniţi pentru o zi de pe plantaţiile.lor ca să cumpere tot şi să se şi distreze, nu tu muncitori rătutiţi de zgomotul furnalelor, arşi de dogoarea acestora şi însetaţi de b ţinută în pivniţă n butoaie mari pe care scrie MURĂTt R I — PICKLES, de parcă poliţia n-ar şti ce se află în ele adevărat!).
O întristează bazarul şi-i dă totodată sentimentul că victorioasă, privilegiată, salvată de la suferinţe de felul celor încercate de aceste mii de negustori cu prea puţiiu clien ţi. O colcăială de mizerabili acest bazar, o adunătură de fraieri fără bani, de ruşi care au fugit spre altă lume decît aia a lor, bolşevică, marinari care au văzut de toate şi nu mai pot fi păcăliţi, turişti din Europa luxului pe care aurul turcesc, de numai 14 carate, li dezgustă. Englezi plictisiţi de anii petrecuţi prin colonii. Umorul lor special de a gusta din ceai şi a-i da apoi turcului sfaturi de cum e mai bine prepare: ca în China, ca In India, ca în Japonia. Şi iar co voare, argintărie, ibrice şi narghilele cu încrustaţii, aide? mărgele, pînzeturi vei.hi, damascuri, piei de capră, de oai de cămilă, suvenire, arme de colecţie, jocuri de noroc ; mirosuri trăsnitoare.
Cu dispreţ, grăbeşte şi mai mult pasul. Sub lumina pi[s] zisă a soarelui ce coboară acum deasupra părţii europene »
194
ilui, caută să iasă cit mai repede din această încercuire a mizeriei. De parcă s-ar teme să nu fie cuprinsă de ea fără putinţa de scăpare şi pentru totdeauna înapoi! înapoi la vapor pe puntea categoriei lux!
îrn lumina scăzută a amurgului de august, la capătul de itis al pasarelei, un domn îmbrăcat ca un *dandy* american de acum 7—8 ani, cam ponosit altfel, se dondăneşte într-un fel de franceză cu funcţionarul companiei de navigaţie. Ana îşi îndreaptă pasul leneş spre ei.
— *Io. Aller. Napoli!*
— *Pas possible, Vous acez billet pour Aihenes seulementf* In glasul tînărului care stătea cu spatele şi îi bloca drumul,
ea recunoscu ceva foarte îndepărtat.
— *Payer. Moi. SuppUment* — insista el.
— *Oui. Tout de suite l Sinon, pas possible!* Funcţionarul o văzu pe Ana apropiindu-se şi se înclină
respectuos. Tînărul se întoarse şi el cu faţa, nu atît ca să-i facă loc pasagerei, cît să găsească în minte ceva de îmblînzit» funcţionarul. Ana rămase încremenită.
--Ghiţă! —strigă ea şi sări să-l îmbrăţişeze pe tînăr.

Acesta nu-şi pierdu deloc cumpătul şi o luă în braţe invîrtind-o de cîteva ori, silindu-l astfel pe funcţionar să se ferească uimit. Apoi se desprinseră şi se mai priviră o dată, ca doi oameni care nu s-au văzut de mult, în tăcere şi cu bucurie în ochi. Se retraseră cîţiva paşi şi şoptiră în roma-neşte sub privirile funcţionarului din capătul pasarelei. După cîteva minute, acesta auzi din gura Anei următorul ordin scurt:
— *I want to speak to the Captain!*
— *Yes. Please! On the. ship.*
— *No ! Here!* —zise ea şi arătă cu mîna pavajul cheiului. Funcţionarul făclt un semn către marinarul din celălalt.
capăt al pasarelei, acesH lovi scurt clopotul şi un alt marinar apăru lingă el. Vorbiră. Unul plecă după căpitan.
Peste mai puţin de o oră, *AUsia* ridica ancora îndreptin-du-se spre Atena. în barul de la clasa lux, Ana şi pasagerul pentru Napoli, purtătorul numelui de Ghiţă, stau tâte-â-tâte bînd şampanie şi ascultă *So blue* şi *Haltelujah,*
■ *r*
e vapoare , studenţi) u urcat la Constantine -rimişi de Kernal să şţu-la modernizarea rapidă i jurul orchestrei şi rîd echi pe care le dansează yarzi se bucură să oare de lingă fereastră unde cei trei englezi care au
i . li pov
şi in Tiîi
•ni p
o la v
Vasraî se urneşte g?eoi, prinţ)
mi miei sau mai mari decît el. Gropul de fran
români, cei eîiiva tineri turei care
pol (despre earese ştie deja ea sînt i
dieze in America şi să ajute pe urmă
a Turdei) s-au strîos la mesele di;
tare, spun glume, comandă melodii v
pe pariuri stupide. Unul dintre stei
tot timpul bere şi whisky la o masă
s-au strîns familiile de americani şi .„
stat toată vremea nemişcaţi pe puntea de sus, hotârîţi parca
acum să iasă din nemişcare, să devină comunicativi şi curioşi.
Sub luna, Marmaraua pare un covor de argint pe care o femeie
cu nostalgii ar putea să-şi scrie amintirile. Ceva de romanţa.
Ghiţă, a devenit vorbăreţ după cele cîteva coniacuri franţu
zeşti pe care le-a sorbit ca pe răc" " ip™™«
mai îuttmplă în Comloş, în (
bat In toată firea acum, nu na
şi „învăţat" în vara lui 1924 cind
doilea soţ al ei, avocatul Alexandru. Ştii
cabina luxoasă a vaporului, se va puţ
vărat. Atunci fusese mai degrabă pofl
de a se şti furată lui Ale
natură, în grădina din spatele
Pe""asta ai auzit-o? — hati
■? Nu, n-o ştiu, spune!
zîmbeşte îngăduitor. îl I.
riai ales strigăturile de 1 ii
- Frunza verde bărăboi Faci
duci si alta vine Rumenită ca şi ti
Hohotul ei de rîs atrage pri
bir si de la aceea a americanilor,, ,„
de băuturi adevărate şi decişi să se răzbune pe toate „priva ţiunile" aici, departe de legea Volsted, au priviri de boi aduşi cu trenul la abatoarele din Chicago. Doar englezii rămin cu aţi pe fereastra deschisă spre feeria mării sub lună, Saxofonistul orchestrei

atacă un soJo „hot" din melodia *T-vrrilinightand Dcarborn.* Mai I
cere el. !
E
P
doar

doi
Anei ce -, . . E un băr-re la cunoscut cel de-ei ama acum, in i de (î cu ade speţime şi plă ci ţi va paşi *d?*
ii fTu
din ,r muiţi

itl A-Gieat!. Faţa lui I da
fericire:.
— Asta-i ca la voi, în America? zice el.
— îhi, aprobă ea, prefăcîndu-se că are glndurile aiurea, poate trimise tocmai acolo, peste mii de leghe, la localurile de pe Wabash Avenue sau din Loop, dar gîndindu-se, de fapt, doar la cabina ei de clasa întîi de pe *Alesia.*
Cind se potolesc aplauzele şi unul dintre americani se duce cu pas împleticit să ceară voie să zdrăngăne şi el pianul, Ghiţă mai scoate pentru ea încă o strigătură din Comloş: Dacă vrei să fii bicheri le-ţi cuţît şi revolveri Cu cuţîtu de tăiat Cu răvolvu dă puşcat" Şi „hă-hă-hă", rîde tot el, pentru că ea doar zîmbeşte acum, făcînd pe obosita şi rugîn-du-l pe chelner, printr-un somn, să mai aducă o sticlă nedesfăcută ca s-o ia cu ei în cabină.
Pe scară, cu paşii înfundaţi în covorul roşu, cînd se îndreaptă amlndoi spre puntea cabinelor de clasa întîi sînt urmăriţi de sunetul îndrăcit al pianului şi de o voce plină, probabil a uneia dintre americane, incercînd *Royal Garden Blues.*
Poate s-a -şi însurat între timp, gîndeşte ea, poate are copii acasă şi l-a pus dracu să fugă-n America fără prea mulţi bani. Poate crede că totul o să-i stea la picioare. Nu-şî A 80unteşte dacă atunci, printre şoaptele şuierate la ureche în fura din spatele curţii, i-a făcut şi promisiunea să-l ia cu ea vreodată. Poate că el s-a gîndit de atunci numai la lucrul
a, poate că voia să plece spre Chicago acum, neştiind
Să o să vină în Comloş şi poate, în gîndul lui ascuns din aceste clipe, se şi vede urmîndu-şi drumul cu *Alesia* pînă la New York, instalindu-se la hotel *Kmtur* ca un crai, stăpin peste sufletul patroanei şi peste încasările de pe trupul fetelor.
Patul de bronz cu aşternut de damasc alb, apretat, aştoaptă ca o masă de joc la care va fi dat şi răspunsul la întrebările ei. Lavoafti de marmură roşiatică şi cele două robkete aurite sînt însă locul adevărului, locul unde, spre dimineaţă, cuprins de rău, el va deşerta o parte din coniacul franţuzesc băut peste noapte. Apoi y va zimbi ca unul eare a uitat tot ce-a lăsat în urmă şi se străduie să intre în pielea unjd Clarck Gabie. Dar mai ales, va roi să continue. Ea-l va privi în lumina piezişă a asfinţitului de lună şi-şi va jura să-l
idî
arunce peste bord ca pe un obiect folosit, cu mult înainte de ieşirea, prin Gibraltar, din Mediterana.
— Ce fel de ţară e şi asta?
Văzut de pe punte, ţărmul pâre sfărimicios, galben, murdar. Nişte munţi piperniciţi, golaşi, parcă ruşinaţi dt lipsa lor de măreţie. Coboară, acum, printre primii. Zilele petrecute în cabină, aproape fără sa iasă la soare, rămîn în urma lor, ca nişte coji de banană aruncate fără simţire pe jon. Portul e un fel de băcănie murdară, slinoasă. Un coridor cenu-prin care trec grăbiţi, nerăbdători să pună piciorul pe parai»-tul solid. Cheiul e acoperit de lemn putred, din care se desprind aşchii, se desprind bucăţi întregi de seînduri. Bate un vînt fierbinte, aerul e ceva mai curat, însă de • nerespirat. Imediat în spatele lor, tînărul student cu o carte sub braţ. I-a urmărit tot drumul de la distanţă. La îmbarcarea din Constantinopol s-a apropiat de Ghiţă şi l-a întrebat insinuant:
— *Vous connaissez Madame? Bile est inabordable!*
ha!
Ghiţă l-a privit fără să înţeleagă, apoi s-a îndreptat spre
ea:

— Vino.
Paşii nesiguri pe puntea vasului ii întăreau încred pe care începuse s-o dobîndească în propria lui putere. D data asta, s-a întors el spre student şi l-a privit dispreţuitor. N-avea în mînă decît o geantă mică, iar sub braţ o carte, nu vedea prea bine ce e, sena într-o limbă străină, doar într-ur colţ se întrezărea un nume, Plato, o bazaconie, la ce sînl bune cărţile, un ziar, da, înţelege, într-un ziar ai ce să vezi. ai ce să înţelegi, ziarul îţi spune ătitea lucruri, ziarele au fotografii. Da, îşi aminteşte şi acum fotografia femeilor pe plaja din Hawaii, „Veniţi cu toţii în Hawaii O insulă ruptă din rai". O, numai să ajungă acolo cît mai repede. O femeie încă tînără, o femeie bogată, aşa cum şi-a visat întotdeauna. Cind a văzut-o prima oară, în 1924, şi-a dat seama că nu-şi va pierde vremea degeaba. Merita să aştepte. Vedea in ea toate făgăduinţele lumii necunoscute. înaltă, suplă, mişeîndu-se uşor in hainele ei noi, americăneşti, i se părea întruchipare; a tot ce e frumos şi scump pe lume. Cind a început şi ea să-i privească mai cu băgare de seamă, şi-a dat seama că primul pas fusese făcut.
193
Mirosul rău, usturător de ciuperci otrăvii are, ilnăpădea le peste tot. De sub lemnul eheiurilor, de pe puntea vaselor. Grămezi de lămîi stricate, urme de cafea strivită sub paş hamalilor. Parcă nu aşa îşi închipuia marea lui ieşire în lume. Numele Atenei îi răsuna în urechi eu totul altfel. De fapt incă nu se aflau la Atena. Pireul era doar poarta de intrare in frumosul oraş. îşi aminteşte de vocea marinarului care trecuse de la o cabină la alta anunţîndu-i deosebit de politicos, Ladies and gentlemen, ve stay for two days in Athens". Aşadar, avea două zile în care să şteargă impresia îngrozitoare pe care o lăsase în seara aceea de pomină. Băuse prea mult, începuse prea devreme să se simtă stăpînul lumii de care ea îi vorbise atît de mişcător. îl îmbăta amestecul de vorbe necunoscute, de cuvinte pe care nu le auzise niciodată, rostite de o femeie care parcă n-ar fi plecat de la Comloş. Erau cuvintele lor de acasă, cuvintele de toată ziua, împestriţate cu altele, de care, pină atunci, n-avea nici o ştire. Parcă se vedea plimbîndu-se în *dauntaun,* aha, ăsta-i centrul oraşului, aşa sînt oraşele americane, cele mai multe sînt pe marginea unor văi, iar centrul e mai în jos, la volanul unui *car,* hă, hă, un car cu volant, alea din care era să-l calce unul în cartierul Elisabetin. Şi-o să se uite la *bort-mile* de la întretăierea străzilor, prăvălii cu de toate, băcănii şi frizerii şi poştă la un loc, pe care le ţin şi cîţiva români, şi-o să coboare la *grocerie* să-şi ia un *pac* de tutun şi la *bucerie* să-şi aleagă un kii de carne din a mai fainâ, iar seara o să se distreze la hotelul de care ea e atît de mîndră cu fetele ei cu nume pe care, după ce le auzi, nu le mai poţi uita, Fatma, o, ce i-ar mai a să ţină pe genunchi o fată cu numele ăsta.
în Atena adevărată, Atena pe care o căutau, sosesc numai după un obositor drum printre tramvaie şi automobile. Pasagerii de pe *AUsia* se răzleţiseră care încotro. Li se păru că-l pe nesuferitul student trecînd pe lingă Arcul lui Ha-drian.
Fără să-şi dea seama, privirile ei zăbovesc multă vreme asupra unui rest de zid, a unei pietre lucind în soare. Ghiţă nu înţelegea rostul acestei rătăciri, preumblarea fără ţintă printre pietrele mute, dincoace şi dincolo de treptele tocite ale «nor dărîmătuji Se ţine cu o jumătate de pas în urma ei,
xPP
tăcut, sumbru, presimţind ceea ce ca hotărise deja. Fe obişnuită să poruncească păşise in sfirşit, pe un teren al ei, şi numai al ei. Parca de totdeauna al ei. De unde tnvi doamne, să poruncească din priviri? Oare aşa vorbesc ei americanii? Aşa se înţeleg cînd nu vorbesc la telefoanele lor pe care, auzi, le duc după ei şi în baie? Numai el lase pe drumuri. Numai de l-ar lua cu ea, dincolo de apa cea mare. Ar fi gata să înghită tot fumul ce iese din ţevile maşini lor. Ar fi gata să coboare şi la clasa a treia, printre turcii ăia nespălaţi, să le rabde behăiturile fără noimă, să le adulmece rîgîielile după ce beau din sticlele alea ale lor băutura rău duhnitoare cu gust de tărîţe, cîntînd la lună cu voci de oîini jalnici, rămaşi fără adăpost. Ei, ce le-ar mai arăta el ce înseamnă o cîntare adevărată, o chitare pe nas, ca a popii Mehadiu, da cu alte vorbe, şi nu zisă din strană, ci de de pe marginea vasului, de deasupra cuferelor incinse, de piele scorojită: „Du-te bade dracului De la umbra gardului; Că şi gardul vede bine Că nu te iubesc pe tine D»mi-ai fi de dumneata Eu mai altfel m-aş puri; M i altw rumenită La faţă mai săpunită."
Nici nu termină de cîntat. in gind, frumoasele vei cînd înaintea lor răsări ca din pâmînt studentul.
— Vă văd, stimată doamnă, cucerită de mirificul peis.": giu. Nu s-ar putea spune că zămislitorii e -tor minunate. înălţătoare monumente n-au avut un dram de diabolici Ce

contradictorii imprcshmi ne poate Kaa ontemplar■:, acestor vestigii! Iată, mulţi trec printre aci Ioane cos[1]
vinşi că văd lucruri frumoase. Eu. la fel ca şi dumneavoastră sînt cercat de o indicibilă tristeţe. Vai, doamnă, tot ceea ce vedem sînt doar rămăşiţe, epave ale «moi spiril emdva birui tor. .4*las. poor Yorick*
Ghiţă se încruntă. Asta e prilejul cei bun. Acum o
redobîndeaseă bunăvoinţa, dacă o scapă de nesuferitul !■
ciocârlan orăcăitor, poate o îmbunează. îi vede priviri)
pierdute, n-a înţeles nici ea nimic, au poate o fi înţeles
atunci însemnează că nemernicia femeii nu are nici o stavila
dar el ştie ce are de făcut. Întinde mîna, îşi încordează braţul
ca şi curn ar vrea să prindă de coarne nevăzutul taur
grăia eu vorbe atîl de necuviincioase, dor iind să-l mnaţ[1]
200
el se face ne i ooperţi *Republic.*
(,
certe,
: Plato, *jh*
după Messina, ins. *rit ;* pe *în* franceză, La Messine nopţile de pînă acum. (lucruri mai plăcute n-a avui s-a cufundat devreme într-ui trebuie să fie dacă poate dormi i.. El iese pe punte si sta ore în : Cum va face? Oare ce-l aşteaptă are un *Ford* cu care el va învăţa colo-colo pe străzile aglomerate sumele de horii la protectorii ei i ajuta la transportul berii eu învăţa şi ei să tragă cu pistolul, v localuri cu .‚jass", îl va asculta
mtut cut. .
■dui-res.Uyp,,,-
■ .$_{L}$îur$_{0}$asă $_{clinlî}$
fi si ni $_{a}$w
Binef^{actoare}a" *b*
ui adînc. A (Puhri femei
zăduful t pr ca ochii *U^{fii}* f ^{n}apt
:■ să fio ad?^{văw} ;^{l} A[1]
sâ nmble şi *? ?£* aie CUcegoV[1]. ^{V} du aai mari sau ^{mal} "««i, » oamu£^{e}. Pte
i impreuf^{a} « marele Arms$^{ir0?}$
-a cine»
CU
Spre dimineaţă, adică puţin înainte de *of,.* . ■ — întunericul nopţii s-a subţiat şi ţărmul Itahei Bt^{6e}J6eput să se zărească întii ca o umbră groas ţuite, rămine cu ochii holbai
Vasal se Urăşte destul de înaintează şi lumina cn epuizaţi de nesomn şi de fi vaporului se zăresc dealuri p de arbori pitici, schilozi, indi sînt măslini.
Cu puţin înainte de opt i suflarea vasului e ii tăiată pe liber sau ou binocluri ţărmul strumentul lui care scoate ui petit-dejeuner". Ghiţă
-oi cu W™ dre«-
$_{u}$, b).$_{n}$e soarele.
rm si. P^{e} ^{as}Ură Ce
ipar
punte şi ^{a}) Pageri da nopţii- ^{ljl} «
^{l}eap
ta
şi munţif ^{,m}hînziţi re car« *cM* ^{cp}ede că
dnd 3P«P° toată
ointg "V «chiul
Ban, trece si PS-[1]» Cu in
let cristalin *f* $^{ai™}$?tă , 2 jn cabină $_{B}$-o
petit-dejeuner". Ghiţă se gr să meargă *i^{n} ^{m}nh* B-O
trezească pe Ana, mihnit că nu s-a gîndit să *(fiCJ ,* H»ai devreme, s-o cheme adi
i ea cit *„ii* ^{d}® .
sa înţeleagă încă o dată că el tine la ea si ar vr"^{a} S?S"[1] Pearle
n»eren, cu drag, grija
Vnă, îi zice el cu glas s

ii a raingfindi»? "ruî vop-
Slt în altă culoare acum de. ena ţi. d« lf
201
cea de la Gonstantinopol. Tre sa aibă multă farfcă dă păr cu ea, îşi aice. Scoală, Ană dragă. S-o clopoţit dă
raicul dejun.
— Hal Ce? How muchi sare ea speriată din somnul ăl dulce de dimineaţă. Apoi văzînd-i mutra boţită de nesomn şi recunoscîndu-l se lasă să cadă înapoi pe pernă, îşi întinde oasele evitîndu-i privirea galeşă şi uitînd să-l mai sărute, cum făcea pînă acum în fiecare dimineaţă.
— Micul dejun — repetă el cu glas mieros, cu totul nepotrivit răspunsului, pe care ea i-l dă prin toate gesturile dar şi din priviri.
— Du-te tu înainte că viu şi eu mai pe urma. Tre să
mă îmbrac.
— Te aştept zice el.
— Nu, nul Du-te şi aşteaptă-mă acolo.
Din nou tonul ăla de poruncă pe care trebuie să-l fi deprins de undeva şi care lui Ghiţă îi îngheaţă sîngele-nvine, La Gomloş nimeni nu ştie să poruncească aşa. Se ridică şi pleacă smerit spre salonul pentru micul dejun.
Găseşte o masă liberă chiar în mijlocul salonului. Toate cele dinspre mare sint înţesate de oameni care vor să admire ţărmul în timp ce mănîncă ouă prăjite. Se aşează şi-şi toarnă un pahar de suc de roşii. îl bea pe nerăsuflate, nu cu prea multă plăcere, doar pentru ca a aflat de curînd că aşa fac americanii cînd îşi încep *breakfast-ul.* Mănîncă apoi în prostie, parcă presimţind zile de foame cumplită: şuncă, ouă fierte, vreo trei, eîteva bucăţi de batog afumat şi mai multe felii de pîine cu unt şi gem de căpşuni, o uriaşă omletă cu slănină afumată, apoi clătite cu dulceaţă, două cafele negre, brînzeturi gustate pe rînd, fiecare din cele cinci sorturi înşirate pe masă, unele puţind îngrozitor, dar bune la gust şi în final struguri. Boabă cu boabă, ca-ntr-o uitare de sine, atent doar să scuipe cîte un sîmbure în scrumieră. Abia cînd se lasă pe speteaza scaunului cu gînd să-şi aprindă ţigara, îşi dă seama că e singur în sala de mese şi că doar cîte un chelner se mai mişcă de colo-colo. Toţi pasagerii au plecat pe punte sau în cabine pentru a se pregăti de coborîre, iar Ana încă nu a venit la masă. El a mîncat atît, ca un porc. şi la ea nici că s-a gîndit, poate a luat-o somnul şi acum va trebui să se grăbească pentru a mai fi servită. Ar fi trebuit

isi spune, să observe mai din vrem. lipsa ei, să se ducă din noii pînă-n cabină ca să-i arate şi mai apăsat grija ce-i poartă. îsi face loc prin mulţimea de gură cască de pe puntea de sus, e gata să răstoarne o babă cu şezlong cu tot, urcă pe puntea jocurilor care e înţesată de lume şi abia acolo, aşezată şi ea Pe un Şezlong) într-un loc mai larg din partea 3tîngăa punţii, cu faţa spre mare, şi nu spre uscat, sade şi priveşte în larg. Ceva îl reţine să se apropie în chiar acest moment şi rămîne printre cei nerăbdători să vadă Nap oii cu o secundă mai devreme. Stă însă cu spatele spre marele port şi o priveşte; de fapt îi vede doar părul, roşcat ca focut astăzi, şi o mînă plină de brăţări scumpe. Oare la ce s-o fi oîndind? Şi cum să facă el acum s-o înduplece să coboare la masă, să fie din nou binevoitoare cu el cum a fost în primele zile?
Un bărbat în uniformă, probabil ofiţerul intendent, urcă şi el pe puntea jocurilor şi se strecoară printre pasageri îndreptîndu-se aţă spre ea. „Probabil l-a chemat, îşi zice Gbiţă, dar de ce?" Intendentul se opreşte lingă şezlongul ei si o salută respectuos, rămînînd in poziţia unuia care aşteaptă ordine. Ghiţă profită că amîndoi sint cu spatele şi se apropie cu paşi mici, avînd grijă totuşi să rămînă înconjurat de ceilalţi pasageri. E curios şi-şi ciuleşte urechea să nu scape un cuvînt din franco-americano-bănăţeana In care îi vorbeşte ea ofiţerului. Dar nu-i trebuie cine ştie ce cunoştinţe de limbi străine ca să înţeleagă imediat că însuşi el este acel „musiu fără bagaj" care trebuie debarcat aici şi împiedicat să se urce din nou, că despre el e vorba cînd se spune că „no many", ceea ce e foarte adevărat, şi despre ea cînd zioe că nu mai dă nici măcar un cent pentru eL ceea ce e o mare măgăriei
Se dezmeticeşte la timp, o ia la goană pe scări în jos, trece din nou prin salonul-restaurant, pustiu cu desăvîrşir! acum şi, crezînd că o apucă pe una din uşile care dau spre scara de coborîre pe puntea clasei a treia, nimereşte în uriaşa strălucitoarea şi

nichelata bucătărie a vasului, de acolo coboară o altă scară, fără covor, şi se trezeşte în sala magaziilor frigorifice în care doi francezi burtoşi, în halate albe şi cu bonete de bucătari pe cap, sînt ocupaţi cu scoaterea peştelui şi a cărnii. „Monsieur!" — îl strigă unul dintre ei de cum îl vede alergînd spre cea mai apropiată seară, dar el Se
2€3
I aude şi-şi continuă drumul pină-n f_x
oilor unde este, în sfîrşit, înşfăcat de doi negri vînjoşi care-l şi închid intr-o cabină cu un hublou acoperit de apă.Ră-mîne acolo mai bine de o jumătate de oră, pînă ce transatlanticul ancorează şi-i aude pe vorbăreţii lui pasageri eoborînd pe chei lăslndu-se întîmpinaţi de o ceată nu mai puţin gureşă de napolitani, aude voci, dar nu vede nimir, nu-şi dâ seama ce dracu se întâmplă şi, mai ales, ce vor face cu el de-acum încolo. E furios pe ea că-l aruncă aşa, ca pe o drpă, şi pe el, că s-a lăsat amăgit, că a crezut, iaca, mai bine de şase ani, că nenorocita asta de curvă îl va face pe el, biet comloşan fără curajul de a pleca printr-o agenţie de emigrare, un om cu stare tocmai la Chicago. Ar vrea să rupă ceva, să sfîşie sau să muşte, dar n-are ce, pentru că în cabină, în afara patului turnat în bronz şi acoperit peste salteaua tare cu o pătură cenuşie, nu se mai află nimic.
Cînd, în sfîrşit, cei doi negri vin să-l salte şi sa-l debarce cu forţa, aducîndu-i şi mica valijoară rămasă în cameta ei, furia 11 cuprinde şi mai tare, se zbate, urlă, primeşte ciţiva. ghionti bine ţintiţi între coaste şi înţelege că trebuie totuşi să-şi mai amine explozia. N-are cu cine s-o facă pe furiosul tocmai acum. Este aruncat pe chei ca un beţiv dintr-o circiumă de mahala. Valiza zboară şi ea prin aer, aruncată de umil din negri, Abia reuşeşte s-o prindă ca să nu se sfarme de pavajul cheiului şi, cînd îşi ridică privirea spre puntea *Alisiei* printre pasagerii care nu s-au grăbit sa coboo; printre marinarii rămaşi la bord, rîzînd împreună cu lalţi de scenă, o vede pe ea.
■—Au, putrădo, au, căţăloaneol îi strigă şi o ame; cu pumnii, o înjură cum îi vine la gură, de mamă, de dumnezei, o blestemă, o scuipă, dar scena trece aproape neobservată pentru personajele de pe chei, ca şi pentru mare parte dintre pasageri, pentru că zona abundă în general.in a. de numere. Lingă părul ei roşcat, lingă pata de roşu pe o are în faţa ochilor cît strigă şi înjură, i se pare că mutra spilcuitului de student pe care acum îi pare rău că n-a zdrobit-o cum trebuia atunci, la Atena, li înjură el, cu vorbe la fel de prele şi pleacă.
Studentul care se afla atunci pe bordul Transatlanticului *Alria* se numea Peter sau, cel puţin, aşa îi spune-de la Universitatea americană la care a învăţa

m

tre-; ani- în jurnalul pe care l-a publicat la întoarcerea in u, nu se iîiă şi descrierea debarcării în Napoli dar în ciornele manuscrisului prezertot de el editurii au fost găsite cîteva pagini cu numeroase ştersături şi adăugiri şi in care se pol citi următoarele:
„Amantul *sans bagcie* al misterioasei doamne in roşu *s* fost aruni al azi *pţ* • beiul portului Napoli de către doi ma-tcloţi negri cu ceva mai multă furie docît a valului care aruncă o meduză pe plajă şi o lasă să moară sub razele soa
ii, în consecinţă, mi-am făcut curaj şi am dejunat cu dumneaei in salonul restaurant, ia aceeaşi masă, consumind împreună sticlă Întreagă de whisky scoţian şi ea aceeptînd eu un zîmbet şăgalnic ca nota mea de plată, şi nu a ei să fie încărcată eu respectiva consumaţie. După o scurtă siestă, i-am propus, ar 11 bine să mergem să vedem Napoli! Nu e nevoie de nici o siestă, mi-a răspuns ca, dar nu ştiu dacă 8 zis aşa pentru că dormise foarte bine în noaptea anterioară, pentru că era o femeie care nu obişnuieşte să doarmă după-amieza, avînd o rezistenţă a trupului ieşită din comun sau, pur şi simplu, pentru că nu înţelegea sensul cuvîntuîui. Vorbeşte foarte prost românește, iar engleza ei este un fel de negre -franceză. în schimb e foarte frumoasă, frumuseţii aceea de după 35 de ani, fr experienţă.
Chemăm aşadar un taxi rraşaî *pix.*
Museo Capodimonte, in an printre ultimii vi;
Am marea neplăceri tat eâ o expoziţie *Caras*
pul său, probabil cu opera completă a artistule perată pentru o peri rrtS de timp de la toate a
şi colecţiile din lume prin care e răsj *â*
zi înainte, nu mai poate fi vizitată,.
Vedem, în schimb, mai multe pînzi Bruegel (foimoşii orbi — o lucrare e

ini.
Un alt flamand, Van Ostenzon, face îngerii vizibil şi i mai înfăţişează şi cîntînd după noteţj). AŞMM Pinturicchie, eu. o «înălţare a Mărie» în care îngerii nu au ««cit capete şi aripi, iar sfintele care o acompaniază pe M Rpre ceruri se sprijin la propri
rele p_e cap!
Dapă tratative iu numi wri prosl crescuţi curo nu m
vaggio pătrundem la secretara profesor -ului Espinosa, directorul muzeului şi după o aşteptare de o jumătate de oră aflăm că răspunsul formal este nu. Nu poate fi vizitată expoziţia Caravaggio, trebuia sâ venim pînă ieri. Intrăm apoi In vorbă cu o foarte drăguţă dottoressa, căreia îi explic că sînt student român în drum spre America şi nu obţin nici de la ea mare lucru la început, pentru ca apoi, după Ce Ana îi strecoară un bacşiş gras în dolari (sau poate mi s-a părut!), să ne conducă, plină de amabilităţi, chiar ea prin sălile în care muncitorii tocmai dau jos pînzele pentru a le împacheta. Vedem astfel, într-o jumătate de oră, pînze care altfel ar fi trebuit căutate la Uffizzi — Fircnze, la Borghese — ■Roma, la New York, Amsterdam, Madrid, Kansas, Berlin, Dresda etc. etc. Cinăm în oraş, la un restaurant cu specific pescăresc şi unde conversaţia noastră nu se prea leagă. Probabil pentru că eu sînt cam nerăbdător, iar ea din ce în ce mai pilită.
După miezul nopţii, în luxoasa ei cabină, îşi revine surprinzător de bine şi are chef de vorbă. îmi povesteşte viaţa sa cu un savuros lux de amănunte.
Zice că ar fi rămas orfană de mamă cînd avea 5—6 ani şi că la 16 ani tatăl a silit-o să se mărite cu un om ceva mai în vîrstă decît ea şi pe care n-a putut să-l iubească niciodată deşi între timp i-a născut aceluia şi un copil care trăieşte în America. L-ai făcut deci cu primul tău soţ, copilul? o întreb. Rîde cu subînţeles şi adaugă: Sigur, doar eram încă *în acte* cu el cînd s-a născut pruncul! Apoi a rămas văduvă, s-a recăsătorit, a divorţat şi e liberă. Ezit s-o întreb amănunte despre tînărul comloşan proaspăt lăsat fără un ban la Napoli, dar mai interesantă mi se pare a fi povestea ei cu noaptea nunţii. Mai ales că, după principiile doctorului Freud de la Yinea, care produc atîta scandal în lumea ştiinţifică de azi, povestea aceasta şi faptul că a fost din fragedă copilărie orfană de mamă, puse Împreună, pot duce la o foarte coerentă explicaţie a caracterului ei special. Am fost, desigur, puţin surprins cînd, pomenindu-i despre doctorul Freud, s-a arătat a avea cunoştinţă de tezele lui. I-ar fi vorbit cîndva despre complexaţi un anume domn avocat Kohler, în America. Dar nunta ei, care o obseda în acel moment, prima mintă, a ţinut morţiş să mi-o povestească:

«Părinţii Iu Mihail au avut holde şi marve multe, au avut şi eîta bani şi birişi la casa lor, numa n-au avut noroc de fecior fain la chip şi cu mintea limpede. Aşa că, dac-o
..ut ei că băiatul se apropie de treizeci dă ani şi nu să mai gindeşte săsă-nsoare s-or pus cu gura pă el, l-or mai sîlit să iasă în lume, l-or dus pă la Timişoara şi tot nimic ...» Pină la urmă au venit la tatăl Anei şiau făcut tocma de nuntă. De cum a aflat ce o aşteaptă, Ana s-a pus pe jelit în gura mare, de s-auzea în jumătate din cătun şi se-ntrebau oameniică cine o fi murit, jelindu-şi mama de care nici nu-şi mai amintea cum arătase şi viitorul negru care o aştepta. In vremea asta, socrul ei s-a dus la Buziaş şi a tocmit lăutari care să cînte de sîmbătă seara pînă marţi, la spartul nunţii. Apoi a venit acasă şi a pus să se taie două vaci pline, doi viţei, două oi şi nu ştiu cîte hoare, «să mănînce tăt natu. De udătură avea în pivniţă cîta vin şi cita ţuică, numai să fie cine o bea». Toată săptămîna au lucrat femeile în curtea părinţilor lui Mihail să facă «papricaşul dă viţel, fripturi de hoare şi marve, plăcinte, salate şi colaci», iar pînă în seara de vineri tatăl Anei s-a dus la Timişoara şi a venit cu rochie de mireasă şi s-a pregătit cu rudele lui de nunta care avea să-nceapă a doua zi.

După ce au început să vină rude de-ale tatălui ei ca nuntaşi, de, ea a simţit ca. nu mai are scăpare şi a fugit prin fundul curţii la vecinii lor. Aceştia erau plecaţi de acasă, cu munca sau cine ştie? şi acasă nu era decît Liviuţ, băiatul lor de vreo opt-nouă ani. L-a luat pe acesta în braţe şi a început să plîngă şi mai cu durere. «Uite, Liviuţ, mă mărită tata cu urî tu şi mohorîtu ăla de Mihail». striga ea printre sughiţuri de plîns şi-l ţinea pe băiat în braţe aşa cum ţine fecioara pruncul. Sigur că observaţiile mele au început să meargă şi mai intens in linia doctorului Freud, pentru că datele se orînduiau exact cum cere teoria lui. Băiatul, zice, nu s-a speriat, că aşa era el, un copil calm şi înţelept ca un butrîn. A mîngîiat-o şi i-a spus, să nu mi plîngă, ci doar sa aştepte. In mîngîierea lui de atunci, spune, a simţit ea Pnma şi adevărata mîngîiere de bărbat (!). După aia avenit tatăl ei şi a luat-o de acolo cu bătaia, avînd grijă doar să n-o lovească peste faţă, să nu fie mireasă cu vînătăi şi au aus-o de-au îmbrăcat-o mătuşile în mireasă peste noapte şi auuineaţa, duminică, au venit «ghivării» cu mirele şi-au

207

luat-o ia casa mirelui in «cocii.) i negii inhămaţi In «sarsamuri» roşii... Ea a plina doar cînd au tat lăutarii din Buziaş «Auzi, ceasul bate unuMă duc, maică, mă cununu» etc. Am notat separat tot textul cînteeului aşa cum şi l-a amintit ea şi-l voi comunica probabil studenţilor care Lucrează cu profesorul Guşti.

Numai că după aceea au urmat nopţile in care Mihaii nu ştia ce să facă, iar ea se glndea la Liviuţ şi aştepta. Mihaii şi Ana erau cununaţi, dar n-aveau ce-şi -vorbi şi ea nici la muncă nu ieşea pe pămîntul lor care era mult şi bogat. în cele din urmă cînd ar fi fost pericol să afle tot satul că nimic nu se întîmplă in patul mirilor şi să facă familia de ruşine, tatăl lui Mihaii s-a sfătuit cu tatăl Anei şi au căzut de acord să-i trimită pe copii în America. Umblau atunce agenţi da emigrare pe la sate, pe unde ştiau că sînt oameni muncitori, dar săraci, şi le promiteau marea cu sarea ca să plece peste ocean. Bătrînii s-au gîndit că acolo se vor des curca tinerii mai bine decît la Comloş şi că, orieum, tle izbucneşte ruşinea nimeni n-ar să ştie. El mai avea acolo şi le rude, unchi, veri, unii se mai întorceau în Comloş sau Lunga, plecau iar, erau oameni puşi pe strîns avere *m* Aşa că de atunci e plecată si nu s-a-ntors în ţară decît de două ori. O dată în vara lui 1924, cu cel de-al doilea soţ, catul Alexandru S., şi o dată acum. Nu părea deloc obosită, aveam să constat mai apoi i nu era, dar nici cheful de vorbă de la început nu-l mai a. Mi-a spus doar, ca-n treacăt, că l-a căutat pe Li na dată, cînd a aflat că-i la Cluj, student în medii na cînd din nou n-a reuşit să-l vadă, fiind pl pentru o specializare în medicină legală. Apoi mi-a Lit şi începutul relaţiei ei cu fantele de care toc I orosit şi, pentru că se făcuse patru diminc i şi odihnit ca să mergem în ziua urmai ore s5

dam Pompei şi Herculanum.

levăr, în dimineaţa următoare am luat mai inth" un taxi pînă la Museo Nazionale di Archeologia unde am văzut excepţionale statui romane şi copii după orig greceşti în bronz, mozaicuri pompeiene de o delicateţă uluire, foarte fin concepute artistic, executate din bucăţele miei de marmură, uneia de numai doi milimetri (1) şi in lori foarte vii. Apoi am văzut fresce aduse de la Pompa.

208

ică asem iar în cai [!])Seşte ceara colorată, ce jj$_g$ strălucirea şi cu să se păstreze foarte bine. O mul-ţime impresionantă d^v astfel de mozaicuri şi fres hine păstrate şi surprinzător de sofisticate Iernaţi nistic şi coloristic.

Am dejunat în oraş. la un resta uit mai „popular" cel de ieri şi, după o scurtă plimbare prin cartierul a-Napoli, unde ne-am şi fotografiat pe străduţele strimt, pitoreşti şi, desigur, mizerabile, am luat, pe la

orele 2 p.m. trenul Circumvezuvianum şi am ajuns la Pompei la 3, pe o căldură toridă. După ce ne-am oprit pentru *re-frethment* pe o drăguţă terasă umbrită de palmieri, ne-am plimbat ore în şir printre ruinele pompeiene ţinîndu-ne de mîna ca doi îndrăgostiţi. De fapt, mă gîndeam, femeia asta are şi ea drama ei, de ce să o condamn pentru că e uşuratică chiar în timp ce profit de generozitatea sa? Am fost la teatrul antic şi am stat o ©ră in tribunele lui, nemişcaţi, închipuindu-ne fiecare altceva pe scena goală şi năpădită de ierburi din faţa noastră. Apoi am trecut prin cazarma gladiatorilor, pe la for, am intrat în numeroase vile şi ne-am bucurat de felul cum cădea lumina în fintinile din mijlocul curţilor interioare, am admirat frescele foarte bine păstrate şi ne-am îneîntat de Vila dei Misteri. La Lupanare am înlîlnit două familii de francezi (sau poate belgieni după accent) pe care i-am auzit discutînd nişte prostii mai mari decît ei, in gura mare. Crezînd, probabil, că nu a franceza.

— Pas grande chose! se arăta igită una dintre doamne, examinînd o frescă în care artistul înfăţişase o felaţie romană,

Abia la 7 şi 15 p.m. ne-am întors la unde am luat umvezuvianum spre Napoli

Acesta e, de fapt, un oraş foarte urît. în affra cartierelor vechi, care nu sînt decît „pitoreşti", adică foarte înghesuite şi foarte murdare, restul e şi mai lipsit de interes. 1 e împînzit din toate părţile de fabrici care produc «■uit fam şi de sute de blocuri pentru muncitori, urîte şi "nisate în grabă, aşezate, probabil în numele unui specifio foarte aproape unele de altele. Sînt prost întreţinute

m

re, astfel că, deşi sint construite de curînd. un, . gata sâ se dărime. Am văzut la un balcon o marna lei îundu-şi sugarul la numai 20 de metri de o cale ferată foaric ■merată, într-un bloc al cărui etaj patru se afla încă in ;iu de schelet. Vă închipuiţi cît fum de locomotivă aveau nghită plămînii nevinovaţi ai acelui prunc pînă ce avea să se facă mare şi să se mute de acolo?

In afara muzeelor şi a zonei Pompeiului antic, păstrată în cenuşa şi lava vulcanică, elemente de o valoare într-adevăr excepţională, toată partea asta a ţării pare murdară, coruptă, aridă şi agresivă (din punct de vedere al comportamentului oamenilor). Mă întreb cum este Italia şi mai la sud? Frescele porno din Lupanarele de la Pompei arată foarte clar că 2000 de ani nu înseamnă mai nimic pentru specia umană. Sau, cel puţin, că n-au prea însemnat pînă acum. Ivii l-am închipuit pe proprietarul acelui bordel din «răşelul npei cum s-a dus la meşterii „frescari" şi cum a vorbit cu ei să vină să-i deseneze pe pereţi cîteva scene cu acuplări în diverse poziţii stranii pentru a-i excita pe clienţi. M-am gîndit la mintea lui simplă de negustor care a calculat că investeşte o sută de denari şi cîştigă o mie pentru că toţi pompeienii se vor înghesui să intre măcar o dată la lupanar, nu atît pentru a avea o femeie, cit pentru a vedea o frescă diferită de cele pe care le avea acasă. Cămăruţele alea mici, cu priciul de piatră m formă de pat, lavaboul tot de piatră, «Smentuit într-un colţ, folosit probabil unul pentru două triere, toate astea mi-au dat aceeaşi impresie de comerţ adal pe care o dă şi Napoli, şi Constantinopolul, şi Atena probabil că o dădea şi Bucureştiul lui Caragiale. Sigur azi există luxul tehnologic, filmele cu femei frumoase şi r.proape dezbrăcate, vitrinele lucitoare, confortul sporit odată cu remizele adăugate de proprietarii de baruri, restaurante, pizzerii, pasticerii, în alte ţări chiar şi bordeluri

— în Italia, nu, din cauza catolicismului şi a prezenţei Papei, —• dar fenomenul este, în general, acelaşi. Pînă şi iluştrii artişti pompeieni — şi se vede că erau nişte mari maeştri

— şi-au pus arta în slujba minţilor înguste ale soldăţoilor, negustorilor şi popilor de tot felul. De ce? Şi de ce, după ei-la fel au făcut şi artiştii greci, romani, paleocreştini, ren»»

210
qentişti, barocbizanti, oiloeentişti? De ce aria este nevoita, m toate societăţile, să se prostitueze ca să exis tei
La întoarcerea pe vapor, am întrebat-o pe Ana cu ce se oCUpâ acolo, la Chicago, dar n-a vrut să-mi răspundă. A scbimbat vorba destul de abil, invitîndu-mă să beau un v.hisky în cabina ei".
E de presupus că fostul student a exclus în grabă paginile de mai sus din volumul său de însemnări, cu puţin înainte de a fi culese sau chiar din şpalt, pentru că în acel an, 1934, tocmai se căsătorise cu o domnişoară din înalta societate românească.
«

Ana S. stătea liniştită, ca o încă tînără şi frumoasă ţi bogată americancă, într-o seară de pe la începutul lui noiembrie 1931, în camera ei de la hotelul Kostur din Gary, Indiana. Că stătea liniştită, e un fel de a spune. Este, poate, ce credeau mai tinerele ei angajate care o văzuseră urcind puţin înainte de orele 11 p.ro. De fapt, ea nu eraliniştită deloc. Stătea în picioare în faţa oglinzii de pe perete, goală-goluţă, şi examina numeroasele pagube pe care i le făcuse un nenorocit de cuvînt pe care-l citise — dracul o pusese să se alfabetizeze? — cu vreo 12 ani în urmă.
Pielea feţei se uscase, se subţiase şi stătea pe oasele pometilor şi ale maxilarelor ca o mănuşă prea strimtă. Pielea de pe trup, în schimb, se căptuşise cu straturi de grăsime care făceau să pară mai mari şi să atîrne forme ce păruseră multă vreme simboluri ale supleţei şi ale vioiciunii. Căderea sinilor, mai ales atunci cind stătea în picioare, nu mai putea li în nici un fel ascunsă. Cute adinei îi brăzdau gîtul şi abdomenul. Părul rărit şi ars de nenumăratele vopsiri şi revopsiri i se părea un fuior de cînepă, pus de o babă din Comloş pe. furcă şi scos în faţa porţii, să fie tors la un pahar de vorbă in amurg. Dar mai ales pungile de sub ochi şi ridurile de pe faţă o făceau pe Ana să-şi plîngă de milă şi să se înspăiminte în acea seară de noiembrie a anului 1931. Se mai simţise iinără cu numai cîteva luni în urmă, în iunie, cînd fusese invitată şi ea la petrecerea de la New Florence Hotel, dar de atunci, şi poate nu fără o legătură cu acea petrecere, totul mersese foarte prost, iar dezastrul se afla acum în faţa ochilor ei. . .
214
seara aceea se îmbrăcase în rochia ei cea mai la modă, Hnă ce petrecuse aproape toată ziua la salonul de eosme-Va si coafură al miei foste angajate de la Oîd Siolak-Board, i erâ emoţionată cum nu fusese nici la cele două măritişuri, ;• nici la party-ul pe care-l organizase cînd grăsanul ei de cteve împlinise douăzeci de ani. La New Florence Hotel usese invitată de către marele boss al Chicago-ului şi al Întregii Americi, „regele" Al Capone. Gangsterul cel mai temut de după război se liotărîse să închidă gurile flămînde ale poliţiştilor şi politicienilor, făcuse un tîrg cu autorităţile federale şi urma să fie condamnat la doi ari şi jumătate de închisoare pentru evaziune fiscală. în felul acesta, toate crimele lui ar fi fost ispăşite şi el ar fi putut să trăiască liniştit mai departe. In cinstea acestei temporare plecări, negociate confidenţial cu oameni ai legii din cele mai înalte fotolii, dădea atunci Capone banchetul de la New Florence Hotel. Ana se emoţionase încă de cînd venise s-o anunţe umil dintre distribuitorii clandestini de whisky, ştia, desigur, că Tony Grecu fusese un bun prieten al lui Capone, dar nu-şi închipuia că localurile ei sînt şi acum, după şapte ani de ia moartea grecului, sub protecţia aceluiaşi vechi amic. Italianul care venea săptămînal să încaseze taxa pentru proiecţie şi caro-i dirija spre ea pe furnizorii de băuturi erâ un modest patron de florărie din East Chicago, aşa încît nu şi-ar fi închipuit

niciodată că între acela şi marele Aî poate fi vreo legătură. Cînd ajunsese în la New Florence Hotel se convinsese că totul era posibil. La mesele acelui banchet se aflau oameni pe care îi văzuse la. hipodrom şi la ringurile de box, cînd mersese acolo cu Martin, se aflau politicieni şi poliţişti în civil, alţi patroni de case şi hoteluri ea ale ei, pistolari vestiţi ca Mike Kelly şi Paul Ricca, zis Chelnerul, şi însuşi bătrînul Torrio, care se pare că venise din Italia cu acel prilej special. Se băuse şampanie adevărată, franţuzească, whisky veritabil, adus din Scoţia şi numeroase alte băuturi netratate chimic, cum erau cele serate clienţilor obişnuiţi. Lumea era veselă, frumos îmbrăcă, toţi se învîrteau pe lîngă Capone ca să-i prezinte condoleanţe şi urări călduroase. Emoţia Anei fusese însă dît de puternică, încît nu reuşise, toată noaptea, să-şi dea eama unde şi cînd mai văzuse pe obrazul cuiva o cicatrice semănătoare cu cea pe care o avea marele boss. Simţea că

215

A

privise cîndva de foarte aproape acea brazdă In ca care justuica numele de Scariece ce i se dădea lui Al n_P aacuns —, dar nu reuşea să-şi aducă aminte cu co ocaj Al era îmbrăcat intr-un costum verde închis şi purta pani tofi în două culori, maron şi alb, cu talonete şi vîrf ascuţit iaf Ana tremurase toată noaptea la gîndul că el se va *ginâ* le s-o invite la dans. încă se mai credea tinără atunci şi puternică şi fără griji, mai ales că ii dev» r $_{c\ m}$
bucura de protecţia acelui înalt personaj . Plnă la urină, nu se dansase deloc la acea petre, tot ce a armat poate fi
I cu un coşmar. Pe măsură oe Ana descoperea zilnic cfte un nou semn al bătrineţii, pe măsură ce spaima ei că va fi şi ea obligată să ;:jungS în faţa unui tribunal — dacă un personaj ca Al fu-nevoit s-o facă, ea de ce ar fi scăpat? —-, ştirile proaste se acumulau şi o inspăimintau şi mai tare. La o primă Înfăţişare in procesul lui Capone, judecătorul declarase co „pi-ritul trebuie să înţeleagă că nu poate să cadă Ia învoială *m* iar avocaţii se grăbiseră să retragă declaraţia de culpabilii;;!" a lui Capone. Dar era prea tîrziu. Cu I ătatea de care dăduse dovadă Al cind îl râseurnr [1] Mirul John Lynch cu 250 000 de dolari, de la răpi-:i
Ini necunoscuţi, porcii de judecători i inuat să
împotriva lui şi, la procesul din octombrie, li dă-i t ani închisoare. Ceva ca un cuţit r [f]reeurase.
unei spre inima Anei. Citise sentinţa în ziar, stîml ca şi fi ţa oglinzii, şi se gmdl eriozitate la o
. Era a doua oară oînd in mintea ei încolţea i e»1 glad Pri lată i •
i.iţîmpîase la Indiana Harbor,
la o intllnire a românilor etnice nu i [;] tvemtatea din Bucureşti. Ea cărora să le propună o muncă
i plătită La hotelul Kostar. (6 găsise pe Gini,
un ea -nulă la Timişoara şi mai tînări
•iceasta era măritată din Chicago, avea destui bani i.-o i:
atuală rotunjire a venitului perso-
uolaborare la Koslur.) Cînd bărbosul *l* ribună .,de ce nu vâ întoarceţi ac uic de voi şi nici voi maţi mai fi înstrăinaţi cum
n
de *l*

216

Viţeii "ici". Gini începuse sa plîngă. Se pare câ lăsase n[1] fetiţă din prima căsătorie şi i se făcuse aşa de dor d incît zicea că-l va toca la cap pe Rudi al ei pînă va i gg preia direcţia micuţului abator din Timişoara care aj ţinea tot trustului din Chicago. Scena de atunci o pusese pe gînduri, pe Ana, dar ea trecuse repede peste acele neajun suri, gindindu-se că, totuşi, copilul ei se afla

aici, în Chic gj ₀ă ea era obligată mai întîi să-i facă un rost.
Acum stătea prostită în faţa oglinzii şi vedea că nici măcar cu o întoarcere acasă nu mai pot fi înlăturate toate aceste ravagii făcute de cuvîntul prohibiţie asupra ei. Era miezul nopţii, dacă nu mai tîrziu, cînd în uşa camerei cineva bătu cu putere. Acele bătăi în uşă răsunară sinistru. Pa însuşi cuvîntul prohibiţie, deghizat pentru cine ştie ce i naval cu coasă şi pelerină neapră, s-ar fi rătăcit pe culoai hotelului Kostur ca să bată în uşa Anei. Fu atit de zăpăcită. incît deschise uşa fără să mai pună nimic pe ea.
Erau doi poliţişti, un negru şi un alb, iar negrul .de p i-ar fi ştiut amărăciunea şi ar fi vrut s-o consoleze, sco un fluierat de admiraţie cînd o văzu goală in uşă. Apoi a 11 care avea grad de sergent, îşi luă o poză marţial şi o între)
— Sînteţi eetăţeana Ann Sa :-. propri
- Da, spuse ea
Dar nu era frica de poliţie, pe aceasta p i înv» mult, era spaima a ei şi numai a ei
înlăture in nici un fel acolo. în faţa oglinzii, şi H putea înlătura nici în faţa celor doi. Negrul continua -
mineze atent, fără nici o jenă, din cap ii parind totuşi să nu observe numeroasele tutui prohibiţie pe trupul ei li
Aţi încălcat legile federal» cu priviri băuturilor alcoolice şi la prac
Nu avu puterea să pro: încă în
aţele „sînteţi arestată" se duse agale spre fotoliul care-şi I..- ... hainele şi începuse să se îmbrace
lisa şi poliţistul negru tot se.mai holba la ea prin locul intre canat şi uşă. In faţa dulapului ezită în Hi pune un palton mod i o blană somptuoasă. Je
Marfa, pentru eă îşi închipuia . îi va da curaj.
217
A doua zi de dimineaţa, după o procedură de urgentă a din comisariatul de poliţie purtând în geantă coma mandatului de expulzare emis de procuror împotriva ei Cuprinsă brusc de o frenezie a disperării, alergă rnai întâi la restaurantul Wilson ca s-o caute pe Polly. Aceasta abia sosise la serviciu, era foarte obosită după o noapte veselă şi avu nevoie de mai bine de un sfert devoră pentru a inţelege ce nenorocire s-a întîmplat. Apoi se dezmeticise şi fiindcă era o adevărată prietenă, se învoi de la şeful de sala şi plecă împreună cu Ana în căutarea celor cîţiva poliţişti pe care îi cunoşteau . Trecură mai întîi pe la Kostur să ia nişte bani, dar uşile localului erau sigilate. De acolo merseră la Old Siolak-Board unde Ana avea un carnet de cecuri şi spre seară, după ce bătuseră tot oraşul Gary şi o parte din East Chicago, reuşiră să-l întâlnească pe Martin Zarcovitch. Acesta avea acum grad de sergent şi fusese cooptat intre agenţii F.B.I., nu mai era un simplu sectorist ia oraşul Chicago. Se bucură cînd le văzu pe fete. Povesti cu mult haz cum o punea pe Polly să facă dragoste cu Steve cînd fusese Anne plecată în Europa. Polly roşi, dar Anne nu găsi că e momentul să se supere. Copoiul acceptă deci invitaţia fetelor la un bar unde se cînta jazz de cea mai bună calitate: *New Orleans Rhythm King.*
Abia spre miezul nopţii, după ce mustăciosul se pilise bine, Anne începu să-i povestească despre necazurile ei. Poliţistul o făcu la început pe Eliot Ness, spunînd că nu mai merge ca înainte, că Chicago nud mai are de primar pe Big Bill Constructorul şi că în locul lui a venit marele Cermak, cel care vrea să facă din Chi. un oraş curat în cinstea centenarului şi a Expoziţiei Universale, care se va deschide peste doi ani, că, în fine, nici măcar el, Martin, nu prea e de acord cu unele lucruri care se întîmplă în hoteluri precum *Kostur* şi aşa mai departe. Mai către dimineaţă, însă, abia ţinîndu-se pe picioare, acceptase să meargă să doarmă
!a *Sweet Growl.*

Acolo îl trezise pe Steve, rugîndu-l frumos să-i mai dea împreună cu Polly unul dintre acele „spectacole delicioase, ştii tu, bătrîne, ca pe vremuri! Steve nu s-ar fi dat înapoi, dar nici nu primi destule încurajări. Martin adormise curîod în fotoliu, iar Little Birdy, adică Polly, cînd auzise sforăiturile lui, se răţoise. Io Steve:

m

Ia ridică-te, mă, şi cară-te de aici! Ce, nu ţi-[j] ruşi [1] n dimineaţa următoare, după ce se drese cu un w iritabil, păstrat de Anne pentru ocazii, Martin Za reluă [cu eI] [co]PJ[a] mandatului de expulzare şi citeva cecuri semnate în alb de Mrs. Sage, în valoare de vreo două mii de dolari- Seara, hotelul *Kostur* se redoschidea ca şi cînd nimic [nu] s-ar fi întîmplat, iar după miezul nopţii uşile lui se închiseră şi toţi cei care se aflau înăuntru primiră băutură p gratis pînă la ziuă. Aşa se întîmplă, in vremurile bune, in localurile lui Capone cînd şeful trecea întâmplător prin vre- unul din ele şi voia să se arate generos. Ana se gîndise să-i aducă modestul ei omagiu celui care pleca pentru 11 ani ia *jail-nl* din Atalanta sau făcuse asta doar pentru a lupta împotriva propriilor spaime?

Cuvîntul prohibiţie şi legea Volstead continuau să bântuie prin Ameriea.spre disperarea Annei Sage.

CONFLICT DE COMPETENŢĂ: Campanie antialcolică în Banat

Reporter de Vest. *„OMUL BEŢIV SĂ NU POATĂ CUGETAI TÎNĂRUL CUGETĂTOR SĂ NU BEA"[1] Aceste rlnduri puteau fi citite în ultima zi a lunii ianuarie 1930 pe frontispiciul celei maiproas-pete reviste timişorene. ABSTINENŢĂ.* Organ pentru combaterea . alcoholizmului şi a stupefiantelor, lunar.

Numai un neştiutor în ale luptei bănăţene pe tărîm anti-alcolmlic îşi poate închipui vreodată că toate drumurile spre temperanţă şi finalmente spre abstinenţă au fost inaugurate acum, în acest tîrziu 1930. Dru-rmd începe pieptiş la 1754. Un an după cererea (în scris) pe care o face Administraţia Camerei Imperiale cu adresă exactă: producătorii autorizaţi de bere din Timişoara. De ce e proastă berea locală? De ce e o po-şircă, tot alkoholul *scos la vlnzare? De ce toate mergeau bine, adică tare, concentrat ca un tir de artilerie,* ganz konzentrierte alkohelisches Ge- trank, *pe vremea cînd — oh,* du libăr Augustmaugustmaugustin! — *soldaţii din Palanca Nouă aveau misiunea să fabrice bere şi spirtoase, bune de vînzare în cîrciumile lor (spezial!), cu o singură constrîn-gere (prin Petiţie cameralâ): să-şi atîrne deasupra uşii de la intrarea în [c]°rl, cazarmă, bastion, un snop de paie (grîu, orz, ovăz, secară) în semn je recunoaştere:* BIRT, *Cînd din cetate pleacă ultimul regiment de artilerie, oraşul rămîne fără bere, vinuri şi spirtoase. Răsar în schimb, peste yapţe, zeci de producători. O dată cu ei ţîşneşte şi nesecata sete a sutelo, e bărbaţi, aruncaţi cu voie, fără de voie, tocmai aici la mama draculu*

h

"°opîc, *zeci de producători. O dată cu ei ţîşneşte şi nesecata sete a sutelor ţc bărbaţi, aruncaţi cu voie, fără de voie, tocmai aici la mama dracului capătul imperiului, printre mlaştini, ţînţari, malarie, neveste afurisite viitoare şi reci, mai reci chiar deeît marmora primelor cavouri care P[s]ă se înalţe in cimitire. Spre a se mai încălzi puţin acrul, se incintă n Kţivărai fără precedent în trecutul istoric al cetăţii. Petiţii după pe-*

i *scumpiri (imp Duru), amenzi mitipede,*
.esc să potolea, U făpturi, li lasă fără ,
■ *.,-tTnide oroare si jale (pe ctţiva, direct împricinaţi) holărirea u T [Pi] Z Fie si reunesc ura împotriva soţilor, a „alcoliolului si*
grup de [c]?[n]l°ff-JyZZ[0]cietateiicâ, dos plină de îndîrji[re], ,[0]!
oncaruifeldeviciu,tros ™ „,64. Ursula S., Aia.
2S? TlSTf. fi! *U"(J altele, nu mul) pun creiţar U,[gă]-,„, JiTtot ce au primit zestre, bijuterii, pamaturi la ţara si cumpără creiţar vMtotce [a]»f»[âii Un] antreprenor răspunde zelului* for [si] *un plat lZCioeasă cu două caturi, nu prea arătoasă, dar* v *Chiuită Cameră Ungă cameră, o mică bucătărie şi o toaletă pentru bifw ohUmţUă. [va] ™[e] ™£ l randevuuril" se înfiorează la început cet-flSiJZcumZire. O simplă casă de închiriat camere cu (enil.Apoi [l]™?:[u]°™Tm™le cu bărbaţi beţivi îşi scot plrleala, rcciş. [Un]-lTXinZCuclor cîstiga de-acum încolo poate începe [marm] tig ţot ce-au insui. Timişoara! -Nici o istorie [a]*
bătălie fPStTurtnd despre acţiunile societăţii. A olului nu consemnea,aj Miceşti) şi numele (pe
cTnlTSrh asa femeilor cu bărbaţi beţi
E drept circulă un zvon că în 1883 (cînd,la mai bine de 100 de ani,
ăînfUntarea fabricii de bere, „Deulschştfiul" pun nuna pe putere,
JV *ld mite cJeriri ale tehnicii şi înalţă fabrica pe piscufîle perfec aduc ultimele cuceriri j*
m muU m

TMuZhnpfJnS şi spirlasele iau acelaşi avtnt european),, ta MumiKn , ,, , ■ fotiul" un grup misterios închiriază una din
J72MFÎ! «Clubului Temperatei. *Urme* ■ *slabe dăinuite sub colbul paginilor. Şi totuşi... în* Posnasul *(„Călindar dă vreme hmgă ce urî tu îl alungă, pe and Jim) apar anunţuri ciudate, „Am nimerit! ziseră mulţi morboşt conta morbului au folosit fără rezultat diferite curijiinfmcu ,1 dintre ele, probat In decurs de anh şi-aurectşligat sănătatea. Ala-mculdnerburi banatice. ce vindecă influenţa apoplesia şi Jolt alături de pravul întăritor Doktor HUI in contra u lăbkiunei puterii mădularului şi în genere contra orişice spezwde ,*f *străluceşte precum soarele pe cer la amiaz, minunea minum* NTIBETINI *Vindecă -beiia cu cel mai garantat succes, vosa pamicerbicoasă!". Pe adresa* Posnaşului*care a ». iasesc grabnic scrisori de mulţumire. „Cele trei dose de* Ana *m-eau avut efect admirabil la persoanele respective şi c care a curat radtcalmenU de beţie. Primeşte, te rog, mul ■efan Molnar şi sAia din Izvm). •i mulţumesc pentru* Antibetin, *ce a avut efect minunat; eu rv.v : mai cercetez circiuma pentru a lua beuturi spirtoas, la iad stau toată ziua acolo" (Gh. Bortos tfrciumar, Uvrm) „m am întrebuinţat* Aalibetiniil *Dt,,le, am observai an ,. Ui esprim pentru aceasta mulţumirea mea (I. Preţ mişoara)* L»JM
-ia scrisorilor publicate de Câliadar *(ţi tnmlnate poteh i poate fi continuată, dar ne înfrmăm aici căci prea stnt m pe care le putea dobtndi orice timişorean morbos, cu p»*

m

, ,.-(î de alcohol, tocmai ca să se scape de ea. „Cu numa UN florin.
: cumpăra 13 requisiîe de scris, în loc de Un
.-iite francez. Anume: 50 coli hîrtie pentru epistole, 35 cuveru.
rp runzitoare, 3 condee, 3 ceruze, 21 pene în cutie, 2 foi hîrtie sugă-
ccr , rent, 1 Notiţ. Cu DOI florini, in loc să beaie 2 literi ceg
r curat frances, cetăţenii pot aşi cumpăra 1 armoniu escellent de con-
t cu capacele, tremulo şi bas aceompagnare, limpid melodic şi pompos doat. ce poate essecuta orice piesă musicală. Iar cu numa 50 creiţă-
; — o dosă de Antibetin in *glăjuţă sau, după puterea tnfrinării; 1*
arini italiană de concert foarte melodios, sau 1 capcană de şoareci nules (prinde 20 odată!) sau 3 obiecte de jux, glumetice şi de rîs. Cine u se scumpeşte şi da. 3 coroane, poale scăpa de patimă prin cumpărătură îfe: 1 chil pene de pat din Boemia, albe ca zăpada, moale capiiful. Ori: 1 sticlă marc de apă de păr din Wien, nVelliw, pentru ţinut forma la bucle domni şi doamne. Chiar şi cînd timpul se umezeşte, părul îşi ţine forma lui buclată şi la domni, şi ta doamne. Ori: 1 coasă patentată din otel de argint cu aparat de înţepenire. Favorisare! Cine comandă 50 coase, capătă 20 rabat, transport francat, o cute extrafină, un ciocan si o nicovală şi un pachet de prav baruitic cu Aatibetin",

Articolul program prin care se inaugurează, în I *nenla,* lupta anti-etijică la Timişoara, subliniază, întii de toate, drumul spre progresii! general al tuturor naţiunilor. Străvechea maximă latino „MENS SANA IN COBPORE SANO" e cu grăbire ilustrată de un pamflet vestejitor ol viciului beţiei in Timiş-Torontal, intitulat „Ca la noi, la nimenea". Punct înscris la Ioc de cinste în însuşi programul Ligei Naţiunilor, „anti-alcoholismul" american se b de toata stima abstinenţilor bănăţeni, care-i închina p dintelui lloover un iran de slavă (ca, de altfel, şi bine • zuitului popor american ce l-a ales ii candidatului
său. Smith).
Explicaţia e limpede -a apa de izvor Vc 1 făgăduit înăsprirea prohibiţi unei, f didat, reprezentant doar al tempor
Primo acţiune concretă 8 solilor nobilei siuni de împingere pe calea progresului e uit nare de propagandă din Sinnicolaul Mare. Acolo, micei, dor îndirjitei asistenţe, Intliul Sol trage inaug paralelism intre o economie naţională bazată pe prob situaţia din acele vremi. Explică temeinic li mia fimiş-Torontalului îşi poate valoriza
ială producă .alcohol", dobîndind totuşi un cişl Indică neabătută a prunel
mi idu-
221
a acestora în tuia, precum, şi intensificarea ac
de popularizai i mustului sterilizat, dulce şi hrănitor Vu omite sa mai descrie o dată ravagiile „alcoholizmului" măr anti-alcohoiie local recită cu aplicaţie prime!? strofe din *Duşmanul Alcohol I:*
Ak, tu dulce România, Pină cînd ai să mai dai Băutură otrăvitoare Ce-ţi răpeşte fiii tăi Azi întreg poporul nostru Anbrăcat un trist vestmânt. Un vestmînt aşa

sinistru Ce-l va duce la mormînt,
I -linsa doamnă Laurenţia Bacalbaşa, conferenţiar, îi Buhjtă pe cei veniţi dezinteresat pentru a propaga o idee atât • *u* nobilă, care este baza „întărirei şi reînnoirei poporului r mân", arătînd că „alcoholizmul" a ajuns cel iriai mare viciu al omenirii şi duşman al ei. Este convinsă că „toate relele îşi au obîrşia in alcohol şi că această otravă nu poate fi străină nici de desfiinţarea natalităţii şi de înfiinţarea mai virtoasă a concubinajului în scumpul nostru Banat. „Faptul incumbă o mare sarcină femeii bănăţene."
Apoi, o tînără anti-aleoholică locală recită cu simţire ultimele două strofe din *Duşmanul Alcohol!:*
Alcoholul e duşmanul -Contra căruia luptăm, Iar ţăranul nost, plugarul Ne ajută să-l înfruntam
Căci poporul ţării noastre Are fii cari orişicind li va salva din trista soarte Depunînd tristul vestmînt!
Iar poporul, masa anonimă, nu învaţă decit in două feluri: prin imitaţie şi prin constrîngere. Cum pe tărîmul combaterii „alcoholismului", ţăranul român nu prea avea ine „să imiteze" (căci exemplele pe care le vedea erau

■; j degrabă o propagandă pentru alcool, iar nu contra lui), Bonstriogerea prin propagandă susţinută rămînea u drum
Primele roade ale acestei cugetări înţelepte se văd in $_{cu}$rînd. Două mari adunări poporale anti-alcoholice, una i$_a$ pecica, alta la Comloş, fac ravagii în conştiinţele participanţilor. Un răspuns prompt îl dau comloşenii neparticipanţi la reuniune, care, ca şi în alţi ani, aranjează şi de această dată, în paralel, o frumoasă expoziţie de vinuri, începciată cu joc. *O minunată expunere de beuturi la Corn-losul Mare,* vor scrie a doua zi toate foile cotidiene ale Banatului la rubrica „din viaţa satelor noastre". Relatări ample ale reprezentanţilor presei chemaţi la faţa locului în mare grabă descriu cum la expoziţie participă nu mai puţin de o sută de persoane producătoare de vin. într-o atmosferă plină de voioşie sînt selectate vinurile cele mai ‚prima". Demne de lauri au fost socotite productele Iui Romulus S. (întîiul premiu); Vichentă R. (al doilea) şi Badea lui Ciolac (al treilea). Toţi participanţii, juriul, trimişii speciali ai presei din Banat vizitează apoi pe premiaţi acasă la aceştia, unde servesc din vinul cîştigător. Apoi se reîntorc în sala de expoziţie, cînd, în cîntec de fanfară, s-a petrecut, la un pahar de vin pînă în noapte. Au domnit frăţietatea şi concordia, dovadă grăitoare că solidaritatea umană stă deasupra intrigilor, atunci cînd este în joc ceva nobil şi util.
De aceeaşi părere, dar din sens contrar, par să fie şi nobilii străjeri ai templului abţinerii de la rele. Nu părăsesc sala de expuneri, fără să anunţe onorata asistenţă - că în chiar această înălţătoare clipă se deschide un mare
CONCURS LITERAR
avînd ca temă:
l- Ravagiile alcoholizmului la noi în ţara
2. Influenţa destructivă a alcoholizmului la diferite popoare
Vor putea lua parte toţi elevii şcoalelor medii din Regiunea şcolară a Timişoarei, precum şi cei din judeţele Dolj Ş[1] Hunedoara, îneepînd din clasa a treia. Lucrările vor avea

numrnum patru pagini scrise, ierimnul peste două luni. Compoziţiile vor fi trimise pe adresa [!] tle gaz din Timişoara, în limba română, Premiul I va J 500 lei. Al doilea — 500. Cei încununaţi de laurii tr-i lui literar vor citi cele scrise în cadrul unei adunări publice d« popularizare anti-aleoholieă. Se mai precizează că oii-şicare participant poate ataca tema atît din punct de vedere individual, olt şi din punct de vedere social, dar să nu scape din ochi că amlndoua direcţiile au un unic start şi tel: abstinenţa.

Concursul se desfăşoară. Putem afla că au participat zece tineri anti-alcoholici: şase din Timişoara, unul din Brad, încă unul din Pecica, încă unul din Sîntana şi ultimul din Miniş. Nu este deloc exclus ca acest din urmă demn reprezentant al mănoaselor podgorii să fi dobîndit una mia linei sute lei la concursul literar, veştejind cu amăreală în gînd şi dulceaţă în stil toţi butucii de vie, de la rădăcină la cîrcel, bob cu bob. Dar cine mai poate şti asemenea lucruri in ziua de azi?
In sebimb se poate afla cu maximum de precizie ca neo-,u soli ai sănătăţii şi însănătoşirii naţionale nu îşi pun ma albă-n vîrf de băţ. Nu le trece prin cap nici cea mai idee a capitulării. îşi strîng rîndurile, unindu-se într-un front de descurajare a „alcoholizmului" şi in-săi practicanţi. Cu forţa exemplului personal şi persuadării prin constrîngere, ei străpung cbiar cîtorva penitenciare din Timiş-Torontal şi Arad. ierbare antialeoholică poate fi urmărită în sala de închisorii din Timişoara, în - scunda şi mofaorîia . sînt adunaţi şi puşi să stea pe nenumăratele bă;:ei iaşi (dintr-un total de 391, zece în stare de la infirmerie, doi descoperiţi lipsă la apel şi daţi iar restul, pînă la completarea efectivului, cu iisiuni în incintă sau în oraş). Cele 3?5 de si fete irit supunere, vorbele pline de dulceaţă .; i: O femeie slabă, cu nas ascuţit şi buze
i, dintr se desprind ca picăturile de ambrozie
. dar şi de îmbărbătare îmbinată cu Iul" e vina principală a faptelor î In general, ci mai alea în particular — pe spre tristul lăcaş în care tocmai 1»
224

Fineţea sufletului său

şi resimţită pînă cu vocea ei
irului, arătlnd ce cu pedepse
Cei de la cinci la
oţire de toţi cei încă treji. Sora !! i neostenită, le deschide uşa trebuie ei să facă pentru societa «soare, pwiă la cinci ani, ascultă de: zecc aruncă riviri încărcate de ură spre duşumele. Singurul yietaş a adormit. Gardienii păzesc reuniunea cu vădită lehamite. Urmează încă două cuvlntări. Cel mai simţitor vorbea e fratele Melchior, care compune pe loc şi redă in-
itaneu compoziţia (cu patimă în glas, în priviri, în mîuii).
Testamentul unui beţie pocăit către fiul său
— De vrei să-ţi fie totdeauna sete, fii beţiv!
— De i să ajungi sărac, fii beţiv şi curînd vei ajunge
le lemn!
— De vrei să te prosteşti, fii beţiv!
— De vrei să te asemeni cu porcul, fii beţiv şi eurkid scurma în gunoaie!
— De vrei ă zaci după gratii, fii beţiv ai aici vei rămtne pururi!
Nimeni n-are cum da ascultare retoricelor îndemnări, meşteşugit compuse de fratele Melchior. în încheiere, surorile împart între condamnaţi felii de cozonac cu stafide şi rahat, precum şi pahare de sirop, lăsîndu-i Imp aciuiţi eu ei înşişi. Feţele lor arată din nou supunere şi bllndeţe
15 — Femeia ta roşu

o.

O

—

■■

"

Biograf:
t-a fost. nicx ăbuşirii nu-i isă voluptat
lam **!n i di Vr**

.
ir
ită iitit de aproape de pri demenise pe americani nicicînd
Se zvoneau tot telul de grozăşonată era candidatura liderului
la preşedinţia Stateldr Unite.
tot felul
i a p
ip
dui lui Liudbergh
cioare iu
fii iente.
mai palpitante
n!. sohimbările pomulte ori, pe drunaştere figurau nua trei naşi iluştri, Scotland Yard-ul londonez, the
ce şi la Prefect ure de Paris. Iloover se inspirase cind i se organism suprastatal, nuipeciali. Mai mult, activitatea i absurde: nu aveau voie să straordinare, şi nu li se însă efecti irestări. Pentru - urmă coz, să chemi ■ i locală.
CentruJ crin ei într-un unghi a i
fvuws
„Amerio tie. Gustul cu atîta vii venii, între comut
Prăbuşir a deschis gi cont propri trecuse, t deschisese Poliţiile !•
acestor *U* iar maşinile li urmăriri. Ga şi i lil ice îi lăsau si
i baltă
asta n-
fi fc
île pe bieţii poliţişti, ri. F.B.I.-ul, în al cărui certificat
yal Canadian Mounted P ituţii din care J. I onase (înfiinţarea ace •a, in 1933, 226
de ager era torpilată de interd rte arme decît In cazur
223
City, i[fir vîrtm 6e] precipita spre lacul Michigan, rotindu-se Violent în jurul oraşului Chicago. Magazine care vindeau lucruri furate, indivizi care preluau banii furaţi din bănci, doctori care uitau să declare că trataseră indivizi cu răni guspecte, avocaţi care ştiau pe de rost legile doar cu unicul [go]op de a se feri de ele, croitori care uitaseră să facă altfel de haine decît cu ascunzătoare pentru pistoale, vînzători de maşini a căror viteză se socotea prin comparaţie cu viteza glonţului şi al căror preţ creştea în directă proporţie ou puterea de rezistenţă la gloanţele de calibru mare, toate acestea făcuseră din Midwest un soi de cuib de viespi. Dacă mai puneai la socoteală şi noul tip feminin, adică femeia amantă şi pistolar, acest tablou se întregea cu un aer de sordidă gingăşie.
In paralel, apăruseră şi un număr de .oraşe mici care, în ă harababură a violenţei, aveau un rol bine stabilit: acela de adăposturi. Ele erau astfel diseminate încît să fie accesibile după loviturile scurte şi îndrăzneţe ale bandelor. Trei oraşe îşi disputau onoarea de locuri «oficiale» pentru clipele de răgaz ale bandiţilor: oraşul Joplin, în Missouri, St. Paul In Minnesota şi Hot Springs în Arkansaa.
Prima lovitură a lui Dillingcr, după eliberare, are drept fundal oraşul Indianapolis",
Prpiccţionisţ :
„Erea o căldură a dracu, dar lor nu le păs». Ei trebuia ia atace o bancă, să facă rost dă bani ca să-i scape pă prieteni. Filmu povesteşte cum se vede cu prietenii Iu Pier-• pont şi cum ia iei o maşină cu un şofer, bandit şi iei, care-i aşteaptă in faţa uşii. Dillinger avea pă cap o şapcă albă. Nioî nu-l cunoşteai că erea el. Atunci îl arată cum intră şi cum o caseriţă rîde dă ei şi zice: «la uite, banda lui Şapcă Albă», da Dillinger ie mai iute nu mima dă picior, da şi dă linibă: «Bancuri proaste putem face şi noi. Aşa că ia scuipă Încoace bancnota aia dă o sută. Asta în loc dă amendă. Şi voi, ăştialalţi, luaţi-o frumuşel spre perete şi nu cumva să [v]ă împiedicaţi în mucii vecinului că o să vi-i şterg într-o chpită, fără să-mi scot din buzunar batista». Atunci toţi [tu]ge la perete. Un prieten a Iu Dillinger pune într-un să-[CU]H tot ce găseşte.

m

Ei, da clnd ajunge iei acasă, noaptea, tată-su îi *g* că l-a căutat un poliţist. Iei ridică dîn

umeri şi zice că nu-l pasă, că poliţiştii are treburile lor şi civilii pă ale lor, ca asea ie dă cînd lumea. A doua zi atacă o moară, după aia iar o bancă şi toate ies la fix".

Traductor:

„Am aflat tîrziu de tot, prea tîrziu, că vor să scrie o carte. Au venit la mine cînd intraseră în criză de timp. îi trimisese nebunul din Comloş. Uitasem complet de el şi de fixaţia lui ou Diliinger. S-a ţinut de mine scai, pînă nu i-am tradus întreaga arhivă de tăieturi din ziare, de broşuri, de cărţi obscure, fără coperţi, n-am avut pace. Bine că nu ştia de scenariul filmului. I-ar fi fost, de fapt, inutil. Nu mi-a venit să cred, dar ştia pe de rost absolut toate replicile filmului. Se mai încurca, dar se încurca într-un mod bizar: confunda, pur şi simplu, filmele. Reproducea, cu aceeaşi preejzie, secvenţe întregi din filme cu Gary Cooper şi Douglas Fairbanks, şi cînd le descria pe Mary Pickford sau Greta Garbo cădea în extaz. Intra în rezonanţă cu lumea aceasta de celuloid, care, am înţeles, era propria lui lume. Uşor de explicat: ultimii patruzeci de ani şi i-a petrecut în semiîntunericul sălii de proiecţie, in zgomotul monoton al aparatului cinematografic.

Mai întîi am avut impresia că sînt nişte naivi în căutare de subiecte distractive. Apoi mi-am adus aminte că văzusem numele unuia dintre ei, căruia îi ziceau *şefu* chiar nu citeva zile înainte, într-o revistă pentru elevi, unde dădea un interviu. Revista mi-a arătat-o un nepot, care tocmai se întorsese dintr-o tabără. N-am făcut imediat legătura, dar după aceea, cînd a început să vorbească, mi-am dat seama că mă înşelasem în privinţa lor. îmi cereau toate informaţiile pe care le deţineam in legătură cu Diliinger. Le-am arătat copiile după traduceri, insă n-au fost prea entuziasmaţi. Spuneau că le cunosc Veniseră cu speranţa că mai exista ceva ce nu ştia nici pro-iecţionistul, pe care am înţeles că l-au tras de limbă foarte abil. Dar am mai înţeles că sperau să mă fi contaminat şi eu de această penibilă dillingeromanie şi că voiau să mă transforme într-un personaj al cărţii lor. Sper că n-au reuşit.

230

Am f°st c se Poate de rezervat. Ca să fiu sincer, nu-mi prea lăceau. Nici *şefu*[1] ăla al lor, nici celălalt, care n-a zis nici trei cuvinte. Şi nici ea, care se agita cu o vădită ostentaţie, *i* care am dedus că sugerează că e mai importantă, în literatură; decît lasă să se vadă. Au fost, ca să rezum, absolut terni. întrebări de rutină, cărora le răspundeam în doi Deri. Dar nu s-au lăsat. M-au luat „la coarda sensibilă", ţinui din ei a întrebat-o pe ea dacă ştie cum se spune in franţuzeşte «coardă sensibilă». Ea s-a cam răstit şi i-a răspuns că ăştia, anglofilii, fac întotdeauna pe nebunii. Am crezut mai întîi că se referă la mine, dar apoi am înţeles că, de fapt, continuau o discuţie mai veche. în sfîrşit, plictisit peste măsură — chiar atunci îmi pusesem o casetă cu ultimul film al lui Belmondo, cu o subtitrare în greceşte şi arabă, pe care-mi propusesem să-l urmăresc doar prin citirea traducerii, fără să dau drumul sonorului — , am scos scenariul pe care tocmai îl trecusem pe curat. E a şaptea variantă a acestei traduceri, care, cred, este capodopera mea. L-am arătat şi pe acesta lui I. M. şi a fost din nou de acord că am ajuns la o artă a traducerii fără egal între cei din noua generaţie. Mi-a propus să stau, peste vară, la Sibiu, însă nu cred că în următorii doi-trei ani voi reuşi. Am de terminat o versiune completă a poeziilor lui Shakespeare, un *tout Mallar-me,* o refacere finală a cărţilor de bătrîneţe ale lui Goethe şi versiunea bilingvă, pentru o editură din Macedonia, a scrierilor apocrife ale lui Kavafis. Aşa că vizita lor a fost neaşteptată şi din acest punct de vedere. Am crezut că e în legătură cu traducerea depusă la editura locală. Tentaţia de a nu le arăta scenariul creştea pe măsură ce ei se arătau mai nerăbdători. îl pusesem pe masă şi stăteam sprijinin-du-mă cu cotul de el. îi priveam în ochi. Bronzaţi şi nu prea. Ea purta ochelari fumurii. Cel căruia îi ziceau şefu arbora un zîmbet superior, care se transformă, însă, am observat, foarte repede, într-o privire scrutătoare. Nu mi-ar plăcea 1 am duşman. Celălalt luase nişte reviste englezeşti şi le răsfoia. Se vedea cît de colo că n-are habar de limbă: privea numai fotografiile. Dar m-am hotărît foarte repede.

Dintr-un lesne de înţeles scrupul filologic, şi nu numai, autorii SDiSlrat °Migati să precizeze că era vorba de un exemplar din *World rnotographer.*

23 1

la să văd ce se intlmplă, totuşi. Le-am înmuiat scenariu cu condiţia să mi-l restituie a doua zi. AH promis solemn mai ales ea, insă uu l-am recuperat deeit peste patru luni Şi atunci numai după Îndelungi insistenţe din partea rneo l-am căutat şi la serviciu (am aflat că lucrează in redacţia unei reviste din oraş), însă cred că se ascundeau de mine pentru că i-am găsit foarte greu. în fine, mi-ara recuperat manuscrisul şi nii-am jurat că

este ultima oară cînd mă voi arăta amabil cu oricine va încălca teritoriul sacru al muncii mele.
îmi mai aduc aminte întrebat dacă ştiu ceva
despre obiceiul Im Dillinger de a sări peste uşile de la ghişeele băncilor, şi cred că acesta a fost elementul psihologie determinant. Ştiam multe lucruri despre acest obicei al banditului, şi am fost surprins că aflaseră şi i că atunci
am deschis scenariul la pagina 43 şi am citii de iulie. Un Chevrolet decapotabil opreşte ii (Gros plan.) Aparatul se mişcă pe faţa din maşină (Travelling.) Haină cenuşie, p american). îşi trage pălăria de pai pe i Intră în bancă. (Plan de adincime. PrWeş degetul gros, încurajator, celor doi tip răm (Detaliu al degetului.)
Casieriţa. Margaret Goodj priveşte lndelun (Prim plan.) Sugestie că l-a simţit intrînd p Flash back cu scurta ei biografie in banc cinci ani. Bărbatul se apropie (plan semigener mişcări lente. Pare prototipul însuşi al omuli
(Plan întreg) — Bună ziua, d mnişoară.
. cu preşedintele băncii.
(Plan mediu) - Preşedintei are birourile
ii fi clădire, in p i .n deta-
liu, cu buzele ei) Noi sîntem populaţia din împrejurimi.
Falsul om de faceri aprob- clas[1]
plan mediu.) — Mda, mda, s-au molipsii .1 I.• ameţiţii din vest. După ce le pui praf de strănutat sub rece o oră
pînă să-i ai iuţind, atîta erile lor.
Da, casieru, unde-i? Nu cumva a luat [i] pe ulei di I dci?
ti călduroasă faţa băncii, oară fti albi. (Plan (Prim plan.) spoi şi ri i in maşină.
In r gistre.
i noul venit. iă atacuri în ii). Are nişte i de afaceri. dau
232
(Prim plan cu privirile ei indignate) Domnul Sandorf î«i ie micul dejun. La ora asta e foarte mare linişte In barul de vizavi.
(■Viei, se impune un racord de montaj cu imginea barului de peste drum ţi casierul mesteeind liniştit). Se revine la un nUm american: — Aha, ha. Bun, atunci putem vorbi ■•■ între băieţi. Nu te speria, puicuţo, e vorba de un simplu ktac al băncii. Cel care o atacă sint eu."
Plan general, dinspre intrarea în bancă. Dilling Jiu buzunar un pistol mare, negru. Imaginea insistă asupra iiiînii care ţine pistolul. Ecranul se întunecă apoi, pînă eînJ camera ii urmăreşte pe Dillinger cure pune piciorul pe una din barele transversale ale grilajului de protecţie şi Îşi face vini peste barele de fier. înălţimea barelor: trei metri, gmea: trei centimetri. Material de bază: metal oţelit. Dis-ea barelor: paralelă.) Transf oeare pe mîoa lui Dillinger ouc adună, cu gesturi preci e, hanii din sertarele ghn
l.. mare a 1 imagine. Doar
u, de data e Filmat se .i... ascuns intre
sacii mai i, in care [v]" fi 1 Furi banii băn
oii".
Biograf;
„Matt Leach, şeful aceeaşi zi de noua ciud
care încercaseră să oper o descriere a celui pi Mitt Leach era supr:; diana. încerca - fără noiasca metodele poliţi cu extracte din teorii!
din statul Indiana, află in :iie. Doi complici ai lui Dillinger, pe cont propriu, sint prinşi şi fac are-l numesc «Dan disperatul". nit «psihologul» poliţiei din In-a mari şanse, cei drept — să în propunînd o altoire a psihanalizei oeiologismului vulgar, ajunsa, nu se şire oum, pînă în America. Guvernatorul McNutţ era atît de impresionat de cunoştinţele lui Leach încît nu făcea nici un pas fără să-i ceară părerea. Iar uneori i-o cerea igno-rînd că Leach avea un şef, cere era directorul Siguranţei Publice. Se zvonea că simpatia cu care era înconjurat se datora şj Faptului că. in momentele de mare furie, se bîlbîia jpgrozitor.
Cunstie est defect, nu ezita să tragă din el
foloas
233
Leach hotărî să-l însărcineze pe Frank Hope cu găsirea iui Dillinger. Hopo răspundea, din partea poliţiei statului indiana, de foştii deţinuţi eliberaţi de

curînd. Avea atît de mulţi clienţi, încît pe majoritatea nici nu apucase să-i vadă la faţă. Ajunse la ferma din Mooresville singur. în tot ţinutul nu reuşi să găsească un singur poliţist disponibil. De altfel, făcu tot drumul degeaba. Dillinger plecase la Indiano-polis. La întoarcere, află de la tatăl său că fusese căutat. Ajunse la concluzia că trebuie să dispară. Dar unde? :
Prietenul său de la închisoare, Jim Jenkins, avea o soră. Era subiectul lor preferat de discuţie. Jim o lăuda cum nu-şi lăudase vreodată un frate sora, iar Johnny era nu foarte bun ascultător. Cînd i-a arătat fotografia, i-a înţeles exaltarea. Mary era de-o frumuseţe răpitoare. Se numea acum Mary Longnaker şi tocmai se pregătea să se despartă de cel care-i dăduse acest frumos nume. Mary ţinea o pensiune bunicică în centrul oraşului şi ducea viaţa plină de bucurii mărunte a femeilor în situaţia ei si la vîrsta ei. Johnny a cucerit-o imediat, mai ales- că se dfidea drept cel mai bun prieten al fratelui ei. Nu se ştie precis ce s-a întimplat între ei, dar după o săptămînă Dillinger se oferi să-i achite taxele de divorţ, iar după trei săptă-mîni porniră împreună cu maşina spre Chicago. Voiau să vadă Tîrgul Mondial, împreună cu ei se afla şi o prietenă a fetei, Mary Ann Buchholtz.
Ajunseră la Chicago a doua zi devreme. Traseră la hotelul Crillon, unde rămaseră trei zile. Trei zile de vis, împărţite între jocurile cu mingea şi vizitarea Secolului Progresului. Atenţia lui Dillinger fu atrasă de două lucruri: linia de asamblare a lui General Motors şi ultima specialitate franţuzească. La Colonie Nudiste. Se distrară pozînd fetele şi exponatele şi tot atunci Dillinger îşi găsi una dintre distracţiile preferate, fotografierea poliţiştilor. Se oprea în faţa lor şi îi ruga să zîmbească. La întoarcere, trecură prin Mi-chigan City. Mary voia să-l vadă pe fratele ei. Dillinger se arătă bucuros şi-şi însoţi bucuria de un gest pe măsură. într-una dintre bananele cumpărate pentru Jim introduse o bancnotă de cincizeci de dolari răsucită. înainte ca fetele să pătrundă în clădirea închisorii, le rugă să-l sfătuiască pe Jim să împartă banii paznicilor.
A doua zi le aduse pe fete înapoi la Dayton",
2Zi
proiecţionist.
Asea, aşea. Asta trebe să fie. Eream sigur că o găsesc. Asta scrisoarea care mie-mi place cel mai mult. Am citit-o dă zeci dă ori şi tot nu mă mai satur citind-o. Parcă o văz pa artistă cum o citeşte şi ea, în faţa unei fereşti. Şi lumina bat[j] pă faţa iei şi ea nu se mai satură citind-o:
Scumpo să nu zici căţ scriu prea repede nu ţiam scris încă de ieri căci atuncia mîna miar fi fript tocul ai nici un rînd nu aş fi putut să termin înainte ca să ia foc hîrtia asta care va ajunge acolo unde eu aş vrea să fiu acu pîrjolit de ochi tăi mîngîiat de şănţuleţele amprentelor tale să fiu ascuns în casa ta şi nimeni să nuş dea seama săi pese. Nu m-ai plec in il-îinois şi nici în Missouri da nici nu rămîn pe loc întro oră o şterg în est şiaş vrea săţi scriu o scrisoare cu ochii pînă să simţ că iei foc şi că nu mai poţ fără mine şi fără mîna mea în caret jur că no să am tocul şi nimic ulceva numai obraji tăi îmbujorat la care o să privesc aşea cum ştiu Scumpo că o să te uiţi şi Tu la scrisoarea mea cînd o să vezi că ea vine şi eu nu căci de cînd team văzut am dat de dracu demi vine săm pun capul la drumu mare şi să fluer din degete, să vină toate oto-mobileîe din indiana să mă facă praf şi apoi să mă ridic ta ceruri şi din fluier să se facă vînt care să se domo-lească deasupra căşii tale unde să cobor prin giamul pe care nul închizi niciodată Scumpo nul închide nici acu că vin şi eu doar săţ spun cit sînt de nebun după tine ştiu că nuţ prea pasă dă mine aşea cum cred oă aş merita după toate cîte ţiam arătat de atunci săm spui curat să nu mă perpelesc dojeaba şi să nu dau din miini să te tot văd căci asta ie mai greu de îndure t decît iadul pe care lam îndurat Scumpo tu nu şti cei aia şi dacă fratele nenorocit alu imbeciîu tău dă bărbat îţi mai dă tîrcoale dăm dă ştire şi no săţ mai dea tircoale decît

terci să iei pă făraş şi săi arunci la gunoi Scumpo mă iubeşti şi tu orişieîtuşi de puţin sau eşti ţi tu nebună după mine. Aşa că termin şi cred că de data asta nul vei-uita în vis şi săi strîngi în braţe sub formă dă perină pă al tău care te doreşte ca un cline turbat Johnny.
235
i încă nu ie totu Dupe vreo clteva zile (se vede cum cade foile dintr-un calendar dă perete) vine- cineva si-i aduce lui o scrisoare. Se vede treaba că fata nu .erea aşa dă dornică ca şi iei. Atunci el iar ie nervos şi iar sparge o bancă şi dup-aia şi mai nervos nu să opreşte dăcit în patu cel mai moale din casa dă toleranţă. Aşa erea pă atunci obiceiurile. Dacă-ţi venea chefu plăteai la o cassă taxa dă intrare şi îţi alegeai după gust. Lu Dillinger, am băgat dă seamă, îi cam plăcea blondele. Că ştiţi, artistu care îl juca erea cam ca pămîntu. Şi ştiţi cum se zice: extremele se atinge. Da imediat după aia iar îl arată cum scrie o seri-goare, şi iar o trimite lu Maiy:
«Zău Scumpo o să luăm şi copî cu noi scumpi de ei. Numa săi scoatem Scumpo cumva pă jimmy dă la pîrnaiele alea inputite săi ducem şi pă copi să cunoască şi iei lumea să vadă ce ie aia o lume adevărată şi nu numai ce le spune nenorocitu dă bărbatutu căi bine io zîc să ne grăbim sigur că nu mă gîndeam că o ,să plec singur cu tine în america dă Sud da dă unde să fi ştiut dă tine cînd coceam planurile alea oă egzişli nu iareai dăcît un şir dă cuvinte fără şir în gura Iu Jimmy pa care cum dracu săi scoatem mai repede la lumină şi so ştergem aşea cum Scumpo ştiu că vroi şi ţi e frică să ţi-o mărturiseşti. Aşea că Scumpo terog puneţi părul pe bigudiuri puneţi pă tine rochia neagră cea lungă şi făţ o fotografie şi trimitemio cgzact aşea cum îmi trimit fotografila ce zici dă chestia asta? Ha ha scumpo şti cam sînt io acum ca păianjenul întins pă firul lui şi nu mă mişc nici unţol mai încoace încolo fără să ştiu că firul ăla iese dîn priviriii tale Scumpo da nu mă lăsa să mă înod aici dă unu singur căci io ştiu că păiar.jenu eşti tu al tău Johnny care vrea să ştie totul dffspre tine cîr.d o să te vadă din nou».
Traduc lor:
„Cînd am recuperat scor aeseră. Au vrut să ştie dacă traduse de mine. Mi-am mi-au arătat şi ce seriile erau, într-adevăr, cele !iat. scama că le transcri-
236
toseiă după dictare. In linii mari. ele reproduceau intenţia
Biea de a sugera caracteristicile unui autor analfabet. Insa, am constatat, proieeţionistul adăugase de la el cîteva nuanţe, ţiiroşase. prin egalizarea tonului, efectul de discurs pe ju niătate comic, pe jumătate tragic. Totul curgea într-o monotonie, nu ştiu cum, studiată, diminuînd defectele şocantp p care eu ie calculasem după toate legile traducerilor. In versiunea primă, care-mi aparţine, era vorba de o adevărată (tramă a limbajului, de o comedie a inadecvatilor unui lim jjaj la caracteristicile social-spirituafe ale unui personaj: în transcrierea lor nu mai rămăsese decît precaritatea, dc-nn comic dubios, a unei personalităţi care emitea fără control
felul de cuvinte fără sens.
M-arn oferit sâ-i ajut să reconstituie scrisorile în f ţii care o creasem eu. Au acceptat imedi; apoi n-au
nv i dai nici un semn. Cred că nu voiau să implice prea multă lume în această aventură — am înţeles că ei aşa o considerau, o aventură, un experiment a lor. Dar cred că, de iapt, le era teamă de posibilele pe care le-or foca intervenţia unei mîini străine iu mu O teamă.
evidentă, de manipulare, pe eare, zii nul dintre «i o
şi teoretizase.
Nu şi iu ce - a mai intimplat cu ei pentru că iî«- alunei nici ii-am
tici nu i -ti-

rani văzut".
Biograf:
- „Pe la mijlocul lui septembrie, Dillin artind pe cap
o pălărie de pai, pătrunse în the Fii ional B;
Montpelier, un orăşel la sud de Foi Wi j . pe rîul Sala mome. Viaţa
semipatriarhală a oraşului nu mai fusese ui burată de pe vremea războiul
cesiune. Dillingci pa
transe in bancă arborând figura omului preocupat de pro-ria-i soartă. Cînd
ajunse in faţa i i. rosti replic
uzată de atlta folosinţă:
-- Sus miinile-, nu mişcă nim anii!
înainte ■•; reunul din sîîi peşti imprejmi
u bani.

Cînd Leach află de această nouă ispravă, ajunse la concluzia că ori are de-a face cu un exhibiţionist, ori că trebuie să se aştepte să dea peste un criminal primejdios. Ambele supoziţii s-au dovedit la fel de valabile. Leach hotărî să pună sub supraveghere atlt casa bătrînului Dillinger, cît şi pe iceea a surorii sale, Audrey Hancock şi, ca să aibă impresia
- activ, puse să-l aresteze pe cel dinţii complice al lui Jon-ny, Ed Singleton. De la ceilalţi doi, arestaţi mai înainte, află că Dillinger locuieşte undeva în Gary, în cartierul Be-verly. Cînd ajunseră la casa cu pricina, înăuntru se găsea doar unul din acoliţii acestuia. Luat din scurt, el mărturisi că Dillinger urma să apară peste cîteva minute. Odată instalată capcana, Leach ordonă ca imediat după apariţia banditului să se deschidă focul. Uitînd de propriul său consemn, Leach trecu la cîţiva milimetri de moarte: aflase, între
p, că Dillinger ia masa într-un restaurant şi hotărîse să se deplaseze cu toată echipa acolo. Leach îşi aduse aminte
ordinul pe care-l dăduse chiar el doar în clipa cînd uşa
descuie brusc şi simţi pînă în străfundul creierului ochiul întunecat al puştii lui Art Keller, şeful micului grup care-l aştepta pe Dillinger în întuneric.
Cînd ajunseră, însă, la restaurant, Dillinger plecase de cîteva minute.
A doua zi fu mai norocos. Cineva de la Agenţia naţională Pinkerton îl informă că Dillinger avea o iubită la Dayton. Nii ştiau cum o cheamă, şi nici ce adresă are, dar bănuiau că e sora unui anume James Jenkins. Despre Dillinger se ştia că are, acum, o maşină nouă, un «Essex Terraplane S», decapotabilă, si că numărul de înmatriculare ar putea fi unul din acestea: 418-673, 512-979, 703-736, 86-972.
în aceeaşi zi, Mary Longneker îi trimitea lui Dillinger o scrisoare prin care îi cerea să-l vadă cît mai repede. O reproducem păstrînd ortografia originalului:
«... Cred că am încurcat-o niţel. Dar nu vreau să-ţ scriu lucruri din astea. Pot numa să-ţ spun că n-ui ce crezi tu că sa-r cuveni să fie da nu ştiu egzact-ce este. L-am văzut., dum., pe ameţitu de bărbatumiu şi sa purtat îngrozitor de drăguţ cu mine cred că no să-m pună nici o pedică la divorţ căci am impresia că şia găsit înfine femeia potrivită pentru el nu o svăpăiată caşi mine. Daca-i putea veni aci întro zi sau două nici nu şti ce plăcut ar fi pentru amândoi. Ma-m fotografiat da nu ştiu de ce sînt

alît de fără nici o espresie. Nu ştiu de ce dracu nu es niciodată în poze Mary.»
Dillinger apăru la Dayton exact în intervalul presupus de clarvăzătorii de la Pinkerton. Corespundea pînă şi culoarea şi marca Essex-ului. Numai că nu fu prins.
Cîteva zile mai tîrziu, politia din Dayton descoperi numele şi adresa surorii lui Jenkins. Doi detectivi se instalară la aceeaşi pensiune, în apartamentul de vizavi.

în 6 septembrie, chiar la amiază, Dillinger pătrunse, împreună cu doi complici, în banca de stat de pe strada Mas sachusetts, din Indianopolis. Se apropie de casier şi-i spuse cu o voce stinsă:
— Nu mişca şi scoate banii!
O formulă pe cît de contradictorie pe atît de comica. Casierul rămase fără reacţie. Dillinger trebui să ridice tonul. Banca fu brusc cuprinsă de un freamăt de surprindere. Cînd doi sau trei clienţi intrigaţi întoarseră privirile spre ghişeu, scăpară pana din mînă: la patru metri înălţime, un bărbat escalada barele de fier din jurul casei de bani. Pe cap avea aceeaşi pălărie de pai, iar în mîna dreaptă ţinea neglijent pistolul automat. Spre marea lui uimire, nimerise la bancă într-o zi de plăţi. în nici trei minute adună aproape douăzeci •şi cinci de mii de dolari. A doua zi află din ziare că dăduso o lovitură situată pe locul al doilea pe lista celor mai mari spargeri din statul Indiana.
Sosise vremea să ia legătura cu persoanele care aveau interes să ajute la ieşirea lui Pierpont din închisoare. întîmpla-rea a făcut ca principalele puncte de sprijin să fie două femei. Pearl Eliot era telefonistă la una din acele bizare combinaţii între club de noapte şi casă de prostituţie, care înfloriseră peste tot, inclusiv la Kokomo, locul unde-şi cîştiga existenţa. Fusese complicele principal al lui Pierpont în atacul băncii de ia care i se trăsese condamnarea. Motivele ei erau, deci. duble: recunoştinţa faţă de Pierpont, care nu o trădase, pe de o parte, şi, pe de alta, un accentuat instinct al binelui, de care se putea convinge oricine trecea prin Kokomo şi se interesa de ea.
Cealaltă persoană pe care Dillinger o aborda cu şi mai puţină greutate, dar cu mai mult entuziasm, se numea Mary

Kinder. Avea frumoasa vîrstă de douăzeci şi unu de ani şi o calitate rară la femeile de vîrsta ei: deşi măritată şi divorţată, apoi remăritată şi divorţată, păstrase o iubire de neşters unui bărbat. Acel bărbat se numea Pierpont, iar Dillinger ştia cu precizie acest lucru. El mai ştia oă doi din fraţii ei şi unul dintre foştii soţi se aflau, în acel moment, în diverse închisori ale Statelor Unite. Căzu imediat de acord să-l ajute pe Dillinger, cu o condiţie: să-l scoată din închisoare şi pe fratele ei, Eari".
Proiecţionist:
„Da fata asta erea dată dracului. Să vedea şi din fundu sălii cum îi clipeşte Iu Dillinger ochii cînd se uita la ea. Io cred c-ar fi vrut să uite, pă loc, şi de prietenie, şi de obligaţiile de a-i scoate din închisoare pe vechii prieteni. Cred c-ar fi vrut slTrămîie cu ea şi să se termine filmu. Da filmu nu se termina. Mai erea două bobine, pă care le schimbam exact clnd era gata să se întîmple ceva interesant. Da să vezi cam cum vorbea ei, şi ce curte ii făcea iei: — «Ei, ieu ştiu oă e băieţi buni şi unu şi altu, şi Pete şi frate-tu. Ei, da să mă vezi pe mine. lo-i înţeleg perfect. Cînd o femeie te atrage, nu mai ie nimic dă făcut. Iar dacă şi ea-i dă acord, înseamnă că trebe să fii măre fraier să o împiedici. Chiar dacă eşti propriu ei bărbat. Fac ceva pă certificatele alea de însurătoare! Parcă io n-am avut vo două—trei! Şi cine ştie pă unde or mai fi aşa-zisele mele neveste. Habar n-are ele ce-a. pierdut. Da, zic tot ieu cu aşea femei mai bine să n-ai de-a face! Nu-s bune dă nimic, nici în bucătărie, nici în dormitor. Pă tine se vede de la o poştăc-ar fi o jignire să te înscrie cineva în categoria asta dă care geme vestu sălbatic. Păi n-am dreptate?.» Şi să vedei pă obrajii şi pă toată faţa ei că îi dă dreptate. După ce termină iei dă vorbit, nu mai ţin minte ce, că n-am scris chiar tot, ea se duce la o prietenă şi face rost dă o cameră, pentru cînd or să vină ăia, puşcăriaşii. Dillinger se duce la altă femeie, aşea, mai bătrîioară, căreia îi dă nişte bani, să-i ducă nu se spune unde. Io cred că erea bani păntru ca să-i plătească pă gardieni. Atuncia, Dillinger se urcă iar în maşina lui neagră şi ajunge la închisoare. Erea seară. Scoate nu se ştie dă undo trei pistoale pă care

le înfăşoară în bumbac şi în ziare şi le aruncă pastă zidul ÎEchisorii. In jur, nici ţipenie dă gardieni.
840
•a, ca-a filme, pachetu îl găseşte alt puşcăria f, cînd face curăţenie dimineaţa pe lingă zi du închisorii. Şi fraieru aleargă cu pachetu la gardianu şef. Ăla îl scoate de acolo cu picioare în fund şi-i zice să-şi denunţe complicii. Da el erea - nevinovat ca un copilaş orfan."
Biograf;
„După acest eşec, Pierpont îi trimite lui Dillinger, prin-tr-un gardian corupt, un mesaj. îl sfătuieşte ca data viitoare să trimită armele în cutiile de materiale pentru atelierul de croitorie al închisorii. Dillinger cumpără armele, la Chicago, le plasă unui complice care, la rîndul său, aranja cu cineva de la fabrica de aţă care furniza materia primă închisorii. Acesta deschise o cutie mare, introduse pistoalele, sigila outia la loc şi cu asta îşi încheie rolul. Dar nu înainte de a însemna cutia cu o cruciuliţă neagră.
In. sfîrşit, după o lună, Dillinger putea sâ-şi vadă şi de el. Ajunse la Dayton pe 22 septembrie. Sătui de aşteptare, detectivii deciseră să renunţe la această pîndă fără şanse. Avuseseră, însă, grijă s-o oblige pe stăpîna pensiunii, doamna Stmkner, să le raporteze orice mişcare suspectă.
Proprietăreasa sună la postul de poliţie la miezul nopţii. In jumătate de oră, casa era înconjurată. înarmaţi plnă în dinţi, reuşiră să-l surprindă pe Dillinger. Cînd ajunse la postul de poliţie, unul din detectivi îi spuse: — Cînd te-am văzut că nu vrei să te predai, eram gata să trag. Bine eă ţi-ai băgat minţile la cap. — Dă unde să fi ştiut io că sînteţi sticleţi?, a răspuns Dillinger. Pă sticleţii adevăraţi îi recunoşti după pene, pă ăia falşi după uniformă.
Matt Leach află printre primii de această preţioasă captură. Prin urmare, ajunse între primii la Dayton. întîinirea cu Dillinger n-avu nimic emoţionant în ea. Arestatul stătea într-un colţ şi scuipa plictisit spre o ţintă invizibilă. La per-cheziţie se găsise asupra lui un plan amănunţit al unei clădiri complicate- Planul putea să reprezinte, la fel de bine, o închisoare «au administraţia unei grădini zoologice. După o matură chibzuinţă, şeful poliţiei din Dayton, Yenders, ajunse la concluzia că erau planurile închisorii Michigan. Leach nu-i dădu nici o atenţie. Ii interesa mai mult să-l studieze pe Diilinge"
241
—- C-red c-că c-citiţi c-cam multă li-literatură ppp-proastă pe aici, spuse el. M-mai lă-lăsaţi c-cărţile astea d-de d-doi bb-bani şi p-puneţi m-mîna p-pe t-treburi ss-s-serioase. V-vă p-patinează i-i-imaginaţia p-prin l-locuri u-u-unde n-au f-fost ni-niciodată pa-patinoare.
A fost o dovadă neaşteptată de obtuzitate din partea lui".
Proiecţionist:
„Cînd se ajungea aici, cînd poliţistu bîlbîit intra in vorbă cu Dillinger, erea rupere dă scaune. « N-ai văzui c-că nu-nu se-se p-poate sscoate ni-nimic de-de la el. Pa-parcă nu-nu-i normal!»
Dillinger nu să lasă mai prejos şi i-o zîce dă la obraz:
«— Ce vorbeşti? Parcă dă chestii din astea îmi arde mie? Despre ce hîrtie tot pomeneşti? Io n-am nici o hîrtie. Poate ie planul drumului pînă la closet şi voi credeţi că-i banca dîn Washington. Cu mine nu ţine trucurile voastre cu suflatu fumului în nas. încercaţi după colţ. Auz că acolo ie o asociaţie dă gospodine în căutarea fericirii.»
Şi cam tot atunci prietenii lui iese dîn închisoare după ce găseşte, tot-tot, aşa cum plănuise Dillinger, şi cutia cu aţă şi pistoalele. Ei, şi să vezi cum ie viaţa în filmele dă cinema, în timp ce iei iese, Dillinger intră înapoi la bul Care-i chestia? Indivizii nu-l scoate cu ei şi pă fratele Iu Mary Kinder, care se dădea bolnav. Io cred chiar că erea, căci tare bine se strîngea de burtă artistu ăla. în schimb, iese

cu Pierpont ăsta alţi trei asasini. Ptiu, că urîţi mai erea! Şi cu ieşitu ăsta erea o şmecherie. Puşcăriaşii se adună, fiecare din sectoru lui, seara, la infirmerie. Zice fiecare că-l doare ceva. Unii că-l doare capu, altu picioru, altu sfo-macu Ştii cum e, ca la armată. Şi cînd ajunge ei la infirmerie îl loveşte pe un infirmier şi trece mai departe, prin tr-un fel dă curte interioară, unde ei are mai multe aventuri. Una dîn aventuri este chiar cum iese pe uşă, că le apare în faţă unu din şefi. Şi şefu ăla, care erea un negru solid, şi-o încasează şi rămîne acolo lat. Cum merge ei mai departe după aventuri, vede cum o maşină ie gata să iasă afară din închisoare. Da şoferu se prinde dă chestia necurata, că-l vede pănegru lat, şi bagă viteză. Ei prinde maşina

242

din mers şi ultima aventură în curtea interioară a închisorii e cum schimbă ei veseli vitezele şi iese pă poarta mare fără să vadă nimeni. Cînd se dă alarma, ei e departe, şi eîntă un cîntec. Io am mai auzit cîntecu ăsta, într-un film cu Clare Gheibl, da nu poci să vi-l cînt, că io n-am voce. Am tot scris în America, la un prietin, să-mi trimită o placă cu muzică din cîntecu ăsta, da şi iei zicea că nu se mai fabrică asemenea cîntece, cum erea cele dîn filmele vechi oare ne plăcea nouă."

Biograf:

„Mary Kinder deţine, după arestarea lui Dillinger, rolul principal. Ea se ocupă de procurarea unor haine noi pentru cei şase evadaţi, de închirierea unei case şi de asigurarea bunei lor dispoziţii. Pierpont află cu consternare de arestarea lui Dillinger. Vru să treacă imediat la acţiune, adică la eliberarea lui, însă trebuia să-i aştepte pe ceilalţi puşcăriaşi evadaţi, de care se despărţiseră. imediat după ieşirea din îiichisoare.Punctul de întîlnire era Hamilton, la vreo sută si ceva de mile de noua puşcărie a lui Dillinger.

Pierpont ajunse la concluzia că le-ar trebui nişte bani, iar Mackley propuse imediat o soluţie: banca din oraşul său natal, St. Marys. Lovitura se petrecu fără nici un incident. Piezultatul ei fu suma de unsprezece mii de dolari. Adică exact dublul sumei pe. care mizau."

Proiecţionist:

„Mamă, ce dă bani a adunat atunci bandiţii! Numa că ceva nu erea în regulă. Banii era prea noi. Ei trebuia schimbaţi, cumva, sau învechiţi. Atunci Mary, care, v-am spus, a mers cu iei a avut ideea să-i ia bancnotă cu bancnotă şj să-i calce cu calcătoru. După ce le calcă de două-trei ori, figura Iu preşedintele ăla al lor, care erea pă bancnote, erea mai mototolită ca figura lui Joe Louis după meciu păntru centura cu diamante. Şi în timp ce iei se distra, Dillingor stătea singur într-o celulă neagră ca noaptea şi scria scrisori. Cred că asta se potriveşte la rola dă atunci;

213

«Dragă fată, nădăjduiesc ca rindurilcmi or *să* t sească bino aşea cum teatia lăsat şi altă dată. Cred iată asta rota an învăţat că in Jocul ăsta qn işitra (ic multe ori adică nu poţ câştiga axczodaUl

• teai născut, in mijlocul unui circ şi tu Tat. mai bine cum mam năieut tic şi ştiu l-t-i ei pentru, tine eu sînt simburele al mai umăr pă care treb-înghiţi fără încetare caret otrăveşte ornuşorul d» i prea tîrziu săţ mai îndulcesc acuma vieaţa. Io sîr mai dă vină căci tu nu aşea ceva mai îndemnat cu glasul tău moale de caremi amintesc şi aici cum îmi răsună în urechi ca chemarea dimineaţa a îngerilor tu nu şti că nui numa vina mea căci cum umbla toţi pă urmele mele d ita şi ce imbc . eate eu

pantofii in Prafu u indiana

■ io nu mai rezist în halu ăsta dă port pă u

ca pă un tn fct	lă porc mistreţ pă se	nu
d	face Dom şi F;	iar io aj
împuşte nil te	judecat a	ide ăştia

da i
• oi mai 1, i
nimic contra mea şi eri fei - îi» cu min
să scap uşor. tini si investi uni i 1 ziar i? daţi
Taţi mine numa minei i boli
;are ar trebui - c aici in loeu
tărie că ăştia măreşte cînd o lupă in loc dă i pă mina lor a Iu neno i tota *ii*
rişti că io nani. *ia* t în viaţa mia în nime
dăcît ca să şti sănătos şi aici lumea m nblă cu mint
ca cu ouăle isbarea vine dă 1J i Johfln
Biograf:
.,Eliberarea lui 1 ■ - ■ pred îs i e *proh-*
Da«ă împuşcare poliţist a însemnat vreodată o r
blemâ pentru cineva, nu Pierpont era acela. Pregătise şi ascunzătoare, in Cincinnati, însă in drum Dillinger a ideea să atace o bancă. Apoi, pian cap ii trecu un ghid şi moi năstruşnic: să ia cu asalt un post de poliţie, cel din Aubur. Indiana. Rezultatul celor două acţiuni îngemănate fu sama de zece mii de dolari, două mitraliere şi două veste de pro-
I ie, plus peste o mie de gloanţe. A doua zi, prinzlnd curaj, atacară, în plină *-n.* postul de poliţie din oraşul Peru. 1
244
o captură bună: o mitralieră, oîteva apărătoare de le şi două pistoale automate. Patru zile mai tîrziu, un raport anunţa că la Peru fuseseră găsite amprentele lui Dillinger, ceea ce-i agrava cu mult situaţia legală,
O consfătuire a poliţiştilor din zonă ajunse la concluzia că Dillinger se pregătea să atace închisorile şi să elibereze puşcăriaşii pe care voia să-i „înroleze" într-o armată. Poliţia statului Indiana îşi mări efectivul eu cinci sute de membri, iar Legiunea Americană şi alte organizaţii formară echipe de voluntari,
Convins că banda nu poate fi lichidată decît din interior, Leaah veni cu ideea să semene zîzanie intre membrii ei. Pentru poliţie, pentru opinia publică, adevăratul lider al bandei nu putea fi decît Pierpont, Aşa fusese şi în închisoare, aşa fusese şi înainte. Făcea parte din categoria inşilor născuţi pentru şefie. Nu accepta ordinele nimănui. Fire independentă şi mîndră, nu s-ar fi mulţumit cu rolul de vioară a doua.
Lsaeh îi convocă pe toţi ziariştii din Indianopolis şi le expuse planul său. Metoda era pe cît de simplă pe atît de eeiento, Trebuia să-i întărite pe Pierpont şi pe Dillinger unul împotriva altuia. Nu aveau decît să pună la încercare mia-dria lui Pierpont, susţinlnd în ziare ca adevăratul lider 1 bandei era Dillinger, şi nu el. Se văzuseră, doar, atîtea oa-ruri cînd dintr-o banală luptă pentru şefie bandele ajunseseră la autodistrucţie.
Din păcate, Pierpont nu înghiţi momeala. Ştia şi el că articolele din ziare urmăreau un scop ascuns. Pe deasupra, îi purta lui Dillinger o sinceră recunoştinţă. In ce-l priveşte Insă, pe acesta din urmă, lucrurile stăteau puţin altfel. Nu se mai sătura să citească şi recitească toate articolele despre el. Mai mult, pe cîteva le decupase şi le pusese la păstrare. Pe scurt, devenise personajul său preferat. îşi citea vânturile cu o detaşare uimitoare, ca şi cum ar fi fost vorba e altcineva, de un Jesse James al anilor 30, Pierpont făcu chiar mai mult pentru bunul său prieten: aduse o femeie. Se numea Billie Frechette şi nu era tocai o frumuseţe. Dar fixitatea privirii ei nu trecea neobser-tă de nimeni. Avea un păr de-un negru strălucitor şi o

245
faţă ciupită de vărsat, pe care şi-o trata cu machiaj din abundenţă. Se născuse într-o rezervaţie din Wisconsin, din părinţi indieni, şi se măritase cu un oarecare Qeorge Fre-chette, care tocmai îşi ispăşea o condamnare de cincisprezece ani. O lună mai tîrziu, se mutară cu toţi, în nişte apartamente din Chicago. Prin urmare, nici vorbă de vreo luptă Fentru şefie. Duceau o viaţă de burghezi aflaţi în concediu. Q timp ce Mary făcea de mîncare sau curăţenie, bărbaţii discutau în jurul mesei, stabileau planuri de perspectivă, vorbeau despre viitor. Pierpont aduna ideile şi trăgea concluziile, dar citeodată acelaşi lucru îl făcea şi Mackley. Insă nimeni nu era oprit să-şi spună părerea, după cum nimeni nu putea să ignore părerea majorităţii. Pentru că venise vremea lucrurilor serioase. A marilor lovituri.
La două luni după evadarea lui Dillinger din închisoarea din Lima, bilanţul activităţii lor cuprindea o ruBrică foarte încărcată de atacuri armate împotriva posturilor de poliţie. Nenumăraţi şerifi ceruseră să se construiască adăposturi speciale pentru păstrarea armelor. Cererile de mărire a numărului personalului poliţienesc curgeau către biroul guvernatorului McNutt. întristat, acesta ridica neputincios din umeri, însoţindu-şi gestul de una şi aceeaşi replică: „N-avem bani!"
încântat de senzaţiile pe care i le procura Billie, Dillinger propuse ca, împreună cu Mary Kinder şi Pierpont, să se mute împreună şi să înceapă o viaţă de vis. Găsiră o gazdă potrivită pe Clarendon Street.
în ce priveşte distracţiile, n-o duceau deloc rău. Ieşeau în fiecare zi în oraş, se plimbau, mergeau la restaurant. Vecinii ne-au declarat că n-aveau nici un motiv să fie bănuitori: ce să facă două familii tinere în concediu?
Incapabil să-şi domine exhibiţionismul, Dillinger începu să-i telefoneze lui Leach. S-au păstrat transcrierile acestor convorbiri, care aveau loc după următorul tipic: «-Alo, Leach? Aici e Dillinger. Ce mai faci, mă bîlbîitule? Tot te n ai încurci în limbă? Cunosc io un gagiu care ţi-o poate
rta, dacă nu ai de glnd să ţi-o înghiţi singur. Io-s gata să le ajut gi într-un caz în, si altu.»
248
Leach era obişnuit cu un asemenea tratament. Exhibi ţiile lui Dillinger îi confirmau prima impresie. Ajunse la concluzia că acestea erau un semn de slăbiciune. încercă să-l antreneze în discuţie de cîteva ori, cu speranţa că Dillinger se[1] va trăda în vreun fel sau altul. Fără nici un rezultat. Se alegea doar cu multiplicarea aceloraşi inepţii: «-Salut, bilbă. Văz că te bîlbîi mai muzical azi. Cred că data viitoare o să iau cu mine şi gramofonu. Sau mai bine o să te pun pe tine să behăi în locul lui.»
împreună cu o echipă numeroasă, Leach aproape că se mută la Chicago, unde întinse o adevărată plasă în jurul lui Dillinger. Cîteva zile mai tîrziu se ivi o bună ocazie de a-l captura, însă acţiunea eşuează în mod lamentabil. Gazetarii descriseră toată întîmplarea cu un umor negru. Din reportajele lor rezulta că Dillinger reuşise să scape cu o maşină cu trei roţi, dintre care pe una o învîrtea el însuşi cu mîna. Ridicolul situaţiei era definitiv.
în paralel, atunci începură şi neînţelegerile în interiorul bandei. Copeland nu se mai oprea din beţii, iar în ce-l priveşte pe Shouse era evident că nu-l interesează decît un gînd; cum să o seducă pe amanta lui Dillinger. Se pare că nu i-a fost foarte greu. Shouse era frumos, bine crescut şi cheltuitor, pe cînd Dillinger părea să nu mai fie interesat decît de lectura ziarelor care-i descriau isprăvile. Culmea conflictelor este atinsă odată cu izgonirea amantei lui Dillinger. Iritat de comportamentul ei, Dillinger îi făcu bagajul şi o trimise acasă. După nici trei ore, pe o zi ploioasă, plecă el însuşi în căutarea ei.
Semnele de diviziune ale bandei devin din ce în ce mai vizibile. Copeland şi

Shouse hotărăsc să acţioneze separat de restul bandei. Sînt prinşi rînd pe rînd, în timp ce Dillinger şi cei rămaşi în jurul lui atacă, încununaţi de succes, bancă după bancă. Buletinul din luna decembrie scos de poliţia din Chicago număra, între primii zece indivizi căutaţi, opt inşi din banda lui Dillinger. La începutul anului următor, căpitanul John Stege înfiinţează un corp de elită, care primeşte imediat numele «detaşamentul Dillinger.» Era o echipă de poliţişti de înalt nivel, cuprinzînd patruzeci de membri, şi care primise o singură instrucţiune: *trage tu primul.* Echipa îşi avea sediul pe South Damen Avenue, Iu numărul 2259.
După capturarea lui CopeJaftd şi Shouse, banda up anumite măsuri de protecţie suplimentare. Pierpont, Clarek şi Hamilton deveniră bruse nişte foarte serioşi domni bruneţi. Dilîinger opta. nu se ştie din ce cauză, pentru culoarea roşie. Îşi lăsă şi mustaţă, care trebuia să-i ascundă mica „buză de iepure datorată unei cicatrice. în fine, hotărlră să se despartă pentru o vreme. Dilîinger şi Billie Frechettc porniră într-o călătorie prin Wisconsin, Pierpont, *Marş* Kinder şi un nou membru al bandei, racolat aproape la întîmplare, George Nelson, o luară spre nord. însă acest Nelson căruia i se spunea şi „Baby Face", era atît de insu portabil încît nu reuşiră să coboare mai jos de Tennessee. în ajunul Crăciunului, Dilîinger se hotărî, in sfirşit, să scape de Billie Frechette. îi puse la dispoziţie Fordul lui cel nou, o mie de dolari şi o lasă să plece unde voia. în eaşi seară, auziră la radio ;cl banda Dilîinger at bancă din Beverly Gardens, de lingă Chicago. în timpul jafului omorîseră doi poliţişti şi răniseră pe paznicul băncii. Pierpont şi Hamilton se enervară îngrozitor. Dilîinger îşi Iu seama că, de acum încolo, situaţia devenise fără ieşire: poliţia avea să-i pună în circă absolut toate iftl şăviile din lume. Mai aflară, tot de la radio, că banda Dilîinger ar fi nesteeată in cele mai mari răpiri din ultima vreme. Erau învinuiţi de complicitate nu numai cu Jack Klutas, dar şi cu Bonnie şi Clyde. Asediat din toate părţile de asemenea $_{7}$fi, Dilîinger începu să regrete că se desp de Billie.
îi anunţă pe ceilalţi că merge in Wisconsin, a o convingă pe Billie să-l însoţească în Arizona, la Tucson. Ajuns la Chicago, îşi reaminti că nu-l mai auzise demult pe Leach. însă cu aceeaşi ocazie intră în legătură telefonica şi cu Frank Reynolds, unul diri şefii «detaşamentului Dilîinger". Reynolds nu era genul care să se sperie prea uşor. fie şi de un livid de teapa lui Dilîinger. Mai mult. îl invită pe Dillin r să-i facă o vizită la domiciliu. Fireşte, acesta n-avea timp vizite. Era prea grăbit să ajungă in Wisconsin, impr« i u ascultătorul Hamilton.
Articolele de ziar ii convinseseră de ceea ce n-ar fi reuşt nimeni altcineva: că el, John Dilîinger, e capabil de orice Că ii reuşeşte absolut tot ce-şi pune in cap.
Din păcate, spargerea următoare se soldează nu nu cu frumoas i
de mii de dolari, d
248
pruna crimă pe care o comite, cu sînge rece. In graba retragerii, suit surprinşi de o patrulă a poliţiei şi, ea sa-şi stiveze pielea, sint nevoiţi să deschidă focul.
Reîntâlnirea are loc la 24 ianuarie 1934, la Tucson. Dilîinger o convinsese pe Billie să vină cu el. Reluîndu-şi viaţa de mici burghezi, comiseră, însă, o greşeală capitală. Nişte încurcături cu înmatricularea maşinilor ii duseră la poliţie. Ceea ce nu reuşiseră poliţiştii din trei state, rezolvaseră, ca batind din palme, trei agenţi de circulaţie din Tucson. Clnd descifrară amprentele nimănui nu-i veni să creadă. Leach ii revendică imediat, aducînd argumente solide, insă Clarence Houston, de la tribunalul din Lima. fii mai iute de picior. Cînd Leach sosi cu cele trei sute de dolari recompensă pentru prinderea bandei, aproape că îi.nebuni de ciuda. Houston plecase cu prada cea grasă, fără să şi ic măcar adio.
ajunsese ou -i 1B Ohio, care
solide — uciderea lui Sarber
zlănţui o adevărată lici-
!in Indiana şi cea din
de noroc cu cei trei pusoă-
" " Maklej
invirtea
Dar Houston încă nici o motivele cele m era argumentul forte —• citul taţie. Poliţia din Wisconsin Ohio începură un adevăre **ri**
er. ia

st. Pierponl i i!" un calm
un tigru in
c ii;,ii Hile d mult. Van Buskirk. pte extrâ
îifesta o voie bună suspe Svîrşit, chimb Dilîinger
Ohio iră: li dăn
ficiu al captiv nsin. Motivul
catul d
ui in *W dkt:* In Wisconsin nu exista, pedeap torul statului decise însă altl ■
hisoarea statului In In Indiana urma să fie uciderea poliţistului OMalley,
Pierpont, Makley şi Russell Kmdcr. care fuseseră colectaţi mîinile lui Matt Leach.
Dillingi ago de către Roberl Estill. rumul plnă ta Chica
bllnd. Merse • n
îmj
II sfătui greu *de*
moci e ce eva-
cu Mary redaţi in icortat Ia
Estill se iolo încît
ii of ori lui Dillinger zece dolari, bani de buzunar. La sosire. ii aştepta întregul *Detaşament,* împreună cu optzeci de poliţişti înarmaţi pînă în dinţi."
Proiecţionist:
„Ţi se rvipea inima cind îl vedeai cum coboară din avion, legat la mînă cu o cătuşă dă un poliţist solid. Poliţiştii care îl aştepta se aşezase pă două rînduri. Cînd a păşit între ei, Dillinger erea cu lacrimi în ochi. Şefu Iu poliţişti, ki care el îi dăduse telefoane cu să mă pupi în cur, pardon dă espresie, care şi el erea un poliţist solid — îl juca, mi să pare — Clare Geibl — păşeşte spre el, că ştiţi că Dillinger nu erea prea mare dă stat, îl apucă dă cămaşe şi-i zice drept In ochi: «— Bă, stirpitură, bagă bine la cutiuţă. Dacă încearcă cineva să ne calce pe bătătură, să ştii că prima dată iţi zbor creierii şi abia dup-aia o să văd care-i treaba. NţS-les?» Dillinger erea tare palid. Să vedea că nu ie în apele lui teritoriale. Şefu poliţiei stătea cu puşca în mîini, ca şi cum ar fi vrut să facă Dillinger ceva. Dar Dillinger nu, se uita în jos. Nu-i ardea lui dă făcut pă deşteptu, cu atîta poliţime pă cap. li urcă ăia în maşină, şi după iei vine un convoi dă treişpe maşini şi cinşpe motociclete. Dupaia îi vezi că ajunge într-un orăşel care se numeşte Crown Point, mi de erea o groază de fotografi şi ziarişti care aştepta. îi lot punea la întrebări şi el tot rîdea şi le răspundea. Masurile dă la aparate scotea o groază dă fum, da Iu Dillinger nu-i păsa. Lui ii plăcea să fie luat în fotografie. Se tot poza cu toţi din jur, şi cu un şerif care erea femeie, că ve deai cum îi străluce insigna pă piepţii iei mari, şi cu ăla de-l adusese cu avionu."
Biograf:
„Un reporter îi ceru să-l ia pe Estill pe după umeri, c eea ce Dillinger făcu cu plăcere. Ieşi o fotografie minunată: banditul aproape îmbrăţişîndu-l pe poliţist, le zîmbea dulce celor care urmau să-l trimită pe scaunul electric. Fotografia

aceasta, care a doua zi a apărut în absolut toate ziarele din Midwest, a zdruncinat din rădăcini viaţa politică a statului Indiana: a zădărnicit şansele unui politician la funcţia de guvernator al statului şi ale guvernatorului Mc Nutt la preşedinţia Statelor Unite. Din surse confidenţiale, am uflat că însuşi J. Edgar Hoover fusese atît de furios încît era să intre în comă.
Închisoarea din Crown Point era o adevărată fortăreaţă, păzită de clteva sute de gardieni. In timpul nopţii era iluminată pe dinafară pe o rază de aproape o sută de metri. Se spunea că nici măcar marele Houdini n-ar fi fost capabil să scape de acolo. Despre avocatul ales de Dillinger mai mulţi martori ne-au spus că are mai degrabă manierele unui borfaş, decît ale omului legii. Se numea Piquett. Adoptase o tehnică spectaculoasă care, dacă nu avea alte efecte, reuşea de minune să amîne procesul. Picquett găsea peste tot vicii de procedură: martori care nu soseau, documente care nu se potriveau. Printr-un mijloc pe care n-am reuşit să-l aflăm, Piquett îl convinge pe unul din judecătorii cu faimă din Indiana să-i plaseze lui Dillinger un pistol în închisoare. Ceea ce părea de domeniul fantasticului începea să devină realitate. Sub privirile lumii întregi, păzit de o adevărată armată, Dillinger primi un pistol! în acea zi, de 2 martie, el simţi că mai există o speranţă.

Ocazia de a acţiona se ivi chiar a doua zi dimineaţa."
Proiecţionist:
„In camera, ăsta, nu, în celula Iu" Dillinger făcea curăţenie doi puşcăriaşi. împreună cu iei erea şi un paznic bâ-trîn. Cînd iei intră în celulă, Dillinger se trage la perete. Iei nu-l vede, căci iei erea după uşe. Puşcăriaşii intră în celulă, Dillinger trece pe lîngă iei şi-i pune Iu gardianu pistolu în burtă. îi spune să-l ducă pînă la birouri, unde erea un fel dă administraţie a Iu închisoare. Acolo dă pastă un tip mic şi al dracu, da Dillinger îl loveşte şi ia o mitralieră. Pă al micu îl închide în birou lui propiu. Cind iese pă coridor, hop, că în faţa lui iese un puşcăriaş mare, negrii ca noaptea şi înalt ca muntele. Negru ăs ta erea un criminal.
251
Repede lasă iei măturiţa şi lopata cu care făcea curăţenie şi urcă împreună nişte trepte care ducea la spălător. Atunci li vezi cum iei intră în spălător. Acolo ei sparge giamul şi ajunge iar într-o curte interioară. Dă acolo intră într-un garaj. Pune iei mina pă o maşină, care erea cu cheile în ea şi porneşte repede spre ieşire. Cum ajunge în faţa porţii, la nici cincizeci dă metri, un gardian vine fuga marş şi dăsehide poarta cea mare a închisorii: maşina pă care ei a furat-o erea a Iu comandantu dă la închisoare[1]
Biograî:
„Odată ajunşi in oraş, abandonează automobilul în faţa unui atelier de reparaţii. Pe banchetă îasă şi pistolul care-i ajutase la evadare. Era un pistol de lemn, vopsit cu cremă de ghete. A doua zi, după ce ziarele începură, literalmente, să urle, trîmbiţîndu-i noua ispravă, *evadarea cu pistolul de lemn,* Dillinger fu declarat oficial *Inamicul Public numărul 1 al America.*
Ceea ce a urmat în cele cîteva luni de libertate ale hai Dillinger, fece parte din istoria publică a Statelor Unite. Urmărit de poliţia tuturor statelor americane, el îşi îngăduie luxul să petreacă la Mooresville, împreună cu întreaga familie, cîteva zile liniştite de vacanţă. începe să fie văzut peste tot, inclusiv în îndepărtatul orăşel englez Stratford-on-Avon. Se fac spargeri în numele lui, sînt împuşcaţi poliţişti, se aranjează evadări. Afacerea de la Little Bohemia, unde scapă din încercuirea poliţiştilor ca prin miracol, e grăitoare pentru norocul său extraordinar. Refugiindu-se la bunul său avocat, Piquett, îi cere două lucruri: o ascunzătoare sigură şi un chirurg priceput. Piquett se-adresează unui oarecare Probasco, proprietarul unei case din Chicago. Doctorul Loesser, asistat de doctorul Cassidy, are îndatorirea de a face să dispară orice legătură între John Dillinger şi cel care avea să-i iasă de sub bisturiu. Urmează o operaţie estetică foarte grea, dublată de ştergerea amprentelor. După convalescenţă, 11 roagă pe Piquett să pledeze pentru Billie Frechette, capturată la Little Bohemia. Piquett face tot
152
ce poate, insă Billie e condamnată la doi ani de puşcărie pentru complicitate. Cu urmele operaţiei incă proaspete, Dillinger atacă banca din South Bend. Dezamăgire: se alege cu doar cinci mii de dolari. Cu gîndul fugii în Mexic, începe sâ pună bani deoparte. O cunoaşte pe o oarecare Polly Hamilton şi. şăptămmi, se mută cu aceasta
in Gary, Stau Ia o prietenă a lui Polly, o doamnă încă frumoasă,
ani, o chema Anna Sage şt K! Pr ă foarte agitată, şi că încă avea încurcături ou poliţia din Chicago.

H Q

Comloşi
21 iu 22 iulie 34,
ii plutesc într-un fum îriecăeios. Zoci de rterele supraaglomerate, într-un urlet nit de claxoane, sirene, motoare de automobil tonale la maximum. O sîmbătă seara obişnuită, de fapt. Locuitorii Cbioago-ului trăiesc din plin ieşirea din criză. Un fel de a spune. Rănile sînt încă vii, dar poate tocmai din cauza asta locuitorii simt nevoia unei schimbări

a peisajului. Micul *business* începe să funcţioneze- din nou, chiar dacă nu exact •ca Înainte. Zece ani în istoria unui oraş contează enorm. Zoce ani de criză, de mizerie, de spaime înseamnă ceva Încă şi mai grav: teama că vitalitatea sa a fost atinsă. Nu e, însă, cazul acestui oraş şi al acestei seri de sîmbătă. Oamenii se simt bine, abia acum au început să se simtă bine. Dinspre lac vine o briză plăcută, care a reuşit să înmoaie căldura sufocantă a zilei. Dacă ai fi avut răgazul să urmăreşti viaţa oraşului în ultimele două săptămîm, ai fi constatat că el se trezeşte cu adevărat abia după ora zece seara. O trezire bruscă, Luminile semafoarelor nu erau de prea mare ajutor. învălmă. ₛeala automobilelor, şuvoiul mişeîndu-seimperoeptibil spre partea de nord a oraşului, spre şirul de restaurante şi terase de pe malul lacului Michigan, se domoli spre miezul nopţii. Vreme de două sau trei ore, automobilele vor aştepta, frumos aii. niate în parcările imense, clipa cînd stăpîmi **lor** se vor ridica de la mese, pentru a se întoarce acasă.
1·A

încă din tron. doctorului Liviti i s-a părut că ziua călduroasă care începea avea in atmosferă cîţeva grăunţe de nebunie. La Lovciu se urcaseră zeci de oameni îmbrăcaţi in conştiinţe folclorice, purtînd instrumente de fanfară şi. taraf, ducind după ei copii încă netreziţi bine din somn şi sticle pline de rachiu, strigîndu-se, strivindu-se, ohiuind, grăbin-du-se să ocupe locuri, de parcă ar mai fi avut de mers zile in şir cu trenul acela. La joi lob s-au urcai: alţii, ceva mai puţin numeroşi şi. dar care au făcut exact la fel. Hărmălaia de pe peronul gării din Comloş i-a accentuat doctorului impresia că nebunia se generalizează. Deşi nu erau aşteptaţi deeît de doi membri ai fanfarei din Comloş — fiecare cu ciie o trompetă şi un steag în mină vizitatorii au izbucnit în strigăte ce se voiau urale, dar semănau foarte bine, ascultate de la o oarecare distanţă, cu zgomotul unei ploi de vară. Aproape instantaneu, după o cascada de pupături şi îmbrăţişări, fanfarele proaspăt sosii o s-au încolona f. iar mulţimea civilă, de fapt in costume tradiţionale, s-a grămădit în spatele lor. Au început să ciule Deşteptarea" şi •apoi au tăcut brusc. Dinspre piaţa din centrul comunei s-a auzit acelaşi cînteo vioi.Coloanele s-au pus in mişcare, urmate de alaiul pestriţ al celor ce nu făceau parte din fanfare. Puzderie de ştergare, straiţe cu mincare, steaguri şi panglici tricolore, pălării şi chiar căciuli aruncate in sus şi prinse sau scăpate in praf.
Reporter de vest (Cbmloşul Mari», ceasul 7, piuă la 8 fără un firtai : „.Aurora, cu dogetele-i sidefii, ridica vălul de abur înspumat al zorilor. Soarele îşi arăta discul înflăcărat înspre partea răsăriteană a comunei. Sclipirile de aur antic ale razelor se amestecau ou mult farmec printre Tinerii, şi bătrinii copaci din parc, peste acoperise, căpiţe de fin, peste turlele bisericilor ortodoxe şi catolico, răsfrîngîndu-se cu acelaşi luciu în oglinda bălţii ce duce înspre Lunga. Lumina trandafirie a răsăritului limpezea de mult chipul satului, scăldlndu-l într-o baie de flăcări piezişe. O fierbinte zi de iuliu se presimte în aer. în frumoasa piaţă centrală, muzicile din Comioşul Mare, Comioşul Mic şi Lunga repetă reunit «Deşteptarea».
17 — Femeia în roşu
Dinspre gară se aude, ca un ecou, acelaşi son înviorător şi, imediat, un handeriu de 50 de călăreţi si 40 de bieilisli eu tricolor porneşte în întâmpinarea oaspeţilor ce tocmai s-au coborât din simplonul ce vine de ia Got lob. In marginea parcului, Ia umbra măgrinilor, repetă cu sirguinţă corul bărbătesc din Comloş, condus de domnul profesor Paulian, cot falnic, ce a dobindit premiul I pentru «Marşul soldaţilor» din *Faust,* la marea emulaţiune a tuturor corurilor şi fanfarelor din Bănat în anul 1925. Nu se lasă mai prejos nici fanfara «Gloria», condusă de inimosul compozitor -diligent, plugarul Neslor Miclea. De altfel cântecele vor delecta bă-trinii şi copiii aflaţi de faţă, pînă spic prin.,"

Yăzînd că băieţii deja întrec măsura şi că si ielele de rochie care la Lovrin erau pline sînt acum înjumătăţite sau aproape goale, doctorul rămîne mai în urmă, probabil pentru a nu se compromite. Merge încet, la vreo cincizeci de metri în urna alaiujuij singur, cu mica lui valijoară în mina dreaptă şi capuf plecat. Din cînd în cînd, priveşte îngrijorat spre alai. ca nu cumva paşii să-î poarte prea repede şi să se trezească
. « mijlocul lui. Dinspre sat au venit între timp câţiva biciclist! in costume populare. Aceştia au întors bicicletele si merg
. încet pe lîngă tamburul major al fanfarei, pe îngă cei do»

! ţomioşeni cu steaguri şl trompete. Fanfara intră în sat.
◢ Face o noua pauză. Din piaţă se aude acurn „Deşteaptă-te. române!" fanfarele invitate trec pe această melodie si-ş, reiau marşul.
I în sfirşit, doctorul ajunge şi el în marginea satului. Vede într-o tufă de măcriş de lingă gardul primei case un om care se tîrăşte pe burtă, prin ţărînă, şi iese spre drum. Omul pri-veste qu atenţia în urma alaiului, apoi întoarce capul şi spre gară. Dă cu ochii de doctorul Tit Liviu şi, după o tresărire de spaimă, zice: „Sa trăieşti, Liviucă, tu eşti, mă?" „Da!" zice doctorul fără nici un chef de a continua. „Pă mine mă mai cunoşti.[1] „Nu!" „Io mi-s Niculae a Iu uică-tu Petre, mă, cum nu mă cunoşti, ai?" ,,aaa, da!" se preface doctorul că sa lămurit. Habar n-are de care uică Petre e vorba si nici cine. « individul. Are cam patruzeci de ani. dar e neras, cu hainei
258
boţite, deşi se pare că sînt liăinele lui de duminică, e obosit: şi arată mai virstnic. Totuşi, pentru că merg împreună ■ drum, doctorul vrea să întreţină conversaţia. „Da ce se intimplă?" —întreabă. Omul, crezind că e vorba de ciudata acţiune in care l-a surprins Liviu, aduce lămuriri surprinzătoare. „Uite, mă Liviucă, mă-nşală nevasta, mă! -o văzusi pă la gară?" „Dar n-o cunosc!" „Aşa-i, că tu n-ai dă un g-o cunoşti. Să îmbrăcă dă dimineaţă in costum popular si plecă d-aeasă, cică la repetiţie! Da n-o văz pă nicăiri! Dac-o prin, eu vrunu, o bag in mormint, uite asia mi-o crucea!"
Fanfara vizitatorilor sosiţi cu trenul a ajuns in piaţa din centrul comunei. Se aud din nou uralele care de departe par huiduieli. Cam In dreptul atelierului de molarii, al lui Ulie-rin, la intersecţia drumului principal cu una din străzii.. perpendiculare pe ea, doctorul are deodată revelaţia haosului în care a pica!. Alai mulţi tineri sînt îmbrăcaţi ca pentru carnaval: unii au anterie de preoţi, alţii cost urne de oraş dar prea largi, cîţiva şi-au lipit mustăţi sau şi-au dat părul cu făină pentru a părea cărunţi. Toţi răspund ..prezent" la -apelul unuia dini re ci, care poartă eşarfă tricoloră iu diagonală peste piept şi joben. Acesta strigă: „Rădueunu-Popeseu, prefect de Olt!" „Prezent!" îi răspunde un tînăr cu joben, costum, popular şi mustăţi albe. -Apoi, colonel Yărgoliei, de la Artilerie, prezent! chipiu de armată austro-ungară, veston de irozi eu tablă de conserva în locul epoleţilor, mustăţi negre, sabie. Doctor Nistor, prefect de Torontal, prezent, .Augustin Goman, primarul Timişoarei, prezent, Mihăieseu şi Anto-nescu, subprimarii Osiovei, zent, zent, domnit Nien-laeseu-Plopşoru, preşedintele Fundaţiilor regale de Ia Craiova, prezent, ilie Popescu, deputat de Dolj, zent, Biju Traian directorul liceului din Slatina, prezent, Ludovic Ciobanu, inspector şcolar, aici, dr. Isacu, judecător, Timişoara, prezent! Şi aşa mai departe. Deci toată nebunia asta din sat nu e decit repetiţia sărbătorii ce trebuie să aibă ioc Ia 15 august, şi toţi aceşti tineri mascaţi vor face azi figuraţie iu locul personalităţilor invitate la Gomioş in ziua serbării! Doctorul Liviu priveşte cu nedumerire in jurul sau. Nicolae, băiatul lui uica Petre, a luat-o la fugă in urma cortegiului care a ajuns în piaţă.
259
Desprins, în fine, din nesănătoasa fascinaţie care-l ţinuse pe loc aproape o jumătate de oră in piaţa forfotitoare a satului, doctorul Li viu se îndreaptă încet spre Lunga. La colţul parcului este oprit de domnul prim-pretor şi de fratele acestuia, învăţător în Getlob, „A, ce onoare, domnule doctor !", spun ei într-un glas. Doctorul spune doar bună ziua, cu destulă răceală. „Aţi mai venit prin comună? Foarte bine foarte bine!", comentează în continuare prim-pretorul după ce şi-a repus pălăria pe frezâ. „Am venit să-l văd pe tata. E foarte bolnav!", răspunde doctorul. Cîteva încurajări de complezenţă in lupta cu boala, invitaţia de a veni mai des prin comună şi cu ocazii mai vesele, apoi: „Şi... dumneavoastră tot fără partid, tot fără? Se poate, dom doctor? Tocmai dumneavoastră care, deli...!" „Şi în ce partid ai dori dumneata să mă înscriu?"", întreabă doctorul, privindu-i nu prea prietenos pe prim-pretor. „Păi, într-un partid de-al nostru, românesc, deli! Nu vedeţi că ne-nghit minoritarii?" ,.Nu prea văd!", răspunde Liviu aruneînd o priAire spre piaţă, de psfrcă ar voi să vadă acolo oameni înghiţind alţi oameni. „Ăăă. păi dumneavoastră ştiţi că frate-meu, uite-l, aici de faţă, se chinuie de cîţiva ani să facă o şcoală nouă, românească, în Gotlob şi nu-l lasă şvabii deloc?! Boicotează, dom doctor şi oameni ca dumneavoastră stau deoparte!" „In schimb vouă vă arde doar de serbări naţionaliste!" „Sint massele, dom doctor, massele care se bucură din suflet că sînt cu noi!" „Şi se mai bucură şi de starea de asediu şi de cenzură, nu-i asa?" „Tot duşmanul intern ne-a silit si la aceste măsuri temporare..." „Şi dacă la toamnă domnul prim-ministru Tătărăscu propune prelungirea stării de asediu!" „Asta numai dacă se va dovedi

că e necesară, domdoctor, da", să ştiţi,, nu-mi place deloc cum vorbiţi. Eu aş prefera să ră mînem prieteni!" „La revedere!", spune doctorul înainte de a se întoarce pe călcîie şi de a-i părăsi.

Ohicag», Illinois G M T Lunga
orele 1.00 700 ceasurile 9

Primii clienţi care părăsesc localurile! Plaja lacului este supraaglomerată. Mii de oameni fac baie, astîmpărindu-şî dubla fierbinţeală, cea provocată de căldură şi cea provocată de alcof.l.

262

O pătrată a polii iei semnalează un incendiu la Templul Masonie, de pe Bandolph Street. Alături, clădirile Ashland «i Scailler isi înalţă, însingurate şi indiferente, siluetele. In drepfcuL hotelului Majeslie, de pe West Oui nev Street. -erimă multiplă: un japonez, drogat, împuşcă şase persoane apoi dispare fără urmă. O maşină a poliţiei, care soseşte la locul faptei, nu poale frina şi se ciocneşte cu un automobil condus de o doamnă din înalta societate a oraşului. Din fericire, coliziunea nu tace nici o victimă.

H mod inexplicabil, cele rinei ferestre ale companii:) OGara, din clădirea Manptette, de pe South Dearborn Street, numărul I i, situate la etajul al cincilea, se sparg. Nu S-a găsit urni.i vreunei bombe sau a altui fel de obiect exploziv. Restul clădirii a rămas intact. în plina stradă, un cetăţean paşnic[1], care se oprise să admire orna mc; lele baroce ale clădirii Cable, de pe Wabash Avenue. ia foc. Internat de urgenţă, n-a mai putut fi salvai. Unul dintre medici face. observaţia ca e, vorba de un fenomen foarte rar, în care corpul omenesc, supraalimenfat, începe să ardă. hrănii de propria-i combustie internă. Postul ilc observaţie astronomică semnalează apropierea miri corp ceresc necunoscut.

Doctorul Liviu tocmai deschide poarta dinspre drum a case», ciml, prin spatele lui, pe mijlocul drumului, trec în pas alergător mai mulţi tineri îmbrăcaţi în tricouri sportive, in chiloţi şi ghete cu erampoane. Unul din ei ţine in braţe o minge de fotbal. Se duc să „intimpine" echipa de folbafdin Lhiehinda la pimel.u! in-ânicerese di[1] la capătul dinspre vest al salului Lungi. Atracţia sportivă a sărbătorii de Ja 15 angusl va fi meciul internaţional de *foot-bull* intre f.omloşana şi Z.A.K. C.hichinda din Iugoslavia. Bineînţeles că azi nu vor veni şi fotbaliştii iugoslavi, dar necesităţile repetiţiei nn.pun această deplasare pină *în* apropierea frontierei şi, poate, chiar o niiut.ă pe vreun maidan din marginea satului. Doctorul deschide poarta şi intră in curte. Apoi ajunge iu camera umbroasă in care zace tatăl său. BătHnul e întins pe pal, are părul albit in întregime, ochii scufundaţi oi orbite, iar inimile. ne care doclorul i le apucă şi ie sărută, descărnate.

263

Un accident cerebral, se gindeştc Liviu. Centrul vorbirii fi fost probabil atacat "şi el intre timp. pentru că bătrânului ii ies foarte greu cuvintele din gură. B de vină, desigur, şi emoţia. O lacrimă i se scurge pe obrazul veşted, după ce s-a chinuit să scoată un „ziua bună" şoptit. „Dar mama unde e?" Eforturi uriaşe ii costă pe bătrin rostirea cuvinte-lor „Pe ţarină!".

lîeporkr de vesl (Comloşul Mare, ceasul nouă trecut): „în lumina plină de speranţă a dimineţii ne-am oprit o clipă în parcul .comunal. Acolo, ascunsă parcă sfios la umbra unui măgrin, am descoperii o Urniră domnişoară citind cu încordare mută ceva anume, poale o scrisoare de amor.

La.rugămintea de a se prezenta, dinsa a răspuns cu.emoţie că este domnişoara Puşi M., elevă la «Carmen Sylva» din Timişoara. Pentru moment, ea se află. laolaltă cu toţi tinerii eoiuloşeni studioşi, in vacanţă, acasă în satul părinţilor săi. *m* mart pregătire pentru incidentul de la 15 aug. cri. La întrebarea ce prepară pentru înălţătoarele clipe, d-şoara Puşi citeşte cu multă simţire acest fragment de *Imn* de pe foaia de birlic ce o ţinea cu emoţie în mini: «Azi e zi de sărbătoare pentru neamul românesc. Fraţi răsleţi de vremuri aspre iat-acuni se mtîJnese. Dunărea spre noi priveşte şi cu glas tremurător (antă cîntec de isbindă românescului popor!» împreună cu celelalte strofe, dinsa va recita întregul imn în faţa asistenţei, în piaţă. D-şoara Puşi poartă o elegantă rochie de mătase naturală bieu-marine, cu mici ancore albe» plisată mărunt, alit în josul poalelor, cit şi la mîiieci. Centura de piele stringe.rochia atit de tare. incit lasă să se ghicească. bine întinşi pe impecabilele sale picioare, extra-modernn ciorapi scurţi, care se ţin sub genunchi cu un elastic înlre ţesut. Aceşti ciorapi repurtează un mare succes în Franţa, Ia Paris, fiind

ameninţaţi doar de rochia crăpată pe lături. Aceste rochii crăpate vor omori cu siguranţă ciorapul scurt Pe cap. distinsa d-şoară. poartă o beretă albă cu numele «Şicul parisian». îmbujorată, ne răspunde că la serbări va prezenta publicului un superb costum popular moştenit de la străbunica ei. Roşeaţa prelungă din obrajii săi ne îndeamnă să o mai întrebăm ce gindeşle despre maxima: «Farba şi albelelestrică bănălenele Cu ochii plecaţi parcă a remus-

264

care dinsa ne deslăinuie că a folosit cunoscutul carmin Chacrin damour (năcazurile amorului;. Eau de Princesse (apa" princesei) pentru albirea tenului, precum şi odicolonul ,emis.

Chicago, flliaois G M T Lunga
orele 01.30 $^{7}_^{30}$ ceasurile 9.30

Liviu iese din cameră si străbate curtea mergincl spre ţarina pe care. mama lui încă mai prăşeşte porumbul. Femeia s-a sculai, probabil, de cu noapte si zoreşte să n-o prindă zăduful cel mare. Doctorul aude chiar şi de aici, din Lunga, zgomotul pe care-I fac veselii participanţi la repetiţia din Comlos. O apucă pe rindul de porumb unde o vede pe maică-sâ muncind. Aceasta ii aude paşii şi se întoarce spre el. Lasă sapa jos. ..Ooo. Liviuţu mamii, ai venit;"". Chiar in momentul în care ei se îmbrăţişează, zgomotul acela îndepărtat ca un zumzet de lăcuste încetează. ..înseamnă că unii dintre ei au intrat in biserică şi slujba a început!" îşi spune doctorul.

Reporter d» cest (Comloşul Mare, ceasul nouă jum.)[L]: ,,Astrul zilei s-a înălţat cu încă o sullţă-două. Ne îndreptăm spre sediul redacţiei «Suflet nou». Acolo, încintaţi de muncă, încordare si elan tineresc, redactorii prepară întiiul număr. Voim a şti în primul rîrid eît va costa. Un abonament anual — 100 lei; pentru Autorităţi şi Instituţii — 300 lei; pentru ţărani si studenţi — 60 de. lei; în străinătate -dublu; in America — doi dolari. Apoi, la întrebarea noastră despre platforma foii, redactorul şef ne întinde, în loc de răspuns, un snop de manuscripte ce vor deschide numărul inaugural:

«Cine suntem şi ce vrem. La măreţia serbării a 200 de ani de la descălecarea oltenilor pe aceste meleaguri — aici. unitatea de români din patru provincii s-a făcut de mult! — vrem să apară un *suflet nou.* Ce vrem cu adevărat? Vrem a duce cultură şi civilizaţiune adevărată pînă in cele mai îndepărtate cătune. Dar nu cultura si civilizaţiunea ,,deochiată""

—-ce depăşeşte limita bunului siml.... Ne aflăm în serviciul mai multor idealuri. Vrem să trezim dragostea de carte. simţul de frumos şi gustul de cînlare si călătorii. Şi ce mai voim? Voim, vorba domnului Mehedinţi, să arăm mai adine, dacă brazdele din faţă s-au istovit.»

265

Aceste cuvin le pfmu .le înaripat avint ne emoţionează de p« acum. Eoaal lor iu inima cetitorilor va fi pe măsura celui dorit, dacă nu şi mai mare. Mai vorbim de una, de alte. ca intre buni colegi. Sufletul ne e copleşit de admiraţie cina aflăm că tinerii redactori sint reprezentanţi ai muncii active fără să fie plătiţi. Ei au trecut dincolo de orice plată, da răsplata le va fi înmiii ă![-i]

La fel de enigmatic cum apăruse, corpul zburător oeideuti-fieat dispare din raza de observaţie a astronomilor.

Centrul oraşului palpită din nou. Pietrele din pavaj dispar sub roţile automobilelor care se întorc spre garaje. Centrul comercial e învăluit în fum. Un ambuteiaj enorm paralizează, vreme de şapte minute şi patruzeci şi opt de secunde orice mişcare pe un spaţiu lung de trei kilometri şi două sute de metri. Intervenţia trupelor auxiliare ale serviciului. de circulaţie decongestionează principalele ari ere, insă zgomotul asurzitor al claxoanelor ridică, practic, tot oraşul in picioare. în interval de cinci minute sint semnalate şaptezeci şi două de sinucideri.

La capătul străzii South Michigan se produce o încăierare între mai mulţi şoferi. Enervaţi de blocarea circulaţiei, şi-au scos pistoalele şi au început să fragă la înlimplare înspre maşinile din apropiere. Nu au atins, insă, pe nimeni. Alcoolul pe care-l aveau in singe le diminuase agerimea privirii.

Guvernatorul statului Illinois îşi conducea spre ieşire ultimii invitaţi pe care-i avusese Ia marele party dai. cu ocazia includerii lucrărilor Camerei. Oprindu-se în pragul uşii.

observă trombe de fum ridieimlu-se deasupra oraşului.
Chicago, Hlmois G M T Lunga
orele 2.00 8.00 ceasurile 10.00
Liviu ii controlează bătriuulu i tensiunea. Abona schimba uleiul din candelă. „Ce zici, Livrat, mamă, să chem pe părintele Mehadiu să-l împărtăşească?- „Nu!" spune doctorul Liviu. „Păi dă trei zile n-a mineal nimic şi azMimioeoţă i-a fost rău dă tot. Răsufla aşa, greu, parc ar fi tras la plug!" „.Acuma, oricum nu poţi chema nt.i un preot. Sint koi la 266
marea liturghie de antrenament!" ,,Ce-i aia?" „Fac repetiţie pentru serbările de la Sf, Mărie!" Ga o confirmare a spuselor fui se aud bătind deodată toate clopotele bisericilor din comună- .„Ooef, ţara arde şi baba se piaptănă!" — zice bătrîna, tnchinîndu-se la icoană.

Reporter ie vest (Comicsul Mare. ceasul 10 şi cîtva): „Văpaia lui Helios se face din ce in ce mai simţită in acest
de ia margine ţării, intins ca pe o tipsie de jar. Pentru a ne stîmpăra pojarul, facem o visitâ distinsului părinte C. Ne primeşte binevoitoarea preascumpa lui soţie, care ne îmbie cu dulceaţă şi apă de la ffntină. In prînzîtor e răcoare, .miroase a busuiocşi mere. Cită modestie! Cită simplitate -acră! Viind a şti cum şi cit a scris învăţatul om despre trecu-tui comunei Comics, preabuna doamnă ne înmînează manuscriptul integral al unei mici monografii ce va fi tipărită mai apoi. Observăm cîtă grije pentru adevăr dovedesc aceste pagini, cită muncă tăinuiesc aceste cuvinte: «în lipsă de documente vechi, sprijinindu-se pe demografie şi pe tradiţia românească, afirmăm că vechii locuitori ai comunei şi ai întregului ţinut au fost *precum şi* azi sunt: Românii»... «Aici a existai un nucleu etnic românesc plămădit din împreunarea băştinaşilor geto-daci cu coloniştii romani aduşi de împăratul Traian. care nucleu necontenit a locuit această comună. Nucleul acesta primar, adecă românii băştinaşi, ce locuiese a patra parte din comună, pînă azi mai sunt cunoscuţi sub numele de «frătuţi», numire dată lor de către românii veniţi mat tirau de prin comunele din Banat, Crişana şi Oltenia... intre românii băştinaşi din comună, al căror număr sa redus mult în timpul războaielor dintre turci şi austrieci, s-au aşezat un număr oarecare de români din Ţara Românească, întrebuinţaţi de turci la Întărirea cetăţii Timişoara, cărora, după eliberarea cetăţii, genialul erou creştin Eugen de Savoya îe-a dat învoirea să se aşeze prin comunele din Banat...» Pagini sguduitoare, pline de adevăr clocotitor. Ele ne întăresc, în gîndul că comunei Comloş i s-ar potrivi ca o cunună de jertfă biruitoare numele dorii demulti locuitori: «AOUILA. ROMANA .» ■
26?

Echipajele poliţiei lucrează din plin. La fel, ambulanţele spitalelor. Pînă la această oră s-a constatat moartea, din cauza căldurii, a: treizeci şi opt de cardiaci. Spitalele de ur-genţă au sălile de aşteptare pline pînă la refuz. Un alt incendiu, la abatoare.
• Cel mai important atac, la Stock Exehange Building, de îa război Încoace. A doua zi, firmele Lelewer, Knox, precum şi restaurantul Shamoek, vor da faliment. Autorii n-au putut fi descoperiţi.
Chicago, Illinois O M T Lunga
orele 3.00 9.00 ceasurile fi.00
Accident de proporţii la Grand Central Slafion: o locomotivă abia sosită de la New York iese de pe linii[1] şi, in loc să ajungă la depou, pătrunde prin pereţii de mei al şi sticlă ai magaziei de mărfuri şi dărimă aripa stingă a clădirii poştei.

Doctorul Liviu şi-a pus in locul hainelor de oraş nişte pantaloni mai vechi rămaşi pe acasă, o cămaşă de-a tatălui său şi iese în curte. Se duce spre grădină, spre ţarină, vrea să sape el porumbul pe care l-a Început maieă-sa de dimineaţă. „Liviuca, dragă, nu ieşi pă zăduf u ăsta că le im bolnăveşti, mamă!" Pe stradă trei; lălăind fotbaliştii care au făcut uh drum piuă Ia graniţă urmaţi de o droaie de copii. „Lasă, mamă, că nu mi se intimplă nimic! zice Liviu. „Dumneata fă supa aia de găină, poale ii dăm şi lui tala să mănînce un pic."

Reporter deym (CQMLOŞUL MARE ceasul II punct.) ..Fierbinţeala Junii iulie se simte In toată amploarea sa. Astrul luminos s-a înălţat in tării deasupra creştetelor ce ies plecate,

infr-un impunător cortegiu, din biserică, spre a repeţi primirea troiţei şi a plăcei comemoriale de la fraţii olteni. Se rostesc cuvinte înălţătoare despre menirea, eomloşenilor de a ţine mereu aprinsă candela veşnic vie a proslăvirii strămoşilor care s-au rupt acum două veacuri de la matca lor
268
si au venii aici s;. întemeieze o viaţă nouă. In năvala sentimentelor ce ne copleşesc, abia putem copia cUeva cuvinte. «Fraţi Olteni! Cu inima plină de dor. cu ochii înlăcrimaţi si braţele deschise. Yă primim şi Vă îmbrăţişăm cu dragoste ca pe nişte fraţi adevăraţi. Fie ca venirea Voastră printre noi să însemneze o nouă şiindestructibilă dovadă a dragostei ce însufleţeşte şi Încălzeşte inimile româneşti de pretutindeni! Fiţi bineveniţi!»
Apoi,după aceste sguduitoare cuvinte, un tînăr si un băl rin. într-un gest de pagină splendoare. întru-pînd poporul român in trecutul şi viitorul său, amestecă pă-mînt bănăţean si oltean, un pămîut rodnic al Comloşului, la poalele viitoarei-troiţe. Un simbol al nesdruncinalei noastre frăţii, securităţi şi unităţi. Un fruct al muncii de veacuri a vrednicilor săteni veniţi aici din Oltenia si din alte părţi. Tineri premilitari repetă pe loc jurămînlul."-
CHICAGO, Illinois O M T Lunga
orele *âAl* t. 10 ceasul 11 şi un flrtai
Mama lui Liviu iese pliugînd din casă şi aleargă spre ţarină. „Liviuţ, Liviuţ, mamă, hai că-i e rău lir tată-tău!" Doctorul aruncă sapa şi aleargă în casă. Bătrînul horcăie. Liviu îl apucă de subsuori si-l ridică în capul oaselor. O roagă pe mamă-sa să mai pună două perne peste cea pe care a stat pînă acum bolnavul. Scoate trusa şi face o injecţie intra-venoasâ. Bătrînul pare să-şi revină ca după o spaimă pe care rin o poate mărturisi. Liviu, dindu-şi seama de natura crizei, se hotărăşte să plece spre farmacia din Comloş. „Vezi poate-l chemi si pe popă, Liviuţ, să nu.... Doamne fereşte, fără împărtăşanie!" „Nu e încă nevoie, mamă. stai liniştită!"

Reporter de vest (Condusul Mare, ceasul 11 şi un firlai): „Iată cum timpul se scurge necruţător înspre eternitate. Alaiul trebuie acum să se urnească spre a se reuni în ordine şi disciplină, pe locurile dinainte hotărîte, în mijlocul pieţei. Acolo privirii noastre i se înfăţişează un mic,.dar impunător chioşc cu frimoise ornamentaţii naturale din crăci de brad, stejar, felurite flori, predominînd trandafirii. E locul din care se va face distribuirea panglicilor comemorative la asociaţiile de plasă."
269
Citeva minute de linişte. Oi-aşul pare adormit. Temperatura aerului a devenii, în sfîrşit, acceptabilă.
Chicago, Illinois G M T Coinloş
orele 3.30 9.30 ceasurile 30.
Reporter de vest (Comloşul Mare, 11 şi jum.): „De la frumoasa tribună ţişnesc precum Java unui Vezuv, pline de înflăcărare, înălţătoare cuvinte. I,urnea ascultă în nemişcare. «Avem un tineret ca un fagure de miere. în inimile lui est însufleţirea şi entuziasmul de falnic viitor, îs inimile iui pol pită credinţa în viitorul de miioe. Să le ridicăm elanul, să Ie dăm in mină flamura ţârei şi, proptiţi de experienţa noastră prinsă in fire de zăpadă, să-i îndemnăm să propage idei noui. mereu schimbătoare.»
De acum, discul de flăcări al zeului solar e iu apoteoisu! său. El se prăvale dogoritor drept in creştetele celor veniţi să soarbă precum ambra cu vin lele cele mari. Termometrul furată Ti de grade la umbră;"
Liviu a ajuns şi el in preajma bisericii, tocmai în momentul în care un sonor de preoţi se Îndreaptă spre un loc iu care doi dintre tinerii mascaţi in personalităţi de vază amestecă ţarină din Comlos cu ţarină din Oltenia. Se gmdeşte că poate şi farmacistul Grossman se află în mulţimea de gură-oasoă din jurul bisericii. îl caută din priviri, în timp ce preoţii încep un Te-Dteum şi sînt apoi urmaţi de mulţime. Harababură de voci şi tonuri false. Tinărul care-l închipuie pe colonelul Vârgolici citeşte cu voce tare textul care va fi înscris pe troiţa ce va fi ridicată peste trei săptămîni. Clopotele încep din nou să sune toate odată. Acum Liviu îl zăreşte şi pe Grossman, îmbrăcat în costum românesc şi tot aran-jindu-şi ochelarii pe nas cu veşnicul lui tic. Se strecoară prin mulţime pînă la el. Cind reuşeşte să-l atingă pe braţ. fanfarele tocmai atacă un marş măreţ şi bătrânul farmacist tresare ca la culremur. „Ana, domnu doctor, ce surpriză plăcută !" — spune el.

270
Dar telefoanele încep iarăşi .să zbirniie. Şapte sinucideri iu mai puţin de zece minule. Maniacii depresivi se cred 1» ora cea mai potrivită pentru a-şi teroriza, din balcoane, vecina.

Chicago, Illiiieis	G M T	Comloş
orele i.00	lO.Oe	amiaza

Plaja este pustie acum. Doar maşinile salubrităţii lucrează pentru a şterge ultimele urme ale nopţii. Zeci de camioane cu gunoaie traversează oraşul. Sireneleabatoarelor încep să şuieri amenințător. Clădirile înalte ale oraşului sînt atinse, în partea superioară, de o abia perceptibilă undă de lumină roşîetică. Doi îndrăgostiţi se aruncă, ţinîndu-se de mîriă, din vîrfiil buiJdmg-ului Manhattan. Nu mai pot fi salvaţi. Tramvaiele şi aulobuzele, goale, opresc, inutil de altfel, doar in staţiile principalei Oraşul îşi savurează somnu! cel dulce dinaintea zorilor.

Grossman şi doetorul Liviu se întorc dinspre casa farmacistului. Pe tribuna împodobită cu crengi de stejar continuă, in căldura toridă, seria simulatelor discursuri. Mulţimea se antrenează în aplauze. Liviu pune o mînă pe braţul bătrînului farmacist si acesta tresare din nou, ca electrocutat. „Nu vi se pare că ăştia cam exagerează, domnule Grossman?" „Mde Liviucă, ştiu şi eu!" Un grup de tineri în uniforme de pre-militari aleargă să se încoloneze la ordinul unui sublocotenent de rezervă, un avocat cam prea burtos pentru vîrsta lui — fi are nici 25 de ani. „Mai lipseşte un Fiihrer şi ne-am putea considera in Germania "spune Liviu. Farmacistul oftează: „Mde, ce-o fi scris şi pentru noi, fiule!" Doctorul îi strînge mina bătrînului si pleacă. înainte de a intra pe strada lungă ce duce spre Chichinda, îl întîlneşte pe Nicolae ducîndu-şi nevasta de mină spre locul de unde trebuie să înceapă parada. Omul pare acum foarte mîndru de frumusefea-i de nevastă, iar aceasta e dusă cu gîndurile aiurea.
271

Reporter de nsl (Comloşul Mare, amiaza trecută ou. un firtai): „Dar ce .von se aude? Ce freamăt? Din cele patru zări, aliniată şi reunită apoi lntr-o armonioasă coloană. goseşte tinerimea. începe repetirul peni ni marea paradă. Cortegiu defilării e deschis de mândrele fanfare din Comloş si Igriş. Urmează frumoasele şi simpaticele d-şoare din Comloş, ale eăror costume naţionale strălucesc in lumina soarelui. O adevărată parada a frumuseţii. Câlclnd graţios pe tocurile înalţe a eleganţilor pantofi de antilopă sau lac negru, ele salută publicul cu braţuldrepl ridicat pieziş, nu înainte, ci spre dreapta. I.e urmează sănătoasele igrişence si robuştii saravaleni, in admirabilul lor port. O plăcută impresiune lasă marele grup de şoimi, intr-un impozant cortegiu, sărbătoreşte echipat, iii frunte cu directorul V. Besu. In urma lor se zăreşte figura unui şoim călare pe un superb armăsar. Este fiul d-Iui V.G. Farca, care deschide defilarea şoimilor din Sinnicolau. In aplauzele publicului înaintează inJfr-un aliniament desăvârşit cei 350 de tineri premiliţari, viitori ostaşi ai ţării. Recunoaştem in frumoasele lor costume eleganţa liniei pe care, cu sîguraţţţă, numai croitoria şi ceapra-zăria militaro-civilă a dlui laueu (Timişoara, Palatul Primăriei) o poate impurii[1]. Urmează un foarte lung cortegiu de societăţi feminine şi bărbăteşti din numeroase comune timi-sene, îmbrăcate in specific local, fn aclamaţiile mulţimii trec pompierii cu fanfara lor proprie, care ciulă .ai foc nestins imnul pompierilor voluntari. Echipamentul impecabil, după cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi Iclinicei, tulumbele şi pompele moderne, aduc- linişte si siguranţă in suflete."

Giiry, Indiana	G.M.T	Lunga
orele 5.00	11.00	eoasul unu d.a.

Ziua de duminică se naşte iţa o zi cu drepturi legale. Pulsul oraşului se reia eu timiditate. Pe străzi, maşini rare. Senzaţii» de localitate cuminte, patriarhală, eu gospodine harnice. oameni cumsecade, poliţişti binevoitori. Urmele coşmarului nocturn s-au şiers cu desăvârşire. Viaţa mai palpită cu aceeaşi energie doar in oiteva puneteaJe marelui oraş vecin. Doar spitalele, depozitele de ziare şi sediile poliţiei din Chicago îşi continuă activitatea obişnuită.
272
Liviu si mamă-sa si au aşezaţi la masă în tinda casei. în camera de alături, bătrinul a adormit. Se simte mai bine. Liviu mănlncă fără poftă din supa de găină. Deodată, din

depărtare răbufnesc furios tobele şi fanfara. ,,Au terminat defilarea, parada costumelor spune doctorul. „Să-i ia dracu, Doamne iartă-mă, ă parcă au înnebunit!. Numa de serbări Je arde şi sărăcia pe capu[1] nostru, Liviuţ mamă, daca s-• pomenii aşa ee a !"
Reporter •le v.v (Comloşul Mare, ceasul unu): „După prinz, la serbii ui cognacului împreunat cu o bună cafea gin[1] girlie, un tînăr sfios şi palid s-a apropiat de masa noastră, cu un vraf de manuscripte strînse la piept. S-a recomandai a fi poetul local Yieltentie Boran, dorind a înfăţişa judecăţii noastre rodul trudei sale. Plini de bunăvoinţă am dat ascultare unuia dinlre productele junelui Chientă. Nu avem voie -ă desconsiderăm aceste produefiuni. de început - cu bun temei -- ale feciorilor di! ia ţară. Chiar dacă ele nu sunt o mare operă de poezie, i-am dat eiteva sfaturi şi îmbărbătări thiărului condeier. Căci după cum din lujerul crud se va ridica inlr-o buuă zi falnicul stejar, din aceşti poetaşi începători se formează nucleul de preţ ai poporului, cari, ca şi Badea Cârlan din trecut, formează *axa de rezistenţă a pluga roman,* insă cu o singură oondiţiune: să rămină un fecund şi luminat răscolitor de brazdă, ferindu-se a deveni o uşuratecă şi sburătărită pleavă de oraş."
Chicago, tlliiioi.s O M T Lunga
orele 5.30 .11.30 ceasurile 1.30 d.a.
Mama doctorului Liviu a terminat de spălat vasele şi se duce pe prispa casei să se întindă la umbră pe un pat de scin-dură. 1 se pare ciudat că iar au tăcut ăia ofl fanfăriie lor-Poate că s-a pus masă mare acuma, se ghideşte ea, face ban. chel. ea atunci cind o fost regele Ferdinand, să fie vreo zece ani sau mai bine, hai? Liviu doarme, bătrinul doarme si el.
273

Ultimele ambulanţe din schimbul de noapte se retrag in garaje. Cu ochii înroşiţi de nesomn şi cu fetele bolite de oboseală, şoferi apatici îşi parchează maşinile în garajul subteran al spitalului central. Serviciul de gardă a înregistrat peste noapte un număr alarmant de morţi. Numai cardiaci au fost vreo cincizeci. Pentru *târna* care începe, numărul estimat este dublu.
Chicago. Illinois G M T Lunga
orele 6.00 12.00 ceasurile 2 d.a
Doctorul sare ca ars din somnul dulce "de după-amiaza toridă ce l-a cotropit aici, in camera umbroasă ca un cavou. ,,frlai, Li viu ţ, mamă, că iar horcăie de parcă ar trage să moară. Doamne fereşte!" Merg împreună în camera în care zace bătrînul. într-adevăr, respiră greu, parcă s-ar sufoca, iar oclib mult măriţi acum mărturisesc o sperietură grozavă. P»ate vreun coşmar. Liviu îl ridică din nou pe bâtrin în capul oaselor şi ii pune cîteva perne sub cap. O nouă injecţie intra-venoasă. O liniştire miraculoasă. Mama se închină. îl întreabă pe bătrîu dacă nu ar vrea să mănînce. Acesta aprobă din cap. îl mută la marginea patului şi-i proptesc cu coatele ascuţite de masă. Bătrîna ia o linguriţă şi începe să-l hrănească, ,,. avut un astm netratat la timp, explică Liviu, şi de cîte ori nu mai ajunge suficient oxigen la creier face cile o criză. Afectarea centrilor nervoşi este, oricum, ireversibilă." „Da dacă l-ai duce la un spital dîn Timişoara?" Bătrînul face semn cu mîna lui descărnată să nu mai fie hrănit. Apoi se sforţează să vorbească. „Mm-m-m-ai bi-bi-ne la popă!" Scoale, chiar şi un zîmbet chinuit. "Doamne, Dumnezeule!" se închină bătrîna.
Chicago, Illinois G fyl T Lunga
erele 6,00 12,K amiaza trecută oujum.
Lacul Michjgan pare că se prăbuşeşte cu toată forţa peste cartierele mărginaşe, dar ăsta nu e singurul lucru cu care. cetăţeanul are de luptat. Mai e şi duhoarea grea de peşte. fum şi untură rîncedă, care se revarsă în valuri grele. Temperatura a urcat deja pînă la douăzeci şi patra de grade.
274
La sediul central al poliţai s-au adunat citeva dintre persoanele care, ou sau fără voie, vor avea un rol important in cele ce urmează să se mtitiple. Sergentul Zarft»vitch ş) căpitanul ONeili îşi beau împreună cafeaua. Sînt nervoşi, vizibil. Vorbesc puţin, schimba replici monosilabica. Ei sînţ singurii care ştiu ce au de lăeul. Urmează să-i convingă şi pe ceilalţi.

Mama şi fiul stau pe prispa casei şi tac. Ta! ăl, înăuntru. în casă, a adormit din nou.

Organismul lui e foarte slăbii. Dacă doarme, e bine. ...Numii să nu-l ajungă... Doamne fereşte, in somn, să n-apuc, baremi, să-i pun o luminare ta cap!" Se aude trintindu-se portiţa de lemn dinspre strada. AmJndol întorc capul. Un bătrin girbovjt a intrai şi se apropie eu paşi tirşiiţi. Poartă cămaşă albă şi pălărie neagră, e bărbierit proaspăt. ..Ziua bună!" spune. „ Bine-a i venit, vecine!"" spune mama lui Liviu. „Credeam bă te-ai dus si dumneata ia serbare, vecine!" zice şi Liviu cu gind să glumească.... . că-mi arde mie de prostiile lor!" Ilatrina se ridică şi se duce în casă după răchie. Vecinul se aşează of tind lingă Liviu. „B, mai venişi şi tu, l.iviueă. p-aci să-l vezi pe l.ată-tău." J)a, zice Liviu, nu se simte prea bine!" „Alde, c.-aşa-î cu fălrineţiie, ce crezi că io o mai duc: mult?" „Yezi-li de treabă. . aică, văz că te ţii bine, nu vorbi cu păcat!" ...Ude, ştiu io? Că mă ia cîteodată aşa pin foaie dă parcă zică că mă arde cu fer înroşit!"

Chicago, Illinois G *M J* Lunga
orele 6.45 12.45 ceasul :S fără un (Mai.

Zarkoviteb tace şi se uită pe fereastră. Cileva pinze colorate au şi apărut pe lacul Micbigan, singurul loc suportabil din toată regiunea. ONeili răsfoieşte plictisit- *llemkl «Jid Examiner.* Nimic neobişnuit. .Aceleaşi amănunte senzaţionale ca in orice altă zi. Regatele de pe lac şi maratonul de înot. Cincisprezece mile spre larg. (aţi se vor ineea anul ăsta? ONeili pariază în gind cu el însuşi *•■;* vor fi CM cel puţin 15 Ia sută mai mult decit in 1933.

Cineva intră şi-i anunţă că sinf aşteptaţi in biroul iui Mei vin Purvis. Lasă cafelele Determinate şi-i urmează pe

275

agentul civil spre aripa izolată a clădirii pe care F.B.I.-ul o cucereşte încet şi sigur ele la o zi la alta,

Purvis e mic. nervos, repezit la vorbă şi mai ales la faptă. Cel care îl dublează la conducerea brigăzii, agentul special Sam Ccwley, trimis la Chicago de însuşi marele Hoover, este im vlăjgan de un metru şi nouăzeci de centimetri (sever. feet), o sută douăzeci de kilograme şi nu se desparte niciodată de o pălărie cenuşie pe care o poartă aproape pe sprâncene. Se mişcă încet, ca o reptilă mare şi grea, dar are o minte mai rapidă decît expressul. Zarkovitch şi ONeill ii văd pentru prima dată si, nu se ştie din ce cauză, au trac. Poate că se jenează. Cowley este epuizat de cit a alergat după Dillinger în ultimele luni, iar ei sînt în stare să-l ofere pe tavă. fără să se fi obosit cine ştie ce.

"Da vecimr ce face, doarme" ;,Da", spune Ljmu. Băl rina apare cu glaja de răcbie şi cu două păhărele pe care le şterge pe sorţ. „Nu mai doarme. M-am uitat acuma la el. Stă cu ochii dăschişi şi să xiită-n tavan." „Aoleo, vecină, nu-mi da răchie că mor, mă ustură stomacu doar cînd o văd! „Păi, mi-am zîs să te cinsteşti cu băiatu", că. uite, o mai venit şi el p-acasă!" „Nu pot să beau nici fir. vecină, ce. te joci? Hai mai bine să-l văd şi io pă vecina, că daia am venit, să mai stau cu el." Se ridică şi intră in casă. Liviu şi bătrâna intră după el.

Chicago, Illinois G M T Lunga
cele 7.00 13.00 ceasurile :; d.a.

De cum pătrund-in marea sală-birou, Purvis le şi iese în intîmpînare. Cel care ia cuvîntul, imediat după ce se salută. e Martin Zarkovitch. E vorba de o femeie din Gary, da, o cunoaşte foarte bine şi de mai mulţi ani, e, a fost. mai bine zis, o femeie foarte frumoasă... Lasă astea, se răţoieşte Purvis. Si a venit si i-a propus lui, sergentului Zarkovitch, că-l dă pe Dillinger. Cum, nu, nu este o exaltată, este o femeie cu capul pe umeri, a văzut multe şi a trăit şi mai multe în viaţă, n-a văzut-o nimeni glumind. Mai ales cu lucruri de astea. Sigur, sigur, că nu din civism o face, ci pentru că. ştiţi cum se întlmplă, oameni şîntem, a avui mari încurcături. Da, si cu

276

noi, şi cu guvernatorul McNutt. 1 s-a promis iertarea, i s-a promis că nu se vor lua măsuri împotriva ei, dar, uite, cu 4egile astea noi care tot apar, nu se ştie niciodată. Nu, cum putea să omită aşa ceva, chiar acum de dimineaţă se vor intilni. A vorbit cu ea, o să-i mai telefoneze, nici o problemă. Ea va fi la Incul intilnirii. Are tot interesul. Dacă i s-ar putea promite... Cum; mi se poate? Nici măcar aşa, in principiu ? Dacă da, atunci el va da chiar acum acel telefon, nu, nu e prea devreme, o femeie singură se scoală întotdeauna mai levreme decit un bărbat singur, ha, ha, nu e o glumă, statisticile spun asta, de pildă, in chestia aia a lui Gallup gă-; seşti tot felul de lucruri din astea şi încă

altele, mai gogonate. Plnă şi recordurile nebunaticilor ăşlia care încep, spre prinz, să înoate cinşpe mile, auzi, domle, cinşpe mile in apa aia împuţită a iacului.
„Ziua bună, vecine, păi aşa te lauzi? Hai, că avu venii Bă mergem cu armăsarii in zăvoi. Tocmai, hăt, irtcolo pă Tisa, !um mergeam odată, ca flăcăii!" Tatăl lui Liviu scoale un KÎmbet chinuit. Bătrina incepe iar să se închine şi plbige „Hai, mamă, nu mai plinge, te rog. Ce rezolvi dacă plingi?" -spune Liviu. Bătrinul Giogu s-a aşezat lingă pat, pe un Scaun; îl line de mină pe tatăl lui Liviu si i se liită drept in achi.
Chicago, Illinois G M T . Lunga
r.ilO 13,30 ceasul :! şi jum.
Telefonul ţiriie prelung. Nu răspunde nimeni. Zarkovith încearcă incă o dată. Acum o Voce de femeie incă tinără se ude la celălalt capăt al firului:
— Nu, cred că aţi greşit.
Descumpănit, Zarkovitch încearcă iar. Ţîrîit prelung. Apoi, aceeaşi voce:
— Da, Martin, sigur, eu eram. Da nu puteam vorbi. Tocmai l-am auzit mişcindu-se dincolo. Da, da, e aici. No, niei o schimbare. Da, la opt şi jumătate. îţi dai seama, o să fiu acolo. Da, ei dorm incă. Bine, bine; la revedere.
Telefonul e atirnat *In* furcă. Un clinchet, sec Linişte.
277
„Duceli-niă afară, la aer!" reuşeşte să spună tatăl lui Li viu.. Pare mult mai înviorat dintr-o dată. Cei doi bărbat ,i îl ridică din pat şi-l lasă pe propriile picioare. îl sprijină de sub braţe cu umărul. Mina lui slăbănoagă stringe ca un cleşte umărul fiului. Reuşesc să-l aşeze pe prispă, pe banca de lemn peste care a fost aşezat un pled. Sticla de răchie şi cele două păhărele au rămas neatinse. Tatăl lui Liviu face un gest către vecinul său, tatăl Anei, de parcă l-ar îmbia să guste din băutură. Vecinul se strîmbă. Nu poate să bea, spune grimas;» lui. îl ustură stomacul. Airată cu mîinile cum i se zvîrcoleşte ceva în buri A dacă bea.
•
Vasta sală în care Purvis şLa stabilit biroul e deja înecată în fum. Chiar şi Cowley şi-a aprins un trabuc şi trage din el cu un aer gînditor. Aerul lui de totdeauna, chiar cînd pretextul izolării de lume e mai subţire şi decît această perdea de fum.
— De cînd se cunosc? rupse, în sfîrşit, tăcereaCowley.
— Păi, de cîteva săptămîni bune. Femeia asta are o prietenă. Aia l-a adus în casă la ea. Pe prietenă o cheamă Polîy Hamilton şi ea crede că omul nostru doar seamănă cu Dillinger, dar nu e el. Ea lucrează la un restaurant. E chclneriţă. Acolo l-a cunoscut. De fapt, zice, nu ea I-a observat. O colegă i-a atras atenţia. Zice că i-ar fi spus: „Fii atentă la tipu ăla dă la masa ta. Să juri că-i Dillinger, nu alta!". Polly s-a apropiat de el şi i-a zîmbit. Tipu i-a răspuns la zîmbet, şi cu asta gata. A făcut şi nişte glume, că-i tare glumeţ. A zis c-a mai auzit chestia asta, cu asemănarea lui cu Dillinger. „Da, zice c-ar fi spus, dacă pă Dillinger nul deranjează, ha, ha, de ce mar deranja pă mine." Simpatic tip. nu?
— Şi după aia s-au mulat la cunoştinţa dumitale, la
Anne Sage, nu?
— Da. Iolly a implorat-o sâ-i închirieze o cameră. Ara una izolată, unde s-au şi mutat.
— Dar cum de na bănuit nimic? insistă Cowley
278
— Pui zice si ea ce zice toată lume». Tipu e foarte simpatic, plăcui, atent. Cum să-ţi freacă prin cap că ăsta e Dillinger?
Gary, mdiana G M T Lungii
orolo 8.00 Jt.OO ceasul i d.a.
Cocul întilnirii nu e rău ales. O piaţetă protejată de nenumărate străduţe care se întretaie, în care un om cu pas ferm isi poate pierde urma foarte uşor. Piaţeta se află chiar în faţa lui Childrens Memorial llospital. Anne Sage demonstra o foarte abilă ştiinţa a relaţiilor cu oficialităţile. Fireşte, nimeni nu-i putea reproşa excesiva prudenţă. Ar fi însemnat o jignire inutilă. Şi, de altfel, poate că avea dreptate. Nu era exclus să fie urmărită.

„Ci-ci-eine cîntă?" întreabă tatăl lui Liviu. „E serbare, în parc!" spune băl rina ridicind vocea, de parcă ar vorbi cu un surd. Aşa!? pare să spună mişcarea din cap pe care o face bolnavul. „Da, au scos steagurtli de la toate bisericile, a venit fanfară din Igriş..." „C-c-

ere-cre-deam că-i n-n-nuntă!" articulează cu greu băl rinul şi din nou un zimbet amar ii Colorează faţa.
Zarkovitch scrutează drumul care vine dfn dreapta. Spre marea lui uimire, o vede apărind din stingă. Trece prin faţa maşinii cu totală indiferentă, deşi un gest abia vizibil ii anunţă pe poliţist că femeia i-a reperat. Dispare pe una dm străduţele laterale şi, după cîteva minute, revine din sens contrar. Zarkovitch deschide repede .portiera şi femeia se aşază pe bancheta din spate. Maşina demarează instantaneu.
— Doamna Sage, domnii Cowley şi Purvis, face poliţistul prezentările.
— Domnul Cowley a fost informat, spuse Zarkoviteh. Domnul Purvis ştie încă de alaltăieri. Dar ar dori să afle cîteva amănunte despre viaţa de acum a lui Dillinger.
— M-ar interesa, zise Purvis. cum aţi descoperit că el este Dillinger.
279
— Dirttr-0 întâmplare. Asta s-a petrecut acum cîteva zile, Tocmai dădusem peste un ziar mai veclii cu fotografia lui pe prima pagină. M-a izbit asemănarea. N-am crezut nici eu că e Dillinger, insă cînd i-am arătat fotografia a recunoscut pe loc. Zicea că rilt-l interesează dacă am să-l torn sau nu la poliţie: Toi n-au să-l prindă. Dar. de fapt. ştia că n-am Bă spun nimic politiei despre el. într-o seară, acum o săptămână. cînd am ieşit la un restaurant, s-a întilnit cu doi bătrîni. soţ şi soţie. Vedeam de curiozitate să aud ce vorbesc. M-am prefăcut că merg la toaletă, am lăsat-o pe Polly cu fiul meu si cu prietena lui şi am prins o parte din ce-şi spuneau. Bătrînii urmau să plece in Mexic şi ei le propusese o sumă de bani. cred că vreo zece mii de dolari, să-l dea drept fiul lor. Bătrînii ziceau că nu pot iutirzia nici o zi peste data de douăzeci şi trei. Eu cred că douăzeci şi trei luna asta. Se potriveşte, pentru că e o zi de luni. iar ei spuneau că pleacă la începutul săptămînii. Apoi ne-am întors acasă eu toţii, ji.mmie ■- aşa-i spunem cu toţii, Jiînmie — e foarte vesel. Ştie o mulţime de lucruri. Povesteşte foarte frumos. Zice că a fost şi in Europa, pe vremea cînd era marinar. Dar nu l-am crezut, pentru că zicea cala llamburg îl agăţau femeile pe stradă cînd ieşea singur în oraş. Ta llamburg nu te agaţă nimeni, nici măcar poliţia, ce să mai vorbim despre femei. Cînd le vezi privirile decolorate. îţi dai seama imediat că n-au ele ochi pentru alde jimmie, care, oricum, nu-i prea arătos.
Gary-, Indiana G M T Comicsul Mare
orele 9,00 15,00 ceasurile 5 d.a.
Reporter cir vest (Comloşul Mare, ceasul cinci după-amiază): „După o tihnită mistuire .şi binemeritată repausare in fii-goria de sub stejarii şi băgrinii umbroşi din curtea domni-şoarei Puşi, vreme în care, la o dulceaţă de cireşe amare şi apă rece am vorbit despre soarta tinerelor femei în lumea de azi, băgînd amindoi de seamă că timpul trece ca un vis, iar soarele cumpăneşte bine dincolo de amiază, ne smulgem cu greu din vorbire şi, împreună cu ceilalţi localnici, scoşi din casele lor cu toată buna voie pentru repetir, fugim în piaţă. La cinci punct începe emulaţiunea fanfarelor si corurilor. In sacra zi de 15 ale lunii viitoare, aici se vor înfrunta în faţa. juriului prezidat de dl Paulian, preşedintele soeie-
280
tatii «Doina» şi al Ligii culturale dm Tumu-Soverin. peste 3()de reuniuni corale si de fanfară a! ii din Timiş, cît şi din Oltenia. Am aflai de la notabili lăţi că premiile, vor consta în frumoase cupe, cărţi, medalii, diferite obiecte cu simbol, dar si suma de cinci sute lei ca stimulare pentru premiul intîi.în aceste clipe de torpoare. cînd întreaga natură parcă a încremenii mistuită de căldura năbuşitoare, in piaţă repetă înfruntarea numai corul mixt din Comloş, fanfara «Gloria», corul «Armonia» (tiu Saravale şi corul bărbătesc din fgriş. Unul dintre organizatoriTdirigenţi ne doslăinuie. nu fără mindrie locală, că a aflat, din sursă trimisă ia sigur, că formaţiunile concurente din Graiova, Slatina şi Turnu-Sevorin vor începe repetirul abia peste două săptămini. lrind succes deplin inimoşilor cântăreţi timişeni, ne tragem mai ia o parte, unde frumoase fete si femei din Comloşul Mare şi l.unga, prezintă juriului superbe costume populare, în chip de antrenament pentru concursul de porturi. Broderia fină, bogăţia firelor de ani- şi argint, splendoarea îmbinării coloristice, dar mai ales graţia şi demnitatea cu care aceste, brave localnice îsi poartă portul, ne trimit cm ghidul la o mare paradă a modei, spre care orişice, capitală din Europa şi America ar putea privi au jind. Cinste acestor sănătoase fiinţe generatoare de At.ţă şi frumuseţe!"
--- Mi riin mi-a spus că mi st- vor acorda asigurări... Cred că ştiţi că şi domnul McNutt m-a ajutat de două ori. Domnul McNutl era foarte cumsecade. Odată am ajuns pînă la şeful

lui de cabine!. u mi-a losl grea să obţin toi ce aveam nevoie. Dar acum... după cum ştiţi... cred că o asigurare scrisă.... spune femeia. — Scrisă de către cine. intră jn discuţie Sam Cowlev.
— Păi... eu nu ştiu. O hîrtie din partea celor care hotărăsc expulzările...
— Expulzările le hotărăsc cei in cauză. Ei sini singurii care. prin comportamentul lor. decid dacă rămin sau si rit expulzaţi din Statele Unite.
— Domnule... eu altce.a voiam să spun. Cred că ar fi în "interesul tuturor să mi se asigure... după aceea... răniinerea in Statele Unite...
281
—.Desigur, se grăbi să o aprobe Purvis. Am discutat *h* Washington si mi s-a promis ea nu veţi mai avea nici o problemă în viitor. Washingtonul ştie întotdeauna să aibă grijă de cei care au grijă de el. N-0 să fiţi uitată. Fiţi fără grijă!
— Vă mulţumesc din suflet, domnule Purvis. Nici nu vă puteţi închipui cit de mare este ajutorul dumneavoastră. N-am să uit asta, domnule Purvis, niciodată n-am să uit.
Urmează un alt moment de tăcere, după care femeie»
reia:
— Domnule Purvis, ai mai fi ceva. Martin mi-a promis, adică... Martin mi-a spus că ar fi vorba şi de o sumă... de bani. Mă înţelegeţi, o femeie singură... cu un copil mari ce-i drept, dar am pierdui foarte mult in ultima vreme. nimii nu mai merge aşa cum artrebui... deci banii acei;. mi-ar prinde foarte bine... să nu credeţi că eu... pentru asta... însă şi iu că oficial... se dau acei bani... şi...
Doamnă, nu vă faceţi nici un gind rău. încă» n-am discutat cu superiorii mei amănuntele dar ştiu că .ilele trecute au mărit recompensa. Cred că, in mod normal, vi se va acorda dumneavoastră. E un drept pe care nu vil poad lua nimeni. în ce ne priveşte, avem posibilii alert să vă oferim, din fondurile noastre, o anumită sumă, pe care, în anumit împrejurări... •,
Se lasă o pauză mai lungă. Nimeni nu mai are nimic de adăugat.
Cicago, Ulhinis ii M T Lunga
oi-ili 9:30 15.30 crasul :, şi juni.
I.iviu a terminal de săpat porumbul din spatele casei. Mama ii toarnă apă dintr-o ulcică de pămînt să se spele. Cei . doi bătriui ii privesc nemişcaţi, cu atenţie, de parcă ar urmări cine ştie ce spectacol. Dinspre Comloş se aude cum fanfarele reunite intonează mai iutii imnul iugoslav, apoi imnul regal a României. „Ce-ce-ce-i ?" — întreabă tatăl lui Liviu. „E meci de *fmt-hall* ou Chichinda!" — explică Ciogu.
Reîntors la poliţie, Cowley cere legătura, prin firul direct.
cu Washingtonul. Are noroc. .Şeful cel mare e încă la birou. Te ascult, Cowley. S-a aranjat ceva?
— Domnule lloover. iotul e pus la cale. Noi ne-am pregătit.
— Cowley, un singur lucru: fără violenţă. Dacă se poate, fără nici un foc. Ştii că în ultima vreme ni se pun în cîrca tot felul de porcării. N-aş vrea să mai adaugi şi tu o piesă la dosarul ăsta din cauza căruia am insomnii.
Am înţeles. Nu vom avea decît pistoale. iNu le scoatem decît la nevoie. Numai în cazul cînd va fi absolut necesar.
— Şi încă ceva. Să n-aud că e rănit vreun trecător sau oricine altcineva care n-are nici un amestec în porcăria asta, că s-a terminat cu tine. Clar?
— Am înţeles.
— La treabă. Aştept la telefon detalii. Pentru tine, voi fi de găsit azi toată ziua.
Cowley aşează telefonul în furcă, îşi cheamă adjunctul, coboară, urcă în maşină şi se îndreaptă spre cinematograful *Marbro.* Se circulă intens în ambele direcţii. Locuitorii oraşului nu mai rezistă căldurii şi dau năvală spre plajă. ,.Parc-ar fi o sărbătoare naţională", mormăie Cowley. „N-au alt gînd decît să se tăvălească cu burta la soare. Iar eu întind capcane pentru fiara asta hăituită." Cu cît se apropie mai mult de plajă, şoseaua e tot mai aglomerată. Un puhoi multicolor, claxoane, fum. Frumos început de duminică.
Chicago, Illinois p M T Corateşul Mare
orele 10.00 16.00 crasul 6 ci.a.
Cinematograful *Marbro* e o clădire tipică de la începutul secolului. Un amestec de stiluri, de culori şi de unghiuri, în faţa căreia nu e bine să zăboveşti prea mult. S-ar putea să se lase cu ameţeală. Nu e nici în intenţia lui Cowley să zăbovească. El dă un tur în jurul clădirii, se opreşte în faţa fiecăreia din uşile principale, două la număr, a uşilor

de evacuare şi a celor de incendiu. Apoi se reîntoarce în maşină, urcă la volan şi revine la poliţie.

Reporter de vest (COMLOŞUL MARE —. ceasul sase spre seară.) : „Soarele scapără deja spre apus. Peste înălţimile aeriene frămîntate parcă de văi adinei, ca peste un ocean tulburat de valuri, se întinde feerie o splendidă pînză roş-
283
surie. Un viriticel miitgie coamele despletite ale salcîmilop din parc. Un murmur tainic şi far de-nţeles se aşterne. Sufletele si; animă parcă de o simţire mai cucernică. Dar numai clteva clipe doar! încep marile repetiţii sportive de Ia Com-loş! Tinerii se antrenează in faţa tribunelor pentru uriaşele ţtitreeeri ale trupului din 15 aug. Căci comloşenii, io mersul lor înainte, şi-au dat seama ce este progresul, •ura spune şi marele Moritessori», căci ce este progresul deeît *d* vedea ceea ce nu s-a văzut înainte, de a face eeea ce nu se tăcuse, adăugind lucruri nouă la ceea be părea complect). Societatea de educaţie fizică înfiinţată aici, la graniţa de Vesî a ţării, acum cinci ani, numără 60 membri activi şi este de sine stătătoare. Copii de ţărani, intre 16 şi 20 de ani. cu dragoste faţă de exerciţiile ce le fac, fie la fus, fie la paralele, fie cele libere, de toate felurile, sunt demni de văzut. Ci smulg ropote de apluze celor prezenţi, mai ales la salturile mortale. Mişcările mlădioase ale trupurilor lor tinere, venite de la coasă şi seceră, arată celor de faţă foloasele unei edueaţiuni fisiee complecte".

„D.u-ţe, Uiviuţ, mamă si adă-l pă popa Mehadh să-l împărtăşească!" zicea mama in tinda întunecoasă şi cu vocea scăzută, să nu fie, auzită de cei doi care stau pe prispă. „Se simte el mai bine, da... cine ştie? Mai bine să fie![1] Liviu aprobă din cap şi trece in camera alăturată săi se schimbe.

Gary, Indiana G M T
drete 10.30 !.:!)

Uf) bărbat eu pijama io dungi se întinde leneş în faţa ferestrei. Soarele deja arde, insă el nu trece prin perdeaua groasă, protectoare. Prin uşa întredeschisă prin care a ieşit se zăreşte un căpşor blond, scufundat intre perne.

- Jimmie... Jimmie, se aude un glas subţirel, ca de fetiţă. Jimmie, JIU fi rău... Adu-mi şi mie cafeaua... Azi e duminică, am şi eu dreptul la atita lucru.

însă Jimmie rt-o aude chiar de la început, lese din baie. Se Îndreaptă spre bucătărie, in drum aruncă totuşi o privire, între timp, fata adoarme.
2S4

- Ve-aţi adraeu, dă putori, spune el printre dinţi. Ţoale ginteţi la fel. puturoase şi mofturoase. Ei, discutăm noi miine-.. Mîine la ora asta o să fiu departe... Putori...

Dispare in bucătărie, de unde revine cu o cana uriaşă cu lapte, o bucată de şuncă şi o franzelă. Le aşează pe masă. Zgomotul o trezeşte pe blondină, care-şi trosneşte şi ea oa-sele, intinzindu-se pisiceşte spre Jimmie:

— Iubit ide. te-am rugat să-mi aduci cafeaua... Jimmie ii aruncă o privire, muşcă clin şuncă şi se întoarce
spre ea:

— Scumpo, le-am rugat şi data trecută să nu-mi ceri chestii din astea. Am oroare dă femeile care nu-şi ştiu face dă mîncare. Mă apucă aşa o scîrbă că nu mai garantez dă mine. Clar.

Fala se întoarce spre perete şi adoarme instantaneu.. Jimmie îşi mestecă mai departe bucăţile de şuncă, pe care le smulge cu o poftă dementă direct de pe os.

Chicago, Illinois . G M T
orele 11.00 17.00

Agentul special CovvJev şi adjunctul său. Virgil Pelersou, încep marea mobilizare. în jumătate de oră reuşesc să adune aproape toi efectivul. ..Detaşamentul Dillinger" e cel mai disciplinat dini re toate unităţile poliţiei din Chicago. Apar primele zvonuri: cum că ar fi o alarmă falsă, cum că e o repetiţie în vederea unor acţiuni in mai multe state, cum că Detaşamentul se va desfiinţa. Nici una dintre aceste presupuneri nu esie, în felul ei, prea departe de adevăr. Dacă un agent cu spirit de observaţie nu ar fi adus la cunoştinţa superiorilor săi un anunţ pe care-l descoperise in coloanele unui ziar din Indianapoiis. probabil că la ora aceasta ..Detaşamentul Dillinger" ar fi fost dizolvai. Mai ales că după masacrul de la *Linii liohcniia* circulaseră insistent zvonuri despre moartea lui Dillinger. Anunţul suna in felul următor: „Multă fericire fratelui meu John cu ocazia celei de-a

treizeci şi una aniversări a zilei sale de naştere. Oriunde ar fi, sper să citească aceste rinduri, Audrey". Nu putea fi o coincidenţă. Câteva
zile mai tirziu. spargerea de la South Bend lămureşte lucrurile.
2C5
OMTV. Indiana »■) T
orele, ll.lj i;.lo
In vreme ce agenţii speciali işi consumă ipotezele şi nervii pe culoarele poliţiei, Jimmie şi iubita lui reuşesc, in fine, să se îmbrace. El işi pune un foarte elegant costum alb, pălăria de pai şi o pereche de ochelari negri. Are pregătit şi un baston lucios, pe eare-l mută nerăbdător dintr-o mină în alta. Fata îmbracă o foarte elegantă rochie albastru-deschis. îşi stringe părul sub ceafă şi tocmai işi aşază pălăria mare. asortaiă, inlr-o oglindă ovală. Sini. singuri în toată casa. Ifa bine zis. erau până in urmă cu eiteva clipe. în timp ce fata işi execută ultimele piruete în faţa oglinzii, în hol pătrund--Anne, eu un zimbel mie in colţul gurii.
—• llello, dragilor, v-aţi şi trezit? De fapt, pe Jimmi. l-am auzii azi-dimineaţă, înainte de a pleca. Dar tu, Polly. «uni ai dormit, scumpa mea?
Ah, Aune, de-ai şti ce minunată noapte am petreem cu răutăciosul ăsta... Auzi, tu, azi-dimineaţă na vrut să-mi dea nici o eafea) După ce că sint o fată atit de bună...
Bagă mare, scumpo, că începe să mi se topească inteligenţa, spune Jimmie. Dăm o raită prin jur şi ne relurnăm ia aşternut. Asia nu-i vreme dă ieşit din casă. Da parcă poţi dă ciud cu sufragetele alea să mai faci o mişcare fără să !«• calci pâ bătăturile lor parfumate? Hai, rade-i viteză, scump". că scol foc pă nări...
— Afară-i un iad, îl aprobă Anne. Pe mine m-au adus acasă trei ţipi cu maşina. Am fost in centru să aranjez nişi încurcături cu livrarea de carne. Era să mă sufoc de căldura Vă sfătuiesc să nu staţi mult. Aud că cei slabi de inimă an fost anunţaţi prin ziar să nu iasă din casă, să-şi procure gheaţă şi să nu se enerveze.
— Păi, mie nu-mi mai lipseşte dăcit gheaţa şi asennsu-n dormitor, că dă nervi nu mă pot plinge...
Se apropie de Polly şi o sărută pe gură, sub privirile binevoitoare ale Annei.
Te pupăm pă boticu ăla al tău seump. Ne reîntoarcem peste vreun ceas-două. Pregăteşte streşinile, că o să transpirăm ca nişte cai rătăciţi dă herghelie. Adio!
- Adio, Jimmie!
286
ordTî»-J0 . 17.30
Sam Covvley, picior peste picior, îşi revede notiţele p» care le-q făcui iu grabă pe-o hîrtie de caiet. E un plan al cinematografului *Marbro,* pe care ieşirile şi intrările sint marcate cu un creion roşu. Pe o coală mai mare, alături, e desenat nu numai cinematograful, dac şi împrejurimile. Mai aruncă o privire, îşi ţuguie buzele, pune hirliile de-o parte îşi ia pălăria şi iese.
Melvin Purvis telefonează în continuare. E nervos din cauza ordinelor primite. A trebuit să-l mintă si pe John Slege, cel care făcuse din cazul Diilinger o problemă personală. Ordinul lui lloover fusese clar: nici o colaborare cu poliţia. Nici măcar cu „Detaşamentul Diilinger". Deci. nu mai era nimic de făcui.
Uşa se deschide şi în cameră pătrunde însuşi Slege.
— Salul, bătrîne! Aud că aţi prins un fir sigur. Nu ştiu de ce vă daţi voi întotdeauna aşa rotunzi! Uite, eu am fost nevoit să scol pe uşă afară doi indivizi de la poliţia din Chicago care.mi-au propus să mergem cu echipa să-l lichidăm • pe Diilinger. Asta a fost condiţia lor: să-l impuşcăm fără nici un avertisment. Chestia asta eu n-o pot face. Din cel puţin două motive: unu, că s-a mai întîmplat să ouriorîm din greşeală pe altcineva, şi doi, pentru că oricine are dreptul la o şansă, fie el şi John Diilinger.
Purvis îi aruncă o privire in care se citeşte îndoiala.
- Şi ai renunţat tu numai din cauză că nişte poliţişti mai ai dracu nu vor să-şi facă probleme?
— N-avem de ales. Nu se mai poate cu vechile" metode. Din cauza asta s-a şi ajuns aici. Prea multă violenţă. Sînlem, de vreo zece ani, detaşat, în capu listei.
-— Şi tu vrei să rezolvi acuma problemele de palmares, hă? Să ştii că ţi-ai găsit momentul! Oricum, de îndată ce aflu ceva sigur, te anunţ. Azi-dimineaţă a fost o alarmă falsă. Cineva ne.a anunţat că l-a văzut pe Diilinger îndreptindu-se spre plajă, într-o maşină, împreună cu două femei. A fost o greşeală.
Privirea lui Stege se umbreşte. Abia acum începe să devină bănuitor:

— Deci, nimic nou?
28?
— Nimic. S-a dat cu totul la fund. Poale e deja pvi$_n$ America de Sud,iar noi ne scoatem ochii de atita privit prin
binoclu. ,
Gary, Indiana G M T
orele 11.40 17.40
Cu un pas ferm. de bărbat care ştie ce vrea, pentru care viaţa nu mai are secrete, Jimmie se Îndreaptă spre *Sem ■*
*Restaurant.*E locul lui preferat, liniştit şi răcoros. Seaşează la o masă şi, înainte ca Polly să poată deschide gura, spune;
— Ascultă, scumpo, crezi că ţi-ar stoica la ten o ex mai lungă? Să zicem pîna iu Mexic. Sau poate in Venezuela. Nu ţi-ar surîde o treabă ca asta?
Polly ii priveşte zimbind. ;sta e una din glumeli obişnuite. Unul din visele lui cu ochii deschişi. Ce să caute ea in Mexic? Să se topească de căldură? Nu-i ajung cele cîteva zile de caniculă de aici? în plus, toată fojgăiala aia. de indivizi nervoşi şl leneşi... Nu, mai bine aici, unde briza jarului înmoaie şi cele mai ale naibii valuri de căldură.
— Şi cind am face excursia asta?
— Chiar miine.
Polly izbucneşte în ris. Pine că n-a acceptat. Bancurile lui nesărate. Auzi, să pleci aşa,ună-două în Mexic! Cu ce bani? Nici Jimmie nu pare cine ştie ce scufundat în bogăţii. Dacă stă să se gîndească bine, cadourile lui s.înt cam de două parale. E adevărat, n-a cunoscut în viaţa ei un tip mai atent şi mai sensibil la dorinţele ei. Dar, dacă face o so-coteală, nici unul din fleacurile pe care i le oferă nu trece di; zece dolari. în mod cert, are sufletul mai larg. decîl punga.
Fie că n-a înţeles de ce ride, fie că a interpretat totul pe dos, Jimmie se ridică nfcrvos de la masă:
— Atunci o să plec singur.
G M T Comloşnl Mare
17.45 ceasurile s Eâră ir.
ftrlai, seara
Liviu trece prin faţa fostului conac al ducesei «ie S Marco. Un grup de codane de 15- 16 ani, îmbrăcate in :■ turn popular, stau strînse grămadă in faţa intrării şi chic ţese. Sint probabil singurele, persoane care nu se -uită
283
jyjcei. Liviu nu le cunoaşte, n-ar putea să spună dacă slut fete din sat sau din satele vecine. Cind a plecat el la facultate, unele dintre ele abia se născuseră. Se apropie de mulţimea înfierbintată din jurul terenului de *foot-ball.* Cam greu de găsit părintele Meliadiu in hărmălaia asta. Se apropie ,le un .-opac unde sint urcaţi copii şi vrea să roage pe unul din ei să-i spună dacă nu-l vede pe undeva pe popă. tşi dă seama apoi că trebuie să existe şi o „tribună oficiala", aşa că face stingă împrejur şi pleacă din nou spre marginea aglomerată a terenului.
O M T Comloşnl Mare
ÎS.00 ceasurile 8 seara
Reporter de vest (Comloşnl Mare, ceasurile 8 seara): „Dar Sunetul de maximum este atins la matcli. Selecţionata locala, *(oi)doşana,* «aleasa», cum ii spun în grai sătenii, face un malch de probă cu «aleasa» —■ fireşte tot din Comloş — care o întrupează, pentru matchul decisiv din 15 aug. coreul, pe echipa jugoslavă *Z.A.R.* din Kikinda. *Cdnîtoşana* e holărilă să joace ca şi cum s-ar afla în faţa vecinilor iugoslavi, adică plină de indirjire şi gravitate. Două fanfare româneşti intonează cele două imnuri regale. Lumea se scoală. cu emoţie. Apoi se aşează. Puţini, dar inimoşi, cei peste două sute de bărbaţi din tribune nutresc vreme de două, reprize emoţia pe care vor trebui s-o trăiască luna viitoare circa patru mii de spectatori. Biruinţa *Cmnloşenei* a fost şi de data aceasta deplină: 0 — 1."
L-a găsit pe părintele Mehadiu. E cocoţat pe o bancă de lemn, în picioare şi pare nerăbdător. Se bîţiie în stingă şi în dreapta, după cum mingea este trimisă încolo şi încoace pe teren. îl apucă de pulpana sutanei şi-l trage. „Aaa, domnu doctor Liviu! Ce plăcere! Da unde-ai stat, bre, că nu te-am văzut pînacu!?" Preotul îi dă mina lui Liviu şi-l urcă lingă el pe banchetă. Cit timp Liviu ii explică de ce-l caută, părintele rămîrte atent Ia desfăşurarea meciului. Spune, da, da, sigur, de mai multe ori la rind. „Domnule, vii sau nu vii?- ridică Liviu vocea cu o uşoară enervare în glas.

19 — !• .1 ia în roşu
,,Ce; 1«. viu, Liviuca vio! Să ! împărtăşesc pe Wtrlnu fia, viu. Niima" stai gă se termine match-ul!l: l,mn coboară 4? pe banca de lemn râ porneşte spre eoei.
£hieage; fttmois M 1
•rtte 12.10 if.i»
Nici cel mai pătrunzător, mei cei mâi fc»perii»eatat doc-. tfisr psihiatru iiiif puica pătrund» dincolo de masca po care Sam, Cowley şi-a pus-o pe faţă. O privire dura şi. In acelaşi timp, indiferentă. Se îndreaptă spre sala maro mestecmd impasibil guma. Sala geme, rîsetele acoperă zumzetele din cutiilor, liîsete mai degrabă nervoase, atenuate mimai de căldura care, în ciuda pereţilor groşi şi a perdelelor intime cate. a pătruns pînă aici. Cowley începe să vorbe uf că fără nici un fel de Introducere. Astae Btibd lui de boale zifete:
— Sîntem 9 ruină ie oiuneoi, spune el, după care se. «rpreşte.
Zgomotele încetează brusc:, (ic fine, îţi duci seama că e csva serios la mijloc. Nw e Cowley omul care să-i cheme in BBezul unei zile ca asta doar ca săi întrebe cum o duc cu viaţa peţsonală.
— Stntgro o mină dte oameni, reia Cowley, Exact cei care ne aflăm acum ia această Kala. Na-mi cereţi aici un fel de explicaţii, pentru că n-am *m* vi te j»t da. ă anunţ doar că a sosii an moment important petttcti noi. Poate cel mai impdrtaiit. lncepînd din aceasta up», OC1MÎ întregii Ame-rici se aţintesc asupra noastră.
Pauză. Cowley soarbe citeva înghiţituri dintr-iift pa-bar. O voce groasă îi însoţeşte gesturile:
— Sanuuy, nu bea prea multă. Am eu aici în gentuţă stioloanţă cu o furrnu artistică. *Vn* corp de balerină repro filată pe sporturi de saltea, hă. Iu»! Da asta încă mi-i totu! Si vezi ce ore înăuntru"!
Citeva rîete vulgare se aud din fundul sălii. Cowley ne U bagă iu seamă.
0 M T tunga
1 S-.1C ceasurile 8 şi ur«
iirlui. seara
290
Părintele Mehadiu intră in camera bolnavului. Vecina!
• mama lui Liviu stau în spatele lui şi se închină. Liviu.
vînd scuza că a trecut la catolici încă de cînd era adoles-
t gtg în cealaltă cajneră şi citeşte. Nu vrea să-l vadă pe
popă, s-ar enerva, dar nu ştie de ce.
Chicaţro, Illinois 18-20
- Ochii întregii Amerjei s-au si aţintit asupra noastră. Vă cer un singur lucru. Adică vi-l cere domnul lloovof. Multă atenţie şi multă precizie. Vom participa la o acţiune specială. încă nu vă pot dezvălui despre ce e vorba. Vă spun doar că ceea ce vom face azi s-ar putea să intre în istorie. Poate că e momentul decisiv al carierei noastre. Şi a mea, ai a voastră. Şi, poate, şi a domnului Hoover.
De data asta nu se mai aude nici un comentariu. Zim-betele le îngheaţă pe buze.
— Din această clipă, nimeni nu mai părăseşte clădirea poliţiei. Virgil Peterson are o listă a tuturor celor prezenţi. Veţi muica aici la cantină şi veţi aştepta ordinele.
Cowley se ridică la fel de absent precum a venit şi iese pe o uşă laterală.
Gary, Indiana O M T
orele li.25 18.25
La Gary, Polly şi Jimmie tocmai se reîntorc spre casa. Patul e desfăcut. Jimmie aruncă pe un scaun pălăria, sprijină de perete bastonul, se dezbrăcă şi intră in pat. Peste citeva clipe Polly e alături de el.
G M T Lunga
18.30 ceaswile 8 *şî* jura.,
seara
ecinul Ciogu a plecat împreună cu popa Mehadiu. „N-ar îi rău să mă împărtăşeşti şi pă nune, părinte, dacă tot Ve-nişi pin aci!" Liviu şi mamă-sa stau la masa din tinda şi mănincă. în tăcere. Reuşesc să-l facă şi pe bolnav să înghită citeva linguri de supă. încearcă apoi să-i dea şi pUţin miez de lubeniţă, dar bătrinul se îneacă şi ei doi nu mai ştiu cum să facă să-i potolească tuşea.
291
Chicago, Illinois O M T

orele 13,00 10.00
Căldura e, de acum, sufocantă. Pe străzi mi mai circulă nimeni. Cele cîteva automobile parcate lingă bordură au roţile scufundate în asfaltul topit. Aerul a încremenit deasupra oraşului, dogoritor şi sumbru,
Sam Cowley îşi face vini cu pălăria si priveşte .pe geam. In depărtare, lacul MicLigan e o pată albastru-neagră, aburită şi sticloasă, prin care ochiul pătrunde cu mare greutate. Concursul de înot e in plină desfăşurare.
Gary, Indiana O M T
orele 13.15 10.15
Jimmie a adormit. Pojly se ridică tiptil de lingă el, se
apropie de masă şi îi scotoceşte în portmoneu. Nu găseşte altceva decît trei bancnote de cincizeci de dolari, o hîrtie cu un nume pe care nu-! distinge prea bine, doctor Locser sau Loeser, şi fotografia veche a unui cuplu în care nu recunoaşte pe nimeni. Bărbatul ar fi putut fi Jimmie însă acela are un păr deschis la culoare, pe clnd al lui Jimmie. e negru ca pana corbului. în celălalt buzunar găseşte un ceas frumos, plat, pe care Jimmie ii consultă, cînd ies in oraş, din cinci in cinci minute. Nu e nevoie să-i deschidă căpăcelul pentru ca Polly să ştie că înăuntru Jimmie pusese fotografia ei, eare-i .plăcuse atît de mult încît o decupase singur pe măsura censului.
0 M T Lunga
10.30 ceasurile 9 şi jum.
seara
Li viu s-a retras din nou în camera lui şi citeşte. „Să te culci devreme, Liviucă, mamă, că mîine tre să te scoli la şase să iei trenul" „Bine, bine! N-ai grijă!" spune hi viu. fn camera lui, bătrînul respiră greu. Abia i s-a potolit tuşea. Stă cu ochii aţintiţi în tavan. Dinspre Comloş se aude acum o torogoată şi nişte tobe care-i ţin hangul. A început balul care va dura pînă dimineaţa.
Gary, Indiana G M T
orele 14.05 20.05
292
,une Sage aruncă o privire in garderobă. Caută o rochie anume. N-o găseşte chiar din prima clipă. închide dulapul, trece in cealaltă cameră. Gesturi febrile, priviri concentrate O. exclamaţie de uşurare. In sfirşit,a găsit ceea ce căuta, rjne rochia în mina stingă, o ridică spre lumina care pătrunde prin fereastră şi o mingiie cu un gest şi tandru, dar ₍gj pjjₙ de curiozitate. E o rochie subţire, cu mîneci scurte, roita simplu, dintr-un foarte frumos material de mătase portocalie. Doar că aici, în penumbra încăperii, ca, de alt-fel si în întunericul serii, culoarea ei ar putea să fie luată foarte uşor drept roşie.
Chicago, Illinois G M T
orele 15,10 21.40
Sam Cowley coboară pe scara de serviciu în curtea ţici, ntră în garaj, aruncă o privire spre cele-patru automobile mari, negre, parcate pe mijloc, unul după altul, apoi iese. Priveşte in sus. Soarele cade perpendicular pe clădire. Curtea e pustie.
G"M T Comloşul Mare
21 .15 ceasurile 11 şi
firtai, noaptea
DI
llnJ .-l
Reporter de crst (Comloşul Mare, sară Ur.iu): „In „,„
şi liniştea serii, se înalţă spre cerul abia întunecat oinl.....
frumoase, muzici ce învăluie in aeeleaşi dulci simţiri inimi ce bat in acelaşi ritm. Deodată totul încetează. .In sala teatrului comunal, incintaţj de o emoţiune vie si sinceră membrii coreului studenţesc român din Comlos incep repetiţiile pentru marea reprezentaţie din 15 aug. ort. ou piesa populară ocazională *Ui* trei acte, «Licuţa din Livezi». Subiectul sau este o poveste de dragosLe dintre feciorul Marin, oltean aşezai de curind in Comloş şi Licuţa, iubita lui, lăsata la Livezi, pe malul Jiului. Figura luminoasă a Licuţei, durul lui Marin, bărbăţia lui Păun si umorul lui Moş lla-rslambie au descreţit, pe rind, frunţile celor de faţă şi le-au Înduioşai inimile. La tragerea cortinei, ai se înfăţişează o Odaie ţărănească. La masă sade supărat Marin, interpretai cu simţ artistic corespondent de junele student in drept la Etaj, Caius Ci. Li poartă un frumos costum oltenesc şi şi as-
293
mită cu mihaire cuvinteie ce le spune de unul singur, căe! mama sa, Stuncula,

interpretată de d-şoara joşi M.. mi -ost*n* pe moment de faţă. Valoarea adâncă a vorbelor lui, o valoare de .simbol istoric, ara putea spune, înflăcărarea lor arxăteane, ne silesc a *fa* transcrie dapa snasanscript, eăoi nici o isterig Comicsului nu ea putea oglindi mai grăitor trecutul acestor oHc.fii vitregiţi de soarte: «Miu draga, foarte dragă, mânui ţi mi-i jele de ea ca multe aru maa pătimii de rând *um* venit In pămînuri acesta străin: mi am and casai, mi am avut masă... Ei, de ehe ori bietul tata, *mort* aciua OM au. nu voia să se reîntoarcă în ţara lui, acolo, în robia Grecilor, unde bietul român zadarnic munceşte din iama pînă în iar aft. (Din ochi ii ţîşncsc fulgere)... Dar iriata mama la oprit,,, Şi binele a venit după rugile mamei. Acum avem casă, avere Baasă, ba chior pot zice că suntem bogaţi, şi totuşi eu nu pot rămtnea aici. (Se scoală în picioare. Plec, trebuie să plec-la cuibul bai rin... PTta mai stau aici, pentru ea mi se sîtsre sufletul de dorul Licuţei din Livezi, jni-e flarffindă inima âupa pămîntii de la noi, (Oftează). Ştiu că îmi *va* fi greu Bă mă întorc acolo de unde a plecat tot neamul meu, dar o singură da in mai vreai; să petrec o seară înstelată pe malul Jiului nostru, cînd în undele lui line se scaldă luna şi vine cu paşi de căprioară Ucuţa să-şi umple colitele cu apă. (îi dau lacrimile).»

Hupâ K-;e)jţu-. ata tiiai eitera impresiuni asupra rolu-J.ji (■(-! ii.::»;::. d-!şoa«a Puşi. hVumoasa edacaţiaspe ce o pri-nteşte ia maici, bonele nf-aturi părinteşti, oraulşţiunea gene rcta, mu»iă şi spirituală din satid natul ii dau parcă aripi ne sew»ă. ■Ooşi este ia. Comloş din părinţi bănăţeni, d-şoara Puşi ne declara dragostea ei pentru cei veniţi ele lingă jiu, ca şi pentru întregul neam din care, cu îndreptăţită mândrie fewse parte. Mai. mult Insă, îi place să vorbim despre filme Aleasa inimii ei, la care se gindeşte cînd joacă rolul Stăncu ţei. deşi l-ar fi meritai ea îndestulare pe cel al Licuţei, est Mima Lov. A văzul-o ia repeţite rânduri la. film, la Timişoara, cînd, in orele de morală, sora lrsida le îngăduie tine relor mersul în grup. în scop educativ, la «Apollo. *Due* a vă rut-o şi aici, la Comloş. unde protoeţiunca kinescopică nu mai e de rnuli o minune, Ttnăru actriţă amatoare destăinui» eu a razul toate filmele mi Mima Loy aduse în Timiş To mutat, dar cel mai mul! i-a plăcut «lloţul din Bagdad» Ş»

294

, ore tuieşte frumuseţea», de unde a împrumutat eileva

întlicate şi expresive mişcări scenice. Dintre actori, i-ar place -k»ace alături de Gary Cooper, dacă ar pleca io America s-ar face actriţă. în dl. Caius vede totuşi un bun partener

IV scena comloşână. Dar în viaţa privată? Indiscreţia noas-
t ă aduce roşeaţă carmin «Chagrins d?amour» Ui obrajii at-
tistei.-

Gary Indiana ŞI T
orele 15.35 -l-"

Polry se trezeşte. îl zgîlţiie pe Jimmie, care deschide *un*
oclii:

Jimmie, tu n-ai glumii.

— Cu ce chestie?

— Cu Mexicul. Chiar ai de gind să pleci?

— Nu, nu, Polly. Am glumii, lude draeu să mergi pe căldura asta? Poate spre toamnă, după ce se mai răcoreşte.

Jimmie se ridică. Dă drumul la radio. Un crainic plin de entuziasm relatează ultimele mile din cursa de pe lac.

— Ie-te-te! Ăştia înoată dă trei ceasuri şi încă nu s-au scufundat! Cine dracu îi pune să facă tâmpeniile astea? Ani. o băiţă nu mi-ar strica nici mie. Da-i prea tîrziu ca să ne mai transportăm hoiturile pînă la plajă. V-am promis că mergem la film. Oare Anne s-o fi întors acasă? Ori încă nici n-a plecat? Zicea că mai dă o raită pe la *fflostur,* să vadă cum merg treburile. Azi e zi serioasă de lucru.

Polly îşi aranjează părul, îşi pune pe cap o pălărie neagră, apoi alta albastră. Nu-i plac. încearcă şi o panglică de culoare cafenie. Parc-ar fi altceva. însă, deocamdată n-are chef să se îmbrace. E abia trei şi un sfert. Căldura e atît de mare incit pudra i s-a umezit, iar rujul de buze a început să curgă din tub. Pe faţa de masă s-a lăţit o pată mare, roşie, la care, o secundă, se uită amîndoi speriaţi.

Gary, Indiana O.M.T
orele 16.05 22.05

Anne Sage formează numărul de telefon al iui Melvin Purvis. Agentul F.B.l. pătrimile in

birou exact iu clipa in care, la celălalt capăt al firului, Anne vrea să pună in furcă receptor u).
295
— Da, Purvis!
— Nici o modificare. Mergem la cinema. încă nu ştiu ot-a. Probabil de la opt. Am să revin.
închide brusc. La uşă îl aude pe Jimmie. Bărbatul tuşeşte zgomotos. Oare de cînd se află acolo? Dacă a auzit ce a vorbit Iu telefon? îi iese in intîmpinare.
— Am vorbit cu Sieve. minte ea. Zicea că rămîne toată ziua la părinţii lui Henriette. Tocmai s-au întors de la plajă. Nu mai puteau din cauza căldurii şi a înghesuielii. Parcă s-ar fi mutat acolo tot oraşul. Nici în apă nu rezişti prea mult. alil e de calda.
Jimmie o priveşte lung. Aruncă o privire înspre telefon. Face *un* pas în direcţia lui.
— Deci. Steve nu vine azi acasă? Cu atît mai rău, ha, ba! O să mă simt ca un crai!.Să merg la film cu două femei frumoase! Ei, dacă m-ar vedea prietenii! Cred că ar crăpa ficatul în ei! Eu singur cu două femei, ha, ha, ba!
— Jimmie, te rog lasă glumele! Parcă ar fi prima oară că ieşim împreună in OJ
— Nu, dar s-ar putea să fie ultima!
Anne Sage se crispează. Oare a ascultat cu adevărat la uşă? în acest caz, ea însăşi n-ar mai da pe viitorul ei nici doi bani.
—- Sper că glumeşti, Jimmie?
Jimmie devine brusc serios.
— Anne, scumpa mea, nu glumesc. Nu glumesc deloc. Mîine plec in Mexic. Nu mai pot rămîne aici. Simt că se impute brînza. Ar fi trebuit să plec de multă vreme, însă am avut nişte probleme cu banii. Plus toată afacerea asta cu Polly .. Nu, n-am ce să regret, e o fată uluitoare, dar... prea tirziu.
Anne răsuflă ceva mai uşurată. Dar dacă nu-i decît o capcană în care o atrage?
— Jimmie... uite, dacă vrei, diseară rămînem acasă... Nu mai mergem la nici un film... Stăm şi discutăm. Pe la şase o să vină cineva de la hotel să ne aducă mîncare şi un vin foarte bun... Dacă tu zici...
— Nu, Anne, am promis, Jimmie Lawrence se ţine întotdeauna decuvînt.Ca şi John Dillinger, de altfel, ha, ha, ha... Mergem la *Marbro* sau la *JJioşrarh.* O să plecam de
298
„i1 mai devreme. Poale se mai răcoreşte pînă atunci, că
ftPiClP- AS-
!:ă simt ca o cirpa.
Jimmie iese. Anne rămîne singură. Nu ştie dacă c bine - (jeaacum telefon din nou. Deci, plecarea lui e sigură. A doua zi- Apoi, s-ar putea să nu meargă la *Marbro,* ci *ia Biograph-* Pinvis trebuie anunţat neapărat. Dar nu are voie să rişte. Acrnn mai mult ca niciodată, nu are voie să rişte. Ultima încercare. De care atlrnă totul.
Chicago. Illinois G M T
orele 17.4: 22.40
Purvi? rămîne visător. încă nu şl ie ducă trebuie să-şi anunţe sau nu oamenii. Oricum, e prea devreme. Ar trebui să se consulte cu Sam Cowley. Se răzgîndeşte. Toate necazurile au început o dată cu venirea lui aici, la Chicago. Cu puterea lui de muncă absolut nebunească şi calmul de reptilă, cu starea de veşnică alertă lipsită de orice sentiment. S-a săturat pînă-n gît şi de el şi de prostiile astea eu uite Dillin-ger, nu e Dillinger. Reface în minte o fază din ultimul meci de *baseball* văzut, se ridică şi se îndreaptă spre fereastră, unde se sprijină de pervaz şi îşi aprinde o ţigară.
Gary, In.! G M T
orele 17.30 2o.t!0 ,
Telefonul sună prelung. Purvis nu se grăbeşte să-l ridice. Ştie sau credo că ştie cine se găseşte la. celălalt capăt al firului, în sfîrşit, apucă receptorul.
— Alo! Alo, domnul Purvis?
Vocea e puţin speriată. Sau i se pare?
— Da, Purvis.
— Nu pot vorbi prea mult. Acum sînt singură în casă, dar se întoarce imediat. Mergem in seara asta sau la *Marbro* sau iu *Bioraph.* Aşa zicea el. Depinde de ce film este.
— Ei, fir-ar să fie! exclamă Purvis.
—• S-a întîmplat ceva, domnule Purvis?
— Nu, nu, absolut nimic. Dar mă gîndeam că...

— Mă iertaţi, se aud nişte paşi la intrare. Dacă aflu ceva sun mai tirziu.
telefonul se Închise brusc, înainte ca Purvis să fi avut «lup să indopurleze receptorul de la ureche.
297
i ago, Hiinois G M T
Mai Intîi se aude pocnitura uşii, urmată de o busiturii şi de o voce care tună: Cowley! Sain Cowley îşi da jos picioarele de pe masă. Simte eă 8-a petrecul oova neobişnuit, dacă Purvis şi-a călcat pe inimă şi s-a deplasat pînă in partea asta a clădirii. Ce -' a întîmplat?
— Ani feştelit-o. A mai intervenit o variantă. Femeia tiee că s-ar putea să meargă ia *Biograph.* încă nu s-au decis.
— La IM; oră?
— Stai sa mă uit pe program. Aşa... La *Marbro* reprezentaţia începe la opt jumate la *Biograph*-- la *Biograf.fi* tot (a opt si jumătate. Su-i dăm bătaie.
--0.lv. Ştii cumva undi! vine *Biograph* ăsttft?
— Da, în Gary, în partea, de nord a otagului. Cred că nu departe de locuinţa Annei Sage. Deci şansele de n me-rpe acolo cresc. Avînd in vedere căldura de afară, nu ştiu dacă tu să se aventureze pînă la *Marbro.*
— O să vedem.
Cowley îl cheamă pe Peterson, care apare in trei soetinde.
— Virgil, iei trei oameni şi plecaţi urgent la cinematu-graful *Biograph.* E pe undeva prin pârlea de nord 9 lui CTnry. Faci o hartă amănunţită a clădirii şi a împrejurimilor. Doi dintre oameni rămîn undeva prin preajmă. Vezi să nu se rătăcească în ceaţă. O să avem nevoie de[1] ei diseară. Spune-ie să caşte ochii.
— Wţeles.
Petevson iese. Purvia rămine încruntat.
- Deci, cum rămine? Facem două echipe? Cowley nu răspunde imediat. Faţa ii e la fel de inv doar ochii sint ceva mai vii.
— Mda. Nu avem de aleşi Tu pfeiei echipă, eu alta. Aş vrea să-l iau la-mine şi pe Zarkovitch. O să i
de aşteptat, aşa că o să stăm de vorbă. Yiiva ş!i;.....*?v*
d Intîmplări interesante. A prins aici, la Chica; , toată perioada nebună. Se îiee că e unul dintre cei cinstiţi.

pearte «ine- Aş ii de păi ere să ttau şi su o raită Ja *«radi.* Nn strică niciodată *uk* vezi locul da bătăii» taa-*Jfp*$_c$*x* duşmanului.
-Perfect, domnule Napotem. N-aai uimit împotrivă.
Telefonul de tip nou, cu sonerie conectată *Iu* uO diiicor, «are că vrea să darîvnc zidurile. Cmvjey s» precipită *eţm* ol.
— - Alo, aici Anne Sage. Vorbeşte în şoaptă.
— Sîntem gata de drum. Plecăm peste oiteva minut. Iacă nu ştiu unde. însă a rămas cum ştiţi: avem de slM ioar ÎBire *Biograph* şi *Marbro.*
Asta a fost toi.
Chicago, Illinois G M T
orele 19.2? t.W 43 iul»!
Toţi agenţii se găsesc, diu nou, In sala mare. Cowl»y intră direct in subiect, după cum avea obiceiul.
— Domnilor, situaţia sa complicat în mod neaşteptat. Pînă Seum două ors ştiam că vom participa cu toţii *k.* o singură acţiune, tn acest moment, lucrurile s-au schimbat. Ne vom împărţi în două echipe. Una sub conducerea domnului Purvis. alta sub conducerea mea..
O pauză mare, în care nu se aude nici un protest,
— Domnilor, a sosit momentul dezvăluirii. Altă pauza, acelaşi efect.
—• V-am vorbit de o acţiune de importanţă naţională. Am să vă spun acum că

este vorba de mai mult decît alîL E vorba de o acţiune în care onoarea noastră de oameni şi apărători ai democraţiei vor trece pe primul plan. Astăzi îl vom captura pe Dillinger. 1
Tăceroa se rupe dintr-o dată. Nu lipseşte nici una din obiihuitele tehnici ale isterizării unui şef mai puţin stâpîfl po sine. Fluierături, aplauze, şuşoteli, exclamaţii, îmbrin-ţeli, felicitări, gemete, urlete, rîsete. Cowley pare prea puţi» Uttpresionat. Priveşte undeva spre peretele opus, însă privirea îi rămine suspendată cam la mijlocul încăperii.
299
— Am spus Dillinger, şi nu un găinat oarecare. Am spus că o vorba de onoarea noastră şi mi de aceea a unor fiinţa abstracte. Ştiţi cu toţii cine e John Dillinger, îi cunoaştem biografia mai bine decît şi-o cunoaşte ol însuşi. N-uvefi decît să nu pierdeţi din vedere aceste amănunte. Ne puteai aştepta din partea lui la price. La absolut orice. Dar şi ,-■■ din partea noastră. Deşi noi -iuirin mulţi, dar nu chiar atit de mulţi citi aş dori eu, iar el e singur, dor nu atit de singur incit să ne repezim asupra lui şi sad măcelărim --va fi împreună cu două femei —, partida mi se pare egală. Dacă vom reuşi săd identificăm şi apoi... ue va scăpa... n-aş vrea să fiu in pielea nici unuia dintre cei de faţă. Vu fi o descalificare nu numai a noastră, ci şi a Biroului... S-ar putea ca Dillinger să fie neinarmat. Eu personaj ou cred acest lucru. Nu este exclus ca la cinematograf s3 apară si alţi membri ai bandei sale. Nu cred nici acesl lucra, vă spun acestea pentru că întotdeauna se iveşte un element necunoscut. M s-a spus sa încercăm să-l. capturămiu. Dar nu aeeasla este condiţia principală a anihilării lui. Doar dacă este posibil. Ni sa mai spus eă ar fi bine să mi aveirt, in rindurile noastre, răniţi. Dar nimeni nu ne poate garanta acest lucru. Aşteptăm de prea multă vreme ocazia .ista pentru a ne mai opri în faţa unor asemenea considerente. Dar nu pot încheia fără să vă mai spun ceva. Nu înainte de a vă rugai nu vă primejduiţi viaţa in mod inutil. Fiecare e obligat să gîndeaşcă Înainte de a trece la acţiune. Dillinger trebuie capturat în aşa fel încît această misiune să fie cea mai import antă din cariera fiecăruia dintre noi. Şi acum, domnilor, la drum. Maşinile aşteaptă.
în sala mare intră Purvis împreună cu Zarkovitch. Sînt vădit nelinişti!,!. Cowley se apropie de ei şi întreabă:
— S-a intîmplat ceva?
— Nu, nu, nici o problemă, răspunde Purvis. Doar mi se pare greu să supraveghem două cinematografe. Vizavi de *Bîogtaph* se află un parc. Dacă l-am scăpat,şansele de a dispărea sînt foarte mari. Am verificat cu un ins de !a centrala electrică iluminarea străzii. Totul merge bine. An schimbat şi citeva becuri arse din parc. Totuşi trebuie să fim cu ochii in patru.
— Atunci, ce facem?
300
- Eu propun următoarele: la fiecare cinematograf x *Tne* o echipă împreună cu cineva care-o poate recunoas- usor pe Anne Sage. Aş propune ca la *Biografii* să merg iarZarkovitch, împreună cu Charles Winstead, pe care [e]Vj [a] cedai F.B.I.-ul din Chicago, să se ducă la *Marbro.* Ti răffiîiţ cu echipa de bază, aici. Aşteptaţi semnalul fie lintr-un loc. fie din altul. Intre timp, îi anunţăm şi pe cei de la cinematograful la care nu se întimplă nimic, spuse purvis.
Ghiago, I? G M T
orele" 19.50 l-50
Purvis, împreună cu agentul Ralph Brovvn şi doi subordonaţi parchează puţin la stînga intrării in cinematograful *Biograjh.* Purvis, îmbrăcat, ca de obicei, foarte

elegant, pare, mai degrabă, un tînăr de bani gala aşteptînd momentul prielnic să intre în vorbă cu fetele drăguţe din cartier. Poartă o haină albastră, pantaloni şi pantofi albi şi dă impresia că ar fi capabil să aştepte fără să se enerveze pînă la sfirşiiul lumii. Ceea ce este evident fals, pentru că rareori F.IJ.I.-ul a numărat în rândurile sale un agent atit de nervos.
Vreme de o jumătate de oră nu se întîmplă nimic. Strada e aproape pustie. Din cînd în cînd. cile o femeie sau uu cuplu de bătrîni trec pe la casierie. îşi cumpără un bilet şi pătrund în sala de proiecţie. Po la opt si douăzeci, animaţia străzii creşte brusc. Tot mai mulţi oameni se opresc in faţa afişului, îl studiază citeva clipe, după care intră în cinematograf.
Se face opt şi douăzeci şi cinci. Purvis deja e agitat. Se plimbă prin faţa maşinii, trage nervos din ţigară.
— Ăştia sau au intrat în sală înaintea noastră, sau nu mai vin deloc, spune Purvis, transformînd chiştocul ţigării pe care o terminase într-un foarte eficient proiectil.
Nici nu-şi încheie fraza, că dinspre capătul străzii îi [v]ede. Intră repede în maşină şi se aplecă sub banchetă, Anne Sage e împreună cu o altă femeie şi cu un bărbat. Femeia poartă o rochie albă, o pălărie albă si pantofi de aceeaşi culoare. Bărbatul e îmbrăcat în nişte pantaloni cenuşii, o cămaşă albă în dungi şi o cravată cu picăţele, e cap are o pălărie de pai. El intră şi cumpără bilete.
301
Femeile rămin in mioul hol al cinematografului. Ai.no *SHQQ* şi-a pus rochia portocalie care, in lumina orepuseulă, are culoarea sîngelui proaspăt.
Cei trei dispar in sală. Purvis sare ca un arc !a telefonul din colţ.
— Alo, Cowley? Aici Purvis. Au sosit. Puneţi-va tălpile şi demaraţi. Se îngroaşă gluma.
Chicago, Illinois G M T
orele 20.40 2,40
Purvis îşi cumpără şi el un bilei şi intră in sală. E un cinematograf de clasa intîi, cu aer condiţionat. Parcă ai pătrunde în altă lume. Se acomodează greu cu lumina proiectorului. I se pare că a nimerit într-un frigider. Se reîntoarce in foaier. Cind intră din nou in sală, trecerea nu mai e atît de bruscă, aşa incit e capabil să distingă siluetele spectatorilor. Scrutează cu atenţie sala care, spr marea lui mirare, este aproape plină. „Cind naiba s-au adunat atlţia?" N-are rost să insiste. E atît de multă lume, incit nu va fi în stare nici in trei ore să-i detecteze pe cei care-l interesează. Se reîntoarce in hol, unde se.opreşte în faţa afişului. Un afiş mare, colorat, pe care-l domină mustaţa parşivă a lui Clark Gabie. Filmul se numeşte *Manhatlan Melodrame* şi, după cum citeşte in partea de jos a afişului, durează două ore.
Purvis se întoarce pe călciie şi se hotărăşte să meargă Ja maşină. Ceilalţi trei îl aşteaptă încordaţi.
— Ce se întîmplă? întreabă Brown.
— Tipu e înăuntru, asta-i sigur. Da nu-mi pot da seama nnde dracu s-a aşezat. E plină sala de bărbaţi care stau între două femei. Parc-am fi in ţara bigamilor. Deocamdată, tragem de timp. O să vedem după ce vin intăriturile.
îi lasă pe Brown şi pe ceilalţi doi şi se întoarce la ; casierie.
Domnişoară, filmu durează cit scrie pe afiş? Casieriţa, o brunetă planturoasă, numără încasările silei. Nu prea are chef de vorbă. *i* — Nu văd nici un motiv pentru care n-ar dura cil scriem «colo, răspunde ea înţepată.
. r— Vă întreb pentru că uneori se întîmplă...
302
a oui nu te întîmplă niciodată asemenea lucruri. dăm !ccit lita[e] sigilate, şi întotdeauna ultimele noutăţi. ve-fU[:] ca sinteţi din alt cartier.
G M ? Lunga

:-•(• ceasurile 5 tlim. (23
iul.)
tala5 [cu] ciomegele in poarta de seînduri de la stradă trezesc pe Li viu din somn. „Domnu Liviu, doranu Liviu"— striga cineva cu o voce răguşită. Doctorul îşi pune un laibăf peste pijama şi dă să iasă. în tindă se întîlneşte cu mamă -sa oare a ieşit speriată cu o luminare aprinsă. „Ce-i?" „Strigă cineva[4] „Nu ieşi-, Liviuţ mamă, or fi beţi, cine ştie? Doamne fereşte şi apără!" „Lasă-mă, domnule să, văd ce Vrea, au ies decît pe prispă!" Liviu deschide uşa şi iese în întunericul subţiat de dinainte de rnijirea zorilor. „Care eşti, mă: întreabă el îngroşmdu-şi puţin vocea. ..Domnu doctor, răniţi repede că l-o pălit în cap pă «coş Tonta Sandu!" „Bine. via!" răspunde Liviu şi se întoarce in *?.* să se îmbrace j
Cliiaco, Illinois G M T
erele 65 3.85
Purvis se strecoară din nou pe sul» nasul plasa loarei, şi se reîntoarce ia maşină. în clădirea Miliţiei, *Bankcrs Baifding,* Cowley tocmai obţine legătura cu floover. Marele şef a cerut să fie- ţinut la curent cu evoluţia fiecărei etape. Iloover nu mai e la birou, aşa că i se dă legătura acasă, unde şeful F.B.L-uku, în halat şi papuci subţiri, stă tolănit într-un fotoliu diu bibliotecă.
— Exact in clipa asta se află în sala cinematografului *fijograih.* Am plasat din vreme cîţiva oameni acolo şi, dintr-o clipă în alta, va ajunge şi grosul echipei. Nu cred că o să avem nici o problemă, îl informează Cowley.
Iloover tace cîteva clipe, apoi vorbeşte în emiţător J
— Fii atent, Cowley. Gîndeşte-le foarte bine. Crezi oă 5? fi indicat să pătrundeţî în sală şi să-l umflaţi încă în tim-![l]l filmului? Ard de nerăbdare să-l ştiu în miinile noastră.
303
Cowley tuşeşte, apoi răspunde: - Domnule Hoover, rrî-am gindit şi eu la -•■-. Dar nu cred ca e bine. Băieţii m-au informai; ■••■ sals proape
plină. Vă daţi seama ce se poate inUmpla ■■■ !■■■ are o armă. lese un adevărat masacru.
Iloover isi freacă vreme de eiteva clipe Are
faţa trasă si privirea obosită, fşi dă seama că [v] • Cowley are dreptate.
— O.K.. CovVley, faci cum crezi că fi niai ne. Dar ■■■, cumva să se intimple ceva neplăcut, că iese se;
— Am înţeles.
.!.
O M T •••:-■ inii iw
3.15 ceas - . (23
Doctorul 1 -i i (s şi însoţitorul lui, ui) flăcău slăbi •
cam naacrocefol, turtind un felinar in ruină, grăbesc spre Comloş. Chiar lingă sala in care a fost bnei, in case de gospodar, Iunie multă înghesuită, discutlj rind de răcoarea dimineţii venită peste fierbinte; dansatorii ,,Feriţi, doctoru, Liviuţ, să trăiţi, urâ,cuc Toma, daţi-vă, mă, la o parte, e mort, ai dracu tfi beţivi" aude Livia cil traversează ce a mai rămas Jiu masele ftiaste pe caro le văzuse după amiază la maicii. In casei un jandarm şi o Femeie in costum naţional care pline eu capul iu hiiiiii. In camera din stingă se văd alte dou;"i chipie de jandarm şi în lumina scăzută a lămpii, prin gea-
i
mul cu perdea al uşii, se mai gluceşte trupul cocoş I al civil aşezai, pe un scaun, probabil atentatorul. Liviu deschide uşa din dreapta şi intră.
Pe lingă I trece prim-pretorul împreună ou ciarh Sever Ghiţulescu, un papiţoi care face pe corespondentul de Timişoara al .iacului *Universul,* fes din camera accidentatului discutind şi fără Sa-l observe pe doetor. ,,Ăsta-i un atentai politie, spune prim-protorul cu glas aprins — nenorocitul ăla e socialist! încă unul de-ai noştri «are cade pentru ţara! Ce,eredefi că ne e uşor aici, h graniţa -;e ves[1] a ţării?" Ziaristul dă din cap aprobaţii şi notează ■ un carnet.
304
în cameră, mai multe femei care pling, una oare ţine luminare la eupătiiul celui intins j)e pat. O balta de si [De] cearşaf, in jurul capului. Un alt jandarm, in picioţ [CH]

chipiul in mină.
Liviu apucă mina celui iul ins pe pal şi cere să fie aduse lămpile la capul rănitului. In moment scurt toată-lumea tace. Femeile isi opresc suspinele, nu se aude niti măcar o respiraţi.
Dar omul, un hnl.rin de vreo 60 de ani, cu părul spical şi eu mustaţa şi sprincenelc încă negre, e mori. Lovitura
cu un obicei greu şi eoni.....lent. i-a sfărîmat ţeasta. Moartea
,i survenit, probabil, la numai eiteva minute după lovitură. JJocelele se reiau pe un ton ceva mai înalt. Liviu iese cu Jandarmul in limlâ. Mullimea de afară îşi transmite vestea pe oare ileja o slia: .. murit, a murii, a murit!" se aude.
Chicago, Illinois 0 VI t
orele 21.2 o 03.25
Zarkovileli şi Winstead ajung şi ei Ia cinematograful *fîiojriLjb,.* Tocmai ,-jtinwi Purvis iese pentru a treia oară din sală. O mai ini rea bă o dala pe casieriţă dacii filmul se termină, într-adevăr, la timpul prevăzut. Casieriţa devine brusc bănuitoare: „Ei. Iir-ar să fie. Nu cumva prichindelul ăsta vrea să atare casieria.[1] Nici ăia de rie-au jefuil acu trei săptâmini nu păreau nud breji.)a cînd şi-uu sens pistoalele, am simi.il fă fac pe nuni. Mă duc să-l amu:! pe şefu[1]".
G M f Comloşul Mare
a". !Î0 i caşurile ■• şi juni.
Liviu lj-cec iu camera din stingă tindei să I vadă ucigaş. Aresta sta la masa, eu spatele spre uşă, uşor ăplei Din uşa i se vede doar spinarea arcuită şi, In josul ei, cătuşi le care strălucesc ca noi. Doctorul ocoleşte roasa şi it vede pe Niculae a Iu uiea Petre. Realizează că femeia caro plinge it) tindă, păzită şi ea de un jandarm, este soţia lui Niculae. Dar c(să fie cu hăt rinul, lotuşi, se întreabă Liviu, doar nu cumva ol a fosl .raiul!:
Qiicago, Hinois O M T
•to 21.10 03.40
305
Cowley coboară dia moşina chiar în faţa cmamtagra-fitiui. îi spune lui Pu.ris să stea la intrarea din atingă. Asta e direcţia mai muSl ca sigură pe care a s-o ia, eări e în drum spre casa Armei Sage.
— ta clipa în care trec pe lîngă tine. îţi aprinzi o ţigară. Ăta e semnalul că tipii au apărut, Noi o să fim. pregătiţi, fu, Hollins, o să Stai Ceva mai încolo, cu Br-own. Preface-ţi-vă că staţi de vorbă, dar nu Uitaţi să mai aruncaţi cît« o privire sp«e uşă. Ei, nu cLiar una holbată. Discret, discret. re dracu: parcă n-aţi fi fost instruiţi ca lumea. Purvis, vino acum cu mine.
Cowley şi Purvis mai dau un ocol cinematografuJui. L« fiecare ieşire posibilă srtl oîte un agent. De pe partea cea laltâ a străzii porneşte o cărare, direct prin parc. E un aii. drum probabil. O scurtătură care începe în spatele cinematografului şi o ia în direcţia în care locuieşte Anne Sage. La capătul potecii stau, deja, doi ageriţi. Aşteaptă cu" privirile aţintite spre cinematograf şi stat mai nemişcaţi dec.it statuile care se văd în spatele lor. Cowley e mulţumit. Cap cana e bine întinsă. într-o parte şi alta a cinematografului se găsesc alţi patru agenţi care nu aşteaptă decît semnalul lui Purvis, Cînd acesta o saşi aprindă ţigara, toţi au să năvălească spre ţintă. Diliiitger n-o să mai poată scăpa decîî dacă o să o ia în sus. Dar asta mi e o primejdie reală, pentru că Purvis ar fi observat la intrare că are aripi,
Cowley mai plasează patru agenţi şi la dreapta intrării, pentru cazul in care cei trei nu ar ti mers direct acasă. în ce-l priveşte, el are să aştepte, împreună cu Zarkovitch, cu căpitanul ONeill şi alţi cinci agenţi de cealaltă parte a străzii. Dacă mai pune la socoteală şi pe cei rămaşi în dreptul ieşirilor de incendiu, înseamnă că nici o carantină; din clădirea cinematografului nu se poate muta fără ştirea lor.
G M T Cemtos.nl Maw
03.45 .rasurile 6 fă ră *un*
fîrtai
într-un grup de bărbaţi şi femei, în faţa sălii de bal. doctorul află, fără să vrea aproape, amănunte. Femeia br Kiculae să ţinea cu învăţătorul, fratele prim-prelorului. Moş
SOS
!Toma doar le pusese o cameră la dispoziţie. Au fost văzuţi ■•ind intrau. JNietdae a intrai după ei şi cînd moşu a doschia uga la tindă să vadă cine mai intră s-a trezit cu

capu spart. şa-itrebuie şi Jui, cin l-a pus? învăţătorul sărise pe geam *â* fugise. Niculae fugise şi el, dar l-a prins lumea in parc.
Chicago, Illinois G M T
orele 22.00 04.00
Tehnicianul de la instalaţia .Se aer condiţionat a cinematografului iese din clădire să controleze temperatura aerului. Totul e perfect, in afara celor patru indivizi din spatele clădirii. Ce să caute ăştia aici la ora asta? Vine într-un suflet la director, Charles Shapiro:
— Şefu, am impresia că afară sînl oişte bandiţi. îi mai ţii minte pe ăia de acum o lună? Cred că au de gind să atace casieria. Ce facem?
Charles Shapiro e un individ înalt, adus uşor de spate, flegmatic.
— Nu-ţi fă nici o grijă, Freddy, spune el. Ce dracu să facă nişte spărgători în spatele cinematografului, unde n-avem nici măcar bidoanele cu gunoi? Dar dacă tu creai căte simţi mai în siguranţă, du-te in centrala termică. Acolo n-o să te găsească nici dracu.
Exact în clipa aceea apare şi casieriţa. îi debitează aceeaşi poveste, ca trasă la şapirograf, cu un tip care îi da tircoale. îi arată un individ care stă nemişcat de vreo oca în faţa magazinului de vizavi. Mai mult ca sigur că e In legătură cu ceilalţi cinci, şase care se plimbă în sus şi in jos. Dacă-l mai pune la socoteală pe prichindelul care a întreba t-o de trei ori cînd se termină filmul, înseamnă că trebuie să fii picat în cap ca să nu-ţi dai seama că e ceva putred la mijloc.
Shapiro îl cunoaşte foarte bine pe tehnician, ştie şi că mitomana de casieră nu-i in toate minţile, dar etnd şi plasatoarea îi toarnă aceeaşi poveste cu individul care i-a trecut pe sub nas de trei ori, nu mai are nici un dubiu. O cută adincă îşi face apariţia pe frunte şi, după ce închide usa. tiroului, dă un telefon la postul de politie de la Sheffiehl Street.
307
— Alo, Joiirmy? Aici e CharJie. Auzi. bairîne, cred că arem de lucru. Mi se pare că nişte indivizi vor să-şi vîre nasul prin sertarele noastre. Da, am impresia că vor să ne atace. Da, da, am pus Încasările in siguranţă, dar nu se ştie niciodată. Da, te rog urgent, o echipă, ceva. Cariera e speriaţii de moarte. Da, fi.x ea data trecută. Te salut,
■ne.
O M T Lunga
Oi. 15 ceasurile G şi un
firtal
Liviu intră pe poarta casei părinteşti eu un gust mai amar decit a avut vreodată la constatarea unei crime. Şi, BÎevă domnului, a văzut destule cadavre pînă acum! Lumina e- aprinsă in camera bătrânilor. Grăbeşte pasul. In cameră nu e decît tatăl, întins pe pat şi respirînd greu. Lampa arde pe masă. Bătrînul pare foarte agitat. îi curg lacrimi pe obrazul zbîrcil. pămîntiu. Liviu se apleacă asupra lui. ..Ye-ve-vecinul !1C îngaimâ bătrînul.
Oribilă noapte, îşi spune Liviu în timp ee traversează curtea spre poartă şi se duce să mai constate, un deces si în casa de alături. Moarte naturală, dedata aceasta. „O iot striga pe Ana!" — explică una dintre bairîne. „Săraca, Ana Iu" Giogu. pe unde-o fi ea acuma?" se întreabă alta.
Chicago tUinois G M T
Orele 22.20 04.20
Patrula politiei soseşte. Opreşte la celălalt capăt al aleii. Doi poliţişti coboară încet si se apropie tiptil de cel mai izolat dintre agenţi. E Ray Suran. Unul dintre poliţişti scoate brusc un pistol şi-l îndreaptă spre agentul special.
— Vezi cine e, se aude la volanul maşinii vocea poliţistului care conduce.
Suran îi arată insigna de agent special. Spune că se găseşte într-o misiune şi că a dat de urma unui fugar, care a intrat la film. Poliţiştii urcă înapoi în maşină.
Intre timp, în biroul lui Shapiro intră alţi doi poliţişti. Shapiro închide uşa după el şi le spune povestea cu atacul casieriei.
— Unde sînt?, întreabă unul dintre poliţişti. , Unde să fie? Păi, afară.
308
,- l-am putea vedea şi noi ?
- Mă credeţi nebun? Eu nu mai ies din birou. Cum ieşiţi ,, să daţi peste vreunul.
poliţiştii ies, eotesc la dreapta. Se opresc in dreptul, unuia din agenţi. Conversaţia durează doar oileva clipe. Poliţiştii fac stingă împrejur şi dispar in întuneric. în sală, filmul atinge cote emoţionale rar intîlnite. Sala freamălă. Judecătorul, interpretat de VYilliam Powell, îşi condamna prietenul pentru crimă. Clark Gabie îl priveşte cu o privire

încărcată jj(, cele mai contradictorii sentimente. Tocmai prietenul său! Ce lovitură a sorţii! Powell ii oferă, in locul execuţiei, condamnarea pe viaţă. Clark Cable refuză demn. îşi înalţă fruntea cu mîndrie. Ce să facă el într-o închisoare? Mai bine moartea! Asta ii şi spune: *Mai bine moartea !* Filmul st: încheie ou o imagine duioasă, in care frumosul Gabie se îndreaptă, spre disperarea prietenului său, către scaunul electric. Lumina se aprinde brusc O lumină violentă. Urmează o mică pauză, apoi nişte filme scurte. Bărbatul şi cele două femei nu vor să mai rămină şi la completare. Se ridică şi ies. Ajung in faţa cinematografului exact în clipa iu care unul din agenţii speciali arată unui poliţist insigna si urlete. Dor ei nu-i bagă in seamă. Cotesc la stingă şi trec chiar prin faţa lui Purvis.

Purvis îşi pregăteşte chibritul imediat ce primul spectator iese din sală. Simţea cum îi tremură buzele şi, odată eu ele, şi ţigara, Deodată, îl vede, opărind între cele două femei. E vesel. O veselie sinceră, netrucată. *Un* bărbat care iese de la cinematograf însoţit de două femei frumoase. Purvis. Isi aprinde in sfirşit ţigara. Bărbatul ii aruncă o privire. O privire absentă, fără conţinut.

Trioul trece mai departe. Agenţii ştiu ce au de făcut. L-au identificat, ilollis şi Purvis se găsesc acum unul lingă ;dtul. Fiecare are in mină un pistol. Deodată, bărbatul îşi vira mina în buzunarul drept şi o ia la fugă. Are in mină un Colt şi pare să nu-l fi auzit pe Melvin Purvis care îl someză să se oprească. Continuă să fugă, în ciuda strigătelor lui Purvis. Hollins şi alţi doi agenţi încep să tragă. *Jn* glonte d străpunge prin partea stingă a capului. Al doilea ii intră prin ceafă şi ii iese prin ochiul drept. Bărbatul cade. Purvis ţapleacă peste el. îl scutură. Nici o mişcare. Nici un răspuns.

309

Reporter de vest (Comicsul ivi urc. Impremi.ru generale şi Coiicluiuni) „După representaţiunca teatrală. în sunetele două osehestre, a urmat dans de înfrăţire pină-n zori. Boem neîe şi domnii, donudijoarete mai ales. au jucat la început ca înfocare dansuri populare bănăţene, oltene, Mdelene. Remâ-negti, în adîncul lor. După miezul nopţii, pentru tinerel 6 doua orchestră, a studenţilor, a eîntat cu apficaţTOne piese internaţionale de îoxlrolt. rumba, tango, samba şi mutl« altele. In timpul dansului, au putut ti admirate toaleieie d-soaţelor 1 uşiM.. SteluţaC., Mia Y., Anica R. A predomina mătasea şi cropul de Chino. Stihii modei de la Paris, Wieri gj Budapest este respectat. Se poarta luda aerodinamică, adică toarte strins înainte şi toată amploarea înapoi. Silueta cazac sau silueta 1 800 stnt tendinţe secundare, cu mai puţine posibilităţi aici, la Comics. Pentru domni, se respectă strict linia modernă. Croiul pe corp, umerii înalţi, pantalonii lungi şi largi. Stofele de haine sunt adesea vărgate. fireferinţele tinerilor demni din Timiş-Torontal glnt ia armonie eu orice gust american sau de la londra: sacouri bleu marine cu dungi albe (sau viceversa), pălării de pai. S-au remarcat prin eleganta, ca scoşi din salonul dini croitor Guţu de la Timişoara, domnii Caius C, Vincenţiu 1)., Brutus J., Geerge G. Asudaţi, dor cu inimile răcorite de bucuria unei misiuni îndeplmile. oi au jucat pînă In zori, olnd negura ftepţU abia începea să se ridice. Astfel au decurs marile ropol iruri sărbătoreşti de laComloş. lăsând în sufletul color ce au participai amintiri de neuitat."

Agentul Maxwell Chaffetz spumega. După ce că 51 călca-seră toţi nesimţiţii ăia de jurnalişti, după ce că era sfi-şi dea duhul înecat în forraoj, după ce că i se făcea scîrbă numai la ghidul că trebuie să stea în preajma autopsierilor ăia putu-roşi, după ce că abia reuşise să ia amprentele — daci alea erau amprente, el era popă! —. să mai urle şi Ifoover la ei! Ăştia de la F.B.I. şi-o cam luau în cap. Cine dracu[1] se credeau ei? Dumnezeii sistemului? Auzi, necioplitu ăla de la Washing ton să ştie mai bine decît el, care se găsea la faţa locului, ce trebuie făcut! Parcă nu ştia şi el cc-i aia un secret! Dar la ce bun să nu spună nimănui, cind hienele alea de la gazete îşi vîriseră degetele şi in nasul mortului! Şi ce-au descoperii Au descoperit pe dracu"! N-avea în buzunare decît cîteva chei, un ceas cu fotografia unei ţipe care purta pălărie şi şapte dolari şaptezeci. Nu zău,mare scofală! Bineînţeles că n-o să spună nimănui nimic, bineînţeles că o sâ-i trimită de urgenţă formularul cu amprentele! Că doar nu era şi e! dement ca femeia aia care a venit cu o geantă de bani si a zis că-i oferă pentru fondul poliţiei dacăo lasă să-şitaie o şuviţă din părul mortului! Sau ca aiuritul ăla de Franl Reynolds, care umblă după Dillinger de luni de zile. şi acu vine una şi îl oferă poliţiei pe tavă, iar el ţopăie de fericire

şi cînd dă cu ochii de cadavru sere la el şi-i strlnge mina de parcă l-ar fi felicitat, gata-gata să-i sară de gi! şi gfl-l pupo. ce lume, ce lume! Sau sutele alea de *morbizi,* chiar aşa l spuneau ăia de la morgă, *morbizii,* care au fin!nins pînă la etajul întii şi acuma stau cu banii pregătiţi să-i plaseze vreunui om de serviciu ca să-i lase o clipă sad admire In toată goliciunea lui de cadavru intrat in putrefacţie. Să-ţi scuipi

sn sîn. mi al!a. doamne, doamne, ce-au mai putut face din cinematograful *Biograph!* Uşile ţăndări, geamurile ţăndări, jar maşina a«a cu număr de Indiana, aflată acolo din Intim-plare, demontată pînă la ultimul surul!! Idioţii dracului, aSa.şi închipuie că vine un bandit la cinematograf? Bine că nu i-au căutat şi clopoţeii cu care-şi anunţa sosirea la ghişeele băncilor! Da să vezi ce înghesuială, ce bătaie în jurul bălţii de sînge de pe caldarîm! Să fi dat o mie de dolari pe o batistă nu ţi-ar fi vindut-o nimeni! Istericele alea din Gary şi-au înmuiat bunătate de batiste de in în singele amestecai cu praf şi ţarină! Cine n-avea batiste, căuta bucăţele de hîrtie iar care nu şi-a procurat nici aşa ceva, se mulţumea să-si îmbibe tivul rochiei cu sînge! Să-i fi văzut. dup-a"ia, bărbaţi şi femei, cit erau de mulţumiţi! Parcă ar fi fost toţi dublurile lui Iloover! Păşeau ţanţoşi arătîndu-şi trofeele inşii mîndri decît de decoraţiile de la 4 iulie! S-a săturat de ei pînă peste cap, cu Iloover ăla cu tot şi cu secretele lui de două parale! Pliu. dracu să-i ia!
Toate acestea se întîmplaseră pînă în clipa în care agentul Chaffetz predă la oficiul poştal al poliţiei din Chicago formularul cu amprentele victimei din faţa cinematografului *Biograph-* în loc să potolească isteria pe care însăşi existenţa lui Dillinger o alimentase, aşa cum nimeni nu reuşise încă în America, moartea „inamicului public numărul unu" avu cîteva -consecinţe care merită să fie enumerate:
— Un jurnalist din Virginia găseşte nimerit prilejul pentru a ataca, încă o dată, metodele F.B.I.-ului: „Probabil că nouăzeci şi nonă din o sută de oameni de caracter ar fi intrat în cinematograf şi l-ar fi arestat pe Dillinger la faţa locului. De ce o haită de laşi să fie atît de înspăimîntată de un singur om? Răspunsul e numai unul singur: pentru că F.B.I.-ui e alcătuit doar din Inşi."
— Doi ani după fatidica zi, spiritele erau încă atît de agitate. înr.îi Ibmver s-a văzut nevoit să-i dezvăluie ziaristului Rex (jllier dale din dosarele secrete, care să dovedească, dincolo de orice dubiu, că asasinarea lui Dillinger era motivată, Vi î-a crezul i iuieui.
— Campania publicitară; declanşată chiar din 23 ba;,, 1934, aduse pe buzele tuturor numele enigmaticei Pernei în Roşu. F.B.I.-ul a refulat să facă orice fel de comentariu Anne Sage, strînsă cu uşa de mtrebarile ziariştilor, admisa ca, într-adevăr, ea fusese una ..lin cete două femei de la cinematograful *Biagraph.* Recunoscu şi faptul că Dilling, •,■ împreună cu Polly Hamilton, o viaitau deseori, dur nu scoase nici o vorbă cu privire la capcană. Cit d«spre recompei promisă, spuse că nu şlie nimic. Nici pa ea n-o crezu nimeni.
-— John Dillinger a fost înmormântat în cimitirul elin Crown Point. Intre vecinii lui de eternitate se mimară preşedintele Benjamin Ilarrison, trei viee-preşedinţi ai Statelor Unite, doi guvernatori şi James WhitcOmb Riley. Cinci mii de oameni aşteptau la porţile cimitirului, în ciuda anunţului familiei că înhumarea va avea loc abia a doua zi. Trucul sugerat de poliţia din Chicago n-a avut nici un efect asupra fanaticilor cetăţeni ai oraşului. La mormintul său a Sorbit reverendul Charles Fillmore, acelaşi care rostise ultimele cuvinte şi la dispariţia mamei sale vitrege. Cuvînlarea lui a conţinut şi aceste vorbe: „Mai iutii, ar trebui să facem ordini in propria noastră viată. In propria noastră familie, in şeii. in biserici. Sint absolut sigur că, altfel îndrumat, John ar fi putut să ajungă chiar şi un mare predicator." Nu s-a găsit absolut nimeni care să-l creadă.
— înainte de inmormintare, cadavrul a fosl expus la E.F. Funeral Home. Şase ore mai. Urziu, cinci sute de locuitori din Moorosville au sosit să-l vadă. Citi va dintre cei care-l cunoscuseră foarte bine au stat de patru-cinci ori la rînd, ca să-l poată studia în voie. Nici unul dintre ei nu l-a recunoscut, însă, între miile care-şi aşieptau şi ei rîndul, s-au găsit destui care să-i creadă.
— Se spune că persoane a căror identitate n-a fost dezvăluită au oferit bătrânului Dillinger zece mii de dolari in schimbul trupului neînsufleţit al fiului său. Bătrinul a refuzat cu fermitate, dar s-a arătat dispus să vîndă alte lucruri care-i aparţinuseră acestuia.
— De teama eventualilor curioşi care ar fi fost in stare să dezgroape cadavrul, bătrînul Dillinger a cerut să se toarne deasupra mormîntului ciment întărit cu bucăţi de fier. De-;[1] lungul anilor, mormintul a fost invadat de zeci de mii «[e]

314
ţâc-pi. dar încă nici unul nu a încercat să (străpungă învelişul
de b[fil0!1] i
Da o săptămîna după înmormântarea lui .Di Iii uger.,
tatăl si sora [a atl] urcat pe scena lui *Lyric Theaicr* din india-napol-es. .Acolo, emoţionîndu-i piuă la lacrimi pe cei car năşiseră la spectacolul *îţi dăruiesc dragostea mea.* au povestit goguliri despre iubitul lor fiu şi frate.
. Jn lunile următoare. Jobit Dillingersenior a cilii cii *atsiiu* unui carnaval, la o sărbătoare cîrnjpeneaseă, iar vecile uisnătoare şi ie-a petrecut la cabana *Utile Enltemia,* vorbind mulţimii aflate în vizita la muzeul pe care .Fmil Wanalfca, nfoprieturtil cabanei şi unul dintre trădătorii lui Dillinger, ii improvizase în sala cea mare. Nici una dintre femeile car l-aa ascultat nu s-a putut lăuda că nu avea oc?.ii umexi. ţjjia dintre ele a fosl văzută chior sarulind manşeta panta-Ionilor pe care Dillinger ii purta în limpid bătăliei de la *Lila» fi: Ir mia.*
— James Probasee, iu casa căruia Dilliugei suferise operaţie estetică, a fost arestai imediat după moartea acestuia. F.R.f.ul a început interogatoriul, caro s-a («maat foarte repede. Profitînd de o clipă de neatenţie, fpobaseo a sărit pe geam. Geamul se afla la etajul nouaspreaeae.
— în luna august 1934, doi din foştii acoliţi ai lui Diilia-ger, Pierpont şi Makiey, încearcă să evadeze folosind oişte pistoale confecţionate din săpun. Makiey este ucis pe loc-, iar Pierpont trimis pe scaunul electric. Cu -ettcva ore înainte de a fi executat îi scrie avocatului său o scrisoare plină de mistere: ,. Acuma am rămas ultimul om din lume care ti« cum stau lucrurile. N-o să spun decît că sint foarte încurcate. Numai cu ştiu ce şi cum. Dar pentru că nu mai am de trăit decît o oră sau două, am să iau cu mine în mormînl acest secret...- Se pare, însă. că în ultima clipă a povestii unei femei, Mary Kinder, nişte lucruri care au îngrozit-o. Oricare ar fi fost acestea, ea a păstrat o Iacere absolută.
-• în timp ce Clark e în continuare pensionarul închisorii Columbus, condamnat pe viaţă, Babv face Nelson e declarat Inamicul Public Numărul nu. îşi poartă titlul cu mîndrie Cfm o lună si jumătate, apoi e lichidat si ei de doi agenţi ai F-B.T.-uhii.
f
315
— Şi alte personaje ale acestor întâmplări au [v]ut poartă tragică. Ed Singleton, primul complice ui Ini DilIin»[p] moare in 1937, adormit la volanul maşinii care ■ surprins" de un tren în timp ce traversează linia ferata. Matl Leach[3] cel care într-un fel a creat mitul lui Dillinger, inl.ro in con fii o t făţiş cu FBI-ul şi in scurtă vreme c dai afară din ser viciu, la cererea expresa a lui Hoover. işi petrece următori" ciţiva ani scriind o carte in care arată loai.e impi jurăriln cazului Dillinger, dar nu apucă s-o termine pentru ■ ■ ■ moare împreună cu soţia, Intr-un accident de automobil, Afelvin Purvis işi dă demisia !n poliţie imediat după asasinatul de la cinematograful *Biograph,* iar in 1960 se sinucide, rai ăl lui Dillinger moare In 1943, la optzeci de ani,
BiJiie Frechette inse din închisoare după [,)n]i de pedeapsă şi se alătură unui circ Bnibula.nl unde prezintă numărul special de amintiri din viaţa dusă alături de John Dillinger: „fi plăcea să danseze şi să vlneze. Dar .,-j [nUi] mult ii plăcea sosul vinătorese cu pline. Astea (sini lucrurile care ii plăceau cel mai mult." Mary Kinder intră şi ea intr-o asociaţie asemănătoare, ajungînd cu spectacolele pină Ia Nev York City. fritr un riiid, e întrebată dacă nu cumva ea este Femeia in Roşu: „Dacă aş fi lost eu, nu aş fi acum aici. Eu m-am comportat cu băieţii ca o adevărata iu: mă."
Anne Sage a Incasa! cei cinci mii de dolari din partea F.lî.l.-ului pentru serviciile aduse, dar nu i s-a suspendat mandatul de expulzare. Clnd, intr-o ultimă Injieroare de a modifica această hotărîre, se adresează guvernatorului stalului Indiana, Doriald MeNutt, şeful Siguranţei Publice nu i recunoaşte nici un merii In întâmplările din seara lui *12* iulie 1934.
In ce-l priveşte pe John Dillinger. soarta lui rămîne la fel de enigmatică. S-au găsii destui care să jure că l-au văzut prin împrejurimile Michiganului, alţii care i-au recunoscut vocea pe o plajă din California. Asemenea mărturii au umplut mapele F.B.I.-ului pinii tirziu; in 1961. Probabil că ele ar mai fi continuat încă, dacă toţi cei care *tiv* fi putut să-l recunoască nu ar fi fost. atît de bătrîni, incit r reorj mai ieşeau din propriile case. pentru că de crezul se .• .- jt. deauna cineva care să te creadă.
316

Reporter eh vest: „Precum rouă răcoreşte florile ofilite de arşiţa soarelui, le dă viaţă şi le înveseleşte, astfel se va fi •«veselit şi renăscut sufletul tinerelor fete din Banat la primirea scrisorilor povăţuit oare ale bunei învăţătoare Măria Cioban. Ele nu o pot uita nici după terminarea şcolii. Ii «crin. li cf[1] sfaturi. îşi încredinţează tainele inimii. Ea nu le poate, aşijderi, uita. Le răspunde degrabă.

„Iubită Florică,

Pentru un învеţător sau învеţătoare nu poate fi mai niare bucurie, mai mare fericire, deeît atunci cînd vede că jnveţăturile predate elevilor au prins rădăcină; cînd vede fructul ostenelelor sale scăldat iii razele curate ale recunos-cinţei, căci recunoscinţa numai in inimi nobile răsare şi se desvoltă, deodată cu alte însuşiri frumoase şi înălţătoare, cari ridică sufletul celor ce le posed preste cei lipsiţi de ele. Astfel s-a bucurat sufletul meu, la primirea epistolei tale, dragă Florică, Anicuţa, după ce am cetit cele scrise şir cu sir. Ce fericii ar fi neamul nostru dacă toate fiicele lui s-ar ocupa serios cu gîndul că pe ce cale i-ar putea folosi şi face bine, cum ved că te cugeti tu. Ei bine, aşa dară cînd lucrăm noi pentru binele neamului din iubire adevărată? Iubita mea, iubirea de neam nu se mărgineşte numai în aceea a purta tricolorul cu găteală pe liaine şi a striga în lume că sîntem Români — ci în multe alte! Ga să folosim neamului, trebuesc fapte, şi nu vorbe goale! Istoria ne spune plastic şi mişcător cu cîte greutăţi şi necazuri s-au luptat moşii şi strămoşii noştri, bunele şi străbunele noastre, ca să apere de nimicire limba, portul şi obiceiurile noastre. Şi aici cu drept ne-am putea întreba că dacă femeile ne-învеţate au fost aşa bune fiice naţiunii lor, ce se cere oare de la noi, cele care am învăţat multe de toate? Multe şi de toate se cer. Ţi le-oi spune pe rînd, şir cu şir, căci să sperăm că va aduce Cel de Sus timpul şi pentru noi, Românii, ca şi la noi să se ştie preţui °amenii după gradul lor de intelijenţă, dar nu după miile depuse în cassa de păstrare. Numai cît, draga mea, pînă atunci multe zile vor mai trece şi de multe ori se va suci şi repetă această cîntare veche. Totuşi, de mîngăere îţi scriu o mica poveste pe care şi eu am cetit-o cîndva şt care se potriveşte cu împrejurările de faţă.

317

A fost odată o peatiă mare, mare şi ţepenită bine în pămint, şi jur-împrejurul ei crescuse muşchi frumos verde tfe-ţi era mai mare dragul cit de bine se odihnea şi cura o$_{ra}$ de lăţită în locuinţa ei bogată, de unde, ca o crăiasă, îsj înălţa capul şi se uita împrejur. Cum s-a înUmplat odată cum nu, destul că un firicel de ghindă, alungat de furtună a căzut într-o zi şi s-a lovit de peatră. «Ah, ce tare eşti, asa m-am lovit de rău, că acuş mă sdrobiam în bucăţi!, şopti ndeuţa ghindă. «Ha, ha, te cred, dar ţi s-a-ntimplat ehear bine, ca să te înveţi să nu fii aşa nepricepută să te isbesti de miiie. Sau nu ştii tu că eu sint peatra cea mare şi puternică ear tu — o ghindă amari tă! Ha, ha, ha!» Risul acelaşi cuvintele aspre o treziră pe micuţa din durere. In căputul ei tinăr năvăleau fel de fel de gînduri. Pînă la urmă li spuse peitrei: «E adevărat că tu eşti mare şi pulernică, iar eu amurită şi seraeă, dar şi din mine se va alege ceva dacă me voi sili cu diliginţă şi dacă voi avea inimă bună şi curată. Ştiu eu aceasta de cînd eram acasă, bătrinulmeu lată mi-a spus!»

«IIa, ha! rîse peatra din nou. Tătîne-tu trebui că a fost nebun! .Vi.i ce închipuită! Cercă şi te înfoae cit îţi place şi o să vezi *âe* vei pute fi ca mine!» «Voi cerca», spuse ghinda. Aceste cuvinte erau rostite cu multă siguranţă şi energie. Totuşi grija pentru viitor îi coprinse sufletul. Se ascunse plingind fcitr-o erepătură de pemînt. Din pleava adunată şi rescolită

.-l făcut un pătuţ moale, apa de ploae a cărat pemînt mă-»unt, iar din frunzele uscate şi-a făcut covor călduţ. Acope-r-iedu-se, sărmana mititică a adormit şi a dormi! toată iarna

lin şi dulce şi a visat visuri frumoase pînă într-o plăcută dimineaţă de primăvară. O rază lină de soare o deşteptă, fi i spuse: «Deşteaptă-te, mica mea prietenă, şi pune-te pe Iwini să birui duşmanul». Ghinda s-a deşteptat pe dată, şi-a

t.-rat ochişorii şi s-a ridicat drept în picioare in forma unui

.-.raişor mititel şi drăgălaş. Alta era acuma lumea! Dară şi

i;..tra cea mare. «Bună ziua, vecină, a salutat-o ghinda.

mai cunoşti?» «Ha! Au acuma nu criedzi că eşti mai *tmi* mare şi mai tare ca să

poţi vorbi cu mine!?» Ghinda nu se întrista. Ne mai băgînd de seamă ocara şi risul ce venea de la peatră, ea se apucă de lucru. Din orişice picur de rowa ea îşi făcea nutrementul trebuitor şi din răsputeri *e* silea a creşte, pină crescu în forma unui stejar mure şi putera»
Jos la pemînt, peatra cea rea începu a plinge, şi ofta, ruşinata
318
pentru purtarea ei nedeamnă fuţă de ghindă, *uviad:* «IM, îotuşi e adererat aceea că din mic se poate face mare. daca H diligoai Si af0 demnul spre desvoitare şi înaintare». Asfca-i *povestea.* Aşteptind cu dor răspunsul teu, te salut şi părut,
•fi-aiii scris în fugu gindurilor (Afle. Rexîmpă Florieută. Cu
f.»K. a ta *MX..*
£;si acelaşi îndemn spir inaiirtare şi ciezHare, prin tribut«unea femeilor la istoria procesului uman şi nolio-*c-.ni,* bravele fiice ale acestor locuri scriu orţi după cărţi, răscoleşte mai presus de altele conştiinţa rwnâneeia aăţene şi ardelene de pretutindeni. E cartea de căpătîi Mfttru zeci de mame din tara şi de peste hotare. Cercurile feaainine de pe lingă societăţile „Speranţa" (Ghacagp, Illinois), dar nud ales „învingerea Română" (FBnt, Miehigan), „Fai-pkal Zarand Ftomâit" (Chicago, lliooîs) şi „SentiaeJa de la jfissi" Sacramente, California) se reunesc special pentru *H* citi în colectiv JVmma-genraleare de vieaU roiaâaeaseă" a doamnei Vaieria Căliman. începutul e plin de promisiuni; .Ar fHimpul să se scuture colbul ce acoperă atltea iniţiativa jseminJne şi să se stabilească contribuţia multor femei la principalele evenimente ale trecui ului. pentru ca să ottnoaf-lcr.i Femeia de pretutindeni, Femeia de totdeauna. Numai cind se ca reconstitui din scrisori şi mărturii eonlompornue contribuţia acestor femei pline de a vi ut şi de spirit iniţiu4o vom cunoaşte, iu adevărata lumină, rolul Femeii in mişcarea noastră de ufiruvuv naţional»».[1]
. Iii cu jie priveşte, nu putem cuooaşle dacă opui doamnei Vaieria a fost carte de câpătii pentru Amic. Nici măcar daca i-a trecut prin mîini. Cu siguranţă, insa. ca unul din capitole ar fi umplut-o de adîneă mîhnire: *„Căsătoria,* aşezarea de bază pe care se sprijină şi societatea romanească, celula cea mai trainică a vieţii unui popor. Căci însoţirea celor doua făpturi în faţa Cegii şi a Celui de Sus nu e numai o întovărăşire lirică între două persoane de sex contrar. Prin convieţuire, soţn îşi preschimba esenţa lor intrinsecă, dobîndind o nouă lrţ«. reuitat al unei înrîuriri creatoare ce depăşeşte si m Purtate, şi în cantitate suma elementelor fizice constitutive»
319
Astfel privită, căsătoria este un oct generator de viaţă. j)ft tfceea comit mare păcat faţă de om şi de valoarea fui .-,,•,:, state care înţeleg prin cusătorie o simplă tovarăş"e vremelnică bună de legat şi desfogat cu uşurinţă.
între aceste ţări nu se poate număra nici din greşeală .America (mai ales în ce-i priveşte pe emigranţi). O clauză strictă (cit să poată fi citită şi răscitită pe faţă, pe dos) nu îngăduie intrarea in United States a persoanelor care au intenţia să se prostitueze ori să facă alte fapte imorale, cum ar *fi,* printre altele, concubinajul. Urmează jpu!zarca! Deporteişăn! Nenorocirea (pe care nici n-aveau cum s-o presimtă) cade, ca o pildă grea pentru toţi cei ce vor a lua calea pribegiei spre .America, pe capul unui biel paore din Comloş, Teodor 8. (care cunoaşte abia după debarcare o mindră sălişteancă la biserica din Chicago, Illinois). Află cu bucurie că au venit deodată, cu acelaşi vaporii împărtăşesc aceleaşi idealuri. Hotărăsc să-şi unească vieţile in afara legii, pe bazele simţirii curate şi înfocate. După trei ani de trai dulce, autorităţile americăneşti bagă de geamă ;că Teodor S. coneubinoază. Fapta sa este dincolo de orice morală. Buna cuviinţă americană nu mai poate îngădui aşa ceva. Teodor S. şi mindra sălişteancă sînt siliţi a lua calea înapoi, la Comloş. întoarcerea iui pune multă păorime pe ginduri. Kl însuşi, rănit în suflet de expulzare, devine foarte activ şi

nu pregetă o clipită. Cu hotărîre în inimă şi cu aleasa inimii alături se înfăţişează dinaintea altarului. Fapta sa înălţătoare tulbură multe conştiinţe şi aţiţă spiritele puse pe croit planuri de viaţă lungă, departe, in Lumea Nouă. îşi reunează astfel forţele şi intenţrunile, a rit morala, cit şi chibzuinţă.
Reporter de vest: „Spre binele poporului, dar şi al individului, spre curăţirea morală generală, pildă vie pentru însănătoşirea satului bănăţean vor avea loc sărbători înălţătoare 3a frontiera de Vest a Banatului. Domnul ministru Anghelescu, însoţit de nenumăraţi fruntaşi ai vieţei pulbice, va onora, peste ani, graniţa de Vest a Timiş-Torontalului, cu *o* visită. Comloşnl fcfare, Comloşol Mic, Lunga şi Jimbolia
320

onor. Popasurilor sale. *I.* **Huuri** se va îndrepta spre mîndruî cuib de ol tei ii. în aproba Comloşului vor fi întîmpinaţi de călăreţi si biciclişti **Hpăcaţi** în splendide costume populare. Aceştia vor însoţi **HtefH** pînă la arcul de triumf special înălţat rea
tfc. Se vor rosti scurte, dar simţitoare discursuri. Unul cele mai înălţătoare momente va fi cunuj iasă
este 80 de perechi de concubini. S fel,
resionanta manifestare din noiembrie •ului au fost aduse peste 100 perechi ini.
în noiembrie anterior, lucrurile s-au petrecut la fel.
ştient de forţa sa, de marea datorie ce i se incumbă pa calea propăşirii, poporul face dovada acestui fapt. Cu poveţele şi pilda grăitoare a Iu Tedi S. (zîs American u) iu faţa ochilor, 71 de perechi se lasă purtate spre fericirea cununiei. Interpret al mai puţin obişnuitei sărbători rurale e S i Bălan. Tot ce s-a întîmplat e binevenit şi de lăudat. Dar dacă — aşa cum se proectează — acţiunea va li repeţită cu încă 34 de perechi în martie, cu 57 în april ea nu mai are nici o justificare. Părecbile I în faţa lui Dumnezeu din proprie voie şi trunse de
mentalitatea creştinească, şi nu prin i (ori cine ştie ce gînduri ascunse), cum sp Eminescu: „Să gîndeşti pentru cel ce nu ui în
cumpănă dările comunale, să le des chii, ca
să nu puie dări peste dări".
Acum vor fi cununate 60 per C mloşid
Mare şi încă 23 per. la Lunga, întru ai lil ţel. Perechile
jl vor jura credinţă veşnică. însuşi protopopul va pune pe capul celor 120 de suflete comloşene cununele de tablă poleită, naş fiind tuturor domnul ministru. La Lunga, preotul Medrea va aşeza pe creştetele plecate a 46 de smerite făpturi aceleaşi coroane, naş fiind aşijderi domnul ministru cu suita.
Orice observator obiectiv poate uşor băga de seamă că spiritul poporului din aceste părţi ale Toron talului este în continuu progres, în continuă ascensiune şi că acest" spirit este plămădit din suflete strămoşeşti venite din toate pro-
:iile ţării, nv doar din Oltenia, cum caut;» nă unii,
321
Şl - Fem . ... roşu
Ţoatc acestea le va putea observa însuşi domnul ministru Angliclescu în timp ce convoiul sărbătoresc se va îndrepta rrre graniţă, de-a lungul satului Lunga. Un sat curăţel, cu peste 200 de case. In fapt, o singură stradă, lată ca un bulevard, ce şerpuieşte drept ca luminarea pînă la fruntariul de ". est al ţării.
Acolo, în faţa unei mici, simple, dar demne cazărmi, [c].lrăjeri ai hotarelor României, olteni, crişeni, ardeleni, bănăţeni, într-un suflet, dau cura-se cuvine onorul distinşiloi peţi."

ANIMUS NARRAND1

cu) plii lă le
ii
■Y
.
7 La o rol 2 d
F
duinz Păc ..
ă ii 11
(c to şi lă
u c cei v
et car ■•ui
os g

iam bolnăvii In 25 Iunie umeii introji de Pace în naeaz 1918 A 2 oară înga-I a 3 ore d.p. raezu nopţâ la) în Anul 1924 au fost cam 1 foarte frumos în paie da în bombă sarak finea in 10 tuli au vint o buroacă şi Iau pălit de tot pe Lanz 8.10 p. 15 chil. Prune poame ite Cucuruz forte mult in Toamnă puzână ploaie. Earna întreagă fără neaua cald p — au început In 17 Feb. 1925 ploaea Numirea Zalele in 5 Limbi Rom: Sârbes: Engleze: Ungare: Nemzaşte Lunii. Ponedelak. Mondi. Hetfr Montak Marţ Vtorak Suezdi. Ked. Dinsti curi. Sreda Wendezdai. Szereda. Mitvub

Jooii. Şetfârtac. Turzdeii. Citertek. Dunarstak Wineri, k, Fridai. Pentek. Fraitak Sâm. Subot. Setedi. Zszambot. SampstakDum. Nedeli SundiWasar Suntak (cu toc şi cerneală neagră) In Anul 192. au fost regele Ferdinand în Gomloş în 13 Novem. murise Ana Iu Macsân Baba buhulean au murit în 6 No. **în-anul 1918** sau Unit Ardealu cu Mama Taxa la **1** Dez. **1918** Ear în anul 1929 au nins din 20 Dez p în an. (acelaşi scris, toc cu peniţă, diferite culori rneală, adăugiri) Eram şi eu pecând eram floon pită ear acu sunt veştejită (toc, peniţă subţire. îlă neagră)

324

ţii de Început di două nopţi nedormite, crăcii p scindarea ultimă, gustul fumate una după alta, bdzîitul c -en ie lingă secţielumina gali *fu* oare se desfăşoară andbefca I «eală de ceţuri moi cu miros si-l fac pe tîiiărul comisar Comşa coatele sînt proptite de biroul negi

mtli cu degetele pe cele două iul cu palmele de-a lungul obrajilor grumaz. Cînd deschide ochii

te îi spune plutonierului Gr:

— Gata! Luaţi-i!

în lumina scăzută a becurilor di clţiva orc. aţi, băieţi şi fete tinere, nici cea mai mică sclipire de frumuşei sînt totdeauna uriţi, sperietura, team de privaţiunea de libertate, i lor, sigur că da, n-au cura cînd se ocupa doar de hoţ cîte o privire glumeaţă sau un c! frumoase tocmai în asemenea parcă sînt monştri, parcă au feţele gălbuie, parcă sînt broaşte băgat de om, parcă au fost scoşi cu nişte

Cei doi subofiţeri, ca şi femeii cu golitul sălii de infectele scursa moşi, dracu ştie, încep să nu se mai sp(de urîţenia ăstora, parcă şl dacă i-ai şaradă nu ar mai fi, cit de cit....

îşi ia de pe birou pălăria înaltă şi „Să trăiţi!", se aude în spetele 3 de fier dinspre scara ce duce-în „Trăiţi, doncomiar!" şi apoi aerul ţigara şi respiră adine, o diminea o noapte ploioasă de toamnă.

Merge ca o pisică din acelea Şefului la concursuri de frumu adică pe pe vîrfuri şi ocolind c

Pdăn; e frui

lip cu

.

ului uzi -
.
) al ; lui ele
becurilo din
r beciul
strîng r-o
în! vălmă-
ibiî de năduşeai
la ă,
îi.se a în
frunte palme
negeluit --, să
- - apese
masa-
te mari
pe
■iîe celor
ş, nu au
Aici, . oamenii
urmări,
Reţete
el nuci
■ găsea
ieveneau
i... Dracu ştie, ăştia
floare verde în lumina
cîte o piele buboasă
psuri zimţate, parcă...
rtonier care se ocupă
sînt nici ei mai fru-
le nici ei, se molipsesc
îmbri . a de
i boruri iese-
ia
i zdn uşilor
• nou
runcă
după
soţia
1 :alcă,
ecore
băl-

325

toacă; cineva care l-ar vedea de tleparle ar fi puţin surprins de mersul lui zigzagat, de parcă scîrba teribilă ce l-a cuprins. ;;.:um de dimineaţă l-ar urmări şi pe stradă, iar el ar face toate mişcările astea derutante tocmai pentru a scăpa de braţele ei descărnate şi foarte lungi. Poate sint bolnav de ficat — îşi spune — sau de fi«re, de stomac, de ceva, trebuie să fie dinlăuntru toată greaţa asta, nu neapărat provocata de nenorociţii ăia, doar am văzut atîţia şi de toate felurile. Trece prin parc, o apucă la dreapta, pe una din străzile umbrite de castani şi de paltini, covor de frunze galbene şi roşii. muiate de ploaie, devenite un fel de pastă în care piciorul alunecă, parcă ar fi murdărie umana şi singe, brrr, se scutur.?, greaţa asta, ar trebui să bea ceva tare ca să-şi revină. Dar dacă e bolnav de stomac sau ficat? Nu i-ar face şi mai rău?

Ajunge, în sfirşit la casa de la numărul 24. împinge cu umărul poarta, îi e silă să pună mîna pe fierul ei rece şi ud, merge cu paşi mari pe aleea pietruită ce duce la intrarea laterală a casei. Sună îndelung, apoi bate în rama de metal a uşii cu legătura de chei pe care a scos-o din buzunar. P scară se aud paşi tîrşliţi şi apoi se vede clanţa mişcîndu-se. Uşa însă nu se deschide. O voce de bătrînă coclită întreabă:
—- Cine e?
— Comşa! spune comisarul, dar vocea lui e prea slabă, abia o şoaptă puţin mai sonoră, repetă: comisarul Comşa, madame Nina, deschideţi!
— Cine?! gîjîie vocea de dincolo de geamul givral.
— Eu sînt, Comşa, domnu doctor e acasă? -—Cinee? horcăie iarăşi madame Nina. Comisand e în pragul unui acces de furie.
Respiră adine şi reia dialogul încereînd să fie calm.
— Doamna Nina, sint eu, Comşa, vreau să vorbesc cu dom doctor!
— Cu cinee? strigă baba de parcă s-ar afla de cealaltă parte a unei prăpăstii.
Un geam închis cu discreţie la etajul întii este probabil scăpat din mînă şicerceveaua lui face „clanc" cînd se loveş!e de pervaz. Comisarul se dă doi paşi înapoi şi-şi ridică privirea spre partea de sus a clădirii. Priveşte apoi şi spre etajul
ii al vilei de alături. Nu reuşeşte să-şi dea seama de unde a fost spionat. Bătrîna, In schimb, ea şi cînd comisarul nici

far. mai exista, se îndepărtează bombănind, tîrşiindti-şi naşii P[e scară]- Comisarul nu mai e in pragul furiei acum, ci în pjin acces. Se repede la sonerie şi o apasă continuu cu stînga, in timp ce cu dreapta bate în geamul givrat, mai-mai să-l spargă. Strigă:
— Deschideţi! Poliţia! Deschideţi!
Paşi grei, de bărbat, se aud zdupăind pe scări, fără o grabă exagerată totuşi. Se deschide mai întîi geamul din dreapta al uşii duble şi în cadrul traversat de gratii din fier forjat i-pare chipul odihnit al doctorului Livra.
— Ce e, dom Comşa? întreabă el calm. Ce s-a întîmplat?
— S-a-ntîmplat pe dracu — strigă comisarul — spune-i mai bine babei ăleia să se ascundă, că altfel o împuşc!
Doctorul zîmbeşte în timp ce întoarce cheia în uşă şi scoate lanţul de siguranţă. Madame Nina, care a privit scena din capul scărilor, -se hotărăşte brusc să intre în camera ei, d.ir, cînd deschide uşa, una din pisici năvăleşte pe scări. Femeia e în mare dilemă, ar vrea să încuie cu cheia pe dinăuntru, dar ar vrea şi să aducă înapoi pisica.
— Bună dimineaţa! spune în sfirşit tînărul comisar cînd este lăsat să intre.
Motanul calin al bătrînei i se freacă de pantalonul umed încă şi rece. Coada lui ridicată drept în sus, ea un catarg, îl înfurie iarăşi pe poliţist.
— Ce-are asta de-o face pe surda cu mine? zice el în timp-ce se repede pe scări drept spre uşa doamnei Nina.
— Vichentie, dragă, nu fi bolînd! spune doctorul cu blîri-deţe.
Uşa de la camera babei e trîntită cu violenţă- de perete. Pină la urmă, dragostea adevărată faţă de bietul motan a învins egoismul bătrînei — uşa a rămas neîncuiată. Intre eele cinci pisici zburlite şi urcate dintr-un salt pe diverse mobile, madame Nina, cu părul ei alb-cenuşiu şi nepieptănat, i;bia dacă pote fi deosebită de ele.
— Ascultă, madame. îţi baţi joc de mine? întreabă comisarul spumegînd.
— Vichentie, dragă, fii cuminte, lasă, nu te mai...! încearcă din nou doctorul să se opună furtunei.
—. Dar ce, dragă, nu putea să deschidă geamul şi să vadă îşine e? Ce mă ţine atîta la uşă ca pe un prost?

Deşi i s-a adresat doctorului, comisarul a privit tot timpul spre bătrînă cit a rosti! aceste cuvinte,
327
— Să fie cu iertare, dom comisar, da, ştiţi cura e, *v* tot felul de...! încearcă ea să se scuze ingăimmd cu
roasă de tutun cuvinte confuze.
— Dacă se mai înttmplă p dată, dai de dracu ca mine. s-o ştii! pune punct poliţistul, trîntind uşa şi lăsindu-l diii nou afară pe motan. Acesta e la lei de impasibil ca la îneepui.
Doctorul e în pijama şi are pe umeri un laibăr. Deschide uşa holului de la apartamentul său şi-l invită pis mus s-o ia înainte spre bibliotecă. Motanul Willy înceaireă strecoare în urma lor, dar doctorul îl împinge uşurel au cui şi-l lasă tot pe scările reci unde pînă atunci arătau simte foarte bine.
In biroul doctorului e cald şi lampa de pe birou pra unui tom de medicină legală, editat la P 1015. Comisarul se lasă să cadă într-un fotoliu şi bombăn.
t despre „hoaşea de răgăţeancă" în timp ee-şi aprind-dlima ţigară dintr-un pachet pe care apoi îl face eocoloţ aruncă în scrumiera mare din faţa lui.
Doctorul
at lectura şi notează ceva într-un caiet. Abia dup: termină propoziţia ridică ochii spre musafirul lui şi-l intre
— Dar ce e, dragă, cu tine 1. ora asta?
— Nimic, ce să fie, spune Comşa, deja tolănit în fotoliu, fumînd cu privirile rata. cărţilor din biblioteca lui Iiviu, am avut noaptea, cu nenorociţii ăia din Fabric, şi si ehef să mă culc, aşa că am trecut să te văd.
— Mda! zice doctorul şi continuă să ci foarte interesant din cărţoiul din faţa lui.
Pe scară se aude vocea groasă a bătrâni i să fie mieroasă cu cotoiul Willy.
— Willyyyy! Willy Fritsch! răsuaă In - cărilor. Nu vrei un ceai? întreabă doctorul.
— Ba da, aş vrea, pentru că sînt ca o...
— Stai puţin să termin paragraful ăsta. După o tăcere scurtă, Comşa îşi re vorbeşte de parcă ar fi singur în adică, dacă doctorul îl ascultă sau na.
— Domnule, şi de cind am trocul la bii am parte numai de porcării

otoar
eli
ă
toată

na

:rii Si sînt uri ţi, domne, «uiţi ca dracu. A adunat. Ori am început eu s-o iau ra, - enii în faţa ochilor!
— Ce vrei să spui? întreabă de Dacă i-ai vedea, te-ai eruci!
. . Dar ce-au făcut?
— E, ce-au făcut! Am găsit im cuib de spioni in strada . l-mayer. De fapt numai fete şi trei băieţi. Materia)
de propagandă, recrutări, una dintre ele se pare căi trimisă de undeva din afară....
■■! şi conţinu. , şi să n
ceva în *a*
r al dracului de urîte, domnule, n-am văzut în
viaţa mea aşa adunătură de pocitanii. Una-i slăbănoagă şi cocoşată, alta-i saşie şi cu bube, două sînt huidume ca păr pe obraz şi miros a transpiraţie de la trei poşte. Poţi să le *iki* femei ta asemenea raoaştri?
Doctorul închide cu zgomot tomul in care sa tot şi stinge lumina. Prin fereastră

pătrunde acum o altă lumină, lăptoasă şi rece, e abia ora 8 dimineaţa. Figurile celor doi par şi ele dintr-o dată mai palide şi mai boţite. în pijama şi cu acelaşi laibăr pe umăr. docl bucătăria pe care o imp
Mă duc să ţi e el.
Hai că merg cu tine, .
stau singur.
Vocea doamnei Nina se aude din i de lingă scară, „Willyy, Willy Fritsch!", dar sfj; mai par să-l înfurie pe poliţist la fel ca mai înainte.
Doamna Nina s-a născut undeva pe lingă Galaţi şi a f! „artistă de varieteu". înainte şi în timpul războiului mondial a făcut turnee cu o trupă de teatru prin oraşele de provincie. INu ştie nici, ea prea bine dacă e moldovean şi nici cum s-a făcut de a fost uitată de trupă în Tini prin 1921. Uneori se surprinde vorbind cu accent i venesc şi ginite nevoia să-şi amintească de marile ei si (teatrale) din garnizoana Iaşi, alteori ingaimă câteva cuvinte nemţeşti şi-şi aminteşte de ofiţerii imperiali cunoscuţi la ii ci turneu, la Cernăuţi, în 1909. „Ce vremuri, de
329
doctor, erai copil dumneata pe atunci 1" Doctorul Liviu îi zrmbeşte strîmb în astfel de ocazii sau o ironizează pe fată Aţi fost cu toţii nişte colaboraţionişti" îi zice. „Şe vorbeşti dumneata, domnu doctor? Păi, dacă era nemţii proşti şi îngimfaţi, noi di şe să nu li luăm gologanii, ai?"
Acum cei doi bărbaţi s-au aşezat la masa din bucătărie şi aşteaptă să le fie pregătit ceaiul de. fosta glorioasă artistă, Pină şi comisarul pare să se fi împăcat cu prezenţa ei sîcîitoa-re prin bunăvoinţă.
— Tocmai despre asta citeam acum, zice Liviu,. despre malformaţiuni genetice cu cauze hormonale. Crezi că m-ai putea lăsa să examinez puţin pe „pacienţii" tăi?
— Sigur, sigur, deşi nu prea aş avea chef să-i mai văd azi.
— Eu cred că Lombroso ăla n-a fost tocmai idiot...
— Care Lombroso? întreabă Comşa. . ,,
— ... numai că s-au grăbit să-l critice pe ce zisese el *ad liltcram.* Şi nu pornind numai de la Darwin îl putem înţelege
— Ăsta-iăla cu omu-maimuţă, hi-hi-hi! — se amestecă şi doamna Nina.
Din samovarul rusesc de care e foarte mîndră, ea le toarnă celor doi cîte o stacană mare de ceai.
— Ca pe vremea ţarului, adaugă ea şi continuă să chicotească prosteşte.
Comşa se frige cu ceaiul şi începe să înjure pe sub mustaţă. Apoi desface un pachet nou de ţigări, şi, după ce îşi aprinde una, reia o propoziţie pe care a părăsit-o în urmă cu mai bine de zece minute.
— Generaţiile astea de acum, nu ştiu, da parcă toţi slut mai schilozi, mai bolnavi, noi parcă eram altfel.
— Aiureai Nu gemea lumea de oameni frumoşi şi sănătoşi nici înainte de război, zice doctorul.
— Da, dar noi parca eram mai altfel..,
— Şi ce vrei să spui?
—■ Vreau să spun că s-a stricat lumea, domnule, poate sifilisul, poate -viaţa Io oraş. în fum şi în zgomot de maşinării de tot felul....

A_U ieşit în oraş înainte de nouă şi au mers mai întîi *hx* kcstură, la biroul de siguranţă. Coborind scările spre doctorula întrebat pe şoptite: Si ce crezi că urmăresc?
E, păi ce? Crezi că iredenta a încetat vreun moment? Aha! Dar de fete ziceai că sînt mai toate nemţoaice.
— Mda, numai cei trei băieţi sînt unguri. O să vedem noi. Apoi, după o pauză, în

timp ce gardianul deschidea uşile metal şi-i lăsa să intre:
— Unguroaicele sînt totuşi frumoase, cele mai multe.
— Baf! face doctorul a lehamite.
Şi, într-adevăr, în prezenţa comisarului Comşa, care-şi nai revenise după greaţa ce-l apucase în zori, doctorul Liviu a avut de examinat o cazuistică bogată. Două dintre fetele examinate, deşi aveau peste 25 de ani si erau surori, prezentau caracteristicile tipului eunucoid. Talie înaltă, cu picioare totuşi scurte, cu bazin dezvoltat şi umeri înguşti, pilozitate pubo-axilară foarte slab dezvoltată, iar sinii nedezvoltaţi şi cu areolele nepigmentate. O alta, hipoacuzică şi pitică aproape, a fost găsită de doctor tipică pentru sindromul Turner feminin, avînd ochii oblici şi îndepărtaţi unul de altul ca şi mamelele, nasul înfundat, gîtul palmat, infantilism genital şi amenoreică la 22 de ani. Spioan-ca, despre care Comşa credea că-i trimisă din afară, purta ochelari mici cu ramă neagră, de -2 dioptrii şi arăta foarte bărbătoasă atît în comportament, cit şi fiziologic. La examinarea ginecologică i s-a descoperit, sub privirile uimite ale lui Comşa şi ale plutonierului chemat să asiste şi el, un tipio *hermafrodilism vera.*
Din cei trei băieţi examinaţi, unul avea caracteris sindromului Reifenstein (organe genitale infantile, masculi nizare pubertară deficitară şi ginecomastie), un altul ero normal şi ultimul prezenta doar o ginecomastie simplă.
Fireşte că s-au du3 aproape glonţ la cafeneaua LIoyd, unde comisarul a băut una după alta două vodci. Apoi au comandat cafelele şi doctorul a început să vorbească, dezvoi tînd o teorie a lui mai veche despre comportamentul politic I indivizilor cu insuficienţe hormonale, demonstrînd cu ţgunxente numai de el înţelese de ce anumiţi indivizi 8e
331
ile partide, şi am in a bloul era schiţat
ii, naţionalitatea celor arestaţi — spunînd el — i un rol în tot㠠afacerea. Bine, dar dacă sint folosiţi cu turnă ştiinţă de nişte ticăloşi din afara? întrebase Comşa.
Asta e altceva, recunoscuse doctorul, dar trebuiesă la fel de bine ar putea fi folosiţi, de către aceleaşi i români, bulgari sau şîrbi, dacă ei ar prezenta tulburări şi dacă aceia ar şti să le speculeze, comisarului nu se potolea deloc, drept care li holncrului că-l înaintează în grad dacă-i aduce nişte rveţi acri. Spre surprinderea mai multor persoane care acea oră în cafenea — două doamne cu pălării le flori artificiale de la masa alăturată au şi plecat chiar a adus pe o farfurioară elixirul
«i ştii un lucru, continuase imp.turbării din Transiîvf t nu . ar dori •arcă la statul m
— De ce?
Peri *a* nişte privilegii sini deloc
Lfa în cazul unei realipiri. Jlorthy apără
a latifundiară şi ar fi în stal ia ţăranilor
iri păiiunturile cu care au fost iriţi la 1 ar conveni?
■ r ce, ei se gindese la asta? ij • Dacă problema naţionalităţii o pro
i asupra pămîntului, poţi avea surprize" mari din ţăranilor. Şi asta în toată lumea, nu doar la nsi. :.rul asculta moţăind aproape. Ştii ce-am să fac?, spuse el deodată, cu glas â atunci ar fi sărit dintr-un somn odihnitor
— Mă duc la „Capilor să vad un film cu Clara Bow şi Cooper.
Gum îi zice?
— *IVinţ-s* sau *Epopeea aerm*
torid strîmbă din nas şi făcu din rnină un gest de raite, îl făcea din oe în ce mai dea gestul ăsta, devenise un tic.
UI
să-mi clătesc frumos,

ceva... ! să mă
cred că aş avea coşmaruri. Tjviu se uită la ce
o o
c
Cabinetului său de la tribunal. Acolo îl aşteeptau probabil arte exami . i de persoane bătute, înjunghiate, violate şi aşa mai departe. Poate chiar şi vreo atitbpsie. se i Aşa ca se apucă să-i dezvolte lui Comş.
lesprinsă de ci din practică. Aceea că frumos
§ nu e pur exterioară, adică dacă nu o meritul croitorului, al coafezelor şi ol cosmeticienei, a- ■ ■■ rodul unei
emanaţii psihice anterioare, „Şi morţii zicea el — unii, sînt frumoşi, alţii nu, dar nu toţi cei despi se spune
sînt frumoşi in viaţă, sînt frumoşi şi pe patul de moart nici invers. Apoi, chiar la beţie, unii urîţi devin frumoşi oînd beau, iar unii dintre cei frumoşi se urî ţese al dracului."
Comisarul aproba din cap, şi această mişcare îl ad aproape în pragul somnului.
— Nu cumva e tot un film cu gangsteri, cu traficanţi de alcool şi cu poliţişti deştepţi ca tine? întrebă Liviu di privindu şi amuzat interlocutorul.
— Nu ştiu. Am văzut doar afişul.
— Cred că e cea mai stupidă ch în lume, de la război încoace.
Care? tresări definitiv din aţipi [1] i cu prohibiţia.
, dai aprobă el şi se ridică brusc de p caui ! că dacă mai rămîne cîteva minute adoarme Aerul re. sui facă bine.
Se despărţiră chiar în faţa cafenelei. Doctorul -i cumpere mai întîi ziarele şi apoi spre tribunal plecă spre Capitol, dar, înainte de a ajunge acolo, fu oprit de ziaristul Goroni, care-i cerea precizări în legătură cu cazul «ie la Lovrin. Comşa îi spuse cîteva cuvinte care aveau să «pară in ziai-ul din ziua următoare, umflate bine, sub titlul „Hitlerismul în Banat": „tineri din Lovrin ca re-şi conduc la gară trei prieteni cu un steag în berna — nu Be distingeau culorile steagului.
Urmărirea celor astfi uli piuă la
tren duce la arestarea in cartierul Viile-l .
de tineret hitlcrist compusă din 15 f ou
«e siguranţă al chesturii a
333

Pe la jumătatea lunii martie a anului 1936, într-un oi din apropiere de Sioux City, lowa, la marginea unei păduri, patrula călare a poliţiei descoperi un om într-o ascunzătoare de ierburi şi crengi. Omul avea părul vîlvoi, unghiile crescute, chipul îngrozit şi hainele zdrenţuite, iar în rucsacul jerpeli pe care şi-l pusese căpătâi ca să doarmă în mizerabila hă ascunzătoare nu i s-a găsit nici un act. O hirtie soioasa ruptă pe margini pe care individul o ţinea într-un plic la foj de murdar şi pe amîndouă într-un buzunar cusut în interiorul cămăşii, la piept, sa dovedit a ii scrisă într-o limbă necunoscută, deşi ci ere latine. Omul părea prostit de frigul îndurat peste iarnă în pădurile din lowa şi nu ora capabil să articuleze nici un euvînt. De cum ii văzuse pe cei doi poliţişti apropiiudu-se de culcuşul lui, se ridicase şi înaintase spre ei cu mîinile întinse în faţă de parcă ar fi vrui să i se pună cătuşele. Poliţistul Mike G. coborî de pe cal şi, apropiindu se eu multă grijă de ciudatul personaj, i !e şi puse. Tipul păru foarte mulţumit de acest tratament, ba chiar afişă o mutră mai puţin îngrozită decît la începi[1]. îl legară de şaua unuia din cai cu o funie lungă de vreo doi metri şi plecară cu el spre postul de poliţie din Le Marş.
Acolo i-au dat mai intîi o gură de whisky şi ceva de mîn-care şi au încercat să afle ce e cu el. Crezînd la început că e mut si apoi neînţelegînd mai nimic din vorbele lui, cei doi poliţişti l-au băgat în mica închisoare a postului şi l-au predat intact colegilor din tura de noapte. Aceştia nu avură nici ei mai mult chef să-şi bată capul cu ol, aşa că-l lăsară să doarmă liniştit pe patul de lemn din mica lor puşcărie. în acea noapte, 20 spre 21 martie, individul a fost singur în celula unică a postului.
Doar şeriful Cotărb, cînd se înfiinţa dimineaţa la biroul său, se arătă ceva mai curios decît subalternii lui, şi acest defect al caracterului avea să-i provoace, încă o dată, nume-

roase dureri de cap.
— Ce-a făcut ăla? întreba el pe unul din poliţiştii din serviciul de noapte, imediat ce văzu că în patul de lemn de dincolo de gratii zace o mogîldeaţă sforăitoare.
—• Habar n-ara! raportă acesta plin de respect faţă de şef.
334
izind fulgerele din privirile şerifului Cotarb, cel d loilea poliţist din serviciul de noapte, numitul Gus J. Gas zis 4i Octan-90", îşi lăsă picioarele să cadă cu zgomot de pe birou şi se apucă să răsfoiască îndatoritor registrul de procese verbale-
L-au adunat Mike şi Paul aseară, da" n-au zis ce-i cu ci! continuă să flencăne celalalt, Jeremy, din aceeaşi poziţie in care stătuse toată noaptea, poziţia clasică a unui poliţist plictisit care face serviciu de noapte într-un orăşel liniştit.
Gus puse registrul în faţa şerifului şi acesta citi, silabisind cu voce scăzută, că individul „nu vorbeşte engleza, n-are acte asupra lui şi a fost găsit în marginea pădurii în jurul orelor j8 pm." Prinsă cu acul de registru, scrisoarea nedescifrată. Şeriful încercă s-o silabisească şi pe aceasta, dar după ce citi de trei ori la rînd primul şir de litere îşi una că nu
înţelege decît cuvintul director şi o lăsa
In momentul următor, uşa se deschise ţi făcu loc celui mai conştiincios poliţist al micului *office,* sergentului Oscar Connard. Acesta salută pe toată lumea cu o politeţe care mărturisea mai ales ura constantă ce i-o Micia şerifului şi se duse spre colţul în care, într-un -■ cu îacăl
ţinea, printre alte obiecte, mînecuţelo n» ră de cari
se apuca de lucru.
— Bine că ţi le-ai pus, dragă Oscar, şeriful apropo
d.e mînecuţele lui, pentru că trebuie să *U* de idontil cadavrului, pardon, a arestatului.
Furia mocnită a slăbănogului şi pipei tuîui de Connard se auzi ţiuind prin aer în timp ce , duse hol ărît în biroul său. Gus J. Gas rîse fără nici u ; • • 11
privi şi el cu aceeaşi bunăvoinţă ca şi pi ; . ă să scoată din dulăpior placa de mar nuri cerneală de tipar şi ruloul care aveau - ască la prentarea deţinutului. Le puse pe toati picioarele încălţate cu cizme 45 ale lui .l-jucării miniaturale, aruncate lingă doi bu
Pentru cine nu cunoaşte raporturile di) poliţişti de la *office-ul* dinLe Marş. trei singurul individ cu care nu se poate discuta dintre i este tocmai acest nesuferit de Oscar Connard, i are s-ar din această cauză, să !e devină cîndva şef. El

cei
i i e
5So
tarb simte trece, păsUntul ii f iul) picioare şi ca el
Lio rapoa şi alte nimicuri, sub picioa
ilului său. Mintea Iui, încolţită în corzile ace ;. nu poate să găsească însă nici o soluţie, aşa că I ziua instaurării unei dictaturi, paralizaţi şi nepu neori rîd prosteşte înehipuindu-şi cum va fi, alt
i atacuri nemotivate la adresa bietului *Oa* ■ ca Gus J. Gas plecă să-l trezească pe deţinui Jereiny îşi urni trupul greoi pînă la dulăpiorul lui Oscar unde şuti o gumă de mestecat şi şi-o introduse imediat ii falei. Amprentorul nu observă, fiind ocupat cu căutatul I mularelor speciale pentru amprente. După ce deţinutul fu adus dincoace de gratii, Jeremy îi salută pe cei doi colegi ii cu un mormăit şi ieşi mestecînd gumă pe uşa postului, îşi puţin de un sfert de oră pe aceeaşi uşă îşi făcu apariţia ruăna leit lui Jeremy, mesteca gumă cu lut;:; cu acelaşi mormăit, purta bocanci nu«iă nă de poliţist. Un străin ar fi zis că s-a întors pt, cel intrat era Howard Jennings, al nul membru al efectivului postului de poliţie
mai terminaseră de strigat pe toate tonu-ime!" la deţinut şi reuşiseră să noteze pe e nu erau siguri că este un nume propriu: rum erau ocupaţi cu luarea

amprentelor. ti pe scaun şi-şi puse picioarele lîngă placa care Oscar tocmai o mînjea cu cerneală, luare a amprentelor dură numai un minut, nuite de ea — mai mult de două săptămîni, nse cerneala cu un rulou de cauciuc pe placa oi, luă unul oîte unul degetele vagabondului mirositor şi le rulă p placa de marmură şi pe formularele de comparaţie. Cind termină, ridica privirea îngrozit spre colegul său Gus J. Gas şi spre deţinut. Amîndoi aveau mutre impasibile. Probabil că totuşi lui Gus îi spuse ceva privirea iată a lui Oscar. pentru că se aplecă să se uite şi el Ia foile de comparaţie.

Individul nu avea ni te papilare pe pulpele lor.

un ndivid
j
ruî
f

Jer
t

ril îus **şi**
e **0**
AVliat
V

.
Ho
w

iperaţi
a z
urile p
,
Oscar
armur
ă,
330

ful.Cotarb fu scos din biroul său nă şi Howard catadicsi sa se ri gura mai de aproape la cele două hîi
vadă minu-! tm şi să pătate cu negru

şi la degetele curiosului deţinut. Cei de făcut? eafă şeriful Cotarb. Pentru a înţelege mai bine imposibila situaţie în au cei patru poliţişti în dimineaţa zilei de 21 martie a J Gas îşi terminase, de fapt, ser- mai
(asă) ar fi bine să reamintin vreme în Statele Unite, în această ţară, amprentele au fost tanţă în anul 191.1, împotriva unui spărgător din N urnele de Caesar Cella, dsr răsunetul în presă al proces nu fusese suficient pentru a duce Ia unificarea fi de amprente de la Chicago, New York, Fort I, şi Sing Sing. Abia in 1928 autorităţile din statul New York Srîseră că prelevarea amprentelor de la persoanele arestate legală. Numeroase crime au rămas nerezolvate în această-
voia să foloseas-
3tă metodă.
un corp de de-
fi cu atribuţjuni
Bon ap ai
. ormă, iai Burns, nu
perioadă din cauză că poliţia nu ştia e

că dactiloscopia sau chiar îşi bătea joc de
Pe de altă parte, în 1905, fusese îrtfii teotrvi în subordinea Ministerului Just ale. Grupul fusese creat de ms ordinul preşedintelui Th. Roosevelt, fo poliţie la N.Y., şi se numea Biroul de Inves ani, acest birou a existat mai mu!" războiul mondial, cînd şeful lui era W.J.
..puse să fie tot mai des asociat cu mita, corupţia şi inc petenţa. Abia în 1924, in timpul preşedintelui Cocli.: noul şef al F.Bl.-ului, j. Edgar Hoover, s-a apucat să-i c oedieze pe detectivii pătrunşi acolo prin protecţii, pile, corupţie şi alte fraude şi să-i înlocuiască cu experţi criminaiişti şi avocaţi cinstiţi, bine pregătiţi profesional. în paralele, J. Edgar Hoover, ştiind că eficienţa unui serviciu federal de poliţie depinde de identificarea rapidă a delincventţilor, s-a ocupat de aducerea la Washington a tuturor fişierelor de amprente, Oamenii care fac legile spre binele celor care doar
suportă în America, şi care votaseră cu uşurinţă legea prohibiţiei, nu i-au dat lui Hoover un prea mare ajutor, şi abia in 1930 Congresul va fi de acord cu această centralizare. Totodată, nu fără o legătură cu prohibiţia, criminalitatea în
337
Statele Unite a LI să crească de Ia an la an tot caii
prin 1924.
Dată fiind aceasta situaţie, şeful Biroului Federal de Investigaţii s-a apucat să-i convingă pe americani de necesitatea amprentării întregii populaţii ca metodă sigură pentru depistarea rapidă, a criminalilor. La o naţiune care se consideră iubitoare a principiului libertăţii individuale, îţi trebuie multă răbdare pentru a obţine dreptul de prelevare a ampren-
r de la cetăţeni respectabili şi care im vin niciodată in contact cu poliţia sau cu justiţia, lloover avea răbdare, dar şi destulă viclenie pentru a nu-i face pe americani să se gîndească şi la ce alte scopuri ar putea folosi F.B.I.-ul un fişier cu. amprentele tuturor cetăţenilor cu domiciliul permar . u temporar în S.U.A. Citeva întâmplări l-au ajutat lloover, in aceeaşi măsură în care l-au şi contrariat la vreir i lor.
Prima dată, la 6 ianuarie 1934 cînd poliţia din Chicagi a reuşii - de hac frumosului Jfîck Klutas (un fost
-student al 1 i aţii Illinois, specializat. în răpiri şi şan-
e) şi a con a frumosul Jack ..nu prea avea" amprente.
over a cerul specialiştilor de la Universitatea N6r1.li ■ amineze cu atenţie degetele cadavrului şi ace-
luseră că Jeck Klutas aranjase cu un doctor să-i înlăture ■ :• de pe buri ele degetelor. Numai că, susţineau uă, i • ■ •■ poşte răni, conţinea vechile linii papi-
lare sufici ■ :e.
Ap »34, doi membri ai bandei Barker-Kurpi-
Ghii i ;it doctorului Josopf P. Moran să
degete. Moran era un doctor care făcuse vi ilegale şi acum era specializat în
ne pei
m - •: ilor răniţi în ciocnirile armate cu poliţia
rivalei ■ ■■■ că pe coi pe cape nu reuşea să-i salveze
,i simplu în apele Michigahului. Era beţiv şi
a. El Ie-a subţiat pielea de pe degete celor doi din
da) ! r, pînă ce aceştia au început să urle de durere.
e Incu vreo lună, (după oblojirea rănilor şi alinarea dure cu morfină, cei doi constatară cu deznădejde că s-au torturaţi degeaba pentru că, într-adevăr, vechile creste
lare apăreau dfh nou, pe măsură ce rănile se cicatrizau.
i găsit nimic altceva mai bun de făcut decît să se răzbune
333
lootOrul Moran, făcîndn-l să se întîhsească în fum lui Michigan cu acei pacienţi ai lui caro încă nu fusese
tregime devoraţi de peşti.
n iulie 1034. cînd Joim DiUmger fu mpuşcat
cinematografului *Biograţh* din Chicago", se constata

el o operaţie prin Ci re se încercase ii
pr nt
Amprentele de pe cadavrul lui John coincid.:
fire, cu acei- dii cartoteca lui, c;:rci fuseseră luate la
t delton, Michigan fenitentiary şi la alte puşcării pe care
le frecventase, dar prezentau *ciudate rupturi pe margini.*
în octombrie aceiaşi an, poliţia din Chicago a găsit
• o suburbie a oraşului cadavrul lui Gus Winkler, individ lat pentru crimă şi pentru jaful unor bănci. I-au luat
amprentele, dar, la biroul de identificare, au constatat că
lieşi degetele lui Winkler aveau creste papilare normale, ele
na conduceau la secţiunea din cazier unde ar fi trebuit să se
cartoteca lui, ba chiar nu duceau nicăieri. Gus era un
individ prea cunoscut pentru a se emite ipoteza că nu el era
! ciuruit de gloanţe aşa că, din nou, cazul fu raportat lui
over la Washington. Acesta ordonă să albă loc o consul -
• a chirurgilor şi dermatologilor de la universităţile din icago şi din nou se obţinu un răspuns favorabil dactilo-
scopiei. Medicul necunoscut care se jucase cu amprentele. !ui Winkler se mulţumise să modifice numai cîte un singur detaliu de pe amprentă, cicatrizînd una din formaţiunile a. dar, asigurau ei, nici această metodă nu avea decît un efect temporar.
Se poate spune că anul 1934 fusese anul de cumpănă al dactiloscopiei şi al viitorului ei ca metodă a F.B.I.-ului. în linii mari, acest stadiu al cercetărilor în domeniu era neschim-
in dimineaţa zilei de 21 martie 1936, cînd micuţul Oscar Connard tocmai se holba la deţinutul fără amprente din faţa lui. Oscar era, orice s-ar zice, un poliţist bine informat, nu
.-aba se temea Cotarb că îi va lua locul, aşa că el citise
ie revistele de specialitate şi era la curent cu cazurile prezentate mai sus.
Fără să demobilizeze cîtuşi de puţin din cauza uimirii inative în care căzuseră colegii săi, el intră în biroul lui Cotarb puse mina pe telefon şi sună imediat la poliţia din Sioux City ca să raporteze cazul. Şeriful de acolo, după ce îi puse vreo sută de întrebări tîmpite, îi spuse să închidă si să aştepte

M

ordinul. Apoi telefona el însuşi la Washington pentru a eert • acţiuni. Pe la prînz, micul orăşel din lowa era în mare fierbere. £e ştia că în *jaiî-xi* oraşului, care nu mai fusese folosit de ciţiva ani, zace un foarte periculos criminal f amprente ţi că însuşi şeful cel mare al F.B.I.-ului este în drum «pro Le Marş pentru a-l lua în primire.
I Zhapitz de la *Tribune of Le Mari* se depla ui *dş* poliţie şi încerca să-i tragă de lirabă pe cei ni ai legii. Dar Oscar Connard tăcea ca un
sfin mesteca gumă şi-şi ţinea picioarele pe birou
Hoover, iar Gus J. Gas se învtrtea de colo i "faţa gratiilor dincolo de care fusese din nou
dep! ml criminal". La rîndul său, acesta părea să
fie dispus lămuriri, era chiar volubil, dar limba in care
tot răspundea el la întrebările lui Gus era de neînţeles.
Şeriful Cotarb rezistă ce rezistă în biroul lui, unde se prefăcusi deşte şi scrie cine ştie ce savant raport, d
apoi ieşi iii camera din faţă a postului. Pentru că avea un respect lă de intelectuali şi obişnuinţa lor de a şti
tot felul de nimicuri, ca de exemplu o limbă străină, dar şi pentru că era din cale afară de curios — calitate ce avea să 1 piardă! --, el se hotărî să-i arate lui Zhapitz scrisoarea găsită io deţinutului. Sau poate i-o arătase ziaristului doar ca i bată joc de el, cine ştie?
Zhapitz şi el tot numai cuvîntul director, care
in primul rlnd al scrisorii. Nu era, cum poate îşi închipuise Cotarb, aici el un

poliglot. Ştia din familie doar *ăU* cuvinte ne m schimb era un bun ziarist, aşa că
nefericita idee Bă-i sugereze şerifului să-i caute pe toţi tenii din oraş i? altă origine etnică decît engleză sau
germană sâ le ră părerea. Intre timp, sosiseră la post şi cei doi poliţişti care-l arestaseră pe „criminalul cel *ţ.*-los" - veniseră probabil cu credinţa că sînt aşteptaţi ?■ ovor cu decoraţiile sau cu primele ce li se cuveneau că, după ce propunerea lui Zhapitz fu rumegată cîte cunde de toate minţile detectivistice prezente, toată mas poliţienească din Le Marş, cu excepţia lui Jeremy care dor mea dus la el acasă, fu cuprinsă de un nestăvilit entu: Le era clar că dacă apucau să descifreze scrisoarea pînă la a iui Hoover, meritele lor incoi
e. de p
840
,i ar fi fost dovedite, tîrziat.
li lăsară pe Howard saşi i ouare,
mp de paznic al „periculosului or
■e încotro prin oraş pe jos (Oscar), cu mi riful Co-
tarb), călare (Mike şi Pauli) şi chiar cu bi ,f. Gas).
în mai puţin d fură duşi p
cetăţeni onorabili ai oraşului. Un *hb-* armean, un gunoier (urc, un lăptar ol căsătorit cu o americancă de origine su venise şi
ea, proprietarul portughez al unui in 9 şi alţii.
Cum acestora nu li se spusese pe spţ
tura de pe feţele lor îi făcea foarte ridi îl făcea să rîdă. Gind Zhapitz apăru cu 01 mană, el se şi apucă să le explice arestaţi, ci sînt chemaţi pe post d uşuraţi experţii că pe uşă intră în sfirşit fiul spălăcit la păr şi la gprîncene aî unui rus alb. O eoaică se prezentă singură tocmai din biroul său buclucaşa scrisoai „Experţii" luară pe rhid sci
descifreze. Primii trei încercară ii. Hanul, dădu mari speranţe asistenţei, 1 vinte, pe sărite, din interiorul scrisorii (dii ■ . tore, aqua, lavora), apoi spuse că se înşelase iii iţiei,
că textul nu era în italiană, dar că L ntr-o
limbă apropiată de italiană. în cor[1] trecu
imediat la franţuzoaică, la portughezul de Ja pescărie, la mulatra din Argentina pe care o adusese Zhapitz, declarară pe rînd ignoranţa. Nu poate fi descrisă d dea de pe feţele celor strînşi la postul de polii-Le Marş, lowa, în miezul zilei de 21 martie 36. Nici mă indiferenţa deznădăjduită a lui Howard Jeanings nu poale fi descrisă.
încercară apoi să vorbească printre gratii cu deţinutul cel misterios, dar nici unul nu reuşi să înţeleagă ce tot bol-boîborosea ăla acolo, cînd furios, cînd rugător. Cel care încă o dată deşteptă speranţe în inimile celor prezenţi fu tot italianul, care obţinu o reaoţie pozitivă la cuvîntul „macaroru". Gus J. Gas alergă pînă la *saloon* şi aduse o farfurie d
341
mane. Deţinutul le hăpăi într-un stil care părea european, Iu- conversaţia nu se legă deloc în continuare.
Pefmdulde deznădejde cărei cuprins s.- pe toţi, rusul se trezi să întrebe dacă mai are cineva nevoie de el şi plecă primul. Apoi mai plecară ciţiva, cu treabă sau pentru că erau dezamăgiţi.
în acel moment, Zhapitz avu o nouă idee şi toată lumea se uită la el cu admiraţie şi cu recunoştinţă, inclusiv şeriful Cotari), care in zilele următoare avea să-l înjure furios din acelaşi motiv.
La cîţiva kilometri în afara oraşului Le Marş, pe o colină dulce care domina valea lui Floyd River şi de unde în zilele senine puteai zări chiar şi oraşul Sioux

City, se afla o construcţie ciudată. Era un fel de conac solid, din piatră şi cu decoraţii europene în exterior, dar nimic din aspectul lui impunător nu-l făcea să semene cu construcţiile de tip american din regiune. Cunoscătorii ar fi zis că este o construcţie tipică pentru regiunile periferice ale unui imperiu care nu mai exista de aproape douăzeci- de ani: Austria-Hungary. Poate din acest motiv casa era cunoscută sub numele de „castelul europeanului". Proprietarul, un anume C.O. Naco, venise la Le Marş prin 1920. Cumpărase imediat ferma şi se apucase de ciudata construcţie. Antreprenorul care s-a ocupai de execuţia casei spunea că s-a lucrat după un plan vechi pe care proprietarul ii adusese cu el probabil din Europa. Tot după un astfel de plan fusese trasat în partea din spate a clădirii şi un parc cu alei drepte şi semicirculare, iar de-a lungul aleilor fuseseră plantaţi salcîmi, castani, platani şi plopi, în mijlocul parcului, între patru stejari care între timp deveniseră impunători, europeanul construise şi o bisericuţă de rit ortodox. In împrejurimi nu erau ortodocşi, iar biserica, deşi îe sfinţită de un preot adus din Youngstown, stătea tot »ul închisă. Ciudatul fermier de la castelul europeanului i un număr de vreo douăzeci de angajaţi, indieni în ma-ate, pe care îi învăţase creşterea oilor şi cultivarea griului. Mai cultiva pe pămîntul lui porumb şi cînepă. El însuşi stătea mai tot timpul pe terasa castelului, sau iarna, în salonul larg de la etaj şi contempla nemişcat cîmpia care întindea pînă la Missouri.

La acest personaj s-a gîndit, puţin după ora două în i . • *Se.* 21 martie 1936, ziaristul Cari Zhapitz. Şeriful Co tul Gus J. Gas zis ,.Octan-90" şi Zhapitz însuşi piară imediat un echipaj. Se urcară in maşină şi grăbir; conacul lui C.O. Naco. Acesta era, ca de obicei, pe Ier: te uita în zare, spre Sioux City. Era o zi luminoasă de primăvară, era, de fapt, chiar ziua echinocţiului.

Deşi văzuse fără îndoială maşina poliţiei ureînd spre casV tel. Naco nu se obosi să coboare să-i întîmpine pe cei trei •"re se tot ambiţionaseră împotriva soneriei de la intrare. Pină la urmă, Gus J. Gas apăsă clanţa. Văzură că uşa era descuiată şi pătrunseră în castel. Urcară în viteză treptele. Gas în faţă, cu mina pe pistolul de sub haină. Pe terasă, proprietarul stătea nemişcat.

— *Good day, sir!* zise Gus.

— *Hi!* răspunse C.O. Naco.

— Şeriful ar vrea să vă vorbească!

— *O.K! veni* răspunsul, dar omul tot nu se întoarse cu • spre cei trei musafiri.

Uşor descumpănit, Cotarb ocoli fotoliul şi se postă în faţa lui Naco. Acesta privea pe lîngă el, în zare, spre Sioux City. Şeriful expuse în cîteva propoziţii doleanţa lor. Naco întinse mîna cu palma deschisă spre Cotarb, continuînd să pricească aiurea.

— Ce doriţi ? întrebă şeriful.

— Scrisoarea.

— Ah, da, făcu acesta, căutîndu-se prin buzunare.

Gus J. Gas alergă la maşină şi o aduse. Naco o luă şi începu s-o parcurgă cu privirea. Cei trei erau în culmea emoţiei. iind avură impresia că a terminat de citit şi-l văzură ridi-(indu-şi din nou privirea spre punctul ăla de pe orizontul sudic simţiră cîte un nod în gît. Zhapitz spuse:

-• Ce scrie?

— Aş vrea să-l văd pe acest om! — zise Naco de parcă i; ar fi auzit întrebarea.

Se urcară toţi patru în maşină şi plecară înapoi la Le Mare. Cind intrară, toţi cei care se aflau în încăpere se ridicară în picioare, inclusiv deţinutul şi Howard. Naco ii aruncă doar *p* privire scraiă celui de dincolo de gratii, apoi traduse seri

soarea cu voce tare. Zhapitz stenografia. Toţi ceilalţi ascultau cu gura căscată. în momentul de stupefacţie care urina, se auzi vocea deţinutului intrebind,

probabil tot în limba în care vorbise şi pină atunci:
— Sinteţi aromân, domnule? Naco negă printr-oclătinare
In engleză.
— *We are all A merkam !* Prizonierul îşi privi palmele lipt
mînjite de cerneală şi-şi reluă brusc uzajul limbii engleze:
•— *Youre right, sir!*
Conţinutul scrisorii era următorul:
„Stimate domnule[1] director, mă numesc Al. S. şi piuă de corînd am locuit în Chicago. Vă rog să mă iertaţi că va scriu în această limbă destul de puţin cunoscută in America, dar, după un atac banditesc al cărui victimă am fost şi fiind lovit la cap, am constatat cu uimire că nu mai ştiu von şi scrie decît in limba maternă. Această limbă este aromâna, un dialect al românei, limbă ce se vorbeşte în Europa de sud est. Sint convins că nu vă va fi greu să găsiţi un translator. cu posibilităţile dumneavoastră. Aromânii sînt destul de numeroşi în America. Ei au fugit de prigoana otomană şi apoi de aceea greacă şi s-au instalat mai ales in New York, Comice ■ ticut, Massachusetts si Pennsyîvania. Am fost o vreme soţul acelei nefericite femei despre care presa a scris mult în 193 K pentru că ea l-ar fi denunţat pe John Dillinger, inamicul public numărul 1 al Americii. La începutul anului trecut i eram despărţit în fapt de această femeie, dar, într-o zi, întilnindu-mă cu colegid meu, avocatul Jimmie Lawrenee, ta spunindu mi că a făcut o afacere uriaşă şi că are foarte mulţi bani şi vrea să tragem un chef pe cinste, am mers? Împreunăla hotelul *Ki slur* din Gary, Indiana, local ce apar ţinea fostei mele soţii. Aici el a căzut in cap după o prietenă a soţiei mele, o zburdalnică blondă, numită Polly Hamiîton şi supranumită Little Birdy. Cred că felul nebunesc în care a început prietenul meu să arunce cu dolari în stingă şi In dreapta şi atunci, şi in zilele următoare, cînd a revenit de unul singur la *ISjslur,* a făcut-o pe fosta mea solie să că prietenul meu este una şi aceeaşi persoană cu John Dillin u oare Lawrence şi semăna puţin. Peste vreo lună, In tilnuîdu-l întâmplător pe Jimmie. m-a invitat pe te
Mi
aurant din NortJb, Chicago la o încheţal simţea urmărit de partenerii lui Ia acea afacere uriaşă d care îmi vorbise misterios po la sfirşilul lunii mai. Şi, b
•, nki n-a terminat el bine vorba, că ne-am şi trezit luaţi
îs de doi indivizi înarmaţi şi duşi cu o maşină i$_{n\ câef}$â
Bbui doctor Loeser sau Looser, caro vorbea nemţeşte. Acolo
aşteptaţi de John Dillinger în persoană, care era foarte
i : şi ţinea in mînă un pistol, desigur încărcat. Mai erou
ţă un alt doctor Cassedy sau Cassidy, şi cunoscutul ava-Kt, coleg al meu şi al lui Jimmie, Louis Piquett. Am i jin eiteva minute că afacerea pentru care Jimmie în p sumă foarte frumoasă de la Dillinger era simplul fapt că ;lj adusese în acea casă pe Piquett şi pe John însuşi în vederea •unei operaţii de ştergere a amprentelor de pe degetele aci yUn urmă. După o lună de la operaţie, lui John i se cicatriza-seră rănile, dar liniile papilare îi crescuseră la loc şi acest ii făcea foarte furios. Furia Iui era atît de nestăvilită, încît puţin a lipsit să nu fim împuşcaţi cu toţii, eu, desigur, Kavînd decît vina de a fi fost însoţit de Jimmie în acea nenorocită seară. Am fost salvaţi doar de o idee care i-a venit pe loc doctorului Loeser. El a fost de părere ca ii poate transplanta lui John pielea de pe degetele altui om. John s-a arătat interesat de soluţie, dar voia amprentele unui individ fără ■ader. Dintre toţi cei prezenţi, se pare că doar eu eram în ;fieeastă situaţie, aşa că mi s-a propus pe loc să mi se cumpere pielea de pe degete la preţul de 5 000 de dolari. Vă ima-
i că nu aveam altă ieşire decît să accept tîrgul şi, QT împuşcat pe loc, mai bine viu şi cu palmele jupuite. ip.K.! — a zis atunci Louis Piquett şi a pleca nnă

cu
ţinui din cei doi pistolari caro ne aduseseră pi eilalţi
Sun trecut într-o cameră alăturată care semăn. de spital şi operaţia a început pe la orele 11 p.m. Mai înainte, Eillinger avusese ideea ca amprentele lui săi fie ti lui Jimmie, ale lui Jimmie, mie şi ale mele, lui. atunci de ce a dorit el ca operaţia să fie făcute trei,
ş nici curaj să întreb n-am avut. Neam spăla! îndelung, cu apă caldă şi săpun, cei trei pacienţi şi cei doi doctori, Ia două lavoare care erau instalate în cameră, suî delor celuilalt om al lui John care râmase» după
rea lui *n* raett. Apoi ne .nu a-
345
cienţii la masa rut tindă din mijlocul camerei. în dreptul ei, in tavan, era instalată o oglindă chirurgicală. .
Doctorul Loeser ne-a făcut injecţiile de anesteziere şi s-a apucat de lucru. *A* decupat mai întîi pielea de pe cele zece degete ale mele şi a aşezat bucăţelele, In ordine, pe o placă de sticlă. în acest timp, Cassedy făcea acelaşi lucru la degetele lui John. Apoi doctorul Loeser a trecut la lipirea pielii mele pe degetele lui John, iar Cassedy se ocupa de ciopîr-ţirea lui Jimmie. Cînd şi această fază s-a terminat, doctorul Cassedy a trecut din nou la John ca să-l bandajeze, iar Loeser i-a făcut şi lui Jimmie operaţia de plantare a pielii noi, aduse de la John. Cassedy a terminat mai repede şi s-a dus într-un colţ să-şi aprindă o ţigară. Am văzut cum îi tremurau mîiniîe cînd. a aprins-o. îmi priveam mîinile jupuite şi nu-mi venea să cred că e adevărat ceea ce văd. Trebuie să recunosc că operaţia era, practic, fără dureri. Cînd Loeser a terminat şt cu Jimmie, Piquett şi cel de-al doilea pistolar au ţevenit.
— E O.K., i-a zis Louis Piquett lui John, am vorbit cu băieţii lui J.E.!
— Perfect! a zis John. Şi , pe cînd?
— Peste vreo lună, după ce vă vindecaţi! a răspuns Piquett arătînd cu capul în direcţia degetelor noastre.
Atunci Loeser l-a rugat pe Cassedy să aibă amabilitatea să se ridice şi să aibă el grijă de mine mai departe. în momentul următor am trăit cea mai groaznică secundă din viaţa moa. Cassedy s-a ridicat şi a venit spre masă. A luat plăcuţa de sticlă cu cele zece bucăţele de piele recoltate de la Jimmie şi, indreptîndu-se cu ele spre mine, s-a împiedicat sau i-a tremurat mîpa, oricum, le-a scăpat pe toate peste o lampă de spirt aprinsă, aflată tot timpul pe masă. în aer s-a simţii imediat un miros de carne arsă, eu am rămas înmărmurit, iar Dilîinger şi cei doi pistolari ai lui au început să rida ca apucaţii. Loeser s-a ridicat şi a venit spre masă.
— Idiotule, i-a zis el lui Cassedy. Pansează-l pe Jimmie! A venit apoi şi s-a uitat cu atenţie la degetele mele şi la
bucăţile de piele arsă de pe masă, M-a liniştit în cele clin urmă
spunîndu-nu:
--Lasă, băiete, pe tine te aranjăm noi altfelî
Şi, într-adevăr, după ce Cassedy a terminat cu bandajat ui
Iui Jimmie, s-au apucat amîndoi de o operaţie despre cart
S4
spuneau că trebuie să fie „premieră mondiala". M-au dezbrăcat, m-au spălat şi dezinfectat pe tot pieptul, mi-au i cîte cinci incizii de o parte şi de alta a pieptului, puţin mai sus de stomac, şi apoi mi-au potrivit degetele în cele , incizii. M-au bandajat strîns ca să nu mai pot mişca mîmile şi am rămas în acea poziţie care seamănă cu gestul unui *i* cind se mîngîie pe abdomen. M-au anunţat că trebuie să ră ■ mm în acea poziţie timp de vreo trei săptămîni şi că voi fi duit în apartamentul lui Loeser. între timp, John şi oamenii lui, precum şi avocatul Piquett plecaseră.

Eu am rămas, într-adevăr, în apartamentul doctorului Loeser pînă pe la jumătatea lunii iulie, timp în care Jimmie m-a vizitat aproape zilnic, dimineaţa, ajutîndu-mă să mă hrănesc şi încurajîndu-mă. îmi spunea că se întîlneşte în fiecare seară cu Polly într-o cameră pe care le-o. pusese ia dispoziţie soţia mea. Prima mea grijă, după ce dr. Loeser mi-a desprins cu bisturiul degetele de pe piept şi mi-a bandajat din nou cicatricile rămase, a fost să mă duc la banca şi să cer un extras după contul meu. Cu trei săptămîni In urmă, în contul meu fuseseră depuşi 5 000 de dolari. Mărturisesc că am fost foarte mulţumit de faptul că-mi vindusom acele părţi din piele care certifică identitatea cu un preţ aşa de bun.

Groaza avea să mă cuprindă din nou către sfîrşitul lui iulie 1934, cînd ziarele din toată America publicau poza lui Jimmie în chip de Dilîinger ucis de F.B.L în faţa cinematografului *Biograph* din Chicago. „Dilîinger" fusese identificat după mărturisirea fostei mele soţii, după amprente şi du recunoaşterea făcută de sora lui, Audrey. Eu eram unul dintre, puţinii oameni care ştiau că primele două probe nu valorează nimic şi mi-a fost uşor să-mi dau seama că Audrey, văzînd că i se prezintă un cadavru care nu e al fratelui ei, n-avea nici un interes să spună că acela nu e John. Trebuie să-i fi fost destul de greu să-şi ascundă bucuria.

La numai cîteva zile am fost atacat şi jefuit pe cînd mă plimbam prin *Jachson Park.* Cînd m-aia trezit mi-am dat seama că lovitura puternică pe care am primit-o la cap îmi anulase în întregime capacitatea achiziţionată tîrziu de cunoscător al limbii engleze, dar am înţeles şi că atacul fusi un prim avertisment pentru mine.

347

S-ar patea ea durru
noştinţă de oarrcă, deşi mă îndoiesc (nu c
reiiglt *mctJtre* Piquett cînd a spus atunci „am luat leg
cu oamenii lui J.E."?), dar şi într-un oaz, *m* în celălalt ayeţi
t.ia de a mă proteja: Eu nu sînt acum decît o-anexă documentelor care dovedesc identitatea mea de cetăţean ,[r]; Statelor Unite. Prin pierderea amprentelor, care pot dovei oricui că eu sînt eu însumi, am pierdut şi posibilitatea d a mă întoarce în ţara mea de origine. Desigur, toţi americanii care nu sînt indieni au venit cîndva, ei sau părinţii sau strâ moşii lor, de pe un alt continent. Dar eu, iată, suit americanul caro a pierdut pentru totdeauna legătura cu acea rădăcina din afara Americii. Dumneavoastră aveţi datoria să mă pro tejaţi. Aştept răspuns pînă la 1 ianuarie 1936 la rubrica de anunţuri a Iui *Globe-Gazetle* din Mason City, lowa, în dreptul ■lui Al.S. — cetăţean american," idar, în după-amiaza zilei de 21 martie 1936, toţi ©ei care ascultară cele de mai sus în interiorul postului de poliţie din Le Marş. lowa, rămaseră buimăciţi cîteva securi de. Cînd îl auziră pe deţinut converstnd cu .Naco. mai înt; In limba aceea i iută şi apoi în engJ
pe rind să-şi revină.

Cari Zhapitis alergă imediat la tipografie şi dădu 1 stenografiat la cules. în acea zi, *Tribune of Le Marş* avea să scoată şi o ediţie de seară. Oscar Connard luă scrisoarea din mîinile lui C.O. Naeo şi se îndreptă cu ea spre dulăpio-rul lui cu lacăt. Şeriful Cotari» se trezi şi el şi se duse mai întîi la Connard să-i ia scrisoarea din mîini. Apoi ordonă as J. Gas să-l ducă pe deţinut la baie. Acesta îşi reveni şi el din reverie şi plecă să execute ordinul. C.O. Naco îi mai deţinutului că atunci cînd termină treburile cu stimaţii domni —- îi arătă cu mina pe poliţişti — ar fi incin-î-l găzduiască lă ferma lui din afara oraşului, pe drumul spre Sioux City. preciza. Apoi salută politicos şi plecă. Spre seară, oraşul fierbea, iar *Tribune of Le Marş* bătuse rdurile de tiraj din scurta lui existenţă. CetăţerJ lin localităţile înveoir ;hiar de la Sioux City
cu maşinile la Le Marş, iar unii cumpărau şi cîtt cei de ziare pentru a le oferi

prietenilor. Toţi membrii iui de poliţie, mai puţin Jeremy -tinua să doar-
S48
i ampaseră în interiorul postului şi aşteptau sosirea lui
er, care părea iminentă.
Din păcate, J.E. Hoover se temea probabil să pîeee cu
ui in acea zi de ecliinocţiu, avea şi el superstiţiile lui,
rgînd cu trenul de la Washington spre Le Marş, ajunse
ux City abia în 22 martie la ora prînzuiui. Cînd i se
în faţă ediţia din seara precedentă a lui *Tribune of*
Le Marş, se înecă cu supa de morcovi din care tocmai gut
intră într-o criză de furie cum nu mai văzuse de mult
Middle West-ul. Maşina poliţiei din Sioux City ii du.se li
ars in mai puţin de o jumătate de oră. Acum, poliţia
din Le Marş avea efectivul complet, iar şeriful Cotarb ieşi
■mabind in faţa lui Hoover. Ce auziră însă urechile celor
jjfapte poliţişti este aproape imposibil de reprodus. Preferăm
i nu reproducem deloc decît să dăm o informaţie i*'*
Beta.
Ziarul lui Cari Zhapitz şi în 22 martie
Specială cu ,.un interviu pe care domnul J.E. Hoover a Hmabilitaţea să ni-l acorde imediat ce a sosit în Le 8 Kcolo se explica pe larg că Al. S. este un nebun din cate teoria rară a „maniacilor dezidentificării". Respectiva manie Stisese descoperită de curind, ea era mai frecventă printre emigranţii de origine europeană sosiţi în America după răz -toiul mondial şi, desigur, nimeni nu trebuie să pună bază ;j)e elucubraţiile unui maniac, din orice categorie va fi făcînd «1 pacte.
Hoover işi luă masa întreruptă la Sioux City abia 19, în casa primarului din Le Marş. Acestuia i se su ă ..Jeremy, poliţistul acela calm şi stăpîn pe sine, ai-i foarte bun pentru postul de şerif, iar micuţul Oscar *1* .. adjunct, nu se supără nimeni!"
Toi uşi, textul scrisorii lui Al. S., aşa cum fusese el pu-■Beat iu *Tribune of Le Marş,* nu mai putu fi întors din dru inul lui spre marele public. Aproape toţi cei care îl preluarâ danta filologica notiţă a lui Cari Zliapitz: *Trans-ktîed. by C.O. Naco.* El apănrjeu această indicaţie chir în *Bulietin de Criminologie* din Paris, France, Europe. Tu schimb, din motive necunoscute, Al.S. nu i-a făcut ai •dată vizita promisă lui C.O. Naco la castelul lui eur- . e drumul *Q.y* • City.

Boate sunt trecătoare unde» zalele acele departe .■te Scumpa mea soţie gândurile din zi în zi mă apasă tot mai grou şi mă face mereu casă Dttă pândesc îa tine in sfârşit mulţumesc lui Dumne zeu că am ânţeles de mata că eşti sănătoasă şi mai departe iţ urez tot binele până la întâlnire al tău intim soţ Vaiere loan Y. (creion negru) In anul 1924 a început să ningă din ziua de 16 Noemvrie şi a ţinut 4 zile (cerneală neagra. loc) Suvenire în fericire şi bucurie Fieţi dragă viaţa ia Atât îţi doresc eu ţie Dar te rog mimă uita Al tău prietir, A. H.(proprietari)in Comloşul Bănat an (cerneală neagră scris caligrafic — toc) Macină Ianuar 22 —• 103 chile sfârj iiie - 85 chile)f în 15 sep. - 185 chileDez. 5 - 113 chile lanu Cuca a murit in 18 Novemb. 1924 în etate de 98 ani Porci am tăeat — 22 — 12 — 1924 vândut mânzu cu 4 mii 7 sute o Oaie cu 5 sute (creion negru)
Reporter de cest:
„Victorie a lui Titulescu la Liga Naţiunilor In contra revizionismului maghiar *Banatul* 101 taxiuri în Timişoara *înfrăţirea* Potrache Lupu la Timişoara condus de dl. Mihăiîescu -Timiş de la ziarul Biruinţa *înfrăţirea* La balul organizat de

domnia sa în decembrie 1934, dna Roose-eli îşi primeşte musafirii in costum popidar românesc brodat cu roşu şi auriu. Costumul a fost donat de dna Anişoara Stan din Cluj cu ocazia expoziţiei de cusături *Ziarul* Ţărănimea nu citeşte foile brudăristo-potârchiste *Vestul* Ţîganul Rada Nicolae îi taie urechile concubinei sale şi le aruncă în Bega *înfrăţirea* Un post clandestin de radio - emisie la Cluj, în locuinţa lui Nadin Janos, str. Iuliu Maniu. ne. 40 *Banatul j* înalta curte de casaţie, sesizîadu-se de cererea apărării a admis strămutarea procesului celor 19 comunişti în frunte cu Ana P. de la Consiliul de război al corpului I Armată, Craiova *Înfrăţirea* Fiihrerul treieră din nou aria sa obişnuită cu pericolul bolşevismului la Lloyd cîntă orchestra Gidalys — Timişoara numerus vala-ehicus — — aviatorul Papană. locul I la un concurs aviatic în America -- -— anuarul statistic al Germaniei pe anul 1936 are o rubrică nouă: morţi din cauză de execuţie
350
Kpitală -— 149 -— C. Doncea şi alţi -damnaţi fuţ
împreună cu gardianul I. Stoica barul Palace — baletul Sehlakoff — pretorul suspendă primarul pentru ne supunere — comisie interimară — rebeliune —- arestaţi • -parchet -r- Comloş *Beli Hirlap* — deşi Timişoara e la vest — «acum cînd orice articol neînsemnat cu aluzie uşoară la feareva din corifeii liberali este cenzurat, nimeni mi-şi bate foapul cu această fiţuică şovinistă şi iredentistă» împlmîn-Hu-se un an de la asasinarea lui I.G. Duca reluarea raporturilor diplomatice cu Rusia Sovietică la Varşovia a fost ptrostat polonezul Anton Sikovski, fost gangsterîn America »e vremea lui Al Capone — avere de 1 miliard de lei -pulzat din Polonia, a venit in România, dar se crede daci va fi expulzat medicul L.S. din Aiud a trimis o soare din Abisinia —- el este medicul şef al armatei N« ■lui încăierare într-o circiumă din intre şoferul T.M.
şi ceferistul!.I. din care a căzut victim i sergentul de stradă care a voit să despartă pe cei doui !» ligerânţi mobile confort. excelentul film musical farmacia luna fabrica ciorapi s.a. quo vădim? criza din Ii nţa industrie de ajutaţi studenţii alegerea corni[1] tâlharii desbrăeă-
tori Gorki grav bolnav miercuri corală eterne ministrul situaţia milă intenţii popor Saar preţul speranţa atelier aprilie... toreador ete... salonul... ci-noma... ginere... fier... cri..."
— No! — zise autopsierul Matei -— acu ce ne fa dom doctor?
Doctorul Liviu stă la birou şi citeşte un foarte interesant articol dintr-o revistă franţuzească d tologie. Ridică
întîi sprîncenele. Apoi termină de citit praragraful. Notează ceva pe un carnet care stă tot timpul «■■■■ pe birou. Ridică, In sfirşit şi privirea.
— De ce, mă Matei ?
— Apăi, fusei pin sală şi văzui că toi nu-i olar cu alea din Mehala.
— Ce nu-i clar?
— ce dom avocat, ca nu le-a otrăvitără cu mătrăgună şi că cere contraspertiză. Acu, dacă ne apucăm să dezgropăm din nou cinci morţi, io.,.
331
N.
-— Mă Matei, tn
t?
; —Al dumilorvoastră, dom dor
— Atunci nu mai cască gura Ia aă-n pace!
— Del Ştiu io?
Doctorul îşi apleacă din nou privirea pe *Bulklin de cri-ologie.* Autopsierul Matei oftează, scoate din -buzuaar pachet de ţigări şi un chibrit şi dă să iasă pe hol să I ieze. Liviu ştie cît e de frig pe culoarele tribunalului la
asta şi-l opreşte cu un gest.

— Aveţi fo treabă cu mine? întreabă Matei după o
aşteptare nedumerită,
— Nu te mai duce afară, că văd că numai prostii bagi In cap. Stai şi fumează aici.
Se aude o bătaie în uşă şi doctorul Liviu spune „Intră!", insă prea încet pentru ca pacientul să audă. Atunci Matei îşi umflă bojogii şi strigă el. „Intrăă!" In fine, uşa se d chjde încet şi face loc unei femei de vreo patruzeci şi cinci I de ani, încă frumoasă, purtînd o superbă blană de nurci, I un şal de mătase strîns in jurul gîtului şi o căciulă din I aceeaşi blană ca şi mantoul. Fardată abundent, cu buzele I ruşii, cu un surîs viclean ce poate să pară şi umil şi provo- I r, Mîinile şi le ţine într-un manşon. Dreapta, cu care I femeia a deschis şi a închis uşa, reintră la locul moale şi I cald după ce aruncă în cabinetul medicului, din interiorul tribunalului, o sclipire scurtă de aur şi pietre preţioase. Privirea expertă a doctorului Liviu ghiceşte mai întîi s ochiul ei sting o vînătaie care na putut fi ascunsă de fard. I Apoi o recunoaşte şi pe femeie. Lucrul acesta îl face să se I uite deodată foarte încruntat la autopsierul Matei, oaro I s-a ridicat şi vrea să plece să-şi fumeze ţigara în frigul de I afară. Ţăranul pe care nevoile l-au silit să practice sinlsl meserie de măcelar de cadavre umane a învăţat şi să citeas- I că exact în ocbii şefului său, aşa că oftează din nou şi se I reaşază pe bancheta de lemn de lîngă perete.
— Domnule doctor, spune nou-venita, aş de un certificat...
— Bună ziua! zice Liviu r(

ăspunde femeia şi privirea spre
unul gol din faţa biroului doctorului. ză fără
,ai aştepta invitaţia, îşi scoate monşonul şi pune cu dezinvoltură un picior peste celălalt. Ciorapii de culoare arie şi crăpătura laterală a fustei nu ascund unele defecte recente ale picioarelor ei. îngroşarea gleznelor, varice curs de extindere.
— Vă asculţi
Cu un gest ce se vrea cochet şi zîmbind şiret, femeia
aşează o şuviţă de păr care a scăpat de sub căciula ei
lână şi îi face în acelaşi timp un semn discret doctorului.
degetul mare îl arată peste umăr pe Matei. Doctorul
face că nu înţelege. Femeia îşi descheie mantoid de blană
lasă privirii doctorului un piept opulent învelit într-o
iie de tafta prea puţin potrivită cu anotimpul, cu ora
hiar cu locul unde se află. îşi drege vocea şi începe.
— Ştiţi am fost bă... Nu pot, domnule doctor, să vor-în prezenţa...
— Doamnă, ne aflăm în casa legii şi martorii ou sinfc odată de prisos. Deci aţi fost maltratat
— De unde ştiţi?
— Mai aveţi şi alte oh iul ig?
— Nu, dar...
— Aduceai un timbru i • curăţaţi *tură.* fardul înainte de...
Uşa se trînteşte de perete şi în cabin trunde un
judecător tlnăr, în robă.
— Scuzaţi! aruncă el grăbit spre blămtă. Apoi: Liviu dragă, să nu te superi, ap expertiză în procesul otrăvitoarelor din
— Care proces?
— Astea care au otrăvit cine» arate in favoarea lor, ştii tu, de acum vreo doi ani...
— Tui pastele mă-sii! se aude vbffeo plină de n
a autopsierului Matei. Doctorul îi aj :Jf

apoi zlrabeşte, Aproape rîzind ii îr • pe jud
— Cu ce? - Cu mătrăgună I
tor
Femeia In rogu
âo3
- "Tai mătrăguna mă-sii! dublează Matei.
— Şi? întreabă doctorul.
— Păi, vreau să te întreb, nu te superi dacă Io aco confraexpertizft?
— Deloc, spune Liviu rîzînd. am toate probele in laborator şi sînt sigilate de voi!
— Doamne ajută! strigă Maici şi o ia spre uşă. Privirea doctorului îl opreşte din nou.
— A, foarte bine, Li viu dragă, foarte bine! spune ju Merci frumos, dragă, scuzaţii şi iese cu spatele.
Doamna cu blană, care, tot timpul cît a vorbit doctorul. l-a privit fix de parcă ar fi voit sal hipnotizeze, îşi schimbă poziţia picioarelor, punînd acum stinguî peste dreptul.
— E, aveţi timbru? -— o întreubă doctorul cînd privirile lor se intîmesc.
Ea tace, cu privirea pierdută în ochii lui, pare tran-tată undeva, departe. în cele din urmă şopteşte:
— I.ivhiţ!
— Aţi spus ceva? — se încruntă doctorul. Nu pot aşa, te rog!
— Nu înţeleg.
Doamna oftează şi se ridică de pe scaun. îşi
cheie blana şi, părînd înfuriată de ceva, iese grăbit lăsînd să se trintească.
Doctorul se preface nepăsător şi reia lectura buletinului francez de criminologie.
Articolul asupra căruia tot zăbc ;
i devreme îl plictiseşte acum, aşa că începe să Jntoan
iniîe una după alta fără să ia în seamă mai mult d I
urile şi semnăturile.
— Mama ta de putoare! zice autopsierul Matei. Cinei asta, nea Matei? întreabă doctorul.
E, no cunoaşteţi dumneavoastră, dom doctor? Nu, face doctorul pe neştiutorul. Cine e? Păi, americanca aia cu banditu. Care l-a demn Matei, lămurit acum. că doctorul se preface şi că n udă pe el cum o prezintă. t i cabinetului se deschide din nou. Intră corni rgribuJit şi cu mîinile roşii de frig. Ce faci, dom doctor, zice el, faci femeile frun; i? D-aia nu te mai însori, să ştii! Cine era?
354
Doctorul face o grimasa dispreţuitoare, apoi se întoo $g_{ţ)re}$ autopsierul Matei.
— Spune-i, bre, cine era!
R-ar coasta ei a dracu, începe Matei, că să duse-ii toate madaranţele şi fleorţotinele toma-n America, Mastroaca dracului! Asta-i aia, bre, caro trăieşte cu pilaru ăla dă cai, *cfiTe* umblă cu maşină, şi-a luat Ford, procletili şi parşivu!
Comşa începe şi el să rîdă, vizibil satisfăcut de repertoriul autopsierului.
— Deci e turnătoarea lui Diflinger? zice el către Liviu. Acesta aprobă printr-o mişcare a capului, apoi se duce
spre dulapul metalic de lingă fereastră. Cîteva secundo privirea lui caută ceva în cîineasca vreme de sfirşit de noiembrie de dincolo de geam, apoi deschide dulapul şi scoate yn teanc de reviste. Alege una cu scoarţe de un roşu închis, sfoieşte şi, cînd a găsit ce căuta, se întoarce spre Comşa.
— Ia uită-te puţin aici!
în revistă un articol cu titlul „Lhypothese Al.S." în cuprinsul său, o parte este culeasă cu aldine şi poartă la sfîr-
pedanta notaţie filologică „translated by CO. Naco". Este indicaţia care i-a atras atenţia lui Liviu şi trece neob-
ată pentru Comşa. Separat, pe o coală ministeriala, acelaşi text, tradus de CC).

Naco din aromână în engleză,
ii de un funcţionar de la Paris din engleză în franceză, dactilografiat după ce a fost tradus, nu se ştie în folosul cui, de Liviu, din franceză în română. Comşa preferă
citească această formă. Cu franceza se descurcă mai greu. înjurăturile lui Matei continuă aproape tot timpul cît Comşa citeşte. „Stimate domnule director, mă numesc Al.S. şi pînă de curînd am locuit în Chicago..." etc. etc.
— Mda — spune el cînd termină —, şi noi care credeam c.ă-i trimisă cu vreo misiune! Dacă aş avea eu numai un
din banii ei...
— Păi, da, că voi numai spioni vedeţi peste tot! sp doctorul, aşezat din nou la birou acum şi scriind pe c ""■iul lui, cu un aer gînditor, nostalgic, de mai multe ori I.» riad numele C.O. Naco.
Să ştii că şi sînt, dom -Liviucă, şi sînt destui. CI am arestat un grup foarte periculos. Bolşevici.
— Nu mai spune! Şi ce fac?
— Păi, ce să facă, sînt la beci!
355
Nu acuma. Cind siut liberi, ce scopuri au?
— Ce scopuri? Sa ciopirţeaseâ din nou ţarsţ,
— Cum?
— Au legături cu ungurii. Că proletari, că nu ştiu ce.!. !
— Pe unguri parcă i-am scăpat de bolşevici din 1920 î
— Aiurea! Ai timp să-i crezi că sJnt bolşevici? Se pre-Mar, e o diversiune. Ca să ne rupă iar de ţară.
— Mda, zice doctorul, norocul nostru e că gogo-euziştii, c.are îi Înjură pe manişti şi pe bochişti, care şi ei îi înjura pe-ai lui Ţaida-Yoevod cu numerus valachicus al lui, care şi el îi Înjură pe liberali, care aşa mai de c că ăştia ţin ţara „trează şi unită"!
— Doctore, spune Comşa cu un gîas care a devenit brusc foarte sever, văd că nu eşti deloc informat! S-au strîris t6ţi veneticii între ei şi ge-nţeleg de minune. Hai cu mine să-i vezi şi să-mi spui dacă sînt normali, că ştiucă tu numai în asta crezi, bolnav - u spun că ăştia...
Vi ieşit în vliiftil ■ şa merge Înainte şi conţii -■ la Leonte Manievici, car izeei de diplome false ! dumitale, zilele astea ţi i etc. etc." Doctorul merge mai îti mas in tribunal — „don cui îl întreabă. «—rrr "
Oameni rari pe stradă. Trec zgribuliţi pe lîngă ei. Unii întorc capul după Comşa crezînd că vorbeşte singur, apoi îl văd şi pe doctor şi-şi continuă drumul. Iar Comşa vorbeşte, vorbeşte, nu se teme că ia aer rece şi poate să răcească la amigdale. Spune că banii pe care crede el că-i are Ana i-ar ajunge două vieţi. In faţa primăriei se Balută cu primarul Augustin Coman care tocmai iese ţinîndu-şi pălăria cu mîna şi se urcă în maşină. Doctorul îl apucă pe Comşa de braţ şi-i arată cu mîna cealaltă spre o bucată de piatră sculptată, prinsă în zid lîngă uşa de iritrare a primăriei, încolăcire de litere arabe. Ştii ce scrie acolo? — Na, habar a-am!
de ghei
i au f8eu1 I I colegii ai să vezi Matei a ră Bpune
156
Anii ridicării acestei băi din timpul de groază sub Ibraliim Ehan Hedsa la 1657."
— Ce baie, domne? îţi baţi joc?
Nici vorbă, a fost o baie turcească înainte şi cam tot
asta e şi acum.
— Cam liber la gură, Liviueă dragă, dacă şi voi intelectualii aţi început să...

La chestură au coborî! cunoscutele scări către arestul Siguranţei.
— Poate-mi faci şi un raport aşa, informativ, dacă-mi cere la Consiliul de război şi expertiză medicală asupra lor! zice Comşa.
— Bine, bine, dar n-am luat parafa.
Apoi doctorul trece la treabă într-o cameră in care stau de obicei gardienii. Arestaţii sînt aduşi pe rînd, mai întîi două femei de la ,.Industria linii" şi vreo şapte bărbaţi. Feţe obosite, răspunsuri clare, constituţie fizică normală, reflexe, cursivitate în vorbire, eventualele urme de bătaie nu se iau în consideraţie, deşi pacienţii nu uită să le scoată în evidenţă şi vorbesc, toţi, despre regimul de deţinut politic care nu li se acordă. Cînd Comşa şi doctorul rămîn singuri în camera gardienilor, comisarul ia hîrtia pe care legistul a iot făcut note si, neîntelegmd mare lucru, întreabă:
-Ei?
— Oameni sănătoşi şi cu capul pe umeri, zice doctorul. Unul singur are o isterie evidentă.
Caro?
— Şi, apoi. mai minţit, sînt şi români între ei, nu numai minoritari..,
—- Lasă asta, spune cărei isteric!
— Neamţul Wurmbrand sau cum îl cheamă! Poliţistul rămîne o clipă cu gura căscată şi cu privirea
ţintă pe faţa lui Liviu, Nu cumva minte sau glumeşte?
— Nu se poate, spune el, ăsta-i agentul nostru provocator. —• Ei, bravos, bine-aţi ajuns, halal! zice doctorul şi se
duce să se spele pe rnîini.
La tribunal ajunge puţin înainte de 4 p.m. Autopsierul Matei, clinele credincios al stăpînului său, fumează în picioare în faţa uşii cabinetului. In semiîntunerioul coridorului pustiu pare o umbră. Doctorul intra In cabinet, iar autopsierul rămîne să-şi fumeze ţigara.
357
Liviu deschide din nou dulapul de metal de lîngă fe reastră. Deschide cu o eheiţă şi caseta de lemn pe care r are aşezată pe unul din rafturi. Scoate de.acolo o poză îngălbenită cu o fată din Comloş îmbrăcată în costum popular. Ia apoi de pe masă foaia dactilografiată pe caro mai devreme o citise cu mirare comisarul Comşa. Sub ou se vede carneţelul pe care scrie de mai multe ori CO. Naco. C.O. Naco. Pune poza învechită şi hirlia bătută la maşină într-un plic, îl lipeşte. Strică:
— ea Maici!
— Da, dom doctor, sa trăiţi!
Ştii cumva unde stă femeia a,.
— Care, bre?
— Americanca!
■■— A, păi cum? Stă cu drăguţul ei dă pilar la *Şase case.* că ăia lucrează şi la uzina de gaz, ce crezi? Mai ia şi d-acolo bani fără să facă nimic!
— Uite, i-a căzut ceva din geantă cind a fost aici. Ji duci plicul ăsta şi pe urmă poţi să te duci acasă!
Neîncrezător, ţăranul ia plicul în mină şi se uită cu atenţie la figura imobilă a doctorului. Pare nedumerit. N aminteşte ca femeia să fi avut vreo geantă cu ea.
— Bine, dom doctor acceptă ei in cete din urma pleacă.
Liviu îşi scoate paltonul, se duce la chiuvetă, se 8 pe mîini, apoi se opreşte în faţa ferestrei şi se uită fix în întunericul care se îngroaşă dincolo de geam. E, prob-singurul om care a rămas în tribunal la această oră. îşi îmbracă din nou paltonul, dar cind să iasă aude paşi p culoar, apropiindu-se. Iese totuşi, e cu cheia în mînă in fata uşii cabinetului.

— Dom doctor, un moment strigă omul ai cărui paşi se auziseră mai devreme. Pe dumneavoastră vă caut!
îi întinde o hirtie bătută la maşină. Cită grabă! E raportul cu starea sănătăţii arestaţilor din ziua de... Trebuie doar sa pună parafa şi s-o semneze. Un simplu tabel. Normal, normal, normal... Dar cuvîntul isterie a fost bătut, din greşeală, desigur, în dreptul numelui deţinutei Măria K. Provocatorul Wurmbrand reiese că e norma. Doctorul rupe liirtia cu un gest leneş. Agentul cască zică şi el ceva.
358
. Eu nu fac falsuri, domnule agent! Aşa să-i spui lui lomşa. mai Înţeles?!
Da, să trăiţi! spune omul legii şi pleacă în grabă.
Doctorul stinge lumina. încuie uşa cabinetului. Pleacă si el, agale, încă auzind paşii agentului în întunericul holului di tribunal.

Hai, nu fi bosumflat, zise Comşa punindu-i, din spate, o mînă pe umăr mi Tit Liviu.
Tocmai so stingeau luminile în sala barului Lloyd şi trebuia să înceapă numărul de dans excentric al unui duo *cu* nume de rezonanţă americană. Apoi luminile se aprin-vei.i din nou şi muzica se opri. Cei doi dansatori scoaseră doar capetele de după cortină, se lămuriră şi dispărură. (îndeva, în fundul sălii, trei domni cu un aer de oarecare distincţie îşi trăgeau pumni, palme şi bastoane peste căpă-ţini. Comşa se aşează pe scaunul din faţa lui Liviu şi începu să privească scena din fundul sălii ca pe un foarte amuzant, spectacol de revistă. Doamnele de la mesele din apropierea încăierării ţipau cu distincţie. Cîţiva chelneri apărură cu gînd sâ-i despartă pe beligeranţi. Unul încasă un pumn în nas.
— Viaţă de publicişti şi literaţi, zise Comşa.
— Cine sînt? întrebă doctorul.
— Ăla care o încasează e Simion Dreşer de Ia ziarul *înfrăţirea.* Ăla mai înalt, care-i acum cu spatele, e corespondentul Iu *Universul.*
— Şi celălalt?
— Nu ştiu, minţi comisarul. Se bat între ei care să-l laude mai tare pe Mardan pentru cit de mare scriitor e şi să primească gratuit tutun bun şi havane.
Bătaia se mai potolise. Dreşer reuşise să scape, probabil scos de chelneri pe o uşă de serviciu. Ceilalţi doi erau conţi îşi ds alţi chelneri spre ieşirea principală. Cind trecură pe masa doctorului, Comşa spuse: -- Sasule, vino-ncoa! -
Gel despre care, mai devreme, poliţistul: spusese că nu-l aste, se apropie de masa, încă ţinut de cot de un chel-as pe cap şi cu mustăţi, cu faţă de turc, unul care de -i nu servea clienţii.
359
— Să nu te mai prind pe aici! îi zise I
— Am înţeles! răspunse cel numit :i plecă df parte cu chelnerul în cîrcă.
— Şi aici aveţi agenţi provocatori? între! rit Liviu.
— Nu, ăsta-i un nenorocit de inforn. ia luat. in cap. O să-l scoatem din liste.
Lumina se stinse din nou. muzica reli lansatorii
cei excentrici cu nume de americani sadea îşi începură numărul. Doctorul gustă din paharul cu apă minerală care-i etatea în faţă. Comşa aprinse veioză mică de pe masă, avea chef de vorbă. Chelnerul se apropie şi turnă in pahare.
— Nu cumva toată gloata asta de netoţi, pe care oi ii luaţi drept unelte, se ocupă indirect tocmai cu produi crimei. Ei aşteaptă de la voi recompense, îşi închipui-eînt protejaţi de voi, ajung să se creadă Puterea, cînd nu sînt decît nişte unelte ale uneltelor puterii. Şi nici nu pot fi traşi la răspundere. De multe ori nici nu sînt responsabili de toate actele lor. Sînt nişte epave care îşi compensează complexele cu acest sentiment de putere ocultă pe care îi i daţi voi. In

urmărirea criminalilor adevăraţi, voi vă pici" deţi capul, cumpătul, siguranţa. Vă înţeleg că aveţi nevoie de aceşti „indicatori", dar de ce nu vedeţi şi crima lor.
tinuă şi insinuantă, ureînd ca apa într-o *k* Voi
uneţi la cale? - Vrei s-o aperi pe aia? îl întrerupse
— Cum s-o apăr? Nu vezi că şi ea est
din categoria fricoşilor inconştienţi? Din interviul pe care i l-a luat Brunea-Fox în vară rezultă că a făcut delaţiune■■• pentru bani şi pentru a nu fi expulzată. Dar posibilitatea de fi fost împuşcat un alt om in locul lui DiJlinger in tul cui o treceţi?
— Astea-s minciuni lansate de agenturile amerie
Iţi spun cu că asta e infiltrată aici şi abia o aşteptăm să înceapă să transmită! Banii ei mi-ar fi buni şi mie la
— E analfabetă!
— S-o crezi tu! Ştie foarte multe lucru; una de la fabrica de conerve să-i scrie fiu-său. Tocmai ca s-o credem noi analfabetă!
— Fantezii! îi şi văd pe americani murim tate e întîmplă în tîrgul nostru!
360
.1: u 3 Se opri ş» muzica şi dansul excentricilor „am «originari dinCaras. Aplauze ici-colo. Apoi Con. Că0!l nriveste drept în ochi pe Tit Liviu!
Z Şi ce, crezi că nu ştim că ai fost îndrăgostit de ea m
Doctorul menit, cu paharul de vin in drum
crre gură. , , .AI i »
"V vti înneî: aveam nici zece ani cînd a plecat
din Comloş. .
- Dar ţi-era vecina, nu î aşa. - De unde ştii?
— Mai ştim şi noi cîte ceva! D-aia vrei sa-i iei apărarea. Doctorul se ridică demn,-după ce lasă pe masă banii iru consumaţie, şi se îndreaptă spre ieşire.
Liviu ţ! zice Comşa, dar orchestra atacă un nou dans, unul mai puţi" excentric, şi comisarul nu se mai ridică de scaun. ş .• .
, . .
Dinspre garderoba vine Ana şi tînarul ei pilar de cai, spilcuit, fericit, cu nasul pe sus, abia dacă zăreşte un sobru s domn, medicul legist al oraşului, strecurindu-se ă ei spre ieşire. Acesta, în schimb, ghiceşte dispera botul gat i-l aruncă Ana,

p
O
Cu un

Da, acolo e. Acolo va rămine. întipărită definitiv ta. me-morfa lor. Cel mai frumos personaj întflnit pe parcurs. De care se despart cu greu. Şi atunci, la Lunga, spre apus, şi acum, cînd scriu despre ea, parcă atît de palid, atlt de îndepărtat, Dar mai ales după un an, spre sfîrşitul lui august 87. Fiindcă între „parcă atît de palid, atît de îndepărtat" şi paragraful care începe cu „dar mai ales după un an" a treout *exact* un an. Un rind alb, o simplă mişcare a braţului (maşinii de scris),o înnădire aproape incredibilă spaţiu-timp. Senzaţia că între 27 august 1986 şi 28 august 198? nu a trecut, de fapt, decît o singură zi. Un singur rînd alb, de la un paragraf la altul. Atît.
O iau din nou de la capăt. Reiterează tot. Traseul Ti-mişoara-Lungo. Apoi, rînd de rînd, cartea pe care au scris-o. încă n-a apărut. O vor desface iar în fîşii. Vor tăia (ca în propria carne vie) pasaje. Vor compune altele. Vor rescrie. Pînă atunci însă, refac acest drum. Umbre? Spectre? Poate. în strictul sens al cuvintului.

Urcă, aşadar în cursa de persoane 2683. Nu se mai grăbesc. Nu mai pot fi atraşi în nici o capcană. Pleacă la 8,06. Trei bilete cls. II. Fără amendă. Aceleaşi sanvişuri. Aceleaşi banchete pe care, însă, nu le mai şterg de praf. Se aşază aşa, direct, fără să le mai pese de haine. Pe geam, arături şî lanuri de cînepă. Amintiri din copilărie. Despre săgeţi şi arcuri. Se simt bine. O voioşie în aer. Nici o teamă de necunoscut. Acum ştiu unde merg şi ce vor. Pînă la Lovrin, unde schimbă cursa 2683 cu 26GB, povestesc despre ce s-a întîmplat *între.*
331
S-au întimplat multe. Cu fiecare în parte. Cu t scris. Ş cu viaţa 5 cu °Pera- Cu „opera colectivă" — lu-,rurj ciudate. Unele par de-a dreptul neverosimile. Un real are cotropeşte imaginarul.
Xja scurtă vreme după terminarea cărţii, *mim publiciste* din ziarul local dă un scurt anunţ (rubrica decese). A Încetat din viaţă, la 26 octombrie, o alta Persida Cumpă-naş din Comloş. Tot la scurtă vreme după „terminarea" cărţii- in casa vecină (celei în care au scris) moare, in condiţii ciudate, doamna doctor (legist) M. 54 de ani. E singură. E descoperită de vecini abia peste cîteva zile de la. Soseşte Profesorul. Autopsierii. Miliţia. E transportată" în cimitirul din Calea Buziaşului (zona „săracilor"), cum intri pe stingă. O autopsie în aer liber. Procurorul T. nu poate fi văzut şi întrebat nimic, între cele două veri. Deşi tentative au fost făcute.
Iar cei trei... Dacă ar fi să rescrie în fiecare ap ar putea ieşi un frumos roman autobiografic. Ei eo au făcut intre un paragraf şi altul? Au scris. Au tr după puteri. După cum s-a putut. După cum Ce să focă altceva?
Acum, în schimb, dai Ceva prescris! Nu la *Jim.-*
plăvii, a soavtei! Ci pe traseu. Din nou amprentări. Amuş-niud, amuşinînd. Pină să urce în cursă, au luat-o însu pe urmele propriei lor cărţi. Au recitit-o. -Mda. Aşa şi aşa. Acum se văd mai clar punctele de rezistenţă. Dar mai ales fisurile. Ce şi-au propus in acea prefaţă (îmbucătăţită în „nude co-gitări"); şi ce-a ieşit în final. Au analizat deja. Au reseiiş o In chip de postfaţă. Un fel de concluziuni pe care le citesc, încă o dată, ca pe un îndreptar pentru ce mai au de făout, pe o bancă, în gară la Lovrin, între două trenuri. între două paragrafe. Deci:
„Lucrul cel mai evident pe care l-am descoperit la sfîrşitul primei părţi a experienţei noastre a fost felul în care senzaţionalul se hrăneşte din senzaţional. El este acelaşi şi la 1936, şi la 1986. O uriaşă construcţie imaginară, atemporală şi atopică, la care participă zeci de minţi şi sute de suflete. Fiecare după pnteyea sa. Iar stîlpii acestei construc ţii nu sînt marile, nobilele sentimente. Nu dragostea şi nioar-i banii, i bia la urmă, pa un fnctor r
165
dor şi ilogic, dragostea. Nimic mai departe de sentirnen-*Waxxi* — şi, deci, şi de literatura sentimentală — decit ■ ■.naţionalul. Perpetuu şi luxuriant, acest fel de senzati-ui apare întotdeauna în afara unei iubiri autentice. El e, în cele din tirmă, produsul unei organizări sociale, pe re o reflectă şi în ale căroi ciudate circumvoluţii se reflectă. Am alea pentru romanul nostru un personaj fără merite dente. Celebritatea sa — atîta cîtă este — se înfăţişează, ii degrabă, ca o tristă performanţă. Ea derivă din stra-de adîncime al poveştilor, pe cit de senzaţionale, pe atît roale, ale anilor 30: Chicago, prohibiţie, jazz, emigraţie, minalitate protejată politic. Adică nişte realităţi careau mit astfel de nume: Al. Capone, Bonnie şi Clyde, John llingep. In jurul întimplărilor adevărate din viaţa perso-ului nostru om fabulat fără oprelişti. Ceea ce a rezultat e decît o palidă versiune — retro, fireşte — dar ce alt-. va decit versiunea unei vieţi de om este romanul? De ce am ales, totuşi, o biografie care, din start, Stătea pecetea senzaţionalului? Şi în ce constă experimentul? In primul rind, pentru că deasupra liniilor imaginare străjuite de o parte şi de alta de pichete de oameni în uniforme şi înarmaţi se poate comunica şi altfel decît prin vi-rea la o opulenţă

desprinsă de orice morală. Această *altă* »unicare ţine tot de spaţiul imaginarului — literatura --,iar în limitele ei se confruntă două universuri: unul t determinat de baraje exterioare, spaţio-temporalo, celălalt provenind din însăşi fatalitatea limitării micro-universului uman. Aşadar, o literatură care nu-şi poate depăşi condiţia, *versas* un personaj incapabil să transgreseze limitele propriei sale condiţii sociale, ontologice, morale. Pe de altă parte, n-am pierdut din vedere o altă limitare: a limbii şi a limbajelor care ii anhilează pe unii şi îi răsfaţă pe alţii, literatura scrisă într-o limbă care nu este de circulaţie universală pare condamnată să nu poată intra în circuit decît dacă se împănează cu pitoresc, folcloric.şi senzaţional. însuşi saltul in universalitate — scrie un eminent eseist — este o specie a succesului. Am folosit toate aceste observaţii homeopatic, iar experimentul literar în trei a fost un fel de exorcizare, de desprindere de complexe foarte vechi alo scriitorului român. Desfăcînd şi remontînd rnocanismele literaturii senzaţionale, am procedat şi la o

3S8

ducere a ei la clementele prime. Am coborît în subsolUî incandescente în care so fac şi se desfac, după un reţel shnphi, dieă nu simplist, acele cărţi investite cu misiunea dea capta, între filele lor, aerul unei epoci şi tehnologia in fabilă a fabricilor salo de absolut. «Pentru a izbuti aci lucru — spune Radu Petreseu, roierindu-se la „saltul universalitate" — trebuie să uităm strania prejudecată snoa că literatura noastiă e minoră, chiar şi atunci cînd se ci sidoră aceasta sub aspectul tipului, şi nu al valorii, pre decată care a stăpînit la noi, între cele două războaio, cttiva intelectuali (uneori eminenţi) de formaţie recen speriaţi de periferia zgomotoasă a literaturilor accidenta si trebuie să ne ferim şi de cealaltă prejudecată, pe caro o mai numesc, a căutătorilor de paeotilă pitorească».

Literatura senzaţională — am mai constatat — se i -ste şi diiitr-o neadecvare: a limbajelor, a subiectelor a tehnicilor. Suprapuse, compuse, divergente, concurc; i ordonează, în cele din urmă, întreaga materie textual i unei cărţi. A cărţii de faţă, în ultimă instanţă. O nead vare pe care am urmărit-o permanent, oare a devenit, saşi modul de implicare în senzaţionalul întimplărilor i crise. Poate că astfel am propus soluţii hazardate: trai. cu un ton ironic subiecte serioase şi reconstituind, într i... limbaj voit solemn, scene de-un abia ascuns derizoriu. Insă nici chiar literatura senzaţională nu se face fără acceptarea unui minim risc. Căutarea tonurilor, a nuanţelor, a cadrelor narative a fost mereu subminată de *ne-adecvarea* lor la tonul, la nuanţa, la cadrul narativ al cărţii, pe atunci, în stare de proiect. Prezenţa autorilor ca personaje li de orice date senzaţionale ale acestei cărţi a mărit şi mai mult neadecvarea procedeelor. Regula de bază a propagării senzaţionalului cere ca între autor şi narator să nu existe o identitate. Cel investit cu sarcina amplificării senzaţionalului este *martorul.*

în aceeaşi ordine de idei, suspensia fragmentului în globul interior, şi încă gol, al construcţiei pe cale de a se constitui tocmai din asemenea fragmente şi din asemenea sus-

tsii ale fragmentelor este însăşi neadecvarea fundamentală la regulile clasice de compoziţie literară. Ea a făcut posibilă — punînd-o, simultan, sub semnul întrebării —

367

scrierea, ea însăşi neadeevată, de trei ori neadecvată, a ; ei cărţi. Mişcarea *corsi s rieorsi* la trei nivele diferito, re dintre ele intersectîndu-le pe celelalte două, a creat ilt tip de neadecvare. Ne place, însă, să credem că pe aceasta din urmă am învins-o. Este însuşi pariul cu cititorul. Experienţa noastră se situează la limita cea mai riscantă a literaturii. Ne-am asumat acest risc nu fără un

calcul. Dacă proza înseamnă *dialog,* dialog între mentalităţi, concepţii, ideologii, punere în dialog a unor limbaje diferite cnre coexistă în fiecare moment într-o societate (v. Bahtin), limbaje care după cum spune George Steiner, pentru a putea fi comunicate trebuie traduse, experienţa de faţă este o încercare *de a pune în dialog limbaje incompatibile:* de la cel, specializat, al — gă spunem — rafinatului critic de artă, la cel idiomatic şi argotic al.lumii interlope. Nu cerem cititorului să se lase înolntat de o astfel de experienţă ce pare să ducă la eşec (după cum ne-au asigurat ciţiva din cei care, într-un fel sau altul, au fost martorii iii acestei cărţi), ci s-o privească fără prejudecăţi. ASică aşa cum a fost scrisă. Autorii"
Exact aşa, fără prejudecăţi, introduc acest insert (de timp - august 87) in plin *iter speetrorum* (din august, *86),* De fapt, poate că drumul acestor umbre abia acum începe. Cînd coboară din tren, la Gomloş. Aceeaşi gară. Acelaşi dram spre centru. Reţin, în schimb, o nouă lozincă. Un *i"ordre.* Era şi anul trecut. Acum însă dă parcă mai bifie în pagină „înainte de aţi spune gîndurile, gîndeşte!" Ene, dacă ar fi ştiut-o acum un an... Acum o ştiu! Gîndesc şi îşi transpun (în scris) gîndurile. Parcă nu s-a schimbat nimic. Pietrişul, parcul (băgrimi nu-s în nici o floare) ma-ade închise, campania in plin, bustul poetului atentator neclintit. Observă mai atent troiţa din Oltenia, cînd cu 200 de ani.., Dies festi. Lîngă ea, monumentul eroilor din primul război. „Voauă glorie! Noauă exemplu!" Şi crucea (ridicată în 1912, lîngă biserica ortodoxă, de „următorii comîo-şeiri duşi în America în Chicago" Lista (cioplită in piatră) -cil numele donatorilor şi al colectanţilor de bani. Fosta căs-iosta sală de bal, fosta şcoală. Doar casele comloşeni-lor — aceleaşi. Şolocaturile ti-ase. Porţile şi zidurile (ori gaydHriie de tablă) înalte. Merg direct la fix, la familia V. Iguză. Au fost aşteptaţi. Totuşi sa scuză. Familia V. scoată

rtofi (treabă multă şi grea). Amabilitate cri nu coprinde. int poftiţi înăuntru. Pina se face cafeaua, contemplă mo-aicul fostei verande, mobilierul din lemn de nuc, un tablou olor, „Traian şi solii dacilor" („după tabloul original de la opoziţia Generală Romană din anul 1906"). Doamna V. u prea ştie multe poveşti cu tuşa Ana. Ana Iu Ciogu. Doar hestia cu filmu, cînd l-a vîndut pe Dillinger. „Purta o relină neagră şi cînd a scos-o a rămas cil o rochie roşie. tuncea au tras în el că era semnal". Ştie în schimb cîte eva despre bătrîna Mileva. Ducesa de San Maree. Şpăiniţa. .e înseamnă şpăiniţa? Nu ştie. Aşa a auzjt de cînd era co-ilă. Ce să însemne? Încearcă etimologii aiurea (pe care ici nu le transcriu, din simplă jenă). în final, ajung la confuzia că trebuie să fie un sinonim dialectal pentru „stăpîna". Tn fel de şefă absolută peste ţinut. „Păi aşa o şi fost", ipune doamna V. „Cea mai bogată femeie. Aproape toate r fost ale ei. Pâmînturi, castel, parc, cai, trăsuri. O- mare ucesă o fost. Ca în romane".
Ca în acest roman, cînd trec pe lîngă fostul parc, pe lîngă stul castel şi nu simt, nici de această dată vreo boare ro-manescă prin curtea bufetului, a grădiniţei de copii, a cea-peului. Parcă o urmă, o umbră, un spectru reflectat in ce a mai rămas. Nişte geamuri ciudate. Nu vitralii; fireşte că nu vitralii. Un cristal gros, puzderie de forme circulare care compun, ca un stup, două mici ferestre. Ochi sticloşi, in-aeniţi. Oare spre ce lume? Spre cine? Nu vor să mai vadă nimic. Nici o mărturie moartă. JDoar martorii vii. Domnul M. A fost în America. Ştie murte. Fj şi-î închipuie in fel şi chip. L-ar face personaj imaginar. Btrinul de care-ar avea nevoie. Dar nici nu poate fi vorba de aşa ceva. Un bărbat trecut de 60 de ani. Alură sportivă. Nici un rid. Un echilibru, un calm aparte, în gesturi în pri-viri. Stau toţi in curte, la o masă. Domnul M, şi soţia au grijă de cei doi nepoţi (un băiat şi o fată). Mici. Gc-pn! celor două fete (una la Timişoara, alta la Herculane), Ei vor să ştie dacă domnul M, mai ştie englezeşte, li întreabă.
— Mai ştiţi englezeşte?

— Im an American. Im from the U.S.A.
Iar amuţesc, ca atunci, cu tuşa Lena. Un accent care le taie respiraţia, in jurul primului, la Gorojaş, *Emana* atacă.
369
— *Whvc did you ţo îo sehoi*
— *atlended Garfidd Intermediate Sehool.*
— *Your pronunciatmn is faallless.*
— *Yis. Because I was bora thsre; I went Io sehool seen yers. We spoke, me. and my frimds, only English.*
Deci aşa. S-a născut acolo, la Detroit, Michigan. Părinţii erau in America din 1910. Tatăl domnului M. a lucrat Iu uzinele Ford 22 de ani. Erau nişte u,ine uriaşe. Cu 180000 de muncilori. in trei schimburi. Deci pe,, poarta uzinelor intrau sau ieşeau deodată fiO.000 de oameni. Un oraşe). Uzina se întindea pe patru mile. Tatăl domnului M. a lucr.! reme de 22 de ani la turnătorie. Era foarte apreciat. Ştia nouă limbi. Era deosebit de inteligent. A simţit în aer criz- A simţit că se va schimba ceva. A hotărît să Be Întoarcă. „Hei, chiar raîine, 29 august, o să fie 55 de ani de cînd iic-am Întors din America. Da. Chiar mîine".
Ei vor să afle tot ce se poate afla de la un fost copil care a trăit acolo. Care a fost prima lui amintire? De ce jrume Îşi aminteşte cel mai mult? Cu cine era prieten? Cum era la ţooal
— Prima amintire, dacă stau şi mă gîndesc bine, e cu un parc foarte frumos. Noi stăteam într-un cartier mărgi naş, sărăcăcios din Detroit. Dar duminica ne duceau părinţii acolo, în Bell isle. Treceam pe3te un pod ea să ajungem pe insulă. Erau concursuri atletice, jocuri. *Ha was terrifir! IIe, was grtal!* Ceva grozav erai Prietenii cei mai buni erau nişte copii negri, cu care mergeam la şcoală (la şcoala araeri cană, fiindcă seara mai mergeam la altă şcoală, românească, ţinută de doamna învăţătoare Mureşanu, nevasta preotului Mureşanu din Răşinari, ca să nu ne uităm limba, obiceiurile i. Poate nu o să mă credeţi, dar cel mai bun prieten al meu a fost fratele lui Joe Louis, boxerul. L-am cunoscut şi pe Joe. Erau şapte fraţi. Tare săraci. Stăteau lîngă noi. Cam cîfc ii de-aici pînă la biserică. Tare bine mă înţelegeam cu ei. Eram protejatul lor. Nimeni n-avea curajul sa se lege de mine. Să vă arăt şi nişte amintiri. Ce-a mai rămas după ce ne-am iii tors de lîngă Brăila, în cincizeci şi ceva. Pentru că din Apn rica sau întors mulţi la Comîoş, dar din Bărăgan doar cîţlv;!.
Aduce certificatul de naştere. Numele — *Margy Peter.* în dreptul rubricii „Color or Race e trecută litera W. Da, alb. Apoi *Sehoolarskip Record,* pe anul 1032, cînd a venit
370
ici. Ia Comîoş. Carnetul de elev din America. Si ©-mulţime e fotografii. El copil. Parcă dintr-un film trist al lui Cha-lin. Pe nişte trepte de piatră. O caschetă jerpelită trasă e ochi. Privire încruntată, abătută. Pantaloni scurţi. Ge-unchi ascuţiţi. Ghete scîlciate, fără şireturh Apoi, alte oze. Ceva mai mare. Ceva mai bine. în costum americă-esc, ca de oameni mari, la două rîaduri. revere late. Apoi ţi mai bine. Pantaloni golf, chipiu, sacou.
Ei, asta a fost. Ce să-i faci. Oricum, mi to poţi întoarcă rai ăia. N-ai cum.
fiu mai auzit undeva, la cineva, cu-Nici un regret în voce. Nici o tristeţ» demnă, cu tot. Cu toate. Parcă încep ou greu din tăcere. Vor să afle dacă a Ana Sage. Dacă-şî mai aminteşte de pe cînd era in America.Dacă a văzut reviste cu toată povestea asta. cunoscut-o. A fost chiar aici, la noi, 6. Eu aveam atunci 16 ani. Ea cu tata Trăgeam şi eu cu urechea, fiindcă auzisem Dillinger. L-am prins şi ea în America, am auzit multe despre el acolo. Era un IharnicuL public numărul unu. Al nostru ii bancheri, bogătaşii tremurau de groa-. Răpea copii. Ţin minte că am citit, copil im a evadat o dată. A sărit din tren la New-York. De pe podul spre Bro-i a reuşit să corupă chiar poliţia. Cit na, ea era combinată cu tot felul, de

ndivizi dubioşi, între care şi Dillinger. L-a vindut poliţiei entru bani. Şi ca să scape de expulzare. Dar americanii u sau ţinut de cuvînt. N-au mai primit-o înapoi, şi nici te dolari nu i-au dat.- Asta ştiu precis, bit lui tata cînd a fost odată la noi. Era blinda, modestă. Nici n-ai fi crezut 5 în roşu". Dacă părea speriată? Nu *pă*-Chiar îi spunea lui tata că îi e ! i "■ndiţii, să îl răzbune pe Dilliix mea ca n-ore cine s-o urmărească pi In orice caz, eu cred că in 47 a muri păsa de ea pe atuncea?
Cei trei tac. Par(Sfinte asemănat o In priviri. O împac
ă înţeleagă. Se sm
unoscut-o, cumva.
şprăviio lui Dilling Tirae sau a citit căi — Da, sigur că
a Comîoş, prin Va;
iscuta mai mul de povestea oi cu
[7]reau să spu;
rtist! Ce să
u era. Doar
a lui. Ataca 1
ind, într-o r
ocmai cînd îl dar.
klin a sărit. Se zi espre tuşa noastră
arm, cei 50. entru că i-a pe oarte elegantă, ă e celebra „fe wr, ci era cu a ă fiu o urmai rştâo liniştea aici. Dar mai şt warte bună. C
371
Pe atunci poate că îmi pâ,a nimănui de ea, dar acuma Ier Ie pasă foarte tare, pentru că trebuie să o descrie mai bine, să-i surprindă psihologia, să-i motiveze comporta mentul, după toate regulile unui roman adevărat,
îi mulţumesc domnului M. Îşi iau rămas bun. Promit că li vor aduce o carte cu dedicaţie. S-a făcut deja ora unu. Nu e căldura de anul trecut. Doar drumul spre Lunga, a laşi. Moara deocamdată stă. Gîştele şi raţele au dispărut nu se ştie unde. Balta aproape secată. Casele parcă mai dărăpănate decît acum un an. Cea cu masa biedermeier in curte e acum zugrăvită pe dinafară într-un albastru elec trie. Aproape că le sar ochii de atîta seninătate. Mere acre. Prune încă necoapte. Iar le e foame şi sete. Văd un afiş scris de mînă. Un mateh de football între „Fructus" Lunga şi „Voinţa" Lovrin. Le sare brusc şi foamea şi setea. Dar nu din cauza afişului trăznitor. Simt că se apropie de nr. 42. O emoţie ciudată în plex.
Nu şi-o mat nici unul.
Dar se simte.
Peste cîteva i i vor vedea. O vor revedea pe tuşa
Lena. Au aflat că a fost foarte bolnavă. Toată iarna. Şi primăvara, cînd boala i-a revenit. I-au citit două dintre scrisorile trimise nepotului de la Bucureşti. „Dragii mei Elena şi Viorel, mă bucură fapta căci sunteţi bine şi sănătoşi. Despre mine am scris şi In trecut şi vă scriu şi acuma -căci cum am fost odată nu am să mai fiu. Corpul meu e prea slab să trec atîtea» Eu nu am luat alcoholuri în viaţa mea, şi nici medicamente tiu am folosit şi corpul meu nu e învăţat cu aşa ceva. Trebuie să lupt eu cu puterea mea să pot să birui boala — dar e greu, căci ceasul cînd e stricat, poate să se oprească ori şi cînd. O lucrat destul în viaţă. Fiecare la rîndul lui. Trejbuie să mă feresc de soare şi de căldură. Nu prea am voie să lucru, să fac efort. Mă păzesc pot, dar nu am ce face aşa singură. Asta e viaţa şi nu
m ce face. Am scriat în scrisoarea trecută cum am visat
cu o carte care a picat din cer pe mina mea a stingă şi m-arn
gîndit că ceva o să se întîmple poate cu cartea care a
o Mircea Nedelciu. Am înţăles că Încă nu s-a tipărit.
numa sa tot discută despre ea — parcă ar fi cine ştie ce bo-

te. Ce să facem, la toate în viaţă trăbuie să aibe onrul
Poate pînă la urmă vor eşi toate cu bin
372
Acum, peste cîteva momente, le Line.
u L.ţa luminată de un zîmbet olt nu se poale cuprinde îo
frază.
Helău! V-Mtn spusPI *Vm here.* Tot Iacă-mă.
a voi ?
S-au emoţionat îngrozitor. Au îmbr b cit
e impresionaţi sînt cei trei (după ochi). A. o ia brusc mate, pe sub pruni, în curte, ca să nu se observe cum e gata t pttngă. Ce s-o mai întoarcă atîta din condei? Cum chiar linge, da nu vrea să fie văzută aşa, decît in scris, unde mii iei o ruşine să plingî, ca personaj. Tuşa Lena. Da, da. *Vm Hellen.* Funde, dantele, ghete Înalte, de lac, cu şireturi, ciorapi trei sferturi brodaţi, părul bkmd bucle. In fond, nu s-a schimbat nimic. Au doar vreo 70 de ani. Acum poartă tot rochia din diftin cenuşia de anul trecut, puţin desfăcută sub braţ, mai roasă la mînaci, un şorţ de pînză, un laibăr tot din dillin, c papuci de casă, şlapi sau şlarfi, cum se zice, încălţaţi peste ciorapii negri, o maramă, o basma, adică, neagră, groasă. Dar în rest.. zîmbet larg ca în fotografie, aceeaşi
urnmozitate in privirile aţintite, ca şi atunci, undeva, *over,* jre un punct
de ea ştiut.
- Intră în prî Nimic schimbat. întunecos şi răcoare,
oar pisicile pa rea sînt mai multe. Cînd la unul, cînd la Itul în braţe. Au plănuit să prînzeaseă împreună. Au adua itaoare de la Timişoara. Tuşa Lena are 0 prăjitură. Tot un el de chec. Dar nu apucă să mănînce. Vor toţi să stea de orbă. S-o asculte cum răspunde la întrebările lor nerăbdă-oare.
— Ce-aţi mai făcut, tuşa Lena, de cînd nu v-ara văzut?
— Ce să fac? Iacă, ieri chiar o fost una din America la ine. Şi astăzi sau mîine zi v-am aşteptat pă voi. Asta din meriea tot d-aicea-i plecată. Lucră undeva la o fabrică ă străuberi...
— Ce fabrică? A, de smeură şi murei Ceva sucuri muri...
— Da, aşa ceva. Ea numa Io alege, Capăt«ă zece dolari
sută ar putea eă-şj leie un porc fain. M-am !a miiniîc ei, Puf! Aşa albe şi gj
ii fsiaă. Parcă
a-ăr lucra nira
373
— Dar dumneavoastră? Aveţi porc?
— Nău, nău, nău Ce să fac cu el, că n-am voie să mine cartSe grasă. Deşi mi-ar plăcea. Da ce să faci? Cînd sună ceasu, mînci, nu minei, tot mori. Cu porc, fără porc. Asta i.
—- Dar în grădină aţi putut pune ceva anu ăsta?
— Am fost tare bolnavă, da tot am sămănat şi plivit în grădina mică. Ceapă, cartofi, ceva zarzavat, roşii. Am mutat în primăvară pomii dîn grădina mare în asta mică. Fură tot! N-ai cum să păzeşti. Acuma am tare mult dă lucru. Ar trebui să măltăresc, să văruiesp un pic. Oi putea, n-oi putea, astea trebuie făcute.
— Tuşa Lena, cînd am fost anu trecut, atita de mult ne-a plăcut ce-aţi povestit despre dumneavoastră, că ani şi uitat pentru ce am venit de fapt. V-am spus că scriem o carte cu Ana Sage...
— Apăi, dîn cîte-am înţăles, aţi şi scris-o. Că am avut chiar un vis. I l-am povestit Iu Yiorel intr-o scrisoare.
— Ce aţi visat?
— Da, o fost un drim tare curios,- Numa ce o picat o carte dîn cer. Io am văzut cum să sloboade cartea. Eram
o femeie. Am vrut s-o trag, să n-o lovească. Şi mi-o pica mie în mină. Da n-am

putut s-o dăsfac dîn ce era învelita. Parcă un ziar. Aşa că n-am putut nici să văd ce era serial înăuntru, în foi. Nu să desfăcea nicicum. Na, ce-i vine omului în vis! Atunci am zis că o fi un semn. Că o apărut. Au că s-o fi întîmplat ceva. Da văd că nu s-o întîmpîat nimic. 0 pisică, un pui de pisică, a sărit pe masă.
— Mama te iubeşte, da nu-i voie, dragă.
Rîd. Abia aşteaptă s-o întrebe ce-şî aminteşte, de fapt. despre Anne. Despre ce o punea Ana să scrie. Despre ce îi povestea.
— Apăi, multe îmi povestea. Vorbea şi numa aşa îi curgeau lăcrămile. Plîngea după America şi după viaţa ei. Cum o trecut, aşa. După ce aţi plecat voi, m-am gindit mult la ea. Şi mi-am amintit cîteva lucruri. La Timişoara, io stăteam pe strada Penelopei. Acolo mo găsit ea cînd o Venit dîn America. Ii era dor dă băiat. M-o rugat să-i scriu. Io am tot scris, da el nu i-o răspuns niciodată. Tare o fost ai rîlă pentru asta. Mai ales că băiatu no primit nimic dă ia
37.
americani. La Timişoara, pînă o avut bani, toate or fost bune şi frumoase. Era cu bărbatu ăia mai tînăr, umbla numa intră doamne. Nu-i era fricâ dă nimic. Mulţi vecini ştiau cine-i ea. Mi-o povestit că atunci cînd o stat în Fabric şi avea geamurile mai jos, taro des găsea aruncate in casă gunoaie dă tot felu. Da 13 nu i păsa. Şi la ştrand o avut curaju să meargă. Aşa mi-o şi spus: *What is gonna come, ia gonna rome.* Ce-o fi, o fi. Apăi o şi fost. [n]in minte că la început, o venit la mine să ţinem sfat. Să-i spun cum cred io că-i bine ă facă. Lena, mi-o spus, *l come again Io yoi, What am l Io de now?* Io n-am ştiut dacă are bani sau dacă n-are. Asta n-am putut-o întreba. Da am spus câ ar fi bine să-şi cumpere o casă şi să închirieze o cameră-două pentru studenţi. Să aibă dîn ce trăi toată viaţa. N-o făcut aşa. O cheltuit tot pi bărbatu ăla. Odată o venit la mine cu un taxi. Maşina s-o întors . Aşa am ştiut că-i un taxi şi câ s-o întîmplat ceva. !£a nu era prefăcută. Nimic nu era prefăcut in ea. O văd că intră cu un văl negru pă faţă. Am bănuit c-o bătut-o ăla. Aş; o şi fost. Toată o fost vînătă. Ce să fac acuma? m-o Intre» bat. Io am ştiut că orice i-aş fi spus, viaţa ei aşa o fost scrisă. N-am putut să-i spun — da parcă asta aţi scriat-o şi anu trecut. *„Anne, Anne, what are you going to de oul of ynur life".* Iaca ce s-o ales dă viaţa ei. Ar fi vrut tare mult să să-ntoârcă în America. O şi plătit cuiva mulţi bani s-o scoată Apoi s-o dus la Consulatu american din Bucureşti. O ere ut că îi poate minţi. Că n-o s-o cunoască. Da nici n-o gătat bine dă spus ce vrea, că imediat consulu i-o şi spus: *„No, Ms. Sage, you cant şo batk* Şi i-o arătat fotografia ei dîntr-o revistă. Cînd s-o întors mi-o spus că atunci parcă iar fi tras o palmă, atita dă ruşine i-o fost. După aia o părăsit-o dă tot şi bărbatu cu care o trăit. Atunci o început să-i fie cumva mai fricâ. Să trăiască retrasă. I-o venit un gînd. Am uitat să vă spun că tare dă mult, cred că am avut io 26 sau 27 dă ani, eram aici, in ţară , şi ea în America, unde avea toate alea, pă care să ştiţi că i le-o condus unu Mihai Comioşanu, şi numa ce mă trezesc c-o scrisoare şi o fotografie a Iu un bărbat din America. Aia putea să mă ia dă .nevastă, da numa aşa, pă hîrtie, să nu trăiesc cu el. Ana o [f]avut gîndu ăsta. Să mă scoată în America şi pă mine. I-o i am cerut Iu fratele meu, care era şi el in America, o mi .dă dolari, că atita trebuia plătit pentru asta. Cînd o auiit
37S
ce şi .ai si. niă omoare. Că el ştia b
Ana Xa. Şi după ce-o lăsat-o bărbatu ăla, şi o văi
că nu poate pleca înapoi, vine şi-mi spune. Mai ţii tu *mh* Hellen, dă tînăru ăla cu fotografia din America? Hai săi scriem să facă ceva şi să mă ducă. Io iam făcut pă pla repede iam scris. Da vezi că ăla n-o mai dat nici un sei Atunci ea o fost foarte tristă. No mai avut nici o speranţă. Şi nu multă vreme după aia o fost moartă. Cine ştie ee t
0 fi dus cu ea in mormînt. Poate mie nici nu mi-o sp cîte Ic-o trăit. Doamne, după citi ani de zile E vorbeşti despre cineva care nu-i mai...

— Aţi visat-o vreodată?
— Nu, niciodată n-am visat o.
— Dar despre viaţa ei în America ce vă povestea?
— Ei, nu prea multe. Parcă nici nu-i plăcea să-şi aj ţeastă de toate. Că ce-o trăit ea acolo, dragii mei, n-o I un drim, ei viaţă. Mai frumos şi mai urît ca-ntr-un Aşa să ştiţiI O dată mi-o descris maşina lui Al Capone, A dată, mi-o povestit despre Dillinger. Cum o sunat pe la noapte la ea şi o venit cu un geamantan mic, dar foarte gi
1 I-o dat să-I ţină la ea. Ea s- o tot gindit ce poate fi ai S-o chinuit şi o reuşit să deschidă cufăraşu. Ce să mi? măşingan! Iau! Atunci s-o speriat foarte tare şi şi o dat seama cine era cu adevărat Dillinger. Lui ii plăcea mult dă Stiv. Mereu îl ducea cu el în oraş. Da nu să despărţea dă un pistol mic, dă damă. Şi tot timpul să masca. Povestea cu vindutu Iu Dillinger o ştiţi. Ce-am uitat io să vă spun anu trecut cînd aţi fost la mine? Că în iulie 47 — da asta abia atunci mi am amintit —, deci după ce a murit Ana, am citit despre Little lud. Iam văzut şi fotografia. Cicatricea fi degetele care lipseau. Scria acolo în revistă că little KM fost la Timişoara, a tras la hotel „Europa", fără bagaje stat două săptămîni şi o dispărut tot aşa dă repede cum © şi venit. Cine poate să ştie ce poveşti ts şi astea. Aeun dăgeaba-s toate. Că toţi or murit. Mai bine să vă spun i altă poveste d-aicea, din Comloş, după ee
America. O poveste cu Şpăiniţa, Aţi cunoscut o pe dw
D-apâi .mii! Staţi să vă spun. ÎW asta-i o iită din Nm
376
u treit dodată lntr-un fe-
, are greu mi-o fost. Nu ştiam cum să mă port, cum să vorbesc, ce să fac. Eram îmbrăcată ca domnişoarele. Am la Comloş l[a] piaţă la tirg, într-o, zi cu o vecină, prietenă iama. Numa ce-odată văd că opreşte lingă noi o trăsură i ă cu d)i cai albi. Nici în America n-ai fi putut vedea . Weina mi-o spus că-i spâiniţă. Ducesa Ara vă?ut-o. lăbuţă, îmbrăcată în negri. Lingă ei — o ftltl
I uamna dă încredere. Pe-atunei cred că aveam ii oprit trăsura lingă noi. Ducesa e-ntrebat ceva pi
Cred că despre mine o întrebat-o pe doamna dă . Numa că io nu Snţălegeam nimic. Aia io spus i. Cum am venit din America. Cum ştiu -o vorbesc englezeşte. Am vorbit. Atunci m-o rugat
II numele meu. I l-am dat. Helen Iencău. oum eram ■ iu America. Mi-o spus că ii lasă la por: or-. mama să mă dea la ea. Să vin, să stau ine ce-o fi vrut? Că n-avea copii. Mama, nici să n-audă
de . Cum să mă deie? Aşa că nu m-am d dată
Ia • i. Apoi ea o murit şi gata povestea. Crede[1] ea?
1 înde! Să vedeţi mima ce-i şi destinuM In -am
dej nişoara. Lucram la o cantină studei Tot
un baron. Ujvâry. Şapte limbi ştia ve-
fost. Mi-o arătat şi o carte cu cei mai bogaţi
- Banat. Cine credeţi că era acolo? El şi şpăiniţa.
lasiră. O cunoştea bine. Să vizitau des. El mergea
ull Iu castel. I-am spus că şi io o cunosc pe doamnă. Atunci
at fi mai mult dă mine. Vorbeam mai mult engle-
I că dă asta i-o plăcut să stea dă vorbă cu mine.
ii-o i ce bogăţii o avut la Timişoara pină l-or dus
rins la Oradea şi l-or dus. Cind s-o întors, n-o
nimic O venit cu ce o plecat. Cu un costum ca
cum putea arăta după atîţia ani! Şi cu un ţilin-
der. şi la cantină. Ducea în găleţi lături pentru
rma cantinei şi căpăta păntru asta mîncare.
Aşa frai. Şi povestea cu mine. îşi făcea planuri mari. Că

mai multă la Viena. Mi-o spus că dacă pleacă
, mă ia şi pă mine cu el, la Viena. Da n-o
. O murit dă bătrineţe şi boală. Aţi văzut cei şi
viaţa Stau şi mă gîndesc cîteodată ce s-ar fi ales dă
ă lăsa n i m oş fi dus
3
Ujvâry la Viena. Aşa, iaca unde am ajung. Aici, cu voi în prîtozîtor. Ce poţi face? Nimic. Aşa o fost să fie. V-o plăcui povestea mea?
Iar au amuţit. Ca atunci, în august trecut. Da, le-a plăcut. Ar scrie alt roman. Ar mai sta. Dar s-a făcut tîrziu. Trebuie să pîeco, să prindă trenul. îşi iau rămas bun de la tuşa Anghelina. In poartă, le ia la fiecare palma stingă şi ghiceşte viitorul. Ceva de vis! Cu un ochi le vine să rîdă, cu celălalt — să plîngă. O sărută. Vor veni. Neapărat se-vor întoarce.
— Apăi, puteţi veni cînd vreţi. Aicea mi-s. *Fm here.* Da. exact aceleaşi vorbe ca atunci, în august 86. Peste cîteva pagini le vor relua întocmai. Vor reînnoda povestea,
• 222 *MINUTE LA COMLOŞ (CONFLICT DE COMPETENŢA)*
în jurul orei 16 şi 20 de minute, pe o bancă din parcul cu salcîmi din centrul comunei, A şi M care s-au hotărîl să se întoarcă la Timişoara împart proviziile cu M care vrea să rămlnă în Comloş pînă la trenul de 20.02 . Pînă la aed tren mai sînt 222 de minute. Minutul 1. Plim bare fără scop precis pe sub băgrinii din faţa primăriei. Ocolesc biserica mică şi caut din priviri librăria. Oblonul verde tras pînă jos şi lacăt. Probabil se deschide la 5 d.a. Minutul 2. Fac stînga împrejur şi, tot prin parc, mă îndrept spre magazinul universal sau spre cofetărie.
Minutul 3. Traversez şoseaua asfaltată, deşi ştiu deja că şi aceste două unităţi comerciale sînt închise. Ezit dacă să mă duc din nou pînă la C.A.P., adică la fostul conac al familiei Nacu, sau să caut bufetul cu terasă de Ungă terenul de fotbal.
Minutul 5. Fac o scurtă plimbare prin curtea C.A.P.-ului. Nu mă pot obişnui cu ideea că nu există etaj. Noi am descris acest conac cu totul altfel. Legile ficţiunii cereau ca el să aibă măcar un balcon sau un foişor de unde să poată fi privită ore în şir nesfîrşita clmpie la vremea inserării. Uite că în realitate clădirea nu are aşa ceva. Totul e masiv şi lipit de sol. Aripa stingă — în care se află acum grădiniţa de copii — este despărţită de aripa dreaptă — cea care adăposteşte birorile C.Â.P. — de o poartă înaltă şi deasupra acesteia se vede locul blazonului. în curte sînt din nou întrebat pe cine caut. Cu destulă siguranţă în glas ros tesc numele preşedintelui C.A.P.-ului. Adineauri a plecat. Ştiam, că doar mai întrebasem o dată în urmă cu nici o jumătate de oră. Mai arunc o,privire spre gangul care taie in două corpul de clădiri din fundul curţii şi iese în cea de-a doua curte a fostului conac. Nu mă mai obosesc să mâ duc să văd grajdurile şi atelierele mecanice. Ies în stradă.
Minutul 18. Găsesc cu destulă uşurinţă locul strimt dintre magazinul universal şi locul îngrădii în care au fost instalate cîteva leagăne pentru copii, locul pe unde se pătrunde la grădina de vară, la bufet adică.
378
Minutul 20. Lingă scena iie ciment, construită probabil pentru spev-cole în aer liber şi serbări şcolare, ciţiva copii joacă „liniuţa", un joc u monezi, asemnător cu rişca, dar ceva mai complicat. în faţa scenei, cele trei laturi ale careului, sub acoperişul, de tablă ondulată, zeci de -ese şi scaune de metal vopsite în verde. în faţa mea, cum trec pe Ungă cenă şi pe Ungă cei trei jucători (acum observ că doar trei dintre copii oacă, ceilalţi sînt numai spectatori), deci în extrema stingă a careului află bufetul. Construcţie mică. albă, cu un ghişeu verde ca unoehi uriaş ăseal spre terasă.
Minutul 25. Stau in spatele celor doi clienţi pe care i-am găsit la
hişeu şi care aşteaptă, ca bufetierul să, umple nişte halbe cu bere. Vorbesc
?spre meciul de fotbal între Iugoslavia şi UBSS pe care l-au văzut sau
vor vedea la miezul nopţii, la televizor. Aruncind o privire înapoi, des-
opăr că doar o masă e ocupată; aceea din extrema dreaptă a careului,
[7]*e« vizavi de bufet. Vreo patru inşi stau la acea masă, fiecare cu cîte*
ouă halbe dinainte. Numai că, aproape toate halbele sînt goale, iar Ungă
naşă mai sînt şi două scaune neocupate Deduc că sînt aşteptaţi la acea
wsă cei doi clienţi din faţa, mea. într-adevăr. De desprind de ghişeu,
iecare cu cîte trei halbe pline în fiecare mină.
Minutul 29. E rlndul meu. Bufetierul dă să-mi întindă o halbă. Nu, zic eu, vreau doar un biiier mic. Apoi îl întreb unde aş putea să mă spăl pe mîini. îmi face semn să ocolesc bufetul şi să vin la chiuveta unde spală el palwrele. Iau paharul cu bitler, i-l plătesc şi mă îndrept spre cele [J]ouă mese pe care cineva le-a aşezat in afara perimetrului sub nişte castani cu frunza deja atinsă de toamnă (nu e decît sfirşitul lunii august) mdeva în spatele bufetului, dar şi în spatele scenei. Las paharul pe o iasă şi geanta de voiaj pe un scaun şi mă duc să mă spăl pe mîini

Minutul 33. Mă aşez la masă, cu faţa spre grădina de vară. îi văd i pe copiii care se ceartă acum pentru cine ştie ce regulă tncăleatâ a jo-ului şi pe cei şase bărbaţi de la masa din extrema opusă, a grădinii. Scol mîncarea din traistă, pun o pungă de plastic negru pe masa de metal şi este ea aşez roşiile, ardeii graşi, plinea, bucăţile de rasol de vacă. Iau o gură de „aperitiv Bitter" şi mă ridic din nou. Am uitat să-i cer bufetierului puţină sare. îmi dă.
Minutul 36. Bărbatul pe care l-am văzut mai devreme pe stradă sprijinijidii-se Intr-o cîrjă şi un baston şi pe care îl întrebasem unde io--uieşle familia V. apare şi el în perimetrul bufetului. îşi cumpără două halbe cu bere şi se aşază la o masă din partea opusă mesei celor şase care discută tare despre fotbal. Aşa că nu-l mai văd. în timp ce mănînc aud amestecate, fragmente din cearta copiilor în jurul liniuţei şi din aceea a bărbaţilor In jurul handbalului „ca Gruia n-a fost nici unu" „îl avem pe Buligan ăsta acuma "; „aşa satisfacţii aveam cînd li vedeam că prinde mingea şi face cu mina aşa, că nu e gol ştii?") sau fotbalului („Pareăl văd şi acuma, mă, mingea, aia, cum a apărat-o şi cînd a luat-o, a pupat-o şi a dus-o, aşa, lingă bară! Păi ce-o fi fost în inima lui...")
Minutul 39. Grădina se umple de mecanizatori care vin pe biciclete probabil direct din cîmp, pentru că salopetele lor sînt pline de praf şi unsoare. Fiecare descrie cile un cerc larg pe cimentul careului şi-şi lasă bicicleta sprijinită de scenă. Se îndreaptă apoi spre ghişeul din care ies halbele. „... la a treia lovitură, zice, m-am gindit că iă în dreapta şi m-am
3TJ
dus în dreapta la a pat) m am dus din no. ")
încVrco patru mese ocupate Intre timp, atît de mecanizatori, eît şi de alţi sosiţi intre timp. Pe scenă, aşezată direct pe ciment şi cu picioarele aţinând, o femeie cu fustă largă şi înflorată bea dinlr-o halbă. (In copil blond de vreo opt ani stă în picioare Ungă ea şi o priveşte. Abia ctndpe, fundul halbei mai rămîn cîtcva înghiţituri de bere, femeia se opreşte şi-i întinde copilului halba să o golească.
Minutul 45. Un bărbat care a cumpărat patru halbe foloseşte scena drept masă pentru operaţia de a turna berea din halbe în două sticle de an litru. Ce rămîne bea pe loc. Apoi pnne sticlele pline Inlro sacoşă şi în-că pe o bicicletă. Im una dintremesele mecanizatorilor cinew a scos din buzunar un maldăr de mere mici, roşieiice, (...„Nu eacre, mă, vezi-ţi de treabă Muşcă din el să vezi ce dulce-i " „E acru? „Nu „Du la bere tot nu merge". „Şi la gustarea rinului cînd îs mai multe soiuri ewn faci? „Da mtncarea cum să gustă, mă, care ştii?" „Cu cucuruzu fiert!" „tta-ha-haha. "J
Minutul 48. Ies din grădina bufetului şi cumpăr de la „Superbia-gasiH? trei pachete de ţigări Carpaţi, fără filtru, De dincolo de parc, dinspre brutărie, se aud voci. E un fel de piaţă acolo, în spatele bisericii ormdoxe, cam pe lingă troiţa de lemn ridicată în 1934. Mă îndrept din nou spre Ifbrărie, deci spre drutmd de Qomloşul Alic. E cinci şi zecemii-. nute tstnd ajung allt de aproape de librărie încît să văd ci oblonul mrde UA nu a fost ridicat. O fi gestionarul tn concedia. Aşa 6ă mă hotărăsc să mă întorc la familia V. Pe drum mai notez două din savuroasele pan-seitri de pe panourile de tablă care străjuiese druWud. „Comloşul rm-i loc pentru leneşi" şi „Decît multe calităţi ascunse, mai bine una vimbnă" Minutul 60. Doamna V., împreună cu fiul şi nora, continuă să muncească la recoltatul cartofilor de pe terenul din faţa curţii, la stradă. Mă vede venind şi-t lasă numai pe cei doi tineri să se ocupe de scosul cartofilor. îmi propune să mai servesc o cafea înainte de a mă conduce la familia C, Nu refuz.
Minutul 72, Casa lui St. C. e o casă de ţară destul de mare şi foarte bine întreţinută. Are chiar un fel de somptuozitate. Sunăm. Nu rrspUnde ■ nimeni. Apoi doamna V. deschide poarta şţ pătrundem în curte, tn spate, casa se continuă cu o verandă mare, un fel de acvariu cu măsuţe joase şi fotolii de piele maron.GrădiiTa din spate fiind cultivată numai cu flori impresia de somptuozitate este accentuată. Cei ăţiva pruni tineri sînt atit de încărcaţi de fructe, îndt olteva crengi s-au şi rupt.
Minutul 77. Doamna C. apare în verandă, scuzîndu-se că nu rw-a auzit. Era lingă maşina de spălat rufe. Sîniem invitaţi să ne aşezăm pe fotoliile din verandă. îi exphc doamnei că aş vrea să stau de vorbă cu sofal ei. „în ce problemă f" li prezint pe scurt scopul vizitei mele la Comloş si spun că sper să aflu de la St. C. mai multe amănunte despre viaţa Coinloşului dinainte de război. „Da, zice dînsa, soţul a fost şi ilegalist, vă poate spune multe. Dar aaam nu e acasă. A plecat pînă la primărie şi pe urmă cred că mai rămîne pe acolo, prin centru, mai vorbeşte şi d cu octrnmii. Astă seară mi ss *pare că se face şi vecernie în biserică, Miine e sUriăpare". Citi ani are soţul dumneavoastră?" — o întreb „Sapi*
rei!" Asia ar însemna că e născut-In 1914 şi că, in perioada care ne interesează, avea Intre douăzeci şi treizeci de uni,
380
Minutul 81. Gazda se hotărăşte să dea un telefon la primărie. Ne lasă singuri pentru ctieva minute. Doamna V. îmi arată o fotografie pe peretele dinspre casă al verandei. „Vite, ăla e nenea St.! E cu ginerele şi cu nepoatele". Mă ridic să privesc mai de-aproape ca să-mi tipăresc chipul lui St. C. pentru, a-l recunoaşte singur mai încolo dacă -.voi duce să-l caut în parcul din faţa primăriei. Nepoatele sînt doua olescente brunete, cu priviri jucăuşe. Ginerele are o ţinută impozanta, ofiţer de carieră. *Nu reuşesc să-mi dau seama dacă fiica îi seamănă i St. C. sau soţiei lui. Fotografia e făcută undeva într-un parc sau într-o grădină.*
Minutul 89. Soţia lui St. C. se întoarce de la telefon, a oprit şi maşina de spălat intre timp, şi ne

spune că nu l-a găsit pe bălrîn la primărie. Va trebui să merg eu pînă acolo să-l caut. Mulţumesc şi mă I*pregătesc de plecare.*
Minutul 93. în stradă. O maşină roşie opreşte Ungă mine. Doamna.
V. îmi spune că omul cu maşina e soţul dinsei şi că are să-l roage să mă ducă dumnealui, înapoi in centru. Mă urc în Dacia roşie şi peste mai puţin de cinci minute sînt din nou în părculeţul din faţa primăriei. Dom-
nul V. coboară şi mă conduce spre intrarea In biserica mică unde sînt
I *strînşi la taifas mai mulţi bătrînei. Mi-l arată de la distanţă pe St. Deşi mână foarte bine cu omul pe care l-am văzut In fotografia din verandă*
nu sînt sigur că l-aş fi recunoscut uşor. Cel puţin doi alţi purtători de
L *ochelari din, grup îi seamănă.*
Minutul 100. Mă prezint lui „nenea St." şi-i spun, clnd încă mai avem drept martori pe V. şi întreg grupul din faţa bisericii mici, că vreau : întreb cile ceva despre Comicsul anilor 35-45, „Exact perioada i în care am lipsit din Comloş", spune el, dezamăgindu-mă din capul locului. Acceptă totuşi să meargă cu mine pînă la una dintre băncile mai izolate din mijlocul parcului şi să-mi dea cîteva date. V. se scuză, politicos, se urcă în Dacia lui şi se duce să-şi ajute familia la scosul cartofilor.
Minutul 106. „De ce spuneţi că aţi lipsii din Comloş chiar tn perioada: 35-45? Unde aţi fost?" "Păi, am plecat la Timişoara, pe urmă am fost în armată..." „Unde aţi făcut armata?" „La 5 Vinători". „Dar .mi s-a spus că ştiţi multe lucruri despre istoria Comlosului". „Ştiu-aşa, pentru că mia plăcut să mă ocup de asta, am adunat documente, am citit ografiile..." „A lui Cioroianu?" „Da", „Şi a lui Cotoşman?" „Da", „Deşi între ele sînt şi contradicţii..." „Sint". „Dar dinainte de 1935 ce vă amintiţi? Conacul familiei Nacu era..." „Arăta foarte prost, pentru ultimul vlăstar al familiei s-a stins prin 1925 sau 27". „Cine era ulii vlăstar al ramurii ăsteia din Comloş? Parcă mai era o ramură, yînnicolau sau..." „Da, mai era una. Dar ultima descendentă din ramura asta era ducesa Mileva de San Marco". „Cum i se spunea?[1] „Şpăiniţa". „Ce înseamnă Şpăiniţa?" „Nu ştiu. Eu eram copil, ştii. aşa îi spunea toată lumea". „Aţi văzut-o vreodată?" „Cum să nu? i *mereu la plimbare într-o coaie cu doi armăsari albi". „Unde se du-■ „Nicăieri. Ieşea, aşa, la plimbare. Traversa parcul, pe acolo, aşă, ntorcea..." „Cum arăta parcul?" „Aaa, parcul ăla a fost chiar una :re minunile Comicsului. Era o copie fidelă a parcului de la Palatul Imperial din Viena". „Chiar aşa?" „Da. Ptf.ştiid ce? Pentru că atunci*
cină Şpăiniţa s-a măritat cu ăsta, cu ducele de San Marco, era tînăă, Ştii, ţi era o frumuseţe a Vienii din vremurile alea, cea mai frumoacă
io de la curtea imperială. Şi pe ea împărăteasa a pus-o să se mărite cu San Marco ăsta, care era mult mdibtrîn, ştii, a cam forţat-o. Şi atunci, ea să-i facă plăcere, i-a dat ca dar de nuntă pe grădinarul palatului, unul Knott. Şi ăla a venit aici şi a făcut ce ştia el să facă". „Dar dumneavoa-stră l-aţi mai prins? Cum arăta?" „Cine, Knoll?" „Nu. Parcul". „Păi, fuarte mare. Se întindea aţa, cam de la C.A.P., in partea asta, pînă la drumul spre gară, tot, cit e acuma terenul de fotbal şi Supcrmagazwid şi Bufetul şi Scena în aer liber, Cofetăria, casele alea de acolo, tot. Şi în partea opusă cam toi pe atîta. Pe urmă avea nişte alei care veneau aşa roată, şi de-o parte, şi de alta, cu tei bătrîni de peste o sută cincizeci di ani. între tei crescuse viţă sălbatică şi era adunată în boltă şi forma, aşa, ea un tunel. Pe alei nu pătrundea soarele niciodată". „Şi movilele ?" „Da, erau două movile marii cam la, distanţă egală de Conac, de-o parte şi de alta". „Şi ce era cu ele, adăposteau ceva sau aveau vreun rol?" „AM. *Erau pur decorative Una avea pe ea un fel de Vedea Flîngcrii, cu icoane". „O Golgotă?" „Da, o Golgotă. Dar au fost nivelate amîndouă etnd s-a stricat parcul". „Ve ce s-a stricat?" „Prin 28 sau 29 a fost cumpărat de un neghiob, pe motiv ca-l revinde la americani cudouă sute de mu parcela". „Ce americani?" „Păi, comloşenii care lucraseră prin America şi veneau înapoi cu banii strînşi acolo să-şi cumpere pămînt şi locuri de casă". „Şi? L-au cumpărat ?" „Nuprea. Ei veneau de acolo după marea criză economică, veneau după o perioadă de şomaj şi de lipsuri. De aia şi veneau, mai ales. Cumpărau pămînt cînd veneau aici, totuşi aveau bani, dar nu cumpărau de la ăsta care se glndise să facă el o afacere cu parcul". „Avea şi cai Şpăiniţa?" „Da, avea o herghelie foarte frumoasă Rasa Nonius mare." „Şi moşie?" „Moşia nu era prea mare. Vreo două mu şi cinci sute de lanţe", „Adică două mii cinci sute de hectare ?" „Nu. Cam două mii şi ceva de pogoane. Deci puţin mai mult de o mie de hectare Au cumpărat mulţi americani din ea". „După moartea ei?" „Şi înainte, şi după. Pentru că ea voia să vîndă moşia înainte de moarte. Se pare că şi Ferdinand, cînd a fost aici, în 1923, tot de asta venise. Ca să cumpere nwşia. Da pînă la urmă n-a mai cumpărat-o. Ceva nu i-a convenit lui", „Dar am auzit că era şi o sală de teatru". „Da. în conac, în partea aia unde e acum grădiniţa, era o sală..." „Cu loji, cu scenă, culise şi cabine pentru actori?" „Asta nu ştiu. Da? se pare că s-au găsit nişte costume, în orice caz, e sigur că şi Franz Liszt a cîntat aici. Există documente". „ Unde există ?" „Nu ştăi exact. Prin arhive, prin biblioteci, la Timişoara" „Deci îi plăceau muzica, teatrul ?" „Da. Era mare amatoare de pictură, de fotografii. Punea să i se facă fotografii din tot locul. Noi avem acasă o poză făcută din ordinul ei şi să vede cum or treierat cu caii la noi în curte", „Deci presupuneţi că obişnuia să-i ajute pe artişti, să facă donaţii?" „Sigur. Toată familia lor a fost o familie de oameni darnici. Tată-său a zidit şcoala aia veche de Ungă biserică. Poale că ea, într-un fel, după ce s-a catolicizat, în tinereţe, să nu maifi fost aşa de generoasă decît numai cu catolici. Da şi la Budapesta există o biserică făcută de ea, adică*

de familia San Marco. Se numeşte Jo Szive (adică Inimă Bună)."
Minutul 125. Un bătrîn din grupul celor care stăteau la taifas în faţa bisericii mici vine spre noi, pe alee, agale. Parc nehotărît. La doi
de banca opreşte, de ■ i încotro s-o apuce;
382
Ramîne aşa, nemişcat, cu faţa spre noi, ascultlnd ce spune St. C. Mă simt uşor încurcat de felul în care ne priveşte. Parcă am fi două obiecte neînsufleţite, cu banca pe care stăm, trei. „Doriţi să vă aşezaţi T îl întreb şt dau să-i fac locpe bancă, Ungă mine. „A, nu, nimic!", răspunde ei *şi pleacă înapoi spre biserică.*
Minutul 128. „Ce aţi dori să-mi povestiţi despre Comloş?" Ştiu ? eu? Poate cînd mai veniţi pe aici să vă arăt si ce mai am eu pe acasă. hirtii, documente". „Aveţi şi colecţia ziarului Suflet Nou?"
„Nu. Eu nu o am. Profesorul Galetdru o are. Vrei să te uiţi prin ca?" „Nu."Am văzul-o la bibliotecă, număr cu număr". „Şi monografiile ziceţi că le-aţi bitit?" „Da". „Io cred că acolo, în monografii, în amîndouă,ceva e greşit . „Ce?" „Păi, ci zic, şi Cioroianu şi Cotoşman, preoţi şi ei, de, dar nu se omorau să cerceteze documentele, doar îşi dădeau cu părerea, ei zic că oltenii ăştia care au venit aici şi s-au amestecat cu vechii comloşeni au fost aduşi din Oltenia pentru că austriecii cuceriseră şi partea aia pînă la Craiova şi i au strămutat pe ăştia aici. Io zic că nu, e adevărat". „De ce?" „Aşa. Nu cred că ar fi fost aşa". „Dar cum?" „Io cred că oltenii fuseseră aduşi la Timişoara de către turci. Aduşi în robie, înţelegi? Şi cit au stăpînit turcii cetatea Timişoarei, oltenii au stat şi ei acolo, că n-aveau încotro. Do, dud austriecii au venit şi au luat Timişoara delaturci, ăştia, oltenii, ;u fost dezrobiţi. Şi atunci, ei, ce era să facă! dacă erau liberi ? Să plece după turci ? Ce, erau nebuni ? Aşa cred că s-au aşezat aici şi nu prin colonizare cum zic unii". „Ipoteza dumneavoastră mise pare şi mie mai plauzibilă". „Păi, chiar este". „Poate cînd am să vin din nou la Comloş o să-mi arătaţi şi mie pozele, documentele..." „Sigur. Cu plăcere". „Mulţumesc foarte mult". „La revedere".
Minutul 1S3. Bătrînul se duce înapoi la grupul său de tăifăsuitori din faţa bisericii mici. Clopotul începe să bată. Eu ocolesc biserica mică prin dreapta şi ies pe o alee la drumul spre Comloşul Mic. Librăria e tot închisă. îmi pare rău că nu o pot vizita. în astfel de librării mici. prin sate sau prin oraşele mici, poţi avea totdeauna surpriza plăcută să găseşti o carte care la Bucureşti s-a epuizat. înainte de a ieşi din nou pe drumul spre gară, mă opresc în marginea parcului să mai copiez o maximă de pe un panou de tablă. „Natura poate să-ţi servească de carte, de profesor, de povăţuitor... Nu închide această carte plină de învăţătura. Apoi traversez drumul spre cofetărie. O Dacie albastră condusă de un miliţian în uniformă se opreşte pe partea cealaltă a străzii. Omul legii, fără să coboare din maşină, îmi face un semn scurt şi energic cu mîna, inviăn-du-mă să mă apropii. „Bună ziua", zic. „Bună ziua. Buletinul dumneavoastră " I-l întind. „De unde sînieţi?", mă întreabă înainte de a-l des-chide. „De la Bucureşti". „Şi la cine aţi venit?[1] Aş vrea să-i spun că mă priveşte personal, dar îmi aduc aminte la timp că sîntem într-o zonă de graniţă şi că omul nu face nioi un fel de abuz întrebîndu-mă „Am venit ■ia vorbesc cu familia V. şi cu Şt. C... O documentare. Am mai fost eu şi anul trecut, tot aşa, cam prin luna august". „Aha. Da. Mi-aduc aminte". îmi înapoiază buletinul şi demarează.
Minutul 142, Anul trecut eram ceva mai emoţionat în preajma gra niţei. Mi se părea că oamenii din astfel de zone trebuie să aibă un comportament diferit de al celor din interiorul ţării. Credeam că aerul şi apa dintr-o localitate de pe graniţă trebuie să conţină ceva special. Mă aş-
383
teptam la un fel de „presimţire a vecinătăţii graniţe? din atmosferă, ceva eare mă trimitea ca glndul la tabloul „Presimţirea războiului civil[11] i Dali. Acum, iată, aproape că uitasem că la capătul celălalt al sa tutui începe o altă ţară. S-ar putea să fie din cauza acestei noi idei eare se face simţită în lucrul nostru. Că graniţa nu-i decît o dimensiune interioară a omului, de nectstigaţ odată pierdută. în timp ce mă gîndesc la cele de mai sus, merg pe drumul spre gară şi, tn dreptul casei lui V.U., o iau la dreapta spre familia V. îi ţi văd de departe, pe toţi patru, cum stau apleoaţi şi culeg crumpii pe locul din faţa Casei
Minutul 148. Mă tntllneso iarăşi cu individul care, probabil In urma vreunui accident, merge sprijinindu-se Intr-o cîrjă şi un baston. Vine dinspre terenul viran din spatele magazinului şi al cofetăriei, locul unde odinioară se întindea parcul „imperial, al Şpăiniţei. Omul nu are mai de patruzeci şi cinci de ani, dar arată rău pentru că e nebrbierit rcă merge şi mai nesigur dcctt înainte. Tocmai cînd îmi amintesc am văzul şi la bufet, o femeie cu bicicleta se opreşte lingă el. cumva In spatele meu, pe şosea, şi-l ia la întrebări pe un ton răstit: „Unde e, isil-of" „Păi, nu ştiu, că eu am fost pe acolo şi n-am mai văzut-o..." ie, dracu, s-o mai caut? Am alergat ca o nebună lot satul". „JVu ştiu, a..." *„în soarele ei, unde s-o mai caut?" Femeia încalecă bombănind. •iveşte cu bicicleta mai departe. Cit mă depăşeşte o aud: „Că nici dă nu eşti capabil să te-ngrijeşli tn soarele ei de..." Probabil au* «j *vaca sau vreo capră.*
Minutul 155. N-ar fi trebuii să mă mai abat pe la familia V. îi njez din nou pe aceşti oameni drăguţi care nu-şi văd capul de treburi, însă doamna V. m-a ameninţat că se supără dacă nu trec pe la ei în drum spre gară. Aflu încă o datâ că anul acesta e un an nu prea iun pentru cartofi. Apoi sînt invitat la o gustare. încerc să argumentez că am mai mîncat,şiam mîncat pe săturate, în urmă cu mai puţin de două ore. Le înşir şi meniul, doar-doar îi voi convinge să renunţe: rasoî de vită, vreo patru felii, roşii, ardei gras, ouă fierte. Deşioná nu am mîncat, dar încerc să continui înşiruirea ca săi fac

să nu se mai deranjeze. Mă conving însă de adevărul absolut că în Banat nu poţi refuza o invitaţie la masă, orice metodă ai încerca să aplici. Aşa că bătrînix V. lasă lucrul şi vin cu mine în casă. Fiul şi nora rărnîn să scoată ultimele trei rinduri de cartofi.
Minutul 162. Pe terasa casei lor, tot un fel de verandă înconjurată cu sticlă ca şi la St.C, rămîn singur ptnă se duce V. să taie şunca şi soţia sa să spele nişte roşii şi si facă încă o cafea. Va fi a treia cafea a după amiezii. Un fel de ospitalitate agresivă, dacă exprimarea nue prea hazardată, practică aceşti bănăţeni. îmi aprind o ţigară şi examinez obosii mozaicul elegant de pe jos. Trebuie să aibă aproape o sută de ani. V. intră cu o pîine mare şi rumenită ca un cozonac şi cu două platouri pe care sînt îngrămădite felii groase de jambon, şuncă, brîhză, ctmal de porc laolaltă cu roşii şi.ardei graşi întregi, cu jumri de port, cu cepe şi ardei iuţi. Apoi dispare ctlem secunda şi se întoarce cu o sticlă de un i, de coniac ds Teremia „O m gală "— spune. Rîd . „Se iftfc ă bine în Banat". „Da, zice mari artişti!. „Romanticl "— preciza
Minutul ISO. Am golit singur sttei ■ le coniac de Ter
Domnul V. nu vrea să bea cu mine r *mai are de me*
S84
eu maşina, tmi povesteşti în 1 mh, Cum a fost dud s-ă mutat, mai demult, intr-un sal de pe lingă balta Brăilei. Cum a stal acolo vreo zece ani, a avui casă, rost, acorduri şi, j tnâ la urmă, a lăsat lotul si sa întors aici. A răscumpărat cum părintească şi s-a instalat in ea. îmi arată o cîobitură a mozaicului de pe jos. „Ăia care au stat aici pe vremea aia au •rpart lemnepe mozaic. „Şi de ce v-ali întors?" ..Ştiu şi eu? Locul in eare te naşti lasă, aşa, o urmă ca o ştampilă cu tuş negru pe sufletul tău. Nu poţi s-o ştergi niciodată". Mai ciugulesc du o feliuiă de cîrnat sau de roşie şi mă gindesc că, tn ipostaza de eventual cititor al acestei căni, domnul V. ar înţelege ce vrem să spunem noi prin faptul că graniţa e o dimensiune interioară, o limită "incorporară în suflet.
Minună 1S8. Doamna V. intră cu un ibric de sticlă de lena plin cu cafea aburindă şi cu o laviţă pe care sînt trei ceşti. Pe masă sînt SÎfoane dintre care doar unul e golit pe jumătate. Bem sifon din pahare cu picior înalt, ca nişte cupe de şampanie. Apoi apare ttnărul V. care a dus un coş de cartofi înăuntru şi s-a oprit pe verandă să bea şi el unpahap tu sifon. „Gataf „Nu, mai avem doar un rînd de scos". Zice că ăştia de li sifonării nu prea bagă acid. Apoi povesteşte că la nunta lor au avut vreo trei sule de si foarte şi că n-au putut fi folosite nu din cauză că n-aveau caid, ci pentru că le-ar fi ţinut ei la rece, in gheţărie şi că la o anumită temperatură acidul nu mai are putere.
j
Slinului 202. Am terminat de băut cafeaua şi m-am uitat la ceas aproape tn aceeaşi secundă cu V. ..Aveţi tbnp " — mă asigură el. „Trenul c la opt şi două minute". - îl anunţ,. „Ştiu, dar măcar aţi obţinut datele pe care le doreaţi de la nenea. St.?" „Nu prea. Zice că n-a fost in Comloş in vremea aia". „Mda. Şi? Ce faceţi?" „Nu ştiu. Dacă o să fie necesar, poate mai vin pe aici." „Haisă vă duc cu maşina pină la gară " Deci de asta n-a băut din coniacul ăla foarte bun ? „Dar gara e prea aproape ca să mai fie nevoie..." „Nu-i nimic, am drum într-acolo oricum".
Minutul 217. Am cumpărat bilet şi mai stau de vorbă cu V. pe peron. Nu mai mult de zece persoane aşteaptă trenul dinspre Nerău spre Timişoara. Cind soseşte, îi strîng mîna şi dau să mă urc tn vagonul care a oprit cu uşa chiar lingă mine. Doi inşi îl, ajută să coboare pe un al treilea, cam afumat. „Mergeţi, domnu? Nicu, familia poate că vă aşteaptă acasă şi nu ştie ce e cu dumneavoastră. Mergeţi, vă rog " „Las să m-aş-tepte ", ripostează domnul Nicu de pe peron şi dă să se urce din nou tn tren. Cei doi, despre care înţeleg că au de gtnd să meargă mai departe, sar imediat de pe scara, trenului să-l împiedice pe domnul Nicu să urce din nou.
Minutul 222. Trenul fluiera. De pe scară, ti fac cu, mîna lui V, Ultimele imagini cu Comloş înainte ca trenul să ia viteză: cîteva şire foarte lungi de baloţi de paie şi drumul betonat care duce spre crescătoria de porci. Apoi ceriu brăzdat de noii arămii deasupra unui lan de cîrepă de rm verde foarte închis, aproape negru.
2-5 — Femei» jn roşu

PEETURBATIO ANIMI

Aşadar, aşteptarea şi spaima. Spaima care e ca im vîrf de lance îndreptat tot timpul spre inima ei şi aşteptarea, ca o baltă împuţită căreia nu-i vede marginea. O baltă ca un nor de astfel de lănci plutind asupra ei, voind şi să plece şi neavînd nici curajul să se mişte. Aşteptarea e grea totdeauna, dar îneopciată cu spaima devine ucigătoare. Spaima, aşteptarea, acesle unelte care acţionează numai asupra sufletului tău şi care sînt mereu in mina altcuiva. Şi să te mişti doar atît eît îţi permit ele, să faci lotul de parcă ai fi comandată de la distanţă!
în ce o priveşte le-a simţit pe amJndouă deodată, luind-o în ghearele lor şi puriind-n de colo-colo (şi doar de şase ori traversase oceanul!) prin toată lumea, le-a simţit de timpuriu. Infîi cînd i s-a spus eu mama „trebuie să vină" şi cînd a

înţeles cu spaimă că ea n-are să mai vină niciodată. Pe urmă, cînd a fost măritată, ia 16 ani, cînd era înspăimântată de ce vor face cu ea şi cînd I.iviu i-a spus „aşteaptă, Ană, aşteaptă!" Sigur că da. bărbaţii ştiu să aştepte, sau nu se tem s-o facă, dracul ştie!
O năvală din trup a făcut-o apoi să uite ani buni de spaimă şi de aşteptare, banii curgeau, izvorul navalei din trup care se transforma în bani — şi banii, ce perfect paravan pentru a uita cîtăva vreme de spaime şi aşteptări înfrigurate — părea nesecat. Putea să-şi bată şi joc de ea, atunci, ce proastă fusese să se teamă şi, mai ales, să aştepte! Lumea aşa-i făcută, îşi spunea, au trebuie nici să aştepţi şi nici să te temi! Ce înseamnă o viaţa în aşteptare şi spaimă? Nimic. Mai bine moartea. Ca-n filmul ăla cu Clark Gabie pe care

î-a văzut la *Biograph,* lingă Poliy Utile Birdy şi lîngă un om care trebuia să moară de-adevăratelea la ieşirea din sală I Şi cum a stat ea atunci şi s-a uitat la film pină la ultima imagine, fără să tremure, fără să-i pese de mama acelui om, ciue va fi fost el şi...
Cînd Gabie se îndrepta cu fruntea sus spre scaunul electric şi cînd se aprindea lumina şi omul ăla deja mort într-un fel, numai că n-o ştia, le lua de braţ, pe ea şt pe Poliy şi ieşea în întunericul în care o sută de guri de revolvere şi puşti şi pistoale erau aţintite spre el, cu piedica trasă! E condamnată să aştepte mereu să se termine filmul şi, în sfirşit, să se aprindă lumina. Şi cineva să-i şteargă atunci lacrimile care i-au tîşnit fără voie si să-i spună: „N-a fost decît un film!" Pină atunci avusese tot timpul să uite de spaimă, de aşteptare şi. mai ales, de ce poate să dea combiuaţia dintre ele. Doar din cînd in cînd cîte un mic semnal, repede înăbuşit şi acela. Cînd venise prima dată înapoi, imediat după război şi adusese cu ea gumă de mestecat pentru toţi copiii din Comloş, o întîlnise în parc pe Hellen. *„Hellen.[1] Vm Hellen* " Avea 19 ani acum, era o fată mare, frumoasă, QU privirile totuşi pierdute în acel vis aflat la mii de mile distanţă, acel vis care fusese viaţa ei de la 5 la 15 ani, în Cincin-nati, Ohio, şi-şi amintea de negrul care o ducea pînă in faţa şcolii să nu fie bătută sau scuipată de copiii americanilor veniţi mai devreme cu 5—10 ani acolo şi care le strigau „hunks, hunks", noilor veniţi, li întinsese şi ei o gumă, iar ea. care ştia, desigur, ce e aia o gumă de mestecat, o refuzase delicat *,,No, thanks*" Atunci spaima trecuse pe Ungă ea cu un filfiit de aripă mare şi grea, care te poate trinti la pan int. Pusese guma în gură şi-şi amintise cum o gustase înt iia dată. Atît de dulce şi bună şi moale, incit ai senzaţia că un om foarte apropiat se ocupă de tine, are grijă să-ţi fie bine - dar nu era decît o nadă pentru a virî spaima în su-iitt. adînc, adine. Pentru că devenea amară, din ce în ce mai amară, şi pe urmă văzuse uriaşul „building Wrigley" din Chicago, cînd şi-a dat seama că a uitat să scuipe guma aia de mult roasă şi că de asta are gura aşa de amară. Ei, bine, atunci, în 1924, în parcul din Comloş, cînd Hellen a refuzat-o, şi-a amintit de *skyscraper-ul* Wrigley — de banii din care a fost făcut — probabil banii emigranţilor care s-au

!ul«)3 !a ţările lor cm «dteva bucăţele de astfel de nade pen-ini spaimă şi te-au dai copiilor. Dar Spâiniţa a ajutat-o să -.•apa de spiin£ şi să înceapă o altă aşteptare. Aştepta si SG întoarcă repede in preajma lui Wrigley şi să uite.
Pe Urmă, cînd se culcase cu Guiţă in şură şi simţise că timpul s-a întors înapoi eu zece ani, o secundă-două, pentru os apoi să revină foraşi într-un prezent al spaimei. Şi din •••■■ o aiungsse cu oştepterea. Trebuie să aştepţi, spusese liviu. Ea încă mai araa fimp aă-l aştepte. Poate data viitoare na va ii plecai te Cluj JŞ' zicea, tocmai bine va fi terminat cu studiile şi va fi Bber 8-0 însoţească în lume, să se [1] ucure amJndoi de scadenţa acelei îndelungi aşteptări. Nu-rnoi că Ghiţă se legase prea tare de ea acum. Era şi. el un . ifan, tatăl lui murise prin minele de cărbuni ale Americii *a»n* uitase că mai are acasă un copil, o nevastă.

El se gindea la America aşa corn *se* gîndeşte cm băiat fără tată la posibilitatea de a-l învia şi de a porni arnîndoi împotriva lumii. Prima dată cînd devenise unealta speranţei cuiva, dar acel i.m care se agăţa de ea ca de un colac de salvare începea s-0 tregă spre «dineurile volburate ale apei. în America învăţase că nici mila uu-i buna, tot aşa cum nici teama, şi nici aşteptarea nu stnl bune. II aruncase de pe vas la Napoli, adică îl rugase pe căpitan să nn-l lase să continue dramul i ;: *Alexia* orice ar fi, plătise chiar pentru asta. Mei o spaimă unei, pe loc! Dar ce răzbunare în 36, cînd s-a dus îa Cornii « şi si ia că are să rămînă multă vreme în ţara asta şi-l vă-,: e pe Gbiţă venind spre ea şi zimbindu-i ca şi cind nimic :r ii întlmpîatl Ei, da. şi această spaima irebuia plă-
ită cu cav;!. Maj iuţii cu baiu, • II a mai avut. Pe urmă, (oaia ranchiunele lui se revărsaseră peste ea!
Dar spaima ara. mai maro de pînă acum fusese aceea de la Gary, la sfirşitul lui martie[1] 36, cînd lucrurile păreau în-tr-un fel aranjate şi cînd au venit s-o anunţe că ordinul de ■ xpuare a rămas valabil şi eă ea trebuie să părăsească America în cel mai -cori timp posibil. La Începui nici nu cre-. ••. Era H încurcătură administrativă, ce dracu, birocrata duce Xtiurira de rină! Şi apoi audienţa la guverna-
■ a;i McNutt a! stalului Indiana. Toată hăituiala lui Di
:• se lăcuse de P.îî.i., urmărită prin telefon de însuşi
i Boover, şi ăştia din Indiana aveau orgofiuJ rănit,
390
sui cine ştie ce alte interese de nedescifrat stăteau în spatele inhregii afaeerî şi ea doar fusese condusa de la distanţă prin cele două unelte neiertătoare — frica şi aşteptarea. Cum îl chemase MoNutt re şeful local al l.lî.l.-ului, unul nou,"oare habar nu avea de ce fusese in iulie 34 şi cum *ăla.* cînd a fost întrebat de guvernator dacă „femeia ăsta a avut vreun amestec în prinderea lui Dillinger?", răspunsese *nu,* fără măcar să clipească din ochi. (.Acesta este răspunsul pentru dumneavoastră, doamnă!" De ce se mai putea lega în continuare? Steve era un om în toată firea, avea o *groce-rie* a lui şi umbla să se însoare, apucase să-i transfere o parte din capital, era ca un somnambul, probabil şi el într-o incon-ştientă stare de frică şi aşteptare, parcă nu deschisese ochii spre lume, arăta ca un Tony Grecn adormit şi deloc descurcăreţ. Plinsesc. Zile în şir. Fiu-său dădea semne de plictiseală. Te-au expulzat, te-au expulzat, acum de ce mai plîngi? Du-te în Europa şi stai liniştită! Oare de va li să mor pe aici, oare va veni măcar să vadă unde stat înmormîntată? E fiul meu, totuşi. Carne din carnea mea chinuită! Nu o condusese decît plnă la gara din Chicago. Nici mă cai pînă la New York, nici măcar pînâ la Ellis Island, ce ştia el ce înseamnă Ellis l-land pentru noi, ăştia? Nici măcar plnă la vapor. Doar id.uiştii o însoţiseră tot timpul . ,.Di-llingers Deliîah Cries Double-Cross in Adieu Io .America"; . Dillmgers Deliîah on Wey Home"; „Woman in lied Hold ictim of Bace for Clor". Sigur că spusese, strîngînd mlne-i ii! unei valize şi încercând să nu plîngă, toate astea: că a fost înşelată de h.B.I. că şi aşa trebuia să plece, pentru că gangsterii îi juraseră moartea, iar ea nu voia decîl să-şi viziteze rudele din Europa şi peste vreun an, doi, avea să se întoarcă, atunci cînd totul va fi fost dat uitării. Sigur că se ener-vase şi spusese că poliţia din indiana, ditamai bărbaţii, se supărase pentru că ea îi întunecase gloria. Expu!zînd-o se răzbunau pe ea ca nişte bărbaţi neputincioşi care nu mai suportă să aibă in preajma dovada neputinţei lor. Declarase chiar că îi înţelege şi că preferă să le oblojească rănile trufiei pierind pentru o vreme. Dur numai pentru o vreme! Şi, de fapt, ea fusese expulzată pentru totdeauna „over the ocean". într-o Europă în care gangsterii nici măcar nu se ascundeau. Stăteau în tribunele de la Berlin şi Roma şi insultau lumea şi plănuiau să omoare de un milion de ori mai
391 i

mulţi oameni decil Diliiger şi să jefuiască şi să scbingiuias-eă şi nimeni nu avea nevoie de o .,femeie în roşu care să-i arate cu degetul la ieşirea din cinematograf.
Radele din Europa nu existau de fapt. Era Chită, orbit noule de furia de atunci şi ascunzîndu-şi-o bine, ca să tragă oarece profit, să umble cu *Ford-al* prin Timişoara şi să meargă cu ea la Lloyd, la cursele de cai şi de clini, ca sa-şi deU unul altuia impresia că trăiesc ca in America aceea a visului lor şi trăind de fapt spaima de adevărul-âdevărat, carp apărea încet-încet din fundul sacului de bani, pe golite. poî, ciudat, singura prietenă s-ar putea spune, era Hellen, deja măritată acum şi lucrînd la fabrica de conserve, dar găsin-du-şi timp să vină Ja ea, cît a stat la *Şase case,* apoi şi mai pe urmă, să-i scrie scrisorile către Steve. Fără spaime femeia asta. senină şi împăcată cu toate. O viată totuşi atît de vitregă cu ea! Tocmai cînd era pe cale să treacă la *fugii Sfhool,* tatăl ei îşi pierduse o mină la maşinile de la Proeto *Sf* Gamble, Cincinnati, şi toată familia se întorsese în România să se apuce din nou de plugărie In Gomjoş. Apoi fraţii eî plecaseră înapoi, rînd pe rind, şi doar ea rămăsese aici să-şi îngrijească părinţii bălrini şi bolnavi. încă ştiind să zîm-beascâ şi să spună cu aceeaşi gingăşie de acum 25 de ani, *Hellen., Jvi BcfrenJ* Mai era, desigur, şi Gini, earo-l convinsese pe Rudi al ei să preia conducerea abatoarelor din Timişoara şi trăia aici ca o mare doamnă, pînă la război, aştep-tind doar să-şi mărite fiica din prima căsătorie cu un fotbalist de la Ripensia şi să se care înapoi, acolo, lingă turnul lui Wriglev. Astea erau toate rudele de dincoace de ocean, dacă n-ar fi fost să-l pună la socoteală pe Li viu, medicul legist al oraşului acum, pe care eo se apucase să-l pîndeasca pe după perdea cind trecea pe strada Baader însoţit de prietenul lui, un comisar de la biroul Siguranţei. Cam puţin pentru a putea lupta cu ei împotriva spaimei şi a îndura raai uşor aşteptarea.
La sosire, totul fusese prelungirea visului, toii erau drăguţi şi amabili. Nici nu ajunsese bine, că şi fusese întîmpi-nată de alţi reporteri, şi mai avizi de senzaţional decît cei din America. Intîi domnul Bănciulescu, pe urmă domnul Brunea-Fox de la *Dimineaţ-i,* amîndoi curtenitori, preveni tori, tntr-un fel chiar delicaţi cu întrebările. „Ştia că ziarele din Ungaria şi-o revendicaseră?" „Cum adică? „Aşa. au

ecris că sinţeţi de origine maghiară şi că v aţi întors in Ungaria. O spuneau cu mindrie!" Cum adică, se mindreau cu-ea, cu Ana? „Da!" „De ce?" rPăi, totuşi, dumneavoastră aţi ajutat la găbjirea unei fiare periculoase şi, pentru aşa ceva, orice mijloc este bun (chiar serviciile unei stricate — gîn-deau, probabil, dar no spuneau!) şi nu sîntem de acord cu opinia unor confraţi care consideră că aţi săvirşit un act de felonie, denunţînd un prieten care vă frecventa casa!" Felonie, asta ce draeu o mai fi? „Cu ce vapor aţi venit? Şi mjn-dria prostească a ei: *„Presidmt, firsl class*" „Aţi fost oprită la Bucureşti şi anchetată două zile la Siguranţa generală?" „Nu, nici vorbă! Vaporul a sosit în portul Bremen. Şi de acolo am luat trenul, am schimbat în Cehoslovacia şi am ajuns direct la Timişoara." „Aţi călătorit pe numele dumneavoastră sau pe acela de Farcaş, cum susţine presa maghiară?" „Pe numele meu, Ana... (scurtă ezitare) Sage!" Interviul fusese publicat in serial toată luna mai şi o parte din iunie, se împlineau doi ani de la „felonie[4] şi parcă trecuse un veac de aşteptare şi spaimă! Domnul Brunea-Fox rămăsese curtenitor şi în articol: „bănăţeancă frumoasă, robustă, care a ştiut — nu interesează mijloacele — să ţină la distanţă colţoasa ofensivă a celor 44 de ani - aeeasta-i imaginea femeii în roşu!" Felonie? Unde mai auzise ea acest cuvînt şi cînd? „Făptura asta sănătoasă cu ochi verzi şi faţă albă, care a răzbit prin mediid sui-generis al Ghicago-ului fără un viciu, fără măcar acela al alcoolului sau al ţigaretei, a fost rivala şi pierzania lui Dillinger!" „Şi, totuşi, cum se explică punerea în aplicare a ordinului de expulzare din 32?"

Şi ea povestindu-le aceleaşi bazaconii ca şi celor de la *Tribune of Chicago,* ei luînd apoi citate din *Daily News* ca să completeze imaginea. „Rolul pe care Fa jucat femeia în roşu în nimicirea lui Dillinger preţuieşte mai mult decît învinuirea veche că ar fi patronat o casă de toleranţă. Autorităţile trebuie să revie asupra ordinului de expulzare, ca o răsplată pentru imensul bine ce l-a adus obştei, ajutind la suprimarea sîngerosului bandit."
Şi toate aceste cuvinte absolut fără nici un rost, niei măcar de consolare, nici măcar de alungarea spaimei şi scurtarea aşteptării. ..Ce oferă viaţa asta mediocră Anei Sage, atît de depărtată de Ana C de altădată, de ţărăncuţa care a păs-
393
cut glşteîe po toloaca de iingS şosea, a robotit la cărămidă-rie şi a umblat desculţă?" Atunci mă voi putea întoarce iVu-â să Sin remarcată *Daily* Af .•(• eoria ci întunecase alte glorii mascnline©?-*mincaţa* 3 s-a dat premiul? O mai vrea? *Chicago Tribunei* făcuse nazuri la nuntă) se exprimă într-un idiom nostim, ui! amestec de jargon american şi bănăţenisme a lucrat la 0 fabrică de textile devine mamă şi rămîne văduvă s-a adaptat imediat! a plecat din sat cu fustă creaţă şi botine lungi, cu nasturi s-a Întors cu 15 pălării si superbe inele cu briliante pe degete nerii solizi şi instincte sigure la criminalul OIaeiiion s-a găsit o listă cu 300 de poliţişti care primeau lunar de la el o sumă de bani — Martin Zorcovitch nu era printre aceştiaCapone e şi azi 1B închisoare pentru că a defcaudal fiscul! im poem scris de Bonnie pentru Cly-de un revolver de temu ropşi! eu cremă de ghete Liitte Bonomia cinema „lliojşraph".....
Şi, în sfhşit, al.ia acum îşi aininteşl unde a mai auzii cuvântul .,felonie[1]. I-î spusese tînărul Btwleot cu care vizitase Pompeiul. ultima oară cind traversase oceanul dinspre Curopa spre America.
Apoi, lovii ura de graţie pe care a primit-o, din Intim plare, tot de la cel mai drag om. Ipoteza Al. S. pe care i-a trimis-o doctorul Liviu, tradusă de el dinlr-o revistă franceză. Poate de asta se grălâscră aşa de tare s-o expulzeze cbiar atunci, la începutul lui aprilie 36! şi toată spaima că Dilbnger va apărea sau că, fiind foarte mulţumit că s-a intinipîat să fie salvat de ea, va veni să-i mulţumească! Dar asta ar însemna că acolo, la „Biograph", a murit un alt om şi ei toţi sau numai cîţi ştiau şi au lăsat-o pe ea să creadă că va obţine ceva în schimbul acestei crime. A obţinut anii ăştia grei de aşteptare, de spaimă. Şi nimeni nu aprinde lumina să spună că filmul s-a terminat. Nici măcar comisia pentru repatrierea refugiaţilor de război şi politici. „Nu vă încadraţi în nici una din categoriile prevăzute!" Păi, sigur, ce poate să însemne pentru ea repatriere ? Nimic! Repatri-ere in spaimă şi aşteptare, asta da. Dar cine se ocupă şi de această categoriei Care înaltă comisie a aliaţilor
394

Prima oră a primei zile dintru caldă săpîămînă de aprilie a anului 194? i s-a părut, doctorului Tit Liviu, medie legist pe lingă Tribunalul Timiş-Torontal, cel puţin ciudată. Uşa cabinetului său era închisă cu cheia, deşi. de obicei, lunea dimineaţa autopsierul Matei venea cu mult Înaintea lui şi 11 aştepta. Pe birou se alia un petec de hirî.ie cu armatorul conţinut:
Parchetul Tribunalului Timiş TerontalDos No. 4349 1047 tfK92J4â«
Către
Medicul l.euist al Trib. I. iuuşoura Avem onoare a ă Eaee cunoscut că am delegat, prin prezenta de a face autopsia cadavrului Cumpănaş Ana care se află în Timişoara str. Piaţa Mârzeseu No. 2 Timişoara 111. pupă carevă rugăm a ne înainta actul medico legal. Prim Procuror Secretar
Dr. T... (ss indescifrabil) (ss idem)
Cînd termina de cilii delegaţia, i se păru că aude geamul dinspre stradă al cabinetului trlutindu-se. Se duse piuă la : e ;m, dar acesta era închis, cu ambele ivăre trase. Controla apoi uşa, nu cumva asta a rămas deschisă şi de la ea s-a auzii zgomotul? Observă că, din nu se ştie ce reflex, se hieu-iaso pe dinăuntru". Descuie. Se aşează pe scaun şi începu să f riveaecă pe fereastra acum rămasă larg deschisă. Nori alburii, mici şi oolzoşi pe cerul limpede de aprilie. Mo tei intră abia peste vreo jumătate de oră. Să trăiţi, dom doctor!
— Bună dimineaţa. Ce-i cu tine, Matei, la ora asta?

— Să iertaţi, dom[1] doctor, da mă-ncurcai cu duminica Tomii, am un vecin, al dracu, nu să lasă pînă nu...
— Bine. Cheia de la cabinet e la tine?
— Da, dom doctor!
Matei îşi băgă ambele mîini în buzunarele largi şi adinei, căută cîteva secunde, apoi scoase cheia.
— Mai are cineva vreo cheie?
— Nu, dom doctor!
—- Atunci, cine a pus birtia asta aici ?
— Nu ştiu, dom doctor.
395
Matei se apropie de birou şi luă în uuini delegaţia. (» examina iutii pe ambele iele şi abia după aceea o citi, sila bisind ou voce şoptită. O puse la loc, de parcă ar fi fost un obiect fără dreptul de a exista. O privi prostit, de parcă ar fi vrut să vadă cum dispare prin topire în următoarea clipă, (l împinse apoi cu degetul, ca si cum ar fi intărîtat un cate-tandru. Hîrtia zbură pe jos. Se aplecă s-o ridice, îşi aduse aminte de ceva si cili din nou conţinutul hirtiei,
--Aţi văzul cine e, dom doctor? ■ Văzut! spuse Li» iu si se ridică de ta birou, apropiiu-du se din nou de fereastră. Se aplecă peste pervaz încercind sa şi dea seama dacă o escaladare clin afară ar fi fost posibila.
— Ha-ha, i a venit si ei rindu, madaranţa si fleorţotinat -•Termină cu prostiile, Matei! Autopsierul tăcu, dar privirile lui continuau să înjure.
Brusc, uşa cabinetului se deschide şi procurorul T. intră însoţit de un tînăr în costum uzat, de culoare albastră. Ambii salutară. Unul cu „bună dimineaţa!", celălalt cu „Noroc, tovarăşi!" şi un zimbef. Matei, băgat pe jumătate în dulap. de unde scoate trusele si borcanele pe care te are de dus piuă la locul cadavrului, îl priveşti- peste umăr pe binarul zâmbitor.
— Tovarăşul este noul comisar de la Biroul Juridic Merge cu noi pentru că n a mai asistai niciodată la o autopsie.
— Neacşu Stan. se prezintă ţînărul cu " voce ră toare şi întinde mina inlîi lui Matei, apoi doctorului.
în mai puţin de cinci minute, echipajul astfel format se deplasează cu o maşină a poliţiei, condusă de ţinărul corni sar, în piaţa Mârzescu. Pe drum, Matei, car. are limbariţă încearcă să leac vorba,
— Asia a fost mare pasăre călătoare la viaţa ci, dom procuror.
— De ce mă Matei? întrebă T. —- Aşa. ă spui io!
— Spune, măi tovarăşe, nu (e sfii!, aruncă peste umăr şi comisarul.
— A fosl patroană dă bordel in America!
— E, nu mai spune! rlde şoferul. - Da, da
398
— Matei, termină cu prostiile! intervine doctorul. Trebuie să ştiţi - continuă el cu adresă la noul comisar — că i.n timpul autopsiei nu se adresează cuvinte injurioase cadavrului, nu se foc spirite pe seama lui şi nici grimase. Asta • o regulă pe care autopsierul nostru nu o prea respectă. Dar dumneavoastră trebuie să ştiţi care sînt legile autopsiei.
Intre timp au ajuns. Coboară din maşină, ocolesc casa de la numărul 2, urcă pe o scară exterioară la etajul I. Procuro-rul rupe sigiliul de pe uşă şi intră toţi patru înăuntru.
--Ceea ce facem acum se numeşte ridicarea cadavrului. Din păcate, aproape nici una din regulile ridicării cadavrului nu mai poate fi respectată, pentru că femeia locuia singură şi s-a pătruns ieri dimineaţă in camera ei prin esca-pdaiea ferestrelor dinspre stradă. Aşa e, domnule procurori
— Da, zice T., Matei, cheamă-l tu pe domnu comisar Rusu, de alături. EI a fost printre cei care au descoperit moarta şi, după cîte ştiu, a promis că va fi acasă la ora asta.
Pe patul nedesfăcut se odihneşte cadavrul unei temei de Jyreo 50 de ani. Doctorul a deschis larg fereastra, astfel că lumina puternică a dimineţii de aprilie îi iade pe fala li-vidă. Comisarul Neacşu a rămas lîngă uşă şi nu ştie ce să Jaca. tşi învîrte şapca în mîini şi evită să se uite spre moartă. Intră comisarul Rusu, urmat de Matei.
— Să trăiţi! — spune el şi.dă mîna cu procurorul şi cu doctorul Pe colegul său mai tînăr îl ignora deocamdată.
— Dom[1] procuror, ieri dimineaţă, pă la opt să ti intrat moi... Adică a venit, dom Ghiţă dă la Uzina di gaz, că el trăise cu ea, ştiţi, cum şi...

— Lasă amănuntele. Fă descrierea cum aţi găsit-o, că nu vem timp.
— Lăsaţi-l să povestească, domnule, procuror! spune ţlnăruî Neacşu.
— Dînsul cine e? întreabă Rusu.
— Ha-ha. dacă nu ieşeai la pensie li-ar fi fost şef! rlde procurorul.
r A, da? Să trăiţi!
Doctorul scoate din trusă hirtie şi toc şi-i face semn
ului comisar să noteze tot ce aude. Deci, pe la opt dimineaţa şi-au dat seama că nu mişcă nimic la etaj. Doamna ieşea de obicei mult mai de dimi-
397
nenţă, iar în ultima vreme se ducea În fiecare duminică la biserică.
— Păi, sigur, la biserică, să poeuise, ce crezi! — ren. Matei.
— *Seat,* linişte! Ce dracu oi aj, Matei? zice doctorul. El, Rusu, ii dăduse telefon mai întâi lui Ghiţă F., de care
ştia că e un fel de rudă cu...
— Rudă, pă dracu. A trăit cu ea piuă i-a mâncat banii!
— Matei! Te dau afară, să ştii!
Matei ridică din umeri. Anumite lucruri, el nu le p suporta, aşa că le spune. La el, ce-i in guşă si-n căpuşă!
— Pe scurt, au pus o scară şi s-a urcat dom Ghiţă şi a forţat fereastra care o vedeţi. Aia de acolo. Pe urmă a deschis uşa, că era inclusă pe dinăuntru şi pină am ocolit eu casa şi am urcat scara nu mai ştiu ce s-a întimplat. El era aplecat asupra secretarului de acolo şi mi s-a părut că pfânge Nu mişca nimic, i-am zis. Doamna Ana era pe pat. in pi«? ma si cu genunchii la gură.
— Dumnezeu nu doarme, fraţilor...
— Matei, lasă gălăgia! ordonă doctoral, care intre timp a început şi el să scrie într-un carnet.
— Pe masă erau două ceşti din care se băuse • Doamna Ana era o femeie foarte pedantă. Nu le-ar fi lăsat ea pe masă şi nespălate. Aşa că am zis să nu umble nimeni ia ele, să fie duse la analiza. Numai că, cît m-om dus eu jjfhă jos şi m-am întors, mai veniseră nişte persoane. 0 femeie care mai trecea pe la ea mai demult şi-i scria scrisorile eăţră t! sii dîn America, un băiat care zice că-i e nepot, mai mulţi. Le-am luat io datele la toţi, dar ceştile... Apucase cineva să le spele. Ce dracu faci, mă, i-am zis Iu Chită. Nu ţi-ara spus să nu umble nimeni Ia ceşti? Dacă a fost otrăvită? Vrei să dăm de dracu? Aduseseră şi un doctor de ochi din cartier. Ăsta era nervos că voia să se ducă la meci, juca ..Electrica" cu „Locomotiva" din Reşiţa. I-am scris eu numele în declaraţia care am dat-o ieri. Aşa. Şi ăsta vine, se uită şi zice ăhă, e moartă de aseară.
— Cum şi-a dat seama? întreabă, iritat. doctorul Litiu. -— Ar fi tras-o de picioare şi a intins-o aşa cum o v
acuma, s-a uitat la faţă, i-a luat o mînă, i-a ridicat-o şi a lăsat-o ta loc, pe urma a apăs«.t-o in cîteva locuri şi, gata.
39»

Domnule, hm, hm, tovarăşe comisar! $_{z}i_{ce}$ Li viu către «1 caro contat să scrie. Staţi $_{pu}$ţin, să vă explic de nora aceste uţeUn. După cum vedeţi, regulile ridi-ariwrului au fost deja încălcate. Ora morţii se riabi-prin eiarumarea ngiditţnor si lividităţilor.La opt oro deces, nuditatea, oare începe să se instaleze cam la patru ore, există, dar se reface după activarea pasivă .a o.unsprezece ore, nu se mai reface, la douăzeci si pal
. ■ , -- -" «»i ni nurii
oro dispare spontan.
Doctorul se scoală, ia taina moartei, o ridică şi o las
Surprins, tînăruL comisar, care pare să nu fi înţeles e lucru, Iasă capul în jos şi se apucă să scrie.
Lividităţile, continuă medicul legist, apar la trei » ore după deces, întii pe

faţa decliră. In primele G ore • dispar la digito-presiune. După 12 ore nu mai dispar, s-au generalizat între timp.
Acum, Matei se duce pînă Ia cadavru şi apasă cu dego-ˇ f pe pielea undo se văd petele cadaverice.
— Veniţi să vedeţi, tovarăşe!
Comisarul se ridică de pe scaun, dar imediat iese pe scara ■ cterioară şi stă o vreme aplecai peste grilaj, cu mîinile pe burtă. Toţi cei rămaşi în camera cadavrului zimbesc cu în-
— Las că vă obişnuiţi, tovarăşei spune Matei cirul I Inărul revine şi se aşază pe scaun. Pe faţa lui se văd semnele
91 uriaşe eforturi de voinţă. - Ce aţi lucrat înainte? întrebă procurorul.
— Am fost muncitor la Reşiţa, spune tînărul cu o voe Apoi, deodată, cu ochii spre fereastra deschisă, tr.v .
«Ier in piept să-şi facă mai mult curaj şi întrebă pe comisarii!
Ce-a făcut ieri „Locomotiva
— A bătut cu 3-2!
—■ Bravo! A scăpat de retrogradare. Cine a dat golurile?
— Birdac, două şi Mcbalic, unu!
Faţa lui şi-a recăpătat culoarea, ochii strălucesc de bucurie, iar de cadavru pare să fi uitat definitiv.
— Bine, hai să ne facem treaba!, zice Liviu şi se apucă lucru împreună cu autopsierul Matei. După cîteva minute,
imp ce se spală Ia chiuveta din baie, prin uşa deschisă, îi dictează comisarului Neaeşu:
(
399
— Noi, iii Liviu P., Medic-Legisl pe lingă Trib. Timi-KOUW, invitai prin delegaţie de către domnul Prim Procuror T. de a ne transporta în atr. Piaţa Mârzescu, no. 2 şi de a examina cadavrţd numitei Ana Persida Cumpănaş, astăzi. 21 aprilie 1047, ora 9.00, transport îndu-ne la sus-zisa adresă in urma depunere! jurămîntului cerut de lege--procedînd Ia examenul acestui cadavru am. constatat armatoarele.
(Cînd ajunge aici, doctorul ia prosopul de la Matei, îşi şterge mîinile şi se apropie de comisar. Mai dr-parle va dicta peste umărul acestuia):
— Cadavrul este culcai pe pat in poziţia decubitodorsală, îmbrac al cu o pijama de mătase de culoare roşie cu dimgi negre; el aparţine unei femei de circa cincizeci de ani, bine constituită şi dezvoltată. Căldura corpului nu e conservată". pe părţile declive îividităţile sint generalizate; rigiditatea cadaverica este în curs de dispariţie; putrefacţia nu este începută. Pe suprafaţa corpului şi a membrelor nu există nici un semn de violenţă. Aspectul general al cadavrului. prin cidoare şi grimasa feţei, duc la coneluziunea unei teribile spaime suferite înainte de moarte.
Moartea este reală.
Ea poate data de 24—48 ore.
Nu sînt semne de violenţă, dar aspectul general, poziţia în care declară că au găsit-o primele persoane intrate în cameră precum şi existenţa în Încăpere a două ceşti de ceai — din care nu s-au prelevat probe chimice fac necesară autopsia pentru a cunoaşte adevărata cauză a morţii.
Aici, doctorul se opreşte, ia stiloul din mina comisarului şi semnează.
— Ia, vezi, Matei, a venit maşina?, întreabă el in timp ce se duce la fereastră. Apoi adaugă:
A, e aici, ia cadavrul şi du-l jos!
Peste eiteva minute Matei iese cu cadavrul pe scara exterioară, iar mulţimea de gură-cască strînsă sub cei doi peri înfloriţi din curte începe să. se închine, să murmure.
Fostul comisar Rusu şi comisarul Neacşu se duc înaintea lui să deschidă uşa maşinii mortuare şi să tragă puţin în afară coşciugul căptuşit cu zinc. Mulţimea ii urinează şî, apoi, formează un semicerc larg în spatele dubei negre. Matei
400
60 urcă in oa. ceilalţi trei bărbaţi în automobilul politie! Mulţimea rămîne în strada şi

începe din chiar această secunda să fabrice ipoteze. Acest proces de fabricaţie nu va înceta multa vreme.
-Eu, personal, spune doctorul în maşina, în timp ce procurorul somnolează pe bancheta din spate, am învăţat să fac autopsiile hrtr-un. mement cînd se schimbau legislaţiile şi erau controverse intre profesorii care proveneau dan fostul imperiu austro-ungar şi cei oare veneau de la Bucureşti, unde lucraseră cu Mina Minovici.
Comisarul Neacşu ascultă cu atenţie, spunlnd da din cînd în cînd sau aprobînd din cep. Dăscălirea lui Liviu va continua Inoă vreo trei -ore, pînă la sfîpşitul autopsiei, şi in tot acest timp comisarul nu va fsce altceva decît să asculte şi să bage la cap, stăpinindu-şi cu greu reacţiile de repulsie.
— în primul rînd, concepţia tuturor profesorilor noştri era aceea că rezultatele ştiinţifice ale unei autopsii nu pot fi nici contrazise şi nici împiedicate de autorităţile juridice sau politice. (Matei ,a terminat între timp de notat toate datele privind aspectul exterior al cadavrului şi pune un billot sub capul acestuia. Aşa za o găleată lingă masă, cam sub cap şi începe secţionarea pielii capului. Procurorul s-a aşezat pe un scaun şi şi-a aprins un trabuc.) Dar în practică, toţi doc-" torii din imperiu erau obişnuiţi să li se spună de către comisar care e cauza morţii şi să taie numai pentru confirmarea acelei cauze. Doctorii din vechiul regat aveau şi ei numeroase greutăţi in a constata obiectiv şi ştiinţific cauză morţii, în primul rînd datorită unor neglijenţe ale poliţiştilor care ajungeau primii la faţa locului, apoi datorită unor carenţe din educaţia populaţiei, care, impresionată de moarte mai mult. decît de fireasca datorie de a afla adevărul, acţiona in aşa fel încît ştergea urmele cele mai utile, muta cadavrul sau îl spăla înainte de sosirea legistului şi aşa mai departe. (Matei trage lamboul anterior al scalpului peste faţa cadavrului, pînă în dreptul arcadelor. Comisarul se întoarce discret cu spatele preferind să nu vadă. Liviu se uită însă cU atenţie" şi notează ceva in carnet. Apoi face semn lui Matei să continue). Aşadar, după primul război mondial, cind eram eu student, medicii legisti care proveneau din imperiu doreau mai multe împuterniciri fată de organele de anchetă, iar cei care proveneau din regat luptau pentru o mai bună educaţie
401 **«Jti - lv" - u**
medico-legalu a acestora şi a întregii populaţii. (Matei *a,* desfăcut şi lamboul posterior şi l-a introdus între cap şi billot. Apucă ferestrăul mare şi începe să secţioneze ■oasele craniului deasupra arcadelor. Comisarul îşi cere voie piuă afară, probabil pentru că nu suportă acest zgomot, ceea ce şi procurorul şi doctorul acceptă cu un zîmbet. „Ce-i cu tovarăşu ăsta, domnu doctor?" întreabă Matei. ,,E mai sensibil ca o domnişoară! Păi, el crede că aşa se face poliţie?" ,.Matei, te rog să nu mai vorbeşti cînd lucrezi, da?" JLas[1] că-si revine el!" opinează şi procurorul T. cu aceeaşi figură impasibilă. „Veniţi, dorm procuror, să vă arăt nişte formaţiuni interesante pe creier. "Procurorul face un gest de lehamite cu mîna şi rămîne aşezat pe .scaun"-. "Lasă, scrie dumneata acolo ce trebuie. Ce, chiar crezi în otrăvire?" „Deocamdată nu, n-am nici o prejudecată". (Comisarul se întoarce şi dă cu ochii de creierul de pe tavă. îi vine să facă stingă împrejur şi s-o ia la fugă, dar cu încă un efort, se stăpîneşte.) Aşa, acuma, după al doilea război mondial, nici una, nici cealaltă dintre probleme nu a fost rezolvată, cum aţi văzut şi în cazul de faţă. Neglijenţa de la descinderea primă ne obligă să plecăm cu şanse mai reduse de a afla adevărul. Dacă, să zicem, domnul procuror ar avea cine ştie ce interese cu această femeie şi ne-ar impune s-o scoatem că a murit de moarte naturală ambele cazuri ar fi ilustrate, iar adevărul s-ar duce dracului.
—- E, dragă Liviu, nu-i mai bate omului capul cu tâmpenii de astea! zice, moale, procurorul.
— Sigur că domnia sa este un om corect şi nu va interveni in nici un fel, iar dumneata de abia ai venit în oraşul nostru şi încă n-ai nici un interes. Aşa că vei vedea cum se aflu adevărul cu ocazia unei autopsii. Adevărul ăsta ii -l vei însuşi sau nu, acesta e dreptul de totdeauna al autorităţii, dar dumneata să ştii că el totdeauna există!
— Domdoctor, o-ntoarcem pe spate să scoatem măduva spinării sau o scoatem prin faţă?
— Las-o aşa! Treci l-a cavitatea toraco-abdominală! Doctorul trece acum la reconstituirea creierului ciopîrţit,
luorlnd cu mănuşile de cauciuc, pe tava pe care l-a examinat. Matei D roagă pe comisar să-l ajute şi să pună perna de muşama sub umerii decedatei, ceea ce tînărul poliţist, spre uimirea procurorului, reuşeşte să facă fără să vomite.
402

■ Medicii din imperiu, reia doctorul, erau interesaţi fn autopsiile lor de amănuntele cele mai mici, secţionau fiecare organ de zeci de ori, observaţiile păreau aproape haotice prin mulţimea lor, erau în stare să petreacă şi trei zile lingă un cadavru, încercind apoi să remonteze fiecare piesă şi fiecare informaţie obţinută într-un traseu încîlcit de cauzalităţi. Ei concepeau trupul ca pe o maşinărie nemţească foarte complicată.
— Mda, normal! zice zîmbind comisarul. E prima oară cînd pe chipul lui uşor speriat apare din nou o urmă de: zîmbet.
— Cei din regat considerau că fiecare trup are o cheie a lui şi i-o căutau cu intuiţia. In momentul găsirii ei, totul devenea dintr-o dată limpede şi nimic din concluzia legistului nu mai putea fi clintit. Ei aveau obsesia unei forme mari, globale. Uneori nu găseau cheia acestei forme, fie din cauza ignoranţei lor, fie pentru că erau împiedicaţi datorită necunoaşterii condiţiilor externe cadavrului. Mă rog, de cînd ara terminat eu facultatea şi pînă acum, lucrurile astea au mers cam amestecat, şi aşa, şi aşa, după cum ştia fiecare. Ceva mă face să cred că de acum înainte totul se va schimba îacă o dată. Şi se va schimba radical. Ori se va merge pe o claritate maximă obţinută prin noi metode, ori se vor folosi vechile metode şi totul va deveni din ce în ce mar confuz. Dumneata, pentru că eşti tînăr şi abia ai intrat în.meseria asta, vei avea parte de răspunsuri date de fiecare diiilro cele trei feluri de mediei-legişti. Trebuie să înveţi, să ta orientezi.
Tot timpul cit a vorbit, doctorul Liv iu a şi lucrat împreuna cu Matei asupra diferitelor organe, a secţionat, a prelevat probe, şi-a mai scos mănuşile şi a notat cite ceva în carnet. Acum după ce procurorul a fumat mai bine de un pachet de ţigări, iar tînărul comisar a tot ieşit afară din sala de autopsii şi -« iv in tors, Matei e ocupat cu aşezarea organelor la loc şi cusutul cadavrului cu sfoară, iar doctorul şi cei doi oameni ai justiţiei pun sigilii pe borcanele încare se află, iii formalină bucăţi de organe recoltate.
— De ce crezi că a murit femeia asta, Matei? întreabă doctorul Liviu. Este un obicei mai vechi al lui -ă ceară părerea autopsierului la sfirşit, pentru a se amuza de răspunsurile

aiurite ale acestuia. Procurorul îi cunoaşte aceste ticuri şî începe să rida înainte.
— A ajuns-o blestemu, dorn doctor! *r-* Nul
— Atunci, pentru că n-a mai avut zile, d-aia!
— Nu!
— Credeţi că a fost omorîtă, dom doctor?
— S-ar putea!
— Otrăvită?
— Nu cred! După analiza de laborator o să se vadă, dar eu nu cred.
— Sufocată?
—• Nici. Ai văzul că nu avea leziuni pe pârlea interioară a buzelor.
— Strangulată?
— Nu.
— Parcă avea nişte urme aici, pe gît 1
— Staze. Normale!
— Atunci, ce dracu, doamne iartă-mă, a avui Doar n-o îi ajuns-o căinţa pentru ce-a făcut eal
Doctorul. începe să rîdă.
- O să vezi în conctuziuni! mai zice el şi ies toţi trei
pentru a merge la spălător.
— Domnilor, spune în timp ce se spală, este o moarte Bubită care poate fi cauzată şi de boli dezvoltate în interiorul organismului fără a fi observate, dar ar putea să fie şi provocată de ceva sau cineva din afară!
— Deci o crimă? întreabă comisarul.
—- E, crimă, pă dracu! răspunde mai întîi procurorul.
— Vom vedea! Oricum, mai lipsesc ceva date! într-o oră vă dau eoneluziunile provizorii.
Pe culoarul spitalului, procurorul se scuză că are şi alta treabă prin împrejurimi şi pleacă înainte. De fapt, peste mimai câteva minute va intra în cafeneaua Palace şi va cere un coniac dublu.
Doctorul îi pune comisarului mîna pe umăr, cu oarecare simpatie s-ar zice, şi-l întreabă docă nu vrea să mai vadă o dată locul crimei,

/

— Al crimei? Sinteţi sigur? întreabă acesta cu o uşoara tremurare a glasului. Adică la prima lui anchetă să şi dea peste o crimă? E cam. prea repede. Acceptă să meargă din nou cu Liviu pînă în piaţa Mârzescu.
— Cine a cerut autopsia? întreabă doctorul în drum pină acolo.
— Un nepot! Bănuieşte că fostul concubin al decedatei ar fi ucis-o cu otravă pentru a-i lua nişte bijuterii de mare valoare.
— Aiurea, bijuterii! N-aţi văzut mizeria in care trăia?
— Da, dar mai sîpt cazuri de avari care mor în mizerie pe cîte o saltea umplută cu cocoşei de aur!
— Nu cred că era cazul!
— Oricum, vom cerceta!
Cind au ajuns, e aproape ora două. Ziua călduroasă, prea călduroasă pentru aprilie, ii făcuse pe cei cîţiva locatari ai casei de la numărul doi să stea în pat, cu obloanele trase peste ferestre. Cei doi urcă nestingheriţi pe scara exterioară şi desfac din nou sigiliul pus dimineaţă. De cum pătrund în camera din oare a fost scos cadavrul, doctorul se duce la fereastră şi închide şi el obloanele. în cameră se face întuneric. Comisarul spune speriat: , .
— Ce se inlîmplă?
Pentru orice eventualitate scoate pistolul.
Doctorul rămine cîteva minute nemişcat. Apoi deschide din nou obloanele. Nici nu ia in seamă pistolul pe care celălalt ii ţine in mină, la vedere.
—- Cred» că sliu. spune doctorul.
— Ce ştiţi?
— Cind închid din nou obloanele să vă uitaţi cu atenţie pe uşa dulapului. Chiar în faţa patului în care a fost cadavru).
într-adevăr, cind camera se scufundă în întuneric, pe . uşa dulapului se disting clar nişte litere scrise cu o substanţă fosforescentă. *SAGE ÎS HERE.* Cind se face din nou lumină, cei doi le notează conştiincioşi in carnete.
— Acuma ştiu, domnule comisar, e o moarte foarte rară, n-am mai avut pînă acum nici un caz. în raport am să vă descriu amănunţit cum se produce. Este moartea de spaimă sau moartea prin inhibiţie spontană.
Tînărul nu înţelege nimic, aşa că deocamdată subliniază cu două linii cuvintele pe care Ie-a copiat de pe dulap,
405
în după-amiaza calma, călduroasă şi frumoasă a primei zile din săptămina de la sîîrşitul lui aprilie 1947, în biroul lui de la Tribunalul Timiş Torontal, doctorul Liviu avu confirmarea ciudăţeniei acelei zile.
Stătea la birou şi redacta raportul de autopsie. Scrisese deja vreo şase. pagini şi se gîndea la posibilitatea de a transforma acest raport într-o comunicare ştiinţifică. Un caz foarte rar, cu simptomele si probele perfect păstrate. Tocmai scrisese cuvîntul CONCLUZIUNI şi se pregătea să umple pagina din faţa lui cu argumente şi raţionamente. Avea o stare febrilă. în uşă se aui o bătaie timidă.
— Intră! strigă el.
In cadrul uşii apăru autopsierul Matei. Doctorul se miră. Omul lui nu avea obiceiul să bată Ia uşă sau, dacă i se mai îrdîmpla cîteodoia. era de mirare doar că tăblia uşii nu se rge.
— Ce-i cu tine. Matei?, zise doctorul.
— Dom doc[1] M . sîfrteţi chemat la Siguranţă. Vă aşteaptă doi ofiţeri la uşă.
— Bine, si cei cu asta?
— Păi...
Doctorul începu să-şi strîngă repede foile raportului de
pe masă şi plecă cu ele spre dulap. Avea să scrie concluziunile
în linişte, la întoarcere. Cind deschise uşa dulapului, Matei
le întoarse cu spatele şi-si băgă mîinile în urechi. Ăsta a
. suat-o razna, îşi spuse doctorul. încuie hirtiile în dulap şi ieşi,
în biroul în care fu introdus un sfert de oră mai tîrziu am surpriza să-l găsească pe tînărul comisar Neacşu Stan. Nu mai părea chiar alit de tînăr acum, ridurile îi erau accentuate de lumina puternică a lămpii de birou cu *abat-jour-vl* ridicat.
— Ce e? întreba doctorul, ca şi cind ar fi vorbit cu o v.lie cunoştinţă.
— Nimic. Trebuie să vă punem cîteva întrebări. Luaţi loe.

— Dar...?
— Da. Aici lucrez, nu la judiciar. Vă rog să-mi spuneţi dacă ati fost prieten cu comisarul Cornsa si în ce fel îl cunoaşteţi?
(Pe la orele zece seara, în 21 aprilie 1947, autopsierul Matei se plictisi să-l aştepte pe doctorul Liviu şi se gîndi să plece acasă.)
40G
Era ora la care comisarul Neacşu şi doctorul Liviu începuseră să discute generalităţi, minoritarii în vecinul regat si în Banat, emigraţiile în ultima sută de ani, starea de spirit a populaţiei din zonele de frontieră etc. Un expert grafolog fusese trimis in Piaţa Mârzescu să verifice dacă scrisul lui Comşa semăna cu cel de pe dulapul din camera Anei. îl aşteptau.
(Autopsierul Matei scotoci prin buzunarele lui largi şi scoase cheia să încuie uşa cabinetului. *Cheia nu se gotrccia.* A est lucru îl sperie foarte tare. Aproape in fugă ajunse in cămăruţa lui închiriată într-un subsol din Elisabetin, îşi făcu bagajul şi se duse la gară. Se urcă într-un tren, primul care pleca, în direcţia Lugoj. Se gindea să se angajeze zilier la vreo fermă.)
— Marile idei sint împotriva frontierelor, spuse Tit Liviu.
— Yă referiţi la ideile religioase? întrebă Neacşu.
— Da. Cruciadele, spre exemplu...
— Nu-i un bun exemplu, întrerupse Neacşu, cruciadele Eînt războaie de tip imperialist mascate.
— Dar credeţi că ideea creştină conţine în ea frontiera?
— Asta nu, ce-i drept, se poate susţine uşor că nu! •— Deci si voi, cind spuneţi internaţionalism pro
tot...
— Dar nu numai ideile, ci şi oamenii refuză, uneori instinctiv, subconştient, să accepte că există iiraniţe!
— Mda, zise doctorul, asta pentru că, mai ales in ui! inia vreme, eonfcrolul la trecere se face pe pipăite, pe dezbrăcate ceea ce înseamnă, de fapt, „viol" justificat de o linie ginară.
— Ha-ha-ha, nu m-ara gîndit Ia aspectul ăsta..., CUIB sări zic, corporaU
Uşa se deschise şi In cadrul ei si iul grafolog.
Privirile doctorului şi ale comisarului se «oneentrară spre el o fracţiune de secundă. Cit acesta spuse da, tot din priviri şi dintr-o uşoară mişcare din cap.
— E, zise Neacşu, cidioînd«-se în picioare, acum puterii fi giguri că domnul Comşa a încercat să treacă graniţa fără să se mai supună la vreun control. Nu-i aşa., domnule doctor?
— Mda, ideile sînt una, şi oamenii alta!
407
— Sinteţi liber! adăugă Neacşu. Acum sînt sigur că mi l-aţi ajutat în nici un fel pe Comşa. Apoi, în timp ce doctorali se îndrepta spre uşa în care încă aştepta expertul grafolog, mai spuse: Iar nepotul doamnei trebuie să ştie că nimeni fi-a otrăvit-o pe mătuşa lui, nu.-i aşa?
— Da. La revedere!, răspunse doctorul şi ieşi.
Cum se apără cetăţenii împotriva duşmanului public Nr. 1 TIFOSUL Furt din magazia de alimente a sanatoriului Lega Vînd mobilier de băcănie Elevele de la liceul „Carmen Sylva" au adunat pentru. Moldova suma de lei 5.536.000. llollyvvQod-ul maimuţelor la cinema Thalia Licitaţie !r porci — 85 buc. a 110— 120 kg. preţul de strigare — 40.000 pro kg 1 500 lei biletul de tramvai 2 000 lei fisa de telefon după patru ani de război, doi ani de secetă şi o iarnă grea vizarea permiselor de port-armă cinema Regal — zilnic desinfectat — Simfonia americană — producţie 47 *noi linii aeriene — TWA americană: Bucureşti — Timişoara — Triesle. şi Bucureşti — Londra prin Budapesta şi Viena* generalissi-rnul Stalin — cetăţean de onoare al României Rezultatele raziei din 23 martie în cartierul Iosefin — 89 persoane fără acte, din care 28 eliberate, 30 repartizate Biroului Juridic pentru verificare, 30 Biroului Administrativ si *una Biroului de Siguranţă* Maestrul Enescu a dat eri, 3 aprilie. 47, un concert la New York, venitul fiind oferit regiunilor înfometa t e din ţară *„Mătuşica din America*[11] de

Max Reimann şi Otto Sclrwarlz la Teatrul OMEC Ministerul Economiei Naţionale a fixat preţul pîinii la 20.000 lei Kg. loco brutărie *(„Făclia Banatului",* Sâmbătă 19 Aprilie 1947, 4 pagini 5 000 lei)
Audienţa generalului Marshall la generalissimuî Stalin comentată viu în întreaga lume Arestarea la Satu Mare a lui Johan Kuntz, călău al lagărului de la Mathausen Mare Bal al Uniunii Tineretului Socialist din Timişoara — Bufet-Surprize-Jazz, premiera pe ţară a marelui film ALOMA cu Dorothy Lamour la cinema Thalia şi cinema Urania Proiect de lege pentru reprimarea speculei şi sabotajului Tinere fete simpatice dornice de veselie caută însoţitori pentru excursii.
408
Oferte la ziar sub „iubitorii de natură." Mare explozie In oraşul Texas din America —.peste 1 ©00 de morţi — stare de asediu Imprimat la 17 Aprilie, tipografia Ateneul. *(„Făclia Banatului",* Duminică 20 Aprilie 1047 pagini 5bQ0 lei).
Azi au fost puse in circulaţie bancnote de 1.000.000 lei Mare panama internaţională: trenuri întregi.de sare românească au luat calea bursei negre internaţionale Opera de stat din Timişoara se deschide Duminica 27 aprilie cu „Aida" de erdi Proporţiile incendiilor din Texas-City 8.000 lei biletul de tramvai Partidul comunis! francez si acţiunea de Gauîle Bijuterii în valoare de 7—800 milioane furate de la tlugo Wentzel, Bvd. Cârol 8 Imprimat la 18 Aprilie, tipografia Ateneul. *(..Făclia Banatului",* Joi 24 Aprilie 1947, 4 pagini 5 000 lei).
Decese: ...Ana Persida Cumpănaş, 54 de ani, casnică... Ultimul mercurial valabil — teoretic pe piaţa Timişoarei (20 Aprilie. 47) cartofi — 35.00" iei Kg... mere creţeşti — 20 000... gîste... 100.000 lei kg... lapte 15 000 leil... slănină afumată... 250 000 leikg. Tov. ministru Ion Pas la Timişoara Complot militar in Portugalia A murit regele Cristian al X-lea al Danemarcei Preţuri cerute azi dimineaţă la ora 8.30 în piaţa din Cetate: cartofi 80.000, mere — 100.000, g»şte - 700.000 (bw *),* lapte 23.000 notăm absenţa cămătăriei, unturii, untdelemnului.
La cinema Regal — „Păcatele trupului[1], cu Vivien Bor mance şi J. Gabin (Imprimat la 22 Aprilie, 1947, tipografia Ateneul).

—

1

Acum, ei revin în 1986. f,a fragmentul eu „acum, ein.l scriu parcă atit de palid, atit de îndepărtat". După prima viiită la doamna Anghelina. Continuă să meargă, să serie,
Afară, din nou pe drum. Nu se abat. Dar o iau înapoi. de această dată înspre centru, nu spre margine. S-a mai potolii căldura. Cer fără nori. La Comloş, librăria deschisă. Vor să cumpere cărţi. Nu se poale. Personalul alege fasole (normă de servici). Librăria o a cooperaţiei. Deschisă şi cofetăria. Pot minca (afară, pe trepte), cîte o îngheţată-in pahare de plastic. Li se face foame şi sete". Profesorul de română tot nu s-a întors de la Jimbolia. Au pierdut trenul de după amiază. Au unul la opt şi ceva, cu întrerupere laLovrin. Pînă atunci mai e. Să se aşeze undeva. în grădina de vară. Găsesc patru scaune de fier, vopsite in verde. Le trag deoparte, sub un nuc. Bărbaţi din sat beau bere la halbă, risipiţi pe la mese. Ei ar minca. *Emdoi* îşi cumpăra o răchie mare. Toţi trei — o sticlă de apă minerală. împart ultimul sandvici. Mănincă bomboane lipicioase. Beau apă.

Vorbesc- Timp de vreo două ore vorbesc acolo", în fostul parc, in grădina de vară. Apus. Căldură stinsă. Muşte. Ţinţari. Senzaţie de sfîrşit. Şi totuşi abia acum încep. Îşi amintesc de drumul spre graniţă, de grănicerul cu copil in braţe, de tuşa Lena, Recapitulează tot. Apoi pun la cale. Urzesc planul de atac, Cartea. încă nu ştiu exact cum se va intitula. Subtitlul e bun: romanretroversiune. O versiune retro. Dar şi o retroversiune. Aha! Le place propunerea lui *Emdoi.* Da, da. Ceva nostalgic. O nostalgie după un timp pierdut. Dopa o literatură pierdută. Un *apres-coup.* Da, da. Cu distanţa şi deta-
412
şarca cu venito. Cu subminarea. Cu simbolul pe buze, aşa să te desparţi de o lume! Cura! Ri.înd. Hehe, dar nici nu te poţi despărţi de ea şi nici a rîde nu.-ţi prea vino. Deşi e chiar aia: ..voioasa apocaKpsă". Iar.ei —în avanpost. O deriziune a tot ce mişcă. La suprafaţă, urme, dîre, muşcături, *des traees f O* sfîrlecare, o sfîşiere, cu ghearele şi cu dinţii. Un corp îrnbu-cătăţit, da, da, tăiat sistematic. Nu sfişiat aiurea, ci riguros, după un plan secret. Cu ştiinţă şi artă. Cu acest stilet tăios. Cu stilul. Ca un bisturiu de anatomist. De chirurg. De autop-sisî. O autopsie generală. Cu sînge rece. Pînă în mie, adine, în abis. „Autopsie" înseamnă ,.a vedea cu pro; ochi." Dar şi literatura tot asta înseamnă: a tăia pentru a înţelege.
O mizǎ prea mare pentru un subiect atit de... Atît de t Da. în fond, de ce nu? Se vor apuca, a doua zi, dimineaţa chiar, de compunerea şi descompunerea acestui corp. De construirea şi deconstruirea lui. Riguros, după plan. Vor scrio neabătut, timp de 17 zile, peste 500 de pagini. Vor citi. Vor rescrie unele pasaje. Se vor întîlni cu o mulţime de prieteni. Vor fi întrebaţi ce fac. Cum lucrează. La ce lucrea?ă, de fapt? Dacă sînt documentaţi. Dacă nu le e teamă de zaţional. De compromitere. De ridicolul care îi pîndeşte. De capcanele „genului". încă o dată: de compromis. Vor răspunde. Le va fi teamă! Se vor încuraja unul pe altul. Vor continua să scrie. Vor răspunde în scris. Vor da seama. Vor încălca mereu cile ceva. Vor fi judecaţi şi pedepsiţi.
Şi totuşi acest corp se va închega, încetul cu încetul. Din bucăţi. Va prinde viaţă. Va creşte ameninţător. Aproa; va cotropi. Atunci vor fi nevoiţi să-l suprime. Vor lăsa multe urme. Dactilograme. Deşi — crimă perfectă! Apoi corpul va fi desfăcut în aceleaşi bucăţi. Şi totuşi altele. într-o altă alcătuire. Cu un obiect tăios. Nu, obiectul acela nu se putea numi „stil". Va trebui găsit un termen de strictă specialitate. Pentru ca ei să poată începe.
Vor cobori din nou, nu peste mult timp, în subsol. Vor vedea aceeaşi faianţă albastră. Aceeaşi imagine a corpului deplin, dezgolit, încremenit, întins. Aşteptînd.
„— Domnule profesor, am reuşit să reconstituim, de !a martori oculari,, poaiţia în care se afla cadavrul în dimineaţa zilei de 20 aprilie 1947- Mai deţinem, după cum ştiţi, şi aceste
413
CONCLUZIUNI
La autopsia cadavrului femeii Cumpănaş Ana, în etate de 56 dat ani, din Timişoara, am constatat că moartea ei a fost naturală, datorită unei boli de inimă, (miocardită şi aor.tită cronică) precum şi a unei boli de ficat (hepatită şi calculoză biliară).
Pe corpul ei nu am aflat niciun semn de violenţă.
Slbactea ia produs în mod subit.
x Medic Legist:
Dr.....•
(lipseşte semnătura medicului legist)
Cum ar fi trebuit să decurgă, de fapt, autopsia?
Profesorul va asculta cu atenţie descrierile. Va citi încă-o dată concluzinile. cu

vădită iiemulţuniire, profesionaolă. Apoi le va răspunde:
La început sa deschid ochii, urechile,,.
Acesta era finalul cărţii noastre la sfîrşitul lui auguste 1986. Acum, după rescrierea din august-septembrie 14)87, finalul arată ca,
La- început hid ochii, urechi..-

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

i. VOM VII;
— Allsop, Kenneth, *Chicago sub teroare,* Ed. Politici, Bucureştii 1973
— Armaş, Matei, prof., *încrezători tot înainte,* Lucrare închinată „Asociaţuinii liceului Trăiau Doda", Tiparul tipografiei diecezane, Caransebeş, 1937
— Benot, Stephen Vincent, *America,* Pro Pace, 1946
— Binder, Franz, *Alt Temeswar,* 1934, Timişoara
— Botoran, C; Calafeteami, I; Campus, E. Moisuc, V.; *România şi conferinţa de pace de la Paris (1918-l920),* Ed. Dacia,
Cluj-Napoca, 1933
•- Bourget, Paul, *Outre-Mer, Notes sur PAmerique,* Pion, Paris, 1918
— Bulai, Constantin; Antoniu, Geoţge; Chivulescu, Gheorghe, *Dicţionar juridic penal,* Ed. Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1970
— Buia, Alexandru, Dr., *Plantele noastre medicinale,* Editura „Poporul român, " Timişoara , 1944
-■• Bulei, Ion, *Lumea românească ia 1900,* Ed, Eminescu,
Bucureşti, 1984 -- Caliani, Aug., *Le dSvehppement de Venseignement primaire dans la „zone culturelle de Transilvanie,* M.O. — LImprimerie Naţionale, Bucureşti, 1937
«aimet, Augustin, *Dissertatwn sur Ies apparitions des esprits et sur Ies iximpires et revenants,* Einsiodten, Kalin, 1749 Canetti, Elias, *Fada in ureche,* Ed. Dacia, 1986 • Comarnescu, Petru, *America văzută de un tinăr de azi,* Editura Adevărul, 8.A., Bucureşti, f.a.
417
— Conciatu, lancu, *Probleme economice bănăţene,* Editura Curierul Bănatului, Timişoara, f.a.
— Cr-işan. Traian, Prof. dr., *Medicină legala,* ed. a Ii-a, lito, IMT. 1985
— Daicoviciu C, Acad. Conslantinescu, M., Prof. (sub redac-ţâ), *Destrămarea monarhici austro-ungare,* Ed. Academiei, Bucureşti, 1964
— Diamandi, Sterie, *Galeria oamenilor politici,* Ed. Cugetarea,
f.a.
— *Dictionnaire des biographics,* P.U.F., 1958
— *Dictionnaire de potique, el de rhilorique,* P.U.F., 11
— *Dictionnaire des symboles,* Ed. Seghers et Ed. Jupiter. 1973
— Dos Passos, John. A *V A,* voi. I- 111, EI.U. Bucureşti, 1968
— Draghicesco, D.. *f.cs Roumains dr Serbie,* Pars, 1919
— Drutzu, Serbau, Pqpovici, Andrei, *Românii din America,* Ed. C.R., 191.
— Eco, Umberto, *Numele trandafirului,* Ed, Dacia, Cluj-Na«
poca, 194
— Ehrler, J.J., *Banatul, de la origini până acum-l774,* Edj
Facla, 1914
— Foucault, Michel, *Surveiller et punir,* Gallimard, 197
— Frank, Josef, *America dela Franklin la Ford. 23 de biografii* Ed. Scrisul Romanesc, Craiova, f.a.
— Ghimpu, V., *Impresii din America.* Bucureşti, 1940
— Giurescu, C-tin, *Impresii- din America,* Bucureşti, 1977
— Girard, Bene, *Minciună romantică şi adevăr romanesc,* Ed, Univers, 1972
— Gracian, Baltazar, *Oracolul manual şi arta prudenţei. Crili-conul,* BPT, Ed. Minerva, 1975
— Griselini, Fr., *încercare de istorie pclitică şi naturală a Rana tului Timişoarei,* Ed. Facla, Timişoara, 1984
— Ionescu, B; Dumitraehe, C; Maximilian, C, *Patologia sexua-Uzării,* Ed. Medicală, Bucureşti, 1980
— Iorga, Nicolae, *America si românii din America.* Aşezământul tipografic „Datina Romanească", Vălenii de Munte, *i*
— Irineu, Cora, *Scrisori bănăţene,* Ed. Facla, 1975
— Kobîer, John, *Ardent Spirits. The Pişe and Fall of Prohi-bition,* Faweelt Books, Greenwich, Connecticut, 1973
— Kofman, Sarah, *Venfance de Vari,* P.U.F., 1971
— *Lexicon militar,* Editura Militară, Bucureşti, 1980
418
— Lyotard, J.-Fr., *La. condition postmoderne. Rapport sur le savoir,* Ed. de Minuit, 1979
— Minaev, V., *Gestapoul american,* Ed. Cartea Rusă, 1951

— Minovici, Nicolae Kernbach, M. Dr., *Tehnica autopsiei, me-"dîco-legale,* Tipografia Lepage, Cluj, 1926
— Muşat, Mircea, Ardeleanu, Ion, *România după Mărea Unire,* Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986
Myron, Jack, *America aşa cum csie,* Ed. Cultura Românească,
S.A.R., f.â.
— Neagu, C; Marinescu, D., *Fapte din umbră,* voi. IV, Ed. Politică, Bucureşti, 1983
— *Pagini din gîndirea militară,-universală,* Ed. Militară, Bucureşti, 1985
— Pascu, Ştefan, Acad.; Zahiu, Ioan, Prof. univ dr.: Ţintă, Aurel, con. univ. dr. (sub redacţia), *.TIMIŞOARA. Pagini din trecut şi de azij* Ed Consiliului Popular al Municipiului Timişoara, 1969
— Petrescu, Camil, *Trei primăveri,* Ed. Facla, Timişoara, 1975
— *Poetica americană. Orientări actuale,* Ed. Dacia. f.luj-Napoca,
1981
— Popovici, Aurel C, *La qneslion. roumaine en Transylvanie et en Hongrie,* Libruire Payot C-ie, Lausanne, Paris. 1918
Road Atlas of the United- States, Canada, and M Western Publishing Co.. 1978
— Roth, *ioseph, Cnpta lubsburgilor, Ed.* Univers, Bucureşti, 1973
— Saroyan, William,A *Aram,* Ed. Tineretului.
— Scarpetta, Guy, *Uimpw te,* Grasset, Paris, 1985
— Semiolique. *Dictionţj»* *onnt de la iheorie du lai* Hachette, 1979
— Siniion, Al. *,Regimul politic din România in perioada sept, 1940-ian. 1941,* Ed. Dacia, Cluj-Naj.....a, 1976
— Steme, L., *Tristram Shandy,* ELI 1969
— Stott, WiUiam, *Documentary Exj* ■ *America,* Oxford University Press, New York, L973
— Thoms, Henri, *Istoria biografică a Şţateloi Unite,* Pro Pace, 1940
— Thorwaîd, jiirgen. *Un secol de lupta cu delincventa,* Ed. Ju« nimea, laşi, 1981
419
— Toland, John, *Tlw DiUinger Days,* Ilandom Honse, New York, 1963
— Ungureanu, Cornol, *Imediata noastră apropiere,* Î3d. Facla, Timişoara 1980
- Vlâdescu, St. *O nouă zonă culturală,* Tipografia „Ateneu", Buc, f.a.
— Wilde, A., *Horizons of Asscni; Modernism, Postrtwd-ernism and the. Ironic Imagination,* The Johns Ilopkins University Press, 1981
2. PERIODICE
• *Abstinenţa. Organ pentru combaterea alcoolismului şi stupe fiantclor,* Timişoara, 1930
— *Art Press. Special Vienne,* nr. 100, 198»
— *An Press. Special — Quc peut le roman?,* nr. 6 (hors serie), dec. 1985. - ian, - febr. 1986
— *Banatul,* Timişoara, 1935
— *Dimineaţa,* Bucureşti, 193»—1936
— *Fmncea,* Timişoara, 1934-l936 ..... *Ulustration,* Paris, 1909—191S
- *înfrăţirea.* Timişoara, 1936
— *Luminătoriul,* Timişoara, 1898 .....*U Mois,* Paris, 1934-l939
Orizont Magazin, Timişoara, *i9B ■7- Posnaşul,* călindar pe anul visect 1896, Timişoara
— *Realitatea ilustrată,* Bucureşti, 1936
— *Suflet nou,* Comloşul Mare, 1934
— *Temcsvarer Wochenblatt,* Temesvar, 1853
— *Temcsvarer Zcitung,* Tomesvar, 1857
— *Timişoara,* Timişoara, 1934
— *Vestul,* Timişoara, 1935 ..... *Vrerea,* Timişora, 1936
GLOSAU
■ albele băgrin bejenie bicher brişcă căsină
• căţăloane
- a elopoţi
- coc ie
- crumpi croafnă
■ cueher cucuruz
■ •) di văii i esîing târnă
orie a fircâli fîrtai
■ ffeorţoUîlă
glajă gostio gri Ii aş incinlat
a givăni)
■ — cosmefcieale de culoare albă
— salcJm
— pribegie
— burlac
—• trăsură uşoară de fără -local public (în. Satele transilvănene, destinat îndeosebi

notabilităţilor, intelectualilor etc.) căţea
— a suna
— ■ căruţă • cartofi
gogoaşă
binoclu de spectacol
porumb
— a sta de vorbă, a sta la sfat
stor
vopsea, fard i hioşc (In curţi) a mfzgâli sfert
curvă, tîrfă
sticlă
oerăj
■ zahăr ars
ierbîntat

— începciat	— împreunat, îmbinat	
— lanţ (la pi. lanţăj	— unitate de măsură «la hectar	agricol ă
— leat (uri)	— şipcă de lemn	
— madaranţă	- tîrfă	
— inarve	— vite	
— mastroacă	- tir-fă	
— a măltări	— a tencuî	
— măsăriţă	— faţă de masă	
— a molari	— a fotografia	
— nănaş	— naş	
— ocoşenio	— deşteptăciune, agerim	9, di
— ogrăsît	— -slab. pipernicit	
— paore	— ţăran	
— părăzol	— umbrelă	
— pilar	— geambaş	-
— a plăci	— a plăti	
— poneavă	— cuvertură, cergă	
— proclete	— mişel, ticălos, fî	c
— răcbie	- ţuică	
- răhittt	— zăpăcit	
- sobă	cameră	
— straiţă	— traistă .	
— solocat	stor	
- stSniţlu	pung i de lîîrtî	
-- şlafir	- zesti	
— a stric ui	,— - ii lî-i anula, stîrpi)	
— sucitor	- facă!.	
— tănier	, - farf II	
— Iipsie	— tavă	
— treascuri	- tunuri mici,	

la şerb. artificii ş uicJ - unchi, nene
— a zblirî („zburăşte") jtel, spune!

P O S T P A I i

E 11 1 Ii E Ăi E S T U LUI S Ă L B Ă T I Q

întîmplarea (care, in cazul meu, s-ar putea numi, la fel de bine, destin) a făcut ca, în ultimul deceniu şi jumătate să mă aflu in preajma celor mai însemnate evenimente istorice din răsăritul Europei. O bursă Fulbright —- uruiind unui stagiu de patru ani la Bucureşti — mi-a prilejuit, îxi 1977, petrecerea cîtorva luni la Praga. Am trăit", la o intensitate incredibilă, zilele fierbinţi ale Cariei 77. Am murşă-luit — acesta e cuvîntul —

zile şi nopţi alături de neobositul Vâclav Ilavel. Am trăit, într-un ritm aproape apocaliptic, incertitudinea zilelor şi săptămânilor care au urmat. încetul cu încetul, i-am cunoscut pe toţi cei care, apoi, aveau să fie mentorii Forumului Civic. Şi Pad l oliut, şi Ludvik Vaculik, Jiri Grusa, Alexander Klimeut şi, mai ales, Ivan Kîima, erau oamenii prin care începeam să descopăr cealaltă Europă.
Tot întîmplarea (dar mai ales prietenia cu Vâclav ilavel) mi-a favorizat intîlnirea de neuitat cu A dam Micimile. M ara-aflat alături de el, într-un splendid amurg, în ziua în cai» a scos de la rotativă primul număr al *Gazetei Wybrcza*
Şi pentru ca biografia mea politică est-europeană să fie completă, am participat, tot la Praga, la eîteva din şedin ţele Secţiei de Jazz. în vara lui 1986 am protestat, alături de un maare grup de inteleotuali împotriva arestării lui Zbigniew Bujak (liderul din clandestinitate al „.Solida
423
ţii") şi am rccac t scrisoarea prin care se cerea punerea imediata in litertate a Iui Xbigniew Levvieki, eminentul
americanist. In octombrie al aceluiaşi an, partieipînd, neoficial, la lucrările Forumului Cultural de la Budapesta am luat atitudine fermă contra „campaniei de intimidare" pe care autorităţile maghiare o declanşaseră împotriva unor militanţi precum Sondor Leszak, Jeno Nagy sau Gyorgy Ci; ido.
în fine, prietenia cu cîţiva intelectuali cehoslovaci nia transformat în noiembrie 1989 într-un neaşteptat mesager de pace pe lingă Milan Kundera. Odată ajuns în Franţa, am rămas consternat să descopăr un scriitor aproape indiferent la marile schimbări din Europa. întrebîndu-l dacă nu crede că, în acel moment, locul său era acasă, mi-a spus, aproape cu cinism: „Vin, dar mai întii să mi termin cartea. (Kundera luera la ultimele capitole ale *Imortalităţii).*
Pentru că la începutul lui decembrie trebuia să fiu la Sofia, şi pentru că mai aveam suficient timp să ajung la New York, am hotărît să petrec cîteva zile in România. Reveneam după aproape cincisprezece ani şi eram mai mult decît. curios să văd ce se întîmpla în acest paradis al stali» nismului. Lucrurile sînt, astăzi, cunoscute. Presa si televiziunea mondială au făcut, cu multă largheţe, în săptămi-nile din urmă, anatomia ultimei redute a totalitarismului european. Mergeam la Bucureşti cu o explicabilă strîngore tio inimă. Ce vor fi făcind vechii mei prieteni, oamenii.în preajma cărora ajunsesem, deodată cu prima vizită a lui Nixon, şi cu caro aveam să convieţuiesc aproape patru ani. In1976, cind părăsisem România, se simţeau primele senine ale unei deteriorări care, după spusele, unora, atinsese acum, în 1989, apogeul. Satele distruse, oraşele transformate în aşezări medievale, în care vara nu te puteai adăposti de căldură, iar iarna îngheţai literalmente, în casă, totul, şi mai ales deprimantul cenuşiu al străzii si al oamenilor ea
424
reau proiecţia unei politici coşmareşti. de cîteva zile se încheiase un congres al partidului comunist, iar deznădejdea populaţiei atinsese paroxismul. Nici de data aceasta nu se întîmplase nimic. Din contră, securitatea şi activiştii începuseră un război făţiş împotriva populaţiei.
(Iu inima strînsă, am format, de la o cabină publică ţştiam că telefonul din liotei este supravegheat) numărul profesorului C, vechiul meu ghid şi, aş îndrăzni să spun, prieten, care-mi deschisese cîteva din porţile literaturii române. Prin el ajunsesem săi cunosc pe cei mai importanţi scriitori români ai momentului. Cu teama în suflet, voiam să văd, acum, în ce fel Profesorul însuşi fusese afectat de vizibila degradare a existenţei în România. L-am regăsit, spre marea mea bucurie, aproape neschimbat. M-a primit cu aceeaşi nedisimulată bucurie — chiar dacă în apartamentul său era, parcă, mai frig decît afară şi chiar dacă, pe stradă (situată, de altfel, în inima Bucuroştiului), ca şi pe coridorul clădirii, era o beznă cumplită.
Am început, firesc, prin a depăna cîteva amintiri comune, încetul cu încetul discuţia a alunecat spre literatură. Profesorul tocmai se întorsese din Germania, de unde-şi adusese două geamantane de cărţi, „baricadele", spunea el, ,,care mă protejează de prostia din jur". Am fost uimit să constat că 61 cunoşteamult mai bine literatura occidentală decît creaţia din ţările vecine. Situaţia este explicabilă; cercul de fier cu care Ceausescu încinsese România îşi dovedea impermeabilitatea tocmai la literaturile vecine. Românii nu sînt vorbitori nici de sîrbă,nici de rusă, "nici de cehos-lovacă, sau bulgară. Vei fi, însă, uimit de numărul mare de vorbitori de franceză, engleză

sau germană. Tocmai din această cauză, excelenta literatură poloneză sau cehoslo-ică a rămas, practic, necunoscută intelectualului român. — Dar voi, voi co scrieţi? am întrebat. Profesorul mi-a vorbit de insurgenţa literară de la începutul anilor 80, despre noua generaţie de scriitori care se
425
ridicase, în mod inexplicabil, tocmai în aceste vremuri crunte. Mi-a vorbit, cu multă căldură, despre ciţiva prozatori tineri şi, în general despre greutăţile pe care le au -.să-şi publice cărţile.
— E o generaţie radicală, prea puţin dispusă la -compromis cu puterea, a subliniat Profesorul. Ei sint «noii» noştri romancieri, în sensul in care Franţa a avut, prin anii ; 60, un „nouveau roman". Dar nu sînt numai atît. Mult mai ra-finaţi decît un Ricardou, să zicem, ei fac, cu armele lui Sollers, o serioasă opoziţie politică. Refuză implicarea — un cuvînt care aici a devenit odios. Refuză manipularea. Refuză înregimentarea în structurile comuniste.
Eram uimit să-l aud pe Profesor vorbind cu atît a patimă anticomunistă, pentru că-l ştiam un vechi militant de stingă.
— De stînga, da, a recunoscut el. Insă ceea ce se întim-plă în România acum n-are nimic de-a face nici cu stînga, şi nici cu comunismul. E un extremism de factură naţionalistă.
Ca să-şi exemplifice ideea (sau, mai exact, ideile), mi-a «ratai un manuscris caro, după părerea lui, conţinea atît o rafinată scriitură, cit şi o foarte abilă formă de luptă împotriva oricărui naţionalism. Mi-am aruncat privirile asupra dosarului (era foarte voluminos) şi l-am răsfoit. Am constatat oă românească mea era încă destul de bună pentru a nu scăpa nimic din sensurile ascunse ale textului. Mai mult ca să-i fac plăcere profesorului, am cerut îngăduinţa să iau manuscrisul cu mine la hotel. A încuviinţat cu bucurie.
— Aş wrea sfi-ţi spun că e o carte „ou cîntec". Deşi n-a apărut încă, are o istorie a ei pe cit de senzaţională, pe atît..de tristă. După cum. vezi, e o lucrare colectivă. E scrisă de trei autori. Unul dintre ei, Mircea Nedelciu, este prozator „de profesie". Aici, e consîiferat şeful aşa-zisei „şcoli textua-
426
liste", care-i cuprinde pe majoritatea autorilor tineri. Ceilalţi doi, Adriana Babeţi şi Mircea Mihăieş, **sînt** eseişti, Ar merita să-i cunoşti pe toţi trei. Din păcate, numai Nedelciu locuieşte în Bucureşti. Babeţi şi Mihăieş sînt dm Timişoara,
(Am avut o scurtă tresărire. Buna mea prietenă, Nadine Ikewer, fusese, pînă în toamnă, lector ia catedra de americanistica a Universităţii din Timişoara şi aflînd că am să merg în România aproape că m-a somat să trec prin acel oraş. Avea cîteva mesaje pentru nişte tineri, cărora, după cile aveam să înţeleg mai tirziu, şederea ei timişoreană le •lăsase amintiri de neşters).
— Aşadar, este un roman colectiv. Nu vreau să-ţi spun mai multe, însă eu cred că e unul din cele mai bune lucruri scrise în România după război.
Tirziu, spre miezul nopţii, mi-am. luat rămas bun de la profesor. Drumul pînă la hotel, de altfel foarte scurt, mi l-am petrecut făcînd planuri pentru zilele următoare. Nu veneam, desigur, în România, ca trimis al lui Amnesty International. Distrusesem, înainte de a ajunge la Bucureşti, orice act care ar fi dovedit apartenenţa la acest organism care-i dăduse atît de mult de furcă lui Ceauşescu. Mă metamorfozasem, în vederea acestui voiaj, ca şi a celui din Bulgaria, în reprezentantul unei firme care prelucra plante medicinale. Aveam mai multe adrese, între care şi a unei localităţi clin apropierea Biicureştiului, Funduloa, Hotărîsem ca a doua zi, după ce voi închiria o maşină, să fac un drum pînă în acel sat din Bărăgan.
Oboseala călătoriei, emoţia reîntilnirii cu profesorul C,. ori poate alte cauze, m-au făcut să nu pot dormi. Aproape mecanic, am luat cîteva din paginile aflate in dosar şi am început să citesc. Ceea ce consideram că fusese, din partea profesorului, simplă politeţe, mi s-a relevat a fi o exigentă judecată de valoare.

Citeam, de fapt, unul din eele mai
427
bune romane care-mi căzuseră în miini în ultimii ani. N-am închis na ochi pînă spre ziua. Pe la ora nouă, l-am sunai pe profesor şi am spus că vreun săi cunosc neapărat pe autorul care locuia in Bucureşti. După cîteva minute mi-a dat, la rindul lui, un telefon, prin care-mi spunea qă Nedeleiu plecase din Bucureşti, dar avea să revină spre seară.
- Am mîncat. am închiriat o maşină, cu şofer cu tot, şi am continuat să •■iţesc şi pe drumul pînă la Fundulea. Lectura mă captivase cu totul. Ajuns la sediul Staţiei experimentale, am luat, legătura cu cei din conducere. Cînd să intru in biroul directorului,- un tinăr tocmai se pregătea să iasă. M-a salutat politicos şi mi-a făcut loc să intru. Am (fttrat, m-am aşezat într-un fotoliu şi am început să explic -de ce mă aflu acolo. La un moment dat, privirile mi-au fost atrase de o carte aflată pe biroul directorului (de fapt eţa singura carte). Am putut desluşi, deşi literele nu se. vedeau prea bine, numele autorului: Mircea Nedeleiu. M-am ridicat brusc, spre marea uimire a directorului, şi am luat obiectul in mină. Mircea Nedeleiu, *Şi ieri* ca *fi o zi.* Directorul a zimbit.
E chiar Hnărul care a ieşit mai înainte din birou, A venit să-mj aducă noua lui carte. Are aici, în comună, o .1 ,i şi vine destul de des să-şi ajute mama la lucru. Cum âş putea să-l întîlnesc? Directorul ayu o scurtă ezitare. • Din păcate, tocmai a. plecat la Bucureşti. Poate aţi văzut maşina in faţa intrării. Vă pot da numărul lui de telefon de acolo. Ajuns in Bucuroşii, am sunat şi am putut, în fine, să iau legătura cu unul dintre autorii cărţii care mâ fascina. Am hotărlt să ne întilnim spre seară
în aşteptarea intîlnirii, am urcat în cameră şi am continuat să citesc. Mi-e greu să redau, acum, senzaţiile contradictorii pe care le aveam la lectură. Mă intriga, mai ales,
423
felul în care fusese scris romanul. Trei autori, dar era aproape imposibil să detectezi vreo discrepanţă stilistică. Un control perfect al frazei, al tonului. O adecvare neobişnuită astilului la conţinut. Ironie, sarcasm, umor, erudiţie. Aveam dea face, evident, cu nişte profesionişti. Tema era de-o modernitate frapantă. Nu Io scăpase nimic, de la totalitarism Ia problema Europei centrale, la nostalgia unei lumi apuse şi la farmecul desuet al comunităţilor închise, la zborul avîntat într-o Americă pe cît de idilică, pe atit *de* crudă şi nemiloasă. Aveam în faţa mea o mostră tipică de roman european. Dezinhibăt, erudit, de o descindere spre politic care Iar li făcut să păleascâ de invidie pe Kundera, şi cu o amplitudine a viziunii ce dovedea o bună frecventare a liniei Musil-Broeh-Thomas Mann, romanul celor trei români va fi o surpriză editorială de proporţii. într-o Europă contorsionată politic, autorii *Femeii în roşu* fac politică fără să *h* pese de politică, şi scriu un roman al puterii cu un deplin dispreţ faţă de putere. Dizarmoniile savant controlate, barocul parodic şi ironia de o rafinată subtilitate probează arii (tdarea culturală de certă miză a romanului.
întîlnirea cu Nedeleiu avea să-mi clarifice cîteva din misterele cărţii, dar şi din povestea ei ulterioară. Scrisă Ia Timişoara, în numai şaptesprezece zile (adică în ritmul incredibil de treizeci de pagini pe zi!), ea fuseso scoasă din tipografie Ta ordinul unuia din generalii lui Ceauşescu. (Ironia Bortii face ca, în chiar aceste zile, generalul cu pricina să se afle sub stare de arest, acuzat pentru crimele din decem brio 1989). Sabotată de fostul Consiliu al Culturii şi Educaţiei Socialiste, şi de inflexibilul ei şef, Mihai Dulea, cartea ajunge la o altă editură, a scriitorilor. în ciuda poziţiei favorabile a editorilor, ea nu poate, totuşi, să apară. Mîna lungă a securităţii se opune din nou. Disperaţi, cei trei scriu un memoriu pe care-I adresează preşedintelui scriito-
429
I
rilor români, Dumitru Radu Popeseu. Memoriul (o copie a acestuia am luat-o cu mine şi am tradus-o). Tocmai mă pregăteam să-l trimit unei reviste din Statele Unite, cînd vestea căderii lui Ceauşescu a făcut inutilă publicarea *Im),* memoriul, aşadar, a rămas fără rezultat. Autorii aproape se consolaseră cu ideea că n-o vor putea publica niciodată, şi că singura ei şansă rămine exilul. Din fericire, evenimentele recente din România promit că ea va putea apare» în curînd. Cititor privilegiat al ei, într-o Europă ale cărei vechi structuri se prăbuşeau, am aşternut aceste rînduri convins de virtuţile ei profetice, uimit de imaginea pe care o oferea, în filigran, unei lumi obstinată într-un anistorism vicios. *Femeia în roşu,* poate ultimul mare roman european, legat prin nevăzute

fire de tradiţia contestatară, de la lari Kraus şi Joseph Rotii, la Kundera, Danilo Kis sau Ivan Klima, cu fascinanta lui plutire spre o lume a structurilor mereu deschise, o lume a ,.graniţei", a mentalităţilor şi a istoriei luate în derîdere din perspectiva cea mai surprinzătoare, dar şi cea mai legitimă, a ..puterii celor fără de putere", după expresia prietenului meu Ha vel, este un exerciţiu de supravieţuire morală şi culturală. O supravieţuire prin nostalgie. Şi, mai presus de orice, o polemică împotriva totalitarismului, de o vitriolantă frumuseţe, pe nu o întrece decît uimitoarea ei subtilitate.

Martin Adams Mooreviîle

(The New York Literari) Journal, Marchâ, 199" p. !•

SUMAR

Autopsie , ,,..... 5
Iter speetrorum (stricto sensu)....., 9
Animus narrandi .....,.,...,,..... 63
Animus eorrigendi..... 139
Perturbatio animi..... 173
Iter speetrorum (lato sensu) ....., 187
Animus consolendi..... 213
Animus jocandi .....,..... 227
Dies Fe?li ,.....,..... 255
AnimiîS consolendi.,..... 31.1
Animus narrandi.....,, ,,..... 323
Iter speetrorum (stricto sensu) ,. , ,..... 363
Perturbatio animi .....,..,.,., 387
A u topsie.....,.„..... 411
Bibliografie selectivă..... 415
Glosar . .,..... 421
Postfaţa .....,.....C 423